TERTIA
SECVNDÆ
PARTIS SVMMÆ
PHILOSOPHICÆ

E D. THOMÆ AQVINATIS DOCTORIS
Angelici Doctrina.

Auctore R. P. COSMO ALAMANNIO Medionalenſi
Societatis IESV Theologo.

Ad Sereniſſ. Principem MAVRITIVM S. R. E. Cardinalem à
Sabaudia.

PARISIIS.
Apud PETRVM BILLAINE, viâ Iacobæâ,
ſub ſigno Bonæ-Fidei.

M. DC XXXIX.
Cum Priuilegio, & Approbatione.

SERENISSIMO PRINCIPI

MAVRITIO

S. R. E. CARDINALI

A SABAVDIA,

Coſmus Alam. Soc. IESV.

QVAM belle, quam apte, quam decore opus hoc animaſticum è D.Tho.doctrina tuo ſapientiſsimo nomini conſecratum emittatur in lucem, nemo eſt, Sereniſsime Princeps, qui non videat; nemo eſt qui non intelligat; nemo niſi ſit inops iudicij, & rationis expers, qui non vltro, & non quæſitus fateatur, & prædicet. Etenim, ſiue quæ de animi conſilij, rationiſque participis origine longe à veritatis ſemita vel acuti naturæ inueſtigatores tradidere ſpectemus; ſiue quæ fidei lumine illuſtrati ſapientiſsimi, ſanctiſsimique Doctores diſcuſsis errorum tenebris, & veritatis luce patefacta docuerunt, non niſi tui auguſtiſſimi nominis ſplendore foras prodire potuit, & elucere quamplurimis. Illorum dixere non pauci tetra errorum caligine circumfuſi conditos à Deo ex æternitate rationis compotes animos; His liberum eſſe cum humano corpore, quod qualeque placuerit, colligari, illudque formare; ſapientiores vero ex innumera corporum multitudine perfectius, nobiliuſque ſibi eligere quod forment, & figurent, quod colorent, & animent. Contra vero qui diuino munere in tantis errorum tenebris, & inſcitiæ clariſſimum veritatis lumen attulerunt, conſtantiſſime pugnant animos conſilij, rationiſque participes non ex æternitate, ſed initio temporis fabricatos; non generatione conditos, ſed creatione; non extra corpora loco in aliquo eorum naturæ congruo conſtitutos, ſed à præpotente totius Vniuerſitatis parente, ſapientiſſimo rerum omnium architecto, dum illos procrearet, in humana corpora infuſos, & dum infunderet, procreatos. Arctiſſimis præterea vinculis animos ita corporibus obſtrictos eſſe contendunt, vt quemadmodum in humano tantum includi corpore compos rationis animus appetit, & non niſi ab animo participe rationis animari, & perfici corpus humanũ; ita quo amoris, ac neceſſitudinis vinculo indiuiduus animus, & indiuiduũ corpus arctiſſime deuincta ſe mutuo cõplectuntur, non niſi cum acerbiſſimo, ſummoque doloris ſenſu laxetur. Veriſſima eſſe hæc omnia, quippe quæ doctrinæ diuinitus traditæ maxime conſentanea videntur, non nègo; Reijcienda vero penitus illa alia tamquã cõmentitias, futileſque ſentẽtias, verius dicam tamquam falſas opiniones, erroreſque turbulentos non inficior. Ex vtroque tamen genere rerum tam diſſimilium, & inter ſe pugnantium tamquam è tenebris lucem aliquam veritatis erui poſſe contendo. Amabo te ſapientiſſime Cardinalis amat indiuiduus animus cum indiuiduo corpore colligari; peramat hoc ab illo figurari, & perfici, & omnino refugit alienum. Quid ergo mirum ſi à te vno tamquam optimo genitore meus hic qualiſ-

cunque fœtus imperfectus, & rudis animari, & perfici, ſi è tenebris ad lucem vocari; ſi hominum ignoratione occultus, & latens ad commendationem, & laudem expetit excitari. Materia ſine vlla ſpecie omni carens qualitate formæ ſpeciem cupidiſſime appetit, eaque gaudet vt ſummo bono, eiuſque abſentiam vt ſummũ malum aſpernatur, & horret: Quia tamen ad id naturæ ſolius ductu non mentis, qua caret inſtinctu, impellitur, non vt fœmina virum, vt Philoſophorum principis vtar exemplo, vitæ, laborumque ſociæ, ac conſortis ſpeciem, formamque deſiderat. At meum hoc è D. Thomæ doctrina tamquam è viſceribus, & ſanguine compactum corpus, tripliciſque animæ cognitione vt vitalis auræ afflatu fictus, formatuſque fætus non niſi tui ampliſſimi, auguſtiſſimique nominis ſplendore quaſi quodam cæleſti ſpiritu colorari ſplendidius, illuſtrius figurari, animari, ac perfici magnificentius, & glorioſius non alieno impulſu, ſed ſua ſponte, non naturæ tantum ductu, & imperio, ſed impetu mentis, & voluntate ardentiſſima appetit, depoſcit, expetit. Quo. n. alio ſe verteret, quæſo te, Sapientiſſime Cardinalis, vt melior efficeretur, & grandior? Ad quem aliũ ad ſui abſolutionem, perfectionemque, opem petiturus fidentius, amantiuſque confugeret? quem illuſtriorem Patronum, laudatoremque magis laudatum appellaret, & obteſtaretur? quem denique aptiorem imploraret & expoſceret cum ad laudis, & gloriæ ſplendorem obtinendum, tum vituperationem, obtrectationemque inuidorum, quæ ſolet lacerare pleroſque, omnino vitandam? Benigne igitur, & amanter accipe Card. auguſtiſſime perexiguum hoc munus, ac tenue, ingenti tamen, ac beuolentiſſimo profectum ex animo: Rudem hunc, & imperfectum mentis fætum antiquiſſimæ ſtirpis, regijque generis claritate, & amplitudine figurandum; eximiæ doctrinæ, ſingulariſque prudentiæ ſplendore colorandũ; angelicæ puritatis charitatis ingenitæ, liberalitatis, benignitatis, cæterarũque virtutũ omnium ornamẽtis animandum, poliendum; clariſſimi nominis, & ampliſſimæ dignitatis, qua toti terrarum orbi vt cæleſte quoddam Sydus præfulges, authoritate perficiendum, & ornandum humaniter excipe; meque tua ob innumera, eaque maxima beneficia Societati noſtræ vniuerſæ, Ioſepho fratri chariſſimo, & amantiſſimo, tuæ conſcientiæ moderatori, & arbitro, mihi tui percupido, obſeruantiſſimoque collata, vtere non vt Imperatore, quod vulgo dici ſolet, ſed vt milite, verius dicam vt ſeruo addicto, dedito, obſtricto. Vale.

AD BENEVOLVM LECTOREM.

HAbes in hoc quarto Volumine, benigne Lector, quæ Doctor Angelicus cum de Anima in Vniuerſum, tum de ſingulis particulatim, & præcipue de illa, quæ eſt particeps rationis, accurate, & exquiſite diſputauit, Habes ingentem, immenſumque campum in quo ſe de diuino, ſempiternoque animorum omniũ conditore tuæ cogitatio mentis ſalutariter exerceat. Habes ad illius amorem concipiendum, confirmandũ, augendumque apertum curſum. Tanti vero opificis, & architecti laudandi, colendi, & quantum licet humanitus aſſequi, imitandi occaſionẽ poſtremo tibi opere, vt ſpero propediem daturus, vnum illud te rogatum, & oratum velim, vt ſi qua tibi opinio de rebus ad animi naturam, functiones, & vires ſpectantibus ob diuerſas Doctorum ſententias minus ariſerit, ſi eam ratio non conuincit, ne repugnes, eãque libenti animo tam eximij, tam ſancti, ſapientiſque Doctoris auctoritate fultã non refellendam, nõ reiiciendã, ſed iure meritoque, vt grauem, tutamque ſententiam confirmandam, recipiendam, ſequendamque fateare. Vale.

Atteſtatio Reuer. P. Fr. Franciſci Ghetij de Como Sacræ Theologiæ Lectoris primi in Conuentu S. Thomæ de Papia Ordinis Prædicatorum.

PRæclariſſimi Viri Patris Coſmi Alamanij è Societate Ieſu Quæſtiones de Anima decerptas ex officina D. Thomæ Aquinatis iuſſu admodum Reuerendi Patris Inquiſitoris legi, & examinaui, nihilque in eis quod Regulis noui Indicis Librorum repugnet animaduerti, quin potius eius mira ſubtilitate donatas, admirabili arte ordinatas, Angelica doctrina plenas, omni laude dignas, omnibus numeris ita abſolutas iudicaui, vt omnes Lectores, verèque philoſophantes in admirationem ſui Auctoris trahant. Dat. Papiæ, die 16. Iulij 1622.

Ita eſt. Ego Fr. FRANCISCVS GHETIVS de Como Sacræ Theologiæ Lector Ordinis Prædicatorum qui ſupra &c.

Fr. DEODATVS SEGHITIVS, de Lauda Inquiſitor Papiæ.

Vidit Saccus pro Excellentiſſimo Senatu.

INDEX QVÆSTIONVM,

ET ARTICVLORVM, QVÆ IN HAC Tertia Secundæ Partis Summæ Philoſophicæ E D. Thomæ Doctrina continentur.

IN LIB. DE ANIMA:

QVÆSTIO XLVIIII.

De eſſentia animæ in octo articulos diuiſa.

ARTICVLVS 1. Vtrum Anima ſit corpus.

Art.2. V. Anima ſit compoſita ex materia, & forma.

Art. 3 V. Anima ſit ipſum corpus animatum, puta planta, equus, homo, an vero corpus animatum, puta planta, equus, homo ſit compoſitum ex anima, & corpore.

Art.4 quot ſint genera animarum.

Art. 5. V. prior definitio animæ a Philoſopho allata ſit conueniens.

Articolus.6.V. poſterior definitio eiuſdem ſit conueniens.

Art.7. V. anima ſit in toto corpore, & in qualibet parte corporis.

Art 8 V. anima ſit in toto corpore indiuiſibiliter, ita vt ſit tota in toto, & tota in qualibet parte eius, an vero diuiſibiliter, ita vt tota ſit in toto, & pars in parte.

QVÆSTIO XLIX.

De proprietatibus animæ in duos articulos diuiſa.

Art.1.V. Anima ſit mobilis per ſe.

Art.2.V. Omnis anima ſit inſeparabilis à corpore.

QVÆSTIO LI.

De corpore quod eſt materia animæ in tres articulos diuiſa.

Art.1.V. Præter animam in corpore ſit alia forma ſubſtantialis.

Art. 2. V. Partes corporis viuentis ſpecie differant, puta os, caro.

Articulos. 3. V. Quæ nam ſint veræ partes corporis viuentis.

QVÆSTIO LII.

De potentijs animæ in communi in nouem articulos diuiſa.

Art.1.V Eſſentia animæ ſit eius potentia.

Art.2.V. Sit tantum vna potentia animæ, an plures.

Art.3.V. Potentiæ diſtinguantur per actus, & obiecta.

Art.4.V. In potentiis animæ ſit ordo.

Art 5 V. Anima ſit ſubiectum potentiarum.

Art.6.V. Potentiæ fluant ab eſſentia animæ.

Art.7.V. Vna potentia oriatur ex alia.

Art.8.V. Potentiæ omnes remaneant in anima ſeparata.

Art 9.V Quinque genera potentiarum animæ ſint diſtinguenda.

QVÆSTIO LIII.

De Anima vegetatiua.

Articulus Vtrum anima vegetatiua ſit forma corporis viuentis.

QVÆSTIO LIIII.

De potentijs animæ vegetatiuæ in communi.

Art.1.V. conuenienter aſſignentur tres potentiæ animæ vegetatiuæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua.

QVÆSTIO LIV.

De potentia generatiua in quinque articulos diuiſa.

Art.1 V. Generatio ſit opus naturaliſſimum, & perfectiſſimum inter opera animæ vegetatiuæ.

Art.2. Quid ſit potentia generatiua.

Art 3.V. Potentia generatiua actiua ſit in matre.

Art 4.V. Omnia, quæ ex ſemine generantur, poſſint ſine ſemine per putrefactionem generari.

Art.5 V. animalia genita per putrefactionem ſint eiuſdem ſpeciei cum genitis ex ſemine.

QVÆSTIO LVI.

De potentia augmentatiua in duos articulos diuiſa.

Art.1.V. Augmentum proprie ſit tantum in viuentibus.

Art 2.V. Potentia augmentatiua ſit realiter diſtincta à nutritiua.

QVÆSTIO LVII.

De potentia nutritiua in duos articulos diuiſa.

Art.1.V. Nutritio proprie tantum conueniat viuentibus.

Art. 2. V. Potentia nutritiua diſtinguatur realiter à generatiua.

QVÆSTIO LVIII.

De anima ſenſitiua in quatuor articulos diuiſa.

Art.1.V. Animæ Brutorum ſint ſubſiſtentes.

Art.2.V. anima ſenſitiua traducatur cum ſemine.

Art.3.V. Anima ſenſitiua ſit in ſemine, quando deciditur.

Art.4.V. Anima ſenſitiua ſit forma ſubſtantialis animalis.

QVÆSTIO LVIIII.

De proprietatibus animæ ſenſitiuæ in duos articulos diuiſa.

Art.1.V Anima ſenſitiua ſit corruptibilis.

Art.2.V. Anima ſenſitiua in homine ſit nobilior, & perfectior, quam in bruto.

QVÆSTIO LIX.

De obiecto ſenſus in ſeptem articulos diuiſa.

Art.1. V. Obiectum ſenſus ſit extra ſenſum.

Art.2.V. Obiectum ſenſus ſit tantum res exiſtens, & præſens.

Art.3. V. Obiectum ſenſus ſit ſubſtantia.

Art.4.V. Poſſint plura ſenſibilia per ſenſum ab eodem percipi.

Art.5.V. Rectè diuidatur ſenſibile in per accidens, & per ſe; & per ſe in proprium, & commune.

Art.6.V. Senſus poſſit decipi circa proprium ſenſibile.

Art.7.V. Senſibilia communia ſint tantum quinque.

QVÆSTIO LXI.

De ſpeciebus ſenſibilibus in tres articulos diuiſa.

Articulus 1.V. Dentur ſpecies, quæ ſint neceſſariæ ad actum ſentiendi.

Articulus Secundus V. Hæ ſpecies ſint diuerſæ

ſpeciei à qualitatibus ſenſibilibus.
Art.3.V.Species ſenſibiles percipiantur ſenſu, vt viſibiles viſu.

QVÆSTIO LXI.
De ſenſatione.
Art.V.Senſatio tantum conſiſtat in receptione ſpeciei ſenſibilis.

QVÆSTIO LXII.
De organo ſenſus in duos articulos diuiſa
Art. 1. V. Senſibile poſitum ſupra ſenſorium faciat ſenſationem.
Art.2.V.Excellens ſenſibile corrumpat ſenſorium.

QVÆSTIO LXIII.
De potentia ſenſitiua.
Art.V.Recte definiatur a Philoſopho ſenſus.

QVÆSTIO LXIV.
De ſenſibus exterioribus in tres articulos diuiſa
Art 1 V.In quolibet ſenſu externo ſit reperire ſenſum agentem,& patientem.
Art 2.V.Sint tantum quinque ſenſus exteriores.
Art.3.V.Senſus exteriores egeant medio.

QVÆSTIO LXV.
De obiecto potentiæ viſiuæ in quinque articulos diuiſa.
Art 1 V Obiectum viſus ſit color.
Art.2 V Color recte diffiniatur à Philoſopho.
Art 3 V.Lumen ſit corpus.
Art.4.V.Lumen ſit qualitas.
Art 5.V Lumen ſit realiter in medio, an vero tantum intentionaliter.

QVÆSTIO LXVI.
De viſione
Art. V.Viſio fiat per extramiſſionem radiorum ab oculis,an vero per intus receptionem.

QVÆSTIO LXVII.
De organo viſus.
Art.V.Viſio fiat in humore Chriſtallino, an vero in neruis opticis.

QVÆSTIO LXVIII.
De potentia viſiua in tres articulos diuiſa.
Art.1.V.Potentia viſiua ſit perfectior aliis potentiis ſenſitiuis externis.
Art 2.V.Sit charior aliis.
Art 3.V.Inter alias potentias ſenſitiuas externas faciat magis ſcire.

QVÆSTIO LXIX.
De potentiæ auditiuæ obiecto in duos articulos diuiſa.
Art.1.V.Sonus ſit qualitas,an vero motus.
Art.2.V.Sonus ſit in corpore ſonante, an vero in medio.

QVAESTIO LXX.
De auditione.
Art.V.Ad auditionem requiratur quod ſonus realiter perueniat ad auditum per motum aëris.

QVAESTIO LXXI.
De organo auditus.
Art.V.Organum auditus ſit aër internus intra miringam contentus.

QVAESTIO LXXII.
De obiecto potentiæ odoratiuæ in tres articulos diuiſa.
Art 1 Quid ſit odor.
Art.2 V.Odor ſit ex prædominio calidi,& ſicci.
Art.3.V.Odor nutriat.

QVAESTIO LXXIII.
De actu odorandi.
Art.V.Ad actum odorandi requiratur vt odor realiter perueniat ad odoratum.

QVAESTIO LXXIV.
De organo odoratus.
Art.V.Carunculæ mamillares ſint organũ odoratus.

QVAESTIO LXXV.
De potentia odoratiua.
Art.V.Odoratus hominis ſit peior odoratu aliorum animalium.

QVAESTIO LXXVI.
De obiecto potentiæ guſtatiuæ in tres articulos diuiſa.
Art.1.V.Recte definiatur à Philoſopho ſapor.
Art 2.Quot ſint ſpecies ſaporum.
Art.3.V.Extremi ſapores ſint dulcis, & amarus.

QVAESTIO LXXVII.
De guſtatione.
Art.V.Ad guſtationem requiratur mediũ extraneũ.

QVAESTIO LXXVIII.
De organo potentiæ guſtatiuæ.
Art Quod ſit organum potentiæ guſtatiuæ.

QVAESTIO LXXIX.
De potentia guſtatiua.
Art.Vtrum potẽtia guſtatiua neceſſario inſit omnibus animalibus.

QVAESTIO LXXX.
De ſenſatione tactus.
Art V.Ad ſenſationem tactus requiratur medium externum.

QVAESTIO LXXXI.
De Organo tactus.
Art.Vtrũ caro ſit organũ tactus,an aliquid iuxta cor.

QVAESTIO LXXXII.
De potentia tactiua.
Art.V.tactus ſit vna potentia ſpecie.

QVAESTIO LXXXIII.
De ſenſibus internis in quatuor articulos diuiſa.
Art.1.V.Præter ſenſus externos detur aliquis ſenſus internus.
Art.2.Quot ſint ſenſus interni.
Art.3 V.Omnes ſenſus interni inſint omnibus animantibus.
Art.4.V.Detur ſenſus agens.

QVAESTIO LXXXIV.
De organis ſenſuum interiorum.
Art.V.Cerebrum ſit organum ſenſuum interiorum.

QVAESTIO LXXXV.
De appetitu ſenſitiuo in quinque articulos diuiſa.
Art.1.V.Appetitus ſit aliqua ſpecialis potẽtia animæ.
Art.2.V.Appetitus diuidatur in ſenſitiuum,& intellectiuum tanquam in diuerſas potentias.
Art.3.V.Appetitus ſenſitiuus diuidatur in iraſcibilẽ, & concupiſcibilem tanquam in diuerſas potentias.
Art.4.Vtrum etiam appetitus intellectiuus diuidatur in iraſcibilem, & concupiſcibilem tanquam in diuerſas potentias
Art.5 Vtrum appetitus concupiſcibilis, & iraſcibilis obediant rationi.

QVAESTIO LXXXVI.
De organo appetitus ſentiui.
Art.V.Organum appetitus ſenſitiui ſit cor.

QVAESTIO LXXXVII.
De virtute motiua naturali in tres articulos diuiſa.
Art.1.V.Motus cordis,& arteriarum ſit ab anima.
Art.2.V.Motus reſpirationis ſit ab anima.
Art.3.Quod ſit organum virtutis pulſatiuę, & reſpiratiuæ.

QVAESTIO LXXXVIII.
De virtute motiua animalis in duos articulos diuiſa.
Art.1.V.Virtus motiua animalis ſit potentia diſtincta ab aliis potentiis ſenſitiuis.
Art 2. V.Organum potentiæ motiuæ ſint nerui,& muſculi.

QVAESTIO LXXXIX.
De animæ rationalis productione in quinq; art. diuiſa.
Art.1.V.Anima rationalis ſit de ſubſtantia Dei, vel aliquod factum.
Art.2.V.Traducatur ex parentibus,ſeu cauſetur ex ſemine,

Art.3 V. Producatur à Deo per creationem.
Art.4 V. Producatur à Deo mediantibus Angelis.
Art.5. V. ſit producta ante corpus.

QVÆSTIO XC.

De eſſentia animæ rationalis in quatuor articulos diuiſa.
Art 1 V. Anima rationalis ſit aliquid ſubſiſtens.
Art.2.V. Anima rationalis ſit compoſita ex materia, & forma.
Art.3 V. Anima rationalis ſit eiuſdem ſpeciei cum Angelo.
Art.4. V. Animæ rationales ſint æquales in perfectione, & nobilitate.

QVÆSTIO XCI.

De vnione animæ rationalis ad corpus in xnoue art. diui.
Art.1. V. Anima rationalis vniatur corpori vi forma.
Art.2 V. Anima rationalis numero multiplicetur ad multiplicationem corporum, vel ſit vna in omnibus hominibus.
Art 3. V. In corpore, cuius eſt forma anima rationalis, ſit aliqua alia anima.
Art 4 V. Sit in eo aliqua alia forma ſubſtantialis.
Art. 5. Vtrum anima rationalis tali corpori debeat vniri, quale eſt corpus humanum.
Art.6. V. Anima rationalis vniatur corpori mediantibus diſpoſitionibus accidentalibus.
Art.7. V. Anima rationalis vniatur corpori mediante aliquo corpore.
Art.8 V. Anima rationalis ſit tota in qualibet parte animalis.
Art 9 V. Aanima rationalis, quæ vnitur vni corpori, poſſit vniri alij.

QVÆSTIO XCII.

De proprietatibus animæ rationalis.
Art V. Anima rationalis ſit immortalis, & incorruptibilis.

QVÆSTIO XCIII.

De potētiis animæ intellectiuæ in cōmuni in octo art. diu.
Art.1 V. Intellectus, & ratio ſint diuerſæ potentiæ.
Art 2. V. Intelligentia ſit alia potentia ab intellectu.
Art.3. V. In anima rationali ſit memoria.
Art.4. V. Memoria realiter diſtinguatur ab intellectu, ſicut potentia à potentia.
Art.5. V. Intellectus, & voluntas ſint vna, & eadem potentia realiter.
Art.6. V. In homine ſit liberum arbitrium.
Art.7. V. Liberum arbitrium ſit etiam in brutis.
Art.8. V. Liberum arbitrium in homine ſit potentia realiter diſtincta ab intellectu, & voluntate.

QVÆSTIO XCIV.

De potentia intellectiua in octo articulos diſtincta.
Art.1 V. Intellectus ſit potētia animę, vel eius eſſētia.
Art.2. V. Intellectus ſit potentia paſſiua.
Art 3. V Neceſſe ſit ponere intellectum agentem.
Art.4. V. Intellectus agens ſit vnus omnium.
Art.5. Vtrum intellectus agens ſit vnus omnium.
Art.6 V. Ratio ſuperior, & inferior ſint diuerſę potentiæ.
Art.7. V Intellectus practicus, & ſpeculatiuus ſint diuerſę potentię.
Art. 8. V. Intellectus poſſibilis ſit vnus in omnibus hominibus.

QVÆSTIO XCV.

De ſpeciebus intelligibilibus in quinque art. diſtincta.
Art.1. V. Sit neceſſe ponere ſpecies intelligibiles ad hoc, vt intellectus intelligat.
Art.2. V. Anima rationalis intelligat per ſpecies intelligibiles innatas.
Art.3. V. Species intelligibiles, per quas anima intelligit, effluāt in animā ab aliquibus formis ſeparatis.
Art. 4. V. Anima recipiat ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, & à rebus ſenſibilibus.
Art.5. V. Intellectus poſſit intelligere per ſpecies intelligibiles, quas habet non conuertendo ſe ad phantaſmata.

QVÆSTIO XCVI.

De actu intellectus in quinque articulos diuiſa
Art.1. V. Omnis intellectio ſit productiua verbi, ſeu ſit dictio.
Art.2. V. Intellectio ſit prior natura dictione, an vero poſterior.
Art.3. V. Intellectio realiter diſtinguatur à verbo.
Art 4 V. Intellectio producatur ab intellectu, & à ſpecie intelligibili tanquam a duobus agentibus partialibus, an vero à ſolo intellectu.
Art.5. V. Intellectus ſit ſemper in actu ſecundo.

QVÆSTIO XCVII.

De termino intrinſeco intellectionis ſeu de verbo mentis in duos articulos diuiſa.
Art. 1. V. Sit neceſſarium ponere verbum mentis.
Art 2. V Verbum mentis ſit medium quo, an vero in quo atque adeo tanquam imago, in qua intellectus res ad extra intelligit.

QVÆSTIO XCVIII.

De obiecto intellectus.
Art. Quodnam ſit obiectum intellectus.

QVÆSTIO XCIX.

De modo quo anima corpori vnita intelligit corporalia, quæ ſunt infra animam in quinque art diuiſa.
Art.1. V Anima cognoſcat corpora per intellectum.
Art.2. V Intelligat ea per eſſentiam ſuam, vel per aliquas ſpecies.
Art 3 V Intelligibilem cognitionē acquirat à ſenſu.
Art.4 V. Anima indigeat phantaſmatibus ad intelligendum corpora.
Art 5. V. Iudicium intellectus impediatur per impedimentum vitium ſenſituarum.

QVÆSTIO C.

De modo, & ordine intelligendi res corporeas, in octo articulos diuiſa.
Art.1. V. Intellectus noſter intelligat abſtrahendo ſpecies à phantaſmatibus.
Art 2. V Species intelligibiles abſtractę à phātaſmatibus ſe habeant ad intellectum noſtrum, vt quod intellectum, vel ſicut id, quo intelligitur.
Art. 3. V. Intellectus noſter naturaliter intelligat prius magis vniuerſale.
Art 4. V. Intellectus noſter poſſit multa ſimul intelligere.
Art. 5. V. Intellectus noſter intelligat componendo, & diuidendo.
Art 6. V. Intellectus poſſit errare.
Art.7. V. Vnus poſſit eandem rem melius intelligere, quam alius.
Art. 8. V. Intellectus noſter per prius cognoſcat indiuiſibile, quam diuiſibile.

QVÆSTIO CI.

Quid intellectus noſter in rebus materialibus cognoſcat, in quatuor articulos diuiſa.
Art.1. V. Cognoſcat ſingularia.
Art.2. V. Cognoſcat infinita.
Art.3. V. Cognoſcat contingentia
Art.4. V. Cognoſcat futura.

QVÆSTIO CII.

Quomodo anima intellectiua ſe ipſam & ea, quæ ſunt in ipſa cognoſcat, in quatuor articulos diuiſa.
Art.1 V. Cognoſcat ſeipſam per ſuam eſſentiam.
Art.2. Quomodo cognoſcat habitus in ſe exiſtentes.
Art.3. Quomodo intellectus cognoſcat propriū actū
Art.4. Quomodo cognoſcat actum voluntatis.

QVÆSTIO CIII.

Quomodo anima cognoſcat ea, quæ ſupra illam, ſunt in tres articulos diuiſa
Art.1. Vtrum anima humana ſecundū ſtatū præſentis vitæ poſſit intelligere ſubſtantias immateriales,

quas Angelos dicimus, per ſpecies.
Art. 2. V. Poſſit ad earum notitiam peruenire per cognitionem rerum materialium.
Art. 3. V. Deus ſit id, quod primo à nobis cognoſcitur.

QVÆSTIO CIIII.
De potentia voluntatis in duos articulos diuiſa.
Art. 1. V. Voluntas ſit alia potentia præter appetitum ſenſitiuum.
Art. 2. V. Voluntas diſtinguatur in iraſcibilem, & concupiſcibilem.

QVÆSTIO CVI.
De actu voluntatis in tres articulos diuiſa.
Artic. 1. V. Actus voluntatis producatur effectiuè à voluntate, & cognitione obiecti tanquam à duobus agentibus partialibus, an vero totaliter producatur à ſola voluntate.
Art. 2. V. Per actum voluntatis producatur aliquis terminus intrinſecus.
Art. 3. V. Iſte terminus realiter diſtinguatur ab actu voluntatis.

QVÆSTIO CVII.
De termino intrinſeco actus voluntatis.
Art. V. Terminus intrinſecus actus voluntatis ſit immediatum obiectum illius.

QVÆSTIO CVIII.
De obiecto voluntatis in duos articulos diuiſa.
Art. 1. Vtrum obiectum formale voluntatis ſit tantum bonum, an bonum, & malum.
Art. 2. Vtrum obiectum materiale voluntatis ſit tantum finis, an etiam ea quæ ſunt ad finem.

QVÆSTIO CVIIII.
De modo quo volūtas tēdit in obiectū in tres art. diuiſa.
Art. 1. Vtrum Volūtas appetat aliquid ex neceſſitate.
Art. 2. V. Volūtas ex neceſſitate velit quęcūque vult.
Art. 3. Vtrum Voluntas eodem actu feratur in finem & ea, quæ ſunt ad finem.

QVÆSTIO CIX.
De voluntate per ordinem ad intellectum, & cæteras vires in duos articulos diuiſa.
Art. 1. V. Voluntas ſit nobilior intellectu.
Art. 2. V. Volūtas moueat intellectū, & cęteras vires.

IN

IN LIBROS DE ANIMA

QVÆSTIO XLVIIII.

De eſſentia Animæ.

POST conſiderationem elementorum ſequeretur conſideratio mixtorum tum imperfectorum, tum perfectorum. Verum quia hæc omnia perſequi, ſecundum quod materia requirit, eſſet opus immenſum, ideo hac prætermiſſa, tractationem aggrediemur corporis animati. Quoniam vero corpus animatum duabus partibus conſtat, corpore ſcilicet, & anima: de vtraque agemus, præcipue tamen de anima; tum quia cognitio corporis animati fere tota pendet ex cognitione animæ, cum omnia corpora animata in illa conueniant, & per talem animam inter ſe ſingula diſtinguantur: tum quia cum anima ſit forma, & illius cognitio perfectior eſt, atque nobilior. Conſideratio autem animæ in communi erit bipartita, nam primum conſiderabimus eius eſſentiam, deinde proprietates.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR Octo.

1 *Vtrum anima ſit corpus.*
2 *Vtrum anima ſit compoſita ex materia, & forma*
3 *Vtrum anima ſit ipſum corpus animatum, puta planta, equus, homo: an vero corpus animatum, puta planta, equus, homo, ſit compoſitum ex anima & corpore.*
4 *Quot ſint genera animarum.*
5 *Vtrum prior definitio animæ à Philoſopho allata ſit conueniens.*
6 *Vtrum poſterior definitio eiuſdem ſit conueniens.*
7 *Vtrum anima ſit in toto corpore, & in qualibet parte corporis.*
8 *Vtrum anima ſit in toto corpore indiuiſibiliter, ita vt ſit tota in toto, & tota in qualibet parte eius: an vero diuiſibiliter, ita vt tota ſit in toto, & pars in parte.*

ARTICVLVS. I.

Vtrum anima ſit corpus.

VIdetur quod anima ſit corpus. Anima enim eſt motor corporis: non autem eſt mouens nõ motum, tum quia videtur, quod nihil poſſit mouere, niſi moueatur: quia nihil dat alteri, quod non habet: ſicut quod non eſt calidum non calefacit: tum quia ſi aliquid eſt mouens non motum, cauſat motum ſempiternum, & eodem modo ſe habentem vt probatur 8. phyſ. t. 45. quod non apparet in motu animalis, qui eſt ab anima ergo anima eſt mouens motum: ſed omne mouens motum eſt corpus, ergo anima eſt corpus. p.p.q.75 a. 1. arg. p.

2 Præterea omnis cognitio fit per aliquam ſimilitudinem: non poteſt autem eſſe ſimilitudo corporis ad rem incorpoream, ergo ſi anima non eſſet corpus, non poſſet cognoſcere res corporeas. arg. 2.

3 Præterea mouentis ad motum oportet eſſe aliquem contactum: ſed contactus non eſt niſi corporum, ergo cum anima moueat corpus, videtur quod ſit corpus. arg. 3.

4 Præterea filius aſſimilatur patri etiam in acci- 2. c. g. c. 63.

dentibus animę:ſed filius generatur à parte per deciſionem corporalem, ergo anima erit corpus.

ibid. 5 Præterea anima compatitur corpori, & ſeparatur à corpore, vt patet in anima rationali; ſed pati, & ſeparari eſt corporum ſe tangentium, ergo anima eſt corpus.

ibid. 2. de ani. t. 14. Sed contra naturaliter impoſſibile eſt duo corpora ſimul eſſe, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 69. ſed anima, & corpus ſunt ſimul, ergo anima non eſt corpus.

2. c. g. c. 65. 2 Præterea viuentia, cum ſint res quædam naturales, ſunt compoſita ex materia, & forma: componuntur autem ex corpore, & anima, quæ facit viuentia actu; igitur oportet alterum iſtorum eſſe materiam, & alterum formam: ſed corpus non poteſt eſſe forma, quia corpus non eſt in altero ſicut in materia, & in ſubiecto, ergo anima erit forma, ergo non eſt corpus, cum nullum corpus ſit forma.

p. p. q. 75. a. 1. c. Reſpondeo dicendum, quod ad inquirendum de natura animæ, oportet præſupponere, quod anima dicitur eſſe primum principium vitæ in his, quæ apud nos viuunt: animata enim viuentia dicimus, res vero inanimatas vita carentes. Vita autem maxime manifeſtatur duplici operatione, ſcilicet cognitionis, & motus. Horum autem principium antiqui Philoſophi imaginationem tranſcendere non valentes, aliquod corpus ponebant, ſola corpora res eſſe dicẽtes, & quod non eſt corpus, nihil eſſe & ſecundum hoc animam aliquod corpus eſſe dicebant. Huius autem opinionis falſitas licet multipliciter oſtendi poſſit, tamen vno vtemur argumento, quo etiam certius patet animam corpus non eſſe. manifeſtum eſt enim, quod non quodcunque vitalis operationis principiũ eſt anima; ſic enim oculus eſſet anima, cum ſit quoddam principium viſionis; & idem eſſet dicendum de aliis animæ inſtrumentis, ſed primum principium vitæ dicimus eſſe animam. Quamuis autem aliquod corpus poſſit eſſe quoddam principiũ vitæ, ſicut cor eſt principium vitæ in animali, tamen non poteſt eſſe primum principium vitæ aliquod corpus. Manifeſtũ enim eſt, quod eſſe principium vitæ, vel viuens, non conuenit corpori ex hoc, quod eſt corpus, alioqui omne corpus eſſet viuens, aut principium vitæ. Conuenit igitur alicui corpori, quod ſit viuens, & principium vitæ per hoc, quod eſt tale corpus. Quod autem eſt actu tale habet hoc ab aliquo principio, quod dicitur actus eius. Anima igitur, quæ eſt primum principium vitæ, non eſt corpus, ſed actus corporis; ſicut calor qui eſt principium calefactionis, non eſt corpus, ſed quidam corporis actus.

p. p. ad p. Ad primum ergo dicendũ, quod cum omne, quod mouetur, ab alio moueatur, quod non poteſt in infinitum procedere, neceſſe eſt dicere, quod non omne mouens mouetur. Cum enim mouere ſit exire de potentia in actum, mouens dat id, quod habet, mobili inquantum facit ipſum eſſe in actu. Sed ſicut oſtenditur in 8. phyſ. eſt quoddam mouẽs penitus immobile, quod nec per ſe, nec per accidẽs mouetur; & tale mouens poteſt mouere motum ſemper vniformem. eſt autem aliud mouens, quod non mouetur per ſe, ſed per accidens: & propter hoc non mouet motum ſemper vniformem: & tale mouens eſt anima eſt autem aliud mouens, quod per ſe mouetur ſcilicet corpus. Et quia antiqui naturales nihil eſſe credebant niſi corpora, poſuerunt, quod omne mouens mouetur, & quod anima per ſe mouetur, & eſt corpus.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod non eſt neceſſarium, quod ſimilitudo rei cognitæ ſit actu in natura cognoſcentis: ſed ſi aliquid ſit, quod prius eſt cognoſcens in potentia, & poſtea in actu, oportet quod ſimilitudo cogniti non ſit actu in natura cognoſcentis, ſed in potentia tantum: ſicut color non eſt actu in pupilla, ſed in potentia tantũ. Vnde non oportet, quod in natura animæ ſit ſimilitudo rerum corporearum in actu, ſed quod ſit in potentia ad huiuſmodi ſimilitudines. Sed quia antiqui naturales neſciebant diſtinguere inter actum, & potentiam, ponebant animam eſſe corpus ad hoc, quod cognoſceret omnia corpora: & quod eſſet compoſita ex principiis omnium corporum.

Ad tertium dicendum, quod eſt duplex contactus, quantitatis, & virtutis. primo modo corpus non tangitur niſi à corpore, ſecundo modo corpus poteſt tangi a re incorporea, quæ mouet corpus. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod complexio corporis eſt aliqualiter cauſa animæ per modum diſponentis. 2. c. g. c. 6.

Ad quintum dicendum, quod anima non compatitur corpori niſi per accidens quia cũ ſit forma corporis, mouetur per accidens moto corpore, ſeparatur etiam anima a corpore, non ſicut tangens à tacto, ſed ſicut forma a materia: quamuis & aliquis tactus ſit incorporei ad corpus, vt dictum eſt. ibid.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima ſit compoſita ex materia, & forma.

VIdetur quod anima ſit compoſita ex materia, & forma. Potentia enim contra actum diuiditur, Sed omnia quæcunque ſunt in actu, participant primum actum, qui Deus eſt, per cuius participationem omnia ſunt & bona, & entia, & viuentia. vt patet per doctrinam Dion. in lib. diuin. nom. c. 5. ergo quæcunque ſunt in potentia, participant primam potentiam, Sed prima potentia eſt materia prima: cum ergo anima humana ſit quodammodo in potentia, quod apparet ex hoc, quod homo quandoque eſt intelligens in potentia, videtur quod anima humana participet materiam primam, tamquam partem ſui. p. p. q. 75. a. 5. arg. 2.

2 Præterea in quocunque inueniuntur proprietates materiæ, ibi inuenitur materia, Sed in anima inueniuntur proprietates materiæ, quæ ſunt ſubiici, & tranſmutari: Subiicitur enim ſcientiæ, & virtuti, & mutatur de ignorantia ad ſcientiam, & de vitio ad virtutem, ergo in anima eſt materia. arg. 2.

3 Præterea illa, quę non habent materiam, non habent cauſam ſui eſſe, vt dicitur 8. metaph. t. 16 ſed anima habet cauſam ſui eſſe, quia creatur a Deo, ergo anima habet materiam. arg. 3.

4 Præterea quod non habet materiam, ſed eſt forma tantum, eſt actus purus, & infinitus, hoc autem ſolius Dei eſt, ergo anima habet materiam. arg. 4.

5 Præterea nihil viuit ſe ipſo niſi Deus: ſed anima non ſolum viuificat corpus, ſed etiam viuit, ergo ſe ipſa non viuit. ſed aliquo ſui: ſed omne illud, in quo eſt principium vitæ, & recipiens vitam, eſt compoſitum ex materia, & forma, ergo & anima erit compoſita. 2. d. 17. q. 1. a. 1. arg. 5.

6 Præterea in omni creato differt quod operatur, & quo operatur, quia ſolum primo agenti conuenit per eſſentiam agere. aliis autem per participationem alicuius, quod ad eſſentiam additur, ſed anima habet operationes proprias, & ſic illis operationibus ipſa eſt operans, ergo non eſt quo operatur, & ſic non videtur eſſe forma ſimplex, ſed materiam habens, quia forma eſt principium, quod operatio producitur. ibid. arg. 6.

Sed contra omne compoſitum ex materia, & forma habet formam, ſi ergo anima eſt compoſita ex materia, & forma, anima habet formã, ſed anima eſt q. de ani. a. 6. arg. ſed contra

forma, ergo forma habet formam, quod eſt impoſſibile, quia ſic eſſet ire in infinitum.

ibid.in c. 2 Præterea forma materiæ aduenieus conſtituit ſpeciem: ſi ergo anima ſit ex materia, & forma compoſita, ex ipſa vnione formæ ad materiam anima conſtituetur quædam ſpecies in rerum natura, quod autem per ſe habet ſpeciem non vnitur alteri ad ſpeciei conſtitutionem, niſi alterum ipſorum corrūpatur aliquo modo, ſicut elementa vniuntur ad conſtitutionem mixti, quare anima non vnietur corpori ad cōſtituendam ſpeciem v. g humanam, vel equinam, vel plantæ, ſed tota ſpecies humana, vel equina, vel plantæ conſiſtet in anima, quod patet eſſe falſum. quia ſi corpus non pertineret ad ſpeciem equi, vel hominis, accidentaliter animæ adueniret. ergo dicendum eſt quod anima non eſt compoſita ex materia, & forma.

p.p 75. a.5. c. Reſpondeo dicendum, quod anima non habet materiam, quod poteſt eſſe manifeſtū ex duobus, & primo quidem ex ratione animæ in communi, eſt enim de ratione animæ, quod ſit forma alicuius corporis. Aut igitur eſt forma ſecundū ſe totam, aut ſecundū aliquam partem ſui. Si ſecundū ſe totam, impoſſibile eſt, quod pars eius ſit materia: ſi dicatur materia aliquod ens in potentia tantum, quia forma inquantum forma, eſt actus. Id autem, quod eſt in potentia tantū, non poteſt eſſe pars actus cū potentia repugnet actui vt pote contra actum diuiſa Si autem ſit forma ſecūdum aliquam partem ſui, illam partem dicemus eſſe animam, & illam materiam, cuius primo eſt actus dicemus eſſe primum animatum. Secundo ſpecialiter ex ratione animæ humanæ, inquantum eſt intellectiua Manifeſtum eſt enim, quod omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis Sic autem cognoſcitur vnumquodque, ſicut forma eius eſt in cognoſcēte. Anima autem intellectiua cognoſcit rem aliquam in ſua natura abſolute, puta lapidem inquantum eſt lapis abſolute, eſt igitur forma lapidis abſolute ſecundum propriam rationem formalem in anima intellectiua. Anima igitur intellectiua eſt forma abſoluta, non autē aliquid compoſitū ex materia, & forma. Si enim anima intellectiua eſſet compoſita ex materia, & forma, formæ rerum reciperentur in ea, vt indiuiduales. Et ſic non cognoſceret niſi ſingulare ſicut accidit in potentiis ſenſitiuis, quæ recipiūt formas rerum in organo corporali. Materia enim eſt principium indiuiduationis formarum Relinquitur ergo quod anima intellectiua, & omnis intellectualis ſubſtantia cognoſcens formas abſolute caret compoſitione formæ, & materiæ.

p.p ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod primus actus eſt vniuerſale principium omnium actuum, quia eſt infinitum virtualiter in ſe omnia præhabens, vt dicit Dion. Vnde participatur à rebus, non ſicut pars, ſed ſecundum diffuſionem proceſſionis ipſius, potentia autem cum ſit receptiua actus, oportet quod actui proportionetur. Actus vero recepti, qui procedunt à primo actu infinito. & ſunt quædam participationes eius, ſunt diuerſi. Vnde non poteſt eſſe potentia vna, quę recipiat omnes actus, ſicut eſt vnus actus influens omnes actus participatos: alioqui potentia receptiua adæquaret potentiam actiuam primi actus. eſt autem alia potentia receptiua in anima intellectiua à potentia receptiua materiæ primæ, vt patet ex diuerſitate receptorum. Nam materia prima recipit formas indiuiduales, intellectus autem recipit formas abſolutas. Vnde talis potentia in anima intellectiua exiſtens non oſtendit quod anima ſit compoſita ex materia, & forma.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod ſubiici, & tranſmutari conuenit materiæ ſecundum quod eſt in potentia. Sicut ergo eſt alia potentia intellectus, & alia potentia materiæ primæ; ita eſt alia ratio ſubijciendi, & tranſmutandi. Secundum hoc enim intellectus ſubiicitur ſcientiæ, & tranſmutatur de ignorantia ad ſcientiam, ſecundum quod eſt in potentia ad ſpecies intelligibiles.

Ad tertium dicendum, quod forma eſt cauſa eſſendi materiæ & agens: vnde agens inquantum reducit materiam in actum formæ tranſmutando, eſt ei cauſa eſſendi. Si quid autem eſt forma ſubſiſtens, non habet eſſe per aliquod formale principiū, nec habet cauſam tranſmutantem de potentia in actum. Vnde poſt verba præmiſſa Philoſophus 8. met t. 16. concludit, quod in his, quæ ſunt compoſita ex materia, & forma, nulla eſt alia cauſa, niſi mouens ex poteſtate ad actum. Quæcunque vero non habent materiam, omnia ſimpliciter ſunt, quaſi vere entia.

Ad quartum dicendum, quod omne participatum comparatur ad participans, vt actus eius Quæcunque autem forma creata per ſe ſubſiſtens ponatur, oportet quod participet eſſe, quia etiam ipſa vita, vel quidquid ſic diceretur participat ipſum eſſe, vt dicit Dion. c. 5 diu. nom eſſe autem participatum finitur ad capacitatem participantis: vnde ſolus Deus, qui eſt ſuum eſſe, eſt actus purus, & infinitus. In ſubſtantiis vero intellectualibus eſt compoſitio ex actu, & potentia, non quidem ex materia, & forma, ſed ex forma, & eſſe participato. Vnde à quibuſdam dicitur componi ex quo eſt, & quod eſt, ipſum enim eſſe eſt quo aliquid eſt ad 4.

Ad quintum dicendum quod ſecundum Philoſophum in 2 de ani viuere nihil aliud eſt quam eſſe viuentium. Vnde ſicut anima eſt, nec eſt illud, quo eſt; ita etiam viuit nec eſt illud, quo viuit; ſed ſicut illud, quod eſt formaliter, non eſt aliqua forma, quæ ſit pars eſſentiæ eius, ſed ipſum ſuum eſſe, ita id, quo viuit formaliter, non eſt aliqua forma, quæ ſit pars eſſentiæ eius, ſed ipſum ſuum viuere: ſed id, quo eſt, & quo viuit effectiue, eſt ipſe Deus, qui omnibus ſuum eſſe, & vitam influit, in rebus quidem compoſitis accedente forma, quæ eſt pars eſſentiæ earum: in ſubſtantiis autem ſimplicibus per totam eſſentiam earum. Deus autem non eſt, nec viuit ab aliquo efficiente principio, ſed ipſe etiam eſt ſuum viuere, & ſuum eſſe: & in vtroque eorum deficit anima à perfectione diuinæ vitæ. 2.d.17.q 3. a.2.ad 5.

Ad ſextum dicendum, quod illud, quo operatur anima dupliciter acceptū differt ab ipſa: operatur. n. anima aliquo influente ſibi eſſe, viuere, & operari, ſcilicet Deo, qui operatur omnia in omnibus, quæ conſtat ab anima differre: operatur etiam naturali ſua potentia, quæ eſt principium ſuæ operationis, ſcilicet ſenſu, vel intellectu, quæ non eſt eſſentia eius, ſed virtus ab eſſentia fluens. Neutro autē modo Deus operatur alio à ſe, quia à ſe ipſo operari habet, & ipſe eſt ſua virtus: non autem dicitur anima aliquo operari, quod non ſit ipſa, ſed pars eſſentiæ ſuæ, ſicut corpora naturalia operantur forma, quæ eſt pars eſſentiæ eorum, licet mediante aliqua virtute, quaſi inſtrumento, ſicut ignis mediante calore. ibid.ad 6.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima ſit corpus animatum, puta planta, equus, homo.

VIdetur quod anima ſit corpus animatum puta planta, equus, homo. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. quod anima eſt ſubſtantia quædam: ſed non eſt ſubſtantia vniuerſalis, ergo eſt particularis, & conſequenter hypoſtaſis, vel perſona. p.p.75.a.4 arg 1.

7 met.l.9. 2 Præterea 7 met. t. 34. dicitur quod materia quodammodo non eſt pars ſpeciei, ſed ſolum illa ex qua eſt ratio ſpeciei ſcilicet forma; ſed anima eſt forma, ergo anima dicit totam ſpeciem, & conſequenter illa eſt planta, equus, homo, & ſimilia.

Ibid. Sed contra eſt, quod Philoſophus 6. met. t. 2. dicit quod res naturales habent in ſui definitione materiam ſenſibilem, & in hoc differunt à mathematicis: non autem poteſt dici quod ſubſtantiæ naturales definiantur per id, quod non ſit de eſſentia earum; ſubſtantiæ enim non habent definitionem ex additione, ſed ſola accidentia: vnde relinquitur quod materia ſenſibilis ſit pars eſſentiæ ſubſtantiarum naturalium non ſolum quantum ad indiuidua, ſed etiam quantum ad ſpecies ipſas, definitiones enim non dantur de indiuiduis, ſed de ſpeciebus, ergo anima non eſt, equus, vel homo.

p.p.q.75.a.4.c. Reſpondeo dicendum, quod animam eſſe plantã, equum, vel hominem dupliciter poteſt intelligi. Vno modo, quod homo ſit anima, ſed hic homo non ſit anima, ſed compoſitum ex anima, & corpore, puta, Socrates. Quod ideo dico, quia quidam poſuerunt ſolam formam eſſe de ratione ſpeciei, materiam vero eſſe partem indiuidui, & non ſpeciei: quod quidem non poteſt eſſe verum, nam ad naturam ſpeciei pertinet id, quod ſignificat definitio: Definitio autem in rebus naturalibus non ſignificat formam tantum, ſed formam, & materiam. Vnde materia eſt pars ſpeciei in rebus naturalibus: non quidem materia ſignata, quæ eſt principium indiuiduationis, ſed materia communis. Sicut enim de ratione huius hominis eſt quod ſit ex hac anima, & his carnibus, & his oſſibus: ita de ratione hominis eſt quod ſit ex anima, & carnibus, & oſſibus, oportet enim de ſubſtantia ſpeciei eſſe quidquid eſt communiter de ſubſtantia omnium indiuiduorum ſub ſpecie contentorum. Alio vero modo poteſt intelligi ſic, quod etiam hęc anima ſit hic homo, & hoc quidem ſuſtineri poſſet, ſi poneretur, quod animæ ſenſitiuæ operatio eſſet eius propria ſine corpore, quia omnes operationes, quæ attribuuntur homini, conuenirent tali animæ: Illud autem eſt vnaquæque res, quod operatur operationes illius rei. Vnde aliud eſt homo, quod operatur operationes hominis. Oſtendemus autem, quod ſentire non eſt operatio animæ tantum. Cum igitur ſentire ſit quędam operatio hominis, licet non propria, c 52.a.p. manifeſtum eſt, quod planta, vel equus, vel homo non eſt anima tantum, ſed aliquid compoſitum ex anima, & corpore.

p.p.75.a.4 ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod non quælibet ſubſtantia particularis eſt hypoſtaſis, vel perſona, ſed quæ habet completam naturam ſpeciei. vnde manus, vel pes non poteſt dici hypoſtaſis, vel perſona: & ſimiliter nec anima, cum ſit pars ſpeciei humanæ.

7.met.l.9. Ad ſecundum dicendum, quod materia dicitur quodammodo non pars ſpeciei, quia non eſt pars formæ, à qua ſumitur ratio ſpeciei: licet ſit pars compoſiti ex anima, & corpore, quod in ſe inuoluit ſpecies.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ſint tantum tria genera animarum.

2.de ani.l.2. p.p.q.78.a.1 arg. 2 2.de ani.l.4. VIdetur quod non ſint tantum tria genera animarum. Dicit enim Philoſophus 2. de anim. t. 10. quod anima eſt principium, quo viuimus: ſed quatuor modis dicitur aliquid viuere, vt dicitur 2. de ani. t. 24. ergo animarum genera ſunt plura tribus.

2 Præterea tot ſunt animæ, quot potentiæ; nam q de ani.a.13 cum potentia ſit proprietas animæ, non poteſt ab arg 7.& 8 & anima oriri niſi vna proprietas, quia ab vno non niſi 2.11. arg. 17 vnum oriri poteſt, & vna potentia non poteſt ex alia oriri, quia omnes potẽtiæ animæ ſũt ſimul, & accidẽs oritur à ſubiecto, vnũ autem accidens non poteſt eſſe 1.de ani.l.6. ſubiectum alterius; ſed genera potentiarũ ſunt quinque, vt dicitur 2. de ani. t. 27 ergo & genera animarum ſunt quinque, & conſequenter plura tribus. p.p.q.78.1. arg p.c.

Sed contra eſt auctoritas Philoſophi 2. de ani. t. 31. ponentis tantum tres animas, vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem.

Reſpondeo dicendum, quod animarum genera ſunt tantum tria, cuius ratio duplex afferri poteſt, vna ſumpta ex operationibus animæ, diuerſæ enim animæ diſtinguuntur, ſecundũ quod diuerſimode operatio animæ ſupergreditur operationem naturæ corporalis; tota enim natura corporalis ſubiacet animæ, & comparatur ad ipſam ſicut materia, & inſtrumentum. Eſt ergo quædam operatio animę, quæ intantũ excedit naturam corporeã, quod neque etiã exercetur per organũ corporale, & talis eſt operatio animæ rationalis. Eſt autẽ alia operatio animæ infra iſtã, quæ quidẽ fit per organũ corporale, non tamen per aliquam corporalem qualitatem: & talis eſt operatio animę ſenſibilis, quia etſi calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, & aliæ huiuſmodi qualitates corporeæ requirantur ad operationem ſenſus, non tamen ita, quod mediante virtute talium qualitatum operatio animæ ſenſibilis procedat, ſed requiruntur ſolum ad debitam diſpoſitionem organi. Infima autẽ operationum animæ eſt, quæ fit per organum corporeum, & virtute corporeæ qualitatis: Supergreditur tamen operationem naturæ corporeæ, quia motiones corporum ſunt ab exteriori principio: Huiuſmodi autem operationes ſunt à principio intrinſeco. Hoc enim commune eſt omnibus operationibus animæ: Omne enim animatum aliquo modo mouet ſe 1.de ani.l.3 ipſum, & talis eſt operatio animæ vegetabilis. Digeſtio enim, & ea, quæ conſequuntur, fiunt inſtrumentaliter per actionem caloris, vt dicitur in 2. de ani. t. 50. Altera ratio eſt ex multiplici eſſe, quod habent viuentia, quorum actus eſt anima: habent enim hæc duplex eſſe: vnum quidem materiale, in quo conueniũt cum alijs rebus materialibus, aliud vero immateriale, in quo communicant cũ aliis ſubſtantiis ſuperioribus aliqualiter, Eſt autem differentia inter vtrumque eſſe: quia ſecundum eſſe materiale, quod eſt per materiam contractum, vnaquæque res eſt hoc ſolũ, quod eſt; ſicut hic lapis non eſt aliud, quam hic lapis: ſecundum vero eſſe materiale, quod eſt amplum, & quodammodo infinitum, inquantum non eſt per materiam terminatum, res non ſolum eſt id, quod eſt, ſed etiam eſt quodammodo alia. Vnde in ſubſtantiis ſuperioribus immaterialibus ſunt quodammodo omnia, ſicut in cauſis vniuerſalibus. Huiuſmodi autem immateriale eſſe habet duos gradus in iſtis inferioribus, nam quoddam eſt penitus immateriale, ſcilicet eſſe intelligibile: In intellectu enim res habent eſſe, & ſine materia, & ſine conditionibus materialibus indiuiduantibus, & etiam abſque organo corporali, eſſe autem ſenſibile eſt medium inter vtrumque: nam in ſenſu res habet eſſe ſine materia, non tamen abſque conditionibus materialibus indiuiduantibus, neque abſque organo corporali, eſt enim ſenſus particularium, intellectus vero vniuerſalium; & quantum ad hoc duplex eſſe dicit Philoſophus in 3. de ani. quod anima eſt quodammodo omnia: operationes igitur, quæ competunt viuenti ſecũdum eſſe materiale, ſunt operationes, quæ tribuũtur animæ vegetabili, quæ tamen licet ad id ordinentur,

ad quod etiam ordinantur actiones in rebus inanimatis, ſcilicet ad conſequendum eſſe, & conſeruandum: tamen in viuentibus hoc fit per altiorem, & nobiliorem modum, corpora enim inanimata generantur, & conſeruantur in eſſe à principio motiuo extrinſeco. Animata vero generantur à principio intrinſeco, quod eſt in ſemine, conſeruantur vero à principio nutritiuo intrinſeco, hoc enim videtur eſſe viuentium proprium, quod operantur tamquam ex ſeipſis mota, operationes vero, quæ tribuuntur rebus viuentibus, ſecundũ eſſe penitus immateriale pertinent ad partem animæ intellectiuam: Quæ vero attribuuntur eis ſecundum eſſe medium, pertinent ad partem animæ ſenſitiuam & ſecundum hoc triplex eſſe diſtinguitur communiter triplex anima, ſcilicet vegetabilis, ſenſibilis & rationalis. Vnde manifeſtum eſt, quod tria tantum ſunt genera animarum

…p. 78. a. p. c. Ad primum ergo dicendum, quod alio modo diſtinguuntur modi viuentium, atque genera animatũ, nam horum diuerſitas ſumitur, & ex triplici eſſe, quod habent animata, & ex diuerſo modo, quo operationes animatorum ſupergrediuntur operationes rerum naturalium, vt dictum eſt, modi autem viuentium diſtinguuntur ſecundum gradus viuentiũ, qui ſunt tantum quatuor. Quædam enim viuentia ſunt, in quibus eſt tantum vegetatiuum, vt in plantis; quædam vero, in quibus cum vegetatiuo eſt etiam ſenſitiuum, non tamen motiuum ſecundum locum, ſicut ſunt immobilia animalia, vt conchilia. Quædam vero ſunt quæ ſuper hoc habent motiuum ſecundum locum, vt perfecta animalia quæ multis indigent ad ſuam vitam, & ideo indigent motu, vt vitæ neceſſaria procul poſita quærere poſſint. Quædam vero viuentia ſunt, in quibus cum prædictis eſt intellectiuum ſcilicet in hominibus. Appetitiuum autem non conſtituit aliquem gradum viuentium, quia in quibuſcunque eſt ſenſus, eſt etiam appetitus, vt dicitur in 2. de ani. t. 27.

…de ani 2. …3, ad 8. Ad ſecundum dicendum qood ab eadem anima plures potentiæ deriuantur, vna tamen immediate, & alia mediate: licet enim accidens non poſſit eſſe ſubiectum per ſe accidentis, tamen ſubiectum ſubijcitur vni accidenti mediante alio, ſicut corpus colori mediante ſuperficie: & ſic vnum accidens oritur ex ſubiecto mediante alio, & vna potentia ab eſſentia animæ mediante alia.

ARTICVLVS. V.

Vtrum prior definitio animæ à Philoſopho allata ſit conueniens.

…q de ani. ar. …arg. 13. VIdetur quod prior definitio à Philoſopho allata non ſit conueniens, quod nimirum ſit actus primus corporis phyſici organici: ſi enim anima eſt forma corporis, oportet quod cuiuſlibet animæ, & corporis ſit vnum eſſe, nam ex materia, & forma fit vnũ ſecundum eſſe, ſed animæ humanæ, & corporis non poteſt eſſe vnum eſſe, cum ſint diuerſorum generum, anima enim eſt in genere ſubſtantiæ incorporeæ, corpus vero corporeæ, ergo anima non poteſt eſſe actus, & forma corporis.

…eſp. ct art. …arg 13. p. p. …6 a. p. …g p. 2 Præterea dicit Philoſophus 3. de ani. t. 6. & 7. quod ſubſtantia, ſpiritualis, quæ eſt intellectus, nullius corporis eſt actus, ſed quædam anima eſt ſubſtantia ſpiritualis vt anima rationalis; ergo male …p. 78 art. 4 definitur anima in communi quod ſit actus, & for- …g p q de ma corporis.

…art. 2. …g 13 3 Præterea ſi anima eſt actus corporis organici hoc, quod comparatur ad animam, vt materia ad formam, & actum, eſt corpus phyſicum organicum, quod non poteſt eſſe niſi per aliquam formam ſubſtantialem, per quam eſt corpus, & ita quodlibet corpus animatum habebit eſſe à forma, diſtinctum ab eſſe tributo ei ab anima; & ita erunt in vno, & eodem duæ formæ ſubſtantiales, quod eſt impoſſibile.

4 Præterea compoſitum non ponitur in definitione animæ, ſed materia, ſed corpus eſt quoddam compoſitum, per formam enim ſubſtantialem ſicut indiuiduum eſt hoc aliquid, & ſubſtantia, ita per eandem eſt corpus, ergo male definitur anima quod ſit actus corporis.

5 Præterea per corpus, cuius eſt actus anima intelligitur corpus habens vitam potentia, vt patet ex 2. de ani. t. 6. vel ergo per tale corpus habens vitam potentia intelligitur corpus habens actum primum vitæ ſed exiſtens in potentia ad actum ſecundum, nimirum ad operationes vitæ: vel intelligitur corpus neutrum actum habens, ſed exiſtens in potentia ad actum primum, & ſecundum; ſi dicatur primum; tunc ponitur in definitione animæ compoſitũ ex anima, & corpore, quod eſt inconueniens, cum potentia proportionata actui ſit materia. Si dicatur ſecundũ, eſt contra Philoſophum, qui t. 10. dicit quod corpus, cuius actus eſt anima, eſt ita in potentia, vt viuat, vt non ſit abiiciens animam, ergo male definitur anima quod ſit actus corporis phyſici organici. 2. de ani. l. p.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 7. definit animam quod ſit actus corporis phyſici organici. 2. de ani. l. p & 2.

Reſpondeo dicendum, quod recte fuit à Philoſopho tradita prior definitio animæ. Ad cuius manifeſtationem ſciendum, quod quia definitio ſignificat quod quid res eſt, & ſubſtantia completa etiam compoſita eſt quid completum in ſua ſpecie, ſecus vero omne accidens, & omnis forma, ideo ſubſtantia ita definitur, vt in eius definitione non ponatur aliquid, quod ſit extra eſſentiam eius. In omni autem definitione formæ ponitur aliquid, quod eſt extra eſſentiam formæ, ſcilicet proprium ſubiectum illius, ſiue materia. Vnde cum anima ſit forma, vt mox oſtendetur, oportet quod in eius definitione ponatur materia, ſiue ſubiectũ eius, & per conſequens quod ponatur aliquid ex parte animę, & aliquid ex parte ſubiecti. Dicitur ergo primo ex parte animę quod eſt actus, quia illud eſt actus, quo materia, quę eſt ens in potẽtia fit actu, & ex quo, & materia conſtituitur compoſitum, quod eſt ens actu: anima autem eſt huiuſmodi: cũ enim anima ſit ſubſtantia, vt per ſe manifeſtum eſt, quia ſubſtantia non componitur ex nõ ſubſtantiis, vt dicitur 7. met. t. 47 componitur autẽ ſubſtantia animata ex anima & corpore, & ſubſtantia ſit triplex, materia, forma, & compoſitum ex vtraque, oportet quod anima ſit vna ex his tribus ſubſtantiis: Conſtat autem quod non poteſt eſſe materia, quin cum per animam intelligamus id, quo habens vitam viuit, ſequitur quod anima intelligatur ſicut aliquid in ſubiecto exiſtens: corpus autem, vel materia, quæ recipit vitam, magis eſt ſicut ſubiectum, quam ſicut aliquid in ſubiecto exiſtens, manifeſtum etiam eſt, quod non poteſt eſſe ipſum compoſitum ex materia, & forma, quia hoc eſt totum quoddam, anima autem eſt pars huius totius, neceſſe igitur eſt quod anima ſit forma ſubſtantialis, forma autem ſubſtantialis eſt endelechia, id eſt, actus materiæ faciens illã in actu eſſe. Dicitur ſecundo actus primus, primo quia anima eſt actus ſicut ſcientia; ex eo enim qood anima eſt in animali, ineſt ei vigilia, & ſomnus, ſicut ex eo quod ſcientia eſt in ſciente, ineſt ei cõſideratio & quies, vigilia enim aſſimilatur cõſiderationi,

quia ſicut conſideratio, eſt vſus ſcientiæ, ita vigilia eſt vſus ſenſuum, ſomnus vero aſſimilatur ſcientiæ, quã do ſciens actu non conſiderat: in ſomno enim quieſcunt virtutes animalis, ſcientia autem eſt actus primus mentis: comparatur enim habitus ſcientiæ ad conſiderationem, ſicut potentia ad actum potentia autem licet abſoluta ſit poſterior actu, in vno tamen & eodem eſt prior actu, vt dicitur 9. met. t. 13. nam aliquid eſt primo in potentia, & poſtea fit actu. quare & anima erit actus primus ad diſtinctionem actus ſecundi, qui eſt operatio. Secundo dicitur anima actus primus, vt diſtinguatur à formis elementorum, quæ ſemper habent ſuam actionem, niſi impediantur. Dicitur tertio corporis, quia anima non eſt actus materiæ puræ, quia eſſe animatum præſupponit eſſe corporeum, ſed eſt actus compoſiti ex materia, & eſſe corporeo: quod tamen non ita intelligendum, quaſi corpus, quod eſt materia animæ, ſit conſtitutũ per vnam formam, quæ faciat ipſum eſſe corpus, & ſuperueniat ei anima faciens ipſum eſſe corpus viuum; ſed quia ab anima eſt & quod ſit & quod corpus ſit, & quod ſit corpus viuum. Cum enim in eodẽ non poſſint eſſe plures formæ ſubſtantiales, per eandem formam ſubſtantialem indiuiduum habet quod ſit ſubſtantia, & quod ſit corpus, & tale corpus. Verum hoc, quod eſt eſſe corpus, quia eſt quid imperfectius, eſt quid materiale reſpectu vitæ, & habet rationem potentiæ reſpectu illius. Dicitur quarto phyſici, quia cum corpus animatum ſit corpus naturale, neceſſe eſt quod eius partes ſint natura, & conſequenter ad Phyſicum ſpectent. Dicitur quinto organici, quia anima eſt actus corporis in potentia vitam habentis: tale autem eſt corpus organicũ, diuerſitatem ſcilicet organorum habens. Diuerſitas enim organorum eſt neceſſaria in corpore ſuſcipiente vitam propter diuerſas operationes animæ. Anima enim, cum ſit perfectiſſima inter formas rerum corporalium, eſt principium diuerſarum operationum; & ideo requirit diuerſitatem organorum in ſuo perfectibili: formæ vero rerum inanimatarum propter ſui imperfectionem ſunt principia paucarum operationum: vnde non exigunt diuerſitatem organorum in ſuis operationibus. Inter animas autem, quia animæ plantarum ſunt imperfectiores, ideo in illis minor eſt diuerſitas organorum, quam in animalibus. Et ex his manifeſtum eſt rectè fuiſſe traditam à Philoſopho priorem animæ definitionem.

q. de ani. p. a. 13. Ad primum ergo dicendum, quod neceſſe eſt, ſi anima eſt forma corporis ſit vnum commune eſſe, quod eſt eſſe compoſiti; neque hoc impeditur per hoc, quod anima, & corpus ſint diuerſorum generum: nam neque anima, neque corpus ſunt in ſpecie, vel genere niſi per reductionem, ſicut partes reducuntur ad ſpeciem, vel genus totius.

p. p. 78. a. p. ad p. de ſpir. cr. a. 2. ad 13. Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Philoſophus dicit 2. Phyſ. t. 26. vltima formarum naturalium ad quam terminatur conſideratio Philoſophi naturalis, quæ eſt anima humana, eſt quidem ſeparata, ſed tamen in materia. quod ex hoc probat, quia ſol, & homo ex materia generant hominem; ſeparata quidem ſecundum virtutem intellectiuam, quia virtus intellectiua non eſt virtus alicuius organi corporalis, ſicut virtus viſiua eſt actus oculi: intelligere enim eſt actus, qui non poteſt exerceri per organum corporale, ſicut exercetur viſio, ſed eſt in materia, inquantũ ipſa anima, cuius eſt hæc virtus, eſt corporis forma, & terminus generationis humanæ. ſic ergo Philoſophus dicit in 3. de ani. quod intellectus eſt ſeparabilis, quia non eſt virtus alicuius organi corporalis.

p. p. 78. a. 1. ad 3. Ad tertium dicendum, quod Ariſtot. non dicit animam eſſe actum corporis tantum, ſed eſſe actum corporis phyſici organici potentia vitam habentis; & quod talis potentia non abiicit animam. Vnde manifeſtum eſt quod in eo, cuius anima dicitur actus; etiam anima includitur eo modo loquendi, quo calor eſt actus calidi, & lumen eſt actus lucidi: non quod ſeorſum ſit lucidum ſine luce, ſed quia eſt lucidum per lucem: Et ſimiliter dicitur, quod anima eſt actus corporis, quia per animã & eſt corpus, & eſt organicum & potentia vitam habens, ſed actus primus dicitur reſpectu actus ſecundi, qui eſt operatio: talis enim potentia non eſt abiiciens, id eſt excludens animam: propterea vero Philoſophus in definitione animę ponit corpus inuoluens animam, quia aliquando in definitione formæ ſubiectum ponitur informe, ſicut cum dicitur motus eſt actus exiſtentis in potentia: aliquando vero ponitur ſubiectum formatum, ſicut cum dicitur, motus eſt actus mobilis: lumen eſt actus lucidi: & hoc modo dicitur anima actus corporis organici quia anima facit ipſum corpus eſſe organicum, ſicut lumen facit aliquid eſſe lucidum. q. de ani. p. ad 15.

Ad quartum dicendum, quod non ponitur in definitione animæ compoſitum animatum vt ſic, ſed compoſitum ex anima, inquantum eſt forma corporea, nam anima cum ſit forma ſubſtantialis dans eſſe ſubſtantiale corporeum, animatum; ſi conſideretur inquantum eſt forma ſubſtantialis abſolute & ſimpliciter, ſeu inquantum dat eſſe ſubſtantiale, tantum reſpicit materiam, & ſoli materiæ aduenit, & per illam definitur. Si vero conſideretur inquantum dat eſſe poſterius, puta animatum, ſupponit ſe ipſam in materia, ſecundũ quod dat eſſe ſuperius, puta corporeum, & per conſequens definitur per corpus, & illud tamquam proportionatum ſubiectum reſpicit. Neque tamen dicendum eſt, quod anima adueniat viuenti actu, quia non aduenit materiæ, vel corpori facto in actu per aliam formam, ſed per ſe ipſam ſecundum aliam ſui conſiderationem, vt dictum eſt. 2. de ani. & 1. op. 32.

Ad quintum dicendum quod per corpus poſitum in definitione animæ intelligitur corpus habens actum primum vitæ, ſed exiſtens in potentia ad actũ ſecundum, vt dictum eſt, neque inconueniens eſt, quod in definitione animæ ponatur compoſitum ex anima, & corpore, quatenus anima dat eſſe corporeum, vt dictum eſt. 2. de ani. l. p. & 1. p. p. 4. 75. a. 4. ad p.

ARTICVLVS VI.

Vtrum poſterior animæ definitio à Philoſopho tradita ſit conueniens.

VIdetur quod poſterior definitio animæ à Philoſopho tradita non ſit conueniens. Vnius enim rei vna eſt definitio, ſed Philoſophus 2. de ani. t. 6. & 7. attulit aliam definitionem, ergo vel illa ſuperflua eſt, vel hæc & conſequenter erit inconuenienter tradita, ſi dicas, quod vna eſt definitio rei per modum concluſionis, ſed poſſunt dari duæ aliæ, quarum vna eſt principium demonſtrationis, altera eſt demonſtratio poſitione differens, vt etiam dicitur p. poſt. 2. de ani. l. p. & 2.

2 Contra quodquid non eſt demonſtrabile: ſed ſolum paſſio de ſubiecto, vt dicitur 3. met. t. 4. ſed definiti ſignificat quodquid eſt rei, ergo nulla definitio poteſt eſſe concluſio demonſtrationis. 3. met. l. 5. 7. met. l. 5.

3 Præterea omnis definitio conuertitur cum definito: ſed hæc non conuertitur cum definito; nam anima vegetatiua non eſt primum principium, quo viuimus, ſentimus, & intelligimus, ergo non eſt bona definitio. 3. p. q. 60. ar. 2. arg. ſed contra.

Sed contra eſt auctoritas Philoſophi 2. de ani.

post. l. 4 & 16 & 2. d. q 9 p 3 p. ad 3. Reſpondeo dicendum, quod quia eiuſdem rei poſſunt eſſe plures cauſæ, materialis, formalis, efficiens, finalis: ideo eiuſdem rei poſſunt eſſe plures definitiones ſumptæ ex diuerſis cauſis: & vna poteſt eſſe demonſtrationis principium, atque adeo medium, alia vero poteſt eſſe ſicut concluſio demonſtrationis, & hoc quidem verum eſt in omnibus artificiatis, quæ ſunt propter finem. Cum enim cauſæ ad inuicem ordinem habeant, ex vna ſumitur ratio alterius: & quia ex forma ſumitur ratio materiæ, talem enim oportet eſſe materiam, qualem forma requirit: efficiens autem eſt ratio formæ, quia enim agens agit ſimile ſibi, oportet quod ſecundum modum agentis ſit etiam modus formæ quæ ex actione conſequitur. ex fine autem ſumitur ratio efficientis, nam omne agens agit propter finem: ideo oportet, quod definitio, quæ ſumitur a fine, ſit ratio, & cauſa probatiua aliarum definitionum, quæ ſumuntur ex aliis cauſis. Vt ſi definienda ſit domus, definitio illius ſumpta ex cauſa finali erit ratio definitionis per cauſam materialem, & medium probans eam: propter hoc enim oportet, vt domus fiat ex lapidibus, & lignis, quia eſt operimentum protegens nos à frigore, & æſtu. Definitio enim hæc, domus eſt cooperimentum conſtitutum ex lapidibus, cæmento, & lignis eſt ex cauſa materiali: hæc autem domus eſt operimentum prohibens nos a pluuia, frigore, calore, eſt ex cauſa finali, & ſi vtraque coniungatur, erit demonſtratio

2. de ani. l. 8 & 4 poſitione differens, ſic. Omne operimentum prohibens nos a pluuia, frigore & calore, oportet quod ſit conſtitutum ex lapidibus, cæmento, & lignis, domus eſt huiuſmodi, ergo. In naturalibus autem, quæ non ſunt facta per ſe primo propter finem, vt artificialia, illa definitio eſt principium demonſtrandi, quę ſecundum nos notificat & probat definitionem, quę eſt ſicut concluſio demonſtrationis. Cum enim omnis demonſtratio adducatur cauſa notificandi aliud, neceſſe eſt, quod omnis demonſtratio procedat ex notioribus quoad nos, quibus per demonſtrationem fit aliquid notum. In quibuſdam autem eadem ſunt notiora quoad nos, & ſecundum naturam, ſicut in mathematicis, quæ ſunt a materia abſtracta: & in his demonſtratio procedit ex notioribus ſimpliciter, & notioribus ſecundum naturam, ſcilicet ex cauſis in effectu: vnde dicitur demonſtratio propter quid. In quibuſdam vero non ſunt eadem magis nota ſimpliciter, & quoad nos, vt in naturalibus, in quibus plerumque effectus ſenſibiles ſunt magis noti ſuis cauſis: & ideo in naturalibus vt plurimum proceditur ab his, quæ ſunt minus nota ſecundum naturam, & magis nota quoad nos, vt dicitur in p. phyſ. Quoniam igitur magis notum eſt nobis, quod anima ſit principium viuendi ſentiendi, & intelligendi, quam quod ſit actus corporis, atque adeo illius cauſa formalis: ideo ab effectu animæ definiri poteſt anima, & per illum tamquam per quid notius, poteſt demonſtrari definitio formalis animæ ſic, quod eſt primum principium viuendi eſt actus, & forma corporis viuentis. manifeſtum autem eſt quod hæc demonſtratio eſt à poſteriori, ex eo enim, quod anima eſt forma corporis viuentis, eſt principium operum vitæ, non è contra. Quod verò anima ſit primum principium viuendi, patet, quia animatum diſtinguitur ab inanimato in viuendo: animata enim viount, non inanimata. Quatuor autem ſunt modi viuendi, quorum vnus eſt per intellectum, ſecundus per ſenſum, tertius per motum, & ſtatum localem, quartus per motum augmenti, & decrementi. In quibuſdam enim viuentibus inueniuntur tantum alimentum, augmentum, & decrementum, ſicut in plantis. In quibuſdam autem cum his inuenitur ſenſus ſine motu locali, ſicut in animalibus imperfectis, vt ſunt oſtreæ. In quibuſdam autem vlterius inuenitur motus ſecundum locum, ſicut in animalibus perfectis, quæ mouentur motu progreſſiuo, vt ſunt equus, bos. In quibuſdam autem cum his vlterius inuenitur intellectus, vt in hominibus, ergo in his omnibus principium viuendi debet eſſe anima, non autem materia, quod in ſingulis viuentibus manifeſtum eſſe poteſt. Quod enim in plantis principium viuendi ſit anima, patet, quia natura non mouet ad contraria loca: motus autem augmenti, & decrementi eſt ſecundum contraria loca: augentur enim vegetabilia omnia non ſolum ſurſum, ſed etiam deorſum. quod vero ſimiliter in animalibus anima ſit principium viuendi manifeſtum eſt, nam animal eſt tale propter ſenſum; ea enim dicimus eſſe animalia, & non ſolum viuentia, quæ licet non mutent locum, habent tamen ſenſum, & inter alios ſenſus primo ineſt tactus: ſicut enim vegetatiuum poteſt ſeparari à tactu, & ab omni ſenſu, ita tactus poteſt ſeparari ab aliis ſenſibus. Multa enim animalia ſunt, quæ ſolum ſenſum tactus habent. ſicut animalia imperfecta, omnia autem animalia habent ſenſum tactus; anima autem eſt principium ſenſuum & præſertim tactus, ſicut principium vegetatiuum eſt illa anima, quam plantæ participant, ergo dicendum eſt, quod anima eſt principium primum viuendi ſecundum quatuor genera vitæ. Quod autem primum principium viuendi ſit actus, & forma corporum viuentium; patet, quia duorum quorum vtroque dicimur eſſe aliquid, aut operari, vnum ſcilicet quod primum eſt, eſt quaſi forma, & aliud quaſi materia: ſicut ſimiliter duobus ſanamur, quorum vnum eſt ſanitas, alterum totum corpus, vel aliqua pars corporis; quorum duorum vnum eſt quaſi forma, & aliud quaſi materia; ſed anima eſt primum, quo viuimus; cum tamen viuamus anima, & corpore, ergo anima eſt actus corporis phyſici, (manifeſtum enim eſt, quod corpus non eſt actus animæ, ſed magis anima eſt actus corporis alicuius; corpus enim eſt in potentia reſpectu animæ;) atque hæc eſt definitio prior animæ ſuperius explicata, quæ a Philoſopho probatur per aliam à poſteriori, puta per hanc. Anima eſt primum principium, quo viuimus. Vnde manifeſtum eſt, recte fuiſſe à Philoſopho traditam poſteriorem animæ definitionem.

Ad primum ergo dicendum, quod vnius poſſunt eſſe plures definitiones ex diuerſis cauſis ſumptæ, vel etiam ab effectu, vt dictum eſt. in c.

Ad ſecundum dicendum, quod quia cauſæ ad inuicem ordinem habent, ex vna ſumitur ratio alterius, & ideo poteſt definitio ſumpta ab vna probare definitionem ſumptam ex alia, vt dictum eſt. in c.

Ad tertium dicendum, quod definitio conuertitur cum definito: nam in poſteriori definitione definitur anima in communi, hæc enim eſt principium viuendi ſecundum quatuor prædictos modos: in diuerſis tamen viuentibus, ſicut ſeparantur prædicti modi, ita & animæ; nam in quibuſdam viuentibus anima eſt tantum principium vegetandi; in aliis vegetandi, & ſentiendi. In aliis vero eadem anima eſt etiam principium intelligendi, vt in homine. 2. de ani. l. 8 & 4.

ARTICVLVS VII.

Vtrum anima ſit in toto corpore ſecundum ſuam eſſentiam, an vero in parte tantum determinata.

Vp 76 a 8 arg. p. de ani. a. 10 arg. 4 de ſp. cr. a. 4 arg. p. Videtur quod anima ſecundum ſuam eſſentiam ſit tantum in parte determinata corporis. Dicit enim Philoſophus in lib. de cauſa motus animal. c. 7. quod non opus eſt in vnaquaque parte corporis eſſe animam, ſed in quodam principio corporis exiſtente alia viuere, eo quod ſimul nata ſunt facere proprium motum per naturam, ergo.

q. de ani. a. 10. arg. 2. 2 Præterea Philoſophus dicit in lib. de iuuent. & ſeneƈt. quod plantæ habent principium nutrimenti in medio ſuperioris, & inferioris, ſed ſicut ſuperius, & inferius eſt in plantis, ita in animalibus eſt ſuperius, & inferius, dextrum & ſiniſtrum, ante, & retro, ergo oportet quod principium vitæ, quod eſt anima ſit in medio harum particularum, hoc autem eſt cor, ergo anima eſt tantum in corde.

ibid. arg. 5. 3 Præterea dicit Philoſophus 8 phyſ. quod motor cæli oportet quod ſit in centro, vel in aliquo ſigno circumferentiæ, quia hæc duo ſunt principia in motu circulari, & oſtendit quod non poteſt eſſe in centro, ſed in circumferentia, quia quanto aliqua ſunt propinquiora circumferentiæ, & remotiora à centro, tanto ſunt velocioris motus, ergo à ſimili oportet quod motus animæ ſit in illa parte animalia, in qua præcipue apparet motus, hoc autem eſt eorum cor, ergo anima eſt tantum in corde.

ibid. arg. 5. de ſp. cr. arg. 2. o. p. arg. 1. p. d. ſ. q. 3. a. 1. arg. 1. de niens. 4 Præterea ex corpore, & anima conſtituitur animal: ſi igitur in qualibet corporis parte eſſet anima, quælibet pars animalis eſſet animal, ſicut quælibet pars ignis eſt ignis, quod tamen eſt inconueniens.

ſp. c. arg. 9. de ani arg. 4. p. p. arg. 4. 5 Præterea in quocunque eſt ſubieƈtum, eſt & proprietas ſubieƈti: ſed omnes potentiæ animæ ſunt in eſſentia animæ, ſicut & proprietates in ſubieƈto, ergo ſi anima eſſet in qualibet parte corporis, ſequeretur quod in qualibet parte corporis eſſent omnes potentiæ animæ, & ſic auditus eſſet in oculo, & viſus in aure, quod eſt inconueniens.

de ſp. cr. arg. 4. 6 Præterea nulla forma, quæ requirit diſſimilitudinem partium, inuenitur in qualibet parte, vt patet de forma domus, quæ non eſt in quacunque parte, ſed in tota domo, formæ vero, quæ non requirunt diſſimilitudinem partium ſunt in ſingulis partibus, vt forma aeris, & ignis; anima autem eſt forma requirens diſſimilitudinem partium, vt patet in omnibus animatis, ergo anima non eſt in qualibet parte corporis.

de ſp. cr. arg. 7. q. de ani arg. 11. 7 Præterea ſecundum Philoſophum motis nobis mouentur omnia, quæ ſunt in nobis: contingit autem vnam partem corporis moueri, alia quieſcente, ſi ergo anima eſt in qualibet parte corporis, ſequitur, quod ſimul moueatur, & quieſcat, quod videtur eſſe inconueniens.

q. de ſp. cr. arg. 11. p. p. arg. 2. q. de ani arg. 7. 8 Præterea anima non eſt niſi in corpore, cuius eſt aƈtus: ſed eſt aƈtus corporis organici, vt dicitur in 2. de ani. cum ergo qualibet pars corporis non ſit corpus organicum, non erit in qualibet parte corporis.

q. de ſp. cr. arg. 14. 9 Præterea plus differunt os, & caro vnius hominis, quam duæ carnes duorum hominum: ſed anima vna non poteſt eſſe in duobus corporibus diuerſorum, ergo non poteſt eſſe in omnibus partibus vnius corporis.

arg. 15. 10 Præterea ſi anima eſt in qualibet parte corporis, oportet, quod ablata quacunque parte corporis, vel auferatur anima, quod patet eſſe falſum, cum remaneat homo viuens, vel transferatur de illa parte ad alias, quod eſt impoſſibile, cum anima ſit ſimplex, & conſequenter immobilis, non ergo eſt in qualibet parte corporis.

11 Præterea nullum indiuiſibile poteſt eſſe niſi in indiuiſibili, cum locum oporteat æquari locato, ſed in corpore contingit ſignare infinita indiuiſibilia ergo ſi in qualibet parte corporis ſit anima, ſequitur quod ſit in infinitis, quod eſſe non poteſt, cum ſit finitæ virtutis. arg. 16

12 Præterea anima eſt principium vitæ in animali; ſi ergo anima eſſet in qualibet parte corporis, quælibet pars corporis immediate acciperet vitam ab anima; & ita vna pars non dependeret ab alia in viuendo, quod eſt falſum, cum omnes dependeant in viuendo a corde. q. de ani. a. 11. p. p. arg. p. d. ſ. q.

Sed contra eſt, quod anima non dat eſſe corpori, niſi ſecundum quod vnitur ei: ſed anima dat eſſe toti corpori, & cuilibet parti eius, ergo anima eſt in toto corpore, & in qualibet parte illius. q. de ani. 10 ſed. con.

2 Præterea anima non operatur, niſi vbi eſt: ſed operationes animæ apparent in qualibet parte corporis, æqualiter enim tactu ſentit anima læſionem in qualibet parte corporis, ergo anima eſt in qualibet parte corporis. arg. 4. p. d. 1. arg. 1. ſed contra.

3 Præterea anima eſt maioris virtutis, quam forma materialis: ſed forma materialis vt ignis vel aeris eſt in qualibet parte; multo igitur magis anima. de ſp. cr. a. 4. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, quod anima ſit in toto corpore, & in qualibet parte eius. Cuius ratio eſt, quia anima non ſolum vnitur corpori vt motor, ſed etiam vt forma ſubſtantialis. Non enim anima præſupponit alias formas ſubſtantiales in materia, quæ dent eſſe ſubſtantiale corpori, aut partibus eius; ſed & totum corpus, & omnes eius partes habent eſſe ſubſtantiale & ſpecificum per animam, ſed forma ſubſtantialis non ſolum eſt perfeƈtio totius, ſed etiam cuiuſlibet partis. Cum enim totum conſiſtat ex partibus; forma totius, quæ non dat eſſe ſingulis partibus corporis, eſt forma, quæ eſt compoſitio, & ordo, ſicut forma domus: & talis forma eſt accidentalis: anima vero eſt forma ſubſtantialis: vnde oportet quod ſit forma, & aƈtus non ſolum totius, ſed cuiuſlibet partis: & ideo recedente anima, ſicut non manet homo, ita nec animal, aut viuũ, niſi æquiuoce, ſicut depiƈta, aut lapidea. vt dicit Philoſophus p. de ani. t. 9. cuius ſignum eſt, quod nulla pars corporis habet proprium opus anima recedente: cum tamen omne, quod retinet ſpeciem, retineat operationem ſpeciei: aƈtus autem eſt in eo, cuius eſt aƈtus: vnde oportet animam eſſe in toto corpore, & in qualibet eius parte: quamquam aliter ſe habet anima ad totum corpus, & ad partes eius: nam anima totius quidem corporis aƈtus eſt primo & per ſe, partium vero in ordine ad totum. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt quod, cum materia ſit propter formam, talem oportet eſſe materiam, vt competit formæ. In iſtis rebus corruptibilibus formæ imperfeƈtiores, quæ ſunt debilioris virtutis, habent paucas operationes, ad quas non requiritur partium diſſimilitudo, ſicut patet in omnibus corporibus inanimatis. Anima vero, cum ſit altioris, & maioris virtutis, poteſt eſſe principium diuerſarum operationum, ad quarum executionem requiruntur partes diſſimiles corporis: & ideo omnis anima requirit diuerſitatem organorum in partibus corporis, cuius eſt aƈtus, & tanto maiorem diuerſitatem, quanto anima fue- p. p. 76. a. 8. c. de ſp. c. a. 4. c. q. de ani. a. 10. c. p. d. 8. q. 5. a. 3. c.

rit perfectior. Sic igitur formæ infimæ vniformiter perficiunt ſuam materiam, ſed anima difformiter, vt ex diſſimilibus partibus conſtituatur integritas corporis, cuius primo, & per ſe anima eſt actus. & ſic manifeſtum eſt, quod anima eſt in toto corpore, & in ſingulis eius partibus ſecundum ſuam eſſentiam.

.c. in arg. Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus loquitur de anima quantum ad potentiam motiuam, quæ primo fundatur in corde: per illam enim partem mouet anima totum corpus, & hoc patet exemplo rectoris, quod ibi ponit.

; de ani. d 6. Ad ſecundum dicendum, quod etiam in plantis anima dicitur eſſe in medio eius, quod eſt ſurſum, & deorſum: inquantum eſt principium quarundam operationum: & ſimiliter eſt de animalibus.

id. ad 5. Ad tertium dicendum, quod motor cæli non circumſcribitur loco ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed Philoſophus intendit oſtendere vbi ſit quantum ad principium mouendi: & hoc modo, quantum ad principium motus, anima eſt in corde.

p. ad 3. d. 8 12. Ad quartum dicendum, quod animal eſt quod componitur ex anima, & corpore toto, quod eſt primum, & per ſe, & proportionatum eius perfectibile: ſic autem anima non eſt in parte: vnde non oportet, quod pars animalis ſit animal. Ideo autem anima nō eſt primo, & per ſe, & tamquam in proportionato perfectibili in qualibet parte corporis, ſed ſolum ſic eſt in toto corpore, quia anima quamuis ſit forma ſimplex, eſt tamen multiplex in virtute, ſecundum quod ex eius eſſentia oriuntur diuerſæ potentiæ: & ideo oportet corpus proportionatum ſibi habere partes diſtinctas ad recipiendum diuerſas potētias: vnde etiam anima dicitur eſſe actus corporis organici: & quia non quælibet pars animalis habet talem diſtinctionem, non poteſt dici animal.

p. ad 4. q. ani. ad 3. Ad quintum dicendum, quod ſecundum Philoſophum in lib. de ſom. & vigil. cuius eſt potentia, eius eſt actio; vnde potentiæ illæ, quarum operationes non ſunt ſolius animæ, ſed coniuncti, ſunt in organo, ſicut in ſubiecto; in anima autem ſicut in radice. Solum autem illæ potentiæ ſunt in anima, ſicut in ſubiecto, quarum operationes anima non per organum corporis exequitur, quæ tamen ſunt animæ, ſecundum quod excedit corpus, ſeu totam eius capacitatem, quæ proinde in nulla parte corporis eſſe dicuntur, & ſunt intellectus, & voluntas. Vnde non ſequitur, quod in qualibet parte corporis ſint omnes potentiæ animæ.

eſp. cr. a. 4 4. Ad ſextum dicendum, quod forma domus, cum ſit accidentalis, non dat eſſe ſpecificum ſingulis partibus domus, ſicut dat anima ſingulis partibus corporis; & ideo non eſt ſimile.

bid ad 7. Ad ſeptimum dicendum, quod anima moto corpore, mouetur per accidens, & non per ſe. Non eſt autem inconueniens, quod aliquid ſimul moueatur, & quieſcat per accidens ſecundum diuerſa; ſicut non eſt inconueniens, quod aliquid moueatur per accidens motibus contrariis, vt puta, ſi quis in naui deferretur contra curſum nauis, eſſet autem inconueniens, ſi anima per ſe ſimul quieſceret, & moueretur.

p. ad 2. q. ani ad p. eſp. cr. ad Ad octauum dicendum, quod anima dicitur actus corporis organici, ſicut primi, & proportionati perfectibilis: corpus enim organicum eſt perfectibile ab anima, primo, & per ſe, ſingula autem organa, & organorum partes in ordine ad totum, ſicut dictum eſt. Et ratio huius eſt, quia cum materia ſit propter formam, forma autem ordinetur ad propriam operationem; oportet, quod talis ſit materia vniuſcuiuſque formæ, vt competit operationi illius formæ; ſicut materiam ſerræ oportet eſſe ferream, quod competit ad opus ſerræ propter ſuam duritiem. Cum ergo anima propter ſuæ virtutis perfectionem poſſit in diuerſas operationes, neceſſarium eſt, quod materia eius ſit corpus conſtitutum ex partibus congenitibus ad diuerſas operationes animæ, quæ dicuntur organa. & propter hoc totum corpus, cui reſpondet principaliter anima vt forma, eſt organum: partes autem ſunt propter totum: vnde animæ non reſpondet pars corporis, ſicut proprium, & principale perfectibile; ſed ſecundum quod ordinem habet ad totum. Vnde non oportet, quod quælibet pars animæ ſit corpus organicum, licet anima ſit forma eius.

Ad nonum dicendum, quod caro mea cum carne alterius hominis magis conuenit ſecundum rationem ſpeciei, quam caro mea cum oſſe meo: ſed ſecundum analogiam ad totum eſt è conuerſo: nam caro mea & os meum poſſunt ordinari ad vnum totum conſtituendum, non autem caro mea, & caro alterius. de ſp cr ad 14.

Ad decimum dicendum, quod præciſa parte non ſequitur, quod auferatur anima, vel quod ad aliam partem tranſmutetur: niſi poneretur, quod in illa ſola parte eſſet anima, ſed ſequitur, quod illa pars deſinat perfici ab anima totius. ibid. ad 15.

Ad vndecimum dicendum, quod anima non eſt indiuiſibilis, vt punctum habens ſitum in continuo, contra cuius rationem eſſet in loco diuiſibili eſſe, ſed anima eſt indiuiſibilis per abſtractionem à toto genere continui. Vnde non eſt contra eius rationem ſi ſit in aliquo toto diuiſibili. ibid ad 16.

Ad duodecimum dicendum, quod viuere in animali dicitur dupliciter. Vno modo viuere eſt ipſum eſſe viuentis ſicut dicit Philoſophus 2. de ani. t. 13 viuere viuentibus eſt eſſe, & hoc modo anima immediate facit viuere quamlibet partem corporis inquantum eſt eius forma. Alio modo dicitur viuere pro operatione animæ, quam facit in corde, prout eſt motor, & talis eſt vita, quæ defertur per ſpiritus vitales: & talem vitam primo influit in cor, & poſtea in alias partes, & inde eſt, quod læſo corde perit operatio animæ in omnibus partibus corporis: & per conſequens eſſe ipſarum partium, quod conſeruatur per operationem animæ. p d 8. ad 3.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum anima ita ſit in corpore, & eius qualibet parte, vt ſit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte, atque adeo ſit indiuiſibiliter in corpore, an vero ſit diuiſibiliter, ita vt tota, & pars in parte.

VIdetur quod anima ſit diuiſibiliter in toto corpore, ita vt ſit tota in toto, non tamen tota in qualibet parte, ſed vna pars animæ ſit in vna parte corporis, & alia pars animæ in alia parte corporis. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 9. quod ſicut anima ſe habet ad corpus; ita pars animæ ad partem corporis, ergo ſi anima eſt in toto corpore, non erit in qualibet parte corporis tota, ſed pars eius. Sed dices, quod Philoſophus loquitur de anima, & partibus eius, inquantum eſt motor, non inquantum eſt forma. q. de ani. a. 10. arg. 9 p. p 76. a. 8 arg. 3

2 Sed contra Philoſophus dicit ibidem, quod ſi oculus eſſet animal, viſus eſſet anima eius: ſed anima eſt forma animalis, ergo pars animæ eſt in corpore, vt forma, & non vt motor tantum. q. de ani. arg. 10.

3 Præterea omne, quod eſt in altero, eſt in eo per modum eius, in quo eſt: ſi igitur anima eſt in corpore, oportet quod ſit in eo per modum corporis: ſed modus corporis eſt, vt vbi eſt vna pars, non ſit alia, ibid. arg. 14

ergo vbi eſt vna pars animæ, non eſt alia: & ita non eſt tota in qualibet parte corporis.

vbi ſ. arg. 18 p. d. 8 q. 5 a. 3 arg. 4.

4 Præterea magis intime vnitur forma materiæ, quam locatum loco, ſed vnum locatum non poteſt eſſe in diuerſis locis ſimul, etiamſi ſit ſubſtantia ſpiritualis, puta angelus, ergo nec anima poterit eſſe in diuerſis partibus corporis.

q. de ſp. cr. a. 4 arg. 17

5 Præterea cum anima ſit ſimplex, abſque quantitate dimenſiua, nulla totalitas videtur ei poſſe attribui, niſi virtutis: ſed non eſt in qualibet parte corporis ſecundum ſuas potentias, in quibus conſideratur totalitas virtutis eius, non ergo in qualibet parte corporis eſt tota anima.

ibid. arg 5.

6 Præterea nulla forma, quæ extenditur ad extenſionem materiæ, eſt tota in qualibet parte ſuæ materiæ, ſed anima ſaltem vegetatiua, & ſenſitiua extenditur ſecundum extenſionem ſuæ materiæ, cum educatur ex eius potentia, ergo idem quod prius.

q. de anima a. 10 arg. 3.

7 Præterea extra totum nihil eſt ſumere, ſi igitur anima eſt tota in qualibet parte corporis, extra illam partem nihil eſt de anima, ergo impoſſibile eſt quod anima ſit tota in qualibet parte.

de ſp. cr. arg. 19 q. de anim. arg. 15.

8 Præterea quædam animalia deciſa viuunt, ſed non eſt dicere, quod altera pars viuat per totam animam, ergo nec ante deciſionem tota anima erat in illa parte, ſed pars animæ.

4. d. 10 q. p. a. 3. quæſtion. 3. arg. primo

9 Præterea dimenſiones corporis animati poſſunt in infinitum diuidi, ſi ergo in qualibet parte dimenſionum eſſet forma ſubſtantialis, tota eſſet infinities ſub iiſdem dimenſionibus, quod eſt impoſſibile.

p. d. 8. q. 5. a. arg. 2 ſed contra. de ſp. cr. a. 4 arg. 1 ſed contra. 2. c. g. c. 72.

Sed contra forma ſubſtantialis adeſt cuilibet parti tota, quia non conuenit illi alia totalitas, quam eſſentiæ: vnde ſicut tota eſſentia albedinis eſt in toto corpore, & tota in qualibet parte illius, ita & tota forma erit in qualibet parte materiæ, ſed anima eſt forma ſubſtantialis corporis animati, ergo eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte eius.

p. d. 8 q. 5. a. 3 c.

Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt animam dupliciter poſſe conſiderari, aut ſecundum ſuam eſſentiam, aut ſecundum quod eſt totum quoddam potentiale. Si primo modo, ſic dicebant ipſam non eſſe in toto corpore, ſed in aliqua parte eius, ſcilicet corde, & per cor viuificare totum corpus, per ſpiritus vitales procedentes a corde. Si ſecundo modo, ſic anima conſideratur vt quædam potentia integrata ex omnibus particularibus potentiis, & ſic tota anima eſt in toto corpore, & non tota in qualibet parte corporis. Imo ſicut dicit Philoſophus in 2. de anima partes animæ ſe habent ad partes corporis ſicut tota anima ad totum corpus: vnde ſi pupilla eſſet animal, viſus eſſet anima eius. Huius autem poſitionis cauſa fuit duplex imaginatio falſa. Vna eſt, quia imaginati ſunt animam eſſe in corpore, ſicut in loco, ac ſi tantum eſſet motor, & non forma, ſicut eſt nauta in naui. Alia eſt, quia imaginati ſunt ſimplicitatem animæ eſſe ad modum puncti, vt ſit aliquid indiuiſibile habens ſitum indiuiſibilem; & vtrumque horum eſt ſtultum. & ideo dicendum eſt, quod anima ſecundum ſuam eſſentiam conſiderata eſt in toto corpore indiuiſibiliter, ideſt tota in toto, & tota in qualibet parte, conſiderata vero ſecundum totalitatem potentiarum eſt quidem tota in toto corpore, ſed non eſt tota in qualibet parte. Cuius rei ratio duplex afferri poteſt. Vna eſt, quia nulli ſubſtantiæ ſimplici debetur locus niſi ſecundum relationem, quam habet ad corpus: anima autem comparatur ad corpus, vt eius forma, a qua totum corpus, & quælibet eius pars habet eſſe ſicut à forma ſubſtantiali; & tamen potentias eius non omnes partes corporis participant. Imo ſunt aliquæ potentiæ, quibus non eſt poſſibile perfici aliquid corporeum, ſicut potentiæ intellectiuæ. Aliæ autem ſunt, quæ poſſunt eſſe perfectiones corporum, non tamen eas omnes influit anima in qualibet parte corporis, cum non quælibet pars corporis ſit eiuſdem harmoniæ, & commixtionis, & nihil recipiatur in aliquo niſi ſecundum proportionem recipientis; & ideo non eandem perfectionem recipit ab anima auris, & oculus, cum tamen quælibet pars recipiat eſſe. Vnde ſi conſideretur anima vt forma, & eſſentia, eſt in qualibet parte corporis tota: ſi autem prout eſt motor ſecundum ſuas potentias, ſic eſt tota in toto, & in diuerſis partibus ſecundum diuerſas potentias. Altera ratio eſt quia animæ præſertim humanæ, & animalium perfectorum nulla alia totalitas conuenire poteſt, quam ſecundum perfectionem eſſentiæ, ſecundum quam hæ animæ totæ ſunt in totis corporibus ſuis, & in quibuslibet partibus illorum. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod cum totum ſit, quod diuiditur in partes, ſecundum triplicem diuiſionem eſt triplex totalitas, eſt enim quoddam totum, quod diuiditur in partes quantitatiuas, ſicut tota linea, vel totum corpus, atque adeo totum quantum; eſt etiam quoddam totum quod diuiditur in partes rationis & eſſentiæ. ſicut definitum in partes definitionis, puta in genus, & differentiã, & compoſitum reſoluitur in materiam, & formã. Tertium autem totum eſt potentiale, ſeu ſecundum virtutem, quod diuiditur in partes virtutis. Primus autẽ totalitatis modus, qui eſt ſecundum quantitatem nõ conuenit formis, niſi forte per accidens, quatenus ſcilicet per accidens diuiduntur diuiſione quantitatis, ſicut albedo diuiſione ſuperficiei: & illis ſolis formis conuenit, quæ coextenduntur quantitati, quod ex hoc conuenit aliquibus formis, quia habent materiam ſimilem, & in toto, & in parte, ideſt quæ non requirunt magnam diſſimilitudinem in toto, & partibus, atque adeo quæ habent indifferentem habitudinem ad totum quantitatiuum, & eius partes; ſicut patet in albedine, quæ quantum eſt de ſui ratione æqualiter ſe habet, vt ſit in tota ſuperficie, & in qualibet ſuperficiei parte; & ideo diuiſa ſuperficie diuiditur albedo per accidens; ſed formæ, quæ requirunt diuerſitatem, & magnam diſſimilitudinem in partibus, ſicut eſt anima hominis, & animalium perfectorum non æqualiter ſe habent ad totum corpus, & ad partes: vnde non diuiduntur per accidens diuiſione quantitatis. Sic ergo totalitas quantitatiua non poteſt attribui animæ, nec per ſe, nec per accidens, ſed totalitas ſecunda, quæ attenditur ſecundum perfectionem rationis, & eſſentiæ proprie, & per ſe conuenit formis: ſimiliter autem & totalitas virtutis, & poteſtatis, per quam ſcilicet totum comparatur ad partes virtutis, & poteſtatis, quæ accipiuntur ſecundum diuiſionem operationum. Si ergo accipiatur forma, quæ diuiditur per continui diuiſionem, vt eſt albedo, & quæratur de illa, vtrum ſit tota in tota ſuperficie, & in qualibet parte ſuperficiei, diſtinguere oportet, quia ſi fiat mentio de totalitate quantitatiua, quam habet albedo per accidens, non eſt tota in qualibet parte ſuperficiei. Et ſimiliter dicendum eſt de totalitate virtutis, magis enim poteſt mouere viſum, illumque diſgregare albedo, quæ eſt in tota ſuperficie, quam albedo, quæ eſt in aliqua eius particula, ſicut plus poteſt calefacere calor exiſtentes in magno igne, quam in paruo. Sed ſi fiat mentio de totalitate ſpeciei, & eſſentiæ, tota albedo eſt in qualibet parte ſuperficiei, nam tota ratio ſpeciei albedinis inuenitur in qualibet parte ſuperficiei, non autem eſt tota ſecundum quantitatẽ,

p. p. q. 76 a. 8 de ſp. cr. a. 4 c. de anima a. 10 c. 2. c. g. c. 72.

quam habet per accidens,ſed pars eſt in parte. Quoniam ergo animæ animalium perfectorum non habent totalitatem quantitatiuam, nec per ſe, nec per accidens vt dictum eſt,ſecus vero animæ animalium imperfectorum,ſeo annuloſorum, quæ deciſa viuūt, in quibus eſt vna anima in potentia,& plures actu, vt docet Philoſophus, propterea anima perfecti animalis tota eſt in qualibet parte corporis, ſecundum totalitatem perfectionis, & eſſentiæ, non autem ſecundum totalitatem virtutis : quia non ſecundum quamlibet ſuam potentiam eſt in qualibet parte corporis,ſed ſecundum viſum in oculo,ſecundum auditum in aure,& ſic de aliis,& ratio eſt,quia partes corporis difformiter perficiuntur ab anima ad diuerſas potentias. Quod ſi loquamur in particulari de anima humana, hæc neque ſecundum totalitatem virtutis dicitur tota in toto corpore, & multo minus in qualibet parte,quia eſt aliqua eius operatio puta intelligere, quam per nullam partem corporis exequitur, nam virtus huius operationis exiſtens in anima capacitatem corporis excedit.Tamen attendendum eſt in anima perfecti animalis,quod,quia,vt dictum eſt,requirit diuerſitatem in partibus, non eodem modo comparatur ad totum, & ad partes, ſed ad totum quidem primo, & per ſe, ſicut ad proprium, & proportionatum perfectibile, ad partes autem per poſterius, ſecundum quod partes habent ordinem ad totum.

de ani. 2. ad 9. Ad primum ergo dicendum, quod partes animæ accipiuntur à Philoſopho non quantum ad eſſentiam animæ, ſed quantum ad eius poteſtatem. Et ideo dicimus, quod ſicut anima eſt in toto corpore, ita pars animæ eſt in parte corporis : quia ſicut totum corpus organicum ſe habet vt deſeruiat operationibus animæ, quæ per corpus exercentur, ita ſe habet vnum organum ad vnam determinatam operationem.

ibid ad 10. Ad ſecundum dicendum, quod potentia animæ radicator in eſſentia. & ideo, vbicunque eſt aliqua potentia animæ,ibi eſt eſſentia animæ Quod ergo dicit Philoſophus, quod ſi oculus animalis eſſet animal, viſus eſſet anima eius, non intelligitur de potentia animæ ſine eius eſſentia, ſicut & totius corporis dicitur anima ſenſibilis eſſe forma per eſſentiam ſuam, non per potentiam ſenſitiuam.

ibid ad 14 Ad tertium dicendum, quod cum dicitur vnum quodque eſſe in alio ſecundum modum eius, in quo eſt,intelligitur quantum ad capacitatis ipſius modū, non quantum ad naturam eius:non enim oportet vt id,quod eſt in aliquo,habeat naturam,& proprietatē eius, in quo eſt : ſed quod recipiatur in eo ſecundum capacitatem ipſius:manifeſtum enim eſt, quod aqua non habet naturam amphoræ : vnde nec oportet, quod anima habeat iſtam naturam corporis, vt vbi eſt vna pars eius,ibi ſit alia.

ibid ad 18 Ad quartum dicendum, quod ſimplicitas animæ, & angeli non eſt eſiſtimanda ad modum ſimplicis puncti,quod habet determinatum ſitum in cōtinuo, & ideo quod ſimplex eſt, non poteſt eſſe ſimul in diuerſis partibus continui;ſed angelus,& anima dicuntur ſimplicia, per hoc, quod omnino carent quantitate;& ideo non applicantur ad continuum, niſi per contactum virtutis : vnde totum illud, quod virtute angeli contingitur,reſpondet angelo,qui non vnitur vt forma,vt locus vnus,& animæ,quæ vnitur vt forma,vt perfectibile vnum,& ſicut angelus eſt in qualibet parte ſui loci totus, ita & anima eſt in qualibet parte ſui perfectibilis tota.

ſp.cr.a.4. 17. Ad quintum dicendum, quod anima,ex hoc, quod eſt indiuiſibilis, ſequitur, quod non habet totalitatem quantitatis. Nec propter hoc relinquitur,quod ſit in ea ſola totalitas potentiarum ; eſt enim in ea totalitas ſecundum eſſentiæ rationem, vt dictum eſt.

Ad ſeſtum dicendum, quod anima animalis perfecti non extenditur ſecundum extenſionem corporis : virtualis tamen eius quantitas non porrigitur in maiorem quantitatem,quam corporis. ibid. ad 5.

Ad ſeptimum dicendū, quod cum anima ſit in vna parte corporis eo modo,quo dictum eſt nihil animæ q de ani. a 10. ad 5. eſt extra animam,quæ eſt in hac parte corporis. non tamen ſequitur,quod animæ nihil ſit extra hanc partem corporis, ſed quod nihil ſit extra totum corpus, quod principaliter perficit.

Ad octauum dicendum, quod animalia annuloſa ibid ad 15. deciſa viuunt, non ſolum quia anima eſt in qualibet de ſp cr ad parte corporis,ſed quia anima eorum cum ſit imper- 19. p.d 8.q p fecta,& paucarum actionum,requirit paruam diuer- a.5 ad 2. ſitatem in partibus, quæ etiam inuenitur in parte deciſa viuente : vnde, cum retineat diſpoſitionem, per quam totum corpus eſt perfectibile ab anima, remanet in eo anima ; ſecus autem eſt in animalibus perfectis.

Ad nonum dicendum,quod vnitas rei conſequitur 4.d.10.q p. a eſſe ipſius: partes autem alicuius homogenei conti- 5.quæſtion- nui ante diuiſionem non habent eſſe actu,ſed poten- cula 5. c. & tia tantum;& ideo nulla illarum habet vnitatem pro- ad p. priam in actu:vnde actu non eſt accipere ipſarum numerum,ſed potentia tantum. Et propter hoc forma, quæ eſt tota in toto tali,& tota in partibus eius, non dicitur ante diuiſionem continui eſſe ibi pluries actu, ſed ſolum potentia : ſed poſt diuiſionem multiplicatur ſecundum actum,ſicut patet in animalibus annuloſis,& in plantis. Neque eſt inconueniens, quod talis forma ſiue anima ante diuiſionem corporis quanti ſit ibi infinities in potentia.

QVÆSTIO XLIX.

De proprietatibus animæ.

Deinde conſiderandum eſt de proprietatibus animæ.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR DVO.

Primo, Vtrum anima ſit mobilis per ſe.
2 Vtrum omnis anima ſit inſeparabilis à corpore.

ARTICVLVS. I.

Vtrum anima ſit mobilis per ſe.

VIdetur quod anima ſit mobilis per ſe. Dicit enim Philoſophus p.de ani.t.62. quod dicimus p.de ani l.10 animam triſtari, gaudere, confidere, timere : ſed huiuſmodi videntur eſſe motus, vt dicit Philoſophus ibidem,ergo anima eſt per ſe mobilis.

2 Præterea anima eſt motor corporis : ſed non eſt p.p.q.75.a.p mouens non motum, tum quia videtur, quod nihil arg p. poſſit mouere non motum, quia nihil dat alteri, quod non habet, ſicut quod non eſt calidum, non calefacit : tum quia, ſi aliquid eſt mouens non motum, cauſat motum ſempiternum,& eodem modo ſe habentem,vt probatur in 8.phyſ. quod non apparet in motu animalis,qui eſt ab anima,ergo anima

eſt mouens motum, & conſeqnenter eſt per ſe mobilis

alo j.& 3 Prætetea mutato aliquo mutatur & id, quod eſt in illo: ſed corpus, in quo eſt anima, mouetur localiter, ergo & anima localiter mouebitur.

de ſp.cr.a.4 arg 11. 5 Prætetea illud mouetur localirer, quod acquirit nouum locum, vbi prius non erat: ſed anima in nutritione, & augmentatione acquirit nouum locum, puta locum, vbi prius erat alimentum, quod in viuens conuertitur, ergo anima per ſe localiter mouetur.

p.de ani.l.6. Sed contra eſt auctoritas Philoſophi p. de ani. t.36. & t.92. vbi fuſe probat contra veteres Philoſophos animam non moueri per ſe.

p.de ani.l.6. Reſpondeo dicendum, quod anima nulla ſpecie motus mouetur per ſe, per accidens autem poteſt localiter moueri ad motum totius corporis: quod poteſt facile oſtendi: quod enim non ſit per ſe mobilis vlla ſpecie motus ſiue late, ſiue preſſe ſumpto nomine motus, prout generationem, & corruptionem excludit, probatur primo quia omnes motus proprie ſumpti ſunt in loco quare & anima erit in loco, quod eſt in conueniens: quia ſi eſt in loco, oportet quod illi aſſignetur proprius locus in corpore ſeparatus, & ſic non erit forma totius corporis. Probatur ſecundo inductione in omnibus ſpeciebus motus late ſumpti, p.d.37.q.4.a p.arg.2. non enim poteſt anima per ſe moueri motu augmenti, quia non augetur, nec diminuitur, cum non ſit quanta, ſed actus corporis quanti, vt dictum eſt neque generatur, & corrumpitur, ſicut nec forma ſubſtantialis, vt dicitur 12. met.t.12. 12 met.l.3. quia in ipſa non eſt contrarietas, vt per ſe corrumpatur, quia nihil per ſe corrumpitur, niſi ratione contrarietatis. q.48 a.7. Neque alteratur, quia alteratio, vt probat Philoſophus 7. phyſ. t.20. non eſt niſi circa ſenſibiles qualitates, quæ remotæ ſunt ab anima, quippe quæ eſt actus ſubſtantialis, vt dictum eſt. Neque demum per ſe mouetur p.de ani.l.6. localiter, quia per motum localem mutatur locus, nam omne, quod mouetur, diſtat, vel exit ab eo, a quo, & ſecundum quod mouetur: ſicut ſi aliquid mouetur à quantitate, exit, & diſtat ab ipſa quantitate, à qua mouetur: non poſſet autem anima mutare per ſe locum, niſi mutaret corpus, quod naturaliter eſt impoſſibile, nam animæ alius locus per ſe non eſt quam corpus: non eſt autem in loco corporis, niſi per accidens, nimirum ratione ipſius corporis, quod informat. Quod vero poſſit anima per accidens moueri localiter ad motum corporis manifeſtum eſt, p.d.37.q.4.a p.arg 1. quia quidquid eſt in aliquo definitiue, mouetur per accidens ad motum illius: ſic enim & angelus moueri dicitur per accidens ad motum corporis aſſumpti, in quo eſt definitiue: anima autem eſt definitiue in toto corpore, quare mouebitur per accidens ad motum totius corporis, non autem ad motum partis, in qua non eſt definitiue, ſicut nec angelus mouetur per accidens ad motum partis corporis aſſumpti; nec Deus p.d.37.q.3.a p.ad 1 & q.4.a p. ad 4. ad motum cuiuſlibet rei, quia cum ita ſit, & operetur in quacunque re, vt & alibi ſit, & operetur, non poteſt in vlla re eſſe definitiue ex vi operationis, vt exit ab ipſo Deo. Vnde manifeſtum eſt, quod anima non mouetur per ſe, ſed tantum per accidens localiter mouetur ad motum totius corporis

p.de ani.l.6.c.g.c.57. Ad primum ergo dicendum quod ſentire, gaudere, & huiuſmodi non ſunt operationes animæ, ſed coniuncti, ſeu corporis ab anima tamen, vt dicit Philoſophus p. de ani.t.35.

p.q.75.a p.a 1 p. Ad ſecundum dicendum, quod cum omne, quod mouetur, ab alio moueatur, quod non poteſt in infinitum procedere, neceſſe eſt dicere, quod non omne mouens mouetur. Cum enim moueri ſit exire de potentia in actum, mouens dat id, quod habet mobili, inquantum ipſum facit eſſe in actu Sed ſicut oſtenditur in 8. phyſ. eſt quoddam mouens penitus immobile, quod nec per ſe, nec per accidens mouetur, & tale mouens poteſt cauſare motum ſemper vniformem, eſt autem aliud mouens quod non mouetur per ſe, ſed mouetur per accidens, & propter hoc non cauſat motum ſemper vniformem; & tale mouens eſt anima. eſt autem aliud mouens, quod per ſe mouetur, ſcilicet corpus; & quia antiqui naturales nihil eſſe credebant niſi corpora, poſuerunt quod omne mouens mouetur, & quod anima per ſe mouetur, & eſt corpus.

Ad tertium dicendum, quod anima localiter mouetur, non tamen per ſe per accidens; & hoc tantum probat augmentum, vt dictum eſt. iae a.1e in arg.

Ad quartum dicendum, quod anima non mouetur localiter per ſe, ſed ſicut augmentato puero, aliqua pars corporis incipit eſſe per ſe vbi prius non erat, ita anima per accidens, & per tranſmutationem ſuam, inquantum per accidens mouetur moto corpore. de ſp.cr.a.4 ad 11.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis anima ſit inſeparabilis à corpore.

Videtur quod anima ſit inſeparabilis à corpore. Dicit enim Philoſophus 2. de ani.t 11. quod manifeſtum eſt animam non eſſe ſeparabilem à corpore, eo quod anima eſt actus, actus autem non ſeparatur ab eo, cuius eſt actus. 2.de ani.l.1

2 Præterea dicit Philoſophos 12. met t. 16. quod cauſa efficiens præcedit effectum, non autem cauſa formalis, ſed hæc ſimul eſt cum effectu, & per conſequens eſt inſeparabilis ab effectu; ſed anima eſt forma corporis, vt dictum eſt, ergo anima eſt inſeparabilis a corpore. 12.met.l.3.

3 Præterea dicit Philoſophus 2 phyſ.t.12. quod forma non eſt ſeparabilis ſecundum rem, ſed ſecundum rationem à materia; ſed anima eſt forma, ergo anima eſt inſeparabilis à corpore. 2.phyſ.l.1

Sed contra eſt, quod Philoſophos p. de ani t.65 dicit, quod intellectus videtur ſubſtantia quædam eſſe, & non corrumpi; non enim corrumpitur per ſe, cum etiam inferiores vires, vt ſenſitiuæ, de quibus minus videtur, debilitentur tantum ex indiſpoſitione organorum. nec etiam per accidens, cum non ſit forma ſuper aliud delata, ſed ſubſtantia quædam per ſe ſubſiſtens. a.d.19.q.1 p.arg p. ſed contra.

2 Præterea 2. de ani.t.21. Dicit Philoſophus, quod reliquum genus animæ, puta intellectus ſeparatur ab aliis partibus animæ, ſicut perpetuum à corruptibili. ibid.

Reſpondeo dicendum, quod omnis anima excepta rationali, eſt inſeparabilis ſecundum rem à corpore, & ratio huius eſt, quia omnis anima excepta rationali ad corruptionem cõpoſiti deſinit eſſe: quod ideo eſt, quia omnis anima excepta rationali habet eſſe dependens ab eſſe cõpoſiti, cum exiſtat per illud, vnde non poteſt ſeparatim exiſtere, è contra vero anima rationalis habet eſſe abſolutum, & independens ab eſſe compoſiti, & compoſitum habet eſſe per eſſe illius, & ideo deſtructo compoſito remanet in ſuo eſſe à corpore ſeparata. a.d.19.q.1 p.c. & ad

Ad primum ergo dicendum, quod licet materia nõ ſuſtentet animam rationalem ſecundum eſſe ſimpliciter, illam tamen ſuſtentat ſecundum quod eſt forma huius, habens eſſe in hoc: & ideo anima ſecundum quod eſt forma huius, eſt inſeparabilis ſecundum rem. Vel dic quod anima rationalis dupliciter 3.met.l.4

poteſt

d.19.q p.a ad 4. poteſt conſiderari, vno modo, quatenus eſt forma, & vt ſic eſt inſeparabilis ſecundum rem de corpore: & ex hoc non habet quod poſt corpus remaneat. Altero modo ſecundum quod eſt ſubſtantia, & hoc aliquid, ſeu ſecundum quod habet eſſe abſolutum vt ſubſtantia ſubſiſtens; & hoc modo eſt ſeparabilis ſecundum rem, & poſt corpus remanet.

3 ptæ arg. Ad ſecundum dicendum, quod anima rationalis inquantum eſt forma huius, & inquantum habet eſſe in hoc, ſimul eſt cum corpore, & poſt corpus non remanet; nec eſt ſeparabilis à corpore ſecundum rem, ſed tantum ſecundum rationem: ſecus vero conſiderata ſecundum quod eſt ſubſtantia ſubſiſtens habens eſſe abſolutum, vt dictum eſt, & ſic patet ad tertium.

QVÆSTIO L.

De corpore, quod eſt materia animæ.

Deinde conſiderandum eſt de corpore, quod eſt materia animæ.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR TRIA.

Primo vtrum præter animam in corpore ſit alia forma ſubſtantialis.

2 *Vtrum partes corporis viuentis ſpecie differant puta os, & caro.*

3 *Quænam ſint veræ partes corporis viuentis.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum præter animam in corpore ſit alia forma ſubſtantialis.

p.p.q 76.a. 4.arg.p. Videtur quod præter animam in corpore animato ſit alia forma ſubſtantialis. Dicit enim Philoſophus 2. de ani.t.4.& 5. quod anima eſt actus corporis phyſici potentia vitam habentis: comparatur igitur anima ad corpus ſicut forma ad materiam: ſed corpus habet aliquam formam ſubſtantialem, per quam eſt corpus, ergo ante animam præcedit in corpore aliqua forma ſubſtantialis.

arg 2. 2 Præterea quodlibet animal eſt mouens ſeipſum; omne autem mouens ſeipſum diuiditur in duas partes, quarum vna eſt mouens, alia mota, vt probatur in 8. phyſ.t.30. pars autem mouens eſt anima, ergo oportet quod alia pars ſit talis, quæ poſſit eſſe mota: ſed materia prima non poteſt moueri, vt dicitur in 4. phyſ. t. 8. cum ſit ens ſolum in potentia: quinimo omne quod mouetur, eſt corpus, ergo oportet quod in quolibet animali ſit alia forma ſubſtantialis, per quã conſtituatur corpus.

arg.3. 3 Præterea ordo in formis attenditur ſecundum habitudinem ad materiam primam; prius enim, & poſterius dicuntur per comparationem ad aliquod principium: ſi ergo non eſſet in quolibet animato aliqua alia forma ſubſtantialis, præter animam, ſed immediate materiæ primæ inhæreret, ſequeretur, quod quælibet anima etiam perfectiſſima, vt rationalis eſſet in ordine imperfectiſſimarum formarum, quæ immediate inhærent materiæ.

arg 4. 4 Præterea corpus animatum eſt mixtum; mixtio autem non fit ſecundum materiam tantum, quia tunc eſſet corruptio ſola, oportet ergo quod remaneant formæ elementorum in corpore mixto, quæ ſunt formæ ſubſtantiales, ergo in corpore animato ſunt aliæ formæ ſubſtantiales.

5 Præterea neceſſe eſt, quod anima ſit in corpore formato, & diſpoſito multis diſpoſitionibus. ſi ergo adueniẽs anima omnes præcedentes formas, & diſpoſitiones amouet, ſequitur, quod in inſtanti anima totum corpus formet, quod videtur eſſe ſolius Dei, ergo dicendum eſt, quod ſimul cum anima remanent in corpore animato aliæ formæ ſubſtantiales. quol. p.q.2 p.

6 Præterea non eſt dare corrumpens adueniente anima cæteras formas ſubſtantiales, & accidentales, ergo cum anima remanent in viuente aliæ formæ ſubſtantiales & accidentales. quæſt.p.a.6 quol p.art. 6.arg.4.

7 Præterea Anima eſt perfectio, ſed perfectionis nõ eſt corrumpere ſed perficere, non ergo adueniens corpori corrumpit formas præexiſtentes.

Sed contra vnius rei eſt vnum eſſe ſubſtantiale, ſed forma ſubſtantialis dat eſſe ſubſtantiale, ergo vnius rei eſt vna tantum forma ſubſtantialis: ſed anima eſt forma ſubſtantialis viuentis, ergo impoſſibile eſt, quod in viuente ſit aliqua alia forma ſubſtantialis præter animam. p.p q.76.a. 4.arg.ſed contra.

2 Præterea dicit Philoſophus 7. met. t. 43. quod tota definitio conſtituitur ex vltima differentia, etiamſi ponantur multæ: ſed ſi in viuente eſſent plures formæ ſubſtantiales: per quarum vnam eſſet ſubſtantia, per aliam corpus, per aliam corpus animatum, per aliam animal, & per aliam tale animal, non poſſent omnes differentiæ vna comprehendi, nec ex illis vnum conſtitueretur, ergo in viuente non poſſunt eſſe plures formæ ſubſtantiales. 7.met.l.12.

3 Præterea adueniente anima humana tollitur forma ſubſtantialis, quæ prius inerat, ſicut & adueniente forma mixti tolluntur formæ ſubſtantiales elementorum alioqui generatio vnius eſſet ſine corruptione alterius, quod eſt impoſſibile, ergo in homine & conſequenter in viuente eſt tantum vna forma ſubſtantialis. quol.p a.6. c.

Reſpondeo dicendum, quod quia anima non vnitur corpori tantum vt motor, ſed etiã vt forma, vt dictum eſt, impoſſibile eſt, quod in viuente ſit alia forma ſubſtantialis prẹter animam: quod poteſt eſſe manifeſtum ex duobus, & primo quidem ex diſtinctione formarũ ſubſtantialium ab inuicem; nam omnes formæ ſubſtantiales ſunt eiuſdem generis phyſici; ſed impoſſibile eſt duas formas eiuſdem generis phyſici perficere idem ſubiectum, ergo impoſſibile eſt in viuente præter animam dari alias formas ſubſtantiales perficientes eandem materiam. Maior probatur multipliciter, & primum ex mutua trãſmutatione, quia illæ ſunt formæ eiuſdem generis phyſici, quæ inuicem tranſmutantur, vt patet ex 10. metaph. vbi dicitur, diuerſa genere non habere mutuam tranſmutationem, omnes autem formæ ſubſtantiales ad inuicem tranſmutantur, vt patet primum ex communi ſuſceptiuo: ſicut enim diuerſa genere ſunt, quæ non habent idem ſuſceptiuum, vt dicit Philoſophus 5. met. ita quæ ſunt eiuſdem generis habẽt idem ſuſceptiuum, formæ autem ſubſtantiales omnes habent idem ſuſceptiuum puta materiam primam. Deinde ex habitudine formarum ad ſe inuicem quoad eſſentias, quia formæ ſubſtantiales rerum ſunt ſicut numeri, & figuræ, vt dicitur 8. & 9. metaph. eo quod vna forma addit perfectionem ſupra aliam, ſicut vnus numerus addit ſupra alium, & ſicut vna figura ſupra aliam, & virtute continet ipſam: Forma ergo perfectior virtute cõtinet imperfectiorem: vnde poſita forma perfectiore ſuperfluum erit ponere imperfectiorem: & per conſequens, cum in natura nihil ſit ſuperfluum, ſicut poſita anima intellectiua in homine ſuperflue poneretur ani- op.45.p.p.q 76.ar.4.c & Tab.v. forma n.146.

ma ſenſitiua, & vegetatiua, ita poſita anima in quocunque viuente, tanquam in forma perfectiore, ſuperfluè ponerentur cæteræ formæ ſubſtantiales imperfectæ, ſed ab eadem anima viuens erit ſubſtantia corpus, mixtum, & viuens. Minor vero itidem multipliciter eſt manifeſta, & primo ex tranſmutatione mutua, quia ſi aliquæ duæ formæ perficiunt ſimul idem ſubiectum, illæ ſunt contingentes, nullam repugnantiam habentes: inter formas autem contingentes non cadit tranſmutatio per ſe, contingens enim non fit ex contingenti, niſi per accidens, nec per conſequens corrumpitur in contingens niſi per accidens, ſicut dicitur p. phyſ. ſecundo ex incompoſſibilitate diſpoſitionum, quia diuerſæ formæ eiuſdem generis requirunt diuerſas diſpoſitiones, per quas receptiuum eis appropriatur; & licet in via generationis vna diſponat ad inductionem alterius, tamen in via eſſendi diſpoſitio propria vnius repugnat alteri. Si enim diſpoſitio vnius ſtaret cum diſpoſitione alterius, iam eſſet communis diſpoſitio, & nullius propria: forma autem non eſt in materia niſi diſpoſita, & propria: ſi autem eſſent duæ formæ ſimul in eadem materia, neutra haberet propriam diſpoſitionem. Tertio ex perfectione actus. Omnis enim actus quando ſuam potentiam perficit, eam totaliter perficit, occupat, & continet; De ratione enim actus eſt perficere, terminare, & complere ſuam potentiam. Suſceptiuum autem occupatum, & completum nihil ſuſcipit, quouſque euacuetur; cum ergo formæ eiuſdem generis habeãt idem ſuſceptiuum, impoſſibile eſt, quod recipiãt vnam formam poſt aliam, niſi priore abiecta. Secundo idem probatur ex diſtinctione formæ ſubſtantialis, & accidentalis, quia forma accidentalis non dat eſſe ſimpliciter, ſed eſſe tale; ſicut color facit ſuum ſubiectum non ſimpliciter eſſe, ſed calidum; & cum aduenit forma accidentalis, non dicitur aliquid fieri, vel generari ſimpliciter, ſed fieri tale, aut aliquo modo ſe habens. Et ſimiliter, cum recedit forma accidentalis, non dicitur aliquid corrumpi ſimpliciter, ſed ſecundum quid: forma autem ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter, facit enim ens per ſe ſubſiſtens, à nullo dependens in eſſendo: Cum enim ſit principiũ motus, & quietis, primo adueniens materiæ conſtituit ens, quod per ſe mouetur, quod eſt corpus phyſicum, & quid ſubſiſtens. Et cum ſi actus, & ſubſtãtia, conſtituit ſubſtantiam in actu, & per conſequens cum ſuo eſſe; eſſe autem ſubſtãtiæ eſt ſubſiſtere, ſicut accidẽtis eſſe eſt ineſſe: & ideo per aduẽtũ formæ ſubſtantialis dicitur aliquid ſimpliciter generari, & per eius receſſum ſimpliciter corrumpi. Et propter hoc antiqui naturales, quia poſuerunt materiam primam eſſe aliquod ens actu, puta ignem, aut aerem, aut aliquid huiuſmodi, dixerunt, quod nihil generatur, aut corrumpitur ſimpliciter, ſed omne fieri ſtatuerunt eſſe alterari, vt dicitur in p. phyſ. Si igitur ita eſſet, quod præter animam in viuente præexiſteret quæcunque alia forma ſubſtantialis in materia, per quam ſubiectum animæ eſſet ens actu, ſequeretur, quod anima non daret eſſe ſimpliciter, & non faceret ens ſubſiſtens, & per conſequens, quod anima non eſſet forma ſubſtantialis, & quod per aduentum animæ non eſſet generatio ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid, quia ſubſiſtens non aduenit ſubſiſtenti, & ſuppoſito, quælibet autem forma ſubſtantialis facit ſubſiſtens, vt ſæpius dictum eſt.

p. p. ad. 9. Ad primum ergo dicendum, quod Ariſtoteles non dicit animam eſſe actum corporis tantum, ſed actum corporis phyſici organici, potentia vitam habentis, & quod talis potentia non abiicit animam. Vnde manifeſtum eſt, quod in eo, cuius anima dicitur actus, etiam anima includitur, eo modo loquendi, quo calor eſt actus calidi, & lumen eſt actus lucidi; non quod ſeorſim ſit lucidum ſine luce, ſed quia eſt lucidum per lucem. Et ſimiliter dicitur, quod anima eſt actus corporis, quia per animam & eſt corpus, & organicum, & potentia vitam habens: ſed actus primus dicitur reſpectu actus ſecundi, qui eſt operatio: talis enim potentia eſt non abiiciens, & non excludens animam.

Ad ſecundum dicendum, quod animæ non mouet corpus per eſſe ſuum, ſecundum quod vnitur corpori vt forma, ſed per potentiã motiuam, cuius actus ibid. a. 1. præſupponit iam corpus effectum in actu per animã, vt ſic anima ſecundum vim motiuam ſit pars mouens, & corpus animatum ſit pars mota.

Ad tertium dicendum, quod in materia conſiderantur diuerſi gradus perfectionis, ſicut eſſe, viuere, ibid. ad 3. ſentire, & intelligere. ſemper autem poſterior ſuperueniens priori perfectior eſt. Forma ergo, quæ dat ſolum primum gradum perfectionis materiæ, eſt imperfectiſſima; ſed forma, quæ dat primum, & ſecundum, & tertium, & ſic deinceps, eſt perfectiſſima, & tamen materiæ immediata.

Ad quartum dicendum, quod Auicenna poſuit for- ibid. ad 4. mas ſubſtantiales elementorum integras remanere in mixto: mixtionem autem fieri ſecundum quod contrariæ qualitates elementorum reducuntur ad mediũ. Sed hoc impoſſibile, quia diuerſæ formæ elemẽtorum non poſſunt eſſe niſi in diuerſis partibus materiæ, ad quarum diuerſitatem oportet intelligi dimenſiones, ſine quibus materia non poteſt eſſe diuiſibilis: Materia autem dimenſioni ſubiecta nõ inuenitur niſi in corpore: Diuerſa autem corpora non poſſunt eſſe in eodem loco; Vnde ſequitur, quod elementa ſint in mixto diſtincta ſecundum ſitum, & ita non erit vera mixtio, quæ eſt ſecundum totum, ſed mixtio ad ſenſum, quæ eſt ſecundum minima iuxta ſe poſita. Auerroes autem poſuit in 3. de cælo. quod formæ elementorum propter ſui imperfectionem sũt mediæ inter formas ſubſtantiales, & accidentales, & ideo recipiunt magis, & minus, & ideo remittuntur in mixtione, & ad medium reducuntur, & conflatur ex eis vna forma. Sed hoc eſt etiam magis impoſſibile, nam eſſe ſubſtantiale & ſpecificum cuiuſlibet rei, cuius terminus eſt forma, conſiſtit in indiuiſibili ſicut & ipſa ratio formæ, & omnis additio, & ſubtractio variat ſpeciem, ſicut in numeris, vt dicitur in 8. metaph. Vnde impoſſibile eſt, quod forma ſubſtantialis quæcunque recipiat magis & minus. Nec minus eſt impoſſibile aliquid eſſe medium inter ſubſtantiam, & accidens. & ideo dicendum eſt ſecundum Philoſophum in p. de gen. quod formæ elementorum manẽt in mixto, non actu, ſed virtute; manent enim qualitates propriæ elementorũ, licet remiſſæ, in quibus eſt quol. p. 4 virtus formarum elementariũ, qualitas enim elementaris agit in virtute formæ ſubſtantialis, alioqui actio, quæ eſt per calorem ignis, non terminaretur ad formam ſubſtantialem, & huiuſmodi qualitas mixtionis, eſt propria diſpoſitio ad formã ſubſtantialẽ corporis mixti puta formã lapidis, vel animati cuiuſcunque.

Ad quintum dicendum, quod anima, cum aduenit corpori, non facit eſſe corpus effectiue, ſed forma- quol. p. q. 4 a. p. ad 1. liter tantum, effectiue autem facit corpus eſſe, illud, quod dat corpori formam, vt perficiens: Vt diſponẽs autem, illud, quod præoperatur ad formam: Paulatim autem, & ordine quodam inducendo materiam ad propinquiorem formam, & diſpoſitionem. Quanto enim propinquior fuerit forma, aut diſpoſitio, tanto minor eſt reſiſtentia ad introductionem formæ, & diſpoſitionis completæ. Facilius enim fit ignis ex aere, quam ex aqua: quamuis vtraque forma immediate adſit materiæ.

Google

quo. p. a. 6. c. Ad ſextum dicendum, cum impoſſibile ſit eſſe generationem vnius ſine corruptione alterius, neceſſe eſt adueniente anima tolli formas alias ſubſtantiales, formæ vero accidentales, quæ prius inerant diſponentes ad animam, corrumpuntur quidem non per ſe, ſed per accidens ad corruptionem ſubiecti. Vnde manent eædem ſpecie, ſed non eædem numero, ſicut etiam contingit circa diſpoſitiones formarum elementarium, quæ primitus materiæ aduenire apparent.

quol. p. a. 6. c. Ad ſeptimum dicendum, quod anima cum ſit forma, eſt quidem perfectio quædam particularis non autem vniuerſalis, & ideo ea adueniente ſic aliquid perficitur vt tamen aliquid corrumpatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum partes corporis viuentis puta os, & caro, & ſimiles, differant inter ſe ſpecie.

a prae de ſpe. a. 4. arg. 4. & 14 Videtur quod os, & caro, & ſimiles viuentis partes ſpecie differant inter ſe: ſi enim, vt dictum eſt, omnis forma recipitur in materia propria, diſpoſita nimirum per diſpoſitiones proprias talis formæ, vbi ſunt diſpoſitiones ſpecie diſtinctæ, erunt etiam formæ ſpecie diſtinctæ: ſed os, & caro habent diſpoſitiones ſpecie diſtinctas, ergo & forma oſſis, & carnis ſunt ſpecie diſtinctæ.

ibid arg. 14 2 Præterea plus differunt caro, & os vnius hominis, quam duæ carnes duorum hominum, ſed hę differunt numero, ergo illæ differunt ſpecie.

q. de ani. a. 9 arg 14. 3 Præterea in partibus viuentis eſt reperire diuerſitatem, & ordinem ad inuicem: ſed anima eſt ſimplex ſecundum ſuam eſſentiam; cum ergo forma ſit proportionata materiæ perfectibili, anima non erit forma propria talium partium, ſed quælibet illarum habebit propriam formam ſubſtantialem ſpecie diſtinctam.

ibid. a. 11. arg. 10. 4 Præterea ſi ſunt eiuſdẽ ſpeciei os, & caro, oportet, ſit vna forma ſpecie in vtroque ſed hoc eſt falſum: nam in oſſibus eſt anima vegetatiua, quæ nutriuntur, & augentur, non autem anima ſenſitiua, quia ſunt ſine ſenſu; caro autẽ habet animam ſenſitiuam, ergo caro, & os ſunt diuerſæ ſpeciei.

p. p. q. 76. a. 5. arg. 3. 5 Præterea corpus humanum componitur ex partibus diſſimilium ſpecierum, ſed huiuſmodi partes maxime ſunt caro, & os, & conſimiles, ergo hæ differunt ſpecie.

Tab. v. forma a. 146 & v. anima a. 8 & 9. Sed contra eſt, quod nec plures formæ ſubſtantiales, nec plures animæ poſſunt eſſe in eodem corpore; ſed in oſſe, & carne, quæ ſunt partes corporis, eſt anima vegetatiua, cum nutriantur, & augeantur, vt dictum eſt, ergo non poſſunt os, & caro ſpecie differre per formas ſubſtantiales, vel animas ſpecie diuerſas.

q. de ſp. cr. a. 4. c. 9. de ani a. 9. c. Reſpondeo dicendum, quod veritas huius quæſtionis ex præcedentibus dependet, oſtenſum enim eſt prius, quod anima vnitur corpori non ſolum vt motor, ſed vt forma, poſterius vero oſtẽſum eſt quod anima non præſupponit alias formas ſubſtantiales in materia, quæ dent eſſe ſubſtantiale corpori, aut partibus eius, ſed & totum corpus, & omnes eius partes habent eſſe ſubſtantiale, & ſpecificum per animam, qua recedente ſicut non manet homo, aut animal, aut viuum, ita non manet manus, aut oculus, aut caro, aut os, niſi æquiuoce, ſicut depicta, aut lapidea. Vnde ſequitur, quod cum omnis actus ſit in eo, cuius eſt actus, oportet animam, quæ eſt actus totius corporis, & omnium partium, eſſe in toto corpore, & qualibet eius parte ſine vlla alia forma ſubſtantiali, & per conſequens carnem, & oſſa non differre ſpecie, atque adeo eſſentialiter, ſed accidentaliter tantum ratione diuerſæ temperiei, quæ in talibus partibus accommodata ad earum operationem inuenitur.

Ad primum ergo dicendum, quod quia anima eſt forma perfecta, plures habens operationes, ideo non ſolum exigit plura accidentia, vt contingit in formis imperfectis, ſed etiam diuerſas partes ſingulis operationibus deſtinatas, & ideo anima in talibus partibus exigit varias, & diuerſas diſpoſitiones, ſicut & ſingulis dat eſſe ſubſtantiale, ſecundum illum modum, qui competit operationi ipſarum. 9 de ani. a. 9. c.

Ad ſecundum dicendum, quod duæ carnes duorum hominum ſolo numero differunt, ſed non poſſunt vnum compoſitum conſtituere. ſecus vero caro, & os vnius hominis. Vnde carnes duorum hominum magis conueniunt ſecundum rationem ſpeciei, quam caro, & os vnius hominis; ſed ſecundũ analogiam ad totũ eſt è conuerſo, nã caro, & os vnius hominis poſſunt ordinari ad vnum totum conſtituendum, non autem duæ carnes duorum hominum. de ſp. cr. a. 4 ad 14.

Ad tertium dicendum, quod licet anima ſit forma ſimplex ſecundum eſſentiam, eſt tamen multiplex virtute, ſecundum quod eſt principium diuerſarum operationum. Et quia forma perficit materiam, non ſolum quantum ad eſſe, ſed etiam ad operandum, ideo oportet, quod licet anima ſit vna forma, quod partes corporis diuerſimode perficiantur ab ipſa, & vnaquæque ſecundum quod competit eius operationi. q de ani. a. 9 ad 14.

Ad quartum dicendum, quod licet in animali vna ſit anima ſenſibilis, & vegetabilis, non tamen oportet quod in quocunque apparet operatio vnius, appareat operatio alterius, propter diuerſam partium diſpoſitionem. Ex quo etiam contingit, quod nec omnes operationes animæ ſenſibilis exerceantur per vnam partem, ſed viſus per oculum, auditus per aures, & ſic de aliis. q. de ani. a. 11. ad 20.

Ad quintum dicendum, quod os, & caro, ſicut & manus, & oculus proprie loquendo non ſunt diuerſarum ſpecierum, ſed diuerſarum diſpoſitionum: Competit enim animæ, licet ſit vna ſecundum eſſentiam, quod ſit multiplex in virtute, propter ſui perfectionem; & ideo ad diuerſas operationes indiget diuerſis diſpoſitionibus in partibus corporis, cui vnitur. p. p. q. 76. a. 5. ad 3.

ARTICVLVS III.

Quænam ſint veræ partes corporis viuentis.

Videtur quod capilli, & vngues non ſunt partes animatæ. Dicit enim Philoſophus p. de ani. t. 79. quod pili non ſentiunt, & idem dicendum de capillis, & crinibus; ſed nihil eſt perfectum anima rationali, quod non ſit perfectum anima ſenſibili, ergo ſi non ſentiunt, non ſunt partes animatæ, quia vt dictum eſt, in viuente non niſi vnâ animâ omnes eius partes informantur. 4. d. 44. q. p. a. 21. quæſt. 1. arg. 3. de ſenſu l. 1.

2 Præterea eodem modo capilli, & vngues ex ſuperfluitatibus cibi generantur, ſicut vrina, ſudor, & aliæ huiuſmodi fæces: ſed hæc non ſunt veræ partes corporis viuentis, ergo nec illa. ibid. arg. p.

3 Præterea augmentum viuentis fit ſecundum omnes partes, & differentias, vt dicitur 2. de anim. t. 14. ſed capilli, & vngues augentur tantum ſecundum longitudinem, ergo non ſunt partes animatæ. 2. de ani. l. p.

p. de ani. l. 11. 7. phyſ. l. 4. Sed contra eſt, quod Philoſophus p. de hiſt. ani. c. p. & p. de ani. t. 79 numerat pilos inter partes animatas corporis viuentis: dicit enim poſteriori loco eſſe quaſdam partes corporis viuentis terreas, quæ ſentire nihil videntur, vt oſſa, neruos, pilos.

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de gen. animal. c. 4. & 5. de gen. cap. 3. quod capilli, & pili, & vngues nutriuntur, & augentur: ſed nutritio, & augmentatio ſunt operationes animæ nutritiuæ, ſeu vegetatiuæ, vt dicitur in 2. de ani. ergo capilli, & vngues ſunt veræ partes corporis viuentis.

II. Videtur quod dentes non ſint partes ſenſitiuæ. Dicit enim Philoſophus 3. de hiſt. animal. c. 9. & 2. de ge. ani. 4. quod dentes ſunt eiuſdem naturæ cum oſſibus: ſed oſſa non ſentiunt, vt docet Philoſophus 2. p. de ani l. 12. de part. c. 8. vbi carnem inquit eſſe ſenſorium tactus, & oſſa eſſe à natura facta propter alias partes, quæ ſentiunt, & p. de anim. t. 79. dicit, quod oſſa nihil ſentire videntur, ergo nec dentes.

2 Præterea ſine ſanguine non eſt ſenſus in animali: p. de ani. l. 5. vnde Philoſophi veteres nonnulli dixerunt animam, quæ eſt principium ſentiendi, eſſe ſanguinem: ſed oſſa, & dentes ſunt exanguia, ergo carent ſenſu.

Sed contra Philoſophus ſect. 34. probl. 2. & 3. quærens propter quam cauſam dentes magis doleant, quam caro, & ſentiant etiam magis frigus, quam calorem, ſupponit dentes eſſe partes ſenſitiuas.

III. Videtur quod ſanguis non ſit animatus. Dicit enim Philoſophus 2. de partib. cap. 10. quod ſanguis non habet ſenſum, quoniam nulla pars eſt corporis animati.

2 Præterea illud, quod eſt in via generationis in 4. d. 44. q. p. a. 2. quæſt. 3. arg. 3. corpore humano nondum eſt ab anima rationali perfectum, & conſequenter nec ab vlla anima, cum vna tantum ſit in corpore viuentis, vt dictum eſt: ſed ſanguis adhuc eſt in via generationis, quia eſt in potentia caro, & os, ergo nondum eſt perfectus anima rationali, & ſic non erit animatus.

de ſomno l. 3. q. 18. a. 7. 3 Præterea ſanguis eſt materia, & vltimum alimentum, ex quo animalia ſanguinea nutriuntur, vt dicit Philoſophus 2. de part. c. 3. & 4. p. de gen. anim. c. 18. 19. 20. 2. de gen. animal. c. 4. & de ſomno c. 4. ſed alimentum debet eſſe ſimile nutrito, quod eſt viuens, vt dictum eſt, ergo ſanguis non eſt pars animata.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 3. de hiſt. anim. c. 19. dicit, quod viuus ſanguis animatur, & feruet, quandiu vita ſeruatur.

IV. Videtur quod ſemen ſit animatum. Dicit enim Philoſophus 2. de gen. animal. 4. c. p. quod ſemen habet animam, & cap. 3. dicit ſemina viuere, ergo ſemen eſt animatum.

Vide integrum a q. 3. de pot. a. 12. p. p. q. 118. a. p. arg. 5. 2 Præterea generans generat ſibi ſimile: & ſic oportet, quod forma generantis ſit actu cauſa generationis: ſed cauſa generationis viuentis eſt ſemen, ex ſemine enim omnia viuentia generantur, ergo ſemen eſt animatum.

p. p. q. 119. a. 2. arg. p. 3 Præterea quod eſt de ſubſtantia viuentis, eſt animatum, ſicut & ipſum viuens: ſed ſemen eſt de ſubſtantia viuentis, nam generatio eſt opus naturæ ex ſubſtantia generantis producens id, quod generatur: id autem, quod generatur, generatur ex ſemine, ergo ſemen eſt animatum, & viuens.

q. 3. de pot. a. 9. arg. 11. 4 Præterea virtus ſupra ſubſtantiam radicatur, nam ponitur media inter ſubſtantiam, & operationem, vt habetur à Dio. c. 11. cæl. hierar. Sed virtus animæ eſt in ſemine: Ita enim ſe habet virtus, quæ eſt in ſemine ad animalia, quæ ex ſemine generantur, ſicut ſe habet virtus, quæ eſt in elementis mundi ad animalia, quæ ex elementis mundi producuntur, ſicut quæ ex putrefactione generantur. In huiuſmodi autem animalibus animæ producuntur ex virtute, quæ eſt in elementis, ergo & animæ animalium, quæ producuntur ex ſemine, producuntur ex virtute animæ, quæ eſt in ſemine, ergo etiam in ſemine erit ſubſtantia animæ.

5 Præterea dicit Philoſophus in 16. de animal. q. 3. de po. a. 9. arg. 11. quod ſpiritus, qui exit cum ſpermate, eſt virtus principij animæ, & eſt res diuina, & dicitur intellectus: ſed non poſſet talis ſpiritus dici intellectus, niſi ſemen, in quo eſt talis ſpiritus, eſſet animatum, ergo ſemen eſt animatum.

Sed contra Philoſophus 2. de animal. t. dicit quod ſemen in potentia viuit, non autem 2. d. 18. q. 2. a. 1. c. actu: ſed omne, quod habet animam, actu viuit, ergo ſemen non habet animam, & ſic non eſt animatum.

Reſpondeo dicendum ad primam quæſtionem, 4. d. 44. q. p. a. 2. quæſt. 2. c. quod capilli, & vngues ſunt animati anima, vt eſt vegetatiua tantum. Ad cuius euidentiam conſiderandum, quod anima habet ſe ad corpus animatum, ſicut ars ad artefactum, & ad partes eius, ſicut ars ad ſua inſtrumenta; vnde & corpus animatum organicum dicitur: Ars autem vtitur inſtrumentis quibuſdam ad operis intenti executionem: & hæc inſtrumenta ſunt de prima intentione artis. Vtitur etiam alijs inſtrumentis ad conſeruationem principalium inſtrumentorum, & hæc ſunt de ſecunda intentione artis: ſicut ars militans vtitur gladio ad bellũ, & vagina ad gladij conſeruationem: ita etiam in partibus corporis animati quædam ordinantur ad operationes animæ exequendas, ſicut cor, hepar, manus; quædam autem ad conſeruationem aliarum, ſicut ſunt folia ad cooperimentum fructuum: & capilli, & vngues ſunt in homine ad cuſtodiam aliarum partium: vnde ſunt de ſecunda perfectione corporis humani, ſicut ergo folia ſunt animata, vt dicit Philoſophus 2. de animal. t. 6. ita & capilli, & vngues erunt animata.

Ad primum ergo dicendum, quod capilli, & vngues nutriuntur, & augentur; & ſic patet, quod aliquam operationem participant, quod non poſſet eſſe, niſi eſſent partes aliquo modo ab anima perfectæ; & quia in homine non eſt niſi vna anima, ſcilicet anima rationalis, conſtat, quod ab anima rationali perfecta ſunt, quamuis non vſque ad hoc, quod operationem ſenſus participent, ſicut nec oſſa. ibid. ad 3. in ſeculis.

Ad ſecundum dicendum, quod illæ ſuperfluitates ibid. ad 3. expelluntur à natura quaſi ad nihil vtiles, vnde non pertinent ad perfectionem corporis humani: ſecus autem eſt de alijs ſuperfluitatibus, quas ſibi natura retinet ad generationem capillorum, & vnguium, quibus indiget ad membrorum conſeruationem.

Ad tertium dicendum, quod dictum Philoſophi verum eſt de toto viuente; hoc enim augetur ſecundum 2. de ani. 38. omnes ſui partes: partes vero augentur ſecundum exigentiam ſuæ naturæ.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quod in quæſtione p. arg. p. & 2. dentibus non eſt ſenſus; & ratio eſt, quia non differunt, vt dictum eſt in complexione ab oſſibus, quæ nihil ſentire videntur: quod ſi dentes dolent, id eſt ratione carnis adiunctæ, quæ eſt medium tactus, & p. de ani. 36. neruorum, qui maxime ſenſitiui ſunt, & ſic patet ad obiecta.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod ſanguis 4. d. 44. q. p. a. 2. quæſt. 4. c. non eſt animatus, & ratio eſt, quia ſanguis, ſicut & alij humores non participant perfectionem vltimã, quam natura operatur in indiuiduo, ſed tantum ad illam ordinantur, & non tranſeunt ad formam membrorum, quæ ex alijs generantur, ſicut tranſeunt

aliæ humiditates, vt ros, & gluten, & ideo nullo modo poteſt ſanguis eſſe animatus. Vnde patet ad prima tria obiecta.

T.b v ſanguisu.a. Ad quartum dicendum, quod ſanguis dicitur animari, & farnere, quia quandiu vita ſeruatur, ſanguis, cum ſit vltimum alimentum, eſt in potentia ad hoc, vt animetur anima viuentis, non enim ſanguis eſt actu pars, ſed tantum potantia.

p p q.119.a. a c. Ad quartam quæſtionem dicendum, quod ſemen non eſt animatum. Cuius ratio eſt, quia ſi eſſet actu animatum, cum decidatur à viuente, vel haberet formam determinatam alicuius partis animatæ ipſius viuentis, à qua reſoluitur, & deciditur, vel omnium partium, ſi primum, non haberat virtutem ad naturam totius, ſed tantum ad naturam partis, quod eſt falſum. Si ſecundum; ſic ſemen eſſet quaſi quoddam paruum animal in actu: & generatio animalis non eſſet niſi per deciſionem, ſicut lutum generatur ex luto, quod eſt inconueniens.

Ad primum ergo dicendum, quod ea, quæ dicuntur à Philoſopho in p.c.2. de gen. anim. dubitatiue dicuntur; neque determinat ſimpliciter ſemen actu habere animam, nam in 3. c. determinat, & ſemen habere animam, & modum, quo habet, ſcilicet in potentia.

p p q 118.a. pad.5. Ad ſecundum dicendum, quod virtus illa actiua, quæ eſt in ſemine, ex anima generantis deriuata, eſt quaſi quædam motio ipſius animæ generantis: nec eſt anima, nec pars animæ, niſi in virtute, ſicut in ſerra, vel ſecuri non eſt forma lecti, ſed motio quædam ad talem formam, & ideo non oportet, quod iſta vis actiua habeat aliquod organum in actu, ſed fundatur in ipſo ſpiritu incluſo in ſemine, quod eſt ſpumoſum, vt atteſtatur eius albedo; in quo etiam ſpiritu eſt quidam calor ex virtute cæleſtium corporum, quorum etiam virtute agentia inferiora agunt ad ſpeciem. Et quia in huiuſmodi ſpiritu cõcurrit virtus animæ cum virtute cæleſti, dicitur, quod homo generat hominem & ſol; calidum autem elementare ſe habet inſtrumentaliter ad virtutem animæ, ſicut etiam ad virtutem nutritiuam, vt dicitur 2 de ani.t.50.

p p q 119.a 2.ad p. Ad tertium dicendum, quod generatio eſt de ſubſtantia generantis in animalibus, & plantis, inquantum ſemen habet virtutem ex forma generantis, & inquantum eſt in potentia ad ſubſtantiam ipſius

q 1 de pot. a. ,. -6 Ad quartum dicendum, quod in ſemine à principio quamuis non ſit anima, eſt tamen ibi virtus animæ, quæ quidem virtus fundatur in ſpiritu, qui in ſpermata continetur; & dicitur virtus animæ, qui eſt ab anima generantis.

Ibid, ad 18. Ad quintum dicendum, quod virtus illa, quæ eſt in ſemine, à Philoſopho vocatur intellectus, vt dicit Comm. in 7. met, propter quandam ſimilitudinem, quia ſicut intellectus operatur abſque organo, ita & illa virtus.

QVÆSTIO LI.

De potentiis animæ in communi.

Poſt conſiderationem animæ, & corporis in communi, ſequitur conſiderandum de potentiis animæ in communi.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR NOVEM.

Primo vtrum eſſentia animæ ſit eius potentia.

2 *Vtrum ſit vna tantum potentia animæ, an plures.*

3 *Vtrum potentiæ diſtinguantur per actus, & obiecta.*

4 *Vtrum in potentiis animæ ſit ordo.*

5 *Vtrum anima ſit obiectum potentiarum.*

6 *Vtrum potentiæ fluant ab eſſentia animæ.*

7 *Vtrum vna potentia oriatur ex alia*

8 *Vtrum potentiæ omnes remaneant in anima ſeparata.*

9 *Vtrum quinque genera potentiarum animæ ſint diſtinguenda.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum eſſentia animæ ſit eius potentia.

Videtur quod eſſentia animæ ſit eius potentia. Dicit enim Philoſophus 2. de anim. t.6. & 7. quod anima eſt actus primus, ſicut ſcientia eſt immediatum principiũ actus ſecundi, qui eſt conſiderare, ergo anima eſt immediatum principium ſuarum operationũ; ſed immediatum principium operationis dicitur potentia, ergo eſſentia animæ eſt eius potentia. q. de ani. a] 12. arg 14.

2 Præterea anima eſt nobilior quam materia: ſed eſt hæc ſua potẽtia, ergo multo magis anima. Sed dices quod materia prima eſt realiter ſua potentia, quia hæc potentia eſt ad eſſe ſubſtantiale. arg 12 p.p. 76.a p. arg. 2.

3 Sed contra, materia prima non ſolum habet potentiam ad formas ſubſtantiales, ſed etiam ad accidentales: ſed potentia ad formas accidentales non diſtinguitur realiter à materia, ergo & potentia animæ non diſtinguitur realiter ab anima. 7.met.l.a.

4 Præterea forma ſubſtantialis eſt virtuoſior, & ſimplicior, quam accidentalis: cuius ſignum eſt, quod forma ſubſtantialis non intenditur, nec remittitur, ſed in indiuiſibili conſiſtit: forma autem accidentalis eſt ipſa ſua virtus, ergo multo magis forma ſubſtantialis, & conſequenter anima. q de ani. arg 9. p.p. arg. 3 p d. 3. q. 4. a. 2. arg 3.

5 Præterea accidens eſt quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem; ſed potentiæ animæ non poſſunt abeſſe, ergo non ſunt accidentia animæ, ſed eius ſubſtantia. q. de aal. arg. 7.

6 Præterea accidens non eſt principium ſubſtantialis differentiæ: ſed ſenſibile, & rationale ſunt ſubſtantiales differentiæ, & ſumuntur à ſenſu, & ratione, quæ ſunt potentiæ, animæ, ergo potentiæ animæ ſunt ſubſtantia animæ, & non eius accidentia. arg. 8.

7 Præterea maxime proprium ſubſtantiæ eſt eſſe ſuſceptiuũ contrariorum: ſed potentiæ animæ ſunt ſuſceptiuæ contrariorum: ſicut voluntas virtutis, & vitij; & intellectus ſcientiæ, & erroris, ergo potentiæ animæ ſunt ſubſtantia aliqua, ſed non alia, quam ſubſtantia animæ, ergo ſunt idem quod ſubſtantia animæ. da ſp. cr. a. 11 arg. 13.

8 Præterea anima immediate vnitur corpori vt forma, & non mediante aliqua potentia: ſed inquantum eſt forma corporis dat aliquem actum corpori: non autem hunc actum, qui eſt viuere, quia hic actus inuenitur etiam in quibus non eſt anima: nec iterum hunc actum, qui eſt viuere, quia hic actus inuenitur in quibus nõ eſt anima rationalis, ergo relinquitur quod dat hunc actum, qui eſt intelligere: ſed hunc actum dat potentia intellectiua, ergo potentia intellectiua eſt idem quod eſſentia animæ. ibid. arg. 14

9 Præterea ex hoc cõuenit alicui ſubſtãtiæ quod ſit intellectiua, quia eſt immaterialis: ſed anima eſt immaterialis per ſuã eſſentiã, ergo anima rationalis eſt per ſuã eſſentiã intellectiua, & conſequenter intellectus. p. p. q. 79. a] P arg. 4.

p d. 19. 4 a. p arg. p ſed contra.

Sed contra. Sicut ſe habet poſſe ad eſſe, ita potentia ad eſſentiam: ſed in ſolo Deo verum eſt dicere quod ſuum eſſe ſit ſuum poſſe, ergo in nullo alio ſua eſſentia eſt ſua potentia: & ita nec in anima.

de ſp. cr. a. 11 arg. 5. ſed contra.

2 Præterea agens principale, & inſtrumentale non ſunt vnum; ſed comparatio potentiæ ad eſſentiam animæ eſt ſicut inſtrumenti ad principale agens, ergo anima non eſt ſua potentia.

q. de ãĩa a. 12. arg. 1. ſed contra.

3 Præterea nulla qualitas eſt ſubſtantia: ſed potentia naturalis eſt quædam ſpecies qualitatis, vt patet in prædicamentis, ergo potentiæ naturales animæ non ſunt ipſa ſubſtantia animæ.

4 Præterea nulla forma ſubſtantialis eſt immediate actiua, vt dictum eſt, ſed potentiæ animæ ſunt immediate actiuæ, ergo anima, quæ eſt forma ſubſtantialis, non eſt ſua potentia.

p p q. 67. a. p c.

Reſpondeo dicendum, quod impoſſibile eſt dicere, quod eſſentia animæ ſit eius potentia, licet hoc quidam poſuerint. Et hoc dupliciter oſtenditur quantũ ad præſens, primo quia, cum potentia, & actus diuidant ens, & quodlibet genus entis, oportet, quod ad idem genus referantur potentia & actus; & ideo ſi actus non eſt in genere ſubſtantiæ, potentia, quæ dicitur ad illum actum, non poteſt eſſe in genere ſubſtantiæ: operatio autem animæ non eſt in genere ſubſtantiæ, ſed in ſolo Deo, cuius operatio eſt eius ſubſtantia. Vnde potentia Dei, quæ eſt operationis principium, eſt ipſa Dei eſſentia, quod non poteſt eſſe verum, neque in anima, neque in aliqua creatura. Secundo hoc etiam impoſſibile apparet in anima propter multa. Primo quidem quia anima ſecundum ſuã eſſentiam eſt actus: ſi ergo ipſa eſſentia animæ eſſet immediatum principium operationis, ſemper habens animam actu haberet opera vitæ, ſicut ſemper habẽs animam actu eſt viuum. Non enim inquantum eſt forma eſt actus ordinatus ad vlteriorẽ actum, ſed eſt vltimus terminus generationis. Vnde quod ſit in potentia adhuc ad alium actum, hoc non competit ei ſecundum ſuam eſſentiam, inquantum eſt forma, ſed ſecundum ſuam potentiam; & ſic ipſa anima, ſecundum quod ſubeſt ſuæ potentiæ, dicitur actus primus ordinatus ad actum ſecundum. Inuenitur autem habens animam non ſemper eſſe in actu operum vitæ: Vnde etiam in definitione animæ dicitur, quod eſt actus corporis potentia vitam habentis, quæ tamẽ potentia non abiicit animã, relinquitur ergo quod eſſentia animæ non eſt eius potentia, nihil enim eſt in potentia ſecundum actum, inquantum eſt actus. Secũdo

de ſp. cr. a. 11. c.

idem patet ex vnitate eſſentiæ ipſius animæ, hæc enim vna eſt, in potentiis autem oportet ponere multitudinem propter diuerſitatẽ actuum, & obiectorũ, oportet enim potentias ſecundum actus diuerſificari, cum potentia ad actum dicatur; eorum autem, quæ ſunt realiter idem, ſi vnum multiplicatur, & reliquum multiplicari debet. Tertio ex differentia potẽtiarum, quarum quædam ſunt quarundam partium corporis actus, vt omnes potentiæ ſenſitiuæ, & nutritiuæ partis: Quædã vero potẽtię non ſunt actus alicuius partis corporis, vt intellectus & voluntas, quod non poſſet eſſe, ſi potentiæ animæ non eſſent aliud, quam eius eſſentia: non enim poteſt dici, quod vnum, & idem poſſit eſſe actus corporis, & ſeparatus, niſi ſecundum diuerſa. Quarto ex differentia inter agens primum, & ſecundum. Omne enim agens, quod agit per eſſentiam ſuam, eſt agens primum; nam omne agens ſecundum, agit inquantum participat aliquid; & ita agit per aliquid additum eſſentiæ; anima autem nõ eſt agens primum; non ergo eſt agens per eſſentiam ſuam, ſed per ſuam potentiam: ergo ſua potentia nõ eſt ſua eſſentia. Quinto ex habitudine perfectionis ad perfectibile. Cum enim perfectio, & perfectibilia ſint proportionata, oportet quod perfectibilia diuerſarum proportionum recipiant diuerſas perfectiones, organa autem corporis animati diuerſa ſunt diuerſarum proportionum in commixtione, ergo diuerſimode perficiuntur ab anima; non autem quantũ ad eſſe, quia anima cum ſit forma ſubſtantialis, dat vnum eſſe toti corpori, ergo oportet, quod diuerſimode perficiantur quantum ad perfectiones conſequẽtes eſſe, ſecundum quas habent diuerſas operationes. Has autem perfectiones, quæ ſunt principia operationum animæ, vocamus potentias, ergo oportet potentias animæ diuerſas eſſe ab eſſentia, vt potẽ emanãtes ab ipſa. Sexto ex ordine potentiarum animæ, & habitudine earum ad inuicem. Inuenitur enim, quod vna aliam mouet, ſicut ratio iraſcibilem, & concupiſcibilem, & intellectus volũtatem: quod eſſe non poſſet, ſi omnes potentiæ eſſent ipſa animæ ſubſtantia: quia idẽ ſecundum idem non mouet ſeipſum, vt probat Philoſophus, poſtremo idẽ patet ex termino operationũ ab ipſis potẽtiis producto. Cum enim vnumquodque ſit actu illud, quod agit: Ignis enim calefacit, non inquãtum eſt actu lucidus, ſed inquantum eſt actu calidus: & exinde eſt, quod omne agens agit in ſibi ſimile, oportet quod ex eo, quod agit, conſideretur principium, quo agit. oportet enim vtrumque eſſe conforme: vnde in 2. phyſ. dicitur, quod forma, & generans ſunt idem ſpecie. Cum ergo id, quod agitur nõ pertinet ad eſſe ſubſtantiale rei, impoſſibile eſt, quod principiũ quo agit, ſit aliquid de eſſentia rei, & hoc manifeſte apparet in agentibus naturalibus. Quia enim agens naturale in generatione agit transmutando materiam ad formam, quod quidem fit, ſecundum quod materia primo diſponitur ad formam, & tandem conſequitur formam, ſecundum quod generatio eſt terminus alterationis; neceſſe eſt, quod ex parte agentis id, quod immediate agit, ſit forma accidentalis correſpondens diſpoſitioni materiæ: ſed oportet, vt forma accidentalis agat in virtute formæ ſubſtantialis, quaſi inſtrumentum eius, alias non induceret agendo formam ſubſtãtialem, & propter hoc in elementis non apparent aliqua principia actionum, niſi qualitates actiuæ, & paſſiuæ, quæ tamen agunt in virtute formarum ſubſtantialium, & propter hoc earum actio non ſolum terminatur ad diſpoſitiones accidentales, ſed etiam ad formas ſubſtantiales. Nam & in artificialibus actio inſtrumenti terminatur ad formam intentam ab artifice. Si vero eſt aliquod agẽs quod directe, & immediate ſua actione producat ſubſtantiam, ſicut nos dicimus de Deo, qui creando producit rerum ſubſtantias: & ſicut Auicẽna dicit de intelligẽntia agente, à qua ſecundum ipſum fluunt formæ ſubſtantiales in iſtis inferioribus: huiuſmodi agens agit per ſuam eſſentiam, & ſic non erit in eo aliud potentia actiua, & eius eſſentia. De potentia vero paſſiua manifeſtum eſt, quod potentia paſſiua, quæ eſt ad actum ſubſtantialem, eſt in genere ſubſtantiæ, & quæ eſt ad actum accidentalem, eſt in genere accidentis per reductionem ſicut principium, & nõ ſicut ſpecies completa: quia vnumquodque genus diuiditur per potentiam, & actum: Vnde potentia homo eſt in genere ſubſtantiæ, & potentia album eſt in genere qualitatis. Manifeſtum eſt autem, quod potentiæ animæ ſiue ſint actiuæ, ſiue paſſiuæ, non dicuntur directe per reſpectum ad aliquid ſubſtantiale, ſed ad aliquid accidentale, & ſimiliter intelligens, vel ſentiens actu non eſt eſſe ſubſtantiale, ſed accidentale, ad quod ordinantur intellectus, & ſenſus: & ſimiliter eſſe magnum, vel paruum, ad quod ordinatur vis augmentatiua. Generatiua vero potentia, & nutritiua ordinantur quidem ad ſubſtantiam producẽdam,

Margin notes: quol 1. a. 3. arg. 2. ſed contra. de ſp. cr. 1. c. — p. d. 3. q. 4. a. 2. arg. 2. ſed contra. — ibid arg. 3. — de ſp. cr. a. 11. c. — q. de an. a. 11. c.

vel conſeruandam, ſed per tranſmutationem materiæ: Vnde talis actio, ſicut & aliorum agentium naturalium fit à ſubſtantia mediante principio accidentali. Manifeſtum eſt ergo quod ipſa eſſentia animæ non eſt principium immediatum ſuarum operationum, ſed operatur mediantibus principiis accidentalibus: vnde potentiæ animæ non ſunt ipſa eſſentia animæ, ſed proprietates eius.

q de anima a. 12. ad 14. Ad primum ergo dicendum, quod ſimilitudo inter animam, & ſcientiam attenditur in hoc, quod vtraque eſt actus primus, non autem quantum ad omnia. Vnde non oportet, quod anima ſit principium immediatum operationum, ſicut ſcientia.

ibid. ad 11. Ad ſecundum dicendum, quod materia prima eſt in potentia ad actum ſubſtantialem, qui eſt forma, & ideo potentia materiæ eſt eius eſſentia.

p d 3. q 14. a 2 ad 4. Vel dic, quod ſi per potentiam paſſiuam intelligitur relatio, vel ordo materiæ ad formam: tunc materia non eſt ſua potentia, quia eſſentia materiæ non eſt relatio, ſi autem intelligatur potentia, ſecundum quod eſt principium in genere ſubſtantiæ, ſecundum quod potentia, & actus ſunt principia in quolibet genere, vt dicitur 12. met. t. 26. ſic dico, quod materia eſt ipſa ſua potentia: & hoc modo ſe habet materia prima, quæ eſt primum recipiens ad potentiam paſſiuam, ſicut ſe habet Deus, qui eſt primum agens ad potentiam actiuam, & ideo materia eſt ſua potentia paſſiua, ſicut & Deus eſt ſua potentia actiua, omnia autem media habent vtramque potentiam participatiue. Et potentia materiæ non eſt ad aliquam operationem, ſed ad recipiendum tantum.

q. de ani. a. 12. p. phyſ. l. 15. Ad tertium dicendum, quod propterea materia ad formas accidentales eſt accidens materiæ, & in eodem genere cum forma accidentali, quam eſſentialiter reſpicit, reductiue tamen, & tamquam principium illius; cum enim in eodem genere ſit potentia, & actus, ſicut potentia homo eſt in genere ſubſtantiæ, ita potentia album eſt in genere qualitatis.

p p 77. a. 1. ad 4. Ad quartum dicendum, quod hoc ipſum, quod forma accidentalis eſt actionis principium, habet à forma ſubſtantiali; & ideo, forma ſubſtantialis eſt primum actionis principium, ſed non proximum: & tantum hoc dicit Philoſophus 2. de ani. t. 24. quod id, quo intelligimus, & ſentimus, eſt anima, Vel dic, 2. d. ad 5. quod forma accidentalis eſt virtus alterius, per quam producitur operatio, qui eſt effectus ipſi proportionatus, ſicut cauſæ proximæ: forma autem ſubſtantialis non eſt hoc modo proportionata operationi.

q de ani a 12. ad 7. Ad quintum dicendum, quod tria ſunt genera accidentium, Quædam enim cauſantur ex principiis ſpeciei, & dicuntur propria, ſicut riſibile homini. Quædam vero cauſantur ex principiis indiuidui: & hoc dicitur, quia vel habent cauſam permanentem in ſubiecto, & hæc ſunt accidentia inſeparabilia, ſicut maſculinum, & fæmininum, & alia huiuſmodi. Quædam vero non habent cauſam permanentem in ſubiecto, & hæc ſunt accidentia ſeparabilia, vt ſedere, & ambulare Eſt autem commune omni accidenti, quod non ſit de eſſentia rei, & ita non cadit in definitionem rei: vnde de re intelligimus quodquid eſt, abſque hoc, quod intelligamus aliquod accidentium eius. Sed ſpecies non poteſt intelligi ſine accidentibus, quæ conſequuntur principia ſpeciei: poteſt tamen intelligi ſine accidentibus indiuidui etiam inſeparabilibus: ſine ſeparabilibus vero eſſe poteſt non ſolum ſpecies, ſed etiam indiuiduum. potentiæ vero animæ ſunt accidentia ſicut proprietates ſpeciei, vnde ſine illis licet intelligatur quid eſt anima, non tamen animam ſine illis eſſe poſſibile eſt, nec intelligibile.

Ad ſextum dicendum, quod ſenſibile, & rationale ſecundum quod ſunt differentiæ ſubſtantiales non ſumuntur à ſenſu, & intellectu, ſed ab anima ſenſitiua, & intellectiua. q. de ani a 12. ad 8.

Ad ſeptimum dicendum, quod accidentium vnum eſt alio ſubſtantiæ propinquius, ſicut quantitas eſt propinquior ſubſtantiæ, quam qualitas: & ita ſubſtantia recipit vnum accidens mediante alio, ſicut colorem mediante ſuperficie, & ſcientiam mediante potentia intellectiua. Eo igitur modo potentia animæ eſt ſuſceptiua contrariorum, ſicut ſuperficies albi, & nigri, inquantum ſcilicet ſubſtantia ſuſcipit contraria ſecundum prædicta. de ſp cr. a. 11. ad 13.

Ad octauum dicendum, quod anima inquantum eſt forma corporis, ſecundum ſuam eſſentiam dat eſſe corpori, inquantum eſt forma ſubſtantialis: & dat illi huiuſmodi eſſe, quod eſt vitale, inquantum eſt talis forma, ſcilicet anima: & dat ei huiuſmodi viuere, ſcilicet in intellectuali natura, inquantum eſt talis anima, ſcilicet intellectiua. Intelligere autem quandoque ſumitur pro operatione: & ſic principium eius eſt potentia, vel habitus: quandoque vero pro ipſo eſſe intellectualis naturæ: & ſic principium eius, quod eſt intelligere, eſt ipſa eſſentia animæ intellectiuæ. ibid. ad 14.

Ad nonum dicendum, quod ipſa immaterialitas ſubſtantiæ intelligentis creatæ non eſt eius intellectus: ſed ex immaterialitate habet virtutem ad intelligendum: vnde non oportet, quod intellectus ſit ſubſtantia animæ, ſed eius virtus, & potentia. p p q. 79. a 1 ad. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum in anima ſit tantum vna potentia, an plures.

VIdetur quod ſit tantum vna potentia animæ non autem plures. Anima enim eſt ſubſtantia ſimplex: ſed in vno, & ſimplici non poteſt eſſe pluralitas, & multiplicitas, ergo potentiæ animæ non ſunt plures ſed vna. de ſp cr. a. 11. arg. 17 q. de ani. a. 12. arg. 20.

2 Præterea anima intellectiua maxime ad diuinam ſimilitudinem accedit, ſed in Deo eſt vna, & ſimplex potentia, ergo ſaltem in anima intellectiua, erit tantum vna potentia. p. p 77. a. 2. arg 1.

3 Præterea quanto virtus eſt ſuperior, tanto eſt magis vnita: ſed anima excedit alias formas naturales in virtute, ergo maxime debet habere vnitatem virtutem, & potentiam. ibid. arg 2.

4 Præterea operari eſt exiſtentis in actu, ſed per eandem eſſentiam animæ viuens habet eſſe ſecundum diuerſos gradus perfectionum, ergo per eandem potentiam animæ operatur diuerſas operationes diuerſorum graduum. arg. 3.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 13. & ſeq. & t. 27. ponit plures animæ potentias. p. p. 77. a 2

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt ponere plures potentias animæ. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod ſicut Philoſophus dicit in 2. cæli cap. ar. 63. quæ ſunt in rebus infima, non poſſunt conſequi perfectam bonitatem; ſed aliquam imperfectam conſequuntur paucis motibus; ſuperiores vero his adipiſcuntur perfectam bonitatem motibus multis. His autem ſuperiora ſunt, quæ adipiſcuntur perfectam bonitatem motibus paucis. Summa vero perfectio inuenitur in his, quæ abſque motu perfectam poſſident bonitatem, ſicut infirmus eſt ad ſanitatem diſpoſitus, qui non poteſt perfectam conſequi ſanitatem, ſed aliquam modicam conſequitur paucis remediis. Melius autem diſpoſitus eſt, qui poteſt perfectã conſequi ſanitatem, ſed remediis multis, & adhuc melius, qui remediis paucis. Optime autem, qui abſque

remedio perfectam ſanitatem habet. Dicendum eſt ergo quod res omnes, quæ ſunt infra hominem, vt res naturales, plantæ, & animalia quædam particularia bona conſequuntur, & ideo quaſdam paucas, & determinatas operationes habent, & virtutes: homo autem poteſt conſequi vniuerſalem, & perfectam bonitatem, quia poteſt adipiſci beatitudinem; eſt tamen io vltimo gradu ſecundum naturam eorum quibus competit beatitudo; & idco multis, & diuerſis operationibus, & virtutibus indiget anima humana, præterquam quod quia hæc eſt in confinio ſpiritualium, & corporalium creaturamm, dabent in illa aoncurrera vittutes vtrarumque creaturatum, & propterea ob hanc aliam ratiunem debet habere plures potentias.

Ad primum ergo dicendum, quod licet anima ſit vna in eſſentia, tamen eſt in ea potentia, & actus; *q de ani. a. 18, ad 17.* & habet diuerſam habitudinem ad res: Diuerſimode etiam comparatur ad corpus; & propter hoc ab vna eſſantia animæ poſſunt procedere diuerſæ potentiæ.

Ad ſecundum dicendum, quod in hoc ipſo magis *p. p. 77. a. 2. ad p.* ad ſimilitudinem Dei accedit anima intellactiua, quã creaturæ inferiores, quod perfectam bonitatem conſequi poteſt, licet per multa, & diuerſa, in quo deficit à ſuperioribus.

Ad tertium dicendum, quod virtus vnita eſt ſuperior, ſi ad æqualia ſe extendat, ſed virtus *p p. ad 2.* multiplicata eſt ſuperior, ſi plura ei ſubiiciantur.

Ad quartum dicendum, quod vnius rei eſt vnum *p p. ad 3.* aſſe ſubſtantiale, ſed poſſant eſſe operatiooes plures; & ideo aſt aſſentia vna animæ, ſed potentiæ plures.

ARTICVLVS III.

Vtrum potentiæ diſtinguantur per actus, & obiecta.

p p. 77 ar. 3. arg. p. VIdetur quod potentiæ non diſtinguantur per actos, & obiecta. Nihil enim determinatur ad ſpeciem per illud, quod eſt poſterius, vel extrinſecũ: ſad actus eſt poſterior potentia, & obiectum eſt extrinſecum, ergo per illa non diſtinguuntur ſecundum ſpeciem.

2 Præterea contraria ſunt, quæ maxime differunt; *arg. 2.* ſi igitur potentiç diſtinguerentur pænes obiecta, ſequeretur quod contrariorum non eſſet eadem potentia, quod aſſe falſum patet fere in omnibus; nam potentia viſiua eadem eſt albi, & nigri; & guſtus idem eſt dulcis, & amari.

3 Prætereaa remota causa remouetur effectus: ſi igitur potentiarum differentia eſſet ex differantia obiectorum, idem obiectum noo pertineret ad diuerſas *arg 3.* poteotias, quod patet eſſe falſum, nam idem eſt, quod potentia cognoſcitiua cognoſcit, & appetitiua appe- *q. 15. de veri. a. 1. arg 13.* tit: & airca idem obiectum verſatur iotellectus agens, & intellectus poſſibilis, quæ ſunt poteotiæ diuerſæ.

4 Præterea id, quod per ſe eſt cauſa alicuios, in *arg. 4.* omnibus cauſat illud; ſed quædam obiecta diuerſa, quæ pertineot ad potentias diuerſas, pertinant etiam ad aliquam voam potentiã, ſicut ſonus & color pertinent ad viſum, & auditum, quæ ſunt diuerſæ potentiæ, & tamen pertinent ad vnam potentiam ſenſus commonis, non ergo potantiæ diſtinguntur ſe- *q d ani a, 13 arg. 10.* cundum differentiam obiectorum.

5 Præterea ſi diuerſitas potentiarum animæ aſt ſecũdom differentiam obiectorum, oportet etiam quod ordo potentiarum ſit ſacundum ordinam obiectorum: ſed hoc non videtur, nam intellectus, cuius obiectum eſt quodquid eſt, & ſubſtantia, eſt poſterior ſenſu, cuius obiectum eſt accidens, vt color, ſonus, & ſimilia. Tactus autem eſt prior viſu, cum tamen viſibile ſit prius, & commonius audibili, ergo nea diuerſitas potentiarum eſt ſecundum differentiam obiectorum.

6 Preterea perfectibilia diſtinguntur pęnes perfe- *ibid arg. 15. de vei a. 2. arg 11.* ctiones; ſed habitus ſunt perfectiones potentiarum, ergo hæ non diſtinguuntur pænes actus, & obiecta. ſad pænes habitus.

7 Prætera ſi potentiæ diſtinguntur per actus, & *q 5. pe ve a. 2. arg. 11.* obiecta, ergo vbicunque erit diuerſitas actuum, erit diuerſitas potentiarum: ſed conſequens eſt falſum, quia ratio ſuperior, & inferior habent diuerſos actus, & tamen pertinent ad eandem potentiam, ergo.

Sad contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 37. di- *q. de ani 13 p ſed con p. p. q. 77 a. 3 arg ſed contra.* cit, quod actus ſunt priores ſecundum rationem potẽtiis, & obiecta actibus; ſed poſteriora diſtinguuntur ſecundum priora, ergo potentiæ diſtinguuntur per actus, & obiecta.

Reſpondeo dicendum, quod potentia ſacundum *p p 77 a. 1 c. q de ani a. 11 & q. 1. de vera 1. 5.* illud, quod eſt potentia, ordinatur ad actum: vnde oportet rationem potentiæ accipi ex actu, ad quem ordinatur; & per conſequens oportet, quod ratio potentię diuerſificetur, vt diuerſificatur ratio actus: ratio autem actus diuerſificatur ſecundum diuerſam rationem: obiectum autem comparatur ad actum potentiæ actiuæ, vel paſſiuę; ſicut principium, & cauſa mouens: color enim inquantum mouet viſum, eſt principium viſionis: ad actum autem potentię actiuę comparatur obiectum, vt terminus, & finis: ſicut virtutis augmentatiuæ obiectum aſt quantum perfectũ, quod eſt finis augmenti. ex his autam duobus actio ſpeciem recipit, ſcilicet ex principio, vel ex fine, ſeu ex termino. Differt enim calefactio ab infrigidatione, ſecundum quod hæc à calido, ſcilicet actiuo ad calidum, illa autem à frigido ad frigidom procedit. Vnde naceſſe eſt, quod potentiæ diuerſificentur ſecondum actus, & obiecta. Sed tamen cõſideraodum eſt, quod ea, quæ ſunt per accidens non diuerſificant ſpeciem, quia enim coloratum accidit animali, non diuerſificantur ſpecies animalis per differentiam coloris, ſed per differentiam eius, quod per ſe accidit animali, per differentiam ſcilicet animæ ſenſitiuę, quę quandoqoe inuanitur cũ ratione, quandoq; ſine ratione: Vnde rationale, & irrationale ſunt differentiæ diuiſiuæ animalis diuerſas eius ſpecias conſtituentes. Sia igitur non quæcunque diuerſitas obiectorum diuerſificat potentias animæ, ſed differantiæ eius, ad quod per ſe poteotia reſpicit. Sicut ſaoſus per ſe raſpicit paſſibilem qualitatem, quæ per ſe diuiditur in colorem, ſonom, & huiuſmodi: & idao alia eſt potentia ſanſitiua coloris, ſcilicet viſus, alia ſoni, ſcilicet auditus: ſed paſſibili qualitati, aut colorato accidit aſſe muſicum, vel grammaticum, vel magnum, aut paruum, aut hominem, vel lapidem, & idao pęnes huiuſmodi differentias potentię animę noo diſtinguuntur.

Ad primum ergo dicendom, quod actus licet *p p. q. 77 a. ad p.* ſit poſterior potentia in eſſe, eſt tamen prior intentione, & ſecundum rationem, ſicut finis agente. Obiectum autem licet ſit extrinſacum, eſt tamen principium, vel finis actionis: principio autem, & fini proportionantur ea, quæ ſunt extrinſeca rei.

Ad ſacundum diceudum, quod ſi potentia ali- *ibid, ad 2.* qua per ſe reſpiceret vnum contrariorum, ſicut obiectum, oporteret, quod contrarium ad aliam potentiam pertineret. Sed potentia animæ non per ſe reſpi-

cit propriam rationem contrarij, ſed communem rationem vtrouſque contrariorum; ſicut viſus non reſpicit rationem albi, ſed rationem coloris: & hoc ideo, quia vnum contrariorum eſt quodammodo ratio alterius, cum ſe habeant, ſicut perfectum, & imperfectum.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet id, quod eſt ſubiecto idem, eſſe diuerſum ſecundum rationem: & ideo poteſt ad diuerſas potentias animæ pertinere. Sic intellectus agens, & poſſibilis reſpi- q. 15. de ver. a. 2. ad 13. ciunt diuerſa obiecta formaliter, & ſi non materialiter; reſpiciunt enim diuerſam rationem obiecti, quamuis vtraque in eadem re intelligibili poſſit inueniri; vnum enim, & idem poteſt eſſe prius intelligibile in potentia, & poſt intelligibile in actu.

p. p. ad 4. Ad quartum dicendum, quod potentia ſuperior per ſe reſpicit vniuerſaliorem rationem obiecti, quam potentia inferior, quia quanto potentia eſt ſuperior, tanto ad plura ſe extendit: & ideo multa conueniunt in vna ratione obiecti, quam per ſe reſpicit ſuperior potentia, quæ tamen differunt ſecundum rationes quas per ſe reſpiciunt inferiores potentiæ: & inde eſt, quod diuerſa obiecta pertinent ad diuerſas inferiores potentias, quæ tamen vni ſuperiori potentiæ ſubduntur.

q. de ani. a. 13. ad 10. Ad quintum dicendum, quod ordo potentiarum animæ eſt ſecundum ordinem obiectorum, ſed vtrobique poteſt attendi ordo, vel ſecundum perfectionẽ, & ſic intellectus eſt prior ſenſu, vel ſecundum generationis viam, & ſic ſenſus eſt prior intellectu; quia via generationis prius inducitur forma accidentalis, quam ſubſtantialis.

q. de ani. a. 14. ad 5. Ad ſextum dicendum, quod habitus non ſunt perfectiones potentiarum, propter quas ſunt potentiæ, per illos enim potentiæ tantum aliqualiter ſe habent ad ea, propter quæ ſunt, id eſt ad obiecta. Vnde potentiæ non diſtinguuntur pœnes habitus, ſed pœnes obiecta Sicut nec artificialia diſtinguuntur pœnes obiecta, ſed pœnes fines.

q. 15. de ver. a. 2. ad 11. Ad ſeptimum dicendum, quod ſicut Auic. dicit 6. natural. diuerſitas actus quandoque indicat diuerſitatem potentiarum, quandoque non. Quinque enim modis in actibus animæ diuerſitas inueniri poteſt. Vno modo ſecundum fortitudinem, & debilitatem, ſicut opinari, & credere. Alio modo ſecundum velocitatem, & tarditatem, ſicut currere, & moueri. Tertio modo ſecundum habitum, & priuationem, vt quieſcere, & moueri. Quarto modo ſecundum operationem ad contraria eiuſdem generis, vt ſentire album, & nigrum. Quinto modo eſt quando actus diuerſorum generum, vt apprehendere, vel moueri, vel ſentire ſonum, & colorem. Diuerſitas igitur primi, & ſecundi modi diuerſitatem potentiæ non indicat, quia ſic oportet tot eſſe potentias animæ diſtinctas, quot gradus fortitudinis, vel debilitatis, vel velocitatis vel tarditatis inueniuntur in actibus: ſimiliter etiam nec diuerſitas tertij, & quarti modi: cum eiuſdem potentię ſit operari ad vtrumque oppoſitum. Sola autem diuerſitas quinti modi indicat diuerſitatem potentiæ, vt dicamus actus genere diuerſos, qui in ratione obiecti non conueniunt. Et ſecundum hoc diuerſitas actuum rationis ſuperioris, & inferioris diuerſitatem potentiæ non indicat.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in potentiis animæ ſit ordo.

p. p. 77. a. 4. arg. p. VIdetur quod in potentiis animæ non ſit ordo. In his enim quæ cadunt ſub vnam diuiſionem, non eſt prius, & poſterius, ſed ſunt naturaliter ſimul, ſed potentiæ animæ contra ſe inuicem diſtinguuntur, ergo inter eas non eſt ordo

2 Præterea potentiæ animæ comparantur ad obiecta, & ad ipſam animam; ſed ex parte animæ inter eas non eſt ordo, quia anima eſt vna, ſimiliter etiam nec ex parte obiectorum, cum ſint diuerſa, & penitus diſparata, vt patet de colore, & ſono, ergo in potentiis animæ non eſt ordo. arg. 2.

3 Præterea in potentiis ordinatis hoc inuenitur, quod operatio vnius dependet ab operatione alterius; ſed actus vnius potentiæ animæ non dependet ab actu alterius, poteſt enim viſus exire in actum abſque auditu, & è conuerſo, non ergo inter potentias animæ eſt ordo. arg. 3.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 30. & 31. comparat partes, ſiue potentias animæ figuris: ſed figuræ habent ordinem ad inuicem, ergo & potentiæ animæ. arg. ſed cõt.

Reſpondeo dicendum, quod cum anima ſit vna, in c. potentiæ vero plures, ordine autem quodam ab vno in multitudinem procedatur; neceſſe eſt inter potentias animæ ordinem eſſe. Triplex autem ordo inter eas attenditur, quorum duo conſiderantur ſecundum dependentiam vnius potentiæ ab altera. Tertius autem accipitur ſecundum ordinem obiectorum: Dependentia autem vnius potentiæ ab altera dupliciter accipi poteſt. Vno modo ſecundum naturæ ordinem, prout perfecta ſunt naturaliter imperfectis priora. Alio modo ſecundum ordinem generationis, & temporis, prout ex imperfecto ad perfectum venitur. Secundum igitur primum potentiarum ordinem potentiæ intellectiuæ ſunt priores potentiis ſenſitiuis, vnde dirigunt eas, & imperant eis, & ſimiliter potentiæ ſenſitiuæ hoc ordine ſunt priores potentiis animæ nutritiuæ Secundum ordinem vero ſecundum è conuerſo ſe habet: nam potentiæ animæ nutritiuę ſunt priores via generationis potentiis animæ ſenſitiuæ: vnde ad earum actiones præparant corpus, & ſimiliter eſt de potentiis ſenſitiuis reſpectu intellectiuarum. Secundum autem ordinem tertium ordinantur quædam vires ſenſitiuæ ad inuicem, ſcilicet viſus, auditus, olfactus: nam viſibile eſt prius naturaliter, quia eſt commune ſuperioribus, & inferioribus corporibus: ſonus autem fit audibilis in aere, qui eſt naturaliter prior commixtione elementorum, quam conſequitur odor.

Ad primum ergo dicendum, quod alicuius generis ſpecies ſe habent ſecundum prius, & poſterius, ad 1. ſicut numeri, & figuræ quantum ad eſſe, licet ſimul eſſe dicantur, inquantum ſuſcipiunt communis generis prædicationem.

Ad ſecundum dicendum, quod ordo iſte potentiarum animæ eſt ex parte animæ, quæ ſecundum ordinem quendam habet habitudinem ad diuerſos actus, licet ſit vna ſecundum eſſentiam, & ex parte obiectorum, & etiam ex parte actuum, vt dictum eſt. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de illis potentiis, in quibus attenditur ordo ſolum ſecundum tertium modum, illæ autem potentiæ, quæ ordinantur ſecundum alios duos modos ita ſe habent, quod actus vnius dependet ab altera. ad 3.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima ſit ſubiectum omnium potentiarum.

VIdetur quod omnes potentiæ animæ ſint in anima ſicut in ſubiecto. Sicut enim ſe habent po- p. p. q. 77. a. 5. arg. p.

tentiæ corporis ad corpus, ita ſe habent potentiæ animæ ad animam, ſed corpus eſt ſubiectum potentiarum corporalium, ergo anima eſt ſubiectum potentiarum animæ.

p p. 77. a. 5. arg. 2. 2 Preterea operationes potentiarum animæ attribuuntur corpori propter animam, quia vt dicitur in 2. de ani. t. 12. anima eſt qua intelligimus, & ſentimus primum; ſed prima principia operationum animæ ſunt potentiæ, ergo potentiæ per prius ſunt in anima.

d eſp. et a. 4 arg. 1 & q. de a. n. 19 arg. p. 3 Præterea proprietas naturalis non poteſt ſeparari à re, cuius eſt proprietas, & eſt in illa re tamquam in ſubiecto, ſed potentiæ animę ſunt naturales illius proprietates, ergo non poſſunt ſeparari ab illa, & in illa ſunt tamquam in ſubiecto.

p p arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod Philoſophus de ſom. & vigil. dicit quod ſentire non eſt proprium animæ, neque corporis, ſed coniuncti, ergo potentia ſenſitiua eſt in coniuncto, ſicut in ſubiecto, non ergo ſola anima eſt ſubiectum omnium potentiarum.

Reſpondeo dicendum, quod illud eſt ſubiectum operatiuæ potentiæ, quod eſt potens operari: omne enim accidẽs denominat proprium ſubiectum. Idem autem eſt, quod poteſt operari, & quod operatur. Vnde oportet, quod eius ſit potentia ſicut ſubiecti, cuius eſt operatio, vt etiam Philoſophus dicit in principio lib. de ſom. & vig. manifeſtum eſt autem, quod quædã operationes ſunt animæ, quæ exercentur ſine organo corporali, vt intelligere, & velle. Vnde potentiæ, quæ ſunt harum operationum principia, ſunt in anima ſicut in ſubiecto. Quædam vero operationes ſunt animæ, quæ exercentur per organa corporalia, ſicut viſio per oculum, auditus per aurẽ, & ſimiliter eſt de omnibus aliis operationibus nutritiuæ, & ſenſitiuæ partis. Et ideo potentiæ, quæ ſunt talium operationum principia ſunt in coniuncto, ſicut in ſubiecto, & non in anima ſola.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod omnes potentiæ dicuntur eſſe animæ, non ſicut ſubiecti, ſed ſicut principij, quia per animam coniunctum habet quod per tales operationes operari poſſit.

ad. 2. Ad ſecundum dicendum, quod omnes huiuſmodi potentiæ per prius ſunt in anima, quam in coniuncto, non ſicut in ſubiecto, ſed ſicut in principio.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod ſecundum Philoſophum, vt dictum eſt, cuius eſt potentia, eius eſt actio: vnde potentiæ illæ, quarum operationes non ſunt ſolius animæ, ſed coniuncti, ſunt in organo ſicut in ſubiecto, in anima autem ſicut in radice: ſicut ſunt potentiæ ſenſitiuæ, quæ propterea ſunt proprietates naturales compoſiti, vt ſubiecti, animę vero vt principij. Solum autem illæ potentiæ ſunt in anima ſicut in ſubiecto, quarum operationes anima non per organum exequitur, quæ tamen ſunt animæ ſecundum quod excedit corpus, cuiuſmodi ſunt potentiæ intellectiuæ. q de ani. a. 19 ad p.

ARTICVLVS VI.

Vtrum potentiæ animæ fluant ab eius eſſentia.

p p q 77. a. 6. arg. p. Videtur quod potentiæ animæ non fluant ab eius eſſentia. Ab vno enim ſimplici non procedunt diuerſa: ſed eſſentia animæ eſt vna, & ſimplex: cum ergo potentiæ animæ ſint multæ, & diuerſæ, non poſſunt procedere ab eius eſſentia.

arg. 2. 2 Præterea illud, à quo aliquid procedit, eſt cauſa eius: ſed eſſentia animæ non poteſt dici cauſa potentiarum, vt patet diſcurrenti per ſingula genera cauſarum, ergo potentiæ animæ non fluunt ab eius eſſentia.

3 Præterea emanatio quendam motum nominat: ſed nihil mouetur à ſeipſo, vt probatur in 8. Phyſ. arg 3. niſi forte ratione partis; ſicut animal dicitur à ſeipſo moueri, quia vna pars eius eſt mouens, & alia mota: neque etiam anima mouetur, vt probatur in p. de anim. non ergo anima cauſat in ſe ſuas potentias.

arg ſed c. Sed contra potentiæ animæ ſunt quædam naturales proprietates ipſius, ſed ſubiectum eſt cauſa propriorum accidentium: vnde & ponitur in definitione accidentis, vt patet in 7. met. ergo potentię animæ procedunt ab eius eſſentia.

Reſpondeo dicendum, quod forma ſubſtantialis, & accidentalis partim conueniunt, partim differunt. p p q 77. a. 6. c. Conueniunt quidem in hoc, quod vtraque eſt actus, & ſecundum vtramque aliquid eſt quodammodo in acto. Differunt autem in duobus. primo quidem quia forma ſubſtantialis facit eſſe ſimpliciter, & eius ſubiectum eſt ens in potentia tantum; forma autem accidentalis non facit eſſe ſimpliciter, ſed eſſe tale, aut tantum, aut aliquo modo ſe habens, ſubiectum enim eius eſt ens actu: vnde patet, quod actualitas prius inuenitur in forma ſubſtantiali, quam in eius ſubiecto. Et quia primum eſt cauſa in quolibet genere, forma ſubſtantialis cauſat eſſe in actu in ſuo ſubiecto; ſed è conuerſo actualitas per prius inuenitur in ſubiecto formæ accidentalis, quam in forma accidentali. Vnde actualitas formæ accidentalis cauſatur ab actualitate ſubiecti; ita quod ſubiectum, inquantum eſt ens in potentia, eſt ſuſceptiuum formæ accidentalis; inquantum autem eſt ens in actu, eſt eius productiuum, & hoc dico de proprio, & per ſe accidente: nam reſpectu accidentis extranei ſubiectum eſt ſuſceptiuum tantum, productiuum vero talis accidentis eſt agens extrinſecum. Secundo autem differunt forma ſubſtãtialis, & accidentalis, quia cũ minus principale ſit propter principalius, materia eſt propter formam ſubſtantialem; ſed è conuerſo forma accidentalis eſt propter complexionem ſubiecti. Manifeſtum autem eſt ex dictis, quod potentiarum animæ ſubiectum eſt vel ipſa anima ſola, quæ poteſt eſſe ſubiectum accidentis, ſecundum quod habet aliquid potentialitatis, vel compoſitum: compoſitum autem eſt in actu per animam. Vnde manifeſtum eſt, quod omnes potentię animæ, ſiue ſubiectum earum ſit anima ſola, ſiue cõpoſitum, fluunt ab eſſentia animæ, ſicut à principio: quia iam dictum eſt, quod accidens cauſatur à ſubiecto ſecundum quod eſt actu, & recipitur in eo, inquantum eſt in potentia.

Ad primum ergo dicendum, quod ab vno ſimplici poſſunt naturaliter multa procedere ordine quodam, & iterum propter diuerſitatem recipientiũ. ad p. Sic igitur ab vna eſſentia animæ procedunt multæ, & diuerſę potentiæ, tum propter ordinem potentialitatis, tum propter diuerſitatem organorum corporalium.

Ad ſecundum dicendum, quod ſubiectum eſt cauſa ad 2. proprij accidentis, & finalis, & quodammodo actiua, & etiam vt materialis, inquantum eſt ſuſceptiuum accidentis: & ex hoc poteſt accipi, quod eſſentia animæ eſt cauſa omnium potentiarum, ſicut finis, & ſicut principium actiuum: quarundam autem ſicut ſuſceptiuum.

Ad tertium dicendum, quod emanatio propriorum accidentium à ſubiecto non eſt per aliquam ad 3. tranſmutationem, ſed per aliquam naturalem reſultantiam: ſicut ex vno naturaliter aliud reſultat, vt ex luce color.

Digitized by Google

ARTICVLVS VII.

Vtrum vna potentia animæ oriatur ex alia.

p q 77. a. arg. p. Videtur quod vna potentia animæ non oritur ab alia. Eorum enim, quæ ſimul eſſe incipiunt, vnum non oritur ab alio: ſed omnes potentiæ animæ ſunt ſimul animæ concreatæ, ergo vna earum ab alia non oritur.

g. a. 2 Præterea potentia animæ oritur ab anima, ſicut accidens à ſubiecto: ſed vna potentia animæ non poteſt eſſe ſubiectum alterius, quia accidentis non eſt accidens, ergo vna potentia non oritur ab alia.

g. a. 3 Præterea oppoſitum non oritur à ſuo oppoſito: ſed vnumquodque oritur ex ſimili ſecundum ſpeciem: ſed potentiæ animæ ex oppoſito diuiduntur, ſicut diuerſæ ſpecies, ergo vna earum non procedit ex alia.

g. ſed contra. Sed contra, potentiæ cognoſcuntur per actus: ſed actus vnius potentiæ cauſatur ab alio, ſicut actus phantaſiæ ab actu ſenſus, ergo vna potentia animæ cauſatur ab alia.

c. Reſpondeo dicendum, quod in his, quæ ſecundum ordinem naturalem procedunt ab vno, ſicut primum eſt cauſa omnium, ita quod eſt primo propinquius, eſt quodammodo cauſa eorum, quæ ſunt magis remota. oſtenſum eſt autem ſupra, quod inter potentias animæ eſt multiplex ordo; & ideo vna potentia animæ ab eſſentia animæ procedit mediante alia; ſed quia eſſentia animæ comparatur ad potentias, & ſicut principium actiuum, & finale, & ſicut principium ſuſceptiuum, vel ſeorſum per ſe, vel ſimul cum corpore: agens autem, & finis ſunt perfectiora: ſuſceptiuum autem principium inquantum eſt huiuſmodi eſt minus perfectum, conſequens eſt, quod potentię animę, quæ ſunt priores ſecundum ordinem perfectionis, & naturę, ſint principia aliarum per modum finis, & actiui principij. Videmus enim quod ſenſus eſt propter intellectum, & non è contra; ſenſus etiam eſt quædam deficiens participatio intellectus; vnde ſecundum naturalem originem quodammodo eſt ab intellectu, ſicut imperfectum à perfecto. Sed ſecūdū viā ſuſceptiui principij è cōuerſo potētiæ imperfectiores inueniuntur principia reſpectu aliarum; ſicut anima, ſecundum quod habet potentiam ſenſitiuam, conſideratur ſicut ſubiectum, & materiale quoddam reſpectu intellectus; & propter hoc imperfectiores potentię ſunt priores in via generationis, prius enim animal generatur, quam homo.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod ſicut potentia animę ab eſſentia fluit, non per tranſmutationem, ſed per naturalem quandam reſultantiam; & eſt ſimul cum anima: ita eſt etiam de vna potentia reſpectu alterius.

Ad ſecundum dicendum, quod accidens per ſe non poteſt eſſe ſubiectum accidentis: ſed vnum accidens per prius recipitur in ſubſtantia, quam aliud, ſicut quantitas, quam qualitas; & hoc modo vnum accidens dicitur eſſe ſubiectum alterius, vt ſuperficies coloris, inquantum ſubſtantia vno accidente mediante recipit aliud, & ſimiliter poteſt dici de potentiis animæ.

Ad tertium dicendum, quod potentiæ animę opponuntur ad inuicem, oppoſitione perfecti, & imperfecti; ſicut etiam ſpecies numerorum, & figurarū: hęc autem oppoſitio non impedit originem vnius potentiæ ab alia, quia imperfecta naturaliter à perfectis procedunt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum omnes potentiæ animæ remaneant in anima à corpore ſeparata.

Videtur quod omnes potentiæ animæ remaneant in anima à corpore ſeparata. Quia potentiæ animæ ſunt eius naturales proprietates; ſed proprium ſemper ineſt, & nunquam ſeparatur ab eo, cuius eſt proprium, ergo potentiæ animæ ſunt in ea etiam poſt mortem. p. p. q. 77. a. 8. arg. 2.

2 Præterea potentiæ animæ etiam ſenſitiuæ debilitantur debilitato corpore, quia vt dicitur in p. de ani. t. 66. ſi ſenex accipiat oculum iuuenis, videbit vtique ſicut & iuuenis, ſed debilitas eſt via ad corruptionem, ergo potentiæ animæ non corrumpuntur corrupto corpore, ſed manent in anima ſeparata. arg. 3.

3 Præterea memoria eſt potentia animæ ſenſitiuæ, vt Philoſophus probat l. de mem. & rem. c. p. & 4. ſed memoria manet in anima ſeparata. dicitur enim Luc. 16. diuiti epuloni in inferno ſecundum animam exiſtenti, Recordare, quia recepiſti bona in vita tua, ergo memoria manet in anima ſeparata, & per conſequens aliæ potentiæ ſenſitiuæ partis. arg. 4.

4 Præterea gaudium, & triſtitia ſunt in concupiſcibili, quæ eſt potentia ſenſitiuæ partis. manifeſtum eſt autem animas ſeparatas triſtari, & gaudere de præmiis, vel pænis, quas habent, ergo vis concupiſcibilis manet in anima ſeparata. arg. 5.

5 Præterea eorum, quæ ſunt idem ſecundum eſſe, vel ſecundum ſubſtantiam, vnum non poteſt eſſe ſine altero: ſed anima ſenſibilis, & rationalis in homine ſunt idem ſecundum ſubſtantiam, & eſſe, ergo non poteſt eſſe, quin ſenſus remaneat in anima ſeparata. q. de ani. a. 19. arg. 12.

6 Præterea quod cedit in nihilum, non reſumitur idem numero, ſed ſi non omnes potentiæ, vt ſenſitiuæ non manent in anima ſeparata, oportet, quod cedat in nihilum, ergo in reſurrectione non erunt eadem numero: & ſic, cum potentiæ ſenſitiuę ſint actus organorum, neque organa erunt eadem numero, neque totus homo erit idem numero, quod eſt inconueniens. arg. 13.

7 Præterea non eſt totum integrum, cui aliqua partium deeſt: ſed potentię animæ dicuntur partes ipſius, ſi ergo anima aliquas potentias poſt mortem amittit, non erit anima integra poſt mortem, quod eſt inconueniens. 4. d. 44. q. 3. ar. 4. quæſt. p. arg. 4. q. de ani. a. 19. arg. 4.

Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in 2. de ani. t. 21. de intellectu loquens, quod hoc ſolum ſeparatur, ſicut perpetuum à corruptibili, reliquum autem genus animæ manifeſtum eſt ex his, quod non ſeparabile eſt. 4. d. cit. arg. 1. ſed contra. q. de ani. a. 19. arg. p. ſed contra.

2 Præterea 12. met. 12. met. t. 17. loquens Philoſophus de ſeparatione animæ ſic dicit, ſi autem aliquid remanet, in poſtremo quærendum eſt de hoc; in quibuſdam enim non eſt impoſſibile v. g. ſi anima eſt talis diſpoſitionis, non tota, ſed intellectus, tota enim forte impoſſibile, quærendum eſt de hoc: quibus verbis videtur Philoſophus ſentire, quod anima tota à corpore non ſeparetur, ſed ſolum potentiæ intellectiuæ. 4. d. cit. arg. 2. ſed cont.

3 Præterea Philoſophus dicit in 16. de animal. quod quarum potentiarum operationes non ſunt ſine corpore, neque ipſæ potentiæ ſunt ſine corpore: ſed operationes potentiarum ſenſitiuarum non ſunt ſine corpore, exercentur enim per organa corporalia, ergo potentię ſenſitiuę non ſunt ſine corpore. q. de ani. a. 19. arg. 2. ſed contra.

arg. 1 ſed contra.

4 Prętetea fruſtra eſt potentia, quæ non reducitur ad actum: nihil autem eſt fruſtra in operationibus Dei, ergo potentiæ ſenſitiuæ nam manent in anima ſeparata, in qua non poſſunt reduci in actum.

p. p. q. 77. a. 8. c. Reſpondeo dicendum, quod ſicut iam dictum eſt, omnes potentiæ animæ comparantur ad animam ſolam ſicut ad principium: ſed quædam potentiæ comparantur ad animam ſolam, ſicut ad ſubiectum, vt intellectus, & voluntas, & huiuſmodi potentiæ neceſſe eſt, quod maneant in anima corpore deſtructo. Quædam vero potentiæ ſunt in coniuncto, ſicut in ſubiecto, ſicut omnes potentiæ ſenſitiuæ partis. & nutritiuæ, deſtructo autem ſubiecto accidens non poteſt remanere: Vnde corrupto & coniuncto non manent huiuſmodi potentiæ actu, ſed virtute tantũ in anima, ſicut in principio, vel radice. Et ſic falſum eſt quod quidam dicunt, huiuſmodi potentias in anima remanere, etiam corpore corrupto, & multo falſius quod dicunt, etiam actus harum potentiarum remanere in anima ſeparata: quia talium potentiarum nulla eſt actio, niſi per organum corporeum.

p. p. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod hæ potentiæ, quas dicimus actu in anima ſeparata non manere, non ſunt proprietates ſolius animæ, ſed coniuncti.

ad 3. Ad ſecundum dicendum, quod dicuntur non debilitari huiuſmodi potentiæ debilitato corpore: quia anima manet immutabilis, quæ eſt virtuale principium huiuſmodi potentiarum.

ad 4. Ad tertium dicendum, quod illa recordatio accipitur eo modo, quo D. Aug. ponit memoriam in mente lib. 10. de Trinit. cap. 11. non eo modo, quo ponitur pars animæ ſenſitiuæ.

ad. 5. Ad quartum dicendum, quod triſtitia, & gaudium ſunt in anima ſeparata, non ſecundum appetitum ſenſitiuum, ſed ſecundum appetitum intellectiuum, ſicut etiam in angelis.

q. de ani. a. 19 ad 12. Ad quintum dicendum, quod ſubſtantia animæ ſenſibilis in homine manet poſt mortem, non tamen manent potentię ſenſitiuæ.

ad 13. Ad ſextum dicendum, quod ſicut ſenſus prout nominat potentiam, non eſt forma totius corporis, ſed anima ſenſitiua: ſenſus autem eſt proprietas compoſiti: ita etiam potentia viſiua non eſt actus oculi, ſed anima, ſecundum quod eſt principium talis potentię, quaſi ita dicatur, quod anima viſiua eſt actus oculi, ſicut anima ſenſitiua eſt actus totius corporis, potentia autem viſiua eſt proprietas conſequens. Vnde non oportet, quod ſit alius oculus reſurgentis, licet ſit alia potentia ſenſitiua.

4. d. cit. ad 4. q. de ani. ad 4. Ad ſeptimum dicendum, quod potentiæ animæ non ſunt partes eſſentiales, vel integrales, ſed potentiales, Talium vero totorum iſta eſt natura: quod tota virtus totius cõſiſtit in vna partiũ perfecte, in alijs autem partialiter: ſicut in anima virtus animæ perfecte conſiſtit in virtute intellectiua, in alijs autem partialiter. Vnde, cum in anima ſeparata remaneant vires intellectiuæ partis, integra remanebit, non diminuta, quamuis ſenſitiuæ potentiæ actu non remaneant: ſicut nec potentia Regis remanet diminuta mortuo præpoſito, qui eius potentiam, participabat.

ARTICVLVS IX.

Vtrum quinque genera potentiarum ſint diſtinguenda.

Videtur quod non ſint quinque genera potentiarum diſtinguenda, ſcilicet vegetatiuum, ſenſitiuum appetitiuum ſecundum locum motiuũ & intellectiuum. Potentiæ enim animæ dicuntur partes ipſius: ſed tantum tres partes animæ communiter ab omnibus aſſignantur, ſcilicet anima vegetabilis, ſenſibilis & rationalis, ergo tria tantum ſunt genera potentiarum, non autem quinque. p. p. q. 78. a. 1. arg. 1.

2 Præterea potentiæ animæ ſunt principia operum vitæ: ſed quatuor modis dicitur aliquid viuere. dicit enim Philoſophus 2. de anim. t. 13. multipliciter ipſo viuere dicto, & ſi vnum aliquod horum inſit ſolum, aliquid dicimus viuere, vt intellectus, & ſenſus, motus & ſtatus ſecundum locum. Adhuc autem motus ſecundum alimentum, & decrementum, & augmentum, ergo tantum quatuor ſunt genera potentiarum. arg. 2.

3 Præterea ad illud, quod eſt commune omnibus potentiis, non debet deputari aliquod ſpeciale animæ, genus, ſed appetere conuenit cuilibet potentiæ animæ: viſus enim appetit viſibile conueniens. Vnde dicitur. Eccleſ. 40. Gratiam, & ſpeciem deſiderabit oculus, & ſuper hoc virides rationes, & eadem ratione quælibet alia potentia deſiderat obiectum ſibi cõueniens, ergo non debet poni appetitiuum vnum ſpeciale genus potentiarum animæ. arg. 3.

4 Præterea principium mouens in animalibus eſt ſenſus, aut intellectus, aut appetitus, vt dicitur in 3. de anim. a. t. 45. non ergo motiuum debet poni ſpeciale genus animæ præter prędicta. arg. 4.

5 Præterea potentię animę ordinantur ad aliquid altius, quam natura, alias in omnibus corporibus naturalibus eſſent vires animæ: ſed potentię animę, quę attribuũtur animæ vegetabili, nõ videntur ordinari ad aliquid altius, quã natura: ordinantur enim ad conſeruationem ſpeciei per generationem, & conſeruationem indiuidui per nutrimentum, & perfectam quantitatem per augmentum, quæ omnia operatur natura etiam in rebus naturalibus. Non igitur ordinandæ ſunt potentiæ animæ ad huiuſmodi, & ſic potentiæ animæ erunt pauciores, quam quinque. q. de ani. 13. arg. 14.

6 Præterea potentiæ animæ aut diſtinguuntur ſecundum principia, aut ſecundum modos operandi, ſi primum, ſequitur potentiarum genera tantum eſſe tria, nam animarum, quæ ſunt principia potentiarum, tria tantum ſunt genera, vegetabilis, ſenſibilis, & rationalis; ſi ſecundum, idem ſequitur, nam tres tantum ſunt modi operandi, puta per qualitates ſenſibiles, per organa corporalia, & ſine vtriſque, ergo tres tantum erunt potentiæ, vegetabilis, quæ agit mediantibus qualitatibus actiuis, & paſſiuis; ſenſibilis, quæ licet non egeat qualitatibus ſenſibilibus, eget tamen organo corporali; & intellectualis, quæ neutro prædictorum indiget, ſed perficitur in operatione ſua abſque organo corporali. p. de ani. 14. & 3. de ani. l. 5.

Sed contra eſt auctoritas Philoſophi 2. de anim. t. 27. diſtinguentis quinque genera potentiarum.

lib. 2. de ani. l. 5. Reſpondeo dicendum, quod genera potentiarum ſunt tantum quinque; quod poteſt eſſe manifeſtum ex duobus, & primo quidem ex operationibus animæ diuerſis. Cum enim omnis potentia dicatur ad actum proprium, & operatiua potentia dicatur ad actum, qui eſt operatio, potentiæ autem animæ ſint operatiuæ,

operatur, talis enim eſt potentia formæ, neceſſe eſt ſecundum diuerſas operationes animæ accipi diuerſitatem operationum. Operatio autem animæ eſt operatio rei viuentis. Cum igitur vnicuique rei competat propria operatio, ſecundum quod habet eſſe, eo quod vnumquodque operatur inquantum eſt eus: oportet operationes animæ cõſiderare, ſecũdũ quod inuenitur in viuentibus. Huiuſmodi autẽ viuentia inferiora, quorum actus eſt anima, habent duplex eſſe. Vnum quidẽ materiale, in quo conueniunt cum aliis rebus materialibus: aliud autem immateriale, in quo communicant cum ſubſtantiis ſuperioribus aliqualiter. Eſt autem differẽtia inter vtrumque eſſe, quia ſecundum eſſe materiale, quod eſt per materiã contractum, vnaquæque res eſt hoc ſolũ, quod eſt, ſicut hic lapis non eſt aliud, quam hic lapis: ſecundũ vero eſſe immateriale, quod eſt amplum, & quodammodo infinitum, inquãtum non eſt per materiam terminatũ, res non ſolum eſt id, quod eſt, ſed etiam eſt quodammodo alia. Vnde in ſubſtantiis ſuperioribus immaterialibus ſunt quodammodo omnia, ſicut in vniuerſalibus cauſis. Huiuſmodi autem immateriale eſſe habet duos gradus in iſtis inferioribus. Nam quoddam eſt penitus immateriale, ſcilicet eſſe intelligibile. In intellectu enim res habẽt eſſe & ſine materia, & ſine conditionibus materialibus indiuiduãtibus, & etiam abſque organo corporali. Eſſe autẽ ſenſibile eſt medium inter vtrũque. Nam in ſenſu res habet eſſe ſine materia, non tamen abſque conditionibus materialibus indiuiduãtibus neque ſine organo corporali. Eſt enim ſenſus particularium, intellectus vero vniuerſalium, & quantum ad hoc duplex eſſe dicit Philoſophus in tertio huius, quod anima eſt quodãmodo omnia. Operationes igitur, quæ cõpetunt viuenti ſecundum eſſe materiale, ſunt operationes, quæ attribuuntur animæ vegetabili, quæ tamẽ licet ordinetur ad id, ad quod etiam ordinantur actiones in rebus inanimatis, ſcilicet ad conſequendũ eſſe, & conſeruandum, tamen in viuentibus hoc fit per altiorem, & nobiliorem modum. Corpora enim inanimata generantur, & conſeruantur in eſſe à principio motiuo extrinſeco: animata vero generantur à principio intrinſeco, quod eſt in ſemine, conſeruãtur vero à principio nutritiuo intrinſeco. Hoc enim videtur eſſe viuentium proprium, quod operẽtur tamquam ex ſeipſis mota. Operationes autem, quæ attribuuntur rebus viuentibus ſecundum eſſe penitus immateriale, pertinent ad partem animæ intellectiuã: quæ vero attribuuntur eis ſecundum eſſe medium, pertinent ad partẽ animę ſenſitiuam. Et ſecundum hoc triplex eſſe diſtinguitur communiter triplex anima, ſcilicet vegetabilis, ſenſibilis, & rationalis. Sed quia omne eſſe eſt ſecundum aliquam formam, oportet, quod eſſe ſenſibile ſit ſecundum formam ſenſibilem, & eſſe intelligibile ſecundum formam intelligibilem: ex vnaquaque autẽ forma ſequitur aliqua inclinatio, & ex inclinatione operatio: ſicut ex forma naturali ignis ſequitur inclinatio ad locum, qui eſt ſurſum, & ſecundum quam ignis dicitur leuis: & ex hac inclinatione ſequitur operatio ſcilicet motus, qui eſt ſurſum. Ad formam igitur tam ſenſibilem, quam intelligibilem ſequitur inclinatio quædam, quæ dicitur appetitus ſenſibilis, vel intellectualis, ſicut inclinatio ſequens formam naturalem dicitur appetitus naturalis, ex appetitu autem ſequitur operatio, quæ eſt motus localis. &
P.q.78.a.p hæc eſt prior ratio, propter quam oportet eſſe quin-
præc.a.3.4. que genera potentiarum animæ. Secundo poteſt idẽ eſſe manifeſtum ex obiectis, pęnes enim hæc etiam potentiæ diſtinguuntur, vt dictum eſt, quia quanto potentia eſt altior, tanto reſpicit vniuerſalius obiectum, vt dictum eſt: obiectum autem operationis animæ in triplici ordine poteſt conſiderari. Alicuius enim potentiæ animæ obiectum eſt ſolum corpus animæ vnitum: & hoc genus potentiarum animæ dicitur vegetatiuum. Non enim vegetatiua potentia agit niſi in corpus, cui anima vnitur. Eſt autem aliud genus potentiarum animæ, quod reſpicit adhuc vniuerſalius obiectum, ſcilicet non ſolum corpus ſenſibile, ſed vniuerſaliter omne ens. Ex quo patet, quod iſta duo ſecunda genera potentiarum animæ habent operationem non ſolum reſpectu rei coniunctæ, ſed etiam reſpectu rei extrinſecæ. Cum autem operans oporteat aliquo modo coniungi ſuo obiecto, circa quod operatur; neceſſe eſt extrinſecam rem, quæ eſt obiectum operationis animæ ſecundum duplicem rationem ad animam comparari. Vno modo, ſecundum quod nata eſt animæ coniungi, & in anima eſſe per ſuam ſimilitudinem: & quantum ad hoc ſunt duo genera potentiarum, ſcilicet ſenſitiuum reſpectu obiecti minus communis, quod eſt corpus ſenſibile: & intellectiuum reſpectu obiecti communiſſimi, quod eſt ens vniuerſale. Alio vero modo, ſecundum quod ipſa anima inclinatur, & tendit in rem exteriorem; & ſecundum hanc etiam comparationem ſunt duo genera potentiarum animæ. Vnum quidem, ſcilicet appetitiuum ſecundum quod anima comparatur ad rẽ extrinſecam, vt ad finem, qui eſt primum in intentione. Aliud autem, motiuum ſecundum locum, prout anima comparatur ad rem exteriorem, ſicut ad terminum comparationis, & motus ad conſequendum enim aliquod deſideratum, & intentum omne animal mouetur, & hæc eſt poſterior ratio, quare ſint diſtinguenda quinque genera potentiarum.

Ad primum ergo dicendum, quod licet potentiæ dicantur partes animæ, tres tamen tantum ſunt animæ, & quinque genera potentiarum, & huius diuerſitatis ratio eſt, quia genera potentiarum animæ diſtinguuntur vel ex diuerſis operationibus animæ, vel ex diuerſis obiectis, vt dictum eſt, ſed diuerſæ animæ diſtinguuntur ſecundum, quod diuerſimode operatio animæ ſupergreditur operationem naturæ corporalis. Tota. n. natura corporalis ſubiacet animæ, & comparatur ad ipſam ſicut materia, & inſtrumẽtum. Eſt ergo quædam operatio animæ, quæ intantum excedit naturam corpoream, quod neque etiam exercetur per organum corporale; & talis eſt operatio animæ rationalis. Eſt autem alia operatio animæ infra iſtam, quæ quidem fit per organum corporale, nõ tamen per aliquam corpoream qualitatem, & talis eſt operatio animæ ſenſibilis: quia & ſi calidum, & frigidum, & humidum, & ſiccum, & aliæ huiuſmodi qualitates corporeæ requirantur ad operationem ſenſus, non tamen ita, quod mediante virtute talium qualitatum operatio animæ ſenſibilis procedat, ſed requiruntur ſolum ad debitam diſpoſitionem organi. Infima autem operationum animę eſt, quæ fit per organum corporeum, & virtute corporeæ qualitatis: ſupergreditur tamen operationem naturæ corporeæ quia motiones corporum ſunt ab exteriori principio, huiuſmodi autem operationes ſunt à principio intrinſeco, hoc enim commune eſt omnibus operationibus animæ. Omne enim animatum aliquo modo mouet ſeipſum, & talis eſt operatio animæ vegetabilis. Digeſtio enim, & ea, quæ conſequuntur, fiunt inſtrumentaliter per actionem caloris, vt dicitur in 2. de ani. t. 50.

Ad ſecundum dicendum quod potentiarum quinque ſunt genera, quatuor vero modorum viuendi, & ratio diuerſitatis eſt, quia potentiarum diſtinctio

p.p.q.78.a. p.c.

in c.

ſumitur vel ex diuerſis operationibus animæ, vel ex diuerſis obiectis: at modi viuendi diſtinguuntur ſecundum gradus viuentium. Quædam enim viuentia ſunt, in quibus eſt tantum vegetatiuum, ſicut in plantis. Quædam vero, in quibus cum vegetatiuo eſt etiã ſenſitiuum, non tamen motiuum ſecundum locum, ſicut ſunt immobilia animalia, vt conchilia. Quædam vero ſunt, quæ ſupra hoc habent motiuum ſecũdum locum vt perfecta animalia, quæ multis indigent ad ſuam vitam, & ideo indigent motu, vt vitæ neceſſaria procul poſita quærere poſſint. Quædam vero viuentia ſunt, in quibus cum his eſt intellectiuum, ſcilicet in hominibus Appetitiuum autem non conſtituit aliquem gradum viuentium, quia in quibuſcunque eſt ſenſus, eſt etiam appetitus, vt dicitur 2. de ani. t. 20. (l. 2, de ani l. 5)

(p. p. q. 78 a. p c. 1.) Ad tertium dicendum, quod appetitus naturalis eſt inclinatio cuiuſlibet rei in aliquid ex natura ſua. Vnde naturali appetitu quælibet potentia deſiderat ſibi conueniens; ſed appetitus animalis conſequitur formam apprehenſam; & ad huiuſmodi appetitiuum requiritur ſpecialis animæ potentia, & non ſufficit ſola apprehenſio. Res enim appetitur prout eſt in natura ſua: non eſt autem ſecundum ſuam naturam in virtute appetitiua, ſed ſecundum ſuam ſimilitudinẽ. Vnde patet, quod viſus appetit naturaliter viſibile ſolum ad ſuum actum, ſcilicet ad videndum. Animal autem appetit rem viſam per vim appetitiuam non ſolum ad videndum, ſed etiam ad alios vſus Si autem nõ indigeret anima rebus perceptis a ſenſu, niſi propter actiones ſenſuum, ſcilicet vt ea ſentiret, non oporteret appetitiuum ponere ſpeciale genus inter potentias animæ, quia ſufficeret appetitus naturalis potentiarum.

(p. p ad 4.) Ad quartum dicendum, quod quamuis ſenſus, & appetitus ſint principia mouentia in animalibus perfectis, non tamen ſenſus, & appetitus inquantum huiuſmodi, ſufficerent ad mouendum, niſi ſuper adderetur eis aliqua virtus. Nam in immobilibus animalibus eſt ſenſus, & appetitus, non tamen habent vim motiuam. Hæc autem vis motiua non ſolum eſt in appetitu, & ſenſu, vt imperante motum, ſed etiam eſt in ipſis partibus corporis, vt ſint habilia ad obediendum appetitui animæ mouentis: cuius ſignum eſt, quod quando membra remouentur a ſua diſpoſitione naturali, non obediunt appetitui ad motum.

(c. de ani. 2. t. 1 c ad 14. p. p q. 78 a. 2, ad p) Ad quintum dicendum, quod potentiæ animæ vegetabilis licet non operentur niſi quod natura facit in corporibus; illud tamen efficiunt altiori modo, quam facit natura, vt dictum eſt.

(p de ani. l. 14 in c. & ad p. & 4.) Ad ſextum dicendum, quod potentiæ diſtinguuntur ſecundum operationes acceptas ſecundum genera ipſarum, non autem acceptas ſecundum varios modos operandi, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LII.

De anima vegetatiua.

Deinde conſiderandum eſt de animabus in particulari, & primum de anima vegetatiua.

Circa quam primum conſiderandum eſt de eius ſubſtantia, deinde de illius potentiis.

CIRCA PRIMVM QVÆRITVR.

Vtrum anima vegetatiua ſit forma corporis viuentis.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum anima vegetatiua ſit forma ſubſtantialis corporis viuentis.

Videtur quod anima vegetatiua non ſit forma ſubſtantialis corporis viuentis. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. quod anima eſt actus primus, tum ad differentiam actus, qui eſt operatio tum ad diſtinctionem formarum elementarium, quæ ſemper habent ſuam operationem, niſi impediantur, ſed etiam anima vegetatiua ſemper habet ſuam operationem coniunctam, puta nutritionem, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 14 & 3 de ani. t. 59. ergo anima vegetatiua non eſt forma ſubſtantialis corporis viuentis. (2. de an.) (2. de an.) (3. de an.)

2 Præterea forma ſubſtantialis, cum ſit natura, non mouet ad contraria, ſed eſt determinata ad vnum: ſed anima vegetatiua mouet ad contraria; motus enim augmenti, & decrementi eſt ſecundum contraria loca: augentur enim vegetabilia omnia non ſolum ſurſum, & deorſum, ſed etiam vtroque modo, ergo anima vegetatiua non eſt forma corporis viuentis. (2. de an.)

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani definitionem animæ, quæ eſt eſſe actum primum, ſeu formam ſubſtantialem corporis viuentis, tribuit etiam animæ vegetatiuæ. (2. de an. t. 4. & 2.) (ibid.)

Reſpondeo dicendum, quod etiam anima vegetatiua vere eſt forma ſubſtantialis corporis viuentis, & ratio ex dictis eſt, quia nihil aliud eſt eſſe formam ſubſtantialem corporis viuentis, quam eſſe primam, & ſubſtantialem perfectionem corporis habentis eſſe animatum per illam, & exiſtentis in potentia ad ſecundam perfectionem corporis viuentis, puta ad operationes vitales ipſius: huiuſmodi autem eſt anima vegetatiua; per hanc enim, vt dictum eſt, habet corpus, quod ſubſtantialiter viuat, & quod ſit in potentia ad vitales operationes, puta ad generationem, nutritionem, & augmentum, vt patet in plantis, quæ tantum habent animam vegetatiuam, ergo anima vegetatiua vere eſt forma ſubſtantialis corporis viuentis. (q. 48 a. 4)

Ad primum ergo dicendum, quod formæ elementorum ſemper habent omnes ſuas actiones, niſi impediantur; at vero anima etiam vegetatiua non habet ſemper omnes ſuas actiones: non enim ſemper ineſt augmentum, & decrementum, vt dicit Philoſophus 3. de anima textu citato. (3 de an.)

Ad ſecundum dicendum, quod in aliquibus natura eſt determinata ad vnum numero: in aliquibus ad vnum ſpecie: in aliis ad vnum genere: & ideo poteſt anima mouere ad contrarias partes: contraria enim ſub vno genere continentur. (p. 1. q. 10 a. 1 ad 3. vid. caiet. ibid.)

QVÆSTIO LIII.

De potentiis animæ vegetatiuæ in communi.

Deinde conſiderandum eſt de potentiis animæ vegetatiuæ, & primum quidem dicendum de illis eſt in communi, deinde in particulari.

Google

CIRCA PRIMVM QVÆRITVR

Vtrum conuenienter aſſignentur tres potentiæ animæ vegetatiuæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum conuenienter aſsignentur tres potentiæ animæ vegetatiuæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua.

de ani. l. 9. VIdetur quod inconuenienter aſſignentur tres potentiæ vegetatiuæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 42 quod eadem eſt animæ potentia nutritiua, & generatiua, ergo inconuenienter ponuntur generatiua, & nutritiua tanquam potentiæ diſtinctæ.

ibid. 2 Præterea Philoſophus 2. de ani. t. 49. animam vegetatiuam definit per ordinem ad ſolum actum generationis, dicens illam eſſe generatiuam talis principium generandi tale, quale eſt habens hanc animam, ergo ſolum potentia generatiua eſt potentia animæ nutritiuæ.

p. 2. q. 78 a ... 3 Præterea huiuſmodi tres potentiæ dicuntur vires naturales, ſed potentiæ animæ ſunt ſupra vires naturales. ergo huiuſmodi potentiæ, ſeu vires non debent poni potentiæ animæ.

arg. 1. 4 Præterea ad id, quod eſt commune viuentibus & non viuentibus non debet aliqua potentia animæ deputari, ſed generatio eſt communis omnibus generabilibus & corruptibilibus, tam viuentibus, quam nō viuentibus, ergo vis generatiua non debet poni potentia animæ.

... de ani. a. ... 5 Præterea quanto aliqua virtus eſt altior, atque potentior, tanto vna exiſtens ad plura ſe extendit: ſed virtus animæ eſt ſupra vires naturæ. ſicut & ipſa anima eſt pars potentior natura corporea. Cum igitur natura eadem virtute producat in eſſe corpus naturale, & det ei debitam quantitatem, & conſeruet ipſum in eſſe videtur, quod hoc fortius anima vna virtute operetur.

arg 4. 6 Præterea vnaquæque res conſeruatur in eſſe per id, quod eſſe habet, ſed potentia generatiua eſt per quam acquiritur eſſe viuentis, ergo per eandem res viua conſeruatur; ſed ad conſeruationem rei viuentis ordinatur vis nutritiua, vt dicitur 2. de ani t. 58. eſt enim potentia potens ſaluare ſuſcipiens ipſam, non debet ergo diſtingui nutritiua potentia a generatiua.

arg. c. 8. 7 Præterea natura non facit per plura, quod poteſt facere per pauciora, ſed ad generationem rei viuentis ſufficiunt qualitates elementorum, vt inſtrumenta animæ, ſicut ſufficiunt in generatione animalium ex putri eadem, vt inſtrumenta cæli, & ſimiliter eadem ſufficiunt ad nutritionem, & augmentum, ergo fruſtra ponuntur prædictæ tres potentiæ animæ.

de ani. l. 6 Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 49. & 50. ponit potentiam nutritiuam diſtinctam à calore, nam dicit calorem eſſe inſtrumentum coniunctum huius potentiæ, & t. 34. diſtinguit potentiam nutritiuam ab augmentatiua ex obiecto, & t. 35. nutritiuam a generatiua, quod hæc non eſt in omnibus viuentibus, illa vero omnibus ineſt, & t. 42. & 47. ex obiecto tripliciter conſiderato colligit triplicem potentiam animæ vegetatiuæ.

de ani. l. 7 2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 34. quod opera animæ nutritiuæ ſunt generare, alimento vti, & augmentum facere, ſed operationes animæ non immediate procedunt ab anima, ſed tantum mediate. mediantibus ſcilicet potentiis, cum nulla forma ſubſtantialis ſit immediate actiua, vt dictum eſt, ergo dantur tres potentiæ quæ immediate ſint productiuæ prædictarum trium operationum. q. 9. phyſ. a. 4

Reſpondeo dicendum, quod tres ſunt potentiæ animæ vegetatiuæ Vegetatiuum enim, vt dictum eſt, habet pro obiecto ipſum corpus viuens per animam, ad quod quidem corpus triplex animæ operatio eſt neceſſaria. Vna quidem per quam eſſe acquirat, & ad hoc ordinatur potentia generatiua. Alia vero, per quam corpus viuum acquirit debitam quantitatem, & ad hoc ordinatur vis augmentatiua. Alia vero, per quam corpus viuentis ſaluatur, & in eſſe, & in quantitate debita, & ad hoc ordinatur vis nutritiua. Eſt tamen quædam differentia attendenda inter has potentias. Nam nutritiua, & augmentatiua habent ſuum effectum in eo, in quo ſunt, quia ipſum corpus vnitum animæ augetur, & conſeruatur per vim augmentatiuam, & nutritiuam in eadem anima exiſtentem, ſed vis generatiua habet effectum ſuum non in eodem corpore, ſed in alio, quia nihil eſt generatiuū ſui ipſius. & ideo vis generatiua quodammodo appropinquat ad dignitatem animæ ſenſitiuæ, quæ habet operationem in res exteriores, licet excellentiori modo, & vniuerſali Supremum enim inferioris naturæ attingit id, quod eſt infimum ſuperioris, vt patet per Dion. in 7. cap. diu. nom. & ideo inter iſtas potentias finalior, & principalior, & perfectior eſt generatiua vt dicitur in 2. de ani eſt enim rei iam perfectæ facere alteram, qualis ipſa eſt. generatiuæ autem deſeruiunt, & augmentatiua, & nutritiua; augmentatiuæ vero nutritiua. P. P. 78. a. 2. c.

2. de ani. l. 9 Ad primum ergo dicendum, quod nutritiua, & generatiua dicuntur eadem potentia generice, non autem ſpecifice, nutritiua enim eſt quædam ſpecialis potentia diſtincta a generatiua.

ibid. Ad ſecundum dicendum, quod anima vegetatiua definitur a Philoſopho per ordinem ad generationem, non quia huius animæ ſit vna tantum operatio puta generatio. & conſequenter vna tantum potentia generatiua, ſed quia, cum inter tres operationes animæ vegetabilis ſit quidam ordo; nam prima eius operatio eſt nutritio, per quam ſaluatur aliquid vt eſt: ſecunda autem perfectior, eſt augmentum, quo aliquid proficit in maiorem perfectionem, & ſecundum quantitatem, & ſecundum virtutem. Tertia autem perfectiſſima, & finalis eſt generatio per quam aliquid iam quaſi in ſeipſo perfectum exiſtens alteri eſſe, & perfectionem tradit. Tunc enim vnumquodque maxime perfectum, eſt vt in 4. meteor. dicitur. cum poteſt facere alterum tale, quale ipſum eſt; & iuſtum ſit, vt omnia definiantur, & denominentur a fine, conuenienti definitione voluit Philoſophus a fine operum animæ vegetabilis, qui eſt generare alterum tale. quale ipſum eſt, animam vegetatiuam definire, vt ſit generatiua alterius ſimilis ſecundum ſpeciem.

P. P. q. 78 a. 2 ad 3 q. de ani. a. 13. c. & ad 14 Ad tertium dicendum, quod huiuſmodi vires, ſeu potentiæ animæ vegetatiuæ dicuntur naturales, tum quia habent effectum ſimilem naturæ, quæ etiam dat eſſe, & quantitatem, & conſeruationem, licet hæ vires habeant hoc altiori modo; tum quia exercent ſuas actiones per qualitates actiuas, & paſſiuas, quæ ſunt naturalium actionum principia.

ibid. ad 1. Ad quartum dicendum, quod generatio in rebus inanimatis eſt totaliter ab extrinſeco; ſed generatio viuentium eſt quodam altiori modo per ali-

quid ipſius viuentis, quod eſt ſemen, in quo eſt aliquod principium corporis formatiuum & ideo oportet eſſe aliquam potentiam ter viuentis, per quam ſemen huiuſmodi præparetur, & eſt vis generatiua.

[6. c. 3. 2. de ani. 2. 13 ad 15.] Ad quintum dicendum, quod quia generatio viuentium eſt ex aliquo ſemine, oportet, quod in principio animal generetur paruæ quantitatis, & propter hoc neceſſe eſt, quod habeat potentiam animæ, per quam ad debitam quantitatem producatur, ſed corpus inanimatum generatur ex materia determinata ab agente extrinſeco, & ideo ſimul recipit ſpeciem, & quantitatem ſecundum materiæ conditionem.

[q. 11. a. 9. ad 4.] Ad ſextum dicendum, quod ſicut iam dictum eſt, operatio vegetatiui principij completur mediante calore, cuius eſt humidum conſumere, & ideo ad reſtaurationem humidi deperditi, neceſſe eſt habere potentiam nutritiuam, per quam alimentum conuertatur in ſubſtantiam corporis, quod etiam eſt neceſſarium ad actum virtutis augmentatiuæ, & generatiuæ.

Ad ſeptimum dicendum, quod neceſſe eſt dicere ad generationem nutritionem, & augmentum præter qualitates actiuas & paſſiuas requiri particulares potentias diſtinctas à qualitatibus prædictis, quod multipliciter poteſt eſſe manifeſtum, & primo quia Philoſophus illas diſtinguit, nam 2. de ani. t. 49 & 50. calorem, qui eſt potiſſima qualitas actiua, dicit eſſe inſtrumentum potentiæ nutritiuæ, non autem ipſam [2. de ani. t. 9.] potentiam nutritiuam. & t. 34. dicit quod generare, nutrire, & augmentum facere ſunt opera animæ, non autem opera naturæ, eſſent autem, ſi qualitates elementares de ſe ſufficientes eſſent ad illa efficienda. [2. de ani. t. 7.] Secundo quia anima comparatur ad potentias, ſicut forma ſubſtantialis ad proprietates conſequentes: omnem enim gradum ſiue genericum, ſiue ſpecificum, qui maximè ſumitur ex forma, conſequitur propria paſſio, calor autem, & qualitates actiuæ non [q. 4. de malo a. 4. c. & ad 3] ſunt proprietates conſequentes animam, ſed formam corporis corruptibilis, ſicut quantitas conſequitur formam corporis, vt corpus eſt, non ergo poſſunt habere rationem potentiarum animæ, nec de ſe ſufficere ad opera vitæ peragenda. Tertio cum po- [de ſp. cr. a. 3 ad 13.] tentiæ animæ ordinentur ad opera, quæ ſunt animatorum propria, ſecundum hoc aliqua operatio habet, quod ad eam ſpecialis potentia animæ deputetur, quod ipſa eſt operatio propria animati: ſed mouere ſe ad determinatas ſpecies motus, puta aug- [q. 22. de ver. a 1. c. q. de ani. a. 13. c.] mentationis, alterationis. & generationis eſt operatio propria viuentis, ergo ad has operationes ſpecialis potentia debet deputari: ſed talis potentia non poteſt eſſe calor, aut ſimilis qualitas elementaris, quia huiuſmodi qualitates ſunt principia, quibus aliquid mouet aliud, & reſpectu formæ ſubſtantialis animatæ præſertim, ſunt tantum diſpoſitiones materiales, materia autem non ſufficit ad agendum, ergo potentiæ animæ debent eſſe quid diſtinctum ab illis qualitati- [p. p. q. 11. a. 2 ad 6.] bus. Quarto potentiæ animæ eſt perducere viuens ad debitam quantitatem, nam cum ex ſemine generetur viuens, ſemper in principio generatur paruæ quãtitatis: ſed calor, vt calor non perducit ad hanc quantitatem, quia indifferenter ſe habet ad omnem quantitatem, ergo non poteſt calor habere rationem potentiæ animæ. Quinto qualitates actiuæ, & paſſiuæ [p. p. q. 78 à 2 ad 3. & q. de ani. a. 13. ad 15.] ſunt principia naturalium actionum; potentiæ vero animæ ſunt principia actionum vitalium; ſicut ergo actiones horum principiorum ſunt plane diuerſæ ita & erunt principia illarum, ita vt principia actionum vnius generis non poſſint eſſe principia alterius; & ſic calor nullo modo poterit eſſe potentia animæ.

Sexto cum potentiæ animæ ſint eius proprietates naturales, vt dictum eſt, ſicut proprietas fluit ab eſſentia ſubiecti, vt dictum eſt in logicis, & habet pro ſubiecto id ex cuius eſſentia manat, ita potentia animæ fluit ab eſſentia animæ, vt dictum eſt, & habet pro ſubiecto animam, vel corpus, vt habet animam; ſed qualitates actiuæ non fluunt ab eſſentia animæ, nec habent pro ſubiecto animam, vel corpus vt habet animam, vt manifeſtum eſt ex dictis, ergo non poſſunt habere rationem potentiarum animæ [p. p. q. 77. a. 6. ad 3. a. g. 2.] Septimo vnicuique motori debentur propria inſtrumenta, alia enim ſunt inſtrumenta tibicinis, alia architectoris, ſed anima comparatur ad corpus, vt motor [2. c. g. c. 73] ipſius, & ſimiliter reſpectu generationis, augmentationis, & nutritionis, ergo debet habere propria inſtrumenta, quibus illas operationes efficiat: ſed qualitates actiuæ elementares, non ſunt inſtrumenta propria animæ, ſed formæ elementaris, ergo tales qualitates non poſſunt habere rationem potentiarum, quæ ſunt propria inſtrumenta animę. Poſtremo [quol. 8. a. 3. 3. c. g. c. 69] ſicut eſt quoddã agẽs de ſe ſufficiens ad inducendam formam ſuam in patiens, ſicut ignis de ſe ſufficiens eſt ad calefaciendum, ita datur quoddam agens, quod de ſe non ſufficit ad inducendam formam ſuam in patiens, niſi ſuperueniat aliud agens, cuius ratio eſt, quia aliquando actio principalis agentis pertingit ad aliquid in operato, ad quod non pertingit actio inſtrumenti, licet inſtrumentaliter operetur diſponendo, vt paret in generatione hominis, actio enim Dei producit animam rationalem, quam virtus ſeminis producere non poteſt, ſed diſponit ad eam. Sed ita ſe habet res in propoſito, nam calor ignis de ſe non ſufficit ad complendam actionem nutritionis, nec perducit ad ſpeciem carnis, licet inſtrumentaliter operetur ad eam reſoluendo, & conſumendo, niſi per virtutem potentiæ nutritiuæ; vnde virtus hæc eſt principale agens, calor vero inſtrumentale, vt dictum etiam eſt ex Philoſopho ergo calor non poteſt fungi munere potentiæ animæ.

QVÆSTIO LIV.

De Potentia Generatiua.

Deinde conſiderandum eſt de potentiis animæ vegetatiuæ in particulari; & primo quidem de generatiua, ſecundo de augmentatiua, poſtremo de nutritiua.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primo, Vtrum generatio ſit opus naturaliſſimum, & perfectiſſimum inter opera animæ vegetatiuæ.

2 *Quid ſit potentia generatiua.*

3 *Vtrum potentia generatiua actiua ſit in matre.*

4 *Vtrum omnia, quæ ex ſemine generantur poſſint ſine ſemine per putrefactionem generari.*

5 *Vtrum animalia genita per putrefactionem ſint eiuſdem ſpeciei cum genitis ex ſemine.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum generatio ſit opus naturaliſsimum, & perfectiſsimum inter opera animæ vegetatiuæ.

de ani. l. 7 VIdetur quod generatio non ſit opus naturaliſſimum inter opera animæ vegetatiuæ. Illud enim eſt magis naturale, quod eſt magis commune omnibus viuentibus: ſed generare non eſt huiuſmodi ſed potius nutriri, quia non omnia viuentia generant, vt plantæ, & animalia imperfecta: nutriri autem eſt commune omnibus viuentibus, ergo generatio non eſt opus naturaliſſimum, & perfectiſſimum inter opera animæ vegetatiuæ.

Tab. v. eſſe. n. 36. & ca. 41 9. 2 Præterea illa operatio eſt magis naturalis, & perfecta, quæ eſt omnium prima: ſicut & eſſe, quia eſt prius omni alia participatione, eſt perfectius aliis gradibus: ſed inter omnes operationes animæ vegetatiuæ prima eſt nutritio, per quam ſaluatur aliquid vt eſt, ergo generatio non eſt opus naturalius, & perfectius reliquis operibus.

d. 19 q. p. a. arg. 2 de ani. l. 9. 3 Præterea natura magis inclinat in conſeruationem ſui in numero, quam in ſpecie, ſicut magis quis ſeipſum in ſe amat, quam in altero, vnde amicabilia ad alterum veniunt ex amicabilibus ad ſe, vt dicitur 9 & h. c. 4. ſed per nutritionem viuens conſeruat ſe in numero; per generationem in ſpecie, ergo generatio non eſt opus magis naturale, quam nutritio.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 34 dicit, quod generare eſt opus naturaliſſimum, & perfectiſſimum omnium.

de ani. l. 7 . 9. Reſpondeo dicendum, quod generatio eſt inter omnia animæ vegetatiuæ opera magis naturalis, & perfecta; naturalis quidem, tum quia in hoc conueniunt viuentia cum aliis rebus inanimatis, quæ generationem habent licet alio modo; tum quia quælibet res naturaliter contendit quantum fieri poteſt aſſimilari eſſe diuino, & ſempiterno; hoc autem facit per generationem, per quam res quælibet ialrem eadem ſpecie perpetuo durat. Eſt autem magis perfecta, quia generatio eſt finis aliorum operum vegetatiuæ, vnde & ab illa tamquam à fine definitur à Philoſopho anima vegetatiua, quod ſit generatiua alterius ſimilis ſecundum ſpeciem, vt dictum eſt.

ti 2. vn. l. 2. Ad primum ergo dicendum, quod generare dicitur opus naturaliſſimum, quia in eo viuentia conueniunt cum aliis rebus inanimatis, quia generationem habent licet diuerſo modo. Habent enim inanimata generationem ab extrinſeco generante, ſed viuentia à principio intrinſeco, inquantum generantur ex ſemine, quod proficit in rem viuam. Quamquam ab iſta generalitate viuentium excipiuntur tria, quibus hoc opus non conuenit. Primo illa, quæ ſunt imperfecta, vt pueri, hi enim non generant, quod enim poteſt alterum facere tale, quale ipſum eſt, in vnoquoque genere perfectum eſt. Secundo illa, quæ patiuntur aliquem defectum

de ani. l. 7 alicuius principij naturalis, ſicut ſunt ſpadones, & frigidi. Tertio animalia, & plantæ, quæ generantur ex ſemine per putrefactionem. In his enim propter ſui imperfectionem ſufficit ad eorum productionem agens vniuerſale, ſcilicet virtus corporis cæleſtis, & materia diſpoſita. In animalibus autem perfectis plura requiruntur principia. Non enim agens vniuerſale ſufficit, ſed requiritur agens proprium vniuocum.

Ad ſecundum dicendum, quod nutritio eſt prima via originis, non autem via perfectionis, cum generatio ſit finis nutritionis, & augmentationis. Eſſe autem nobilius eſt reliquis gradibus, ſi ſumatur vt ratione diſtinguitur à reliquis, ſecus vero, vt in illis imbibitur. 2. de ani. l. 7

Ad tertium dicendum, quod amicabilia ad alterum veniunt ex amicabilibus ad ſe non ſicut ex cauſa finali, ſed ſicut ex eo, quod eſt prius via generationis quia quilibet eſt ſibi prius, & magis notus in ſe, quam in alio. 3 d. 29. q. p. a 7. ad 3.

ARTICVLVS II.

Quid ſit potentia generatiua.

VIdetur quod virtus generatiua ſit calor naturalis internus vt inſtrumentum animæ. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 50. quod anima vtitur calido ad digeſtionem, & generationem carnis, ſed anima vtitur ſua potentia ad prædicta opera, ergo calor naturalis erit potentia generatiua.

2 Præterea ad generationem viuentium ex putri ſufficit materia diſpoſita, & virtus cæli, vt dictum eſt: ſed hæc virtus cæli non eſt alia præter calorem cæleſtem à ſole productum in his inferioribus: ergo calor eſt potentia generatiua. ad p. a. præc.

3 Præterea ſicut calor vt inſtrumentum formæ ſubſtantialis ignis producere poteſt ignem; ita & calor naturalis vt inſtrumentum animæ poteſt generare carnem, & ſimile in ſpecie viuenti; ſed ignis non habet aliam potentiam generatiuam ſui ſimilis præter calorem, ergo & anima non habebit aliam potētiam generatiuam ſimilis in ſpecie præter calorem naturalem coniunctum. Tab. v. calor n. 3.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 49. & 50. dicit quod calor non eſt potentia animæ. ſed eius inſtrumentum potentiæ. 2. de ani. l. 9

Videtur quod potentia generatiua ſit virtus exiſtēs in ſemine. Illa enim eſt potentia generatiua, per quā viuens generat ſibi ſimile vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 49 ſed viuens producit ſimile in ſpecie per virtutem exiſtentem in ſemine, ergo virtus generatiua eſt virtus exiſtens in ſemine. 2. de ani. l. 9 p. p. q. 118. a p. ad 3. & 4

2 Præterea Philoſophus lib. 3. de gener. animal. c. 2. & 20. dicit, quod virtus actiua viuentis generantis ſibi ſimile in ſpecie eſt in ſemine maris, ergo illa eſt potentia generatiua. ibid ad 4.

3 Præterea potentia generatiua eſt quæ attingit productionem animæ, ſed virtus producens verbi gratia animam ſenſitiuam in equo generato eſt virtus exiſtens in ſemine, ergo potentia generatiua eſt talis virtus. ibid.

Sed contra eſt, quod potētia generatiua eſt proprietas compoſiti viuentis, ſeu generantis, vt dictum eſt, ſed omnis proprietas eſt in re, cuius eſt proprietas, tamquam in ſubiecto, ergo potentia generatiua non eſt virtus exiſtens in ſemine, quod eſt loco ſeparatum à generante, cum ſit ab illo deciſum, ſed eſt virtus exiſtens in generante. q. 51. a. 5.

Reſpondeo dicendum, quod potentia generatiua neque eſt calor naturalis, neque virtus actiua exiſtēs in ſemine, ſed eſt virtus exiſtens in generante, à quo deriuatur virtus actiua ſeminis, per quā deinde producitur viuens. Ad cuius manifeſtationem ſciendum; quod, quia generans eſt ſimile generato, neceſſe eſt naturaliter, quod anima ſenſitiua, & vegetatiua, & aliæ huiuſmodi formæ producantur in eſſe ab aliquibus agentibus corporalibus tranſmutantibus materiam de potentia in actum per aliquam virtutem corpoream, quæ eſt in eis: quanto autem aliquod agens p. p. q. 118 a. p. c.

eſt potentius, tanto poteſt ſuam actionem diffundere ad magis diſtans: ſicut quanto aliquod corpus eſt magis calidum, tanto ad remotius calefactionem producit. Corpora igitur non viuentia, quæ ſunt inferiora naturæ ordine, generant quidem ſibi ſimile, ſed non per aliquod medium, ſed per ſeipſa; ſicut ignis per ſe ipſum generat ignem; ſed corpora viuentia tamquam potentiora agunt ad generandum ſibi ſimile, & ſine medio, & per medium, ſine medio quidem in opere nutritionis, in quo caſo generat carnem; cum medio vero in actu generationis, quia ex anima generantis deriuatur quædam virtus actiua ad ipſum ſemen animalis, vel plantæ: ſicut & à principali agente deriuatur quædam vis motiua ad inſtrumentum. Verum in vtroque modo agendi ſemper generans agit per virtutem generatiuam actiuam in ſe exiſtentem, quod manifeſtum eſt, primum quia potentiæ vegetatiuæ obiectum eſt ſolum corpus animæ vnitum; non enim vegetatiua potentia agit niſi in corpus, cui anima vnitur: vnde neceſſe eſt, quod potentia ipſa vegetatiua, quæcunque ſit, reſideat in ipſo viuente; ſemen autem immiſſum in matrem per

p.p.q.78.a. decisionem, non amplius eſt in ipſo generante. Deinde quia, cum omnis actio animæ ſit actio viuæ, viuũ

q. de an. a. 13. c. autem eſt, quod per ſe ipſum ſe mouet ad operandũ, oportet quod omnis operatio animæ, atque adeo generatio procedat ab aliquo principio intrinſeco agẽti, & viuenti. Cum autem ſemen non ſit quid viuum,

p.p.q.118.2.3. ad 4. non poteſt generatiua potentia eſſe virtus illa, quæ ineſt ſemini. Demum quia potentia generatiua non deſinit eſſe, neque corrumpitur per generationem vnicam: virtus autem quæ ineſt ſemini, deſinit eſſe diſſoluto ſemine, & euaneſcente ſpiritu, qui inerat

q. 51 a. ad 7. ſemini. Manifeſtum igitur eſt quod potentia generatiua eſt virtus exiſtens in generante diſtincta à virtute exiſtente in ſemine, & multo magis à calore, vt oſtenſum eſt.

q. 53 a. vn. Ad primum ergo dicendum, quod calor eſt inſtrumentum virtutis, ſeu potentiæ generatiuæ, ſicut & potentiæ nutritiuæ, vt dictum eſt ex Philoſopho.

a præc. ad p. Ad ſecundum dicendum, quod quia ad generationem eorum quæ ex putri naſcuntur, pauciora requiruntur, vt dictum eſt ex Philoſopho, propterea ſufficit vel calor ſolis, vt inſtrumentum illius, vel certe lumen, vt inſtrumentum eiuſdem, vt dictum eſt: ſecus vero in generatione viuentium, quæ producuntur ex ſemine, vt dictum eſt.

q. 32 phyſ. a. 5. ad p. a. præc. ad p.

q. 53. ad 5. 6. 7. Ad tertium dicendum, quod aliquando actio inſtrumenti non poteſt pertingere ad effectum actionis principalis agentis & ſic eſt in propoſito, calor enim naturalis tantum diſponit ad carnem generandam, & ad animam introducendam: at anima inducitur per virtutem animæ generatiuam, & nutritiuam, vt dictum eſt.

Ad quartum patet ex dictis.

p. p. q. 118. a. p. ad 3. & in c. Ad quintum dicendum, quod virtus exiſtens in ſemine eſt inſtrumentum virtutis generatiuæ, & quaſi quædam motio ipſius animæ generantis. In omni autem motione aliud eſt virtus mouens, aliud motio.

ibid. in c. Ad ſextum dicendum, quod quia viuens in generatione agit per medium, vt dictum eſt, ſemen ſe habet tamquam medium, per quod generans generat ſibi ſimile. Vnde non poteſt virtus eius eſſe ipſa potentia generatiua generantis, cum præſertim talis virtus eſſe deſinat permanente adhuc in generante potentia generatiua, vt dictum eſt.

in c.

p. p. 118. 1. p. ad 4. Ad ſeptimum dicendum, quod virtus exiſtens in ſemine attingit in generatione æqui productionem animæ ſenſitiuæ, ſed in virtute potentiæ generatiuæ animæ generantis, cuius eſt inſtrumentum.

ARTICVLVS III.

Vtrum potentia generatiua actiua ſit in matre.

VIdetur quod potentia generatiua actiua ſit in matre. Ponit enim commentator in 2. de anima diſtinctionem hanc potentiarum animæ, quod potentiæ nutritiuæ partis omnes ſunt actiuæ: potentiæ ſenſitiuæ omnes ſunt paſſiuæ: in intellectu autem eſt actiuum, vt intellectus agens, & aliquid paſſiuum, vt intellectus poſſibilis: ſed potentia generatiua ad animam vegetatiuam pertinet: vnde etiam plantis ineſt, ergo eſt potentia actiua. Cum ergo mater per potentiam generatiuam filium concipiat, videtur quod etiam in matre ſit potentia generatiua actiua.

2 Præterea ſi mater in generatione ſolam materiam miniſtraret, & nihil actiue in illa operaretur, id non videretur ſufficere ad rationem matris, quia alioqui lignum diceretur eſſe mater lecti, vel ſcamni, ergo dicendum, quod in matre etiam eſt potentia generatiua actiua.

3 Præterea motus naturalis eſt cuius principium eſt intra: ſed generatio filij ex matre eſt naturalis, ergo in ipſa materia, quam mater miniſtrat ad formationem conceptus, eſt principium aliquod actiue cooperans ad conceptionem, & ſic etiam in matre eſt potentia generatiua actiua.

4 Præterea Beata virgo non ſolum paſſiue, ſed etiam actiue cooperata eſt ad conceptionem Chriſti Domini Dicit enim Damaſc. lib. 3. de fid. c. 2. quod Spiritus Sanctus tribuit Virgini virtutem ſuſceptiuam, & generatiuam: per potentiam autem ſuſceptiuam intelligitur potentia paſſiua, nam potentia mere paſſiua eſt receptiua tantum: per generatiuam autem potentia actiua: ſed quod dicitur de Beata Virgine, idem dici debet de quacunque alia matre, ergo in matre debet eſſe potentia generatiua actiua.

Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit ad matrem tantum pertinere miniſtrare materiam, & per conſequens paſſiue cooperari ad conceptionem, & generationem. Dicit enim 15. de animal. quod vir dat animam, formam, & principium motus: fæmina vero dat corpus, & materiam: ſicut accidit in lacte coagulato, quod corpus exit ex lacte, & coagulatio ex coagulo, & poſt pauca ſubdit, manifeſtum eſt quod mas eſt operans, & fæmina patiens, ſicut exit ſcamnum ex carpentario, & ligno.

Reſpondeo dicendum, quod circa hoc diuerſimode opinatum eſt. Quidam enim dicunt ad officiũ matris pertinere, vt aliquod principium actiuum ad conceptionem miniſtret, & non materiale tantum. Hoc tamen ponitur diuerſimode, quidam enim dicunt in materia, quam mater miniſtrat, eſſe virtutem actiuam principaliter, tum quia ex commixtione ſeminum conceptionem fieri ponunt: vnde ſicut ſemen viri eſt actiuum in generatione, ita & ſemen mulieris, quamuis non ſit in eo tanta efficacia ad agendum: tum etiam quia ponunt conceptam prolem ſenſificari, & vegetari per animam matris, vt ſic etiam principalior inueniatur in generatione mater, quam pater: hoc autem Philoſophus reprobat in 15. de animalibus. In his enim, quæ habent vitam perfectam, eſt in eodem vtraque virtus, actiua ſcilicet, & paſſiua, quamuis forte in vna planta dominetur virtus actiua, & in alia virtus paſſiua: propter quod dicitur etiam vna planta maſculina, & alia fæminina. Cum igitur impoſſibile ſit illud, quod eſt determinatum vt

patiens, habere virtutem actiuam reſpectu eiuſdem, oportet quod fæmina non ſit agens in conceprione, ſed tantum patiens, & ideo alij dicunt, quod id, quod mater miniſtrat, ſe habet in generatione ſicut materia naturalis. In materia autem naturali non eſt potentia paſſiua tantum, alias generatio eſſet violenta, & non naturalis, ſed oportet ineſſe materiæ ipſam formam, quæ per generationem adducenda eſt, in potentia, & ſecundum eſſe incompletum, & ideo nō habet perfectam virtutem ad agendum, ſed tantum imperfectam; & ideo per ſe agere non poteſt, niſi quodammodo excitetur ab agente exteriori, & ſic ei cooperetur Hoc autem non poteſt ſtare, quia impoſſibile eſt idem eſſe alterans, & alreratum; vnde non poteſt eſſe, quod forma. quæ eſt in aliqua materia, agat in ipſam, ſiue ſit perfecta, ſiue imperfecta; forma enim, quæ per ſe non exiſtit, non agit; nec mareria proprie patitur, ſed compoſitum agit ratione formæ, & patitur ratione materiæ & ideo non eſt poſſibile, quod illa forma imperfect. in agendo cooperetur agenti exteriori. Præterea agere ſequitur ad eſſe perfectum, cum vnumquodque agat, ſecundum quod eſt in actu; vnde oportet, quod forma imperfecte exiſtens in materia prius perficiatur in eſſe per agens exterius, quam detur ſibi agere, vnde nō poteſt in agendo cooperari ad generationem per quam forma in eſſe perfectum adducatur, & præterea, ſi eſſet de neceſſitate matris, vt actiue ad generationem operaretur, Beata Virgo non poſſet dici mater, cum enim illa conceptio tota ſimul ſit facta, non potuit per aliquā creatiuam virturem creatam fieri: vnde Beata Virgo non potuit actiue operari ad conceptionem, & ſic nō habuiſſet illud, quod ad matrem pertinet; vnde nec mater eſſet, quod eſt hæreticum. Alij ergo dicunt, quod ſufficit ad eſſe matrem, quod materiam miniſtret, & hęc eſt ſententia Philoſophi, ſecundum quā etiam poteſt ſaluari virginitas Sanctiſſimę Dei Genitricis Mariæ, & eius maternitas. Ad cuius ſententiæ euidentiam ſciendum eſt, quod in conceptione prolis triplex actio inuenitur. Vna, quæ eſt principalis, ſcilicet formatio, & organizatio corporis, & reſpectu huius actionis agens eſt tantum pater, mater vero ſolummodo miniſtrat materiam. Alia actio eſt præcedens hanc actionem, & præparatoria ad ipſam; cum enim generatio naturalis ſit ex determinata materia, eo quod vnuſquiſque actus in propria materia ſit ſicut in 2. de ani. dicit Philoſophus, oportet vt formatio prolis fiat ex materia conuenienti. & nō ea quacunque: Vnde oportet eſſe aliquam virtutem agentem, per quam præparetur materia ad conceptum: ſicut autem dicit Philoſophus in 2. phyſ. t. 24. & 25. ars, quæ operatur formam. principatur, & imperat ei, quæ præparat materiam, ſicut ars compaginans nauim ei, quæ complanat ligna, ideo virtus, quæ præparat materiam ad conceptum eſt imperfecta reſpectu eius, quæ ea materia præparata prolem format; Hæc autem virtus præparans eſt matris, quæ imperfecta eſt reſpectu virtutis actiuæ, quæ eſt in patre. Vnde dicit Philoſophus in 15. de anima. quod mulier eſt ſicut puer, qui nondum poteſt generare. Tertia actio eſt concomitans, vel ſequens actionem principalem: ſicut enim locus facit ad bonitatem generationis, ita & bona diſpoſitio matricis operatur ad bonam diſpoſitionem prolis, quaſi præbens fomentum: & hoc eſt, quod dicit Auic. in cap. de diluuiis. Matria non facit niſi ad meliorationem concepti. Secundum hoc igitur dicendum, quod in principali actione formationis corporis nihil eſt ea parte matris quod ſit actiuum, ſed id, quod mater miniſtrat, ſe habet materialiter tantum ad hanc actionē, & idem dico de Beata Virgine, niſi quod virtus diuina facit totum, quod fit in aliis conceptionibus per virtutem ſeminis, quod eſt à patre, & ideo Damaſcenus diuinam virtutem dicit quaſi diuiuum ſemen: In ſecunda vero, & tertia actione omnes matres actiue operantur, ſed hæ non arguunt potentiam generatiuam, ſicut nec arguunt in Sanctiſſima Virgine, quæ tamen propriiſſime eſt Mater Chriſti Domini, quia in principali actione materialiter concurrit, quod ſufficit ad hoc, quod aliqua ſit mater, & ſic manifeſtum eſt, quod ad eſſe matrem non requiritur potentia generatiua actiua in matre.

Ad primum ergo dicendum, quod potentia generatiua actiua eſt, ſed hæc potentia eſt perfecte in viro; vnde eius actio ſe extendit vſque ad formationem generati: in fæmina autem eſt imperfecta; vnde non ſe extendit eius actio niſi ad præparationem materiæ: ſicut in artibus ars inferior diſponit materiam, ſuperior vero inducit formam, vt dicitur 2. phyſ. t. 25.

3. d. ad 5. 1. p. q. 52. arg. 4. ad 2.

Ad ſecundum dicendum, quod paternitas, ſiue maternitas, & filiatio non competunt in quacunque generatione, ſed in ſola generatione viuentium; & ideo ſi aliqua animata ex aliqua materia fiant, non propter hoc conſequitur in eis relatio maternitatis, & filiationis, ſed ſolum in generatione viuentium, quæ proprie natiuitas dicitur.

3. p. q. 35. ar. 5. ad p.

Vel dic, quod præbere materiam ſimpliciter ad generationem alicuius non facit matrem, ſed præbere talem materiam ſic præparatam eſt id, quod matrem facit. In ligno enim non eſt potentia naturalis, vt ex eo fiat ſcamnum, cum in actum per agens naturale non compleatur, ſicut ſimiliter nec in limo terræ, vt ex eo fiat homo; vnde quod inducitur, non eſt ſimile.

3. d. 3. q. 2. a. p. p. ad 4.

Ad tertium dicendum, quod cuiuſlibet motus naturalis principium eſt in eo, quod mouetur, non tamen eodem modo, vt in 2. phyſ. dicit Comm. In quibuſdam enim eſt principium actiuum, vt in motu grauium, & leuium; in quibuſdam vero principium paſſiuum, vt in generatione ſimplicium corporum; vnde & Philoſophus naturam, quam principium motus in eo, quod mouetur, definit, ſtatim ſubdiuidit in materiam, & formam. Vnde non oportet, vt quamuis generatio perfecti animalis ſit naturalis, quod in materia, quam fæmina miniſtrat, ſit principium actiuum, ſed paſſiuum tantum.

3. d. ad 6. a. p. q. 32. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod in conceptione Chriſti Domini fuit duplex miraculum: vnum, quod fæmina concepit Deum: aliud, quod virgo peperit filium; quantum ergo ad primum Beata Virgo ſe habuit ad conceptionem ſecundum potentiam obediētiæ tantum, & adhuc multo remotius, quam coſta viri, vt ex ea mulier formaretur. In talibus autem ſimul dantur actus, & potentia ad actum, ſecundum quam dici poſſet, quod hoc eſt poſſibile Sed quantū ad ſecundum habuit Beata Virgo potentiam paſſiuā naturalem tamen, quæ per agens naturale in actum reduci potuit. Vnde quantum ad primum dicit Damaſcenus potentiam receptiuam verbi Dei, quantū vero ad ſecundum dicit ſimul actiuā, & generatiuam vtramque enim potentiam in actum reduxit ſpiritus ſancti virtus.

3. d. 3. ad p. 3. p. 32. ad p.

ARTICVLVS. IV.

Vtrum omnia, quæ ex ſemine generantur, poſsint ſine ſemine per putrefactionem generari.

VIdetur quod omnia animalia, quæ ex ſemine generantur, poſſint ſine ſemine generari.

7. met. l. 6. & 1. p. p. q. 71. ad p.

Dicit enim Auic. in 2. ſuę metaph. t. 16. quod omnis, quæ generantur ex ſemine, eadem ſpecie poſſunt generari ſine ſemine per putreſactionem, vel per aliquem modum commixtionis terrenæ materiæ.

F. p. q. 91, a. 1. arg 3. 2 Præterea nihil fit ex materia corporali, niſi per aliquam materiæ tranſmutationem: ſed omnis tranſmutatio corporalis cauſatur ex motu cæleſtis corporis, qui eſt primus motuum, ergo quodlibet corpus, quod fit ex ſemine, poteſt etiam produci ſine ſemine per virtutem cæleſtis corporis.

Tab. v. cauſa n 75. 3 Præterea cauſa prima eſt vehementioris impreſſionis in cauſatum cauſæ ſecundæ, quam ipſa cauſa ſecunda; & ideo remota influentia huius, poteſt remanere influentia primæ; ſed cælum eſt cauſa prima, & primum mouens effectum ſublunarium; vnde Philoſophus dicit 2. phyſ. t. 26. quod ſol, & homo generant hominem, ergo quodlibet animal genitum ex ſemine poterit à ſole generari ſine ſemine.

P. p. q. 71. ad 2. 4 Videtur quod nullum animal ex ſemine genitum poſſit ſine ſemine generari. Natura enim determinatis mediis procedit ad ſuos effectus, ergo illa, quæ naturaliter generantur ex ſemine, ſine ſemine generari non poſſunt.

7. met l. 6. & 8. Sed contra eſt, quod Philoſophus 7. met. t. 23. & 31. dicit, quod non omnia, quæ ex ſemine generantur poſſunt ſine ſemine generari, ſed quædam ſic, quædam non.

7 met l. 6. & 2. 1. de ani. l. 7. 3. c. g. c. 69 ad 1. rationem. Reſpondeo dicendum, quod hac de re ſunt tres ſententiæ. Prima eſt Auerrois in 8. phyſ. comm. 46. dicentis, quod non poteſt eſſe idem animal in ſpecie, quod generatur ex ſpermate, & quod generatur ſine ſpermate. Auicenna vero oppoſitum aſſerit, omnia, quæ ex ſemine generantur, ſine ſemine per putrefactionem poſſe generari. Sententia vero Ariſtotelis videtur eſſe media inter has duas opiniones, aſſerit enim quod aliqua poſſunt, & ſine ſemine generari, & ex ſemine, non tamen omnia, quę ſententia poteſt ex his probari, & primo, quia cum ars naturam imitetur, ſicut in artificialibus non omnia poſſunt fieri per artem, & ſine arte, ſed quædam ſunt per artem tantum, vt domus; quædam vero per artem, & ſine arte, vt ſanitas: & tunc fieri poſſunt aliqua, & ab arte, & ſine arte, quando materia poteſt moueri a ſeipſa eo motu quo mouetur ab arte, vt patet in ſanitate; quia enim in corpore verbi gratia humano, quod eſt materia ſanationis, ineſt virtus actiua, per quam corpus poteſt ſanare ſeipſum, ideo ſanitas poteſt aquiri per artem à principio extrinſeco, & ſine arte per principium intrinſecum; tunc vero non niſi ab arte fieri poſſunt aliqua, quando non poteſt illorum materia moueri per principium intrinſecum eo modo, quo mouetur ab arte, vt patet in fabricatione domus, ita ſimiliter in naturalibus illa non poſſunt fiari aliter, quam ex ſemine, vt animalia perfecta, homo, equus, & ſimilia, quorum materia non poteſt moueri à ſe ipſa eo motu, quo a ſpermate mouetur; illa vero poſſunt generari ex ſemine, & ſine ſemine, quorum materia eo motu poteſt a ſeipſa moueri, quo mouetur a ſpermate, vt animalia imperfecta, quę ſunt vicina plantis, & plantæ, quæ generantur per putrefactionem: hæ namque producũtur ſine ſemine per actionem ſolis in terra ad hoc bene diſpoſita, & tamen plantæ ſic productæ producunt ſemina, ex quibus plantæ ſimiles in ſpecie generantur. Secundo probatur, quia quanto aliquid eſt perfectius, tanto plura ad eius complementum requiruntur, & per conſequens requiritur maior virtus producens, ſed aliqua ſunt animalia perfectiora aliis, ergo ſi ad perfectorum generationem requiritur cum virtute cęleſti virtutis ſeminis, vnde Philoſophus loquens de generatione illorum dicit, quod ſol, & homo generant hominem, ad generationem animalium imperfectorum, & plantarum ſufficiet ſola virtus cæleſtis. Vnde manifeſtum eſt, quod non omnia, quæ generantur ex ſemine, poſſunt ſine ſemine generari, ſed tantum quædam, & ex his patet ad primum obiectum.

Ad ſecundum dicendum, quod licet motus cæli ſit cauſa tranſmutationum naturalium, non tamen is ſufficit ad quamcunque tranſmutationem, vt ad generationem animalium perfectorum, vt dictum eſt. P. p. q. 91. a. 2. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod cælum non eſt cauſa prima ſimpliciter, ſicut nec primum mouens ſimpliciter, ſed prima cauſa, & primum mouens ſimpliciter eſt Deus, vt dictum eſt. q. 25.

Ad quartum dicendum, quod in natura vnus eſt modus generationis naturalis, & per ſe, quæ autem fiunt ſine ſemine, fiunt à caſu, & per accidens, vt dicit Philoſophus 7. met. t. 23. 7. met l. 6.

ARTICVLVS V.

Vtrum animalia genita per putrefactionem ſint eiuſdem ſpeciei cum genitis ex ſemine.

Videtur quod animalia genita per putrefactionem ſine ſemine non ſint eiuſdem ſpeciei cum genitis ex ſemine. Vna enim res vnum tantum modum habet, quo oritur ex alio, vt manifeſte patet, tum quia natura procedit viis determinatis, tum quia cum cauſæ naturales habeant determinatos effectus, eo quod earum virtutes ſunt finitæ, & limitatæ ad vnum, ſequitur neceſſario, quod quæ a diuerſis cauſis naturalibus producuntur in eſſe ſecundum diuerſum generationis modum, ſint ſpecie diuerſa, ergo non poteſt eadem res ſpecie produci à natura ex ſemine, & ſine ſemine. P. d. 10. q. 1. 5. c. q. 1. de pot. a. 6. q. 15. de ver. a. 1. arg. 4. P. q. 71. c.

2 Præterea in omni natura inuenitur tantum vnus modus communicationis illius naturæ: ſed in omni generatione fit communicatio naturæ, ergo vna res ſecundum ſpeciem non poteſt generari niſi vno modo. P. p. q. 4. a. 3. arg. 2.

3 Præterea dicit Philoſophus p. de genet. animal. cap. p. & 16. quod quæ non ex coitu animalium producunt, ſed ex putri materia, licet generent, non tamen ſui generis prolem procreant.

4 Præterea ſi materiæ ſunt diuerſæ, & formæ ſunt diuerſæ, quia materia eſt propter formam, non è contra, vt docet Philoſophus 2. phyſic. ſed conſtat aliam materiam eſſe rem putrem, & aliam ſanguinem menſtruum, ergo & forma erit diuerſa. P. p. q. 4. a. p. & 2 c. & 65 a. 2 c.

5 Præterea ſi eadem natura ſpecifica poſſet produci ex ſemine, & ſine ſemine, ſequeretur, quod eadem ſpecies eſſet à natura, & à caſu: hoc autem eſt falſum, tum quia fieri à natura opponitur ei, quod eſt fieri a caſu, tum quia nulla ſpecies eſt à caſu.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 7. met. t. 21. & 31. dicit quod eadem ſanitas poteſt & arte, & natura aquiri, & ſimiliter idem animal & ſine ſemine, & ex ſemine generari. 7. met. l. 6. & 8.

2 Præterea comm. 11. met. com. 18. dicit: quod apes vtroque modo generantur: ſunt autem apes omnes eiuſdem ſpeciei, videmus enim in illis eandem figuram eſſe, eadem accidentia, eaſdem operationes, eoſdem motus, eademque organa motus: item eadem conſeruantia, & eadem corrumpentia, ex quibus in

Digitized by Google

cognitionem ſpeciei deuenitur, ergo poteſt idem animal ſpecie generari ex ſemine, & ſine ſemine.

7.met. l.6 3 Præterea plantæ productæ ex ſemine ſunt eiuſdem ſpeciei cum plantis, à quibus ex ſemine productę ſunt, vt manifeſtum eſt, ſed plantæ nonnullæ producentes alias ex ſemine poſſunt eſſe productæ ſine ſemine per putrefactionem, vt dictum eſt, ergo idem quod prius.

a præced.c. 7 met l.6.& 8 .d 13 q.p. 2 p. ad 1. Reſpondeo dicendum, quod vt ex dictis patet, neceſſe eſt dicere, quod quæ generantur ex ſemine, ſunt eiuſdem ſpeciei cum generatis ſine ſemine, & ratio eſt, quia ſicut in artificialibus eadem ſpecie ſanitas eſt, ſiue generetur per artem, ſiue arte: ita & in naturalibus idem ſpecie erit animal genitum ex putrefactione ſine ſemine, & ex ſemine, ars enim imitatur naturam in productione ſuorum effectuum.

7.met.t.23. Ad primum ergo dicendum, quod vna res vno tantum modo oritur ex alio, & generatur, per ſe ſcilicet, & naturaliter, quando nimirum ex ſemine generatur: poteſt autem alio modo produci, per accidens nimirum, & caſualiter, puta quando producitur per putrefactionem ſine ſemine, vt dicit Philoſophus 7 met. t. 23. eodemque modo reſpondetur ad ſecundum.

Vide Petr. Berg. in Tabula in cōcord dub. 114 & ferrar. 3. c g. c 69. Ad tertium dicendum, quod quæ ex putrefactione generantur, vt inſecta, ſunt in triplici differentia; Quædam enim ſunt, quæ non niſi ex putrefactione generari poſſunt, & non generant vt culices, & vermiculi. Quædam tantum ex putrefactione naſcuntur, & generant, ſed animalia diuerſi generis, vt pulices, muſcæ, & ſcarabei; quædam & ex putrefactione & ex ſemine generari poſſunt, & hæc procreant animalia eiuſdem generis, vt locuſtæ, cicadæ, veſpæ, & formicæ; ita Philoſophus docet, p. de gen. cap. 15.

Ad quartum dicendum, quod materiarum diuerſitas arguit diuerſitatem formarum in his, quæ per ſe, & naturaliter tantum generari poſſunt, ſecus vero in his, quæ tam per ſe, quam per accidens, & caſualiter p. generantur, vt dictum eſt.

7 met. l.6. Ad quintum dicendum, quod nihil prohibet aliquam generationem eſſe per ſe, cum refertur ad vnā cauſam, quę tamen eſt per accidens, & caſualis, cum refertur in aliam cauſam: cum enim ſanitas ex confricatione ſequitur præter intentionem confricantis, ipſa quidem ſanatio, ſi referatur ad naturam, quæ eſt corporis regitiua, non eſt per accidens, ſed per ſe intenta: ſi vero referatur ad intellectum confricantis, erit per accidens, & caſualis. Similiter etiam generatio animalis ex putrefactione generati, ſi refertur ad cauſas particulares hic inferius agentes, inuenitur eſſe per accidens, & caſualis. Non enim calor, qui cauſat putredinem, intendit naturali appetitu generationem huius, vel illius animalis, quæ ex putrefactione ſequitur, ſicut virtus, quæ eſt in ſemine, intendit productionem talis ſpeciei: ſed ſi referatur ad virtutem cæleſtem, quæ eſt vniuerſalis regitiua virtus generationum & corruptionum in iſtis inferioribus, non eſt per accidens, ſed per ſe intenta, quia de eius intentione eſt, vt educantur in actu omnes formæ, quæ ſunt in potentia materiæ. Ex his primo ſequitur nihil prohibere ſpeciem aliquam eſſe per ſe intentam, relatam ad vnam cauſam, eſſe per accidens & caſualiter intentam, relatam ad aliam cauſam. Secundo ſequitur oppoſitos modos productionis poſſe eidem naturæ ſubſtantiali competere, ſicut & competunt eidem naturæ accidentali puta ſanitati, vt dictum eſt. Sequitur tertio nullam ſpeciem eſſe tantum a caſu, nam quæ ſine ſemine per putrefactionem generantur relata ad virtutem cæleſtem, non ſunt à caſu, ſed per ſe intenta, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LV.

Deinde conſiderandum eſt de potentia augmentatiua.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR Dvo.

Primo vtrum augmentum proprie ſit tantum in viuentibus

2 *Vtrum potentia augmentatiua ſit realiter distincta à nutritiua.*

ARTICVLVS I.

Vtrum augmentum ſit proprie tantum in viuentibus.

VIdetur quod augmentum non ſit proprie tantū in viuentibus. Dicit enim Philoſophus p. de gen. t. 24. definiens augmentum, quod eſt tranſmutatio ſecundum quantitatem, ſicut alteratio eſt tranſmutatio ſecundum qualitatem, & 5. phyſ. t. 18. dicit quod termini augmentationis ſunt imperfecta, & perfecta magnitudo: ſed etiam inanimata tranſmutantur ſecundum quantitatem, vt cum aer præexiſtens fit rarior; in rarefactione enim acquiritur maior quantitas, vt docet Philoſophus p. de gen. t. 33. ergo augmentatio proprie non eſt tantum in viuentibus. p.de gen l. 5.phyſ.l.4.

2 Præterea illud augetur, quod efficitur maius per additionem quantitatis, quæ eſt terminus augmenti, vt dicit Philoſophus 1. de ani. t. 46. ſed inanimata efficiuntur maiora per additionem quantitatis, vt cum lignum additur ligno, & linea lineæ, ergo augmentum proprie ſumptum non eſt tantum in viuentibus. 2.de ani l.9. p d 17. q. 2. a.p. e.

3 Præterea contraria nata ſunt fieri circa idem, ſed diminutio, & augmentum ſunt contraria, ergo ſicut diminutio conuenit qualitatibus, & habitibus, ita & augmentum, & ſic non tantum erit in viuentibus, P 2. 53 a 2. arg ſed contra & 1 2. q. 24. a. 10. arg p.

4 Præterea dicit Philoſophus p. de genet. t. 39. quod ſicut augmentum eſt in viuentibus, ita & in igne; Vnde ait quod quando ligna igniuntur adiuncta igni præexiſtenti eſt augmentatio ignis; quando vero ipſa ligna incenduntur ſeorſim non adiuncta aliis lignis aduſtis, tunc eſt generatio, ergo idem quod prius, p.de gen l. 16.

Sed contra eſt quod Philoſophus 2. de ani t. 46. dicit, quod nihil nutritur niſi viuens, ſed nihil proprie augetur, niſi quod nutritur; vnde à Philoſopho augmentum tribuitur animæ vegetatiuæ, vt inter eius operationes perfectior quam nutritio, vt patet 2. de ani t. 49. ergo augmentum proprie tantum eſt in viuentibus. 2.de ani.l.9

Reſpondeo dicendum, quod augeri nihil aliud eſt quam ſumere maiorem quantitatem: Vnde ſecundum quod aliquid ſe habet ad quantitatem, ita ſe habet ad augmentum. Quantitas autem dicitur dupliciter, quædam virtualis, quædam dimenſiua. Virtualis quātitas non eſt ex genere ſuo quantitas, quia nō p d 17. q2. a.p 6.

diuiditur diuiſione eſſentiæ ſuæ, ſed magnitudo eius attenditur ad aliquid diuiſibile ad extra, vel multiplicabile, quod eſt obiectum, vel actus virtutis, ſed ex genere ſuo eſt vel forma accidentalis in genere qualitatis, vel forma ſubſtantialis, quæ tamen non eſt maior, vel minor. Et ideo augmentum ſecundum quantitatem virtutis non pertinet ad ſpeciem motus, quæ augmentum dicitur, ſed magis ad alterationem: & hoc modo augentur qualitates, & habitus, & charitas, fides, & alii habitus ſiue ſupernaturales, ſiue naturales. Quantitas autem dimenſiua eſt quorundam per accidens, ſicut albedinis quæ dicitur quanta ſecundum quantitatem ſuperficiei, vt in prædicamentis dicitur: Vnde non augetur niſi per accidens, ſed per ſe inuenitur in corporibus, quæ per ſe augentur. Hoc autem contingit dupliciter, quia aliquando illud, quod ſumit maiorem quantitatem, mouetur de quantitate minori in maiorem, aliquando autem eſt ſine motu ipſius, quod augeri dicitur; vnde non quælibet pars augetur, ſicut quælibet pars motu per ſe mouetur, & hoc contingit, quando efficitur maior quantitas per additionem quantitatis: ſicut quando additur lignum ligno, vel linea lineæ: vnde hoc eſt augmentum, ſed non motus augmenti. Quod autem moueatur aliquid ad maiorem quantitatem cõtingit dupliciter, vel ita, quod quantitas ſit per ſe terminus motus, vel quod conſequatur terminum. Quando per ſe quantitas eſt terminus motus, oportet, quod fit additio ibi ad totum, & quod ad quamlibet partem, vt totum augeatur, & quælibet pars eius: ſicut eſt in animali, & in planta, & tunc proprie eſt motus augmenti: Vnde motus augmenti non eſt niſi in habentibus nutritiuam. Conſequitur autem terminum motus, quando eſt ad formam aliquam, quam conſequitur aliqua quantitas: cuilibet enim formæ debetur quantitas determinata. Et quia motus non ſpecificatur niſi ab eo, quod eſt per ſe terminus motus, ideo talis motus non dicitur per motus augmenti, ſed vel generatio, ſi ſit forma ſubſtantialis, ſicut quando ex aere fit ignis; vel alteratio, quando eſt forma accidentalis, ſicut in rarefactione aeris patet.

in c. Ad primum ergo dicendum, quod motus augmenti eſt per ſe primo ad quantitatem, at rarefactio eſt ad quantitatem conſecutiue tantum, & non per ſe primo, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod aliud eſt augmentum, aliud motus augmenti: additio ligni ad lignum, & lineæ ad lineam pertinet ad augmentum, non autem ad motum augmenti, de quo hic loquimur.

in c. Ad tertium dicendum quod augmentatio, & diminutio impropriæ ſunt in qualitatibus: quia in illis non eſt quantitas dimenſiua, ad quam ſolam proprie eſt motus augmenti, ſed tantum quantitas virtutis, ſecundum quam improprie res dicitur augeri.

q. 18 a. 4. & q. 44. Ad quartum dicendum, quod ignis improprie dicitur augeri, vt dictum eſt.

ARTICVLVS. II.

Vtrum potentia augmentatiua realiter diſtinguatur à nutritiua.

2. de anim. 7. VIdetur quod potentia augmentatiua non diſtinguatur realiter à nutritiua. Dicit enim Philoſophus 2. de anima. t. 34 quod opera vegetatiuæ ſunt generare, & alimento vti, ſed potentiæ diſtinguuntur per actus, vt dicitur ibidem tex. 33. ergo potentia augmentatiua, & nutritiua, quæ ad idem opus ordinantur, erunt realiter vna potentia, & non duæ.

2 Præterea potentiæ diſtinguuntur ex obiectis vt dictum eſt: ſed idem realiter eſt obiectum potentiæ augmentatiuæ & nutritiuæ, dicit enim Philoſophus 2. de ani t. 47. quod idem alimentum, quod in nutritione conuertitur in ſubſtantiam viuentis & nutrit & auget, ergo potentia augmentatiua, & nutritiua ſunt realiter eadem potentia. q. 11. a. 3. | 2. de ani. t. 47.

3 Præterea per potentiam augmentatiuam acquirit viuens maiorem quantitatem, nam augmentatio eſt motus ad quantitatem, ſed poteſt viuens etiam per potentiam nutritiuam acquirere maiorem quantitatem: puta quando per nutritionem plus ſubſtantiæ quantæ acquiſitum eſt quam fuerit deperditum, vt dictum eſt ergo potentia augmentatiua non diſtinguitur realiter a nutritiua. q. 1. a. 1. in Lat. art. præced. | q. 8. a. 1.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 33 diſtinguit potentias ex obiecto; ſed aliud eſt obiectum potentiæ nutritiuæ, aliud augmentatiuæ, nam huius obiectum eſt quantitas, illius ſubſtantia, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 47. quæ duo realiter inter ſe diſtinguuntur, vt dictum eſt, ergo potentia augmentatiua, & nutritiua realiter inter ſe diſtinguuntur. 2. de ani. t. 33. | 1. q. 4. a. 1.

Reſpondeo dicendum, quod potentia augmentatiua, & nutritiua inter ſe realiter diſtinguuntur, quod multipliciter poteſt eſſe manifeſtum, & primo quidem, quia potentiæ diſtinguuntur per actus, vt dictũ eſt ex Philoſopho: potentiæ autem augmentatiuæ actus eſt omnino diuerſus ab actu nutritiuæ, nam huius actus eſt conſeruare rem in eſſe, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 47. illius vero perducere rem ad maiorem perfectionem, & ſecundum quantitatem, & ſecundum virtutem. Secundo nutritio ſemper durat in viuente, quandiu ſaluum manet vt dicit Philoſophus loco citato, augmentatio vero non, vt dicitur 1. de gen. t. 41. Demum potentia augmentatiua longe perfectior eſt nutritiua, hæc enim illi ſeruit, ſicut vtraque ſeruit generatiuæ tam quam perfectiori, ergo potentia augmentatiua, & nutritiua realiter inter ſe diſtinguuntur. 2. de ani. t. 33. | 2. de ani. t. 34. | 1. de gen. t. 17. 2. de ani. t. 47. q. 4. a. 1. q. 2. de ani. art. ad 15.

Ad primum ergo dicendum, quod ſenſus Philoſophi eſt quod potentiæ generatiuæ opus eſt generare, & alimento vti, quia ad generationem requiritur etiam alimentum. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 47. quod alimentum efficit generationem, & ortum, non eius quod alitur, ſed alterius, quod eſt tale ſecundum ſpeciem, quale eſt, quod alitur. Quia ſubſtantia, quæ alitur iam eſt, & quod eſt non generatur; & nihil generat ſeipſum; quia quod generat iam eſt, quod generatur nondum eſt: ſed aliquid poteſt agere ad ſui conſeruationem. 2. de ani. t. 47.

Ad ſecundum dicendum cum Philoſopho 2. de ani. tex. cit. quod licet idem ſit ſubiecto quod eſt obiectum nutritionis, & augmenti, differt tamen ratione. Cum enim alimentum ſit in potentia ad corpus animatum, corpus autem animatum, & ſit quoddam quantum, & ſit hoc aliquid, & ſubſtantia, ſecundum quod eſt quoddam quantum, ſecundum hoc alimentum adueniens ei, (quod etiam & ipſum quoddam quantum eſt,) facit augmentum, & dicitur augmentatiuum, inquantum autem eſt corpus animatum, hoc aliquid, & ſubſtantia, habet rationem alimenti, ſeu eſt nutritiuum. 2. de ani. t. 49.

Ad tertium dicendum, quod in nutritione acquiritur quantitas per accidens, & concomitanter, vt dictum eſt: at motus augmentationis per ſe primo eſt ad quantitatem, vt dictum eſt. art. præced.

QVÆSTIO LVI.

De potentia nutritiua.

Deinde conſiderandum eſt de potentia nutritiua.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR DVO.

Primo, Vtrum nutritio proprie tantum conueniat viuentibus.

2 *Vtrum potentia nutritiua diſtinguatur realiter à generatiua.*

ARTICVLVS I.

Vtrum nutritio proprie tantum conueniat viuentibus.

2. de ani l. 8. 2. de gen. l. 8. VIdetur quod nutritio proprie non conueniat ſolis viuentibus. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 40. & 2. de gen. t. 50. quod ſolus ignis inter ſimplicia corpora nutritur, ergo nutritio non conuenit ſolis viuentibus.

ibid. 2 Præterea illud vere, & proprie nutritur, in cuius naturam nutrimentum conuertitur, & reſpectu cuius nutrimentum eſt ſicut materiale, & ipſum reſpectu nutrimenti eſt ſicut forma, & ſpecies coniuncta materiæ, vt dicit Philoſophus 2. de gener. t. 50. ſed hoc modo ſe habet ignis, vt dicit Philoſophus ibidem, ergo nutritio proprie non conuenit ſolis viuentibus.

2 de ani l. 9. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 46. dicit, quod nihil nutritur niſi participans vitam. ſed omne participans vitam eſt animatum, ergo ſolum corpus animatum proprie nutritur.

2 de ani l. 9. 2 meteor. l. 2 de iuuent. l. 4. 2. de gen l. 8. Reſpondeo dicendum, quod nihil proprie nutritur niſi corpus animatum; ignis autem videtur quidem per quandam ſimilitudinem nutriri, ſed proprie non nutritur, quod ſic patet. Id proprie nutriri dicimus, quod in ſeipſo aliquid recipit ad ſui ipſius conſeruationem: hoc autem in igne videtur quidem accidere, ſed tamen non accidit; cum enim igne accenſo aliqua materia cõbuſtibilis additur in illa materia combuſtibili nouus generatur, non autem ita, quod illud combuſtibile additum cedat in cõſeruationem ignis in alia materia accenſi: puta ſi aliquod lignum de nouo ignitur, per hanc ignitionem non conſeruatur ignitio alterius ligni prius igniti; Totus enim ignis, qui eſt ex congregatione multorum ignitorum, non eſt vnus ſimpliciter, ſed videtur vnus congregatione, ſicuti aceruus lapidum eſt vnus: & propter talem vnitatem eſt ibi quædam ſimilitudo nutritionis. Sed corpora animata vere nutriuntur, quia per alimentum conſeruatur vita in illa parte eadem, quæ prius fuit; & propter hoc etiam ſola animata vere augentur, quia quælibet pars eorum nutritur. & augetur, quod non conuenit rebus inanimatis, quæ videntur per additionem creſcere, non enim creſcit id, quod prius fuit, ſed ex additione alterius cõſtituitur aliud quoddam totum maius. Ideo autem ſimilitudo augmenti, & nutrimenti præcipue apparet in igne, quia ignis habet plus de forma, quam alia elementa, & eſt potentior in virtute actiua, Vnde propter hoc, quod manifeſte alia conuertit in ſe, videtur nutriri, & augeri.

Ad primum ergo dicendum, quod ignis improprie nutritur ob rationem dictam, proprie enim, cum igne accenſo aliqua materia combuſtibilis additur, nouus ignis numero generatur vt dicit Philoſophus 2. meteor. c. 2. de iuuent. c. 5. & lib. 6. de vita, & morte c. 2. vbi ait, quod ignis ſemper manet idem ſpecie, non numero, & ſecundum materiam, ſed fluit, ſicut fluuius. ſed latet nos propter celeritatem. Cauſa autem quare non manet idem numero, eſt quia humidum, quod eſt ſubiectum, & materia flammæ, non manet idem, ſed eſt aliud, & aliud. Et ex his patet ad ſecundum. 2 de ani l. 9. 2 meteor l. 2 de iuuen. l. 4 de vita & mor. c. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum potentia nutritiua realiter diſtinguatur à generatiua.

2. de ani l. 9. VIdetur quod potentia nutritiua non diſtinguatur realiter a generatiua. Dicit enim Philoſophus 2 de ani t. 42. quod eadem potentia eſt nutritiua, & generatiua, ergo non diſtinguuntur realiter inter ſe.

p de gen l 16 2 Præterea dicit Philoſophus p. de gen. t. 39. quod in nutritione fit generatio carnis, & corruptio alimenti, ergo potentia nutritiua eſt etiam generatiua; ſed fruſtra ponuntur plures potentiæ generatiuæ cum vna ſufficiat, ergo potentia nutritiua eſt eadem realiter cum generatiua.

2 de an l. 9. 3 Præterea potentiæ diſtinguuntur per obiecta, vt dicitur 2. de ani t. 33. ſed idem eſt obiectum, puta alimentum vtriuſque potentiæ, vt patet ex Philoſopho 2. de ani. t. 32. & 47. ergo eſt vna tantum potentia nutritiua.

p p. q. 78 a 2. arg 4. 4 Præterea vnaquæque res conſeruatur in eſſe per id, quod eſſe habet: ſed potentia generatiua eſt per quam acquiritur eſſe viuentis, ergo per eandem res viua conſeruabitur: ſed ad conſeruationem rei viuentis ordinatur vis nutritiua, vt dicitur 2. de ani. t. 38 eſt enim potentia ſaluare potens ſuſcipiens ipſam; non debet ergo diſtingui potentia nutritiua à generatiua.

2 de ani l. 7. p. de gen l. 37. 2. de ani l. 9. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t 35. dicit potentiam generatiuam non eſſe in omnibus viuentibus, in quibus tamen eſt nutritiua: quandiu enim animal ſaluum manet ſemper nutritur, vt dicitur p. de gen. t. 41. & 2. de ani t. 47. ergo diſtinguuntur inter ſe potentia generatiua, & nutritiua.

2. de ani l. 7. Reſpondeo dicendum quod potentia nutritiua, & generatiua realiter inter ſe diſtinguuntur, & ratio eſt, quia potentiæ diſtinguuntur per actus, & obiecta, vt dictum eſt ex Philoſopho, ſed tam actus, quam obiecta vtriuſque potentiæ ſunt diuerſa, nam actus potentiæ generatiuę eſt generare aliud viuens diſtinctum realiter à generante, & per medium, puta mediante ſemine: actus vero potentiæ nutritiuæ eſt conſeruare idem numero viuens, quod nutritur, & hoc facit ſine medio Præterea obiectum potentiæ generatiuæ eſt alimentum non quodcunque, ſed ſuperfluum alimenti, puta ſemen, hoc enim eſt generationis factiuum: alimentum autem ſpectans ad nutritionem, tamquam eius factiuum, non eſt ſemen, ſed vere cibus. qui conuertitur in ſubſtantiam viuentis, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 47. Vnde manifeſtum eſt potentiam generatiuam, & nutritiuam eſſe potentias realiter diſtinctas. p. p. q. 118. ar p & q. 2 8 2. de ani. l. 9.

2. de ani l. 9. Ad primum ergo dicendum, quod eadem dicitur potentia generatiua, & nutritiua generice, quia etiam nutritiua generat, vt dictum eſt ſpecifice namque diſtinguuntur inter ſe.

in c. Ad ſecundum dicendum, quod aliud eſt generare totum viuens numero diſtinctum ab ipſo generante, aliud aggenerare partes, vt conſeruetur viuens gene-

Digitized by Google

rans, hoc facit potentia nutritiua, illud vero generatiua: vnde realiter diſtinguuntur.

in c. Ad tertium dicendum, quod eſt diuerſum obiectum nutritiuæ, & generatiuæ, vt dictum eſt:

n p. 78. a. 2. ad 4. Ad quartum dicendum, quod operatio vegetatiui principij completur medianta calore, cuius eſt humidum conſumere: & ideo ad reſtaurationem humidi deperditi neceſſe eſt habere potentiam nutritiuam, per quam alimentum conuertitur in ſubſtantiam corporis quod etiam eſt neceſſarium ad actum virtutis augmentatiuæ, & generatiuæ.

QVÆSTIO LVII.

De anima ſenſitiua.

Deinde conſiderandum eſt de anima ſenſitiua, & primum quidem conſiderandum eſt de illius ſubſtantia, deinde de proprietatibus, poſtea de potentijs.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo vtrum animæ brutorum ſint ſubſiſtentes.

2 *Vtrum anima ſenſitiua traducatur cum ſemine*

3 *Vtrum anima ſenſitiua ſit in ſemine, quando deciditur.*

4 *Vtrum anima ſenſitiua ſit forma ſubſtantialis animalis.*

ARTICVLVS I.

Vtrum animæ brutorum ſint ſubſiſtentes.

P p. q. 75. ar. 3. arg. p. Videtur quod animæ brutorum ſint ſubſiſtentes. Homo enim in genere conuenit cum alijs animalibus: ſed anima ſenſitiua hominis eſt aliquid ſubſiſtens, ergo & animæ ſanſitiuæ aliorum animalium ſunt ſubſiſtentes.

arg. 2. 2 Præterea ſimiliter ſe habet ſenſitiuum ad ſenſibilia, ſicut intellectiuum ad intelligibilia: ſed intellectus intelligit intelligibilia ſine corpore, argo & ſenſus apprehendit ſenſibilia ſine corpore: Animæ autẽ brutorum ſunt ſenſitiuæ, ergo ſunt ſubſiſtentes pari ratione, qua & anima hominis, quæ eſt intellectiua

arg 3. 3 Præterea brutorum animalium anima mouet corpus; corpus autem non mouet, ſed mouatur, ergo anima bruti habet aliquam operationem ſina corpore, & per conſequens erit ſubſiſtens.

P p. 75. a. 6 c. Sed contra eſt, quod impoſſibile eſt, quod forma ſubſiſtens definat eſſe; ſed animæ brutorum definunt eſſe corrupto corpore, ergo animæ brutorum non ſunt ſubſiſtentes.

P. p. 75 a. 3. c. q 48. a. 3. Reſpondeo dicendum, quod antiqui Philoſophi nullam diſtinctionem ponebant inter ſenſum, & intellectum, & vtrumque corporeo principio attribuebant, vt dictum eſt. Plato antem diſtinxit inter intellectum, & ſenſum, vtrumque tamen attribuit principio incorporeo, ponens quod ſicut intelligere, ita & ſentire conuenit animæ ſecundum ſeipſam: & ex hoc ſequebatur, quod etiam animæ brutorum animalium ſint ſubſiſtentes; ſed Ariſtoteles poſuit, quod ſolum intelligere inter opera animæ ſine corporeo organo exercetur: ſentire vero, & conſequentar operationes animæ ſenſitiuæ manifaſte accidunt cũ aliqua corporis immutatione, ſicut videndo immutatur pupilla per ſpeciem coloris; & idem apparet in alijs, & ſic manifeſtum eſt, quod anima ſenſitiua non habet aliquam operationem propriam per ſeipſam: ſed omnis operatio ſenſitiuæ animæ eſt coniuncti: ex quo relinquitur, quod, cum animæ brutorum animalium per ſe non operentur, non ſint ſubſiſtentes: ſimiliter enim vnumquodque habet eſſe, & operationem.

Ad primum ergo dicendum, quod homo & ſi conueniat genere cum alijs animalibus, ſpecie tamen differt. Differentia autem ſpeciei attenditur ſecundum differentiam formæ; nec oportet quod omnis differentia formæ faciat generis diuerſitatem. p. p. a. 3.

Ad ſecundum dicendum quod ſenſitiuum quodammodo ſe habet ad ſenſibilia, ſicut intellectiuum ad intelligibilia, inquantum ſcilicet vtrumque eſt in potentia ad ſuum obiectum, ſed quodammodo diſſimiliter ſe habent, inquantum ſenſitiuum patitur à ſenſibili cum corporis immutatione. Vnde excellentia ſenſibilium corrumpit ſenſum: quod in intellectu non contingit, nam intellectus intelligens maxima intelligibilium, magis poteſt poſtmodum intelligere minora. Si vero in intelligendo corpus fatigatur, hoc eſt per accidens, inquantum intellectus indiget operatione ſenſitiuarum virium, per quas ei phantaſmata præparantur. ad 2

Ad tertium dicendum, quod vis motiua aſt duplex: vna, quæ imperat motum, ſcilicet appetitiua: & huius operatio in anima ſenſitiua non eſt ſine corpore, nam ira, gaudium, & huiuſmodi paſſiones ſunt cum aliqua corporis immutatione. Alia vis motiua eſt exequens motum, per quem membra redduntur habilia ad obediendum appetitui, cuius actus non eſt mouere, ſed moueri. Vnde patet, quod mouere non eſt actus animæ ſenſitiuæ ſine corpore. ad 3

ARTICVLVS II.

Vtrum anima ſenſitiua traducatur cum ſemine.

Videtur quod anima ſenſitiua non traducatur cũ ſemine. Principiom enim generationis in rebus viuentibus eſt per potentiam generatiuam, quæ cum numeretur inter vires animæ vegetabilis, eſt infra animam ſenſitiuam: Nihil autem agit vltra ſuam ſpeciem, ergo anima ſenſitiua non poteſt cauſari per vim generatiuam animalis. p. p. u. 118. arg. 1.

2 Præterea generans generat ſibi ſimile, & ſic oportet, quod forma generati ſit actu in cauſa generationis: ſed anima ſenſitiua non eſt actu in ſemine, nec ipſa nec aliqua pars eius: quia nulla pars animæ ſenſitiuæ eſt niſi in aliqua parte corporis: In ſemine autẽ non eſt aliqua corporis particula, quia nulla particula corporis eſt, quæ non fiat ex ſemine, & per virtutem ſeminis, ergo anima ſenſitiua non cauſatur ex ſemina. arg. 3.

3 Præterea ſi in ſemine eſt aliquod principium actiuum animæ ſenſitiuæ, aut illud principium manet genito iam animali, aut non manet: ſed manere non poteſt, quia vel eſſet idem cum anima ſenſitiua animalis generati, & hoc eſt impoſſibile, quia ſic eſſet idem generans, & generatum, & faciens, & factum: vel eſſet aliquid aliud, & hoc etiam eſt impoſſibile. quia in vno animali non eſt niſi vnum principium formale, quod eſt vna anima: ſi autem non manet, hoc etiam videtur impoſſibile, quia ſic aliquod agens ageret ad corruptionem ſui ipſius, quod eſt impoſſibile Non argo anima ſenſitiua poteſt generari ex ſemine. arg. 4

4 Præ-

. de pot. arg P. 18 q. 2 a 4. 4 Prætereа eorum, quæ ſunt idem ſecundum ſubſtantiam, eſt idem modus prodeundi in eſſe: ſed anima ſenſibilis, & vegetabilis in homine eſt eiuſdem rationis, & ſpeciei atque in brutis, & plantis, ergo ſicut in homine anima vegetabilis, & ſenſibilis non traducitur cum ſemine, nec traducetur in brutis, & plantis.

18 arg 1 de pot. arg. 16. 5 Præterea quando aliquid eſt nobilius, tanto nobiliorem cauſam habet, vel ſaltem non minus nobilem: ſed anima ſenſibilis nobilior eſt in animalibus perfectis, quam in imperfectis genitis ex putri, ergo cum in his non poſſit anima ſenſibilis traduci cum ſemine, cum non generentur ex ſibi ſimilibus, nec traducetur cum ſemine in animalibus perfectis, ſed in vtriſque creabitur.

cit. arg ed côtr. Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in 16. de animalibus, quod intellectus ſolus ab extrinſeco eſt, ergo videtur, quod anima ſenſibilis non ſit ab extrinſeco, & per conſequens quod non creetur, ſed traducatur cum ſemine.

arg ſed tra s. d. p. ſed tra q 3 pot arg cd côtra. 2 Præterea ſe habet virtus, quæ eſt in ſemine ad animalia, quæ ex ſemine generantur, ſicut ſe habet virtus, quæ eſt in elementis mundi ad animalia, quæ ex elementis mundi producuntur, ſicut quæ ex putrefactione generantur: ſed in huiuſmodi animalibus animæ producuntur ex virtute, quæ in elementis, ſecundum illud Gen. 1. producant aquæ reptile animæ viuentis, ergo & animalium, quæ generantur ex ſemine, animæ producentur ex virtute, quæ eſt in ſemine.

. e. 2 d. c. pot c. Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt animas ſenſitiuas animalium à Deo creari; quæ quidem poſitio conueniens eſſet, ſi anima ſenſitiua eſſet res ſubſiſtens, habens per ſe eſſe & operationem; ſic enim ſicut per ſe haberet eſſe, & operationem; ita per ſe deberetur ei fieri: & cum res ſimplex, & ſubſiſtens non poſſit fieri niſi per creationem, ſequeretur quod anima ſenſitiua procederet in eſſe per creationem. Sed iſta radix eſt falſa, ſcilicet, quod anima ſenſitiua per ſe habeat eſſe, & operationem; nam non corrumperetur corrupto corpore. & ideo cũ non ſit forma ſubſiſtens, habet ſe in eſſendo ad modum aliarum formarum corporalium, quibus per ſe non debetur eſſe, ſed eſſe dicuntur, inquantum compoſita ſubſiſtentia per eas ſunt, vnde & ipſis compoſitis debetur fieri. Et quia generans eſt ſimile generato, neceſſe eſt, quod naturaliter tam anima ſenſitiua, quam aliæ huiuſmodi formæ producantur in eſſe ab aliquibus corporibus agentibus, transmutantibus materiam de potentia in actum per aliquam virtutem corpoream, quæ eſt in eis. Quanto autem aliquod agens eſt potentius, tanto poteſt ſuam actionem diffundere ad magis diſtans; ſicut quanto aliquod corpus eſt magis calidum, tanto ad remotius calefactionẽ perducit. Corpora igitur non viuentia, quæ ſunt inferiora, naturæ ordine, generant quidem ſibi ſimile, non per aliquod medium, ſed per ſe ipſa. Sicut ignis per ſe ipſum generat ignem: ſed corpora viuentia tamquam potentiora agunt ad generandum ſibi ſimile, & ſine medio, & per medium; ſine medio quidem, in opere nutritionis in quo caro generat carnem; cum medio vero in actu generationis, quia ex anima generantis deriuatur quædam virtus actiua ad ipſum ſemen animalis, vel plantæ, ſicut & à principali agente deriuatur quædam vis motiua ad inſtrumentum. Et ſicut non refert dicere, quod aliquid moueatur ab inſtrumento, vel principali agente: ita non refert dicere, quod anima generati cauſetur ab anima generantis, vel à virtute deriuata ab ipſa, quæ eſt in ſemine.

p q. 118 a. 2 ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod virtus generatiua non generat ſolum in virtute propria, ſed in virtute totius animæ, cuius eſt potentia: & ideo virtus generatiua plantæ generat plantam: virtus vero generatiua animalis generat animal. Quanto enim anima fuerit perfectior, tanto virtus eius generatiua ordinatur ad perfectiorem effectum.

Ad ſecundum dicendum, quod virtus illa actiua, quæ eſt in ſemine ex anima generantis deriuata, eſt quaſi quædam motio ipſius animæ generantis, nec eſt anima, aut pars animæ niſi in virtute, ſicut in ſerra, vel ſecuri non eſt forma lecti, ſed motio quædam ad talem formam. Et ideo non oportet, quod iſta vis actiua habeat aliquod organum in actu, ſed fundatur in ipſo ſpiritu incluſo in ſemine, quod eſt ſpumoſum, vt atteſtatur eius albedo: in quo etiam ſpiritu eſt quidam calor ex virtute cæleſtium corporum, quorum etiam virtute agentia inferiora agunt ad ſpeciem. Et quia in huiuſmodi ſpiritu concurrit virtus animæ cũ virtute cæleſti, dicitur quod homo generat hominem, & ſol. Calidum autem elementare ſe habet inſtrumentaliter ad virtutem animæ, ſicut etiam ad virtutem nutritiuam, vt dicitur in 2. de ani. t. 50. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod in animalibus perfectis, quæ generantur ex coitu, virtus actiua eſt in ſemine maris, ſecundum Philoſophum l. 3. de gen. animal. c. 2 & 20. Materia autem fætus eſt illud, quod miniſtratur a femina: in qua quidem materia ſtatim à principio eſt anima vegetabilis, non quidem ſecundum actum ſecundum, ſed ſecundum actum primũ, ſicut anima ſenſitiua in dormientibus. Cum autem incipit attrahere alimentum, tunc iam actu operatur. Huiuſmodi igitur materia tranſmutatur à virtute, quæ eſt in ſemine maris, quouſque perducatur in actum ſenſitiuæ animæ: nõ ita, quod ipſamet vis, quæ erat in ſemine, fiat anima ſenſitiua, quia ſic idem eſſet generans, & generatum, & hoc magis eſſet ſimile nutritioni, & augmento, quam generationi, vt dicit Philoſophus p. de ani. t. 33. & 34 poſtquam autem per virtutem principii actiui, quod erat in ſemine, producta eſt anima ſenſitiua in generato, quantum ad aliquam partem principalem: tunc iam illa anima ſenſitiua prolis incipit operari ad complementum proprii corporis, per modum nutritionis, & augmenti. Virtus autem actiua, quæ erat in ſemine, eſſe deſinit diſſoluto ſemine, & euaneſcente ſpiritu, qui inerat. Nec hoc eſt inconueniens, quia vis iſta non eſt principale agens, ſed inſtrumentale: motio autem inſtrumenti ceſſat effectu iam producto in eſſe. ad 4.

Ad quartum dicendum, quod licet anima ſenſitiua in hominibus, & brutis ſit eiuſdem rationis ſecundũ genus, non tamen eſt eiuſdem rationis ſecundum ſpeciem: ſicut nec idem animal ſpecie eſt homo, & brutum: Vnde & operationes animæ ſenſibilis ſunt multo nobiliores in homine, quam in brutis, vt patet in tactu, & in apprehenſiuis interioribus, vt patet in animalibus genitis ex ſemine, & ex putri, quæ in genere conueniunt, & ſpecie differunt. q. 3. de pot. a 11 ad p. s. d. 18. a. 3. q. a 3 ad 4.

Ad quintum dicendum, quod in animalibus generatis ex putri virtus cæli, vt dicit Comm. 7. met. ſupplet locum virtutis formatiuæ in ſemine. Huiuſmodi enim animalia propter ſui imperfectionem nõ tot requirunt ad ſui generationem, ſicut animalia perfectiora, in quibus oportet, quod cum virtute cæleſti adſit in ſemine virtus animæ a patre deriuata. Eſt enim virtus cæleſtis in omnibus corporibus inferioribus, ſicut virtus motoris in moto, vt inducat vnumquodque in ſpeciem, ſecundum materiæ diſpoſitionem. Et hæ virtutes cæleſtes in elementis receptæ vocãtur a Philoſopho in 17. de animal. ſeu 2. de gen animal. c. 3. virtutes animæ, quibus omnia elementa plena dicit, eo quod huiuſmodi virtutes ſunt ſufficientes ad s. d. ad 5.

animationem materiæ, ſi pertingent ad aliquam complexionis æqualitatem.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima ſenſibilis, vel vegetabilis ſit in ſemine à principio quando deciditur.

q. 3. de pot a. 12. arg 3. Videtur quod anima ſenſibilis, vel vegetabilis ſit in ſemine à principio, quãdo deciditur. Dicit enim Philoſophus in 16. de animal. quod virtus, quæ eſt in ſemine eſt ſicut filius de domo patris egrediens: ſed filius eſt eiuſdem ſpeciei cum patre, ergo & illa virtus, quę eſt in ſemine, eſt eiuſdem ſpeciei cum anima ſenſibili, à qua deriuatur.

arg. 4. 2 Præterea dicit Philoſophus loco citato, quod virtus illa eſt ſicut ars, quæ ſi in materia eſſet, ad perfectionem artificiati operaretur: ſed in arte eſt ſpecies artificiati, ergo & in illa virtute ſeminis eſt ſpecies animæ ſenſibilis, quæ per ſemen producitur.

arg. 5. 3 Præterea deciſio ſeminis eſt naturalis, deciſio vero animalis annuloſi eſt contra naturam; ſed in parte animalis annuloſi deciſi eſt anima, vt dicit Philoſophus ergo multo magis eſt in ſemine deciſo.

arg. 6. 4 Præterea dicit Philoſophus in 16 de animal. quod mas in generatione animalis dat animam; ſed nihil eſt egrediens à patre niſi ſemen, ergo anima eſt in ſemine.

arg. 7. 5 Præterea accidens non transfunditur, niſi per transfuſionem ſubiecti, ſed aliquæ ægritudines transfunduntur à parentibus in filios, ſicut lepra, & podagra, & huiuſmodi, ergo & eorum ſubſtantia transfunditur; hæc autem non eſt ſine anima, ergo anima eſt in principio in ſemine.

arg 8. 6 Præterea Hyppocrates dicit, quod per deciſionem venæ, quæ eſt iuxta aures, generatio impeditur: hoc autem non eſſet niſi ſemen decideret à toto corpore, quaſi actu prius exiſtens. ergo cum id, quod eſt actu pars animalis habeat animam, videtur quod ſemen a principio habeat animam.

arg 9. 7 Præterea idem dicit, quod equus quidam propter nimium coitum inuentus eſt ſine cerebro, hoc autem non eſſet, niſi ſemen decideretur ab eo, quod eſt actu pars, ergo idem quod prius.

arg. 10 8 Præterea quod eſt ſuperfluum, non eſt de ſubſtantia rei ſi ergo ſemen ſit ſuperfluum, non erit de ſubſtantia generantis, & ita filius, qui eſt ex ſemine, non erit de ſubſtantia patris, quod eſt inconueniens, ergo ſemen eſt de ſubſtantia generantis, & ita in eo erit anima.

arg p.ͣ ſed contra. Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in lib. de animal quod ſemen & fructus eſt in tali potentia ad animam, quæ eſt abiiciens animam.

arg 11 2 Præterea ſi ſemen à principio habet animam, hoc non videtur eſſe poſſibile, niſi duobus modis, vel quod tota anima generantis in ſemen tranſeat, vel quod pars eius; vtrumque autem horum videtur eſſe inconueniens, quia ex primo ſequitur, quod non remaneat anima in patre; ex ſecundo autem ſequitur, quod non remaneat ibi tota, ergo anima non eſt in ſemine a principio.

q 5. de pot. a. 11. C. Reſpondeo dicendum, quod opinio quorundam fuit, quod anima a principio deciſionis eſſet in ſemine, volentes quod ſicut corpus decidit a corpore, ita ſimiliter anima propagetur ab anima, vt ſtatim cum corporis particula eſſet etiam ibi anima. Hæc autem opinio non videtur vera, quia ſecundum quod Philoſophus probat in 15. de animal. ſemen non deciditur ab eo, quod fuit actu pars, ſed fuit ſuperfluum vltimæ digeſtionis, quod nondum erat vltima aſſimilatione aſſimilatum. Nulla autem corporis pars eſt actu per animam perfecta, niſi ſit vltima aſſimilatione aſſimilata. Vnde ſemen ante deciſionem nondum erat perfectum per animam, ita quod anima eſſet forma eius, erat tamen ibi aliqua virtus, ſecundum quam iam per actionem animæ erat alteratum, & deductum ad diſpoſitionem propinquam vltimæ aſſimilationi. Vnde, & poſtquam deciſum eſt, non eſt ibi anima ſed aliqua virtus animæ, & propter hoc in 16. de animal. Philoſophus dicit, quod in ſemine eſt virtus principij animæ. Et præterea, ſi anima eſſet in ſemine à principio, aut eſſet ibi habens actu ſpeciem animæ aut non, ſed vt quædam virtus, quæ conuerteretur poſtmodum in animam primum eſſe non poteſt, quia cum anima ſit actus corporis organici, qualemcunque organizationem corpus ſuſceptiuum animæ habere non poteſt, & inde etiam ſequitur, quod totum id, quod agit in ſeminibus, non eſt niſi quędam diſpoſitio materiæ, & per conſequens non eſſet generatio, cum generatio non ſequatur, ſed præcedat formam ſubſtantialem; niſi forte dicatur, quod corporis ſit alia forma ſubſtantialis præter animam; ex quo ſequitur, quod anima non ſubſtantialiter corpori vniretur, vt pote adueniens corpori, poſtquam eſt iam per aliam formam conſtitutum hoc aliquid. ſequitur vlterius, quod generatio viuentis non eſſet generatio ſed deciſio quædam, ſicut pars ligni ſeparatur à ligno, vt ſit actu lignum. Secunda pars diuiſionis prædictæ eſſe non poteſt, quia ſecundum hoc ſequeretur, quod forma ſubſtantialis non ſubito, ſed ſucceſſiue in materia proueniret, & ſic in ſubſtantia eſſet motus, ſicut eſt in qualitate, & quantitate, quod eſt contra Philoſophum in 5. phyſ. & etiam forma ſubſtantialis reciperet magis, & minus, quod eſt impoſſibile. Vnde relinquitur, quod anima non eſt in ſemine; ſed virtus quædam animę, quæ agit ad animam producendam ab anima deriuata.

Ad primum ergo dicendum, quod virtus illa non aſſimilatur filio egredienti de domo patris quantum ad complementum ſpeciei; ſed quantum ad acquiſitionem eorum, quæ deſunt vtrinque ad aliquod complementum; perfectio enim prima manifeſtatur plerumque per ſimilitudinem perfectionis ſecundæ. q. de pot. 3.

Ad ſecundum dicendum, quod aſſimilatio inter virtutem prædictam, & artem procedit quantum ad hoc, quod ſicut artificiatum præexiſtit in arte, ſicut in virtute actiua, ita & res viua generanda in virtute formatiua. ad 4.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc ipſo deciſio animalis annuloſi eſt violenta, & contra naturam, quod pars deciſa erat actu pars, & perfecta per animam; vnde per deciſionem materiæ anima in vtraque parte remanet, quæ quidem erat in toto vna in actu, & plures in potentia; quod quidem accidit per hoc, quod huiuſmodi animalia fere ſunt ſimilia in toto, & partibus: nam eorum animæ, quia imperfectiores ſunt aliis, modicam diuerſitatem organorum requirunt; & inde eſt, quod vna pars deciſa poteſt eſſe animæ ſuſceptiua, vt pote habens tantum de organis, quantum ſufficit ad talem animam ſuſcipiendam, ſicut accidit aliis corporibus ſimilibus, vt pote ligno, lapidi, aquæ, & aeri. Ex hoc autem Philoſophus probat in 15. de animal. quod ſperma non fuit actu pars ante deciſionem, quia eius deciſio non fuit naturalis, ſed modus corruptionis cuiuſdam: vnde non oportet quod per deciſionem ſeminis in ipſo ſemine anima remaneat. ad 5.

Ad quartum dicendum, quod mas dicitur dare animam, in quantum in ſemine maris continetur virtus, quæ agit ad animam. ad 6.

ad 7. Ad quintum dicendum, quod ægritudines, de quibus eſt obiectio, non traducuntur cum ſemine, quaſi actu in ſemine ſint, ſed quia eſt principium eorum in ſemine per aliquam ſeminis indiſpoſitionem.

ad 8. Ad ſextum dicendum, quod cũ ſperma ſit quædam ſuperfluitas, habet quaſdam proprias vias, ſicut & aliæ ſuperfluitates, quibus inter ciſis generatio impeditur, non propter hoc, quod aliquid ex eo, quod erat actu pars reſoluatur.

ad 9. Ad ſeptimum dicendum, quod ſicut immoderatus aliarum ſuperfluitatum fluxus ſoluit aliquid de eo, quod erat iam conuerſum per violentiam quandam, & non naturaliter, ita etiam immoderatus fluxus ſeminis, ea vero, quæ fiunt contra naturam, non ſunt in conſequentiam naturæ trahenda.

ad 10. Ad octauum dicendum, quod ſemen eſt tale ſuperfluum, quod licet non ſit actu pats ſubſtantiæ patris, eſt tamen potentia, & ob hoc dicitur filius de ſubſtantia patris eſſe.

ARTICVLVS IV.

Vtrum anima ſenſitiua ſit forma ſubſtantialis animalis.

q. 118 art. p. 1. p. q. 3. de pot. a. 11. arg. 1. 2. d. 18. q. 2. 3. arg. p. VIdetur quod anima ſenſitiua non ſit forma ſubſtantialis animalis. quia nulla forma ſubſtantialis poteſt eſſe mouens, quæ non eſt ſubſiſtens; vnde formæ elementorum ſecundum Philoſophum in 8. phyſ. non ſunt mouentes; ſed anima ſenſitiua eſt mouens, cum omne animal moueatur ab anima ſua, & non eſt ſubſiſtens, vt dictum eſt, ergo anima ſenſitiua non eſt forma ſubſtantialis animalis. Sed dices quod anima ſenſitiua non mouet per ſe corpus, ſed ipſum corpus animatum mouet ſeipſum.

q. de pot. arg. 19. 2 Contra Philoſophus probat 8. phyſ. quod in quolibet mouente ſeipſum oportet vnam partem eſſe, quæ ſit mouens tantum, & alteram, quæ ſit mota; ſed corpus non poteſt eſſe mouens ſenſum, quia nullum corpus mouet niſi motum, ergo oportet quod anima ſit mouens tantum: & ita anima ſenſitiua habet operationem in quo non communicat ſibi corpus, vnde ſequitur quod non ſit forma ſubſtantialis.

arg. 13. 3 Præterea omnis operatio agentis naturalis tendens ad productionem formæ ſubſtantialis materialis reducitur in virtutem cæleſtem, ſicut in virtutem primi alterantis; ſed per virtutem cæli anima ſenſitiua non poteſt educi, cum corpus cæleſte ſit inanimatum, & nihil agat vltra ſpeciem, quia effectus non poteſt eſſe potior ſua cauſa agente, ergo anima ſenſitiua non eſt forma ſubſtantialis. Sed dices, quod cælũ poteſt agere ad productionem animæ ſenſitiuæ in virtute ſubſtantiæ ſpiritualis, quæ ipſum mouet.

arg. 14. 4 Sed contra quod recipitur in alio, eſt in eo per modum recipientis, & non per modum ſui; ſi ergo virtus intellectualis ſubſtantiæ recipitur in corpore cæleſti non viuenti, non erit ibi vt virtus vitalis, quæ poſſit eſſe principium vitæ.

arg. 15. 5 Præterea ſubſtantia intellectualis non ſolum viuit, ſed etiam intelligit, ſi ergo per eius virtutem corpus cæleſte ab ea motum poteſt conferre vitam, pari ratione poterit conferre intellectum, & ita anima rationalis erit generabilis, quod eſt falſum.

2. de ani. l. p. & 2. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 7. & 8. animam, quam diuidit in vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem, definit eſſe corporis animati formam.

2. de ani. l. a. Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, quod anima ſenſitiua eſt forma ſubſtantialis animalis: & ratio eſt, quia illud, quod eſt de quidditate, & eſſentia rei compoſitæ, dans illi ſpeciem eſt forma ſubſtantialis illius: ab hac enim ſumitur ratio rei, vt patet in rebus artificialibus: ſed anima ſenſitiua eſt de quidditate, & eſſentia animalis, quippe cuius ratio, & ſpecies ab illa deſumitur, ergo anima ſenſitiua eſt forma ſubſtantialis animalis.

Ad primum ergo dicendum, quod anima ſenſitiua non eſt ſubſtantia perfecta, vel forma immaterialis, quia non habet eſſe abſolutum, & ſubſiſtens: cum nulla eius operatio ſit independens à corpore. Neque hoc ipſum, quod eſt mouere motu progreſſiuo facit ſine organo corporali; mouet enim anima ſenſitiua per duas virtutes motrices, vnam imperantem, & alteram imperatam. Imperans eſt appetitus, cuius actus exercetur per organum corporale, & proinde non eſt animæ tantum, ſed compoſiti. Virtus autem imperata, & exequens motum eſt vis quædam muſculis, & lacertis affixa, quorum motu totum corpus mouetur; Vnde ſequitur quod anima ſenſitiua eſt forma ſubſtantialis, ſed materialis. q. 1. de pot. ar. 11. ad 18. 2. d. 18. q. 2. a. 3. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod corpus poteſt mouere, quaſi non motum illa ſpecie motus, qua mouet, licet nõ poſſit mouere, niſi aliquo modo motum: corpus enim cæli alterat non alteratum, ſed localiter motum. Et ſimiliter organum virtutis appetitiuæ mouet localiter, non localiter motum, ſed aliquo modo alteratum: operatio enim appetitus ſenſitiui ſine corporali alteratione non contingit, ſicut patet in ira, & huiuſmodi paſſionibus. q. de pot. ad 19.

Ad tertium dicendum, quod corpus cæleſte & ſi non viuum, agit tamen in virtute ſubſtantiæ viuentis, à qua mouetur, ſiue ſit angelus, ſiue Deus. ibid. ad 13.

Ad quartum dicendum, quod virtus ſubſtantiæ ſpiritualis mouentis relinquitur in corpore cæleſti, & motu eius. non ſicut forma habens eſſe completum in natura, ſed per modum intentionis, ſicut virtus artis eſt in inſtrumento artificis. ad 14.

Ad quintum dicendum, quod anima rationalis excedit locum, & ordinem corporalium principiorum. Anima vero vegetabilis, & ſenſitiua non excedunt talem locum, & ordinem, quod patet ex earum operationibus, nam ſecundum ordinem naturarum ſunt etiam ordines actionum. Inuenimus enim quaſdam formas, quæ ſe vlterius non extendunt, quam ad id, quod per principia materialia fieri poteſt: ſicut formæ elementares, & corporum mixtorum, quæ non agunt vltra actionem calidi, & frigidi: vnde ſunt penitus materiæ immerſæ anima vero vegetabilis licet non agat niſi mediantibus prædictis, attingit tamen operatio eius ad aliquid, ad quod qualitates prędictę non ſe extendunt, videlicet ad producendam carnem, & os, & ad præfigendum terminum augmenti, & ad huiuſmodi: Vnde & adhuc detinetur infra ordinem materialium principiorum, licet non quantũ formæ prædictæ. Anima vero ſenſibilis non agit per virtutem calidi, & frigidi de neceſſitate, vt patet in actione viſus, & imaginationis, & huiuſmodi: Quamuis ad huiuſmodi operationes requiratur determinatum temperamentum calidi, & frigidi ad conſtitutionem organorum, ſine quibus actiones prædictæ non fiunt: vnde non totaliter tranſcendit ordinem materialium principiorum, quamuis ad ea nõ tantum deprimatur, quantum formæ prædictæ. Anima vero rationalis etiam agit actionem, ad quam virtus calidi, & frigidi non ſe extendit, nec eam exercet per virtutem calidi, & frigidi; Nec per organum corporale: Vnde ipſa ſola tranſcendit ordinem naturalium principiorum, (& ideo nullum corpus poteſt agere etiam vt inſtrumentum ad eius productionem,) ſecus autem anima ſenſibilis in brutis, & vegetabilis in plantis. ad 15. & in c

QVÆSTIO LVIII.

De proprietatibus animæ ſenſitiuæ.

Deinde conſiderandum eſt de proprietatibus animæ ſenſitiuæ.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR DVO.

Primo vtrum anima ſenſitiua ſit corruptibilis.

2 Vtrum anima ſenſitiua in homine ſit nobilior, & perfectior, quam in bruto.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima ſenſitiua ſit corruptibilis.

VIdetur quod anima ſenſitiua ſit incorruptibilis. Dicit enim Philoſophus 10. met. quod corruptibile, & incorruptibile differunt genere; ſed (q. de anj. a. 14 arg. 2.) anima hominis, & brutorum non differunt genere, quia nec homo a brutis genere differt, ergo anima hominis, & brutorum non differunt ſecundum corruptibile, & incorruptibile: ſed anima hominis eſt incorruptibilis, ergo & anima ſenſitiua bruti.

(q. vl. 9. s. 11. arg. p.) 2 Præterea ſubſtantia viuens naturæ ordine præfertur ſubſtantiæ non viuenti: ſed anima ſenſibilis, & vegetabilis ſunt ſubſtantiæ viuentes, ergo ſunt nobiliores ſubſtantiis non viuentibus: Aliquæ autem ſubſtantiæ non viuentes ſunt incorruptibiles, vt cæli, ergo & anima ſenſibilis, & vegetabilis erunt incorruptibiles.

(p p 75 a. 6. arg p 11. q. 164. a. p. arg. 2.) 3 Præterea quorum eſt ſimile principiũ, & ſimilis proceſſus, videtur etiam ſimilis finis; ſed ſimile eſt principium generationis hominum, & brutorum, quia de terra facta ſunt; ſimilis etiam eſt vitæ proceſſus in vtriſque, quia ſimiliter ſpirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius, vt dicitur Eccleſ. 3. ergo vt ibidem concluditur, vnus eſt interitus hominis, & iumentorum & æqua vtrorumque conditio; ſed anima hominis eſt incorruptibilis, ergo & animæ brutorum erunt incorruptibiles, vel ſi hæ ſunt corruptibiles, etiam anima rationalis erit corruptibilis.

(q. 57. 5. p. & a. p p q. 75. a. 3. & 5.) Sed contra eſt, quod anima ſenſitiua bruti eſt forma non ſubſiſtens, vt dictum eſt, ſed nulla forma non ſubſiſtens poteſt a corpore, à quo dependet in eſſe, ſeparari, atque adeo eſſe incorruptibilis, ergo anima ſenſitiua bruti eſt corruptibilis.

(q. 3. de pot. a. 11. c.) Reſpondeo dicendum, quod anima ſenſitiua bruti corrumpitur corpore corrupto; & ratio eſt, quia eſſe animæ ſenſitiuæ bruti non poteſt conſiſtere niſi (q præced. a. p. a 4.) in vnione ad corpus, quod eius operationes oſtendunt, quæ ſine organo corporali eſſe non poſſunt, vt dictum eſt. Vnde nec eſſe illius eſt illi abſolute ſine dependentia ad corpus, propter quod nec à corpore ſeparari poteſt, nec iterum in eſſe produci, niſi quatenus producitur corpus; & ideo corrupto corpore neceſſe eſt quod & ipſa corrumpatur.

(q. de ani. 5. 14 ad 2.) Ad primum ergo dicendum, quod ſi anima humana, & brutorum per ſe collocarentur in genere, ſequeretur quod diverſorum generum eſſent ſecundum naturalem generis conſiderationem: ſic enim corruptibile. & incorruptibile neceſſe eſt genere differre, licet in aliqua ratione communi poſſint conuenire: ex quo & in vno genere logico poſſunt eſſe ſecundum logicam conſiderationem. Nunc autem anima non eſt in genere ſicut ſpecies, ſed ſicut pars ſpeciei: vtrumque autem compoſitum corruptibile eſt, tam illud, cuius pars eſt anima humana, quam illud, cuius pars eſt anima bruti: & propter hoc nihil prohibet ea eſſe vnius generis.

Ad ſecundum dicendum, quod anima vegetatiua, & ſenſitiua non ſunt ſubſtantiæ viuentes, ſicut (q. vl. 9. a. 14. ad 2) nec ſubſiſtentes, ſed ſunt principia viuendi, & eſſendi: & iterum non oportet, ſi quid minus nobile eſt incorruptibile, quod etiam quod eſt magis nobile, ſit tale. Cauſa enim corruptibilitatis eſt materia, vt dictum eſt, nobilitas autem rei oritur ex forma, ineſt enim cuique rei ſecundum ſuum eſſe, quod eſt effectus formæ.

Ad tertium dicendum, quod Salomon inducit rationem illam ex perſona inſipientium, vt exprimitur Sap. 2. quod ergo dicitur, quod homo, & alia (q. 2. a. 10. ad 1 g. c. 18. 2. vl. forma) animalia habent ſimile principium generationis, verum eſt quantum ad corpus, ſimiliter enim de terra facta ſunt omnia animalia: non autem quantum ad (p. p. q. 75. a. 6. ad p.) animam: nam anima brutorum producitur ex virtute aliqua corporea: anima autem humana à Deo: & ad hoc ſignificandum dicitur gen. p. quantum ad alia animalia, producat terra animam viuentem: quantum vero ad hominem dicitur, quod inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ: & ideo concluditur. Eccl. vlt. reuertatur puluis in terram ſuam, vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum Similiter proceſſus vitæ eſt ſimilis quantum ad corpus, ad quod pertinet quod dicitur Eccleſ loco citato. ſimiliter ſpirant omnia, & cap. 2. fumus, & flatus eſt in naribus noſtris: ſed non eſt ſimilis proceſſus quantũ ad animam, quia homo intelligit, non autem alia animalia: vnde falſum eſt quod dicitur, nihil habet homo iumento amplius, & ideo ſimilis eſt interitus quantum ad corpus, ſed non quantum ad animam.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima ſenſitiua in homine ſit nobilior, & perfectior quam in brutis.

VIdetur quod anima ſenſitiua non ſit perfectior in homine, quam in brutis. Homo enim à (a. d. 17. q. 21 a. arg. p. d. 11 q. 1. a. 3 arg. 4 q. de an. a. 11.) brutis non differt ſecundum animam ſenſitiuam, ergo non eſt perfectior anima ſenſitiua in homine, quam in brutis.

2 Præterea operatio atteſtatur nobilitatem virtutis, & nobilitas huius nobilitatem formæ: ſed (p p q. 91. 3. arg. p.) quædam animalia ſunt perfectioris ſenſus, & motus, quam homo: nam canes, cum melius odorent, ſunt acutioris ſenſus, & aues, cum velocius moueantur, ſunt velocioris motus, quam homo, ergo & bruta habent nobiliorem formam ſenſitiuam, quam homo.

3 Præterea ſi anima ſenſitiua eſt perfectior in homine. maxime quia in illo eſt incorruptibilis, & ra- (q. de anis 11.) tionalis in brutis vero eſt corruptibilis, & irrationalis, ſed illud eſt falſum, nam potentiæ animæ ſenſitiuæ in homine ſunt corruptibiles, & irrationales: impoſſibile autem eſt propriam paſſionem, quę ſemper ineſt ſubiecto, cuiuſmodi eſt anima, reſpectu potentiæ, vt dictum eſt, corrumpi non corrupto ſubiecto, ergo anima ſenſitiua in homine non eſt perfectior, quam in brutis.

Sed contra anima ſenſitiua in homine non ſolum (ibid.) eſt ſenſitiua, ſed etiam rationalis, cum in homine non ſit niſi vna anima, in brutis vero eſt tantum ſenſitiua; ergo anima ſenſitiua in homine eſt nobilior, & perfectior, quam in brutis.

Digitized by Google

1.p.76 ar 5. 1.q..de ani 9.11 ad arg. 1 p.q.1.a.2. a.1 & a.5. a.4 p. Reſpondeo dicendum, quod anima ſenſitiua in homine eſt longe nobilior, & perfectior, quam in brutis, & ratio eſt, quia quæ ſunt inferioris, præexiſtunt in ſuperiori perfectius, vt dicit D. Dion. l. de diuin. nomin. dignius enim eſt alicui quod exiſtat in aliquo ſe digniori, quam quod exiſtat per ſe; vis autem ſenſitiua ſe habet ad intellectiuam ſicut inferius ad ſuperius ergo debet in anima intellectiua eſſe perfectiori modo, & per conſequens anima ſenſitiua erit in homine nobilior, & perfectior quam in aliis animalibus quia in homine eſt coniuncta cum nobiliori, & perfectiori forma completiua, ratione cuius coniunctionis, & eſt virtuoſior, licet in homine non conſtituat ſpeciem, ſicut conſtituit in cæteris animalibus, quia in illis conſideratur, vt vltima forma, ſecus in homine.

1.d.18.q.2.a. 4.p.q. 2.ad 1 Ad primum ergo dicendum, quod licet homo, & equus in hoc conueniant, quod vterque eſt ſenſibilis non tamen oportet, quod anima ſenſibilis ſit vnius rationis in homine, & equo, quia homo, & equus non ſunt vnum animal in ſpecie. Vnde in homine anima ſenſibilis eſt multo nobilior, quam in aliis animalibus, quantum ad principales actus, vt patet in actibus interiorum ſenſuum, & in operatione tactus, qui eſt principalis ſēſus. In omni enim ordine poteſtatiuo potentia inferior ſuperiori coniuncta perfectior inuenitur, vt poteſtas præpoſiti multo excellentior eſt in rege & humana natura multo perfectior eſt in Chriſto, quā in nobis, propter vnionem cum verbo anima autem ſenſibilis in homine per eſſentiam coniungitur animæ rationali.

Ad ſecundum dicendum, quod tactus, qui eſt fundamentum aliorum ſenſuum eſt perfectior in homine, quā in aliquo alio animali & propter hoc oportebat quod homo haberet temperatiſſimam complexionem inter omnia animalia. Præcedit etiam homo alia animalia quantum ad vires ſenſitiuas interiores, vt dictum eſt; ex quadam autem neceſſitate contingit, quod quantum ad aliquos exteriores ſenſus homo ab aliis animalibus deficiat, ſicut homo inter omnia animalia habet peſſimum olfactum: neceſſarium enim fuit quod homo inter omnia animalia reſpectu ſui corporis haberet maximum cerebrum, tum vt in eo perficerentur operationes interiores virium ſenſitiuarum quæ ſunt neceſſariæ ad intellectus operationem; tum etiam vt frigiditas cerebri temperaret calorem cordis, quem neceſſe eſt abundare in homine, ad hoc, quod homo ſit rectæ ſtaturæ. Magnitudo autem cerebri propter eius humiditatem eſt impedimentum olfactus, qui requirit ſiccitatem, & ſimiliter poteſt aſſignari ratio, quare quædam animalia ſunt acutioris viſus, & ſubtilioris auditus, quam homo, propter impedimentum horum ſenſuum, quod neceſſe eſt conſequi in homine ex perfecta æqualitate complexionis; & eadem etiam ratio eſt aſſignanda de hoc, quod quædam animalia ſunt homine velociora; cui excellentiæ velocitatis repugnat æqualitas humanæ complexionis.

q. de ani a. ... & 14. Ad tertium dicendum, quod anima ſenſitiua in homine propter coniunctionem cum anima rationali ſecundum ſubſtantiam eſt rationalis, & incorruptibilis, licet potentiæ ſenſitiuæ ſint corruptibiles:

q. 3. a. 8. non enim hæ ſunt proprietates animæ, ſed coniuncti; vnde tantum reſpiciunt in homine animam ſenſitiuam vt principium, & originem, non vt ſubiectum, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LIX.

De obiecto ſenſus.

Deinde conſiderandum eſt de potentiis animæ ſenſitiuæ, & erit hæc conſideratio in quinque partes diſtributa, nam primo conſiderandum eſt de ſenſu in communi, ſecundo de ſenſibus externis, tertio de internis, quarto de appetitu ſenſitiuo, quinto de potentia motiua.

Circa primum conſideranda ſunt quinque. Primo obiectum ſenſus. Secundo ſpecies ſenſibiles. Tertio operatio ſenſus, ſeu ſenſatio. Quarto organum. Quinto ipſa potentia ſenſitiua.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR SEPTEM.

Primo, Vtrum obiectum ſenſus ſit extra ſenſum.

2 *Vtrum obiectum ſenſus ſit tantum res exiſtens, & præſens.*

3 *Vtrum obiectum ſenſus ſit ſubſtantia.*

4 *Vtrum poſſint plura ſenſibilia per ſenſum ab eodem percipi.*

5 *Vtrum recte diuidatur ſenſibile in per accidens, & per ſe, & per ſe: in proprium, & commune*

6 *Vtrum ſenſus poſſit decipi circa proprium ſenſibile.*

7 *Vtrum ſenſibilia communia ſint tantum quinque.*

ARTICVLVS I.

Vtrum obiectum ſenſus ſit extra ſenſum.

Videtur quod obiectum ſenſus non ſit extra ſenſum. Dicit enim Philoſophus 2. poſt. t. vlt. quod ſenſus eſt ipſius vniuerſalis; ſed vniuerſale eſt in anima, vt dicitur 1. de ani. t. 60. ergo obiectum ſenſus non eſt extra ſenſum. 2. poſt. l. vlt. 2 de ani. l. 12

2 Præterea dicit Philoſophus 2. poſt. loco citato, quod ſenſus facit vniuerſale: ſed illud non facit niſi cognoſcendo, ergo obiectum ſenſus non ſemper eſt ſingolare exiſtens extra ſenſum. 2. poſt. l. vlt.

3 Præterea cum ſimile ſimili cognoſcatur, ſenſus debet eſſe ipſa ſenſibilia in actu; ſed ſenſibilia in actu ſentiri poſſunt ergo & ipſe ſenſus ſentiri poterit, & ita obiectum ſenſus non erit extra ſenſum. 2. de ani. l. x

4 Præterea ſenſorium ſenſus eſt compoſitum ex qualitatibus ſenſibilibus, ſed hæ ſentiuntur, cum pertineant ad obiectum ſenſus, ergo ſenſorium ſentitur, quod tamen non eſt extra ſenſum.

5 Præterea dicit Philoſophus 2 de ani. t. 136. quod viſus videt ſe videre; ſed viſio eſt intra ſenſum non extra cum ſit actus immanens, ſicut & intellectio, ergo obiectum ſenſus non eſt extra ſenſum. 3. de ani l. 2. Tab. v. ſenſus n. 32.

6 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 1.8. quod viſu diſcernimus tenebras, ſed tenebra nihil aliud eſt, quam priuatio quæ eſt ens rationis, quod tantum habet eſſe in intellectu, ergo idem quod prius. 2 de ani l. 25. 2 de ani l. 3. Tab. v. ens, n. 28.

de ſenſu l.3. 7 Præterea dicit Philoſophus, lib. de ſenſu, & ſenſibili cap. 3. quod oculus motus videt fulgorem in ſe exiſtentem, & videt ſeipſum, ergo obiectum viſus non ſemper eſt extra.

de ſenſu l.4. 8 Præterea oculus in ſpeculo videt imaginem, & ſpeciem ſui, ſed hæc non eſt niſi in organo viſus, ergo obiectum ſenſus non ſemper eſt extra ſenſum.

2. de ani. l.12. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 60. dicit, quod obiectum ſenſus eſt ſenſibile extra ſenſum exiſtens.

2. de ani. l.12. 1. c. g. c. 66. Reſpondeo dicendum, quod hæc eſt differentia inter obiectum ſenſus externi, & intellectus, quod obiectum intellectus eſt intra intellectum, obiectum vero ſenſus eſt extra, & ratio huius eſt, quia ſenſus ſecundum actum ſunt ſingularium, quæ ſunt extra animam: ſcientia vero eſt vniuerſalium, quæ ſunt intra animam, ex quo patet, quod ille, qui iam habet ſcientiam non oportet, quod quærat extra ſua obiecta, ſed habet ea in ſe; vnde poteſt illa conſiderare, quando vult, niſi forte per accidens impediatur; ſed ſentire non poteſt quando vult, quia ſenſibilia non habet in ſe ſed oportet, quod adſint ei extra. Ideo vero ſenſus eſt ſingularium, & ſcientia vniuerſalium, quia ſenſus eſt virtus in organo corporali; intellectus vero eſt virtus immaterialis, quæ non eſt actus alicuius organi corporalis: Vnumquodque autem recipitur in aliquo per modum ſui: Cognitio autem omnis fit per hoc, quod cognitũ eſt aliquo modo in cognoſcente, ſcilicet ſecundum ſimilitudinem, nam cognoſcens in actu eſt ipſum cognitum in actu: oportet igitur, quod ſenſus corporaliter, & materialiter recipiat ſimilitudinem rei, quæ ſentitur; intellectus autem recipit ſimilitudinem eius, quod intelligitur, incorporaliter, & immaterialiter. Indiuiduatio autem naturæ communis in rebus corporalibus, & materialibus eſt ex materia corporali, ſub determinatis dimenſionibus contenta. Vniuerſale autem eſt per abſtractionem ab huiuſmodi materia, & materialibus conditionibus indiuiduantibus. Manifeſtum eſt igitur, quod ſimilitudo rei recepta in ſenſu repræſentat rem ſecũdum quod eſt ſingularis; recepta autem in intellectu repræſentat rem, ſecundum rationem vniuerſalis naturæ: Et inde eſt, quod ſenſus cognoſcit ſingularia, intellectus vero vniuerſalia, & per conſequens obiectum ſenſus eſt extra ſenſum, obiectum vero intellectus eſt intra intellectum.

1. poſt. l. vlt. Ad primum ergo dicendum, quod ſingulare ſentitur proprie, & per ſe: ſed tamen ſenſus eſt quodammodo ipſius vniuerſalis; cognoſcit enim Calliam, non ſolum inquantum eſt Callias, ſed etiam inquantum eſt hic homo. Et inde eſt, quod tali acceptione in ſenſu præexiſtente, anima intellectiua poteſt conſiderare hominem in vtroque, & ſic facere vniuerſale.

ibid. Ad ſecundum dicendum, quod ſenſus dicitur facere vniuerſale, quatenus anima vniuerſalium cognitionem accipit per viam inductionis ex conſideratione omnium ſingularium.

2. de ani. l.x. & 11. de ſenſu l.3. 1. c. g. c. 66. Ad tertium dicendum, cum Philoſopho 2. de anima tex. 52. & de ſenſu c.3. quod ſenſus non eſt ſenſibilis in actu, ſed tantum in potentia: tunc autem eſt actu, quando recipit eorum ſimilitudines. Vnde non ſequitur, quod ſenſus ſentiat ſeipſum, & quod eius obiectum non ſit extra. 2. d. 19. q. p. a. 5. c. Ideo vero viſus non poteſt cognoſcere ſeipſum, quia viſus tantum cognoſcit illud, cuius ſpecies poteſt fieri in pupilla: quia cuiuſlibet virtutis operantis per organum corporale oportet vt organum ſit medium inter ipſam, & obiectum eius. Cum ergo non ſit poſſibile vt organum cadat medium inter virtutem aliquam, & ipſam eſſentiam virtutis, non erit poſſibile, vt aliqua virtus operans mediante organo corporali cognoſcat ſeipſam.

Ad quartum dicendum, quod ſenſorium ſenſus non ſentitur, quia ad hoc vt obiectum aliquod ſentiatur, debet mouere ſenſum mediante aliquo medio, eſt enim ſenſus potentia paſſiua: præterquam quod ſi ſenſibile inhærens organo ſentiri poſſet, ſemper ſentiretur, quod eſt falſum. de ſenſu l. c. q. 25. de ver. a. 4. c.

Ad quintum dicendum, quod ſenſus exterior non ſentit ſuam ſenſationem, ſed ſenſus communis, ſecundum quod ratione continuationis cum ſenſu externo nominatur nomine ſenſus externi, vt probat Philoſophus de ſenſu c.3 & 2. de ani. t. 137. vnde cum ibidem videtur oppoſitum docere, id tantum diſputatiue aſſerit. Vel dic, quod actio viſus poteſt conſiderari, vel ſecundum quod conſiſtit in immutatione organi a ſenſibili exteriori, & ſic non ſentitur niſi color. Vnde iſta actione viſus non videt ſe videre. Alia eſt actio viſus ſecundum quam poſt immutationem organi iudicat de ipſa perceptione organi a ſenſibili, etiam abeunte ſenſibili, & ſic viſus non videt ſolum colorem, vel ſentit, ſed ſentit etiam viſionem coloris. de ſenſu, 19. 2. de ani. l. 13. de ani. l. 1. p. p. 2. a. 2. ad 1. 1. c. g. c. 66. vbi vide ſentẽ 3. de ani. l. 1.

de ani. l. 2. Ad ſextum dicendum, quod viſus diſcernit tenebras, non quidem per immutationem illarum, quomodo videt colorem, & quidquid eſt per ſe obiectum eius, ſed quatenus non videt per immutationem ab exteriori ſenſibili factam.

de ſenſu 3. Ad ſeptimum dicendum, quod oculi fulgor apparet moto oculo, non autem quieſcente; & ratio huius eſt, quia accidit per oculi motionem, quaſi quod vnum fiat duo; vnum enim, & idem ſubiectũ eſt pupilla fulgens, & videns; inquantum autem eſt fulgens proiicit fulgorem ſuum ad extra: inquantum autem eſt videns, cognoſcit fulgorem, quaſi recipiendo ipſum ab exteriori. Cum autem eſt quieſcens, emiſſio fulgoris fit ab extra: & ita viſus huiuſmodi fulgorem non recipit, vt videre poſſit: ſed quando oculus celeriter mouetur, illud nigrum oculi transfertur ad locum exteriorem, in quem pupilla emittebat ſuum ſplendorem, antequam ille ſplendor deficiat, & ideo pupilla ad alium locum velociter tranſlata recipit ſplendorem ſuum quaſi ab exteriori, vt ſic videatur eſſe aliud videns, & viſum, quamuis ſit idem ſubiecto, & ideo huiuſmodi apparitio fulgoris non fit, niſi oculus celeriter moueatur; quia ſi moueatur tarde, prius deficiet impreſſio fulgoris ab exteriori loco, ad quem fulgor perueniebat, quam pupilla illuc perueniat.

de ſenſu 4. Ad octauum dicendum, quod oculus videt in ſpeculo non ſpeciem, ſed ſeipſum, per ſpeciem tamen repercuſſam, & reflexam a ſpeculo ad oculum.

ARTICVLVS II.

Vtrum obiectum ſenſus ſit tantum res præſens, & exiſtens.

de ſomno l. 2. Videtur quod obiectum ſenſus non ſit tantum res præſens, & exiſtens. Dicit enim Philoſophus lib. de inſomniis, cap. 2. quod abeunte ſenſibili adhuc viſus illud ſentit, quod probat quatuor ſignis. Primum eſt, quia vbi continue ſolem videmus, & poſtea auertimus oculos, nihil videmus, quia adhuc remanet viſio lucidi, quod tamen tunc non eſt præſens, & exiſtens. Secundum eſt, quia vbi per longum tempus vidimus colorem album, vel viridem, & transferimus oculos ad alium colorem ille per breue tempus videtur eiuſdem coloris cum priore. Tertiũ eſt quia videns ſolem, ſi mox claudat oculos, primo ei apparebit color rei ſplendidæ, deinde mutabitur in medios colores ſucceſſiue, donec veniat ad nigrum,

& euaneſcat. Quartum eſt ſi quis reſpiciat flumen velociſſime currens, deinde transferat viſum ad res quieſcentes, omnes illi videbuntur moueri, ergo ſenſus percipit res abſentes, & non exiſtentes.

de ſenſu l. 3 2 Præterea experientia patet, quod aliquando duo obiecta videntur, puta duo lumina, cum tamen vere ſit vnum tantum, ergo tunc videtur aliquid non exiſtens.

p.1 ſ.a.s. a.d. 3 Præterea triſtari non ſolum eſt de præſenti, ſed etiam de præterito, & futuro; ſed triſtitia pertinet ad vim ſenſitiuam, ergo ſenſus poteſt etiam ſentire res non præſentes, & non exiſtentes.

4 metaph. l. 4. 4 Præterea per phantaſiam in ſomniis videntur res, quæ non ſunt: ſed phantaſia pertinet ad ſenſum, ergo idem quod prius.

q. de ver. a. 11 a 3. ſed contra. 5 Præterea aliquando color albus apparet viridis, vt patet experientia, ſi videatur color albus mediante vitro viridi, ergo ſenſus percipit etiam rem non exiſtentem.

2 de ani. l. 10 de ſenſu l. 3 de mem. l. p. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 52. & de ſenſu c. 4. dicit, quod ſenſus non niſi rem præſentem ſentit, & de memoria. cap. p. dicit, quod per ſenſum neque futurum, neque præteritum cognoſcimus, ſed tantum præſens.

p. p. 78. a. 4 c. & 3 d. a. q. 81. p. 1 ad 3. p. 2. q. 1. a. 1. ad 3. q. de ver. a. 2 c. Reſpondeo dicendum, quod ſenſus exterior tantū apprehendit rem præſentem, & exiſtentem, ſed interior etiam abſentem, & non exiſtentem, ſeu præteritam, & futuram & ratio huius eſt, quia ſenſus exterior indiget ad ſuos actus exterioribus ſenſibilibus, quibus immutatur: at vero ſēſus interior habet principale obiectum interius, puta phantaſmata, quæ ſunt ſimilitudines rerum. Vnde etiam eſt, quod ſenſus exterior ſemper apprehendit rem vt eſt, niſi ſit

4 met. l. 14. q. 1. de ver. a. 2. p. 1. ad 7. a. 1. p. & a. 2. 3. d. 23. q. 1. a. 2. c. impedimentum in organo, vel in medio: ſed imaginatio, quæ pertinet ad ſenſum internum, apprehendit eam vt plurimum rem vt non eſt, quia apprehendit eam vt præſentem, cum ſit abſens: apprehendit enim, & intuetur phantaſma, quod non eſt res vera, ſed tantum ſimilitudo rei. Et ideo dicit Philoſophus 4. metaphyſ. quod in ſenſu non eſt falſitas, ſed in phantaſia. Præterea ſenſus exterior non ſubditur imperio rationis, ſicut ſubditur vis interior ſenſitiua, quia nimirum non eſt in poteſtate rationis ſenſibilium præſentia, ſine qua ſenſus externus non poteſt exire in actum: poteſt autem ratio formare imaginatiuæ virtutis phantaſma: & ideo poteſt imaginatio percipere rem abſentem, & non exiſtentem, ſecus vero ſenſus exterior, & ex his patet ad 3. & 4. obiectum.

de ſomniis 1. de ſenſ. 4. Ad primum ergo dicendum, quod ſenſus exterior ſemper apprehendit rem præſentem, niſi ſit impedimentum vel ex parte organi, vel medij, quando incipit ſentire, ob rationem allatam; ſed quia abeunte ſenſibili per aliquod breue tempus poſſunt ſimulachra ſenſibilium remanere in ſenſu externo, ideo ſenſus communis, vt continuatur cum ſenſu externo, quomodo appellatur nomine ſenſus externi, vt dictum eſt, dicitur rem exiſtentem, & abſentem ſentire, vt probat obiectum.

de ſenſu l. 3. Ad ſecundum dicendum, quod motio organi efficit, vt vnum appareat duo; vnde quod non videatur res vt eſt, oritur ex impedimento ex parte organi.

Ad tertium dicendum, quod ex parte medij impeditur ſenſus exterior, ne videat colorem, vt eſt; dictū

3 p. eſt autem, quod ſenſus exterior ſemper videt rem præſentem, ſicut eſt, niſi ſit impedimentum, vel ex parte organi, vel ex parte medij.

ARTICVLVS III.

Vtrum obiectum ſenſus poſſit eſſe ſubſtantia.

Videtur quod obiectum ſenſus poſſit eſſe ſubſtantia. Quæ enim eſt differentia corporum ad ſpiritualia, ita eadem è conuerſo, ſed oculus incorporeus poteſt corpora videre, ergo & oculus corporeus poteſt ſubſtantiam ſpiritualem, & multo magis materialem videre, & ſic obiectum ſenſus poterit eſſe ſubſtantia. 4. d. 49 q. 2 a. 2 arg. 4.

2 Præterea ſenſus externus poteſt percipere Deum ipſum: ſicut enim Deus eſt præſens per eſſentiam ſuā in intellectu: ita etiam in cælo poſt reſurrectionem erit præſens in ſenſu: vnde ſicut videbitur ab intellectu ex hoc, quod ſua eſſentia ei coniungetur, ita poterit etiam à ſenſu videri, ſed Deus eſt ſubſtantia, ergo ſubſtantia poteſt videri à ſenſu externo. ibid arg. 7

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. ponit obiecta ſenſuum externorum accidentia externa, viſus quidem colorem, & lumen; auditus ſonum; odoratus odorem, guſtus ſaporem; tactus tangibiles qualitates. 2. de ani l. 13 14. & ſeq.

Reſpondeo dicendum, quod ſenſus exterior non niſi accidentia externa per ſe poteſt ſentire, quod manifeſtum eſt primo, quia quodquid eſt, & per conſequens forma ſubſtantialis, quæ conſtituit rē in ſpecie, & à Philoſopho definitur ratio quodquid erat eſſe rei, eſt ſolius intellectus obiectum, vt dicit Philoſophus 3. de ani. t. 20. Secundo illud tantum per ſe ſentitur à ſenſu, quod per ſe paſſionem ſenſui inferre poteſt, hoc autem eſt paſſibilis qualitas, quæ per ſe diuiditur in colorem, ſonum, & huiuſmodi. Demum obiectum ſenſus externi eſt id, quod eſt illi maxime propinquum, hoc autem eſt accidens; cuius ſignum eſt, quod de ſolo accidēte iudicare poteſt, non de ſubſtantia: per accidens tamen poteſt etiam hæc percipi à ſenſu externo, quatenus accidit ei, quod per ſe ſentitur: vt quia accidit albo, quod per ſe ſentitur, quod ſit talis, vel talis ſubſtantia, puta Petrus, vel Paulus, vel hic equus, vel hic leo, ideo hæ ſubſtantiæ per accidens ſentiuntur, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 65. p. p. 67. a. 3. a. phyſ. l. 5. 4. d. 49. q. 2. a. 2. c. p. p. 77. a. 3. c. Tab. v. ſenſ. n. 13. & 14. 2. de ani l. 14

Ad primum ergo dicendum, quod omnis cognitio fit per aliquam abſtractionem à materia: & ideo quanto forma corporalis magis abſtrahitur à materia, magis eſt cognitionis principiū: & inde eſt, quod forma in materia exiſtens nullo modo eſt cognitionis principium: in ſenſu autem aliquo modo, prout à materia ſeparatur: & in intellectu noſtro adhuc melius: & ideo oculus ſpiritualis, à quo remouetur impedimentum cognitionis, poteſt videre rem corporalem: non autem ſequitur, quod oculus corporalis, in quo deficit vis cognoſcitiua, ſecundum quod participat de materia, poſſit cognoſcere perfecte cognoſcibilia, quæ ſunt ſubſtantiæ, & quæ non ſunt corporea. 4. d. 49 q. 2. a. 2. ad 4.

Ad ſecundum dicendum, quod intellectus eſt ſpiritualium perceptiuus, non autem viſus: & ideo intellectus poteſt cognoſcere diuinam eſſentiam ſibi coniunctam, non autem viſus. ad 7.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ſimul poſſint ab eodem plura ſenſibilia per ſenſum percipi.

Videtur quod ſimul poſſint ab eodem plura ſenſibilia per ſenſum percipi. Numerus enim per- q. 8. de ver. a. 14 arg. 3.

tinet ad obiectum ſenſus ſed numerus cõſtat ex pluribus vnitatibus, atque adeo ex pluribus rebus, ergo ſenſus poteſt ſimul plura percipere.

2 Præterea ſenſus, & ſenſibile ad inuicem referuntur; ſed vnum ſenſibile poteſt percipi a diuerſis ſenſibus ergo & vnus ſenſus poteſt ſimul percipere diuerſa ſenſibilia. arg 5.

3 Præterea ſenſus eſt multo ſpiritualior, quam aer; ſed in aere propter ſui ſpiritualitatem poſſunt ſimul eſſe diuerſæ formæ, vt albi, & nigri, ſicut ſi à diuerſis videntibus album, & nigrum videatur tali diſpoſitione exiſtente, quod lineæ directæ ab oculis ad res viſas interſecent ſe in vno puncto, per quod oportebit ſimul, & ſemel ſpeciem albi, & nigri deferri, ergo multo fortius ſenſus poteſt ſimul formari diuerſis formis, & ita poterit ſimul plura ſentire. ar. & quol. 7. a. 2. arg 3.

4 Præterea nihil prohibet diuerſas formas non oppoſitas ſimul eidem actu ineſſe, ſicut odorem, & ſaporem pomo, ſed ſpecies ſenſibiles non ſunt oppoſitæ, ergo nihil prohibet ſenſum vnum ſimul ſentire in actu ſecundum diuerſas ſpecies ſenſibiles & ſic poterit plura ſentire. p. p. q. 85. a. 4. quol. 7. a. 2. arg. 4.

5 Præterea non poteſt cognoſci differentia vnius ad alterum, niſi ſimul vtrumque apprehendatur, vt dicitur 3 de anima t. 146 & eadem eſt ratio de quacunque alia comparatione, ſed ſenſus communis cognoſcit differentiam albi, & dulcis ergo ſenſus communis ſaltem poteſt plura ſimul percipere. p. p. arg. 4. q. ol. arg. p.

Sed contra eſt, quod Philoſophus de ſenſ. c. 37 dicit quod vnus ſenſus non poteſt eſſe duorum. de ſenſu l. 17

2 Præterea impoſſibile eſt idem ſubiectum perfici ſimul pluribus formis vnius generis, & diuerſarum ſpecierum, ſicut impoſſibile eſt, quod idem corpus ſecundum idem coloretur diuerſis coloribus, vel figuretur diuerſis figuris; ſed omnes ſpecies ſenſibiles ſunt vnius generis, quia ſunt perfectiones vnius potentiæ ſenſitiuæ, licet res, quarum ſunt ſpecies, ſint diuerſorum generum, ergo impoſſibile eſt quod idẽ ſenſus externus ſimul perficiatur diuerſis ſpeciebus ſenſibilibus ad ſentiendum plura in actu. p. p. 85. a. 4. c.

Reſpondeo dicendum, quod ſenſus vnus non poteſt ſimul multa cognoſcere, niſi inquantum faciunt vnũ per mixturam. cuius ratio eſt, quia vnus ſenſus in actu non poteſt eſſe ſimul niſi vnus ſicut nec aliqua vna operatio, aut vnus motus terminatur niſi ad aliquod vnum, nec aliqua potentia, ſimul recipit diuerſas formas: vnde neceſſe eſt, quod ſi aliquis ſenſus, puta viſus, vel auditus debeat ſentire plura, ſentiat ea inquãtum facta ſunt vnum permixtione: & hoc ideo, quia potentia ſenſitiua ſentit illa duo ſecundum vnũ ſenſum in actu, id eſt ſecundum vnam operationem ſenſitiuam. Ex hoc autem ſenſus ſecundum actum, id eſt operatio ſenſitiua habet vnitatem ſecundum numerum, quia eſt vnius ſenſibilis, ſpecie autem eſt vnus ſenſus ſecundum actum, ſiue vna operatio ſenſitiua ex eo, quod eſt ſecundum potentiam vnam; ſicut omnes viſiones quorumcunque viſibilium ſunt eiuſdem ſpeciei propter vnitatem potentiæ: ſed viſio vnius rei differt a viſione alterius rei. Neceſſe eſt ergo ſi eſt vnus ſenſus ſecũdum actum, quod vnum dicat, id eſt iudicet ergo oportet, quod ſi multa ſunt, commiſceantur in vnum: & ſi non fuerint permixta, neceſſe eſt, quod ſint duo ſenſus ſecundum actum, & duæ operationes ſenſitiuæ: ſed neceſſe eſt quod vnius potentiæ in eodem indiuiſibili tempore ſit vna operatio, quia vnius rei non poteſt eſſe ſimul niſi vnus actus, & vnus motus. Vnde cum operatio ſenſitiua nihil aliud ſit, quam vſus quidam, quo anima vtitur potentia ſenſitiua, erit motus quidam ipſius potentiæ, inquantum ſenſus mouetur a ſenſibili. Cum ergo vnus ſenſus ſit vna potentia, non contingit quod multa ſimul ſentiantur vno ſenſu. de ſenſu l. 17

Ad primum ergo dicendum, quod ſenſus cognoſcit numerum per modum totius, & per conſequens cognoſcit plures vnitates, vt faciunt vnum totum. q. 8. ... ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod nihil ſenſus eſt in ſenſibili, ſed aliquid eius, quod ſentitur, eſt in ſenſu. & ſic non eſt eadem ratio ſentiendi multa ſimul ab vno ſenſu, & ſentiendi vnum ſimul à multis ſenſibus. ibid. ad.

Ad tertium dicendum, quod plures ſpecies ſunt in aere, tanquam in medio deferente idemque ſunt ibi per modum diſpoſitionis, & non per modum vltimæ perfectionis. quia ſunt ibi ſicut in quodam fluxu, & vt in fieri: vnde non eſt ſimile. ... ad 3.

Ad quartum dicendum, quod non ſolum oppoſitæ formæ non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, ſed nec quæcunque formæ eiuſdem generis, licet non ſint oppoſitæ, ſicut patet in coloribus, & figuris: non enim oportet idem corpus ſecundum idem ſimul colorari diuerſis coloribus, vel figurari diuerſis figuris. p. p. 6 ...

Ad quintum dicendum quod ſenſus non poteſt plura ſentire, ſed ex conſequenti inquantum plura accipiuntur, vt vnum, ſicut plura ſenſibilia vniuntur in vna differentia, vel cognoſcuntur plura ſub ratione differentiæ, quomodo etiam cognoſcuntur partes plures ſub ratione totius, in quo illæ vniuntur. p. p. ad ... quol. 12.

ARTICVLVS V.

Vtrum recte diuidatur ſenſibile in per accidens, & per ſe, & per ſe in proprium, & commune.

Videtur quod non recte diuidatur ſenſibile in per ſe, & per accidens: & per ſe in proprium, & commune. Sicut enim ſenſibilia per accidens non ſentiuntur, niſi inquantum ſenſibilia propria apprehenduntur: ſic nec ſenſibilia communia apprehenduntur, niſi ſenſibilia propria apprehendantur: nunquam enim viſus apprehendit magnitudinem, aut figuram, niſi inquantum apprehendit coloratum, ergo videtur, quod etiam ſenſibilia communia ſint ſenſibilia per accidens. 2. de an.

2 Præterea inter ſenſibilia communia ponitur figura, & magnitudo: ſed figura non percipitur ab omnibus ſenſibus, cum tamen ſenſibile commune ita dicatur, quia eſt obiectum commune omnibus ſenſibus, ergo ſaltem figura male ponitur inter ſenſibilia communia. ibid.

3 Præterea ſenſus definitur per ordinem ad ſenſibile per ſe: ſed non definitur per ordinem ad ſenſibile commune, ergo ſenſibile commune non eſt ſenſibile per ſe. ibid.

4 Præterea membra oppoſita numquam coincidunt, vt ſæpius dictum eſt, ſed ſenſibile per ſe, & per accidens coincidunt: dulce enim eſt viſibile per accidens, inquantum accidit albo, quod apprehenditur viſu, & per conſequens eſt ſenſibile per accidens, & tamen eſt ſenſibile per ſe, cum ſit obiectum propriũ guſtus, ergo male diuiditur ſenſibile in per ſe, & per accidens. ibid.

Sed contra eſt Philoſophus 2. de ani. t. 63. & de ſenſu c. 4. vbi diuidit ſenſibile in per ſe, & ibid. & ... & ſenſ. ...

per accidens, & per ſe in ſenſibile proprium, & commune.

a 49 q. 1. a. 1. c. 2 Præterea eſſe ſenſibile eſt inferre paſſionem ſenſui. ſed tantum tripliciter contingit aliquid inferre paſſionem ſenſui; vel enim illam infert ſenſui, quatenus coniungitur illi quod per ſe paſſionem infert ſenſui. & hoc eſt ſenſibile per accidens; vel per ſe infert paſſionem ſenſui, vel ſenſus eſt, & hoc eſt ſenſibile per ſe, ſed commune. vt per ſe infert paſſionem ſenſui, vt hic ſenſus, & hoc eſt ſenſibile per ſe, ſed proprium.

2 de ani l. 13. ad 49 q. 2. art. 2 de ſenſu l. 21. Reſpondeo dicendum, quod recte diuiditur ſenſibile in per ſe. & per accidens; & per ſe in proprium, & commune. Ad cuius manifeſtationem ſciendum, quod ſentire conſiſtit in quodam pati, & alterari, vt dicitur 2 de ani. t. 37. quidquid igitur facit differentiam in ipſa paſſione, vel alteratione ſenſus habet per ſe habitudinem ad ſenſum. & dicitur ſenſibile per ſe, quod autem nullam facit differentiam circa immutationem ſenſus, dicitur ſenſibile per accidens. Sic enim Philoſophus t. 63. 2. de ani. dicit, quod a ſenſibili per accidens nihil patitur ſenſus, ſecundum quod huiuſmodi. Differentiam autem circa immutationem ſenſus poteſt aliquid facere dupliciter Vno modo quantum ad ipſam ſpeciem agentem, & ſic faciunt differentiam circa immutationem ſenſus ſenſibilia per ſe propria, nimirum ſecundum quod hoc eſt color, illud autem ſonus hoc autem eſt album, illud vero nigrum, Quædam vero alia faciunt differentiam in tranſmutatione ſenſuum, non quantum ad ſpeciem agentis, ſed quantum ad modum actionis: qualitates enim ſenſibiles mouent ſenſum corporaliter, & ſitualiter: vnde aliter mouent, ſecundum quod ſunt in maiori, vel minori corpore, & ſecundũ quod ſunt in diuerſo ſitu, ſcilicet vel propinquo, vel remoto, vel eodem, vel diuerſo: & hoc modo faciunt circa immutationẽ ſenſuum differentiam ſenſibilia communia, puta magnitudo, figura, numerus, motus, quies Manifeſtum eſt enim, quod ſecundum omnia hæc quinque diuerſificatur magnitudo, vel ſitus, & quia non habent habitudinem ad ſenſum, vt ſpecies activorum, ideo ſecundum ea non diuerſificantur potentiæ ſenſitiuæ, ſed remanent communia pluribus ſenſibus. Quod vero attinet ad ſenſibile per accidens, ſciendum eſt, quod ad hoc, quod aliquid ſit ſenſibile per accidens primo requiritur quod accidat ei, quod per ſe eſt ſenſibile, ſicut accidit albo eſſe hominem, & accidit ei eſſe dulce. Secundo requiritur, quod ſit apprehenſum a ſentiente, ſi enim accideret ſenſibili, quod lateret ſentientem, non diceretur per accidens ſentiri. Vnde oportet, quod per ſe cognoſcatur ab aliqua alia potentia cognoſcitiua ſentientis. Tertio requiritur vt iſta alia potentia cognoſcitiua ſentientis non ſit ſenſus externus, ſed vel intellectus, vel vis cogitatiua, aut vis æſtimatiua, dulce enim eſt viſibile per accidens inquantum accidit albo, quod apprehenditur viſu. & tamen ipſum dulce per ſe cognoſcitur ab alio ſenſu, ſcilicet a guſtu. Vnde proprie loquẽdo non eſt hoc vniuerſaliter ſenſibile per accidens. nam eſt ſenſibile per ſe, licet ſit viſibile per accidens; ſenſibile autem per accidens nullo modo debet eſſe ſenſibile per ſe, nam illud, vt dictum eſt, nullo modo mouet ſenſum externum, hoc vero illum mouet. Quod ergo eſt ſenſibile per accidens debet cognoſci ab alia potentia, puta vel intellectus ſi quod ſenſu proprio non cognoſcitur, ſit vniuerſale, & ſi ſtatim ad occurſum rei ſenſatæ apprehendatur intellectu. Sicut ſtatim cum video aliquem loquentem, vel mouere ſeipſum, apprehendo per intellectum vitam eius, vnde poſſum dicere, quod video eum viuere, Vel cogitatiuæ, ſi quod ſenſu externo non percipitur, apprehendatur in ſingulari, vt puta cum video coloratum, percipio hunc hominem, vel hoc animal: huiuſmodi enim apprehenſio in homine fit per virtutem cogitatiuam, quæ dicitur etiam particularis, eo quod eſt collatiua intentionum indiuidualium, ſicut ratio vniuerſalis eſt collatiua rationum vniuerſalium. Nihilominus tamen hæc vis eſt in parte ſenſitiua, quia vis ſenſitiua in ſui ſupremo participat aliquid de vi intellectiua in homine, in quo ſenſus intellectui coniungitur: vel æſtimatiuæ, vt in animali irrationali, nam in eo fit apprehenſio intentionis indiuidualis per æſtimatiuam naturalem, ſecundum quod ouis per auditum, vel viſum cognoſcit filium, vel quid huiuſmodi, & ex his patet ad quartum obiectum.

Ad primum ergo dicendum, quod ſenſibilia communia non ſunt ſenſibilia per accidens, ſed per ſe, vt patet ex dictis, & probat Philoſophus 2. de ani. t. 134. quia quæcunque ſentiuntur per hoc, quod immutant ſenſum, ſentiuntur per ſe. & non ſecundum accidens: nam hoc eſt per ſe ſentire, pati aliquid à ſenſibili: ſenſus autem nihil patitur à ſenſibili per accidens: omnia autem ſenſibilia communia per immutationem quandam ſentiuntur. Manifeſtum enim eſt, quod magnitudo immutat ſenſum, cum ſit ſubiectum qualitatis ſenſibilis, puta caloris, aut saporis: & qualitates non agunt ſine ſuis ſubiectis, ex quo apparet, quod figuram etiam cognoſcimus cum quadam immutatione, quia figura eſt aliquid magnitudinis, quia conſiſtit in terminatione magnitudinis: eſt enim figura, quæ termino, vel terminis continetur, vt dicitur in p. Euclid. manifeſtum eſt etiam, quod quies comprehenditur ex motu, ſicut tenebra per lucem: eſt enim quies priuatio motus. Numerus etiam cognoſcitur per negationem continui, quod eſt magnitudo: numerus enim rerum ſenſibilium ex diuiſione continui cauſatur: Vnde etiam proprietates numeri per proprietates continui cognoſcuntur: quia enim continuum eſt diuiſibile in infinitum, & numerus in infinitum creſcere poteſt, vt patet ex 3. phyſ. 3 de ani l. p.

Ad ſecundum dicendum, quod ſenſibilia communia non ita dicuntur, quia ſentiantur ab omnibus ſenſibus, ſed quia non tantum ſentiuntur ab vno, ſicut ſenſibilia propria, ſed etiam à multis. 2. de ani l. 13 de ſenſu l. 21.

Ad tertium dicendum, quod ſenſibile per ſe eſt duplex, Vnum proprie, & hoc eſt, quod ita immutat ſenſum, vt illi det ſpeciem, & in ordine ad illud ſenſus definitur. Aliud non ita proprie, & hoc facit in ſenſu immutationem quantum ad modum actionis. 2. de ani. l. 13.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſenſibilia communia ſint tantum quinque.

VIdetur quod ſenſibilia communia ſint plura, quam quinque. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 133. quod vnum ſentitur à multis ſenſibus: ſed quod ſentitur a multis ſenſibus eſt ſenſibile commune, ergo ſenſibilia communia ſunt plura, quam quinque.

2 Præterea de ſenſ. cap. 4. dicitur, quod aſperum, & leue, acutum, & obtuſum ſunt ſenſibilia communia ergo ſenſibilia communia ſunt plura, quam quinque.

3 Præterea ſicut quies cognoſcitur per motum, ita tenebra per lucem: ſed quies eſt ſenſibile commune, ergo etiam tenebra erit ſenſibile com- 3. de ani. l. p.

mune, & ſic erunt plura, quam quinque.

2. de ani. l. 13. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 63. numerat tantum quinque ſenſibilia communia, magnitudinem, numerum, figuram, motum, & quietem.

ibid. Reſpondeo dicendum, quod ſenſibilia communia ſunt prædicta quinque, quia omnia illa faciunt ad immutationem ſenſus, quantum ad modum actionis, non quantum ad ſpeciem agentis, quod eſt art. 5. proprium ſenſibilis communis, vt dictum eſt, quod autem ſint tantum illa quinque, manifeſtum eſt, quia omnia alia ad illa reuocari poſſunt vnum quidem ad numerum, quia numerus nihil aliud eſt, de ſenſu l. 2. quam multitudo quædam vnitatum; Aſperum vero, & lene pertinent ad figuram; ſimiliter & acutum, & obtuſum pertinent ad diſpoſitiones figuratum habent habentium angulos; quamquam & ex prædictis quinque, ad magnitudinem aliquo modo reliqua reuocari poſſunt. Et ex his patet ad prima duo obiecta.

3. de ani. l. 2. Ad tertium dicendum, quod tenebras viſus non videt directe, per immutationem factam in ipſo, vel ſecundum ſpeciem agentis, vel ſecundum modum actionis, ſed indirecte, iudicando de ipſa immutatione organi à ſenſibilis, etiam abeunte ſenſibili; & ideo non eſt ſenſibile per ſe, ſiue proprium, ſiue commune.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſenſus poßit decipi circa proprium ſenſibile.

3. de ani. l. 11. & 6. VIdetur quod ſenſus poſſit decipi circa proprium ſenſibile Dicit enim Philoſophus 3. de ani t. 26 quod ſenſus viſus poteſt aliquando decipi iudicando id quod non eſt eſſe. & 3. de ani. t. 161 dicit quod ſenſus circa proprium obiectum habet licet raro falſitatem.

q. p. de ver. a. p. arg. 1. contra de ſenſu. l. 3. p. p. q. 85. a. 6. c. & q. 17. a. 2. 6. 2 Præterea tunc ſenſus decipitur circa proprium ſenſibile, quando aliter apprehendit illud, quam ſit; ſed ſenſus exterior aliquando aliter apprehendit proprium ſenſibile, quam ſit; videt enim viſus aliquando obiectum alterius coloris, quam ſit, & aliquando videt multiplicatum, cum tamen à parte rei ſit tantum vnum: ſimiliter & guſtus febricitantis iudicat amara, quæ ſunt dulcia, ergo ſenſus poteſt decipi circa proprium ſenſibile.

p. periher. l. 3. 3 Præterea dicit Philoſophus 6. met. quod veritas tantum eſt in mente: ſed ſi ſenſus nunquam deciperetur circa proprium ſenſibile, etiam in ſenſu eſſet veritas, & diceretur verus, ſicut intellectus apprehendens quod quid eſt ſemper eſt verus, & nunquã decipitur, vt dicit Philoſophus 3. de ani. ergo ſenſus circa proprium ſenſibile poteſt decipi.

3. de ani. l. 11. p. p. q. 17. a. 2. ad 2. & art. 1. c. 2. de ani. l. 13. Sed contra eſt, quod Philoſophus 4. met. t. 24 dicit quod ſenſus proprij ſenſibilis non eſt falſus, quod idem dicit 2. de ani. t. 26. & 2. de ani. t. 63 vbi ait, quod ſenſibile proprium eſt quod vno tantum ſenſu ſentitur, & circa quod non contingit ſenſum errare.

p. p. q. 85. a. 6. c. 1. de ani. l. 6. 2 Præterea ad proprium obiectum vnaquæque potentia per ſe ordinatur ſecundum quod ipſa; quæ autem ſunt huiuſmodi ſemper eodem modo ſe habent: Vnde manente potentia nunquam deficit eius iudicium circa proprium obiectum; ſed proprium obiectum ſenſus eſt ſenſibile proprium, hoc enim eſt, quod per ſe primo attingitur à ſenſu, ergo circa ſenſibile proprium per ſe non fallitur ſenſus.

p. p. q. 17. a. 2. & q. 85. a. 6. c. & q. 1. de verit. a. 11. Reſpondeo dicendum, quod ſicut res habet eſſe per propriam formam ita virtus cognoſcitiua habet cognoſcere per ſimilitudinem rei cognitæ; Vnde ſicut res naturalis non deficit ab eſſe, quod ſibi competit ſecundum ſuam formam, poteſt autem deficere ab aliquibus accidentibus, vel conſequentibus; ſicut homo ab hoc, quod eſt habere duos pedes, non autem ad hoc, quod eſt eſſe hominem; ita virtus cognoſcitiua non deficit in cognoſcendo reſpectu illius rei, cuius ſimilitudine informatur, poteſt autem deficere circa aliquid conſequens ad ipſam, vel accidens ei Quia ergo ſenſibile proprium eſt illud, reſpectu cuius primo & per ſe ſenſus informatur ſimilitudine: ſenſibile vero commune eſt cuius ſimilitudo eſt quidem per ſe, ſed non primo in ſenſu: ſenſibile vero per accidens, cuius ſimilitudo neque primo, neque per ſe, ſed tantum per accidens eſt in ſenſu, ideo ſenſus non poteſt falli, & decipi circa proprium ſenſibile, niſi per accidens, & in paucioribus, ex eo ſcilicet, quod propter indiſpoſitionem organi non conuenienter recipit ſenſibilem formam: ſicut & alia paſſiua propter ſuam indiſpoſitionem deficienter recipiunt impreſſionẽ agentiũ Et inde eſt, quod propter corruptionẽ linguæ infirmis dulcia amara eſſe videtur. Poteſt autem falli, & decipi ſenſus circa ſenſibilia communia, & per accidens, etiamſi ſit recte diſpoſitus; quia ſenſus non directe refertur ad illa, ſed per accidens, & ex conſequenti, inquantum refertur ad alia: Vnde ita ſe habet ſenſus ad iſta, ſicut intellectus, cum iudicat aliquid alicui ineſſe, vel non ineſſe, componendo, & diuidendo, niſi quod ſenſus circa ſenſibilia communia, & per accidens non ita decipitur, vt cognoſcat falſitatem, & deceptionem, quomodo reperitur deceptio in intellectu: ſed tantum quia cognitio eius falſa eſt, cum tamen in intellectu componente, & diuidente ſit deceptio & quia cognitio intellectus falſa eſt, & quia intellectus cognoſcit falſitatem, ſicut & veritatem.

Ad primum ergo dicendum, quod ſenſus exterior dicitur raro falſus, quia deceptio in illo contingit per accidens, ratione impedimenti, vel intrinſeci, vel extrinſeci puta ratione medij, vt cum quis per medium viride videt colorem album, quem falſo iudicat eſſe viridem ratione medij. q. p. de ver. a. 11. c.

Ad ſecundum dicendum, quod ſenſus exterior, vt dictum eſt, reſpectu ſenſibilis proprij, nunquam per ſe decipitur, ſed tantum per accidens ratione impedimenti, vel intrinſeci, vel extrinſeci: & hoc, quia per ſe primo refertur ad ſenſibile proprium: & quia ſenſus externus apprehendit rem præſentem, ſicut eſt, ad differentiam ſenſus interni, puta phantaſiæ, quæ, quia vt plurimum apprehendit rem, vt non eſt, nam illam apprehendit vt præſentem, cum ſit abſans, ſæpe fallitur. Vnde Philoſophus 4. met. dicit, quod ſenſus non eſt dominus falſitatis, ſed phantaſia. ibid & in c. humanas.

Ad tertium dicendum, quod veritas dicitur tantum eſſe in mente, tanquam in cognoſcente veritatem, quia ſolus intellectus cognoſcit veritatem. Vnde intellectus dupliciter dicitur verus, & quia cognoſcit veritatem, & quia cognitio eius vera eſt: ſenſus vero, quia non cognoſcit veritatem, tantum dicitur verus, quia eius cognitio vera eſt, vt dictum eſt. p. perih. l. 3. p. p. q. 17. a. 1. c. in c.

QVÆSTIO LX.

De ſpeciebus ſenſibilibus.

Deinde conſiderandum eſt de ſpeciebus ſenſibilibus.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR TRIA.

Primo, Vtrum dentur ſpecies, quæ ſint neceſſariæ ad actum ſentiendi.

2 Vtrum hæ ſpecies ſint diuerſæ ſpeciei à qualitatibus ſenſibilibus.

3 Vtrum ſpecies ſenſibiles percipiantur ſenſu, vt viſibiles viſu.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dentur ſpecies, quæ ſint neceſſariæ ad actum ſentiendi.

3. de ani. l. 7. q. de ani. a. 3. arg 2. VIdetur quod non ſint neceſſariæ ſpecies ſenſibiles ad actum ſentiendi. Dicit enim Philoſophus 3. de ani. t. 6. quod ſola anima intellectiua eſt locus ſpecierum: ſed ſi ſenſus egeret ſpeciebus ad ſentiendum, & eas reciperet ab obiecto, etiam ſenſos dici poſſet, ſeu anima ſenſitiua locus ſpecierum, quia etiam intellectus dicitur locus ſpecierum, non quia habeat illas actu in ſe, ſed quia poteſt illas recipere, vt dicit Philoſophus loco citato, ergo non ſunt neceſſariæ ſpecies ſenſibiles in ſenſu ad actum ſentiendi.

de mem l. 5. 2 Præterea ſi dantur hæ ſpecies ab obiectis exterioribus in ſenſibus impreſſæ, ſequitur, vt argumentatur Philoſophus l. de memoria c. 3. ſenſum externum poſſe ſentire rem abſentem; nam cum ſenſus exterior ſit conformis interiori, ſicut hic poteſt per ſpecies permanentes abeuntibus ſenſibilibus apprehendere rem non præſentem: ita & ille propter prædictam conformitatem poſſet apprehendere rem non præſentem: ſed hoc eſt falſum, nam ſenſus tantum apprehendit id, quod eſt præſens, non autem quod eſt præteritum, vel futurum, vt dictum eſt, ergo non dantur huiuſmodi ſpecies.

q. 90 a. 1. 2. de ani. l. 24. 3. de ani. l. 2. 3 Præterea ſi ſunt neceſſariæ huiuſmodi ſpecies in ſenſu externo ad actum ſentiendi, vel ſunt eiuſdem rationis cum obiectis, vel diuerſæ: non primum, quia ſenſus eſt ſuſceptiuus formarũ ſine materia, vt dicitur 2. de ani. t. 121. & 138. obiectũ autem ſenſus externi habet eſſe materiale: & quia, vt dicit Cõmentator, omne recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti: ſic enim lingua infirmi, quia eſt infecta humore cholerico, & amaro, non poteſt percipere aliquid dulce, ſed omnia videntur ei amara. Neque ſecundum, quia ſic non repræſentabunt obiecta, repræſentare enim eſt continere ſimilitudinem alicuius, ergo idem quod prius.

4 Præterea vel hæ ſpecies ſunt indiuiſibiles, vel diuiſibiles, non primum, quia ſubiectantur in corpore diuiſibili, nullum autem indiuiſibile eſt in diuiſibili, quia ſic commenſurarentur, quod dici non poteſt Neque ſecundum, quia ſic non poſſet ex omni parte medij, in quo dicuntur prius eſſe, quã in ſenſu, videri obiectum, quod eſt falſum, ergo non ſunt neceſſariæ huiuſmodi ſpecies.

5 Præterea ſi ſunt neceſſariæ huiuſmodi ſpecies in ſenſu externo ad actum ſentiendi, vel primo vt ſint medium ſentiendi, & hoc non, quia ſufficiens medium videndi oculo eſt lumen intrinſecum: vel ſecũdo vt vniant obiectum cum potentia, cum agens, & patiens debeant eſſe ſimul: & hoc non, quia ad hoc, vt ſenſus exterior percipiat obiectum, neceſſario debet eſſe diſtantia localis inter ſpeciem, & obiectum, nam ſenſibile ſupra ſenſum poſitum non facit ſenſationem. Vel tertio vt determinet potentiam ad ſentiendum, & hoc non, quia vires ſenſitiuæ exteriores ex ſe ſunt determinatæ ad ſuos actus, cuius ſignum eſt, quod non ſunt ſuſceptiuæ vllius habitus, cuius eſt determinare potentiam: Vel quarto ad producendum ſenſationis actum, & hoc non, quia actus vitalis ſufficienter elicitur à potentia vitali. Vel demum ad repræſentandum obiectum, & hoc etiam non, tum quia quod repræſentat potentiæ cognoſcitiuæ aliquid, debet ab illa cognoſci, alioqui non duceret ipſam in cognitionem alterius: tum quia ſenſus non agit producendo ſimilitudinem aliquam, vel ſimulachrum obiecti, in quo rem ad extra videat, ſicut ſenſus internus, & intellectus, quia quod videtur verbi gratia per viſum, immediate eſt color, & lux ad extra: & idem eſt de alijs ſenſibus externis: ad differentiam ſenſus interni, cuius obiectum eſt ſimilitudo rei externæ, eo quod poteſt percipere rem abſentem, & intellectus, qui, quia poteſt ſimiliter intelligere rem abſentem, & denudatam à conditionibus indiuiduantibus, neceſſe eſt vt ſibi formet interius aliquam ſimilitudinem, & imaginem, in qua rem illam ſic intueatur ergo non ſunt neceſſariæ huiuſmodi ſpecies in ſenſu externo ad actum ſentiendi.

p. 2 q. 50. a. 3. ad 4.

q. 14. de verit a. 8. ad 2. 2. p. & ad 2. pp.

6 Præterea forma inferioris gradus non poteſt producere ſimilitudinem ſui in gradum, altiorẽ ſed forma ſenſibilis naturalis eſt inferioris gradus quã ſpecies ſẽſibilis producta in medio, vel in ſenſu, ergo forma ſenſibilis non poteſt producere ſpeciem ſenſibilem, & per conſequens cum non detur aliud producens, non dabitur talis ſpecies, & ſic non erit neceſſaria ad ſentiendum. p. c g c 65.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 7. phyſ. t 11. cum probaſſet in motu locali mouens, & motum debere eſſe ſimul, quia ad actionem requiritur contactus, idem probat in omni genere alterationis, & præſertim in alteratione ſenſus, dicit enim quod obiectum viſibile alterat aërem, cui coniunctus eſt, & aër alteratus alterat viſum, cui abſque medio eſt coniunctus, ſed aer non alteratur à colore, nec viſus ab aere, niſi recipiendo aliquam formam, & non eiuſdem ſpeciei cum colore, quia viſus vt videat, debet eſſe denudatus ab omni colore, vt dicit Philoſophus, ergo aliam, quam nos vocamus ſpeciem ſenſibilem. 7. phyſ. l. 3. & 4.

2 Præterea 2. de ani. t 11. dicit Philoſophus, quod ſenſus eſt potentia paſſiua, & t. 52. quod ſi non patitur ab obiecto, non eſt ratio, cur non ſentiat ſeipſum, vnde concludit t. 54. & t. 60. & 62. quod quia omnia, quæ ſunt in potentia, patiuntur, & mouentur ab actiuo, & exiſtente in actu, ſenſus patitur ab obiecto, quatenus recipit ab illo ſpeciem, ratione cuius ſenſus dum patitur ab illo, dicitur illi diſſimilis, ſed cum iam paſſus eſt, dicitur factus illi ſimilis, & talis, quale eſt illud, quod idem dicit t 118. non poteſt autem ſenſus fieri talis realiter, quale eſt obiectum, non enim color facit viſum coloratum, quia cum diſpoſitio materialis ſenſus non ſit ſimilis diſpoſitioni materiali ſenſibilis ſenſus non eſt receptiuus qualitatis ſenſibilis ſecundum eſſe materiale, & naturale, color autem eſt qualitas habens in obiecto ſenſibili eſſe materiale, & naturale, ergo debet fieri talis intentionaliter, & ſpiritualiter, me- 2. de ani t. 10 11. 23 & 24.

diante ſpecie illi impreſſo, quale eſt ipſum naturaliter, & materialiter.

2. de ani, l. 14 & 15. 3 Præterea 2. de ani. t. 67. dicit Philoſophus, quod color eſt motiuus perſpicui in actu, & t. 71. quod perſpicuum in actu, quod eſt ſuſceptiuum colons, eſt ſine colore, ſed color non mouet perſpicuum, niſi imprimendo aliquid, non poteſt autem imprimere colorem realem, quia color non eſt actious, & multiplicatiuus ſui realiter, ſicut primæ qualitates, quæ propterea ſolæ dicuntur à Philoſopho 2. de gen. l. 8. actiuæ, & paſſiuæ ad inuicem 2. de gen. t. 8. ergo debet imprimere colorem intentionalem, ſeu ſpeciem ſenſibilem ſui.

2. de ani. l. 15 23, & 24. 4 Præterea 2. de ani. t. 74. & 75. contra Democritum probat, quod ſi inter viſum, & obiectum eſſet vacuum, non poſſet videri tale obiectum, & non niſi quia oportet ad hoc, vt aliquid videatur, quod organum viſus patiatur à viſibili, recipiendo aliquid ab illo; non poteſt autem pati ab ipſo viſibili immediate, quia viſibile ſupra viſum poſitum non videtur, ſicut nec aliud ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium non ſentitur, vt docet Philoſophus ibidem t. 75. & t. 114. & 116. vbi vniuerſaliter concludit, quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium non facit ſenſationem, ergo debet ab illo pati per aliquod medium, mediante quo ſcilicet formam aliquam ab obiecto recipiat; & ſic neceſſe eſt quod detur aliquod medium inter viſibile, & viſum, quod tamen tollitur, poſito vacuo: vnde ſequitur, quod ſi daretur vacuum non ſentiretur obiectum, quæ ratio manifeſte ſupponit obiectum producere aliquid in medio & medium in ſenſu, quod expreſſe docet idem Philoſophus 3. de ani. t. 31 vbi dicit, quod aer immutatur à 3 de ani, l. 15 colore, & ſic immutatus pupillam immutat, faciendo illam aliqualem, imprimendo ſcilicet illi ſpeciem, & quod pupilla ſic immutata immutat ſenſum internum, imprimendo ſcilicet illi ſpeciem, ergo neceſſaria eſt ſpecies in ſenſu ad actum ſentiendi.

2. de ani l. 24. 3. de ani. l. 25 5 Præterea 2. de ani t. 121. dicit Philoſophus, quod ſenſus eſt id, quod eſt ſuſceptiuum formarum ſine materia, eo modo, quo cera recipit ſignum annuli ſine ferro, & auro, & t. 138. melius hoc explicans dicit, quod, quia ſenſus recipit formam ſine materia, viſus eſt aliquo modo coloratus, quia recipit colorem ſine materia, at forma, ſeu color ſine materia nihil aliud eſt, quam ſpecies coloris à colore in viſu producta, quæ, quia eſt ſimilitudo coloris poteſt dici aliquo modo, habens eſſe intentionale, & ſpirituale, ergo dantur ſpecies in ſenſibus.

3 de ani l. 2. 6 Præterea 2. de ani. t. 138. dicit, quod ſenſibilis & ſenſus actus idem eſt, & vnus, & t. 140. ſenſibilis actus in ſenſitiuo exiſtit, & t. 141. vnus eſt actus ſenſibilis, & ſenſitiui, eſſe autem alterum, at nullus actus ſenſibilis poteſt eſſe in ſenſu præter ſpeciem, nam hæc eſt perfectio ſenſus, & eſt effectus ſenſibilis, cum ſit ab illo in ſenſu producta ergo idem quod prius.

de mem. l. 3. 7 Præterea Philoſophus lib. de mem c. 3. dicit, quod ſenſibile imprimit picturam quandam, & figuram ſenſui, quomodo ſigillans imprimit figuram ceræ, ergo ſicut figura ceræ impreſſa eſt aliqua forma, in cera producta, ita pictura, & figura ſenſui ab obiecto 2. de ani l. 12 impreſſa erit aliqua forma ab hoc in illo producta, quam nos vocamus ſpeciem.

de ſomnijs. l. 2. 8 Præterea 2. de ani. t 57. & l. de ſomnijs c. 2. dicit Philoſophus, quod ſenſibilia in ſingulis ſenſibus efficiunt ſenſationem, quatenus in ſenſitiuis faciunt paſſionem quandam, quam remanere probat in ſenſibus, ſed præſertim in viſu, etiam abeunte ſenſibili, per quatuor ſigna manifeſta, quam paſſionem vocat 2. de ani t. 53. formam ſine materia, ergo vere obiectum ſenſibile producit realem formam in ſenſu, quam nos dicimus ſpeciem

de ſenſu 9 Præterea de ſenſu c. 2. dicit Philoſophus quod motus aer in medio facit videre, ergo obiectum mouet aerem, ſed non alio motu, quam alterationis, ergo vere obiectum producit aliquam formam in aere, ſeu in medio, ſed non eandem ſpecie cum forma obiecti, cum color, quod eſt obiectum viſus, non ſit actiuus, ergo diuerſam ſpcie, quam nos vocamus ſpeciem, & c. 7. dicit quod paſſio medij fit in inſtanti, ergo obiectum agit in inſtanti in medium; at omnis actio terminatur ad aliquam formam vi actionis productam, & c. 4. dicit quod oculus in ſpeculo videt ſeipſum, quia ſpecies emiſſa ab oculo reflectitur, & repercutitur à ſpeculo ad oculum, & mediante illa deinde oculus videt ſeipſum, non autem ſpeciem, ergo datur ſpecies ſenſibilis.

10 Præterea viſus determinatur ad videndum aliquid determinatum per aliquid præuium viſioni, ſed non determinatur per lucẽ, nam hæc eſt indifferens ad omnia viſibilia, neque determinatur per obiectũ extra, nam hoc terminat viſionem; ergo debet determinari ab obiecto externo mediante ſpecie ſenſibili ab obiecto in viſu producta. q. de po. a. 3.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, quod in omni ſenſu tam interno, quam externo neceſſario requiritur ad actum ſentiẽdi ſpecies ſenſibilis ab obiecto in ſenſu externo producta. Quod multipliciter poteſt eſſe manifeſtum, & primo ex natura cognitionis; hæc enim ex natura ſua petit fieri per aſſimilationem, & ſimilitudinẽ obiecti, quod patet, primũ quia cum duplex ſit actio, ſicut dicitur 4. met. t. 16 vna, quæ manet in agente, vt videre, & intelligere & altera, quæ tranſit in exteriorem materiam, vt calefacere, & ſecare: & vtraque fiat ſecundum aliquam formam: ſicut forma, ſecundum quam prouenit actio tendens in exteriorem materiam, eſt ſimilitudo obiecti actionis, vt calor calefaciens eſt ſimilitudo calefacti; ita forma, ſecundum quam prouenit actio manens in agente, eſt ſimilitudo obiecti; Vnde ſicut ſimilitudo rei intellectæ eſt forma, ſecundum quam intellectus intelligit, ita ſimilitudo rei viſibilis eſt forma, ſecundum quam viſus videt, ergo ſicut forma intellectus dicitur ſpecies intelligibilis, ita forma viſus dicetur ſpecies ſenſibilis. Et hinc eſt, quod Philoſophus 3. de ani t. 28. dicit quod lapis non eſt in anima, ſed ſpecies, & forma lapidis. Deinde quia ſicut res habet eſſe per propriam formam, ita virtus cognoſcitiua habet cognoſcere per ſimilitudinem, vt omnes Philoſophi antiqui communi conſenſu dixerunt, vt docet Philoſophus p. de ani. & ratio huius eſt, quia anima eſt quodammodo omnia, vt inquit Philoſophus 3. de ani. t. 37. nam omnia materialia ſunt in ſpiritualibus ſubſtantijs aliquo modo, tamquam in cauſis vniuerſalibus: & anima ſecundum virtutem ſenſitiuam eſt in potentia ipſa ſenſibilia, ſicut ſecundum intellectiuam intelligibilia, vt ex eodem Philoſopho dictum eſt: vnde neceſſe eſt, quod omnia ſenſibilia ſint in ſenſu ſecundum aliquod eſſe proportionatum ſenſui, & ſimiliter intelligibilia in intellectu ſecundum eſſe illi proportionatum: illud autem eſt eſſe ſenſibile, hoc autem intelligibile. Quia vero omne eſſe eſt ſecundum aliquam formam, oportet quod eſſe ſenſibile rerum materialium ſit ſecundum formam ſenſibilem, ſicut eſſe intelligibile earundem ſecundum formam intelligibilem Sicut autem forma intelligibilis in intellectu dicitur ſpecies intelligibilis, & eſt immaterialis quædam ſimilitudo rerum materialium, ita forma ſenſibilis in ſenſu dicetur ſpecies ſenſibilis, & erit ſimilitudo in ſenſu exiſtens repræſentatiue rei ſenſibilis externæ. Secundo poteſt idem eſſe manifeſtum

[margin: 35. q. p. ... p. ad 3. quol. 8 a 4. ... 1. de ver. a 1.]

ita & ſenſus in actu eſt ſenſibile in actu; non poteſt autem fieri vnum ex vtroque, niſi per ſpeciem, & ſimilitudinem obiecti; non enim ſenſus in actu dicitur fieri obiectum, ſeu ſenſibile in actu, quia obiectum ſenſibile fiat ſubſtantia, vel pars ſubſtantiæ ſenſus, vel intellectus, ſed quia obiectum mediante forma, & ſpecie in ſenſu producta, fit forma illius, & ex coniunctione vtriuſque fit hoc vnum, quod eſt ſenſus in actu, ergo neceſſariò dicendum eſt requiri ad ſenſationẽ ſpeciem à ſenſibili in ſenſu productam.

[margin: 7. phyſ. l. 4. ... text. 16 ... de ani. l. 7]

Tertiò, idem patet ex neceſſario contactu mouentis & moti, & neceſſaria ſimultate vtriuſque. Cùm enim omne mouens, & motum neceſſariò debeant eſſe ſimul, quod in omni etiã alteratione fusè probas Philoſophus 7. phyſ. & obiectũ ſenſibile immutet, & agat in ſenſum, quod patet tum ex medio, quod neceſſario debet intercedere inter ſenſum & obiectũ, vt dictum eſt ex Philoſopho, non enim vllũ agens eget medio, niſi ſit actio per ipſum, alioqui in ipſo reciperetur, tum ex præſentia obiecti neceſſariò requiſita ad ſenſationem, non enim intelligi poteſt, quomodo hæc præſentia facit ad ſenſationem ſenſus externi, ſi nõ agat in ipſum ſenſum; quia nec eſſet ratio, cur obiectum valdè diſtans non ſentiretur; ideò enim requiritur determinata diſtantia ad viſionem obiecti, quia operatio ſenſitiua perficitur per actionẽ ſenſibilis in ſenſum, quæ eſt actio ſitualis ad diſtinctionem operationis intellectus, quæ non determinatur per aliquem ſitum: & conſequenter non eſſet ratio, cur non ita facilè videatur obiectũ diſtans atq; propinquum cùm tamen difficiliùs videamus illud, quàm hoc, & non niſi quia corporis diſtantis debilior eſt impreſſio, & ideò difficiliùs illud sẽtimus, neque ſimiliter eſſet ratio cur obiectum propinquũ maius appareat quàm diſtans: Neceſſariò dicendum eſt, quòd obiectum ſenſibile ſimul ſit cum ſenſu, quem immutat, nõ poteſt autem eſſe ſimul realiter ſeu ſecundùm ſuam ſubſtantiam, quia ſenſibile poſitũ ſupra ſenſorium non facit ſenſationem, vt manifeſtè conſtat in viſu: ergo debet ſimul eſſe intentionaliter, ſeu per ſpeciem in medio, & per hoc in ſenſu productam.

[margin: q. 2. de ver. a. 1. ad 5.]

[margin: cæli. l. 12.]

Quartò, probatur ex ſenſu interno, hic enim abſentibus ſenſibilibus percipit rem tamquam præſentem, quæ non eſt præſens, vnde errat perſæpè, & memoria ſenſitiua rei præteritæ memoratur ſed neuter ſenſus poteſt percipere obiectum ſiue falsò, ſiue verè, niſi adſit aliqua ſpecies, & ſimilitudo ſenſibilis abſentis: neque enim dici poteſt remanere ſenſationem ſenſus externi, nam hic tantùm poteſt percipere rem præſentem, vt dictum eſt: neque ſenſationem ſenſus interni, putà imaginationis, quia ſic ſemper ſenſus internus eſſet in actu, quod eſt falſum & contra experientiam, vt dictum eſt.

[margin: 59. a. p.]

[margin: q. 96. a. 5. c.]

Quintò, probatur experientiã ſpeculi, in ſpeculo enim quis videt ſe, ſed non poteſt ſe videre niſi per aliquam ſpeciem productã ab ipſo vidente, quæ à ſpeculo reflectitur ad eumdem, mediante qua videns ſe videt, vt dictũ eſt ex Philoſopho de ſenſ. c. 4. Sexto, ſi ad ſentiendũ non requirerentur ſpecies, ſola immutatio naturalis ſufficeret ad ſentiendũ, & ſic omnia corpora naturalia ſentirent, dum alterantur, quod eſt falſum. Septimò, in patria omnes ſenſus erunt in actu, tũ quia potentia coniuncta actui eſt perfectior, quàm non cõiuncta ſed natura humana erit in beatis in maxima perfectione, ergo erunt omnes ſenſus in actu, tum quia viciniùs ſe habent potentiæ ſenſitiuæ ad animã, quàm corpus, ſed corpus præmiabitur, vel punietur ſecundùm delectationem, & dolorem, quæ in operatione conſiſtunt, tum quia alioqui vita ſanctorum in cælis aſſimilabitur magis ſomno, quàm vigiliæ, quòd non competit illi perfectioni, eo quod in ſomno corpus ſenſibile non eſt in vltimo actu vitæ, propter quod ſomnus dicitur vitæ dimidium p. eth. c. 13. ſed non erunt ſemper in actu ſecundùm naturalem immutationem, nam tollitur ab impaſſibilitate, ergo erunt ſecundùm immutationem ſpiritualem per receptionem ſpecierum ſine materia, ergo dicendum eſt neceſſariam eſſe ſpeciem ſenſibilem in ſenſu tam interno, quàm externo ad ſenſationis actum producendum.

[margin: ... p. ſed cõ. ... p. p. q. 5 a. 3. 4. d. 44. q. a. 1. quæſtiuncula 4. ... a. p. quæſtiuncula 3. & 4.]

[margin: q de ani. a. 5 ad 2 de mem l. 3]

Ad primum ergo dicendum eſt, quòd ſenſus non recipit ſpeciem abſque organo, & ideò non dicitur locus ſpecierum, ſicut intellectus.

[margin: p. p. 78. a. 4 ad 2. de ſp. creat. a. 2. ad 17.]

[margin: 3 de ani. l. 12 q. 59. a. 2.]

Ad ſecundum dicendum, quòd ſenſus externus per ſpeciem ab obiecto ſibi impreſſam nõ ſentit rem abſentem: illam tamẽ ſentit ſenſus interior, vel quatenus ſimilitudo obiecti remanet abeunte ſenſibili: vel quatenus ſpecies ſenſibilis ſe multiplicat producendo aliam ſpeciem in ſenſu interno, vt docet Philoſophus 3. de ani. t. 31. quæ deinde remanet, & eſt obiectum ſenſus interni, vt dictum eſt.

[margin: q. 2. de ver. a. 5. ad 9. q. 8. a. 11 ad 5 & q. a. 2. 4. ad 4.]

Ad tertium dicendum, quòd ſpecies neceſſaria ad ſenſationem eſt diuerſæ rationis quoad eſſe naturæ, eſt autem eiuſdem rationis in eſſe repræſentatiuo: non enim requiritur ob cognitionem ſimilitudo ſecundùm conuenientiam in natura inter cognoſcentem & cognitum, ſed tantùm ſimilitudo ſecundùm repræſentationem.

Ad quartum dicendum, quòd ſpecies ſenſibiles ſunt per accidens diuiſibiles, cùm diuidantur ad diuiſionem ſubiecti, in quo recipiuntur, putà organi, & medij: & ſunt indiuiſibiles ſecundùm propriam rationem, & per ſe, quia in quacumque parte medij eſt tota ſpecies ad repræſentationem.

[margin: 4. d. 49. q. 2. a. p. ad 15. Vide Capr. 1. d. 3 q. 2 ad 2. Dur contra 4. quol. 7. a. p. c.]

[margin: q de ani. a. 5 ad 6.]

Ad quintum dicendum, quòd ſpecies ſenſibilis eſt neceſſaria ad actum ſentiendi, primò, vt medium quo, triplex enim eſt medium in viſione corporali, & intellectuali, primum eſt medium ſub quo videtur, & hoc perficit viſum ad videndum in generali, non determinans viſum ad aliquod obiectum ſpeciale, & hoc munus obit reſpectu viſus corporalis, lumen corporale & reſpectu viſus ſpiritualis, ſiue intellectus poſſibilis lumen intellectus agentis Secundum eſt medium, quo videtur, & hoc eſt forma viſibilis, qua determinatur vterque viſus ad ſpeciale obiectum: non enim poteſt lumen corporale determinare viſum ad ſpecies determinatas colorum, niſi adſint colores determinantes viſum mediantibus ſpeciebus. Tertium eſt medium, in quo videtur, & hoc eſt illud, per cuius inſpectionem ducitur viſus in aliam rem, ſicut inſpiciendo ſpeculum ducitur in ea, quæ in ſpeculo repræſentantur.

[margin: in c.]

Secundò, ſpecies eſt vniens obiectum cum potentia, cùm ex obiecto ſenſibili, & ſenſu fiat vnum in actu, vt dictum eſt.

[margin: p. p. q. 17. a. 3 c in c.]

Tertiò, eſt forma, qua cognoſcens cognoſcit: ſicut enim res habet eſſe per formam, ita virtus cognoſcitiua habet cognoſcere per formam, & ſimilitudinem rei cognitæ, vt dictum eſt.

[margin: q. 5. de pot. a. 8. c.]

Ad ſextum dicendum, quòd actio ſenſibilis formæ ad diffuſionem ſimilitudinis ſuæ formæ in medio ſecundùm ſpiritualem intentionem conuenit ſibi ſecundùm quod participat aliquid de proprietate ſuperioris naturæ, ſcilicet ſubſtantiarum ſeparatarum, quia inferiora ſemper aliquam ſuperioris participationem habent, & ideò agens ſecundùm propriam formam ignobilius poteſt producere formam nobiliorem, vt participans naturam ſuperiorem.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſpecies ſenſibiles ſint diuerſæ ſpeciei à qualitatibus ſenſibilibus.

1. met.l. 8. VIdetur quòd ſpecies ſenſibiles ſint eiuſdem ſpeciei cum qualitatibus ſenſibilibus. Dicit enim Philoſophus 7. met. t. 30. quò 1 omnia fiunt ab vniuoco, ſicut naturalia: ſed artificialium principium eſt ſpecies exiſtens io anima, ergo ſpecies eſt eiuſdem rationis cum forma artificiali extrinſeca.

a præced. 5. met. l. 17. 2 Præterea ſpecies eſt ſimilitudo obiecti, vt dictum eſt; ſed ſimilitudo propriè eſt inter ea, quæ conueniunt in eadem ſpecie, vt enim ait Philoſophus 5. met. t. 21. ſimilia ſunt, quorum eſt vna, & eadem qualitas, ergo ſpecies eſt eiuſdem ſpeciei cum qualitate ſenſibili.

4. d. 49. q. 2. a p c 3. c. g. c. 49. q. x de ver a. 4. 2. d. 4. 3 Præterea ſpecies ſenſibilis eſt principium cognoſcendi ſecundùm rationem, in qua communicat cum re exteriori; ſed ſpecies perducit in cognitionem rei ſecundùm ſuam rationem ſpecificam, ergo neceſſariò debet communicare cum illa in ratione ſpecifica, & conſequenter debet eſſe eiuſdem rationis & ſpeciei cum re externa.

3 c. g. c. 49. 4 Præterea propterea eſſentia diuina non poteſt videri per vllam ſpeciem creatam, quia nulla res creata poteſt eſſe eadem ſpecie cum natura diuina, ergo omnis ſpecies debet eſſe eiuſdem ſpeciei cum re, quam repræſentat, & per conſequens ſpecies ſenſibilis cum qualitate ſenſibili.

2. de ani. l. 23 Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 116. dicit, quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium non facit ſenſationem, ergo ſpecies, quæ eſt in ſenſu, debet eſſe diuerſæ rationis à forma ſenſibili, alioqui non faceret ſenſationem.

de ſenſu. l. 5. 2 Præterea albedo & nigredo cùm ſint contrariæ, non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto; ſed ſpecies albedinis & nigredinis poſſunt eſſe in eodem medio, & in eodem ſenſu, ergo ſpecies ſenſibiles ſunt diuerſæ rationis à qualitatibus ſenſibilibus.

2. de ani. l. 24 3 Præterea ſenſus non eſt capax formæ rei ſenſibilis, cùm non habeat diſpoſitionem materialem ſimilem diſpoſitioni materiali rei ſenſibilis; ſed eſt capax ſpeciei ſenſibilis, ergo ſpecies ſenſibilis non eſt eiuſdem rationis cum qualitate ſenſibili.

art. præced. 4 Præterea qualitas ſenſibilis habet eſſe materiale, atque adeò in materia, ſed ſpecies ſenſibilis non habet eſſe in materia, nam eſt forma ſine materia, vt dictum eſt ex Philoſopho, ergo ſpecies ſenſibilis non eſt eiuſdem rationis cum qualitate ſenſibili.

q. 2. de ver. a. 3. a. 5. q. 8. a. 11. ad 5. & 2. p. c. Reſpondeo dicendum, quòd neceſſe eſt dicere, quòd ſpecies ſenſibiles ſunt diuerſæ ſpeciei à qualitatibus ſenſibilibus. Ad cuius euidentiam ſciendum, quòd ſimilitudo aliquorum duorum ad inuicem poteſt dupliciter attendi. Vno modo ſecundùm conuenientiam in natura, & talis ſimilitudo non requiritur inter cognoſcentem, & cognitum; tum quia videmus quandoque, quòd quanto talis ſimilitudo eſt minor, tanto cognitio eſt perſpicacior, ſicut minor eſt ſimilitudo ſpeciei, quæ eſt in intellectu ad lapidem, quàm illius quæ in ſenſu ad eundem, cùm ſit magis à materia remota, & tamen intellectus perſpicaciùs cognoſcit lapidem, quàm ſenſus; tum quia non eſt ſimilis diſpoſitio in organo ſenſus ad recipiendam ſpeciem, atque in obiecto, ad recipiendam qualitatem ſenſibilem, vt dictum eſt; formæ autem eiuſdem ſpeciei exigunt etiam in ſubiecto eaſdem diſpoſitiones, cùm quælibet forma recipiatur in materia ... ſita. Alio modo ſecundùm repræſentationem, & hæc ſimilitudo requiritur inter cognoſcentem & cognitum, & reperitur in ſpecie ſenſibili reſpectu qualitatis ſenſibilis, ſicut & in ſpecie intelligibili reſpectu rei omnino materialis.

Ad primum ergo dicendum, quòd Philoſophus dicit domum fieri a domo quodammodo vniuoce, quia eſt ſimilitudo ſecundùm formam, ſed non ſecundùm modum eundem eſſendi formæ. 7. met. l. 8

Ad ſecundum dicendum, quòd inter ſpeciem, & obiectum, cuius ipſa eſt ſimilitudo, non debet eſſe ſimilitudo in natura, de qua loquitur Philoſophus loco citato in argumento, ſed ſimilitudo ſecundùm repræſentationem, vt dictum eſt. q. 8. de pot. a. p. c. in c.

Ad tertium dicendum, quòd ſpecies ſenſibilis dicitur eſſe eiuſdem rationis & communicare in natura cum re ſenſibili, quia ambæ communicant in forma, nam vtraque eſt forma, differunt autem in eſſe, quia forma in obiecto habet eſſe naturale, & materiale, in ſenſu verò habet eſſe intentionale, & ſpirituale, vt dictum eſt. 7. met. l. 8 art. præced.

Ad quartum dicendum, quòd eſſentia diuina non poteſt videri per ſpeciem creatam. Primò, quia impoſſibile eſt quòd aliquod ens creatum ſit perfectè actus & ſimilitudo omnium entium, quia ſic infinitè poſſideret naturā entitatis. Secundò, quia cùm omne quod recipitur in aliquo, ſit in eo per modum recipientis, talis ſpecies eſſet in intellectu noſtro per modum noſtri intellectus, modus autem noſtri intellectus eſt deficiens à receptione perfecta diuinæ ſimilitudinis. quòd patet, quia ad hoc quod intellectus intelligat aliquam quidditatem, oportet, quòd in eo fiat ſimilitudo eiuſdē rationis ſecūdùm ſpeciē quamuis non ſit idem modus eſſendi vtrobique; non enim forma exiſtens in intellectu, vel ſenſu, eſt principium cognitionis ſecundùm modum non eſſendi, quem habet vtrobique, ſed ſecundùm rationem, in qua cōmunicat cum re exteriori; non poteſt autem dari vlla ſpecies creata quæ ſit eiuſdem rationis ſecundū ſpeciem cum diuina eſſentia, vt manifeſtum eſt; Tertiò, quia ſi daretur talis ſpecies non immediatè videretur Deus, cùm tamen beatitudo debeat eſſe immediatè viſio Dei, quæ proinde dicitur viſio faciei, ſequela probatur, quia ideò creaturæ corporales non dicuntur immediatè videri, niſi quando id, quod in eis eſt coniungibile viſui, ei coniungitur, quia non ſunt coniungibiles per eſſentiam ratione ſuæ materialitatis, & ideò tunc immediatè videntur, quando eorum ſimilitudo intellectui coniungitur. ſed Deus per eſſentiam cōiungibilis eſt intellectui, vnde non immediatè videretur, niſi eſſentia ſua coniungeretur intellectui. Quartò, omnis ſpecies intelligibilis, per quam intelligitur quidditas, vel eſſentia alicuius rei cōprehendit in repræſentando rem illam, vnde & orationes ſignificantes quod quid eſt, terminos & rationes & definitiones vocamus; impoſſibile autem eſt quòd aliqua ſimilitudo creata totaliter Deū repræſentet. Cùm enim adæquatio in repræſentādo fundetur ſuper adæquatione naturæ inter ſpeciem, & rem intellectam, ſicut impoſſibile eſt adæquari Deum & ſpeciem creatam in natura, quia quælibet ſimilitudo creata eſt determinati generis, cum omne creatum ad aliquod genus, vel ſpeciem terminetur, diuina verò eſſentia eſt infinita comprehendens in ſe omnem perfectionem totius eſſe, ita impoſſibile eſt dari ſpeciem creatam, quæ in repræſentando adæquet diuinam eſſentiam. Poſtremò, quia ſuperflua eſſet huiuſmodi ſpecies, quia enim viſibilia non ſunt lux tantum, ideò oportet ad hoc, quod viſus determinetur ad ea, quod non ſolùm ſit ibi lumē, ſed etiam ſpecies rei viſæ, ſed eſſentia diuina eſt purè lux, & ideò non requirit vllā ſpeciem, quàm ipſum lumē, vt videatur.

10 de ver. a. 2. c. 4. d. 49. q. 2. a. p. c. q. 8. & ver. a. p. c. 4. g. c. 49. ratione tertia. 4. d. eit. a. 1. & q. 8. de ver. a. 3. ad 3. & 4. quol. 7. a. 1. c. non directe oppoſitum. 1. c. g. c. 1. & art. 1. & 4. de Fato. 161. quol. 7. a. 1. ad 4.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpecies ſenſibiles ſenſu externo percipiantur vt ſpecies viſibiles viſu.

de mem l. 3. a. de ani. l. 24. VIdetur quod ſpecies ſenſibiles ſenſu externo percipiantur. Dicit enim Philoſophus a. de ani. t. 121. & de memoria c. 3. quod ſpecies ſenſibiles ſunt figuræ quædam, & picturæ ſenſus, ſed figura, & pictura neceſſario debet percipi à potentia cognoſcitiua ad hoc, vt illam deducat in cognitionem rei figuratæ, & pictæ, ergo ſpecies ſenſibilis ſenſu externo percipitur.

p p q. 87. a. 3. arg. 3. 2 Præterea p. poſt. t. 6. dicitur, quod propter quod vnum quodque eſt, ipſum magis eſt, ſed propter ſpecies ſenſibiles videntur obiecta ſenſibilia, ergo ipſæ magis debent videri

de mem l. a. de ſomniis l. a. 3 Præterea dicit Philoſophus de mem. c. 2. quod phantaſma poteſt non ſolum percipi ſecundum ſuum eſſe, ſed etiam quatenus repræſentatiuum, ſicut animal pictum poteſt videri non ſolum quatenus animal eſt, ſed etiam quatenus imago: ſed phantaſma nihil aliud eſt, quam ſpecies ſenſibilis, quæ remanere poteſt abeunte ſenſibili, vt dicit Philoſophus de ſomnijs. c. 2. ergo ſpecies ſenſibilis poteſt videri.

de ſomniis l. a. 4 Præterea Philoſophus dicit de ſomnijs. c. 2. quod abeunte ſenſibili ſenſus viſus adhuc videt viſibile; ſed ſenſus exterior atque adeo viſus non poteſt videre niſi rem præſentem, & exiſtentem, vt dictum eſt, ergo cum non ſit præſens res viſibilis, ſed tantum ſpecies illa eſt, quæ videtur, & nõ res.

q 59 a. p. de ſenſu l. 4. p d 17. q. 1. a 5 ad 3. 1 d 21. q. p. a. 1. ad 4 quol. 10 q 3 a p. p p 85. a. 2. arg. p. 5 Præterea oculus in ſpeculo videt imaginem ſui, ſed illa imago nihil aliud eſt, quam ſpecies, cum enim potentiæ ſenſitiuæ non poſſint reflectere ſe ſupra ſe, non poteſt oculus videre ſeipſum, ſicut nec actum ſuum, ergo idem quod prius.

6 Præterea ſenſibile in actu eſt in ſentiente, quia ſenſibile in actu eſt ipſe ſenſus in actu, vt dicitur 2. de ani. t. 18. ſed nihil de re ſẽſibili eſt in ſenſu in actu, niſi ſpecies ſenſibilis producta in illo ab obiecto, ergo huiuſmodi ſpecies eſt ipſum ſenſibile in actu, & conſequenter ipſa eſt, quæ videtur.

de ani l. 13. & 14. p p q 7. a 3 arg p. Sed contra eſt, quod obiectum viſus tantum eſt color, & lumen, vt dicit Philoſophus 2. de ani ſed illud tantum cognoſcitur à virtute cognoſcitiua, quod eſt eius obiectum, ergo cum ſpecies ſenſibilis neque ſit color, neque lumen, non poterit ſenſu externo ſentiri.

de ani l. & 14. 2 Præterea viſus non poteſt cognoſcere niſi illud, cuius ſpecies ſpiritualiter in pupilla poteſt recipi; recipiuntur autem in oculo tantum ſpecies coloratorum, & lucidorum, ergo ſpecies ſenſibiles non videntur.

de ani. l. 3 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. 116. quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium non facit ſenſationem; ſed ſpecies ſenſibilis eſt in ſenſorio, eſt enim actus ipſius, ergo ſpecies ſenſibilis non ſentitur ſenſu externo.

p. q 87. a. d 3. Reſpondeo dicendum, quod ſenſus externus non poteſt percipere ſpeciem ſenſibilem in ſe ab obiecto ſenſibili productam, quod multipliciter poteſt apparere, & primo quidem quia ſenſus externus ſentit ſecundum immutationem materialis organi ex ſenſibili exteriori; non eſt autem poſſibile, quod aliquid materiale immutet ſeipſum, ſed vnum immutatur ab alio: & ideo nec ſpecies, quæ eſt in organo, nec actus ſenſationis, qui eſt actus organi poteſt percipi directe à ſenſu externo, ſed tantum ab interno. de pot. c. Secundo quia ſenſus non poteſt cognoſcere, niſi ſecundum quod ſit actu per ſpeciẽ ſenſibilem; ſicut nihil aliud poteſt operari ſecundum quod eſt potentia, ſed ſecundum quod ſit actu per aliquam formam: Vnde hæc ſimilitudo ſe habet in ſentiendo, ſicut ſentiendi principiũ, vt calor eſt principium calefactionis. ſed principium actionis non eſt, nec poteſt eſſe terminus illius, ergo cum id, quod videtur, ſit terminus cognitionis, non poteſt ſpecies ſenſibilis eſſe id, quod videtur, ſaltem directe, & per ſe, ſed hoc erit id, cuius eſt ſimilitudo talis ſpeciei, vt patet ſimiliter in intellectu, & confirmatur, nam licet illud, quo cognoſcimus ſicut inſtrumento, poteſt cognoſci tamquam obiectum, & debet eſſe primo notum, & ſic cognoſcimus concluſiones per principia naturaliter nota ad quæ naturaliter comparatur intellectus agens ſicut ad inſtrumenta, vt dicit Comm. 3. de anima. Illud tamen, quo cognoſcimus, ſicut forma cognoſcentis, non oportet, quod cognoſcatur per ſe, & directe, vt patet, quia nec oculus videt lucem, quæ eſt de ſui compoſitione, ergo nec videbit ſpeciem, per quam videt. Tertio quia inter potentias animæ ſolus intellectus reflectitur ſupra ſe, cognoſcendo actum ſuum, & ea quæ in ſe ſunt: Vnde licet vna potentia ſenſitiua poſſit cognoſcere actum alterius, nulla tamen talis potentia poteſt reflecti ſupra ſe. cognoſcendo actum ſuum, quia oporteret, quod inſtrumentum, quo cognoſceret, caderet medium inter ipſam potentiam, & inſtrumentum, quo prius cognoſcebat, ſed eadem eſt ratio de actu proprio, atque de ſpecie: Vnde manifeſtum eſt, quod ſpecies ſenſibilis non cognoſcitur à ſenſu externo. quol. 10 q 3 a. p ad 2. 3 d. 23 q. p a 2. ad 1. vid. Capr. p d. 35 q 22

Ad primũ ergo dicendũ, quod ſpecies ſenſibilis reſpectu ſenſus externi eſt mediũ quo, & forma cognoſcendi, vt dictum eſt; reſpectu autem ſenſus interni, eſt obiectum quod percipitur, vt etiam dictum eſt. de mem. l. 3. d. 17 q. 1 a. 5 ad 3. art p.

Ad ſecundum dicendum, quod illa propoſitio (propter quod vnumquodque) vera eſt, ſi intelligatur in his, quæ ſunt vnius ordinis, puta in vno genere cauſæ, vt ſi dicatur, quod ſanitas eſt deſiderabilis propter vitam, ſequitur, quod vita ſit magis deſiderabilis. Si autem accipiãtur ea, quæ ſunt diuerſorum ordinum, non eſt vera; vt ſi dicatur, quod ſanitas eſt deſiderabilis propter medicinam, non ideo ſequitur, quod medicina ſit magis deſiderabilis, quia ſanitas eſt in ordine finium, medicina vero in ordine cauſarum efficientium. Sic igitur, ſi accipiamus duo, quorum vtrumque ſit per ſe in ordine obiectorum cognitionis, illud, propter quod aliud cognoſcitur, erit magis notum, ſicut principia concluſionibus: ſed ſpecies ſenſibilis non eſt in ordine obiectorum; nec enim aliqua cognoſcimus propter ſpeciem, tamquam propter obiectum cognitum, ſed ſicut formam, qua cognoſcens cognoſcit, & ideo ratio non ſequitur. q 59. a. 2 & 3 p. p. q. 87. a. 2. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod phantaſma relictum eſt obiectum ſenſus interni, non autem externi, vt dictum eſt. P P q 85. a. 2. a. & alibi. ad p

Ad quartum dicendum, quod quia ſenſus communis vtitur ſenſibus particularibus, ſicut organis, & inſtrumentis, vt dicit Philoſophus de ſenſu c. 3. vbicunque enim ſunt diuerſæ potentiæ ordinatæ, inferior ordinatur ad ſuperiorem per modum inſtrumẽti, eo quod ſuperior mouet inferiorem, actio autem attribuitur principali agenti per inſtrumentum: ſicut artifex dicitur ſecare per ſerram, & quia ſenſus communis continuatur cum ſenſu externo, & terminat immutationem illius; ideo vocatur nomine ſenſus externi, puta viſus, auditus, & ſic de ſingulis: & propterea cum Philoſophus dicit, quod abeunte viſibili viſus adhuc videt viſibile, vel quod videt ſe videre, nomine viſus intelligit ſenſum internum, vt habet continuationem cum externo, vel quatenus vtitur illo tamquã inſtrumento, alioqui ſenſus externus nec 3 de ani. l. 2. vid ferrar a. c. g. c. 60.

percipit rem præteritam, vel futuram, ſed tantum præſentem, vt dictum eſt, nec poteſt percipere ſeipſum, vt docet Philoſophus de ſenſu cap 3. (q. 59. a. p)

Ad quintum dicendum, quod oculus non videt in ſpeculo imaginem, vel ſpeciem ſui, ſed per illam reflexã à ſpeculo ad ſeipſum videt ſe. quod patet manifeſte, quia imago, & ſpecies rei viſæ non eſt in ſpeculo, vt forma abſolute quieſcens in ſubiecto, ſed generatur ex reuerberatione; & ideo quandiu eſt vna ſuperficies ſpeculi, fit vna reuerberatio, & per conſequens vna imago reſultat; fracto autem ſpeculo, ſicut ſunt multæ ſuperficies, ita multæ reflexiones & imagines multæ reſultant. Si autem eſſet forma abſolute quieſcens in ſubiecto, aut eſſet conſequens quantitatẽ, ſicut albedo, quæ fundatur in ſuperficie, aut præcedens quantitatẽ, ſicut forma ſubſtantialis. ſi primo modo, de neceſſitate eſſet tota in toto, & pars in parte ante fractionem ſpeculi, & poſt, ſi autem eſſet ſecundo modo, eſſet ante, & poſt tota in toto, & tota in partibus, ſicut tota forma ſubſtantialis ligni eſt in qualibet parte illius, quia totalitas formæ ſubſtãtialis non recipit quantitatis totalitatem, ſicut eſt de totalitate formarum accidentalium, quæ fundantur in quantitate, & præſupponunt ipſam. (de ſenſu. l. 4. 4 d. 10. q. p a 4. 6.)

Ad ſextum dicendum, quod ſenſibile eſt in ſentiente per ſuam ſimilitudinem & per hunc modum dicitur, quod ſenſibile in actu eſt ſenſus in actu, inquantum ſimilitudo rei ſenſibilis eſt forma ſenſus, ſicut ſimilitudo rei intelligibilis eſt forma intellectus in actu. Vnde non ſequitur, quod ſpecies ſenſibilis ſit id, quod actu ſentitur, ſed quod ſit ſimilitudo eius, ſicut ſimiliter ſpecies intelligibilis non eſt id, quod actu intelligitur, ſed eſt ſimilitudo eius. (p p q 85. a. 2 ad p.)

QVÆSTIO LXI.

De ſenſatione.

Deinde conſiderandum eſt de ſenſatione.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum Senſatio conſiſtat tantum in receptione ſpeciei ſenſibilis.

ARTICVLVS.

Vtrum ſenſatio tantum conſiſtat in receptione ſpeciei ſenſibilis.

2. de ani. l. 2. VIdetur quod ſenſatio tantum conſiſtat in receptione ſpeciei ſenſibilis. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 138. 139. 140. quod vna, & eadem eſt operatio ſenſus, & ſenſibilis, ſed ratione differunt, quia idem actus eſt ſenſibilis vt à principio à quo, & ſenſitiui, vt in ſubiecto: ſed operatio ſenſibilis eſt productio ſpeciei in ſenſu, ergo & operatio ſenſus erit receptio huius ſpeciei.

2. de ani l. 2. & 52. & l 10. 2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 51. quod ſentire nihil aliud eſt, quam moueri, & pati, eſt enim inquit ſenſus in actu quædam alteratio: quod autem alteratur patitur; ſed ſenſus patitur ab obiecto: quod enim eſt in potentia patitur, & mouetur ab actiuo, & exiſtente in actu, vt dicit. t. 54. ſenſus autem eſt tantum potentia paſſiua, vt dicitur t. 51. & actiuum ſenſitiuæ operationis eſt extra, nempe viſibile, audibile, & ſimilia, vt dicit Philoſophus t. 60. ergo ſenſatio nihil aliud eſt, quam receptio ſpeciei ab obiecto.

3 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 54. quod idem eſt ſenſum moueri, & pati, & agere: ſed ſenſus patitur, quatenus recipit ſpeciem ab obiecto, ergo ſenſus etiam dicitur agere, quatenus recipit eandem ſpeciem: & ſic ſenſatio nihil aliud erit, quam receptio ſpeciei (2. de ani. l. 1)

4 Præterea ſi ſenſatio eſt actio, vel idem ſenſus eſt agens & patiens, vel alius eſt ſenſus agens, & alius patiens: ſed neutrum dici poteſt, non primum, tum quia eiuſdem potentiæ non eſt agere, & pati: tum quia cum ſenſus ſit in potentia ad ſenſibilia, non poteſt poni ſenſus agens, ſed tantum patiens; Neque ſecundũ, quia in hoc diſtinguuntur inter ſe potentiæ animæ, quod in parte nutritiua omnes potentiæ ſunt actiuæ, in parte vero intellectiua eſt aliquid actiuum & paſſiuum, in parte autem ſenſitiua omnes potentiæ ſunt paſſiuæ, vnde & Philoſophus ſenſum vocat potentiam tantum paſſiuam, ergo ſenſatio non conſiſtit in actione, ſed in receptione ſola ſpeciei. (q 16 de ver. a 3 arg 4 p. p. 79. a 3. arg. p p p. q 79. a 3 arg. p. & ad p.)

Sed contra eſt, quod Philoſophus de ſenſ. c. 2. dicit, quod ſenſatio non cõſiſtit in receptione ſpeciei, ſed in actione virtutis ſenſitiuæ & ibidem aſſerit quod ſenſibile facit ſenſũ agere, & operari & 2. de ani t 38. dicit, quod anima eſt cauſa efficiens ſenſationis: ſed omne efficiens habet actionẽ ergo ſenſatio non conſiſtit tantum in receptione ſpeciei, ſed in actione elicita ab ipſa potentia ſenſitiua. (de ſenſu c. & 3. 2. de anil. 74.)

2 Præterea dicit Philoſophus 3. de ani t. 28. quod motus ille quo ſenſus alteratur a ſenſibili, recipiendo ab ipſo ſpeciem ſenſibilem, eſt actus imperfecti; (& ratio huius eſſe poteſt, quia omne, quod eſt in potentia, inquantum huiuſmodi, eſt imperfectum, & ideo ille motus eſt actus imperfecti:) motus autem, quo ſenſus iam factus in actu per ſuam ſpeciem, operatur, eſt actus perfecti, quia nimirum ſentire non conuenit ſenſui, niſi in actu exiſtenti, ergo ſenſatio non conſiſtit tantum in receptione. (3. de ani. l. 3)

3. Præterea nobilius eſt agere, quam pati: ſed potentia nutritiua eſt actiua, ergo potentia ſenſitiua, quæ eſt nobilior, erit actiua. (q. 16. de ver. a. 9. arg 3.)

Reſpondeo dicendum quod ſenſatio non conſiſtit in receptione ſpeciei ſenſibilis, ſed in operatione cõſequente talem receptionem. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod proprie loquendo de actione, ſecundum quod in naturalibus ſumitur, aliud eſt actio, aliud operatio: operatio enim agentis quædam eſt vt tranſiens in effectum: & hæc proprie actio, vel paſſio dicitur, ſeu operatio actiua, & paſſiua: & tali actioni reſpondet paſſio; Vnde inuenitur calefactio actio, & calefactio paſſio. Quædam vero operatio eſt, quæ non ſignificatur vt procedẽs in aliquem effectum, ſed magis ſecundum quod eſt aliquid in ipſo, & ſiquidem hæc recipitur in ipſo, illa receptio dicitur paſſio: & actio conſequens coniunctum ex recepto, & recipiente, dicitur operatio, quia operatio ſemper eſt perfecti, & ſic ſe res habet in ſenſu: ſentire enim eſt quædam operatio ſentientis, non procedens in effectum aliquem circa ſenſibile, ſed magis ſecundum quod ſpecies ſenſibilis in ipſo eſt. Vnde ſentire, quantum ad ipſam receptionem ſpeciei ſenſibilis, nominat paſſionem; ſimiliter & intelligere, quod etiam quoddam pati eſt, vt dicitur 3. de ani. t. 2. ſed quantum ad actum conſequentem ipſum ſenſum perfectum per ſpeciem, nominat operationem, quæ dicitur motus ſenſus, quo ſcilicet anima dicitur ſe mouere: de quo motu dicitur 3. de ani t. 28. quod eſt actus perfecti: eſt enim huiuſmodi operatio perfectio operantis, ſicut operatio actiua eſt perfectio operati, non autem operantis: & omnes tales operationes non habent paſſiones reſpondentes, niſi per modum ſignificandi- (p. d. 40 q. 2. a. p c. d. 11. q 1. a 3 ad 4 8 de ver. a 6. c. q 10 de pot a p. t. de ſenſu. 4.)

tantum; ſicut cum aliquid dicitur ſciri, non ponitur aliqua paſſio ſecundum rem in ſcito, ſed ſolum quidam reſpectus ad ſcientem ſecundum rationem, qui modum paſſionis ſignificatur à grammatico, ſicut & operatio per modum actionis: vnde dicitur, quod ſcire eſt actiuum, & ſciri paſſiuum; & ſic patet, quod ſentire non eſt receptio ſpeciei, niſi cauſaliter, formaliter enim conſiſtit in operatione, quadam conſequente talem receptionem, tamquam effectu ſuam cauſam.

q.16 de ver. a.3.ad 4. Ad primum ergo dicendum, quod ſi ſenſus conſideretur vt potentia paſſiua eſt, in ordine ſcilicet ad obiectum, quod eſt agens reſpectu illius, idem eſt actus vtriuſque; nam ſpecies & producitur ab obiecto, & recipitur in ſenſu. ſi vero conſideretur vt eſt potentia operatiua, actione ſcilicet immanente, non eſt idem actus vtriuſque, ſed actus potentiæ ſenſitiuæ eſt effectus actionis obiecti in ſenſum, & receptionis
In c. ſenſus ab obiecto, vt dictum eſt.

Ad ſecundũ dicendũ, quod ſi ſenſus conſideretur vt potẽtia paſſiua, & in ordine ad obiectũ, eius operatio
q.16.cit. ad 4. in paſſione tantum conſiſtit, & in moueri, & pati. Si vero conſideretur vt operatiua in ſe per actionem immanentem, eius operatio non conſiſtit in pati, ſed in operari, immanenter tamen, & tunc tantum ſentit. Dicitur autem à Philoſopho ſenſus tantum po-
3.d.14.q.p.a p.quæſtion. 1 c. tentia paſſiua, tum quia non poteſt eſſe in actu omnium, ad quæ ſe extendit ſua operatio per naturam potentiæ: Non enim poteſt eſſe aliquid, quod actu habeat omnes colores, & ſic patiendo à coloribus fit in actu, & eis aſſimilatur, & eos cognoſcit; tum quia non dicitur virtus actiua, quæ habet aliquem actum, qui eſt operatio: ſic enim omnis potentia animæ eſt actiua, ſed dicitur potentia aliqua actiua, quæ comparatur ad ſuum obiectum, ſicut agens ad patiens. Senſus autem comparatur ad ſenſibile ſicut patiens ad agens, eo quod ſenſibile tranſmutat ſenſum: viſio enim perficitur per hoc, quod ſpecies viſibilis recipitur in viſu, quod eſt quoddam pati.

2.de ani.l.10 Ad tertium dicendum, quod ſenſus ſecundum quod eſt potentia paſſiua, ſeu per ordinem ad obiectum, dicitur agere, quia ſicut motus eſt actus, ita moueri, & ſentire eſt quoddam agere, ſeu eſſe ſecundum actum.

p.p.q.79.a. p.ad p. Ad quartum dicendum, quod quia, vt dictum eſt, potentia tantum dicitur actiua per ordinem ad obiectum, ideo non ponitur ſenſus agens, quia inueniuntur ſenſibilia actu extra animam, quæ agunt, &
ad 2. q.16 adver. a 3.ad 4. tranſmutant ſenſum externum, vt dictum eſt. Eſt tamen idem ſenſus potentia paſſiua reſpectu obiecti ſenſibilis externi, quod agit in ipſum, & potentia operatiua actione immanente in ſe, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LXII.

De organo ſenſus.

Deinde conſiderandum eſt de organo ſenſus.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR DVO.

Primo vtrum ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium faciat ſenſationem.

2 *Vtrum excellens ſenſibile corrumpat ſenſorium.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium faciat ſenſationem.

Videtur quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium faciat ſenſationem. Dicit enim Philoſophus 2. 2 de ani.l.23
de anim t.114. quod hæc videtur eſſe differentia inter ſenſus, quod guſtus, & tactus ſentiunt ex eo, quod immediate tangunt, alij autem ſenſus ſentiunt à longe ſua ſenſibilia, non tangendo ipſa.

2 Præterea dicit Philoſophus de ſenſ. c.3. quod de ſenſu l.3.
oculus motus videt in ſe fulgorem exiſtentem; ergo etiam in viſu ſenſibile poſitum ſupra ſenſum facit ſenſationem.

3 Præterea dicit Philoſophus 2. de animal. t. 84. 2.de ani.l. 17.
quod qui non ſunt boni auditus ſentiunt in auribus tinnitum, & ſonum, ſed talis tinnitus, & ſonus eſt in organo auditus, vt patet, hoc enim eſt aer auri interius inſitus, vt dicitur 2. de ani.t. 82. ergo idem quod prius reſpectu etiam auditus.

4 Præterea ſenſus odoratus perficitur non ſolum 2.de ani.l.
per immutationem intentionalem, ſed etiam rea- 20.
lem: ſed realis immutatio requirit contactum odorati cum organo, ergo etiam in odoratu ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium facit ſenſationem.

5 Præterea aliquando ſonorum peruenit vſque ad p.p.q.78 a.
auditum, ſecundum eſſe naturale: vt quando aer mo- 3.2.d.2 q.2.
tus, in quo eſt ſonus, peruenit vſque ad auditum, & a 2 q. de ani.a.13.3.de
tamen percipitur ſonus, & ſimiliter odor contingens ani.l.10.2.
organum olfactus percipitur ab odoratu, quando ſci- ani.l.15. 10.
licet fumalis euaporatio peruenit ad olfactum, ergo in 23.
ſenſu auditus, & odoratus ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium facit ſenſationem.

6 Præterea lingua infirmi infecta choletico, & ama- p.p.q.75 a.2
ro humore ſentit illam amaritudinem, & ratione il- c.& q.111.a.
lius omnia dulcia amara illi videntur; ſed in hoc caſu 4 c.
guſtabile eſt ſupra ſenſum poſitum, ergo etiam in guſtu ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium facit ſenſationem.

7 Præterea dicit Philoſophus p. de hiſt. ani. c.4. & 2. de part.anim. c.2.5.8. quod caro eſt ſenſorium tactus; ſed caro ſentit qualitatem ſuperpoſitam, puta ſi calefiat; & idem etiam patet in neruo, qui maxime dolet, & ſentit, vt patet ex 2. de ani.t.116. ergo etiam in tactu ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium facit ſenſationem.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 75. 2.ad ani.l.15
99.115. & 116. de omnibus ſenſibus dicit, quod ſen- 20 23.
ſibile poſitum ſupra ſenſorium non facit ſenſationem.

Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt 2.de ani l.
omnes ſenſus perfici quodam tactu. Dicebant enim 20.
oportere, quod ſenſus ſenſibile tangat, ad hoc quod ſentiatur. Aliter tamen exiſtimabant hoc accidere in viſu, & in aliis ſenſibus. Dicebant enim, quod ex viſu egrediebantur lineæ viſuales progredientes vſque ad rem viſam, & ex earũ contactu viſibile videbatur. In aliis autem ſenſibus dicebant, quod è conuerſo ſenſibile perueniebat ad ſenſum; & quod in tactu, & guſtu hoc manifeſte videtur accidere; nã tangibile, & guſtabile quodam contactu ſentiuntur: In auditu etiã videtur eſſe: nam aer motus vſque ad auditum pertingit. Circa olfactum etiam idẽ eſſe dicebant: ponebant enim quod à corpore odorabili reſoluatur quædam fumalis euaporatio, quæ eſt ſubiectum odoris, & perueniebat vſque ad olfactum. Cauſa enim huius diuerſitatis hæc eſſe videtur, quia antiqui non ponebant, nec percipiebant aliquid de immutatione ſpi-

rituali medij, ſed ſolum de immutatione naturali. In alijs autem ſenſibus apparet quædam immutatio naturalis in medio, ſed non in viſu. Manifeſtum eſt enim, quod ſoni, & odores deferuntur per ventos, vel impediuntur, colores autem nullo modo. Manifeſtum eſt etiam, quod contrariorum colorum ſpecies per eandem partem aeris deferuntur ad viſum, ſicut cum vnus videt album, alius nigrum ſimul exiſtentes in eodem aere, & eodem aere vtentes pro medio. quod quidem in olfactu non accidit. Nam contrarij odores etiam in medio ſe impedire inueniuntur, & ideo non percipientes immutationem, quia medium immutatur à viſibili, poſuerunt quod viſus defertur vſque ad rem viſam, ſed quia percipiebant immutationem, qua medium immutatur ab alijs ſenſibus, credebant quod alia ſenſibilia deferrentur ad ſenſum, ſed manifeſtum eſt, quod hoc in olfactu non poteſt accidere. Cum enim odor cadaueris vſque ad quingenta milliaria vel amplius à vulturibus ſentiatur, impoſſibile eſſet, quod aliqua corporalis euaporatio cadaueris vſque ad tantum ſpatium diffunderetur, præcipue cum ſenſibile immutet medium vndique ſecundum eandem diſtantiam, niſi impediatur. Non autem ſufficeret ad occupandum tantum ſpatium etiam ſi totum cadauer reſolueretur in fumalem euaporationem, cum ſit certus terminus rarefactionis, ad quē corpus naturale peruenire poteſt, quę eſt raritas ignis: & præcipue, cum per huiuſmodi odorem cadauer non appareat ſenſibiliter immutatum. & ideo dicendum eſt vniuerſaliter, quod in omnibus ſenſibus ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium non facit ſenſationem, & quidem vniuerſaliter de omnibus ſenſibus probatur, quia ſenſibile, vt dicitur 3. de anim. t. 20.
3. de ani. t. 28. non agit in ſenſum, ſicut contrarium in ſuum contrarium; vt aliquid ab eo abijciat tranſmutando, & alterando ipſum, ſed ſolum reducit illum de potentia in actum, imprimendo illi ſpeciem ſenſibilē, non poteſt autem immediate talem ſpeciē in illo producere, ſed debet prius eam producere in medio, quod manifeſtū eſt, quia ſenſus debet diſcernere omnes differentias proprij ſenſibilis, vt dicitur 2. de ani. t. 144. ſed ſi
3. de ani t. 3 realiter immutaretur à ſenſibili, non poſſet illas diſcernere, ac ſentire, ſic enim pupilla, ſi affecta eſſet aliquo colore, non poſſet ſentire reliquos colores: ſimiliter nec organum auditus ſi moueretur, & reciperet ſonum, poſſet percipere differentias aliorum ſonorū & ſic de reliquis ſenſibus. Quod vero in particulari in omni ſenſu ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium non faciat ſenſationem probatur, & primo in viſu manifeſtum hoc eſt ipſa experientia. ſi enim ponatur viſi-
2. de ani. t. 15 bile ſupra oculum nihil videbitur, videbitur autem aliquid, ſi medium intercedat inter oculum, & viſibile: & ratio huius eſt quia de ratione coloris, quod eſt obiectum viſus, eſt, quod ſit motiuum diaphani, quod fit per lumen, quod eſt actus diaphani; at ſi poneretur corpus coloratum ſuper organum viſus, non eſſet ibi diaphanum actu, quod moueretur à colore. Nam etſi pupilla ſit quoddā diaphanū, non tamen eſt diaphanum in actu, ſi ſuperponatur illi corpus coloratum; oportet autem quod color moueat diaphanum in actu, puta aerem, vel aliquid huiuſmodi; & ab hoc moueatur ſenſorium, id eſt organum viſus, ſicut à corpore ſibi continuato; corpora enim non ſe immutant, niſi ſe tangant. De ſono vero idem probatur, quia ſonus vt generetur, oportet fieri percuſſionem duorum
2. de ani. t. 17 corporum ſolidorum ad inuicem, & ad aerem, & conſequenter oportet talem aerem eſſe mobilem: ſed aer, qui eſt connaturalis auditui, eiuſque organum, eſt firmiter diſpoſitus in auribus cum hac proprietate, quod ſit immobilis, ad hoc, quod animal poſſit ſentire per certitudinem omnes differentias motus, & ſoni. Prę-

terea organum auditus circundatur pelle, ſeu meninga, quæ prohibet ne localiter moueatur: vnde neceſſe, eſt quod ſonus ad ipſū perueniat intentionaliter, & 2. de ani.
non realiter. Denuum ſæpe contingit vt ſentiamus ſonum à longe poſitum, quod etiam docet Philoſophus de ſenſu c. 7. & 2. de ani. t. 113. vbi ait in hoc differre guſtum, & tactum à cæteris ſenſibus, quod illi ſentiunt immediate tangendo, hi vero ſentiunt à longe ſua ſenſibilia, modus autem ſentiendi auditui vnus de ſenſu
eſt, ſicut patet in cæteris ſenſibus, & in omnibus potentijs cognoſcitiuis, ergo ſicut in hoc caſu ſenſibile 14. & c. 15.
facit ſenſationem, ſi ſit procul poſitum, ita & in alijs caſibus ſenſibile faciet ſenſationem, ſi ſit longe poſitum à ſenſorio, non autem ſi ſit illi ſuperpoſitum. De odore vero eodem modo probatur, quo de ſono, nam idem eſt modus, & vnus, quo odoratus 2. de ani.
ab odorabili immutatur, at odor ſentitur à longe: & de ſenſu
tunc ab odorabili reſolui quidem poteſt fumalis euaporatio, ſed non quæ pertingat vſque ad terminum, & 11.
vbi odor percipitur: vnde tunc neceſſe eſt immutari medium intentionaliter, vltra quam dicta euaporatio pertingere poſſit, & per medium organum auditus, ergo eodem modo organum immutabitur, quando fumoſa euaporatio poteſt pertingere vſque ad organū auditus. præterea in aqua ſentitur odor, vt dicit Philoſophus de ſenſu. c. 7. & 2. de ani. t. 97. at in aqua non de ſenſu
poteſt odor multiplicari realiter, vel ratione qualitatis, quia odor non eſt realiter actiuus, vt dictum eſt, & 2. de ani. t. 20
vel mediante euaporatione, vel fumoſa exhalatione, quia vt dicit Philoſophus loco citato de ſenſu, vapor pertinet ad aquam, quæ non eſt odorabilis abſque admixtione ſicci: fumus autem non poteſt fieri in aqua, in qua tamen fit odor, cum quædam animalia odorent in aqua, ergo debet tunc multiplicari intentionaliter & conſequens & immutari organū: organū autem ſemper eodē modo à ſenſibili immutatur, ergo numquam poterit immutari realiter per ſenſibilis ſuperpoſitionem, ita vt ſic immutatum ſentiat obiectum. De guſtu & tactu probatur, quia ad ſentiendum per hos ſenſus neceſſariæ ſunt ſpecies ſenſibiles, vt oſtenſum eſt, ſed potentiarum naturalium, quales ſunt ſenſitiuæ, vnus, & determinatus modus eſt operandi, ergo cum operentur per immutationem intentionalem, vt dictum eſt; non poterunt operari per immutationem realem factam ab obiecto illis præſertim ſuperpoſito. Deinde, quia non poſſet ſenſorium guſtus, vel tactus ſentire differentias contrariarum qualitatum. Demum quia ſæpe accidit, vt plus caloris ſentiamus in manu, quam ibi ſit, vt cum illam applicamus iuxta magnum ignem, & poſtea manum ſubito remouemus, nam remota manu exiguum caloris ſentimus, quod certe non eſſet, ſi magnus ille calor, quem manus ſentiebat, realiter illi inexiſtebat; nam cum in manu eſſet tamquam in proprio, & naturali ſubiecto, poterat in illo permanere, de ſenſu
& eſſe principium actionis, atque adeo manum diſponere ſucceſſiue ad formam ignis, ergo ſignum eſt, quod ille magnus calor non percipiebatur à manu per immutationem realem, ſed per intentionalem, & per conſequens quod tactus non eſt aptus natus immutari realiter à tangibili, ad hoc vt illud percipiat, ſed tantum intentionaliter; Vnde manifeſtum eſt, quod in omni ſenſu externo verum eſt, quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium non facit ſenſationem.

Ad primum ergo dicendum, quod prædicta diffe- 2. de ani.
rentia falſa eſt: vnde Philoſophus illa excluſa ibidem ponit veram & dicit, quod tangibilia differant à t. 13.
viſibilibus, & ſonatiuis ex eo, quod illa ſenſibilia ſentimus per hoc, quod mouent medium, & iterum medium mouet nos: ſed tangibilia ſentimus per me-

Digitized by Google

dium extraneum, non quaſi moti à medio extraneo, ſed ſimul cum medio mouemur à ſenſibili.

a. 1. 9 ad Ad ſecundum dicendum, quod oculus videt fulgorem ad extra, vt dictum eſt.

2. de ani. l. 17 Ad tertium dicendum, quod ille tinnitus eſt in aere incluſo incōcauitatibus auriū; quod patet ex Philoſopho 2. de ani. t. 83. & 84. tum quia aer ille, qui eſt organum auditus, eſt immobilis, vt ſentiri poſſint ſonorum differentiæ, vt dictum eſt, tum quia ſi haberet ille aer proprium ſonum & motum, impediretur auditus: ſicut ſimiliter, ſi inſtrumentum viſus haberet proprium colorem, impediretur viſio, vt docet Philoſophus 2. de ani. t. 84. *iac.*

2. de ani. l. 20 Ad quartum dicendum, quod aliquando fumalis euaporatio non poteſt peruenire ad odoratum, & tamen vere ſentitur odor: aliquando vero peruenit ad organum. Verum tunc non ita peruenit, vt immediate tangat, ſed tantum mediate, intercedente nimirum parte aeris, ſi enim poneretur odorabile intus in naſo, non ſentiretur, ſi homo non reſpiraret attrahendo aerem, ſed vel expiraret emittendo aerem, vel retineret ſpiritum, & ſic patet ad quintum.

2. de ani. l. 21 & 23. Ad ſextum dicendum, quod lingua, & caro non ſunt organum guſtus, ſed medium internum illius, & ideo poteſt ſentiri humor ſapidus poſitus ſupra linguam.

2. de ani. l. 23 3. de ani. l. 3 Ad ſeptimum dicendum, quod caro non eſt ſenſorium vltimum, ſed primum, & conſequenter eſt tantum medium intrinſecum, non autem organum tactus.

ARTICVLVS II.

Vtrum excellens ſenſibile corrumpat ſenſorium.

p p 88. a p. a. g. 3. & 5. VIdetur quod excellens ſenſibile non corrumpat ſenſorium. Ita enim ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, ſicut intellectus ad intelligibilia: ſed intellectus poteſt intelligere excellens intelligibile, ergo & ſenſus poterit ſentire excellens ſenſibile.

q. de ani. a. 19 c. 3. d. 15 q. q. 1. . p q 2. q 1 de pot a. 8 p . a. q a. 2. p. quæſt 3 & a. & q. 4. d p. 2 Præterea accidens non corrumpitur niſi ad corruptionem ſubiecti, & præſertim ſi ſit eius proprietas: ſed ſenſus eſt proprietas animæ ſenſitiuæ, ergo ſenſus permanente anima in corpore non corrumpitur ab excellenti ſenſibili.

3 Præterea ſenſibile perficit ſenſum mediante ſpecie, hæc enim in organo recepta non immutat ipſum naturaliter; ſed quod perficit aliquid, non poteſt illud corrumpere, ergo excellens ſenſibile non poteſt ſenſum corrumpere.

q. 10 de ver. a. 11 arg 3. 4 Præterea dicit Philoſophus 3. de ani. quod anima noſtra eſt quodammodo omnia, quia ſenſus eſt quodammodo omnia ſenſibilia, ſicut intellectus eſt omnia intelligibilia; ſed inter omnia ſenſibilia vnum eſt excellens ſenſibile, ſicut inter omnia intelligibilia vnum eſt excellens intelligibile, ergo ſenſus poteſt percipere excellens ſenſibile.

c g. c 54. 5 Præterea facultas ſenſus eſt in totum ſuum obiectum: ſed excellens ſenſibile eſt intra obiectum ſenſus, vt excellens viſibile eſt intra facultatem viſus, huius enim obiectum eſt color, vt color, ergo viſus poterit videre excellens viſibile, & per conſequens quilibet alius ſenſus poterit accipere excellens ſenſibile.

de ani. l. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de anima. t. 123. & t. 143. dicit, quod excellens ſenſibile corrumpit ſenſorium, & ſenſum.

3. de ani. l. 7. 2 Præterea dicit Philoſophus 3. de anim. t. 7. in hoc differre ſenſum ab intellectu, quod quia hic caret organo non poteſt corrumpi ab excellentia proprii obiecti, ſed ita intelligit excellens intelligibile atque infimum; at ſenſus, qui habet organum corporeum, efficitur impotens ad ſentiendum ex valde ſenſibili, puta ex vehementi colore, & forti odore.

q de ani. ar. 19. c. Reſpondeo dicendum, quod dupliciter conſiderare, & comparare poſſumus excellens ſenſibile per ordinem ad corruptionem, vel ad ſenſus, & organa ſenſuum, vel ad ipſum animal, ſi primo modo loquamur de excellenti ſenſibili, ſciendum eſt quod accidens dupliciter corrumpitur. Vno modo à ſuo contrario, ſicut frigidum à calido. Alio modo per corruptionem ſui ſubiecti, non enim accidens remanere poteſt corrupto ſubiecto. quæcunque igitur accidentia, ſeu formæ contrarium non habent, non deſtruuntur, niſi ad deſtructionem ſubiecti. Manifeſtum eſt autem, quod potentiis animæ nihil eſt contrarium, & ideo ſi corrumpuntur, corrumpuntur ad corruptionem ſubiecti. Quia vero potentia ſenſitiua eſt immediate actus organi tamquam immediati, & proxime ſubiecti, turbato enim organo impeditur operatio ſenſus, & illo ablato totaliter, & tollitur ſenſus; dicitur corrumpi ſenſus à ſenſibili, quia ſenſibile corrumpit eius organum. Cum enim oporteat, vt inquit Philoſophus 2. de ani. t. 123. in organis ſentiendi, ad hoc vt ſentiant, eſſe proportionem quandam, ratione cuius, & ipſe ſenſus dicitur proportio quædam, & ſymphonia, ſi motus ſenſibilis fuerit fortior, quam organum ſit natum pati, ſoluitur proportio, & corrumpitur ſenſus in proportione organi conſiſtens: ſicut patet à ſimili, cum quis fortiter percutit chordas, ſoluitur ſymphonia, & ſonus inſtrumenti, qui in quadam proportione conſiſtit. Quomodo vero ſenſibile dupliciter poteſt immutare ſenſum, vel realiter, vel intentionaliter: vtroque modo poteſt ſenſibile corrumpere ſenſum, intentionaliter quidem, per impreſſionem ſpeciei improportionatæ, ſeu excedentis proportionem organi. Cum enim ſpecies recipiatur in organo, debet eſſe proportio inter vtrumque, ſoluitur autem proportio per ſuperabundantiam, & exceſſum; & hoc modo excellens graue, & acutum corrumpit auditū, & excellens ſaporoſum corrumpit guſtum, & fortiter fulgidum, vel obſcurum corrumpit viſum: & fortis odor corrumpit olfactum: ſicut è contra, ſi ſenſibilia deducantur ad proportionatam mixtionem, efficiuntur delectabilia: ſenſus enim delectatur proportionatis, ſicut ſibi ſimilibus, eo quod ſenſus eſt proportio quædam, vt dictum eſt: excellentia autem corrumpit ſenſum, vel ſaltem contriſtat eum. Aliquādo vero ſenſibile realiter immutat ſenſum, vt patet, cum magnus ſonus deſtruit auditum ratione vehementis percuſſionis aeris, & motus ipſius, qui fit ſimul cum ſono, quomodo etiam deſtruitur & ipſum animal, cum eodem & lapides frangantur, & alia corpora duriora, vt ferrum. Similiter & in aliis, excepto tamen viſu, obiectum enim tactus ipſum immutat materialiter, calefaciendo, & infrigidādo, obiectum vero guſtus afficiendo ſapore aliquo organum guſtus mediante ſaliua: obiectum vero odoratus per fumalem euaporationem: ſolum autem obiectum viſus, cum non immutet organum, aut medium niſi ſpirituali immutatione; non enim pupilla, neque aer coloratur, ſed ſolum ſpeciem coloris recipiunt ſecundum eſſe ſpirituale, non niſi etiam intentionaliter illum corrumpit, vel contriſtat. Quod ſi ſecundo modo comparare voluerimus ſenſibilia ſenſuū exteriorum

de ſenſu l p. & 4. 7. phyſ. l 4 p. de ani. l. 2 a. de ani. l. 4. 3 de ani. l. 2 & 7.

a. d. 13 a. 3 c. 3 de ani. l, c. & 7.

a. cæli. l. 14

p met l, p.

non ſulum ad ipſos ſenſus, & ad organa ſenſuum, ſed etiam ad ipſum animal, hoc differunt excellentia ſenſibilia aliorum ſenſuum excepto tactu, quod illa corrumpunt quidem ſingulos ſenſus, puta nimis fulgida viſum, & fortes ſoni auditum, quia tamen corruptis his ſenſibus, poteſt animal remanere, horum excellentiæ non corrumpunt animal, niſi per accidens, inquantum ſcilicet accidit animal pati ſimul ab aliquibus tangibilibus corrumpentibus, puta ſi ſimul cum ſuno fiat depulſio, & ictus, ve accidit in contruo, ex quo interdum animalia motiuntur, & ſimiliter ab his, quæ videntur aliqua mutiuntur, non inquantum ſunt viſa, ſed inquantum aerem inficiunt, vt dicitur de quibuſdam venenoſis; & ſimiliter intelligendum eſt de odoribus, ſecundum quod cum malis odoribus interdũ adiungitur corruptio aeris: & ita etiã de ſapore eſt, quod poteſt corrumpere animal, non inquantum ſapor eſt, ſed inquantũ ſapori adiungitur aliqua qualitas tangibilis; puta quod talis ſapor conſequitur calorem excedentem, vel frigus, ſed excellentia qualitatum tangibilium corrumpit animal per ſe, & non per accidens, quia omnis excellentia ſenſibilis corrumpit ſenſum: vnde & tangibile ſi fuerit excellens corrumpit tactum: ſecundum autem hunc ſenſum determinatur vita animalis: tandiu enim durat animal, quandiu durat ſenſus tactus in eo: impoſſibile enim eſt eſſe animal ſine tactu: vnde manifeſtum eſt, quod in omnibus ſenſibus excellens ſenſibile corrumpit ſenſum, ſed in ſenſu tactus excellens tangibile non ſolum corrumpit ſenſum tactus: ſed etiam corrumpit animal, quia neceſſe eſt hanc ſolum ineſſe animali, ve docet Philoſophus 3. de ani. t. 68. [3 de ani. l. vlt.]

[p. p. q. 12 a. ad 3. 3. de ani. l. 7.] Ad primum ergo dicendum, quod inter ſenſum, & intellectum hęc ſimilitudo reperitur, quod quia aliqua proportio requiritur obiecti ad potentiam cognoſcitiuam, vt actiui ad paſſiuum, & perfectionis ad perfectibile. ideo ſicut ſenſus non poteſt cognoſcere excellens ſenſibile, quia eſt improportionatum potentiæ ſenſitiuæ, ita in hoc ſtatu nequit noſter intellectus cognoſcerę excellens intelligibile, ſeu ſubſtantias immateriales, quia ſecundum præſentem ſtatum ſunt improportionata noſtro intellectui, differunt tamen, quod quia intellectus caret organo, non poteſt corrumpi à vehementi intelligibili, ſenſus autem, qui habet organum, corrumpitur à vehementi ſenſibili.

[q. 51. a. 5. in hoc a. c.] Ad ſecundum dicendum, quod ſenſus non eſt proprietas animæ, ſed coniuncti, atque adeo organi: vnde hoc ſublato; vel corrupto, & ipſum corrumpitur, vt dictum eſt.

[in c.] Ad tertium dicendum, quod ſpecies ſenſibilis perficit ſenſum, ſi ſit illi proportionata, corrumpit autem, vel contriſtat, ſi ſit improportionata, vt dictum eſt.

Ad quartum dicendum, quod anima dicitur quodammodo omnia, quia per intellectum ſuſcipit ſpecies intelligibiles, & per ſenſum ſpecies ſenſibiles proportionatorum tamen, quia ſenſus proportio quędam eſt, vt dictum eſt. [3. de ani. l. 13.]

Ad quintum dicendum, quod aliqua comparari poſſunt ad ſenſum dupliciter, vno modo, quatenus ſunt extra obiectũ ſenſus, quomodo eſt extra obiectũ ſenſus viſus, eiuſque facultatem: Alio modo quatenus ſunt intra obiectum, & tunc vel ſunt ſupra facultatem ſenſus, vel ſunt infra illam: priori modo ſe habent excellentia ſenſibilia reſpectu ſenſus: poſteriori vero modo ſenſibilia proportionata. eodemque modo poſſunt comparari res ad intellectum. [3. e g. c 54.]

QVÆSTIO LXIII.

De potentia ſenſitiua.

Deinde conſiderandum eſt de potentia ſenſitiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR VNVM.

Vtrum rectè definiatur à Philoſopho ſenſus.

ARTICVLVS I.

Vtrum rectè definiatur à Philoſopho ſenſus.

VIdetur quod non rectè definiatur à Philoſopho ſenſus, quod ſit ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia. Definitio enim debet conuerti cum definito: ſed hæc non conuertitur, nam eſſe ſuſceptiuum ſpeciei, vel formæ ſine materia primum conuenit omni patienti, nam omne patiens recipit aliquid ab agente, ſecundum quod eſt agens, agẽs autem agit per ſuam formam, & non per ſuam materiam: Vnde omne patiens recipit formam ſine materia: quod etiam patet ad ſenſum, non enim aer recipit ab igne agente materiam eius, ſed formam. Deinde idem etiam conuenit intellectui poſſibili, hic enim etiam recipit ſpecies, & formas ſine materia, ergo male definitur ſenſus per eſſe ſuſceptiuum ſine materia. [2. de ani. 10.]

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de anima. t. 124 quod excellens ſenſibile corrumpit ſenſum: ſed hoc non poteſt fieri, niſi ſenſus realiter, & materialiter recipiat ſpeciem ſenſibilis, ergo idem quod prius. [2. de ani. 24.]

Sed contra eſt auctoritas Philoſophi 2. de ani. t. 121. dicentis, quod ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia. [ibid.]

Reſpondeo dicendum, quod ſenſus dupliciter conſiderari poteſt, vt dictũ eſt, vno modo per ordinem ad obiectum, reſpectu cuius habet rationem patientis, & hoc modo habet rationem potentiæ paſſiuæ, & vt ſic definitur à Philoſopho. Sicut enim eſt de ratione materiæ eſſe ſuſceptiuam formæ naturalis, ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis, ita de ratione potentiæ cognoſcitiuæ paſſiuæ eſt eſſe ſuſceptiuam obiecti ſecundum eſſe ſpirituale, & immateriale, quod eſt eſſe ſuſceptiuum ſpecierum ſine materia ab obiecto exteroo, ad differentiam intellectus poſſibilis, qui recipit ſpecies ſine materia ab intellectu agente: quãquam etiam diſtinguitur ab intellectu per hoc, quod eſt potentia paſſiua organica: vnde ſpecies non ſolum recipiuntur in potentia, ſed etiam in organo, cum tamen intellectus poſſibilis ſit inorganicus. Alio modo poteſt conſiderari ſenſus abſolute, & in ſe, quatenus eſt potentia operatiua, vel cognoſcitiua: & hoc modo poteſt definiri, quod ſit potentia operatiua, ſeu cognoſcitiua ſingularis, vt ſingulare eſt, organo affixa: in eo enim, quod dicitur operatiua, ſeu cognoſcitiua, conuenit ſenſus cum intellectu poſſibili. In eo vero, quod additur, organo affixa, & cognoſcitiua ſingularis, vt ſingulare eſt, diſtinguitur ab intellectu poſſibili, qui etiam cognoſcit obiectum vniuerſale, & eſt inorganicus, vt dicit Philoſophus 3. de anima. t. 7. [q. 51. a. 5. q. 1. a. 3. & 2. de ani. l. 24.] [3. de ani.] [ibid.]

Ad primum ergo dicendum primo, quod licet [2. de an.]

ſit commune omni patienti, quod recipiat formam ab agente, differentia tamen eſt in modo recipiendi. Nam forma, quæ in patiente recipitur ab agente, quandoque quidem habet eundem modum eſſendi in patiente, quem habet in agente; & hoc quidem contingit, quando patiens habet eandem diſpoſitionem ad formam, quam habet agens, quodcunque enim recipitur in altero, ſecundum modum recipientis recipitur. Vnde ſi eodem modo diſponatur patiens, ſicut agens eodem modo recipitur forma in patiente ſicut erat in agente, & tunc non recipitur forma ſine materia. Licet enim illa, & eadẽ materia numero, quæ eſt agentis, non fiat patientis, fit tamen quodammodo eadem, inquantum ſimilem diſpoſitionem materialem ad formam acquirit ei, quæ erat in agente, & hoc modo aer patitur ab igne, & quidquid patitur paſſione naturali. Quandoque vero forma recipitur in patiente, ſecundum alium modum eſſendi, quam ſit in agente, quia diſpoſitio materialis patientis ad recipiendum non eſt ſimilis diſpoſitioni materiali, quæ eſt in agente, & ideo forma recipitur in patiente ſine materia, inquantum patiens aſſimilatur agenti ſecundum formam, & non ſecundum materiam: & per hunc modum ſenſus recipit formam ſine materia, quia alterius modi eſſe habet forma in ſenſu, & in ſe ſenſibili; nam in re ſenſibili habet eſſe naturale, in ſenſu autem habet eſſe immateriale, & ſpirituale. Dicendum ſecundo conuenire quidem ſenſum, & intellectum in hoc quod recipiunt ſpecies ſine materia, ſed multipliciter inter ſe differunt, & primo ſenſus eſt potentia organica, intellectus vero eſt potentia inorganica, vnde ſpecies ſenſibiles recipiuntur in organo, ſpecies vero intelligibiles in ipſa potentia intellectiua. Secundũ ſenſus eſt tantum potentia cognoſcitiua ſingularis, vt ſingulare eſt, vnde eſt ſuſceptiuus formarum, ſine materia quidem, ſed non ſine cõditionibus materialibus indiuidualibus ſenſibilia repræſentantiũ; intellectus vero eſt potentia cognoſcitiua directe, & per ſe vniuerſalis, vt dicit Philoſophus p. phyſ. t. 49. & 2. de ani. t. 122. vnde ſpecies intelligibiles repræſentant obiectum ſine conditionibus indiuiduantibus. Tertio ſenſus recipit ſpecies ab obiecto ſenſibili, intellectus vero poſſibiles ab intellectu agente.

ani.l. & l.4. — 7 l.10 — 6.8.1.

Ad ſecundum dicendum, quod aliquando ſenſus corrumpitur ab excellenti ſenſibili, abſque eo, quod illud recipiat ſecundum eſſe materiale, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LXIV.

De ſenſibus exterioribus.

Deinde conſiderandum eſt de ſenſibus in particulari, & primo de ſenſibus exterioribus, deinde de ſenſibus internis.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo vtrum in quolibet ſenſu externo ſit reperire ſenſum agentem & patientem.
2 *Vtrum ſint tantum quinque ſenſus exteriores.*
3 *Vtrum ſenſus exteriores egeant medio.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in quolibet ſenſu externo ſit reperire ſenſum agentem, & patientem.

VIdetur quod in quolibet ſenſu externo ſit reperire ſenſum agentem, & patientem. Dicit enim Philoſophus 3. de ani. t. 17. quod ſicut in omni natura, ita & in anima eſt aliquid, quo eſt omnia fieri, & quo eſt omnia facere: ſed id, quo eſt fieri omnia ſenſibilia, eſt ſenſus paſſiuus, ergo debet & dari alius ſenſus actiuus, quo anima poſſit omnia ſenſibilia facere ſenſibilia actu. q. de ani. a. 4 arg. ſed contra. p. p. q. 79 a. 3. arg. ſed contra.

2 Præterea ſicut ſe habet intellectus ad intelligibilia, ita & ſenſus ad ſenſibilia, vt dicitur 3. de ani. t. 2. & 3. ſed quia intellectus eſt in potentia ad intelligibilia, datur intellectus agens, qui facit intelligibile actu, ergo & dabitur ſenſus agens, qui facit ſenſibile actu. 3 de ani. l. 7. p. p. arg. p.

3 Præterea Philoſophus in 3. de ani. t. 18. aſſimilat intellectum agentem lumini, ergo lumen erit ſenſus agens, vel certe inſtrumentum ſenſus agentis. q. de ani. a. 4. arg. 4

4 Præterea cuilibet potentiæ paſſiuæ debet reſpondere potentia actiua, alioqui eſſet ſuperflua: ſed datur ſenſus, qui eſt potentia paſſiua, ergo & dabitur ſenſus, qui ſit potentia actiua. Tabu. potentia n. 33

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 51. dicit, quod ſenſus eſt tantum potentia paſſiua, & t. 60. dicit, quod actiuum ſenſationis eſt obiectum extra ſenſum exiſtens. de ani. l. 10. 11. 18.

Reſpondeo dicendum, quod in naturalibus non dicitur virtus actiua, quæ habeat aliquem actum, qui eſt operatio, ſic enim omnis potentia animæ eſt actiua, & præſertim cognoſcitiua: ſentire enim, & intelligere formaliter ſunt actiones immanentes in ipſis potentijs cognoſcitiuis, vt dictum eſt: ſed dicitur potentia aliqua actiua quæ comparatur ad ſuum obiectum ſicut agens ad patiens, ſenſus autem comparatur ad ſenſibile tantum ſicut patiens ad agens, eo quod ſenſibile tranſmutat ſenſum: viſio enim perficitur per hoc quod ſpecies viſibilis recipitur in viſu, quod eſt quoddam pati, & ratio huius eſt, quia, cum omnis cognitio fiat per hoc, quod cognitum eſt aliquo modo in cognoſcente, ſcilicet ſecundum ſimilitudinem, nam cognoſcens in actu eſt ipſum cognitum in actu: illud erit actiuum reſpectu ſenſus, quod in illo producit ſimilitudinem rei cognitæ; hoc autem eſt obiectum ad extra: ſenſus enim eſt ſingularium quæ ſunt ad extra: & recipit materialiter, & corporaliter ſpeciem: vnde producens illam debet eſſe in ſe materiale, & corporale, habens nimirum in ſe principium indiuiduationis, quod eſt materia prima, determinatis dimenſionibus contenta. Vnde manifeſtum eſt quod non datur in ſenſu externo ſenſus agens, & patiens. q. 6t a. 7

Ad primum ergo dicendum, quod propoſitio Philoſophi valet in anima per ordinem ad intelligibilia, vt dictum eſt. in c & ad 2.

Ad ſecundum dicendum, quod ſenſibilia inueniuntur actu extra animam, & ideo non oportet ponere ſenſum agentem. Vel dic, quod ſenſibile, cum ſit quoddam particulare, non imprimit in ſenſum, vel in medium ſpeciem alterius generis, cum ſpecies tam in ſenſu, quam in medio ſit particularis, intellectus autem poſſibilis recipit ſpecies vniuerſales, alterius ſcilicet generis, quam ſint in imaginatione in qua ſunt tantum particulares, & quam in ſenſu externo, in quo ſimiliter ſpecies receptæ ſunt tantum ſingulares: & ideo in intelligibilibus indigemos intellectu agente, non autem in ſenſibilibus indigemus potentia actiua, ſed omnes potentiæ ſenſitiuæ ſunt potentiæ paſſiuæ. p. p. 79 a 3. ad p. q. de ani. a. 4 ad 5.

Ad tertium dicendum, quod ſimilitudo, qua Ariſtoteles aſſimilat intellectum agentẽ lumini, attenditur quantum ad hoc, quod ſicut hoc eſt neceſſarium ad videndum, ita illud ad intelligendum, p. p. q. 79 a. 3. ad 2. q. de ani. a. 4 ad 4. 3. de ani. l. 10.

p.p. q. 79.a 3 ad 2 q. de an. a 4. ad 4 4 de ani. l. 10. ſed non propter idem: nam lumen non eſt neceſſarium ad videndum, vt faciens colores actu viſibiles, nam color eſt per ſe viſibilis ſed vt medium fiat actu lucidum, vt dicit Comm. in 2. de ani. intellectus vero agens neceſſarius eſt ad hoc, vt intelligibilia in potentia fiant actu intelligibilia per hoc, quod abſtrahit ea à materia, ſic enim ſunt inteligibilia actu.

q. 79. a. p. q. 61 a. vn. in 6. Ad quartum dicendum, quod potentiæ paſſiuæ ſenſitiuæ reſpondet potentia actiua, quæ eſt in obiectis extra animam, hæc enim ſunt factiua ſenſationum, vt dictum eſt

ARTICVLVS II.

Vtrum ſint tantum quinque ſenſus exteriores.

p. p. q. 78, a. 3 arg. p. VIdetur quod ſenſus exteriores ſint plures, quam quinque. Senſus enim eſt cognoſcitiuus accidentium, ſunt autem multa genera accidentium: cum ergo potentiæ diſtinguantur per obiecta, videtur, quod ſenſus multiplicetur ſecundum numerum, qui eſt in generibus accidentium.

arg. 2. 2 Præterea magnitudo, & figura, & alia, quæ dicuntur ſenſibilia communia, non ſunt ſenſibilia per accidens, ſed contra ea diuiduntur in. 2. de ani. t. 63. & 64. diuerſitas autem per ſe obiectorum diuerſificat potentias: cum ergo plus differant magnitudo, & figura a colore, quam ſonus, videtur quod multo magis debeat eſſe potentia alia ſenſitiua cognoſcitiua magnitudinis, aut figuræ, quam coloris, & ſoni.

arg. 3. 3 Præterea vnus ſenſus eſt vnius contrarietatis, ſicut viſus albi, & nigri: ſed tactus eſt cognoſcitiuus plurium contrarietatum, ſcilicet calidi, frigidi humidi, & ſicci, & huiuſmodi, ergo ſenſus non eſt vnus, ſed plures, ergo plures, ſenſus ſunt quam quinque.

de ſenſo. l. 14 4 Præterea cum ſentire ſit pati quoddam, diuerſus modus ſentiendi erit diuerſus modus patiendi, qui indicat diuerſitatem potentiæ paſſiuæ, ſicut diuerſus modus agendi ſignificat diuerſitatem virtutis actiuæ, & per conſequens ex parte paſſiuorum, quæ alio modo patiuntur, alium potentiam paſſiuam habere videntur: & ſimiliter quæ alio modo ſentiunt, videntur habere alium ſenſum, ſed animalia non reſpirantia, vt formicæ, apes, piſces & alia huiuſmodi ſentiunt odorem, vt patet manifeſte, cum & acutius ſentiant de longe nutrimentum ſuum quando diſtant a proprio cibo, quam quádo per proprium viuum id poſſunt percipere, & non ſentiunt illum eo modo, quo animalia reſpirantia, puta reſpirando, ergo illum ſentiunt per alium ſenſum, & ſic erunt plures ſenſos, quam quinque.

de ſenſu. l. 19 5 Præterea potentiæ ſenſitiuæ diſtinguuntur ex organo: ſed viſus habet duo organa, puta duos oculos, ergo duo ſunt ſenſus viſus, vnde ſequitur idem, quod prius.

3. de ani. l 7 6 Videtur quod ſenſus exteriores, ſint pauciores quam quinque. Ita enim ſe habet ſenſus ad ſenſibile, ſicut intellectus ad intelligibile, vt dicit Philoſophus 3. de ani. t 2 & 3. ſed intellectus vnus eſt reſpectu omnium intelligibilium, ergo & erit vnus ſenſus reſpectu omnium ſenſibilium.

p p. arg 4. 7 Præterea ſpecies non diuiditur contra genus: ſed guſtus eſt tactus quidam, ergo non debet poni ſenſus diſtinctus a tactu.

2. de ani. l. 6. 2. de ani. l. 21 8 Præterea potentiæ diſtinguuntur ex obiecto, vt dicit Philoſophus 2 de ani. t. 33. ſed guſtabile, quod eſt obiectum guſtus, eſt quoddam tangibile, vt dicitur 2. de ani. t. 101. ergo guſtus non diſtinguetur à tactu, & ſic ſenſus exteriores erunt pauciores, quam quinque.

9 Præterea dicit Philoſophus de ſenſu. cap. vlt. quod ſicut idem numero corpus eſt album, & dulce, ita eſt eadem potentia ſenſitiua albi. & dulcis, ergo ſenſus externi non ſunt quinque, ſed vnus tantum.

10 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani t. 104. quod potabile eſt commune guſtui, & tactui; ſed ſenſus diſtinguuntur ex diſtinctis, & diuerſis ſenſibilibus, ergo ſenſus tactus. & guſtus non ſunt diſtincti ſenſus. 2. de ani. l. 21

Sed contra eſt, quod Philoſophus in 2. de ani. t. 128. dicit, quod non eſt alius ſenſus externus præter quinque. & t. 135 probat non dari vnum tantum ſenſum ſed plures, quia alioqui laterent nos ſenſibilia communia, quæ conſequuntur ad ſenſibilia propria. de ſenſu vlt. 3 de an. l. p.

2 Præterea potentia, cum dicatur ad obiectum, oportet quod ſecundum differentiam obiectorum diuerſificentur potentiæ ſenſitiuæ; obiectum autem ſenſibile eſt, prout eſt immutatiuum ſenſus, ergo ſecundum diuerſa genera immutationum ſenſus a ſenſibili, oportet eſſe diuerſos ſenſus Immutatur autem ſenſus a ſenſibili, vno modo per contactum, & ſic eſt ſenſus tactus. qui eſt diſcretiuus eorum, ex quibus conſtat animal; & ſenſus guſtus, qui eſt perceptiuus qualitatum, quæ deſignant conuenientiam nutrimenti, quo conſeruatur corpus animalis Alio modo immutatur ſenſus per medium; & hæc quidem immutatio aut eſt cum alteratione ſenſibilis, & ſic odor immutat ſenſum cum aliqua reſolutione odorabilis; aut cum aliquo motu locali, & ſine immutatione ſenſibili, ſed per ſolam immutationem ſpiritualem medij, & organi, & ſic immutat color, vnde ſequitur ſenſus exteriores eſſe tantum quinque. 3 de an. l.

Reſpondeo dicendum, quod ratione m diſtinctionis, & numeri ſenſuum exteriorum quidam accipere voluerunt ex parte organorum, in quibus aliquod elementum dominatur, vel aqua, vel aer, vel aliquid huiuſmodi. Quidam autem ex parte medij, quod eſt coniunctum, vel extrinſecum, & hoc, vel aer, vel aqua, vel aliquid huiuſmodi. Quidam autem ex diuerſa natura ſenſibilium qualitatum, ſecundum quod eſt qualitas ſimplicis corporis, vel ſequens complexionem Sed nihil iſtorum conueniens eſt; non enim potentiæ ſunt propter organa, ſed organa propter potentias Vnde non propter hoc ſunt diuerſæ potentiæ, quia ſunt diuerſa organa: & ideo natura inſtituit diuerſitatem in organis, vt congruerent diuerſitati potentiarum, & ſimiliter diuerſa media diuerſis ſenſibus attribuit, ſecundum quod erat conueniens ad actus potentiarum: naturas autem ſenſibilium qualitatum cognoſcere non eſt ſenſus, ſed intellectus. Accipienda eſt ergo ratio numeri, & diſtinctionis exteriorum ſenſuum ſecundum illud, quod proprie, & per ſe ad ſenſum pertinet. Eſt autem ſenſus, quædam potentia paſſiua, quæ nata eſt immutari ab exteriori ſenſibili. Exterius ergo immutatiuũ eſt quod per ſe à ſenſu percipitur, & ſecundum eius diuerſitatem ſenſitiuę potentiæ diſtinguuntur. Eſt autem duplex immutatio, vna naturalis, & alia ſpiritualis: Naturalis quidem, ſecundum quod forma immutantis recipitur in immutato ſecundum eſſe naturale, ſicut calor in calefacto; ſpiritualis autem, ſecundum quod forma immutantis recipitur in immutato ſecundum eſſe ſpirituale, vt forma coloris in pupilla quæ non fit per hoc colorata Ad operationem autem ſenſus requiritur immutatio ſpiritualis, per quam intentio formæ ſenſibilis fiat in organo ſenſus, alioquin ſi ſola immutatio naturalis ſufficeret ad ſentiendum, omnia corpora naturalia ſentirent, dum alterantur, Sed in quibuſdam ſenſibus inuenitur immutatio ſpiritualis tantum, ſicut in quibuſ- p. p. q. 78. a. 3. c.

dam autem cum immutatione ſpirituali etiam naturalis, vel ex parte obiecti tantum, vel etiam ex parte organi. Ex parte autem obiecti inuenitur transmutatio naturalis, ſecundum locum quidem, in ſono, qui eſt obiectum auditus; nam ſonus ex percuſſione cauſatur, & aeris commotione: ſecundum alterationem vero in odore, qui eſt obiectum olfactus; oportet enim per calidum alterari aliquo modo corpus, ad hoc quod ſpiret odorem. Ex parte autem organi eſt immutatio naturalis in tactu, & guſtu, nam & manus tangens calida caleſacit, & lingua humectatur per humiditatem ſaporum; organum autem olfactus, aut auditus nulla naturali immutatione immutatur in ſentiendo, niſi per accidens. Viſus autem, qui eſt abſque immutatione naturali organi, & obiecti, eſt maxime ſpiritualis, & perfectior inter omnes ſenſus, & communior, & poſt hunc auditus, & deinde olfactus, qui habent immutationem naturalem ex parte obiecti. Motus tamen localis eſt perfectior, & naturaliter prior, quam motus alterationis, vt probatur in 8. phyſ. Tactus autem, & guſtus ſunt
ſo. ad 3. maxime naturales, de quorum diſtinctione poſt dicetur; & inde eſt, quod alij tres ſenſus non fiunt per medium coniunctum, ne aliqua naturalis transmutatio pertingat ad organum, vt accidit in his duobus ſenſibus.

p q 78. a. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod non omnia accidentia habent vim immutatiuam ſecundum ſe, ſed ſolæ qualitates tertiæ ſpeciei, ſecundum quas contingit alteratio; & ideo ſolæ huiuſmodi qualitates ſunt obiecta ſenſuum, quia vt dicitur in 7. phyſ. t. 11. ſecundum eadem alteratur ſenſus, ſecundum quæ alterantur corpora inanimata.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod magnitudo, & figura, & huiuſmodi, quæ dicuntur communia ſenſibilia, ſunt media inter ſenſibilia per accidens, & ſenſibilia propria quæ ſunt obiecta ſenſuum; nam ſenſibilia propria primo, & per ſe immutant ſenſum, cum ſint qualitates alterantes, ſenſibilia vero commonia omnia reducuntur ad quantitatem. Et de magnitudine, & numero patet, quod ſunt ſpecies quantitatis. Figura autem eſt qualitas circa quantitatem, cum conſiſtat ratio figuræ in terminatione magnitudinis. Motus autem, & quies ſentiuntur, ſecundum quod ſubiectum vno modo, vel pluribus modis ſe habet ſecundum magnitudinem ſubiecti, vel localis diſtantiæ, quantum ad motum augmenti, & motum localem, vel etiam ſecundum ſenſibiles qualitates, vt in motu alterationis. Et ſic ſentire motum, & quietem eſt quodammodo ſentire vnum, & multa. Quantitas autem eſt proximum ſubiectum qualitatis alteratiuæ, vt ſuperficies coloris, & ideo ſenſibilia communia non mouent ſenſum primo, & per ſe, ſed ratione ſenſibilis qualitatis, vt ſuperficies ratione coloris. Nec tamē ſunt ſenſibilia per accidens; quia huiuſmodi ſenſibilia diuerſitatē aliquā faciunt in immutatione ſenſus. Alio enim modo immutatur ſenſus à magna ſuperficie & à parua; quia etiam ipſa albedo dicitur magna, vel parua, & ideo diuiditur ſecundum proprium ſubiectum.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod ſicut Philoſophus videtur dicere in 2. de ani. t. 106. vſque ad 110. ſenſus tactus eſt vnus in genere ſed diuiditur in multos ſenſus ſecundum ſpeciem, & propter hoc eſt diuerſarum contrarietatum, quæ tamen non ſeparantur ab inuicē ſecundum organum, ſed per totum corpus ſe concomitantur, & ideo eorum diſtinctio non apparet: Guſtus autem, qui eſt perceptiuus dulcis, & amari, concomitatur tactum in lingua, non autem per totum corpus, & ideo de facili a tactu diſtinguitur. Poſſet tamen dici, quod omnes illæ contrarietates, & ſingulæ conueniunt in vno genere proximo, & omnes in vno genere communi, quod eſt obiectum tactus ſecundum rationem communem. Sed illud genus commune eſt innominatum, ſicut etiam genus proximum calidi & frigidi eſt innominatum.

Ad quartum dicendum, quod quia vbi eſt idem ſenſibile, eſt idem ſenſus: potentiæ enim diſtinguuntur ſecūdum obiecta, idem autem eſt ſenſibile, quod ſentiunt animalia tam reſpirantia, quam non reſpirantia, impoſſibile eſt quod ſit alius ſenſus vtorumque vt dicit Philoſophus de ſenſu c. 5. diuerſo tamē modo ſentiunt, qui modus non diuerſificat ſenſus inquit Philoſophus ibidem, nam dupliciter modus ſētiendi poteſt diuerſificari. Vno modo per ſe quod eſt ſecundum diuerſam habitudinem ſenſibilis ad ſenſū, & talis diuerſitas in modo ſentiendi diuerſificat ſenſum; puta quod vnus ſentit ſenſibile coniunctum ſicut tactus: alius autem ſenſibile remotum, ſicut viſus. Eſt & alia diuerſitas in modo ſentiendi per accidens, quæ non diuerſificat ſenſum, & attenditur ſecundum remotionem prohibentis: & talis diuerſitas in modo ſentiendi eſt in propoſito: quia in animalibus odorantibus per reſpirationem remouetur quoddam, quod per modum coperculi ſupiacet organo odoratus, & ideo quando non reſpirant impediuntur ab odorando propter tale coperculum. Sed animalia non reſpirantia carent tali coperculo, & ideo non indigent reſpiratione ad odorandum. Sicut videmus in oculis, quod quædam animalia habent palpebras quæ ſi non aperiantur, non poſſunt huiuſmodi animalia videre. Huiuſmodi autem palpebras dedit natura animalibus egentibus a maiore viſu, propter ſecuritatem oculi, vt oculus conſeruetur. Vnde animalia habentia duros oculos quaſi non indigentia acuto viſu, non habent huiuſmodi palpebras: & ideo non indigent aliquo motu apetiente palpebras ad videndum, ſed ſtatim habent oculos, & ad videndum facultatem nullo remoto, manifeſtum etiam eſt ſenſum olfactus eſſe eundem ſpecie in omnibus animalibus, quia eiuſdem ſenſus eadem ſunt corruptiua: non enim viſus patitur aliquid à ſonis, neque auditus à coloribus: ſenſus autem animalium non reſpirantium videtur corrumpi a grauibus odoribus, & excellentibus, quibus ſenſus hominis corrumpitur ſcilicet ab aſphalto quod eſt quædam confectio ex ſuccis herbarum & à ſulphure, & huiuſmodi, ergo illa habent ſenſum olfactus ſicut homo, licet non reſpirent.

Ad quintum dicendum, quod ex duobus oculis fit aliquid vnum, & vna eſt operatio amborum oculorum, quatenus ſcilicet viſio vtriuſque oculi concurrit per quoſdam neruos ad aliquod intrinſecum in ſuum organum, quod eſt circa cerebrum. de ſenſu l. 19

Ad ſextum dicendum, quod cum potentiæ cognoſcitiuæ diſtinguantur ex obiectis, & varia immutatione illarum, vt dictum eſt, neceſſe eſt vnum eſſe intellectum, & plures ſenſus: intellectus enim obiectum eſt vniuerſale, atque adeo ens, vt ens: obiectum vero ſenſus eſt ſingulare, quod multiplex eſt. Præterea intellectus vno modo tantum immutari poteſt puta ab vna potentia agente, at ſenſus externus immutatur variis modis ab obiectis ſenſibilibus, quæ ſunt genere proximo ſaltem multiplicia. arg ſed c. 6. & 1. 10.

Ad ſeptimum dicendum, quod ſenſus guſtus ſecundum Philoſophum 2. de ani. t. 27. & 94. eſt quædam ſpecies tactus, quæ eſt in lingua tantum. Non autem diſtinguitur à tactu in genere, ſed a tactu, quantum ad illas ſpecies, quæ per totum corpus diffunduntur. Si vero tactus ſit vnus tantum ſenſus propter vnam rationem communem obiecti, dicen- p p ad 4.

de ſenſu l. 14
2. de ani. t. 10

dum erit, quod ſecundum diuerſam rationem immutationis diſtinguitur guſtus à tactu. Nam tactus immutatur naturali immotatione, & non ſolum ſpirituali, quantum ad organum ſuum ſecundum qualitatem, qoæ ei proprie obijcitur, Guſtus autem organum non immutatur de neceſſitate naturali immutatiooe ſecundum qualitatem, qoæ ei proprie obijcitur, vt ſcilicet lingua fiat dulcis, vel amara, ſed ſecundum præambulam qoalitatem, in qua fuodatur ſapor, ſcilicet ſecundum humorem, qui eſt obiectum
2.de ani l. 21 tactus. Vel die, quod guſtus, & tactus dupliciter poſſunt conſiderari: Vno modo quantum ad modum ſentiendi, & ſic guſtus eſt quidam tactus, nam in tangendo ſuum obiectum percipit Alio modo quantũ ad obiectum; & ita oportet dicere, quod ſicut ſe habet obiectum guſt sad obiectum tactus, ſic ſe hsbet ſenſus guſtus ad ſenſum tactus, manifeſtum eſt autem, quod ſapor, qui eſt obiectum guſtus, non eſt aliqua qualitas de qualitatibus ſimplicium corporum, ex quibus animal conſtituitur, quæ ſunt propria obiecta ſenſus tactus, ſed cauſatur ab eis, & fundatur in aliquo eorum, ſicut in materia, ſcilicet in humido. Vnde manifeſtum eſt, quod guſtus non eſt idem, quod ſenſus tactus, ſed quodammodo radicatur in
2.de ani.l 5, eo; Vnde & conſueuit de guſto diſtingui, quod poteſt accipi guſtus, prout eſt diſcretiuus ſaporum, & poteſt accipi vt tactus quidam proot diſcernit qualitates tangibibiles, ſcilicet alimenn cuius ſenſus eſt tactus, vt dicitur 2. de ani. t. 28. Vnde Philoſophus dicit in 3. ethic cap 12. quod circa delectationes guſtus prout accipitur primo modo, non eſt temperantia, ſed ſolum prout eſt tactus quidam, & ex his patet ad octauom.

de ſenſu l. vlt. Ad nonum dicendum, quod Philoſophus loquitur de ſenſu communi, qui vnus numero exiſtens, ſola autem ratione differens eo noſcit diuerſa genera ſenſibilium, quæ tamen referuntur ad ipſum ſecundum diuerſas potentias ſenſuum propriorum.

2.de ani, l. 21 Ad decimum dicendum, quod guſtus, & tactus verſantur circa potabile, non tamen eodem modo conſideratum nam tactos verſatur circa illud, vt eſt humidum, guſtus vero vt eſt humidum ſaporabile.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſenſus exteriores indigeant medio.

3 de ani. l. p. Videtur quod ſenſus exteriores indigeant medio, probat enim Philoſophus 2. de ani. t. 128. ex medijs dari quinque ſenſus externos, Vndu & in eodem libro agit de medijs, & obiectis prædictorum ſenſuum.

2.de ani, l. 15 2 Præterea Philoſophus 2. de ani. t. 74. probat contra Democritum, quod viſibile non videtur, ſi inter ipſum, & viſum non intercedit medium, hac ratione. Ad videndum aliquid, requiritur vt organum patiatur à viſibili, ſed non poteſt pati à viſibili immediate, quia viſibile ſuper orgaoum poſitum non videtur, ergo oportet quod organum viſus patiatur à viſibili per aliquod medium, neceſſe ergo eſt eſſe aliquod mediom inter viſibile, & viſum; ſed eadem eſt ratio aliorum ſenſuum, vt dicitur 2. de ani. t 75. ergo in omni ſenſu neceſſe eſt dari medium.

2.de ani, l 55 3 Præterea ſi non eſſet neceſſarium medium ſenſibile ſupra ſenſum poſitum faceret ſenſarionem: ſed hoc eſſe falſum patet experientia in omnibus ſenſibus, vt docet Philoſophus 2. de ani. t. 75. ergo ſenſus exteriores egent medio.

2 de ani l. 22 Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 112. dicit, quod caro ſentit ſine medio qualitates tangibiles, & ſaporem; ſed caro eſt ſenſorium tactus, vt dicit idem Philoſophus p de hiſt. animal c. 4. & 2. de part. c. 2. 5 8. ergo ſenſus exteriores non egent medio ſaltem guſtus, & tactus

2 Præterea diſtinguuntur ſenſus tactus, & guſtus 3 de an. à reliquis tribus, quod illi duo immutantur à ſenſibilibus per contactum, tactus quidem, qoia eſt diſcretious eorum, ex quibus conſtat animal guſtus vero, quia eſt perceptiuus qualitatum quæ deſignant conuenientiam alimenti, quo conſeruator corpus animalis Reliqui vero tres per medium: odoratus quidem ſimul cum alteratione ſenſibilis, odor enim immutat ſenſum cum aliqua reſolutione odorabilis: auditus vero cum aliquo motu locali, ſic enim illum immutat ſonus: viſus vero per ſolam immutationem ſpiritualem medij & organi: ſic enim viſum immutat color: ſed contactus eſt duorum, inter quæ non eſt medium, vt patet ex Philoſopho, ergo ſenſus exteriores ſaltem non omnes egent medio.

Reſpondeo dicendum, quod omnes ſenſus ad perfectam ſenſationem egent aliquo medio, non tamen omnes eodem modo. Ad cuius manifeſtationem 2.de an. ſciendum eſt, quod viſus, auditus, & odoratus egent neceſſario aliquo medio extrinſeco: viſus quidem, quia de ratione coloris quod eſt obiectum viſus, eſt quod ſit motiuus diaphani: at ſi ſuperponeretur coloratum organo viſus, ita vt nullum intercederet medium, non eſſet ibi diaphanum actu, vt dictum eſt nam obſeraretur pupilla: Auditus vero, quia vt generetur ſonus, oportet fieri percuſſionem duorum q.61.6 corpnrum ſolidorum ad inuicem, & ad aerem, ſed aer, qui eſt organum auditus, eſt omnino immobilis, alioqui non poſſent certo percipi ſonorum differentiæ: ſicut ob eandem rationem viſus, vt poſſit percipere omnes differentias colorum, debet eſſe denu- 2.de an. datus ab omni colore, ergo neceſſario debet mediare aer inter organum auditus, & ſonum eius obiectum. Hoc tamen differt viſus ab auditu, quod, quia aer, qui eſt medium eſt ſuſceptibilis ſoni, ſecundum eſſe reale, non eſt autem ſuſceptibilis coloris ſecundum eſſe reale, ideo poteſt ſonus peruenire vſque ad 2.de an. aerem immediatum organo auditus, non ſic color; Vnde inter obiectum viſos, & viſum neceſſe eſt intercedere medium, quod careat colore ſecundum eſſe reale: ſeeus vero inter ſonum, & auditum, ſed ſufficit, quod ſonus, non realiter attingat aerem illum, qui eſt organum auditus: Conueniunt tamen, l. 16. quod, ſicut ſi poneretur coloratum ſuper viſum, non l. 10. videretur, ita nec corpus ſonans, nam hoc eſt corpus ſolidum, quod neceſſario requirit aerem ad hoc, vt producatur ſonus, & per aerem deferatur ad organũ de ſenſu l. auditus: nam corpos ſonans habet ſonum actu, ſed in 11. & 13. potentia: nam ſonus in actu cauſatur ex motu. Odoratus vero requirit etiam medium aerem, vel aquam, tum quia hæc ſunt ſuſceptioa odoris: Vnde Philoſophus de ſenſu definit odorem in ordine ad 2.de ani. l. 3 illa: tum quia homo odorat reſpirando, & attraheo- 10 11. do aerem: vnde neceſſe eſt, quod fumalis euaporatio, quæ reſoluitur ab odorabili immutet aerem, vel aquam. & mediante hoe medio affecto tali odore immutatur olfactus, non quidem realiter, tum quia ſic læderet ipſum: nam cum inſtrumentum ſenſus debeat eſſe proportionatum ſuo ſenſibili, ſicut odor cauſatur ex calido, & ſiceo: ita ad bonitatem inſtrumenti odoratus exigitur victoria calidi & ſicci. Homo autem habet cerebrum, in cuius vicino poſitum eſt inſtrumentum olfactus maius omnibus alijs animalibus, ſecuodum proportionem ſui corporis, vt dicit Philoſophus in lib. de animal. Vnde cum cerebrum ſit frigidum, & humidũ, ſi fumalis euaporatio,

mediante

mediante qua poteſt odor peruenire ab odorabili ad organum odoratus, illud contingeret, illud læderet: Vnde neceſſe eſt quod odor perueniat ad odoratum ſpiritualiter, nam ſi perueniret etiam realiter, [l.15.] læderetur, & corrumperetur, & ſic non poſſet fieri perfecta ſenſatio; tum quia etiam aliquando medium ſpiritualiter tantum immutatur, vt quando ſentitur odor vltra quam fumalis euaporatio po- [de ſenſu l.14 &14.] teſt pertingere, & ſic etiam in hoc ſenſu verum eſt, quod ſi corpus odorans ponatur ſuper ſenſorium odoratus, non ſentietur odor illius, nam tunc homo non reſpirans poſſet ſentire odorem, quod eſt falſum, & contra Philoſophum de ſenſu. cap. 13. In [2 de ani.l. 21. & 13.] guſtu autem etiam requiritur medium, non tamen extrinſecum, ſicut requiritur in aliis ſenſibus, nam vt ait Philoſophus 2 de ani. t.102 guſtabile eſt quoddam tangibile, nam ſapor, qui eſt goſtabile, radicatur in humido, ſicut in propria materia: humidum autem eſt quoddam tangibile, tactus autem non ſentit ſuum obiectum per medium extrinſecum, ſed per intrinſecum, & coniunctum, quod ſcilicet eſt pars animalis: nam caro eſt medium intrinſecum in ſenſu tactus. In guſtu vero ſimiliter datur medium: cum enim ſapor ſentiri non poſſit ſine humiditate, ſicut nec color ſine lumine, cuius ſignum eſt, quod lingua exiſtens valde ſicca, vel valde humida, non poteſt ſentire: organum ſenſus guſtus debet non eſſe humidum actu ſecundum ſe ipſum, debet tamen poſſe humectari, nam perinde ſe habet organum viſus ad lumen, ſicut organum guſtus ad humidum: organum autem viſus non habet in ſe lumen in quantum huiuſmodi poteſt tamen ſuſcipere lu- [de ſenſu, l.5.] men. Cum autem ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium non faciat ſenſationem, per linguam autem ſentiamus ſapores, lingua ſeu caro linguæ non erit ſenſorium guſtus, ſed medium intrinſecum illius, ſicut & tactus, guſtus enim, qui eſt perceptiuus dulcis, & amari, concomitatur tactum in lingua, non autem [.p. 8 a 3. 3.] per totum corpus: organum autem eſt quid magis intrinſecum circa cor: & ſimiliter in tactu, medium intrinſecum illius eſt caro, hæc enim eſt per totum corpus, ſicut per totum corpus animal ſentit; organum vero eſt circa cor, cuius ſignum eſt, quod ſi læſio accidat in locis circa cor, eſt maxime doloroſa, propterea vero organa guſtus, & tactus debent eſſe circa [ſenſu l.5. iuuent. l.] cor, quia cum ſint complexionis terreæ, debent eſſe in loco calidiſſimo, atque adeo vbi eſt vel proportionale cordis in carentibus ſanguine, vel cor, quod eſt calidiſſimum inter omnes corporis partes, vt per caliditatem cordis frigiditas terræ ad temperiem reducatur. Vnde manifeſtum eſt, quod omnes ſenſus exteriores egent medio aliquo, non tamen omnes eodem modo, vt dictum eſt, & ex his patet ad obiecta primo loco.

Ad primum ergo ſecundo loco dicendum, quod caro eſt medium, non autem organum, vt dictum eſt. Ariſtoteles autem vocat in lib. de hiſt. animal. carnem ſenſorium, quia eſt medium intrinſecum, & animarum, & quaſi ſecundum ſenſorium, vt patet ex Philoſopho 2. de part. c. 8.

Ad ſecundum dicendum, quod licet ſenſatio guſtus, & tactus fiat per contactum, quia fit per medium intrinſecum, quod ſimul immutatur cum ſenſitiuo, vt dictum eſt, organum tamen tantum immutatur intentionaliter à medio, vt poſſit diſcernere differentias ſui obiecti, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LXV.

De obiecto potentiæ viſiuæ.

Deinde conſiderandum eſt de potentiis ſenſitiuis exterioribus in particulari, & primum de viſu, deinde de auditu, poſtea de aliis. Circa primum conſideranda ſunt quatuor, obiectum, ſenſatio, organum, & potentia; nam de ſpeciebus ſenſibilibus ſenſuum externorum nihil ſupereſt in particulari conſiderandum, præter ea, quæ dicta ſunt de ſpeciebus ſenſibilibus in communi.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primo, Vtrum obiectum viſus ſit color.
2 *Vtrum color recte definiatur à Philoſopho.*
3 *Vtrum lumen ſit corpus.*
4 *Vtrum lumen ſit qualitas.*
5 *Vtrum lumen ſit realiter in medio, an vero tantum intentionaliter.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum obiectum viſus ſit color.

Videtur quod obiectum viſus non ſit color. Vnius enim potentiæ debet eſſe vnum obiectum [2. de ani l.14] ſed obiectum viſus eſt etiam lumen, vt patet, ergo color non eſt obiectum viſus.

2 Præterea color non habet virtutem mouendi diaphanum ad hoc, vt videatur, niſi per lumen, [ibid.] cuius ſignum eſt, quod ille qui eſt in obſcuro, videt ea, quæ ſunt in lumine, non è conuerſo, ergo lumen eſt viſibile, & conſequenter color non eſt obiectum viſus.

3 Præterea multa ſunt colorata, quæ non videntur, vt colorata, ſed videntur vt lucida, vt fungus, [ibid. t. 75. & l. 14.] cornu, piſcium capita, oculi, & ſimilia, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 72. ergo obiectum viſus non eſt color.

4 Præterea eadem eſt potentia cognoſcitiua con- [l.15.] trariorum; ſed viſus videt lucem, ergo & tenebras debet videre, ſed neutrum eſt color, ergo color non eſt obiectum viſus.

5 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 136. quod [1. de ani. l. 2. 2. de ani l.14] viſus videt ſuam viſionem, ſed hæc non eſt color, vt [3. de ani l. 2.] patet ergo. [de ſenſu l. 2.]

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 66. dicit, quod obiectum viſus eſt viſibile, & quod viſibile eſt color, & t. 137 quod nihil videtur niſi color tantum, aut habens colorem, & de ſenſu cap. 2. dicit, quod viſus plures differentias rerum nobis manifeſtat, quam auditus, quia omnia corpora tam ſublunaria quam cæleſtia colorem participant, ergo ſolus color eſt obiectum viſus.

Reſpondeo dicendum, quod color per ſe viſibi- [2. de ani. l.14 & quol. 7. q. 2. a. 2. 5.] lis quidem eſt, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. citato, eo quod vt inquit ille, habet color in ſe cauſam viſibilitatis, in quantum eſt motiuus diaphani ſecundum actum; vnde habet, quod ſit viſibilis per ſe in ſecundo modo; obiectum tamen viſus adæquatum eſt viſibile, ſeu lucidum ſimpliciter. Ad cuius euidentiam

ſciendum quod omnis forma, inquantum huiuſmodi eſt principium agendi ſibi ſimile: vnde cum color ſit forma quædam, ex ſe habet, quod cauſet ſui ſimilitudinem in medio. Sed tamen ſciendum eſt, quod differentia eſt inter virtutem perfectam, & imperfectam. Nam forma, quæ eſt perfectæ virtutis in agendo, non ſolum poteſt inducere ſuam ſimilitudinem in ſuo ſuſceptibili, ſed poteſt etiam diſponere patiens, vt ſit proprium eius ſuſceptiuum. quod quidem non poteſt facere, cum fuerit imperfectæ virtutis. Dicendum eſt igitur, quod virtus coloris in agendo eſt imperfecta reſpectu virtutis luminis. Nam color nihil aliud eſt, quam lux quædam quodammodo obſcurata ex admixtione corporis opaci. Vnde non habet virtutem, vt faciat medium in illa diſpoſitione, qua ſit ſuſceptiuum coloris, quod tamen poteſt facere lux pura. Ex quo etiam patet, quod, quia lux eſt quodammodo ſubſtantia coloris, nec oportet, quod color per lumen extrinſecum fiat viſibile & ad eandem naturam reduci poteſt omne viſibile. pura ad naturam lucidi; ideo merito adæquatum obiectum viſus aſſignatur a Philoſopho 2. de ani. t. 66. viſibile. ſub quo continentur, vt inquit ille, color, qui eſt lux imperfecta, & quædam lucida, quæ de nocte videntur, vt noctilucæ, putredines quercuum, & huiuſmodi, quæ lucem magis participant, quam color, vnde patet ad primum obiectum.

2. de ani. l. 14. q. de ani. 8. 1. ad 4. Ad ſecundum dicendum, quod colores illuminati propterea ab eo, qui eſt in obſcuro, videntur, quia medium etiam illuminatum eſt, quantum ſufficit ad immutationem ipſius, lumen autem non requiritur ad videndum propter colorem, vt nimirum faciat ipſum eſſe actu, quaſi tantum ſit in potentia, cum eſt in tenebris, ſed propter medium, vt nimirum ipſum faciat actu illuminatum, & ſic poſſit moueri a colore, vt videatur, vt dicit Philoſophus t. 66. 2. de ani.

2. de ani. l. 15. Ad tertium dicendum, quod ideo quædam videntur in tenebris, vt lucentia non vt colorata, in lumine vero videntur vt colorata, non vt lucentia quia prædicta ex ſua compoſitione habent aliquid lucis, inquantum lucidum ignis, & diaphanum aeris, & aquæ non eſt totaliter in eis comprehenſum per opacum terræ: ſed quia modicum habent de luce, eorum lux ad præſentiam maioris luminis occultatur; vnde in lumine non videntur vt lucentia, ſed vt colorata tantum, lux autem eorum propter ſui debilitatem non poteſt diaphanum perfecte reducere in actum ſecundum, quod natum eſt moueri a colore; vnde ſub eorum luce nec eorum color, nec aliorum videtur, ſed ſolum lux ipſorum: lux enim cum ſit efficacior ad mouendum diaphanum, quam color, & magis viſibilis, cum minori immutatione videri poteſt.

3. de ani. l. 2. Ad quartum & quintum dicendum quod ſentire viſu dupliciter dicitur: vno modo, ſecundum quod viſu ſentimus nos videre: Alio modo cum viſu videmus colorem, & quod viſu ſentire dicatur multipliciter, apparet ex hoc, quod aliquando dicimur ſentire viſu, cum viſus præſentaliter immutatur a viſibili, ſcilicet colore. Aliquando autem dicernimus viſo, & tenebras, & lumen etiam cum non videmus per immutationem ſcilicet ab exteriori ſenſibili. Sed non ſimiliter dicitur vtroque modo viſu ſentire. Redit ſolutio ad hoc, quod actio viſus poteſt conſiderari, vel ſecundum quod conſiſtit in immutatione organi a ſenſibili exteriori, & ſic non ſentitur niſi color. Vnde iſta actione viſus non videt ſe videre. Alia eſt actio viſus ſecundum quam poſt immutationem organi, iudicat de ipſa perceptione organi à ſenſibili etiam abeunte ſenſibili, & ſic viſus non videt ſolum colorem, vel ſentit, ſed ſentit etiam viſionem coloris

Ad argumentum in oppoſitum dicendum, & ad tex. 66 2. de ani. quod Philoſophus, vbi dixit, quod obiectum viſus eſt viſibile, & quod viſibile eſt color, ſubdit, & id, quod eſt innominatum commune ſcilicet his, quæ tantum de nocte videntur, quæ ſub nomine lucidi, vel lucentis comprehendi poſſunt, vt poteſt colligi ex Philoſopho eodem textu, & 2. de ani. t. 72. vt ſignificet adæquatum obiectum viſus comprehendere in ſe colorem, & lumen: quod patet manifeſte ex tertio textu, nam cum ibi dicat omnia corpora tam cæleſtia nimitum, quam inferiora conuenire in colore. & manifeſtum ſit cæleſtia non eſſe colorata, ſumendo proprie nomen coloris, nomine coloris debet intelligere lucem, quæ ſimul cum diaphano eſt principium coloris, & eſt quodammodo ſubſtantia illius, vt dictum eſt. Vnde & a Philoſopho 2. de ani. t. 69 vocatur lumen quaſi color perſpicui, eodemque modo dicendum ad textum ſecundo loco citatum. 2. de ani. l. 14. & 15. de ſenſu. l. 2. de ani. l. 14.

ARTICVLVS II.

Vtrum recte definiatur à Philoſopho color.

Videtur quod non recte definiatur à Philoſopho color, quod ſit motiuus diaphani ſecundum actum. Vnius enim rei vna eſt definitio, vt dictum eſt: ſed color definitur à Philoſopho aliter l. de ſenſu. c. 3 nimitum quod ſit perſpicui in corpore determinato extremitas, ergo color male definitur, quod ſit motiuus diaphani ſecundum actum q. 14. 4. 2. p. de ſenſu. l.

2 Præterea definitio conuertitur cum definito: ſed eſſe motiuum diaphani conuenit etiam lumini: lumen enim eſt actus diaphani, & color illius, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 69. ergo idem, quod prius. 1. p. q. 67. 1. arg. ſed contra 2. de ani. l. 14.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 66. definit colorem, quod ſit motiuus diaphani ſecundum actum 2. de ani. l.

Reſpondeo dicendum, quod dupliciter poteſt conſiderari color. Vno modo, per ordinem ad viſum, ſeu ſecundum quod eſt immutatiuus viſus, vnde habet vt per ſe ſit viſibilis, & hoc modo conſideratus a Philoſopho definitur, quod ſit motiuus diaphani ſecundum actum. Hoc enim habet color de ſui natura, quod poſſit mouere diaphanum in actu. Cum enim ſit obiectum viſus, vt dictum eſt, debet ipſum mouere: Comparatur enim potentia ſenſitiua exterior ad ſuum obiectum, tamquam patiens ad agens, vt dictum eſt. Cum autem non poſſit mouere viſum immediate, nam viſibile poſitum ſupra viſum non facit ſenſationem: & ſi diſtet à viſu, vel intercedat inter vtrumque vacuum, non videbitur, vt etiam dictum eſt ex Philoſopho, neceſſe eſt, quod moueat viſum per aliquod medium: medium autem potens moueri a colore nullum aliud eſt, quam diaphanum, mouet enim quatenus quiddam viſibile: eſt autem viſibile, quatenus mouet diaphanum ſecundum actum. fit autem diaphanum ſeu tranſparens, vt aer, & aqua in actu per lumen: comparatur enim lumen ad diaphanum, ſicut color ad corpus terminatum, quia vtrumque eſt actus, & forma ſui ſuſceptiui: neceſſe igitur eſt quod color ſit motiuus aeris, vel aquæ, quatenus ſunt illuminata, hoc autem eſt eſſe motiuum diaphani ſecundum actum. Alio modo poteſt conſiderari color abſolute ſecundum ſuam naturam abſque vllo ordine conſiderato ad viſum: & vt ſic definitur à Philoſopho loco citato de ſenſu, & ſenſili, quod ſit extremitas perſpicui in corpore terminato. Extremitas perſpicui ponitur loco generis, reliqua verba ponuntur loco differentiæ. Ad eius q. 67. a. 1. de ſenſu. l.

Digitized by Google

definitionis explicationem conſiderandum eſt, quod oportet ſemper ponere ſubiectum in definitione accidentis, vt dicitur 7. met. differenter tamen, nam ſi accidens definitur in abſtracto, ſubiectum ponitur loco differentiæ: id autem, quod pertinet ad genus accidentis, ponitur loco generis; ſicut cum dicitur ſimitas eſt curuitas naſi: cum autem accidens definitur in concreto, ſubiectum ponitur loco generis, ſicut cum dicitur ſimus eſt naſus curuus, quia ergo colorem volebat definire in abſtracto, poſuit loco generis id, quod eſt eſſentialiter ipſe color; hoc autem eſt extremitas, non quidem corporis, quia ſic eſſet ſuperficies, vel linea, & ſic eſſet in genere quantitatis, ſed perſpicui, quod nominat corporis qualitatem, ſicut calidum, & album; & ideo color non eſt in genere quantitatis ſicut ſuperficies, quæ eſt extremum corporis, ſed eſt in genere qualitatis, ſicut & perſpicuitas, quia extremum, & id cuius eſt extremum, vnius generis ſunt. Eſt autem color extremitas perſpicui, quia cum perſpicuum non ſit natura ſeparata, ſed in corporibus exiſtens neceſſe eſt, quod ſicut corporum, in quibus hæc natura inuenitur, eſt aliquod vltimum, ſi ſit finita, ita & ipſius perſpicui, quod ſignificat qualitatem talium corporum, oportet eſſe aliquod vltimum, hoc autem vltimum eſt color, vt manifeſtum eſt ex his, quæ accidunt. Non enim videntur corpora colorata, niſi ſecundum ſuas extremitates; ſicut enim corpora intrinſecus quidem habent ſuperficiem in potentia, non autem actu, ita etiam intrinſecus non colorantur actu, ſed in potentia, quæ reducitur ad actum facta corporis diuiſione; illud autem intrinſecum non habet virtutem mouendi viſum, quod per ſe colori conuenit. Vnde ſit, vt color non ſit extremitas corporis, vt corpus eſt vt Pythagorici poſuerunt ob rationem allatam, ſed ſit in extremitate corporis, ſit tamen quædam extremitas perſpicui, quod ponitur loco differentiæ, quia ſubiectum coloris eſt perſpicuum, hoc enim eſt ſuſceptiuum coloris, tam in his, quæ colorantur interius per proprium colorem, quam in his, quæ colorantur exterius, id eſt non per proprium colorem, ſed ex aliquo exteriori, vt ſunt aer & aqua; hæc enim omnia ſunt perſpicua. Niſi quod in his, quæ ab exteriori colorantur, quia non habent determinatum colorem de ſe, non videtur idem color prope, & longe, ſicut apparet in aqua maris, quæ de longe apparet alterius coloris, quam prope. Quia enim horum color videtur ſecundum aliquam reuerberationem, neceſſe eſt, quod ſecundum varietatem ſitus proſpicientium varietur apparitio propter diuerſam reuerberationis figuram: ſed in corporibus, quæ de ſe habent determinatum colorem eſt determinata apparitio coloris, & non variatur ſecundum diuerſum ſitum aſpicientiũ, niſi forte per accidens, puta cum corpus continens facit aliquam tranſmutationem apparitionis, vel quando color videtur per alium, ſicut quæ continentur in vaſe vitri rubei videntur rubea, vel etiam per aliquam reuerberationem ſplendoris, ſicut patet in collo columbæ. Additur in definitione coloris, quod ſit extremitas perſpicui in corpore determinato, quia ſicut corporum quædam terminata dicuntur, quia proprijs terminis terminantur, ſicut corpora terreſtria; quædam interminata, eo quod non terminantur proprijs terminis ſed alienis; ita etiam eſt circa perſpicuum, quoddam enim eſt interminatum ex ſeipſo, quia nihil habet in ſe determinatum, vnde ipſum videatur; quoddam autem eſt terminatum, quia determinate habet aliquid in ſe ipſo, vnde videatur ſecundum propriam terminationem, perſpicuum indeterminatum eſt ſuſceptiuum luminis, cuius natura non eſt, vt ſuſcipiatur ſolum in extremo, ſed per totum medium, perſpicuum vero terminatum eſt quod in extremo eſt ſuſceptiuum coloris, & propterea additum eſt in definitione coloris, quod ſit extremitas perſpicui in corpore determinato, & ſic patet intellectus definitionis coloris.

Ad primum ergo dicendum, quod vnius rei eſt vna definitio ſi ſumatur ſecundum vnum conceptum, ſecus vero ſi variæ rationes in illa conſiderentur: ſicut enim de eadem re plures conceptus formari poſſunt, ita & plures definitiones, vt dictum eſt. q 3.a.14 ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod lumen eſt quaſi color diaphani. Non eſt autem motiuum diaphani ſicut color: nam lumen vere, & realiter eſt actus perſpicui, & eſt in ipſo perſpicuo ſubiectiue, ſecus vero color: non enim aer coloratur, ſed tantum recipit ſpecies coloris. de ſenſu l 6 & 2. de ani. .14

ARTICVLVS III.

Vtrum lumen ſit corpus.

Videtur quod lumen ſit corpus. Dicit enim Philoſophus 5. top. c.3 quod lumen eſt ſpecies ignis, ſed ignis eſt corpus, ergo & lumen, nam quidquid prædicatur de genere, prædicatur etiam de ſpecie. p.p.67.a.3. arg 1 2.d.1. a.3.arg.3.

2 Præterea ferri, ſeu moueri, interſecare, tranſire per aerem, reuerberari, & reflecti eſt proprium corporum; ſed prædicta conueniunt lumini; conſueuimus enim dicere, quod radius tranſit per aerem, quod reuerberatur, quod radij ſe interſecant, ergo lumen eſt corpus. p p.arg.3.2. d arg 2 4.5 2.de ani.l.14

3 Præterea corporum eſt, vt ex eorum confricatione, & compreſſione calor ſequatur; ſed ex interſecatione radiorum ſolis, & eorum multiplicatione ſequitur calor, ergo lumen eſt corpus. 2.d,arg 6.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani.t.69. probat lumen neque eſſe ignem, neque corpus, neque aliquid defluens à corpore, ſed eſſe accidens. 2 de ani l.14

Reſpondeo dicendum, quod impoſſibile eſt lumen eſſe corpus; quod quidem apparet tripliciter. Primo ex parte loci nam, locus cuiuslibet corporis eſt alius à loco alterius corporis: nec eſt poſſibile ſecundum naturam duo corpora eſſe ſimul in eodem loco, qualiacunque corpora ſint, quia contiguum requirit diſtinctionem ſitus, lumen autem ſimul eſt cum aere. Secundo idem apparet ex ratione motus, ſi enim lumen eſſet corpus, illuminatio eſſet motus localis corporis: nullus autem motus localis corporis poteſt eſſe in inſtanti, quia omne, quod mouetur localiter, neceſſe eſt quod prius perueniat ad medium magnitudinis, quam ad extremum, illuminatio autem fit in inſtanti. Nec poteſt dici, quod fiat in tempore imperceptibili, quia in paruo ſpatio poſſet tempus latere, in magno autem ſpatio, puta ab oriente in occidentem tempus latere non poſſet: ſtatim enim, cum ſol eſt in puncto orientis, illuminatur totum hemiſpherium vſque ad punctum oppoſitum. Eſt etiam aliud conſiderandum ex parte motus, quia omne corpus habet motum naturale determinatum motus autem illuminationis eſt ad omnẽ partem, nec magis ſecundum circulũ, quam ſecundum rectitudinem: vnde manifeſtum eſt, quod illuminatio non eſt motus localis alicuius corporis. Tertio apparet idem ex parte generationis, & corruptionis: ſi enim lumen eſſet corpus, quando aer obtenebreſcit per abſentiam luminaris, ſequeretur, quod corpus luminis corrũperetur, & quod materia p.p.q.67.a.2 c.2.d.13.a.3. e 2.de ani l. 41.

eius acciperet aliam formam, quod non apparet; niſi aliquis dicat etiam tenebras eſſe corpus: nec etiã apparet, ex qua materia tantum corpus, quod replet medium hemiſpherium, quotidie generetur. Ridiculum etiam eſt dicere, quod ad ſolam abſentiam luminaris tantũ corpus corrũpatur, ſi quis etiã dicat, quod non corrumpatur, ſed ſimul cum ſole accedit, & circumfertur, quid dici poterit de hoc, quod ad interpoſitionem alicuius corporis circa candelam, tota domus obſcuratur. Nec videtur, quod lumẽ congregetur circa candelam, quia non apparet ibi maior claritas poſtquam ante. Quia ergo hæc omnia non ſolum rationi, ſed etiam ſenſui repugnant dicendum eſt, quod impoſſibile eſt lumen eſſe corpus.

p.p.ad1.2.d. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus lumen nominat ignem in propria materia; ſicut ignis in materia aerea dicitur flamma, & in materia terræ dicitur carbo. Non tamen curandum eſt de exemplis, quæ Ariſtoteles inducit in libris logicalibus, quia inducit ea, vt probabilia ſecundum opinionem aliorum, vt ipſe teſtatur in principio de Gener.

p.p.ad1.2.d ad 2.4.5 2. de ani.l.14 Ad ſecundum dicendum, quod omnia illa attribuuntur lumini metaphorice, ſicut etiã poſſunt attribui calori. Quia enim motus localis eſt naturaliter primus motuum, vt probatur 8. phyſ. vtimur nominibus pertinentibus ad motum localem in alteratione, & in omnibus motibus: ſicut etiam nomen diſtãtiæ deriuatum eſt à loco ad omnia contraria, vt dicitur in 2. metaph. Cum ergo duo lumina dicuntur coniungi, & ſeparari, non intelligitur talis coniunctio, & ſeparatio niſi ſecundum intenſionem, & remiſſionem luminis, multiplicatis, vel ſubtractis luminaribus, quorum radij confuſi eſſe dicuntur propter luminatium diſtinctionem. Cum vero radius dicitur moueri, vel deſcendere metaphorice dicitur ex eo, quod alteratio illuminationis incipit ab eo, quod ſupra nos eſt, per quem etiam modum poſſumus dicere colorem aſcendere, vel deſcendere. Radios demũ non dicitur reuerberari ad corpus ſolidũ, ſicut repulſis ſecundum motum localem, ſicut pila quædam, ſed inquantum obſiſtit ſua denſitate illuminationi, per quem etiam modum aliæ qualitates reflectuntur.

1 d.ad 6. Ad tertium dicendum, quod ex interſecatione radiorum non ſequitur calor, ſicut ex confricatione corporum, ſed quia ex concurrentibus multis radiis ad vnum punctum, oportet multiplicari lumen, & ex hoc multiplicatur calor, inquantum lumen, ex hoc, quod eſt qualitas primi alterantis, habet, quod ad alterationem iuuet, & præcipue ſecundum illam qualitatem, quæ eſt ſimpliciter, & maxime actiua, puta calor, ac propterea virtuti primi alterantis maxime conformis.

ARTICVLVS IV.

Vtrum lumen ſit qualitas.

p.p.a.3 arg. p.1.d.arg. 10. VIdetur quod lumen non ſit qualitas. Omnis enim qualitas permanet in ſubiecto, etiam poſtquam agens diſceſſerit, ſicut calor in aqua remota ab igne: ſed lumen non remanet in aere, recedente luminari, ergo lumen non eſt qualitas.

2.d.arg.8.p. p.arg.2. 2 Præterea omnis qualitas ſenſibilis habet contrarium, ſicut calido contrariatur frigidum, & albo nigrum; ſed lumini nihil eſt contrarium, ergo lumen non eſt qualitas ſenſibilis.

p.p.a.3.arg.3 3 Præterea cauſa eſt potior effectu; ſed lux cæleſtiũ corporum cauſat formas ſubſtantiales in iſtis inferioribus; dat etiam eſſe ſpirituale coloribus, quia facit eos viſibiles actu, ergo lumen non eſt aliqua qualitas ſenſibilis, ſed magis forma ſubſtantialis aut forma ſpiritualis.

4 Præterea omnis qualitas paſſibilis introducitur ſucceſſiue in materiam, quia ſecundum eam contingit motus alterationis, qui eſt ſucceſſiuus, ſed illuminatio fit ſubito, ergo lumen non eſt huiuſmodi qualitas. 1.d.arg.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2 de ani t.74 dicit quod lumen eſt qualitas. de ani.l.14

Reſpondeo dicendum, quod circa naturam luminis diuerſi diuerſimode opinati ſunt: quidam enim opinati ſunt lumen eſſe corpus, moti ex quibuſdam locutionibus, quibus vtimur loquentes de lumine, quæ opinio ſtare non poteſt, vt oſtenſum eſt. 1 de an.l.14 Quidam vero alii dixerunt, quod lux eſt quædam natura ſpiritualis, argumentum ſumentes, quod in rebus intellectualibus nomine luminis vtimur, dicimus enim in ſubſtantiis ſpiritualibus eſſe quoddam lumẽ intelligibile. Sed hoc etiam eſt impoſſibile. Impoſſibile enim eſt, quod aliqua natura ſpiritualis, & intelligibilis cadat in apprehenſione ſenſus, qui cum ſit virtus corporea, non poteſt eſſe cognoſcitiuus niſi rerum corporalium. Si quis autem dicat, quod aliud eſt lumen ſpirituale ab eo, quod ſenſus percipit, non erit cum eo contendendum, dummodo hic habeat, quod lumen, quod viſu percipit, non eſt natura ſpiritualis. Nihil enim prohibet vnum nomen imponi rebus quantumcunque diuerſis quod autem lumine, & his, quæ ad viſum pertinent, vtamur in rebus intellectualibus, contingit ex nobilitate ſenſus, qui eſt ſpiritualior, & ſubtilior inter omnes ſenſus, vt oſtenſum eſt. Quidam vero dixerunt, quod lumen non eſt niſi euidentia coloris; ſed hanc poſitionem Auic. de anima p. 3. c.2. & 3. multipliciter improbat accipiendo omnes modos, quibus intelligi poteſt, ſenſibiliter tamen apparet eſſe falſam in noctilucis, quorum color in nocte occultatur, quando lux apparet, & quando color videtur in die, lux non ſentitur. infr. 3 dis. p.1.de an. t.1.c.14 p.a.1.c. Alii vero dixerunt quod lux eſt forma ſubſtantialis ſolis, & lumen in aere receptum, & in quolibet corpore diaphano eſt accidens quia poſt eſſe completum aduenit, & recedit rebus manentibus. 3 de anil. 1.d.c.a.1 c.p.q.6.7.8 c. Sed hoc etiam ſtare non poteſt, primo quia illuminatio eſt actio in aliud, quia lucidum illuminat, vnde ſi lumen in hoc aere eſt accidens, oportet quod principiũ illuminationis in corpore lucido ſit accidens, ſicut etiam Comm. probat, quod calor non eſt forma ſubſtantialis ignis, quia in corporibus calefactis eſt accidens. Secundo quia nulla forma ſubſtantialis eſt per ſe ſenſibilis, quia quod quid eſt, eſt obiectum intellectus, vt dicitur in 3. de ani t.26. lux autem eſt ſecundum ſe viſibilis. Tertio quia impoſſibile eſt, vt id, quod eſt forma ſubſtantialis in vno, ſit forma accidẽtalis in alio, quia formæ ſubſtantiali per ſe conuenit conſtituere in ſpecie, vnde ſemper, & in omnibus adeſt ei, lux autem non eſt forma ſubſtantialis aeris, alioqui ea recedente corrumperetur; vnde non poteſt eſſe forma ſubſtantialis ſolis. Quod ſi dicatur, quod illud, quod videtur, non eſt lux, ſed ſplendor, vel fulgor quidam, Dicendum, quod illud, quod nos appellamus lucem, eſt illud, quod per ſe videtur, & ſi forma ſubſtantialis dicatur lux, non erit niſi æquiuoce, quia accidens, & ſubſtantia non vniuocantur in aliquo, & ſic nihil prohibet etiam lapidem vocari lucem, aut tenebras, quia etiam ſecundum Philoſophum in 4. metaph. non eſt inconueniens, quod eodem nomine apud nos ſignificetur homo, & apud alios non homo. Alii ergo dicunt, quibus conſentiendum eſt, quod ſicut calor eſt qualitas actiua conſequẽs formam ſubſtantialem ignis, ita lux, eſt qualitas actiua conſequens formam ſub-

ſtantialem ſolis, vel cuiuſcunque alterius corporis à ſe lucentis, ſi aliquod aliud tale eſt, cuius ſignum eſt, quod radij diuerſarum ſtellarum habent diuerſos effectus ſecundum diuerſas naturas corporum; & ſicut calor eſt in tertia ſpecie qualitatis, ita & lux; ſed in hoc differt à calore, quia lux eſt qualitas primi corporis alterantis, quod non habet contrarium, vnde nec lux contrarium habet, calori autem eſt aliquid contrarium. Et quia luci nihil eſt contrarium, in ſuo ſuſceptibili non poteſt habere contrariam diſpoſitionem; & propter hoc ſuum paſſiuum. ſcilicet diaphanum ſemper eſt in vltima diſpoſitione ad formam; & propter hoc ſtatim illuminatur, non autem calefactibile ſtatim calefit. ſciendum autem eſt hoc differre lumen à radio, & ſplendore: quod ipſa participatio vel effectus lucis in diaphano vocatur lumen, & ſi fit ſecundum rectam lineam ad corpus lucidum, vocatur radius: ſi autem cauſetur ex reuerberatione radij ad corpus lucidum, vocatur ſplendor, lumen autem commune eſt ad omnem effectum lucis in diaphano.

p. p. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod cum qualitas conſequatur formam ſubſtantialem, diuerſimode ſe habet ſubiectum ad receptionem qualitatis, ſicut ſe habet ad receptionem formæ. Cum. n. materia perfecte recipit formam, firmiter etiã ſtabilitur qualitas conſequens formam. ſicut ſi aqua cõuertatur in ignẽ: Cum vero forma ſubſtantialis recipitur imperfecte, ſecundum inchoationem quandam, qualitas conſequens manet quidem aliquandiu ſed non ſemper ſicut patet in aqua calefacta, quæ redit ad ſuam naturam; ſed illuminatio non fit per aliquam tranſmutationem materiæ ad ſuſceptionem formæ ſubſtantialis. vt fiat quaſi inchoatio aliqua formæ, & ideo lumẽ non remanet, niſi ad præſentiam agentis. Vel dic, quod lumen ſolis recipitur in diuerſis corporibus diuerſimode ſicut dicit Dion. c. 4. diu. non. ſecundum diuerſam capacitatẽ eorum, & ideo aliqua ſunt, quæ illuminantur in ſuperficie tantum, vt corpora opaca. aliqua vero illuminantur etiam in profundo, ſicut diaphana, quæ tamen lucem non retinent. quia imperfecte lumen recipiunt, vnde oporteret quod lumen in eis ceſſet abſente illuminante. Alia vero ſunt, quæ perfectius lumen recipiunt & lumen tenent, vt carbunculus, & huiuſmodi.

ſ. d. ad 2. p. p. 2. a. 3. d. ad 2. i. m. c. de ſenſu, l. 11. Ad ſecundum dicendum, quod accidit luci, quod non habeat contrarium, inquantũ eſt qualitas naturalis primi corporis alterantis, quod eſt à contrarietate elongatum, vt dictum eſt. Vel dic, quod lumen habet contrarium, quatenus participatur in coloribus.

p. p. ad 3. a. d. ad 7. Ad tertium dicendum, quod ſicut calor agit ad formam ignis. quaſi inſtrumentaliter in virtute formæ ſubſtantialis: ita lumen agit quaſi inſtrumentaliter in virtute corporum cæleſtium, ad producendas formas ſubſtantiales, & ad hoc quod faciat colores viſibiles actu, inquantum eſt qualitas primi corporis ſenſibilis.

ſ. d. ad 9. Ad quartum dicendum, quod ſucceſſio, quæ eſt in alteratione aliarum qualitatum, contingit ex hoc, quod in patiente eſt qualitas contraria quæ reſiſtit actioni alterantis, quam oportet ſucceſſiue expelli. Sed cum lux non habeat contrarium, ſicut nec forma ſubſtantialis. diaphanum ad præſentiam illuminantis ſtatim lumen recipit, ſicut materia ſtatim neceſſitata per alterationem præcedentem recipit formam ſubſtantialem, & ideo, ſicut generatio eſt terminus alterationis ita illuminatio motus localis, quo illuminans fit præſens illuminato, vt dicit Com. in 6. phyſ.

ARTICVLVS V.

Vtrum lumen habeat eſſe reale in medio, an vero eſſe tantum intentionale.

VIdetur quod lumen in medio, puta in aere habeat tantum eſſe intẽtionale. ita enim ſe habet lumen ad perſpicuum. ſicut color ad idem, vt patet ex Philoſopho 2. de ani. t. 69. vbi lumen vocat colorem perſpicui: ſed color habet in medio eſſe tantum intentionale, ergo & lumen habebit in eodem eſſe tantum intentionale. 2. de ani. t. 14. ſ. d. 13. q. p. a. 3. c.

2 Præterea lumen dat colori eſſe ſpirituale, ergo multo fortius ipſum debet habere eſſe ſpirituale, quia nihil dat alteri, quod non habet. ſ. d. 13. a. 3. 6

3 Præterea nulla qualitas habens eſſe naturale immediate ſuperpoſita organo viſus poteſt videri. ſed lumen contingens pupillam videtur, ergo lumen habet in medio eſſe tantum intentionale. ibid.

Sed contra eſt, quod lumen denominat aerem, fit enim aer luminoſus in actu: color vero non denominat ipſum. non enim dicitur aer coloratus. p. p. 67. a. 3. c.

Reſpondeo dicendum, quod lumen eſt forma accidentalis, habens eſſe firmum, & ratum in natura, & quod ſicut calor eſt qualitas actiua ignis, & habet in ipſo, & in omnibus calefactis eſſe reale, ac naturale, ita lux eſt qualitas actiua ipſius ſolis & in aliis eſt, ſecundum quod magis cum ſole communicant, qui ſolus luminis eſt fons, & in medio non habet eſſe intentionale tantum, ſicut nonnulli volunt, cuius ratio eſt, quia per illud, quod habet eſſe intentionis tantum, non ſequitur tranſmutatio, niſi ſecundum operationem animæ vt in videndo & audiendo: per illuminationem autem videmus ſenſibiliter naturales tranſmutationes fieri per caliditatem ex ſolis radiis conſequentem, ergo fieri non poteſt, quod lumen habeat in medio eſſe tantum intentionale, non autem reale, ac naturale. p. p. c. 2. d. 13. c. 2. de ani. t. 14.

Ad primum ergo dicendum, quod valde differt color à luce: nam virtus coloris in agendo eſt imperfecta reſpectu virtutis luminis; nam color nihil aliud eſt, quam lux quædam quodammodo obſcurata ex admixtione corporis opaci: Vnde non habet virtutem, vt faciat medium in illa diſpoſitione, qua ſit ſuſceptiuum coloris, quod tamen poteſt facere lux pura. 2. de ani. l. 18

Ad ſecundum dicendum, quod quia cælum eſt primum alterans, inde ſequitur, quod omnis alteratio quæ eſt in inferioribus perficitur per virtutem luminis ſiue ſit alteratio ſecundum eſſe naturale, ſiue ſecundum ſenſum: & ex hoc habet lux quod omnibus corporibus generationem conferat, & coloribus det eſſe ſpirituale, ſecundum quod recipiuntur in medio & organo, & ipſum lumen virtutem ſpiritualem habet, licet ſecundum eſſe reale, & naturale ſit tam in corpore lucido, quam in medio. ſ. d. 5.

Ad tertium dicendum ſicut dictum eſt de fulgore oculi à vidente percepto. q. 59. a. p.

QVÆSTIO LXVI.

De Viſione.

Deinde conſiderandum eſt de viſione.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum viſio fiat per extramiſſionem radiorum ab oculis, an vero per intus receptionem.

ARTICVLVS.

Vtrum viſio fiat per extramiſsionem radiorum ab oculis, an vero per intus receptionem.

2. cæli 1. t. 48. Videtur quod viſio fiat per extramiſſionẽ radiorum ab oculis ad rem viſam, Dicit enim Philoſophus 2. cæli. t. 48. quod viſus ſe extendens ad ſtellas fixas valde diſtantes tremit, ſed hic tremor denotat multam extramiſſionem radiorum ab oculis, ergo viſio fit per talem extramiſſionem.

2. de ani. t. 40. 2 Præterea omnis ſenſus ad hoc, vt ſentiat, debet contingere ſenſibile; ſed viſus non poteſt tangere viſibile, niſi per radios extramiſſos ad ipſum, ergo idem quod prius.

2 de ani l. 15 & 10. 3 Præterea quo res viſa eſt magis diſtans ab oculo, minus videtur; ſed huius ratio eſt, quia quo lineæ viſuales magis protenduntur ab oculo ad rem viſam, faciunt angulum minorem, vt dicunt perſpectiui, ergo ſignum eſt, quod viſio fiat per extramiſſionem radiorum viſualium ab oculo vſque ad rem viſam.

4 d 44 q. 2. a. 1 quæſt. 3 & 4. 4 Præterea viſio eodem modo fit à quocunque vidente, ſicut & ſenſatio cuiuſlibet alterius ſenſus; ſed viſio corporis glorificati non poteſt fieri per receptionem ſpeciei ſenſibilis ab obiecto in pupilla, ergo abſolute viſio non fit per receptionem, ſed per extramiſſionem. Minor probatur multipliciter, & primo quia receptio ſpeciei eſt quædam paſſio, vt dicit Philoſophus 2. de ani. at corpora glorioſa erunt impaſſibilia. Secundo quia immutatio naturalis præcedit immutationem animalem, ſicut eſſe naturale præcedit eſſe intentionale, ſed corpora glorioſa ratione impaſſibilitatis non immutabuntur immutatione naturali, ergo nec intentionali ab obiectis. Tertio quia quando anima eſt in actu vnius potentiæ, remittitur actus alterius potentiæ, ſed anima ſummè erit intenta ad actum virtutis intellectiuæ, quæ Deum contemplabitur, ergo non erit aliquo modo in actu ſenſitiuæ. Quarto quia id, quod eſt lucidum actu, non eſt receptiuum ſpeciei viſibilis, vnde ſpeculum directe poſitum ſub radio ſolis, non repræſentat ſpeciem corporis oppoſiti; ſed pupilla hominis glorificati, ſicut & totum eius corpus erit claritate dotata, ergo non recipietur in ea aliqua ſpecies corporis colorati.

Sed contra eſt, quod Philoſophus de ſenſu c. 4. & de mem c. 7. negat contra Empedoclem viſionem conſiſtere in extramiſſione radiorum. de ſenſu l. 4. de mem. l. 7.

Reſpondeo dicendum, quod circa modum videndi variæ fuerunt Philoſophorum opiniones. Quidam enim, vt Democritus, & alij poſuerunt viſionem fieri per defluxum corporum à re viſa ad oculum quæ poſitio falſa eſt, nam primo ſequeretur, quod per huiuſmodi defluxum corpora viſa diminuerentur, quouſque totaliter conſumerentur: ſequeretur etiã, quod oculus ex occurſu continuo huiuſmodi corporum deſtrueretur. Neque etiam eſſet poſſibile, vt totum corpus ab oculo videretur, ſed ſolum ſecundum tantam quantitatem, quantam poſſet pupilla capere. Præterea non poſſunt hi auctores ponere quod huiuſmodi corpora defluentia à corporibus viſis ingrediantur intra oculum, quia ſic corrumperetur ſubſtantia eius. Vnde oportet, quod ponant fieri viſionem per contactum corporum reſolutorum ad ipſũ oculum ex huiuſmodi contactu immutatum ad videndum, ſi ergo talis immutatio ſufficit ad cauſandã viſionem, melius eſt dicere, quod viſio fiat per hoc, quod medium ſtatim a principio moueatur a ſenſibili, quam dicere viſionem fieri per contactum, & defluxionem. Natura enim per pauciora ſe expedit inquantum poteſt. Præterea ſi viſio fieret per contactum, tunc ſenſus viſus non diſtingueretur à tactu, quod patet eſſe falſum, viſus enim non eſt cognoſcitiuus contrarietatum tactus. Item huiuſmodi corpora defluentia à rebus viſis, cum ſint ſubtiliſſima, a ventis propellerentur: vnde non fieret recta viſio. Demum viſus non indigeret lumine ad videndũm, ſi viſio fieret per contactum viſibilis. Alij ergo dicunt fieri viſionem per extramiſſionem radiorum ab oculis, vt Empedocles, & Plato; differunt tamen hi inter ſe, nam Emped. vult quod id, quod egreditur ab oculo, extendatur vſque ad rem viſam, vnde ſequitur, quod, cum videamus etiam aſtra, id, quod egreditur a viſu, extendatur vſque ad aſtra, quod continet manifeſtam impoſſibilitatem; cum enim egredi non ſit niſi corporum, ſequeretur quod aliquod corpus egrediens ab oculo perueniat vſque ad aſtra, quod quidẽ apparet falſum multipliciter; & primo quidem, quia ſequeretur plura corpora eſſe in eodem loco: tum quia illud, quod egreditur ab oculo, eſſet ſimul cum aere: tum quia huiuſmodi egredientia ab oculis oporteret multiplicari in eodem medio ſecundum multitudinem videntium per idem medium. Secundo quia quælibet emiſſio corporis in principio quidem eſt maior, in fine vero attenuatur, propter quod contingit, quod flamma ex corpore accenſo procedens tendit in ſummum: hic autem accidit contrarium. Dicunt enim mathematici, quorũ eſt hæc poſitio, quod conus corporis egredientis ab oculo eſt intra oculũ, baſis vero illius in re viſa. Tertio quia non poſſet quantitas oculi ſufficere ad hoc, quod tantum corpus progrederetur ab eo, quod attingeret vſque ad aſtra quantumcunque ſubtiliaretur: aliquis enim eſt terminus ſubtilitatis corporum naturalium: & propterea quanto eſſet ſubtilius, tanto facilius corrumperetur & iterum oporteret, quod vel eſſet aer, vel ignis illud corpus emiſſum ab oculo: & aerem quidẽ emitti ab oculo non eſt neceſſarium, quia abundat exterius; ſi vero eſſet ignis, videremus etiam ignem: vel non poſſemus videre mediante aqua: nec etiam poſſemus videre niſi ſurſum, quo tendit motus ignis. Non autem poteſt dici, quod illud corpus, quod egreditur ab oculo ſit lumen, quia lumẽ non eſt corpus, vt dictũ eſt. Alia opinio eſt Platonis, qui poſuit, quod lumen egrediens ab oculo non procedit vſque ad rem, ſed ad aliquod determinatum ſpatium, vbi ſcilicet cohæret lumini exteriori, ratione cuius cohærentiæ fit viſio. Verum & hæc poſitio non probatur, primo quidem quia inutiliter, & vane aliquid ponit. Melius enim eſſet dicere, quod lumen interius coniungitur exteriori in ipſa interiori extremitate oculi quam extra per aliquam diſtantiam: & hoc ideo, quia in illo ſpatio intermedio ſi non eſt lumen exterius, extinguitur lumen interius à tenebris ſecundum eius poſitionem. Si vero attingat lumen vſque ad oculum, melius eſt, quod ſtatim coniungatur, quia quod poteſt fieri ſine medio, melius eſt quam quod fiat per mediũ, cũ aliquid fieri per pauciora melius ſit, quam per plura. Deinde ſtultum eſt ponere coniunctionem luminis interioris ad exterius, etiam ſi fiat in principio oculi. Primo quidem, quia coniungi, vel ſeparari eſt proprium corporum, quorum vtrũque habet per ſe ſubſiſtentiam, non autem qua lu-

de ſenſu l. 4.

Digitized by Google

tam, quæ non ſint niſi in ſubiecto. Vnde cum lumen non ſit corpus, ſed accidens quoddam, non eſt, quòd lumen adiungatur lumini, niſi forte corpus luminoſum adiungatur alij luminoſo; poteſt autem contingere, quòd lumen intendatur in aere per multiplicationem luminarium, ſicut & calor intenditur per augmentum calefacientis: quod tamen non eſt per additionem, vt patet in 4. phyſ. t. 84. Secundò, quia dato etiam, quòd vtrumque lumen eſſet corpus, non tamen eſſet impoſſibile, quòd vtrumque coniungeretur, cùm non ſint eiuſdem rationis: Non enim quodlibet corpus natum eſt coniungi cuilibet corpori, ſed ſolùm illa, quæ ſunt aliqualiter homogenea. Tertiò, quia cùm inter lumen interius, & exterius intercedat corpus medium, ſcilicet meninga, id eſt, tunica oculi, non poteſt vtriuſque luminis eſſe coniunctio. Vnde cum Philoſopho dicendum eſt viſionem conſiſtere in receptione formæ a re viſibili oculo impreſſæ, vt dictum eſt, non autem in extramiſſione radiorum ab oculis, vel in defluxu corporum a re viſa ad oculum.

a cæli l, 12. Ad primum ergo dicendum, quòd non ideò dicit Philoſophus viſum tremere cùm longè valdè porrectus reſpicit ad ſtellas fixas, quia viſio fiat extramittendo, nam illud improbauit l. de ſenſu, ſed quia in huiuſmodi eiuſdem ratio eſt, ſiue fiat viſio extramittendo, ſiue intus ſuſcipiendo, conatur enim viſus ad videndum rem a remotis, non ſolùm ſi oporteat eum radium viſualem emittere vſque ad corpus diſtans, ſed etiam ſi oporteat eum ſuſcipere ſpeciem a corpore diſtante prouenientem, quia corporis diſtantis debilior eſt impreſſio, & ideò difficilius eſt eam ſentire. Vtitur autem modo loquendi, ac ſi viſio fiat extramittendo, quia Mathematici ita vtuntur in ſuis demonſtrationibus, & plures homines ita loquuntur, nominibus autem vtendum, vt plures, ſicut ipſe dicit in ſecundo topic.

q 60 a. p. Ad ſecundum dicendum, quòd ſufficit quòd ſenſus, & ſenſibile ſimul ſint, & ſe tangãt mediante ſpecie, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, quòd cauſa, quare diſtantia impediat viſum, eſt, quia omne corpus videtur
a. deani. l. ſub quodam angulo cuiuſdam trianguli, vel magis
1. & 2 o. pyramidis cuius baſis eſt in re viſa, & angulus eſt in oculo videntis, neque differt quantum ad hoc, vtrùm viſus fiat extramittendo, ita quòd lineæ concludentes triangulum, vel pyramidem, ſint lineæ viſuales progredientes à viſu ad rem viſam, vel è contra fiat; dummodo viſus fit ſub prædicta figura trianguli, vel pyramidis. Quod ideò neceſſe eſt, quia cùm
d 44. q. 2. res viſa ſit maior quantitate, quàm pupilla, oportet
p. quæ- quòd proportionaliter diminuendo, perueniat im-
ſtiuncula mutatio viſibilis vſque ad viſum. manifeſtum eſt
ad 6. q. 8. autem, quòd quanto latera trianguli, vel pyramidis
de ver. a. p ſunt longiora, dummodo ſit eadem baſis, tanto an-
ad 11. gulus eſt minor; & ideò quanto à remotiori res videtur, tanto minus videtur. & tanta poteſt eſſe diſtantia, quod omnino non videatur.

Ad quartum dicendum, quod de ſenſatione cor-
d 44. q. 2. porum glorioſorum varij varia ſentiunt; omnes
p. quæ- enim ponunt in corporibus beatorum aliquem ſen-
ſtiuncula ſum, alias vita corporalis ſanctorum poſt reſurre-
6. ctionem aſſimilaretur magis ſomno, quam vigiliæ, quod non competit illi perfectioni; eo quòd in ſomno corpus ſenſibile non eſt in vltimo actu vitæ, propter quod ſomnus dicitur vitæ dimidium in p. eth. c. 11. ſed in modo ſentiendi diuerſi diuerſa opinantur. Quidam enim dicunt, quòd quia corpora glorioſa erunt impaſſibilia, & propter hoc non receptibilia peregrinæ impreſſionis, & multo minùs, quàm corpora cæleſtia, non erit ibi ſenſus in actu, per receptionem alicuius ſpeciei à ſenſibilibus, ſed magis extramittendo, ſed hoc non poteſt eſſe, quia in reſurrectione natura ſpeciei manebit eadem in homine, & in omnibus partibus eius: huiuſmodi autem eſt natura ſenſus, vt ſit potentia paſſiua, vt in 2. de ani. t. 5. probat Philoſophus: vnde ſi in reſurrectione ſancti ſentirent extramittendo, & non recipiendo, non eſſet ſenſus in eis virtus paſſiua, ſed actiua & ſic non eſſet eiuſdem ſpeciei cum ſenſu, qui nunc eſt, ſed eſſet aliqua alia virtus eis data, ſicut enim materia nunquam fit forma, ita potentia paſſiua nunquam fit actiua, & ideò dicunt alij, quòd ſenſus in actu fiet per ſuſceptionem, non quidem ab exterioribus ſenſibilibus, ſed per effluxum a ſuperioribus viribus: vt ſicut nunc ſuperiores vires accipiunt ab inferioribus, ita tunc è conuerſo inferiores accipient a ſuperioribus; ſed ille modus receptionis non facit verè ſentire, quia omnis potentia paſſiua ſecundùm ſuæ ſpeciei rationem determinatur ad aliquod ſpeciale actiuum, quia potentia in quantum huiuſmodi habet ordinem ad illud, reſpectu cuius dicitur: vnde cùm proprium actiuum in ſenſu exteriori ſit res exiſtens in imaginatione, vel ratione, ſi organum ſentiendi non moueatur à rebus extra, ſed ex imaginatione, vel aliis ſuperioribus viribus, non erit verè ſentire. Vnde non dicimus, quòd frenetici, & alij mente capti, in quibus propter victoriam imaginatiuæ virtutis fit huiuſmodi fluxus ſpecierum ad organa ſentiendi, verè ſentiant, ſed quod videtur eis, quod ſentiant; & ideò dicendum eſt cum aliis, quòd ſenſus corporũ glorioſorum erit per ſuſceptionem à rebus, quæ ſunt extra animam. Sed dicendum, quòd organa ſentiendi immutantur à rebus, quæ ſunt extra animam dupliciter. Vno modo immutatione naturali, quando ſcilicet organum diſponitur eadem qualitate naturali, qua diſponitur res extra animam, quæ agit in ipſum; ſicut cùm manus fit calida, & aduſta ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ. Alio modo immutatione ſpirituali, quando recipitur qualitas ſenſibilis in inſtrumento ſecundùm eſſe ſpirituale, id eſt, ſpecies, ſeu intentio qualitatis, & non ipſa qualitas, ſicut pupilla recipit ſpeciem albedinis, & tamen ipſa non efficitur alba. Prima ergo receptio non cauſat ſenſum per ſe loquendo, quia ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum in materia præter materiam, id eſt, præter eſſe materiale, quod habebant extra animam, vt dicitur in 2. de ani. t. 121. & hæc receptio immutat naturam recipientis, quia recipitur hoc modo qualitas ſecundum eſſe ſuum materiale. Vnde iſta receptio non erit in corporibus glorioſis, ſed ſecunda, quæ per ſe facit ſenſum in actu, & non immutat naturam recipientis, & ex his patet ad obiectum.

Ad primam verò probationem dicendum, quòd per hanc paſſionem, & receptionem ſpeciei non trahitur corpus extra naturalem ſuam qualitatem, ſed ſpiritualiter perficitur: vnde impaſſibilitas glorioſorum corporum hanc paſſionem non excludit. a d. quæſtiuncula 3. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod omne paſſiuum recipit actionem agentis ſecundum ſuum modum. ad 2. Si ergo aliquid ſit, quod natum ſit immutari ab actione naturali, & ſpirituali immutatione, immutatio naturalis præcedit immutationem ſpiritualem, ſicut eſſe naturale præcedit eſſe intentionale. Si autem natum ſit immutari intentionaliter, & ſpiritualiter, non oportet, quòd immutetur naturaliter: ſicut de aere, qui non eſt receptiuus coloris ſecundum eſſe naturale, ſed ſolum ſecundùm eſſe ſpirituale. & ideò hoc tantum modo immutatur. Sicut è conuerſo corpora inanimata immutantur per qualitates ſenſibiles ſolum naturaliter, & non ſpiritualiter. In corpo-

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum viſio fiat per extramiſſionem radiorum ab oculis, an vero per intus receptionem.

ARTICVLVS.

Vtrum viſio fiat per extramiſſionem radiorum ab oculis, an vero per intus receptionem.

2. cæli t. 48. VIdetur quod viſio fiat per extramiſſionē radiorum ab oculis ad rem viſam, Dicit enim Philoſophus 2. cæli. t. 48. quod viſus ſe extendens ad ſtellas fixas valde diſtantes tremit, ſed hic tremor denotat multam extramiſſionem radiorum ab oculis, ergo viſio fit per talem extramiſſionem.

2. de ani. t. 40. 2 Præterea omnis ſenſus ad hoc, vt ſentiat, debet contingere ſenſibile; ſed viſus non poteſt tangere viſibile, niſi per radios extramiſſos ad ipſum, ergo idem quod prius.

2. de ani. t. 15. & 20. 3 Præterea quo res viſa eſt magis diſtans ab oculo, minus videtur; ſed huius ratio eſt, quia quo lineæ viſuales magis protenduntur ab oculo ad rem viſam, faciunt angulum minorem, vt dicunt perſpectiui, ergo ſignum eſt, quod viſio fiat per extramiſſionem radiorum viſualium ab oculo vſque ad rem viſam.

4. d. 44. q. 2. a. 1. quæſt. 3 & 4. 4 Præterea viſio eodem modo fit à quocunque vidente, ſicut & ſenſatio cuiuſlibet alterius ſenſus: ſed viſio corporis glorificati non poteſt fieri per receptionem ſpeciei ſenſibilis ab obiecto in pupilla, ergo abſolute viſio non fit per receptionem, ſed per extramiſſionem. Minor probatur multipliciter, & primo quia receptio ſpeciei eſt quædam paſſio, vt dicit Philoſophus 2. de ani. at corpora glorioſa erunt impaſſibilia. Secundo quia immutatio naturalis præcedit immutationem animalem, ſicut eſſe naturale præcedit eſſe intentionale, ſed corpora glorioſa ratione impaſſibilitatis non immutabuntur immutatione naturali, ergo nec intentionali ab obiectis. Tertio quia quando anima eſt in actu vnius potentiæ, remittitur actus alterius potentiæ, ſed anima ſummè erit intenta ad actum virtutis intellectiuæ, quæ Deum contemplabitur, ergo non erit aliquo modo in actu ſenſitiuæ. Quarto quia id, quod eſt lucidum actu, non eſt receptiuum ſpeciei viſibilis, vnde ſpeculum directe poſitum ſub radio ſolis, non repræſentat ſpeciem corporis oppoſiti, ſed pupilla hominis glorificati, ſicut & totum eius corpus erit claritate dotata, ergo non recipietur in ea aliqua ſpecies corporis colorati.

Sed contra eſt, quod Philoſophus de ſenſu c. 4. & de mem. c. 7. negat contra Empedoclem viſionem

de ſenſu l. 4. de mem. l. 7. conſtere in extramiſſione radiorum.

Reſpondeo dicendum, quod circa modum videndi variæ fuerunt Philoſophorum opiniones. Quidam enim, vt Democritus, & alij poſuerunt viſionem fieri

de ſenſu l. 5. & 8. per defluxum corporum à re viſa ad oculum quæ poſitio falſa eſt, nam primo ſequeretur, quod per huiuſmodi defluxum corpora viſa diminuerentur, quouſque totaliter conſumerentur: ſequeretur etiā, quod oculus ex occurſu continuo huiuſmodi corporum deſtrueretur. Neque etiam eſſet poſſibile, vt totum corpus ab oculo videretur, ſed ſolum ſecundum tantam quantitatem, quantam poſſet pupilla capere. Præterea non poſſunt hi auctores ponere quod huiuſmodi corpora defluentia à corporibus viſis ingrediantur intra oculum, quia ſic corrumperetur ſubſtantia eius. Vnde oportet, quod ponant fieri viſionem per contactum corporum reſolutorum ad ipſū oculum ex huiuſmodi contactu immutatum ad videndum, ſi ergo talis immutatio ſufficit ad cauſandā viſionem, melius eſt dicere, quod viſio fiat per hoc, quod medium ſtatim à principio moueatur a ſenſibili, quam dicere viſionem fieri per contactum, & defluxionem. Natura enim per pauciora ſe expedit inquantum poteſt. Præterea ſi viſio fieret per contactum, tunc ſenſus viſus non diſtingueretur à tactu, quod patet eſſe falſum; viſus enim non eſt cognoſcitiuus contrarietatum tactus. Item huiuſmodi corpora defluentia à rebus viſis, cum ſint ſubtiliſſima, a ventis propellerentur: vnde non fieret recta viſio. Demum viſus non indigeret lumine ad videndū, ſi viſio fieret per contactum viſibilis. Alij ergo dicunt de ſenſu l. 3. & 4.

fieri viſionem per extramiſſionem radiorum ab oculis, vt Empedocles, & Plato; differunt tamen hi inter ſe, nam Emped. vult quod id, quod egreditur ab oculo, extendatur vſque ad rem viſam, vnde ſequitur, quod, cum videamos etiam aſtra, id, quod egreditur a viſu, extendatur vſque ad aſtra, quod continet manifeſtam impoſſibilitatem; cum enim egredi non ſit niſi corporum, ſequeretur quod aliquod corpus egrediens ab oculo perueniat vſque ad aſtra, quod quidē apparet falſum multipliciter; & primo quidem, quia ſequeretur plura corpora eſſe in eodem loco: tum quia illud, quod egreditur ab oculo, eſſet ſimul cum aere: tum quia huiuſmodi egredientia ab oculis oporteret multiplicari in eodem medio ſecundum multitudinem videntium per idem medium. Secundo quia quælibet emiſſio corporis in principio quidem eſt maior, in fine vero attenuatur, propter quod contingit, quod flamma ex corpore accenſo procedens tendit in ſummum: hic autem accidit contrarium. Dicunt enim mathematici, quorū eſt hæc poſitio, quod conus corporis egredientis ab oculo eſt intra oculū, baſis vero illius in re viſa. Tertio quia non poſſet quantitas oculi ſufficere ad hoc, quod tantum corpus progrederetur ab eo, quod attingeret vſque ad aſtra quantumcunque ſubtiliaretur: aliquis enim eſt terminus ſubtilitatis corporum naturalium: & propterea quanto eſſet ſubtilius, tanto facilius corrumperetur & iterum oporteret, quod vel eſſet aer, vel ignis illud corpus emiſſum ab oculo: & aerem quidē emitti ab oculo non eſt neceſſarium, quia abondat exterius: ſi vero eſſet ignis, videremus etiam ignem: vel non poſſemus videre mediante aqua: nec etiam poſſemus videre niſi ſurſum, quo tendit motus ignis. Non autem poteſt dici, quod illud corpus, quod egreditur ab oculo ſit lumen, quia lumē non eſt corpus, vt dictū eſt. Alia opinio eſt Platonis, qui poſuit, quod lumen egrediens ab oculo non procedit vſque ad rem, ſed ad aliquod determinatum ſpatium, vbi ſcilicet cohæret lumini exteriori, ratione cuius cohærentiæ fit viſio. Verum & hæc poſitio non probatur, primo quidem quia inutiliter, & vane aliquid ponit. Melius enim eſſet dicere, quod lumen interius coniungitur exteriori in ipſa interiori extremitate oculi quam extra per aliquam diſtantiam: & hoc ideo, quia in illo ſpatio intermedio ſi non eſt lumen exterius, extinguitur lumen interius à tenebris ſecundum eius poſitionem. Si vero attingat lumen vſque ad oculum, melius eſt, quod ſtatim coniungatur, quia quod poteſt fieri ſine medio, melius eſt quam quod fiat per mediū, cū aliquid fieri per pauciora melius ſit, quam per plura. Deinde ſtultum eſt ponere coniunctionem luminis interioris ad exterius, etiam ſi fiat in principio oculi. Primo quidem, quia coniungi, vel ſeparari eſt proprium corporum, quorum vtrū que habet per ſe ſubſiſtentiam, non autem qua lu-

tam, quæ non ſint niſi in ſubiecto Vnde cum lumen non ſit corpus, ſed accidens quoddam, non eſt, quòd lumen adiungatur lumini, niſi fortè corpus luminoſum adiungatur alij luminoſo; poteſt autem contingere, quòd lumen intendatur in aere per multiplicationem luminatium, ſicut & calor intenditur per augmentum calefacientis: quod tamen non eſt per additionem, vt patet in 4. phyſ. t. 84. Secundò, quia dato etiam, quòd vtrumque lumen eſſet corpus, non tamen eſſet impoſſibile, quòd vtrumque coniungeretur, cùm non ſint eiuſdem rationis: Non enim quodlibet corpus natum eſt coniungi cuilibet corpori, ſed ſolùm illa, quæ ſunt aliqualiter homogenea. Tertiò, quia cùm inter lumen interius, & exterius intercedat corpus medium, ſcilicet meninga, id eſt, tunica oculi, non poteſt vtriuſque luminis eſſe coniunctio. Vnde cum Philoſopho dicendum eſt viſionem conſiſtere in receptione formæ a re viſibili oculo impreſſæ, vt dictum eſt, non autem in extramiſſione radiorum ab oculis, vel in defluxu corporum a re viſa ad oculum.

2 cæli l. 12. Ad primum ergo dicendum, quòd non ideò dicit Philoſophus viſum tremere cùm longè valdè porrectus reſpicit ad ſtellas fixas, quia viſio fiat extramittendo, nam illud improbauit l. de ſenſu, ſed quia in huiuſmodi eiuſdem ratio eſt, ſiue fiat viſio extramittendo, ſiue intus ſuſcipiendo, conatur enim viſus ad videndum rem a remotis, non ſolùm ſi oporteat eum radium viſualem emittere vſque ad corpus diſtans, ſed etiam ſi oporteat eum ſuſcipere ſpeciem a corpore diſtante prouenientem, quia corporis diſtantis debilior eſt impreſſio, & ideò difficilius eſt eam ſentire Vtitur autem modo loquendi, ac ſi viſio fiat extramittendo, quia Mathematici ita vtuntur in ſuis demonſtrationibus, & plures homines ita loquuntur, nominibus autem vtendum, vt plures, ſicut ipſe dicit in ſecundo topic.

q. 60 a. p. Ad ſecundum dicendum, quòd ſufficit quòd ſenſus, & ſenſibile ſimul ſint. & ſe tangāt mediante ſpecie, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, quòd cauſa, quare diſtantia impediat viſum, eſt, quia omne corpus videtur
2. deani. l. ſub quodam angulo cuiuſdam trianguli, vel magis
1., & 2. o. pyramidis cuius baſis eſt in re viſa, & angulus eſt in oculo videntis, neque differt quantum ad hoc, vtrùm viſus fiat extramittendo, ita quòd lineæ concludentes triangulum, vel pyramidem, ſint lineæ viſuales progredientes à viſu ad rem viſam, vel è contra fiat; dummodo viſus ſit ſub prædicta figura trianguli, vel pyramidis Quod ideò neceſſe eſt, quia cùm
4 d 44. q. 2. a. p. quæſtiuncula 4 ad 6. q. 8. de ver. a. p ad 11. res viſa ſit maior quantitate, quàm pupilla, oportet quòd proportionaliter diminuendo, perueniat immutatio viſibilis vſque ad viſum. manifeſtum eſt autem, quòd quanto latera trianguli, vel pyramidis ſunt longiora, dummodo ſit eadem baſis, tanto angulus eſt minor, & ideò quanto à remotiori res videtur, tanto minus videtur, & tanta poteſt eſſe diſtantia, quod omnino non videatur.

Ad quartum dicendum, quod de ſenſatione cor-
4 d 44 q. 2. a. p. quæſtiuncula 3. c. porum glorioſorum varij varia ſentiunt; omnes enim ponunt in corporibus beatorum aliquem ſenſum, alias vita corporalis ſanctorum poſt reſurrectionem aſſimilaretur magis ſomno, quam vigiliæ, quod non competit illi perfectioni; eo quòd in ſomno corpus ſenſibile non eſt in vltimo actu vitæ, propter quod ſomnus dicitur vitæ dimidium in p. eth. c. 13. ſed in modo ſentiendi diuerſi diuerſa opinantur. Quidam enim dicunt, quòd quia corpora glorioſa erunt impaſſibilia, & propter hoc non receptibilia peregrinæ impreſſionis, & multo minùs, quàm corpora cæleſtia, non erit ibi ſenſus in actu, per receptionem alicuius ſpeciei à ſenſibilibus, ſed magis extramittendo, ſed hoc non poteſt eſſe, quia in reſurrectione natura ſpeciei manebit eadem in homine, & in omnibus partibus eius: huiuſmodi autem eſt natura ſenſus, vt ſit potentia paſſiua, vt in 2. de an. t. 5. probat Philoſophus: vnde ſi in reſurrectione ſancti ſentirent extramittendo, & non recipiendo, non eſſet ſenſus in eis virtus paſſiua, ſed actiua & ſic non eſſet eiuſdem ſpeciei cum ſenſu, qui nunc eſt, ſed eſſet aliqua alia virtus eis data, ſicut enim materia numquam fit forma, ita potentia paſſiua numquam fit actiua, & ideò dicunt alij, quòd ſenſus in actu fiet per ſuſceptionem, non quidem ab exterioribus ſenſibilibus, ſed per effluxum à ſuperioribus viribus: vt ſicut nunc ſuperiores vires accipiunt ab inferioribus, ita tunc è conuerſo inferiores accipient a ſuperioribus; ſed ille modus receptionis non facit verè ſentire, quia omnis potentia paſſiua ſecundùm ſuæ ſpeciei rationem determinatur ad aliquod ſpeciale actiuum, quia potentia in quantum huiuſmodi habet ordinem ad illud, reſpectu cuius dicitur: vnde cùm proprium actiuum in ſenſu exteriori ſit res exiſtens in imaginatione, vel ratione, ſi organum ſentiendi non moueatur à rebus extra, ſed ex imaginatione, vel aliis ſuperioribus viribus, non erit verè ſentire. Vnde non dicimus, quòd frenetici, & alij mente capti, in quibus propter victoriam imaginatiuæ virtutis fit huiuſmodi fluxus ſpecierum ad organa ſentiendi, verè ſentiant ſed quod videtur eis, quod ſentiant; & ideò dicendum eſt cum aliis, quòd ſenſus corporũ glorioſorum erit per ſuſceptionem à rebus, quæ ſunt extra animam. Sed dicendum, quòd organa ſentiendi immutantur à rebus, quæ ſunt extra animam dupliciter. Vno modo immutatione naturali, quando ſcilicet organum diſponitur eadem qualitate naturali, qua diſponitur res extra animam, quæ agit in ipſum; ſicut cùm manus fit calida & aduſta ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ. Alio modo immutatione ſpirituali, quando recipitur qualitas ſenſibilis in inſtrumento ſecundùm eſſe ſpirituale, id eſt, ſpecies, ſeu intentio qualitatis, & non ipſa qualitas, ſicut pupilla recipit ſpeciem albedinis, & tamen ipſa non efficitur alba Prima ergo receptio non cauſat ſenſum per ſe loquando, quia ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum in materia præter materiam, id eſt, præter eſſe materiale, quod habebant extra animam, vt dicitur in 2. de ani. t. 121. & hæc receptio immutat naturam recipientis, quia recipitur hoc modo qualitas ſecundum eſſe ſuum materiale. Vnde iſta receptio non erit in corporibus glorioſis, ſed ſecunda, quæ per ſe facit ſenſum in actu, & non immutat naturam recipientis, & ex his patet ad obiectum.

Ad primam verò probationem dicendum, quòd 4. d. quæſtiuncula 3. ad p.
per hanc paſſionem, & receptionem ſpeciei non trahitur corpus extra naturalem ſuam qualitatem, ſed ſpiritualiter perficitur: vnde impaſſibilitas glorioſorum corporum hanc paſſionem non excludit.

Ad ſecundum dicendum, quod omne paſſiuum ad 2.
recipit actionem agentis ſecundum ſuum modum. Si ergo aliquid ſit, quod natum ſit immutari ab actiuo naturali, & ſpirituali immutatione, immutatio naturalis præcedit immutationem ſpiritualem, ſicut eſſe naturale præcedit eſſe intentionale. Si autem natum ſit immutari intentionaliter, & ſpiritualiter, non oportet, quòd immutetur naturaliter: ſicut de aere, qui non eſt receptiuus coloris ſecundum eſſe naturale, ſed ſolum ſecundùm eſſe ſpirituale, & ideò hoc tantum modo immutatur. Sicut è conuerſo corpora inanimata immutantur per qualitates ſenſibiles ſolum naturaliter, & non ſpiritualiter. In corpo-

Digitized by Google

ribus autem glorioſis non poterit eſſe aliqua immutatio naturalis, & ideò ibi erit ſpiritualis immutatio tantum.

ad 4. Ad tertiam dicendum, quòd quando vnum duorum eſt ratio alterius, occupatio animæ circa vnum non impedit, nec remittit occupationes eius circa aliud; ſicut medicus dum videt vrinam, non minus poteſt conſiderare regulas artis de coloribus vrinarum, ſed magis. Et quia Deus apprehendetur à ſanctis, vt ratio omnium, quæ ab eis agentur, vel cognoſcentur, ideò occupatio eorum circa ſenſibilia ſentienda, vel quæcumque alia contemplanda, aut agenda in nullo impediet diuinam contemplationem, nec è conuerſo. Vel dicendum, quòd ideò vna potentia impeditur in ſuo actu, quando alia vehementer operatur, quia vna potentia de ſe non ſufficit ad tam intenſam operationem, niſi ei ſubueniatur per id, quod erat aliis potentiis, vel membris influendum à principio vitæ. Et quia in ſanctis erunt omnes potentiæ perfectiſſimè, vna poterit intensè operari, ita quòd ex hoc nullum impedimentum præſtabitur actioni alterius potentiæ.

quæſtiuncula 4. ad 5. Ad quartam dicendum, quòd intenſio luminis non impedit receptionem ſpiritualem ſpeciei coloris, dummodo maneat in naturali diaphani. ſicut patet, quod quantumcunque illuminetur aër, poteſt eſſe medium in viſu, & quanto eſt magis illuminatus, tanto per ipſum clarius aliquid videtur, niſi ſit defectus ex debilitate viſus: quod autem ſpeculo ſuppoſito directè radio ſolis non appareat ſpecies corporis oppoſiti, nõ eſt propter hoc, quod impediatur receptio, ſed propter hoc, quod impeditur reuerberatio; oportet enim ad hoc, quod forma appareat in ſpeculo, quod fiat quædã reuerberatio ad aliquod corpus obſcurum, & ideò plumbum vitro adiungitur in ſpeculo, hanc autem obſcuritatem radius ſolis repellit, vnde non poteſt apparere ſpecies aliqua in ſpeculo, claritas autem corporis glorioſi non aufert diaphaneitatem a pupilla. quia gloria non tollet naturam; vnde magnitudo claritatis in pupilla magis faciet ad acumen viſus, quàm ad eius defectum.

QVÆSTIO LXVII.

De organo viſus.

Deinde conſiderandum eſt de organo viſus.

CRCA QVOD QVÆRITVR

Vtrùm viſio fiat in humore cryſtallino, an verò in neruis opticis.

ARTICVLVS.

Vtrùm viſio fiat in humore cryſtallino, an verò in neruis opticis.

2. de ani. l. 8 VIdetur quòd viſio fiat in humore cryſtallino. Dicit enim Philoſophus loquens de ſenſoriis ſenſuum exteriorum, 2. de ani. t. 10 quòd ſicut animal eſt anima, & corpus, ita oculus eſt pupilla, & viſus, ſed viſio fit in proprio organo, & propria materia, de ſenſu l. 4. viſus ergo fiet in pupilla quæ eſt propria materia 3. de ani. l. p potentiæ viſiuæ; pupilla autem cùm ſit complexio- 2. de an. l. 17 nis aqueæ, vt dicit Philoſophus de ſenſu c. 4. & 2. de ani. t. 1 0. maximè conſiſtit in humore cryſtallino, vt patet ex t. 82. vbi comparatur aër, qui eſt intus aurem, & eſt inſtrumentum auditus, cũ humido pupillæ; tum quia humor ille cryſtallinus eſt perſpicuus, & craſſus, quæ ſunt propria aquæ, vt dicit Philoſophus cap. 4. citato de ſenſu, ergo viſio fit in humore cryſtallino.

2 Præterea ſenſorium viſus, in quo fit viſio, debet eſſe pars aliqua ſimilaris, vt dicit Philoſophus 1. de 1. de ani. l. 2 part. c. p. vnde non poteſt eſſe compoſitum ex humore cryſtallino, & tela aranea illum tegente; præterea debet eſſe humor aliquis, vt docet Philoſoph. p. de hiſt. animal. c. 9. vbi pupillam quam 2 de ani. t. x. vocat materiam, & ſenſorium viſus, dicit eſſe humorem oculi, quo videmus, ſed humor cryſtallinus eſt humor ad pupillam pertinens, vt dictum eſt, ergo viſio fit in humore cryſtallino.

3 Præterea deſtructo oculo ad ſenſum apparet de ſenſu l. 3 aqua diſcurrens, vt dicit Philoſophus de ſenſu cap. 4. ſed in eo potiſſimùm fit viſio, quòd deſtructo oculo continente materiam viſus ſtatim effluit, ergo idem quod prius.

4 Præterea materia viſus, in qua fit viſio, non de- ibid. bet eſſe quicumque humor, ſed talis, qui ſit frigidus, & clarus, vt patet experientia in oculis embrionum de nouo formatis, qui quaſi adhuc recipientes magis virtutem ſui principij excedunt & in frigiditate, & claritate, ſed talis humor eſt humor pupilla contentus; nam cùm ſit complexionis aqueæ, vt dictum eſt, & eſt clarus, & frigidus, quæ duo ſunt connaturalia aquæ, ergo idem quod prius.

5 Præterea id eſt ſenſorium viſus, in quo fit con- ibid. ſequenter viſio, quòd in animalibus carentibus ſanguine continetur dura pelle oculi; vt poſſit tale ſenſorium conſeruari, & in habentibus ſanguinem circundatur albo oculi pingui, & craſſo ad eumdem finem, vt ſenſorium viſus, quod debet eſſe naturæ aquæ, & animatum, vt docet Philoſophus 2. de ani. 2. de ani. l. 9 t. 82. ex eius caliditate permaneat abſque congelatione, ſed hoc in vtriſque animalibus eſt humor cryſtallinus; hic enim eſt humor animatus in pupilla ibid. exiſtens, & naturæ aqueæ, ergo in hoc fit viſio.

6 Præterea neruus non ſentit, vt dicit Philoſo- 9. de ani. l. phus 2. de ani t. 79 vbi dicit, quod ſunt quædam partes animalis, quæ nihil ſentire videntur vt oſſa, nerui, pili; ſed organum ſenſus debet ſentire, nam actio ſenſus non eſt ſine organo, cùm ſit actus eius, ergo neruus non poteſt eſſe ſenſorium viſus.

Sed contra eſt, quod organum viſus eſt vbi eſt organum odoratus, vt inquit Philoſophus de ſenſu, c. 2. de ſenſu l. 4 ſed ex eodem ibid. locus odoratus eſt circa cerebrũ, ergo & ibi erit locus organi viſus, ſed talis locus eſt vbi coniunguntur duo nerui optici ex oculis procedentes, ergo in neruis opticis conſiſtit principium, ſeu ſenſorium viſus, & per conſequens in illis fiet viſio.

Reſpondeo dicendum, quòd organum viſus, in quo fit viſio, debet eſſe complexionis aqueæ, vt ma- de ſenſu l. 4 nifeſtum eſt primo ex tribus ſignis, vt inquit Philoſophus de ſenſu, c. 4. quorum primum eſt, quòd ſi oculi deſtruantur, ad ſenſum apparet inde aqua diſcurrens; ſecundum eſt, in oculis embrionum de nouo formatis, qui quaſi adhuc recipientes magis virtutem ſui principij, excedunt & in frigiditate, & in claritate, quæ duo ſunt connaturalia aquæ. Tertium ſignum eſt, quia in animalibus habentibus ſanguinem, in quibus poteſt eſſe pinguedo, quaſi ex ſanguine generata circa pupillam ponitur album oculi habens pinguedinem, & craſſitudinem quandam, vt ex eius caliditate permaneat aqueum pupillæ humidum abſque congelatione, quæ perſpicuitatem aquæ diminueret, & ſic impediretur viſio, & ideò ratione pinguedinis prædictæ oculus, qui pingueſcit propter eius caliditatem nullus vnquam paſſus eſt frigus in toto eo, quod intra palpebras conti-

Digitized by Google

ſietur; In animalibus verò, quæ ſunt ſioe ſanguine, in quibus non inuenitur putredo, natura facit oculos duræ pellis ad protegendum humidum aqueum, quod eſt intra pupillã. Secundò, probatur ratione ab eodem Philuſopho de ſenſu, c. 5. deſumpta ex immutatione medij illuminati à corpore viſo cauſantis viſionem, vnde rationabiliter colligit, id quod eſt intra pupillam, quæ eſt organum viſus, eſſe aqueum. Aqua enim eſt de numero perſpicuorum; oportet autem, quòd ſicut exterius medium eſt aliquod perſpicuum illuminatum, ſine quo nihil poteſt videri, ita etiam quod intra oculum ſit aliquod lumen, & cùm non ſit viſiu niſi in perſpicuo, neceſſe eſt, quod etiam intra oculum ſit aliquod perſpicuum, non autem corpus cæleſte, quia non venit in compoſitionem humani corporis; ideò neceſſe eſt, quòd ſit aqua, quæ ſeruabilior eſt, & ſpiſſior, quam aer. Quoniam verò humor pupilla contentus habet conditiones neceſſarias ad complexionem organi viſus, vt dictum eſt, ideò in illo incipit fieri viſio, non tamen in illo perficitur, ſed in loco circa cerebrum, vbi ſe coniungunt nerui optici ab oculis procedentes; quod ex multis apparet manifeſtum, & primo quidem ex ſigno, quod affert Philoſophus de ſenſu c. 5. ab his, qui in pugnis circa tempora vulnerantur, deſumptũ; ſciſſis enim poris, & neruis, qui pupillam continuant viſiuo principio, vbi nimirum nerui ſe circa cerebrũ coniungunt, ſubitò tenebræ fiunt per viſus amiſſionem, ac ſi lucerna extingueretur; pupilla enim eſt ſicut lampas quædam illuminata ab exteriori lumine, & ideò quando præſcinduntur pori, & nerui continuantes pupillam principio viſiuo, non poteſt lumen huius lampadis vſque ad viſiuum principium peruenire, & ideò viſus obſcuratur. Secundò, ex duplici ratione, vna deſumpta ex neceſſitate luminis interius in oculo exiſtentis, ideò enim ad videndum præter lumen exterius, inquit Philoſophus de ſenſu, cap. 5. requiritur etiam lumen interius, quia virtus viſiua non eſt in exteriori ſuperficie oculi, ita vt ſufficiat ad videndum ſolum lumen exterioris perſpicui, per quod immutatio coloris perueniat ad exteriorem ſuperficiem pupillæ, ſed eſt interius; vnde oportet, quòd ſit in aliqua parte determinata corporis, quæ quia eſt interius iuxta cerebrum ſita, vbi coniunguntur duo nerui ex oculis procedentes, ideò oportet quod intra oculum ſit aliquod perſpicuum receptiuum luminis, vt ſit vniformis immutatio à re viſa vſque ad principium viſiuum. Altera eſt ex vnitate numerica ſenſationis; Ideò enim eſt vna numero viſio, licet ſint duo oculi, & per conſequens duæ pupillæ, & duo humores aquei pupillarum, quia viſio vtriuſque oculi concurrit per quoſdam neruos ad aliquod intrinſecum in ſuum organum, quod eſt circa cerebrum: per hoc autem, quod vterque viſus concurrit ad aliquod vnum principium, illi vni attribuitur operatio ſentiendi tamquam proprio ſenſitiuo. Vnde manifeſtum eſt, quòd viſio licet inchoetur in humore pupillæ, perficitur tamen circa cerebrum, vbi coniunguntur nerui optici; vnde ſequitur quòd quia ex Philoſopho p. de part. c. 2. aliud eſt ſenſorium, ſeu principium viſiuum aliud organum, nam illud conſtat partibus ſimilaribus, hoc verò diſſimilaribus, nerui qui ſunt partes ſimilares, ſunt ſenſorium viſus, ſeu principium viſiuum, pupilla verò vel oculus continens pupillam, in qua continetur humor aqueus tela quadam contentus, ſit organum viſus, quod eſt dicere quod organum proximum, & extrinſecum ſunt oculi, primum verò, & intrinſecum ſunt nerui viſuales. Ex his patet ad obiecta; nam tantùm probant incipere viſionem in oculo ratione humoris aque pupillæ tanquam in organo proximo, & extrinſeco, quod verum eſt, ſed non perficitur ibi, ſed vbi coniunguntur nerui optici, tanquam in proprio ſenſorio, & organo vlt. vt colligitur ex Philoſopho 2. de ani. t. 146. in ſimili de organo tactus, vt probat argum. contrarium. Cùm enim organum viſus admodum organi olfactus quod ſimiliter in eodem loco conſiſtit circa cerebrum, vt docet Philoſophus de ſenſu cap. 5. multa in ſe includat, puta pupillam, quæ continet humorem quendam aqueũ & telam quandam continentem, & tegentem illum humorem, & præterea duos neruos opticos procedentes ab oculis ad locum circa cerebrum, vbi coniunguntur, non mirum eſt, ſi viſio inchoetur in humore pupillæ, & perficiatur in coniunctione neruorum opticorum, ſicut & eadem viſio poteſt pluribus modis impediri, puta vel corruptione humoris aquei pupillæ, vel ſciſſione neruorum continuantium pupillam viſiuo principio, vel impedita pelle ſeu tunica aranea. Requiruntur enim illa tria neceſſariò ad viſum, atque adeò ad viſionem, & humor quidem aqueus pupilla contentus tum ad hoc, vt poſſit organum viſus facilè immutari ab obiecto ſenſibili, per talem enim humorem, qui ſolus eſt animatus, recipit oculus ſpeciem viſibilis, tum etiam vt mediante hoc humore perſpicuo fiat vniformis immutatio à re viſa vſque ad principium viſionis circa cerebrum exiſtens, vt dictum eſt; tela verò aranea requiritur, vt contineat, & conſeruet humorem aqueum pupillæ: nerui demum optici requiruntur tanquam ſenſoriũ viſus, ſeu tanquam principium viſiuum, vt dictum eſt. Et ex his patet ad quinque prima obiecta.

Ad ſextum dicendum, quòd neruus ſentit, vt patet ex illa infirmitate quæ dicitur ſpaſmus, quæ contingit propter conſtrictionem, vel repletionem neruorum. Vnde quod dictum eſt à Philoſopho dictum eſt per modum exempli, cuius non requiritur veritas, vt ipſemet Philoſophus in lib. pr. docet.

Marginal notes (left): de ſenſu l. 5 — de ſenſu l. 5. & 19. — l. 5. — l. 11. & 19. de ſenſu l. 19 — 2. de ani. l. 4 — 3. de ani. l. 3. — de ſenſu l. 5. — op. 43. c. 3.

Marginal notes (right): 2. de ani. l. 4 — op. 43. c. 3. — de ſenſu l. 5. — 2. de an. l. 17 — 3. de ani. l. p. — de ſenſu l. 5. in c. — 2. de an. l. 17 — 1. de reſpir. l. 18.

QVÆSTIO LXVIII.

De potentia viſiua.

Deinde conſiderandum eſt de potentia viſiua.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo vtrum potentia viſiua ſit perfectior aliis potentiis ſenſitiuis externis.
2 *Vtrùm ſit charior aliis.*
3 *Vtrùm inter alias potentias ſenſitiuas externas faciat magis ſcire.*

ARTICVLVS I.

Vtrùm potentia viſiua ſit perfectior aliis potentiis ſenſitiuis externis.

VIdetur quòd potentia viſiua non ſit perfectior aliis potentiis ſenſitiuis externis. Illa enim potentia ſenſitiua eſt perfectior, quæ magis deſeruit intellectui, & prudentiæ: ſed huiuſmodi non eſt viſus, ſed auditus, vt dicit Philoſophus de ſenſu c. 1. vbi docet, quòd inter priuatos à natiuitate ſenſu viſus & auditus, ſapientiores ſunt cæci, qui carent viſu, quàm muti & ſurdi, qui carent auditu, ergo. (de ſenſu l. 2.)

2 Præterea cùm potentiæ, & habitus proportionentur ad inuicem, ſicut nobilitas habitus deſumitur ex illius certitudine, vt docet Philoſophus initio lib. p. de ani. ita & nobilitas potentiæ ex maiori certitu- (p. de ani. l. p. 2. de ani. l. 9.)

dine deſumitur, ſed ſenſus tactus eſt certiſſimus omnium ſenſuum, vt dicit idem Philoſophus 2. de ani. t. 94. vnde homo, quia habet optimum tactum, eſt prudentiſſimum omnium animalium, vt dicitur ibidem, ergo ſenſus viſus non eſt præſtantior, & nobilior cæteris ſenſibus.

2. de ani. l. 9 & 7. 3 Præterea potentia generatiua eſt nobilior reliquis potentiis animæ vegetatiuæ, vt dicit Philoſoph. 2. de ani. t. 49. hoc autem eſt, quia eſt fundamentum cæterarum, & vniuerſalior reliquis, vt dicit Philoſophus 2. de ani. 34. & 35 ſed eodem modo tactus eſt vniuerſaliſſimus, & communiſſimus omnibus viuentibus, nam omnia habent tactum, non omnia habent viſum, vt patet ex Philoſopho p. metaphyſ. p. met. l. p. initio.

1. de an. l. 10 4 Præterea in homine ille ſenſus eſt perfectior, in quo cætera animantia ſuperat; ſed homo non ſuperat in viſu, imo nec in auditu, nec in odoratu, nam quædam animalia melius vident, audiunt, & odorant quàm homo, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 64. ſuperat autem in guſtu, & tactu, ergo hi ſunt perfectiores.

2. de an. l. 19 5 Præterea aptitudo mentis reſpondet bonitati perfectioris & nobilioris ſenſus, ſed reſpondet bonitati tactus, non autem bonitati viſus; nam ex ſenſu tactus accipimus, quòd aliqui ſint ingenioſi, vel non ingenioſi, & non ſecundùm aliquem alium ſenſum. Qui enim habent duram carnem & conſequenter habent malum tactum, ſunt inepti ſecundùm mentem; qui verò ſunt molles carne, & per conſequent boni tactus, ſunt benè apti mente Vnde etiã alia animalia habent duriores carnes, quam homo, ergo ſenſus tactus eſt nobilior viſu.

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. metaph. initio. & de ſenſu. cap. p anteponit viſum nobilitate cæteris ſenſibus. p. met. l. p de ſenſu l. p & 2.

2. de an. l. 14 Reſpondeo dicendum, quòd ſimpliciter, & per ſe perfectior, & nobilior eſt ſenſus viſus, quam reliqui ſenſus. Cuius ratio eſt, quia ille ſenſus eſt perfectior, & nobilior cæteris, qui & ſpiritualior eſt, & ſubtilior, ſed hic eſt viſus, quod patet ex tribus Primò quidem ex ſuo obiecto. Nam aliqua cadunt ſub viſum ſecundùm proprietates, in quibus communicant inferiora corpora cum cæleſtibus; viſibile enim quod eſt obiectum viſus, inuenitur in omnibus corporibus, fit enim aliquid viſibile per hoc, quod diaphanum illuminatur actu a corpore lucido, vtrumque autem reperitur tam in inferioribus corporibus, quàm in ſuperioribus. Tactus autem eſt perceptiuus proprietatum, quæ ſunt propriæ elementis: ſcilicet calidi, & frigidi, & ſimilium, guſtus autem, & olfactus proprietatum, quæ competunt corporibus mixtis ſecundùm diuerſam rationem commixtionis calidi & frigidi, humidi & ſicci. Sonus autem cauſatur ex motu locali, qui etiam communis eſt corporibus cæleſtibus, & inferioribus, licet ſpecies motus, quæ cauſat ſonum, non competat corporibus cæleſtibus ſecundùm ſcientiam Ariſtotelis. Vnde ex ipſa natura apparet, quod viſus eſt altior inter omnes ſenſus, & auditus propinquior ei, & alij ſenſus magis remoti. Secundò idem apparet ex modo immutationis: nam in quolibet alio ſenſu non eſt immutatio ſpiritualis ſine naturali. Dico autem immutationem naturalem, prout qualitas recipitur in patiente ſecundùm eſſe naturæ: ſicut cùm aliquid infrigidatur, vel calefit, aut mouetur ſecundùm locum. immutatio verò ſpiritualis eſt, ſecundùm quod ſpecies recipitur in organo ſenſus, aut in medio, per modum intentionis, & non per modum naturalis formæ Non enim ſic recipitur ſpecies in ſenſu ſecundùm illud eſſe, quod habet in re ſenſibili: patet autem, quod

de ſenſu l. 2. — 2. de an. l. 14 — 2. de an. l. 14 p. met. l. p.

in tactu, & guſtu, qui eſt tactus quidam, fit alteratio naturalis, calefit enim, & frigeſcit aliquid per contactum calidi, & frigidi, & non fit immutatio ſpiritualis tantùm ſimiliter autem immutatio odoris fit cum quadam fumali euaporatione. Immutatio autem ſoni cum motu locali. Sed in immutatione viſus eſt ſola immutatio ſpiritualis: vnde ſequitur, quòd viſus, quia immaterialiùs & ſpiritualius immutatur certiùs & perfectiùs cognoſcit, & iudicat de ſenſibilibus inter alios ſenſus. Tertiò idem patet ex vniuerſalitate potentiæ, nam plura per viſum manifeſtantur, quàm per alios ſenſus, nam vt dictum eſt, reliqui ſunt cognoſcitiui illorum accidentium in quibus diſtinguuntur inferiora corpora a ſuperioribus. Viſus autem eſt cognoſcitiuus illorum accidentium in quibus communicat inferiora cum ſuperioribus Præterea plures rerum differentias viſus demonſtrat, quia ſenſibilia corpora præcipuè per viſum, & tactum cognoſcere videmur, & adhuc magis per viſum. Cuius ratio eſt, quia alij tres ſenſus ſunt cognoſcitiui eorum, quæ a corpore ſenſibili quodammodo effluunt, & non in ipſo conſiſtunt, ſicut ſonus eſt a corpore ſenſibili, vt ab eo fluens, & non in eo manens, & ſimil. per fumalis euaporatio, cum qua, & ex qua odor diffunditur Viſus autem, & tactus percipiunt illa accidentia, quæ rebus ipſis immanent, ſicut color, & calidum, & frigidum. Vnde iudicium tactus, & viſus extenditur ad res ipſas, iudicium autem odoratus & auditus ad ea, quæ a rebus ipſis procedũt non ad res ipſas. & inde eſt, quod figura, & magnitudo, & huiuſmodi, quibus ipſa res ſenſibilis diſponitur, magis percipitur viſu, & tactu, quam aliis ſenſibus, & adhuc ampliùs magis viſu, quam tactu, tum propter hoc, quod viſus, quia ſpiritualior, habet maiorem efficaciam ad cognoſcendum, vt dictum eſt, tum propter hoc, quod quantitas & ea quæ ad ipſam ſequuntur, quæ videntur eſſe ſenſibilia communia, proximiùs ſe habent ad obiectum viſus quam ad obiectum tactus: quod ex hoc patet, quòd obiectum viſus omne corpus habens aliquam quantitatem aliquo modo conſequitur, non autem obiectum tactus Vnde manifeſtum eſt, quòd viſus inter omnes ſenſus eſt ſpiritualior & conſequenter perfectior & nobilior cæteris, & poſt viſum auditus, & propter hoc hi duo ſenſus ſoli ſunt diſciplinabiles, & his, quæ ad eos pertinent, vtimur in intellectualibus, & præcipuè his, quæ pertinent ad viſum.

de ſen. p. 2. Ad primum ergo dicendum quòd viſus ſecundùm ſe eſt melior ad finem cognitionis, quàm auditus: quia potentia viſiua ſua apprehenſione annuntiat nobis plures rerum differentias, & diuerſorum modorum, quia nimirum eius obiectum inuenitur in omnibus corporibus, & quia per viſum magis cognoſcuntur communia ſenſibilia, quia quanto potentia habet virtutem cognoſcitiuam vniuerſaliorẽ, & ad plura ſe extendentem, tanto eſt efficacior in cognoſcendo: quia omnis virtus, quanto eſt vniuerſalior, tanto eſt potentior. Sed auditus tantùm annunciat nobis differentias ſonorum, quæ non inueniuntur in omnibus corporibus, & differentias vocis, ſecundùm quod ſunt indicatiuæ diuerſarum paſſionũ. Per accidens tamen auditus eſt melior viſu quoad cognitionem, quatenus plura poſſunt cognoſci per doctrinam, & diſciplinam, ad quam ordinatur ſermo, qui eſt audibilis, quàm per propriam inuentionem, ad quam deſeruit viſus.

2. de an. p. p. q. 2. ad p. Ad ſecundum dicendum, quòd in nobis tactus eſt certior ratione complexionis, & temperaturæ, quàm in aliis animalibus, licet in aliis ſenſibus deficiat a quibuſdam animalibus. Habet enim homo optimũ

tactum; vnde ſequitur quod ſit, vt dictum eſt omnium animalium prudentiſſimum, & ex tactu dignoſcatur an aliquis ſit ingenioſus, vel non ingenioſus. Si tamen conſideretur viſus ſecundum ſe, longe certius, & perfectius iudicat de ſuo obiecto, quia immaterialius, & ſpiritualius immutatur, quam reliqui ſenſus, vt dictum eſt.

ani l.9. q.91.a.3 Ad tertium dicendum, quod potentia generatiua non ideo perfectior eſt cæteris potentijs animæ nutritiuæ, quia eſt vniuerſalior, ſed quia eſt finis illarum; Vnde ab illa tanquam à fine Philoſophus animam vegetatiuam definit 2. de ani t.49. At vero &ad p. tactus non eſt finis cæterarum potentiarum, ſed fundamentum illarum. Vnde ſequitur, quod viſus ratione ſuæ maioris ſpiritualitatis, & immaterialitatis, vt patet tùm ex proprio obiecto, tum ex modo ſuæ immutationis, ſit perfectior omnibus ſenſibus, vt dictum eſt.

ani.l.19 & ad Ad quartum dicendum, quod licet in homine viſus non ſit perfectior viſu, & reliquis ſenſibus exiſtentibus in alijs animalibus, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t.94. cum multa animalia melius videant, audiant, & odorent, quam homo: viſus tamen in ſe perfectior eſt, quam quilibet ſenſus ob rationes dictas. Vnde Philoſophus lib 5 de gen. animal c. p. dicit, quod viſus dici poteſt perfectior dupliciter, vel quia percipit obiectum magis remotum, & hoc modo, inquit, non eſt perfectiſſimus viſus in homine, vel quia percipit plures differentias rerum, & hoc modo eſt perfectiſſimus viſus in homine.

e ani.l. Ad quintum dicendum, quod bonitas mentis non ideo reſpondet bonitati tactus, non autem viſus, quia tactus ſit perfectior viſu, ſed ex duplici cauſa, prima eſt, quia tactus eſt fundamentum aliorum ſenſuum; manifeſtum enim eſt, quod organum tactus diffunditur per totum corpus, & quodlibet inſtrumentum cuiuſcunque ſenſus eſt etiam inſtrumentum tactus: & illud, ex quo aliquid dicitur eſſe ſenſitiuum, eſt ſenſus tactus. Vnde ex hoc, quod aliquis habet meliorem tactum, ſequitur, quod ſimpliciter habeat meliorem ſenſitiuam naturam, & per conſequens, quod ſit melioris intellectus. Nam bonitas ſenſus eſt diſpoſitio ad bonitatem intellectus. Ex hoc autem, quod aliquis habet meliorem auditum, vel meliorem viſum, non ſequitur, quod ſit melius ſenſitiuus, vel melioris ſenſitiuæ ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid. Secunda cauſa eſt, quia bonitas tactus conſequitur bonitatem complexionis, ſeu temperaturæ. Cum enim inſtrumentum tactus non poſſit eſſe denudatum à genere tangibilium qualitatum, eo quod eſt ex elementis compoſitum, oportet quod ſit in potentia ad extrema, ſaltem per hoc, quod eſt medium inter ea. Ad bonam autem complexionem corporis ſequitur nobilitas animæ: quia omnis forma eſt proportionata ſuæ materiæ. Vnde ſequitur, quod qui ſunt boni tactus, ſunt nobilioris animæ, & perſpicacioris mentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſenſus viſus ſit nobis charior reliquis ſenſibus.

e c.l.p.2. ni.l.4. Videtur quod ſenſus viſus non ſit nobis charior reliquis ſenſibus. Quia ille ſenſus eſt nobis charior, qui eſt magis neceſſarius nobis, & quo minus priuati vellemus; ſed huiuſmodi eſt ſenſus tactus; nam ſine eo non poteſt eſſe vita animalis, vt docet Philoſophus p. metaph. initio, & 2. de ani. t. 27. & proinde magis eligeremus priuari viſu, quam tactu, ergo viſus non eſt nobis charior alijs ſenſibus.

2 Præterea dicit Philoſophus de ſenſu cap. 2. quod auditus eſt ſenſus diſciplinæ. Vnde ſapientiores ſunt cæci à natiuitate, quam ſurdi, ſed ex eodem Philoſopho metaph. initio maxime diligimus ſenſus propter cognitionem, ergo idem quod prius. de ſenſu l.2. p met.l p.

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. metaph. initio dicit, quod viſum magis diligimus, quam reliquos ſenſus. p.met.l.p.

Reſpondeo dicendum, quod ſimpliciter eſt nobis charior viſus reliquis ſenſibus: & ratio eſt, quia ille ſenſus eſt nobis charior, magiſque diligitur, qui eſt magis cognoſcitiuus, & in ſe nobilior eſt: huiuſmodi autem eſt viſus: hic enim, vt dictum eſt, & eſt immaterialior, & ſpiritualior reliquis, vnde & magis perfecte facit nos cognoſcere & plures rerum differentias nobis demonſtrat, vt dictum eſt. art. præced. ibid.

Ad primum ergo dicendum, quod, cum ſenſus nobis ad duo deſeruiant, nimirum ad cognitionem rerum, & ad vtilitatem vitæ; quo ad cognitionem, nobis charior eſt viſus, ob rationes allatas: quoad vtilitatem vero, nobis charior eſt tactus, quia hic eſt magis neceſſarius, & eſt fundamentum aliorum: Vnde hic neceſſario ineſt omnibus animalibus, non ſic alij, vt dicit Philoſophus 2. de ani. 27 & alibi. p.met.l.p. 2.præc. ad 2.

Ad ſecundum dicendum, quod viſus per ſe magis confert ad cognitionem: auditus vero per accidens, vt dictum eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum viſus inter alios ſenſus faciat magis ſcire.

Videtur quod ſenſus viſus inter alios non faciat magis ſcire. Cum enim ſcientia ſit certa cognitio rei, vt dictum eſt, ille ſenſus facit magis ſcire, qui eſt certior: ſed hic eſt tactus. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 94. quod ſenſum tactus certiorem habemus, ergo ſenſus viſus non facit magis ſcire inter alios. q.30. log. a. p.c.2. de ani.l.19.

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 92. quod habentes bonum tactum communiter ſunt boni intellectus. ſed ille ſenſus magis confert ad ſcientiam, & proinde magis facit ſcire, ex quo ſequitur bonitas intellectus, ergo idem quod prius. 2. de ani.l.19

3 Præterea Philoſophus in lib. de ſenſu c. 2. dicit, quod cæci nati auditum habentes ſunt magis ſapientes, quam ſurdi nati viſum habentes, ergo auditus facit magis ſcire, quam viſus. de ſenſu l.2.

4 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 107. quod tactus eſt duarum contrarietatem, ſcilicet calidi, & frigidi, & ſicci: viſus vero eſt vnius contrarietatis, albi ſcilicet, & nigri, ſed ille ſenſus magis facit ſcire, qui plures rerum differentias demonſtrat, ergo. 2. de ani.l.22 & 19. p.met. l.p.

Sed contra eſt auctoritas Philoſophi in p. metaph. c. p.

Reſpondeo dicendum, quod ſenſus viſus inter alios ſenſus magis facit ſcire. Cuius ratio duplex eſt. Vna eſt, quia quanto aliqua vis eſt ſpiritualior, & immaterialior, tanto perfectior eſt in cognoſcendo: viſus autem eſt cæteris ſenſibus ſpiritualior, quia ſpiritualius, & immaterialius immutatur ab obiecto, quam cæteri ſenſus: obiectum enim viſus non immutat organum, nec medium niſi ſpirituali immutatione, non enim pupilla, nec aer colorantur, ſed ſolum ſpeciem coloris accipiunt ſecundum eſſe ſpirituale, obiecta vero aliorum ſenſuum immutant medium, & organum ſenſus ſecundum aliquam naturalem immutationem, vt patet inductione, vt dictum eſt. Altera eſt, quia plures rerum differentias p.met.l.p. a.p.c. a.p.c.

præ cæteris nobis oſtendit, vt oſtenſum eſt. Vnde manifeſtum eſt, quod viſus inter alios ſenſus magis facit ſcire.

a.p ad.2. Ad primum ergo dicendum, quod dictum Philoſophi verum eſt, ſi comparetur tactus hominis ad tactum aliorum animalium, & non ad alios ſenſus hominis, vt dictum eſt.

2. de ani l.19 & 15. Ad ſecundum dicendum, quod non ideo ex ſenſu tactus bonitas ingenij colligitur, eique reſpondet, non autem ex ſenſu viſus, quia ille ſit hoc perfectior, vel quia magis faciat ſcire, ſed ob duas rationes ſupra allatas.

a p ad.5. Ad tertium dicendum, quod auditus magis deſeruit ad prudentiam, ſeu ad rerum cognitionem per accidens, non autem per ſe, nam plus homo poteſt cognoſcere addiſcendo, ad quod eſt vtilis auditus; ſed hoc eſt per accidens, quatenus ſermo eſt ſignum intellectionum animi, & conſequenter rerum; quam de ſe inueniendo, ad quod eſt vtilis viſus.

a p.e. Ad quartum dicendum, quod licet tactus ſit duarum contrarietatum, & viſus vnius, non tamen hinc ſequitur, quod tactus plures rerum differentias demonſtret; quia obiectum viſus, pute lux, & color in pluribus corporibus reperiuntur, quam qualitates tangibiles, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LXIX.

De potentiæ auditiuæ obiecto.

Deinde conſiderandum eſt de potentia auditiua. Circa quam conſideranda ſunt tria, obiectum, operatio, ſeu auditio, & organum; nam de ſpeciebus ſenſibilibus, & de potentia nihil ſupereſt, præter dicta, dubitandum in particulari.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR DVO.

Primo, Vtrum ſonus ſit qualitas, an vero motus.
2 *Vtrum ſonus ſit in corpore ſonante, an vero in medio.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſonus qualitas ſit, an vero motus.

2. de ani.l 47. VIdetur quod ſonus ſit motus, non autẽ qualitas. Philoſophus enim. 2. de ani t. 85. dicit, quod ſonus eſt motus, ſic enim illum definit. ſonus eſt motus eius, quod eo motu moueri poteſt, quo mouentur ea, quæ reſiliunt à corporibus leuibus, cum quiſpiam percutit, ergo ſonus non eſt qualitas, ſed motus.

2 de gen l 2 q.45 phyſ. 2 Prætereа ſi ſonus eſt qualitas, vel eſt qualitas prima, vel ſecunda, non prima, quia qualitates primæ ſunt tantum quatuor qualitates elementorum, vt dictum eſt, neque ſecunda, quia hæc conſequitur combinationem primarum, & componitur ex illis, vt dicit Philoſophus 2. de gen. t. 10. ergo ſonus non eſt qualitas.

2. de ani.l. 18 3 Præterea Oratio vocalis, quæ eſt ſpecies ſoni, ponitur à Philoſopho lib de prædicam. inter ſpecies quantitatis, ergo ſonus non eſt qualitas.

2. de ani. l.16 de ſenſu l. 16. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 78. & de ſenſu cap. 7. docet ſonum eſſe effectum motus: ſed effectus non eſt idem cum ſua cauſa, ergo ſonus non eſt motus.

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 86. quod velox non eſt idem, quod acutum; nec graue in ſonis eſt idem, quod tardum, ergo nec ſonus, cuius differentiæ ſunt graue, & acutum, eſt idem quod motus, cuius differentiæ ſunt velox, & tardum. 2. de ani. l.17.

Reſpondeo dicendum, quod ſonus non eſt motus, ſed qualitas; quod multipliciter apparet, & primo quia motus eſt ſenſibile commune, vt dicitur 2. de ani. t. 63. et ſonus eſt ſenſibile proprium, vt dicitur ibidem t 64. ſecundo quia ſonus per ſe infert paſſionem ſenſibus, cum ipſum immutet intentionaliter: cum enim animalia audiant in aqua, vt dicit Philoſophus in lib. de hiſt animal. nec poſſit aqua ingredi interiorem aerem, neceſſe eſt, quod in ipſum imprimat ſpeciem ſoni, & per conſequens, quod ipſum moueat intentionaliter: proprium autem eſt qualitatum tertiæ ſpeciei afficere ſenſum, vt dictum eſt. Tertio quia motus eſt ens ſucceſſiuum, vt dictum eſt, ſonus autem licet per motum gignatur, per aliquod tempus tamen, atque adeo & per inſtans permanere poteſt, vt patet ex effectu verborum ſacramentalium Cum enim producatur in vltimo inſtanti prolationis, in eo debet eſſe aliquid, quod illum inſtrumentaliter producat, hoc autem nõ eſt motus prolationis verborum, nam motus non eſt in inſtanti, ergo erit ſonus prolationis motu productus. 2. de ani. l.14. l.17. in log. 3. p. q. 78.

Ad primum ergo dicendum, quod ſonus dicitur motus cauſaliter, & non formaliter, quia cauſatur à motu, vt dictum eſt ex Philoſopho. in arg. ad cont. 2. de ani. 16.

Ad ſecundum dicendum, quod ſonus eſt qualitas alterius rationis à qualitatibus tangibilibus, de quibus tantum loquitur Philoſophus 2. de gen. l.c. non enim habet eſſe diu permanens, fixum, & quieſcens in ſubiecto, ſicut illæ cum per motum localem ſucceſſiue generetur, & in quadam immutatione conſiſtat 2. de gen. q. in ſubſtantia.

Ad tertium patet ex dictis in logica.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſonus ſit in corpore ſonante, an vero in medio.

VIdetur quod ſonus ſit in corpore ſonante. Dicit enim Philoſophus 2 de ani. t. 75. quod eodem modo non ſentitur ſonus, ſi corpus ſonans ponatur ſuper ſenſorium auditus, ſicut ſi ponatur corpus odorans ſuper odoratum: ſed corpus odorans habet in ſe odorem, & propterea non poteſt poſitum ſuper ſenſorium ſentiri, ergo ſimiliter corpus ſonans habebit in ſe ſonum, alioqui non valeret ſimilitudo Philoſophi. 2. de ani. l.16.

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 79 quod in corpore ſonante ſonus eſt in potentia; ſed idem eſt ſubiectum formæ in potentia, & forma in actu, ergo ſonus etiam eſt in corpore ſonante actu. ibid.

3 Præterea ſi ſonus eſt in medio, non autem in corpore ſonante, erit ſonus in aqua, nam duo corpora colliſa ad aquam faciunt ſonum; ſed aqua non eſt receptiua ſoni; dicit enim Philoſophus 2. de ani. t 76. quod medium ſoni eſt aër, medium vero odoris eſt aër, & aqua, ergo ſolus aër eſt medium receptiuum ſoni, & per conſequens in aqua ſonus recipietur in corpore ſonante. l.15. 2. de ani.

Sed contra eſt, qood Philoſophus 2. de ani t. 97. quod ſonus actu eſt ipſius medij, & auditus, non autem corporis ſonantis. 2. de ani. l.16.

Reſpondeo dicendum, quod ſonus non eſt ſubiectiue in corpore ſonante, ſed in medio: quod multipliciter conſtare poteſt, & primo ex differen- 2. de ani. l.16.

tia

ſenſibilium ſenſuum extetnotum iuter ſe. Cum enim omne ſenſibile dupliciter dicatur eſſe in actu. Vno modo, quando actu ſentitur, hoc eſt, dum ſpecies eius eſt in ſenſu. Alio modo, ſecundum quod habet propriam ſpeciem, per quam ſentiri pnteſt, prnut eſt in ſuo ſubiecto. ptiori modo omnia ſenſibilia conueniunt, quod runc ſunt actu. ſecundum quod ſunt in ſenſu, vt in propoſito ſonus eſt actu, ſecundum quod eſt in auditu. poſteriori vero modo diſtinguuntur, nam alia ſenſibilia fiunt in actu, prout ſunt in corporibus ſenſibilibus, ſicut color, prout eſt in corpore colorato, & odor, & ſapor, prout ſunt in corpore odntifero, & ſaporoſo. Sic autem non eſt de ſono, nam in corpore ſonante non eſt ſonus, niſi in potentia, in medio autem, quod mouetur ex percuſſione corporis ſonantis, fit ſonus in actu. & propter hoc dicit Philoſophus 2. de ani. t. 77. quod ſonus in actu eſt medij, & auditus. non autem ſubiecti ſonabilis Secundo ex requiſitis ad generationem ſoni. tria enim cum requirantur ad generationem ſoni, corpus percutiens. corpus percuſſum, & medium, in eo eſt ſonus tamquam in ſubiecto. in quo dicitur eſſe, dicitur autem eſſe in medio, non autem in corpore percutiente, vel percuſſo, vt patet ex Philoſopho 2. de ani. t. 78. vbi ait ſonum eſſe alicuius ad aliquid, ideſt percutientis ad percuſſum, in aliquo, ideſt in medio. oportet enim, quod illud, quod facit ſonum tangat aliquid, & cum tetigerit ſuo ictu, generetur ſonus. Ictus autem percutientis non fit ſine motu locali, motus autem localis non eſt ſine medio, hoc enim eſt quod percutitur à duobus corporibus ſolidis ſe collidentibus ad aerem medium, generatio enim ſoni in ſuo ſubiecto conſequitur motum ſubiecti, conſequitur autem ſonus motum medij, puta aeris, vt patet experientia. Tertio ex ratione medij. Hoc enim in quolibet ſenſu qualitatibus ſenſibilibus ſecundum illum ſenſum caret, vt poſſit omnes recipere, manifeſtum autem eſt, quod neque aer, neque aqua habent proprium ſonum, ſed neceſſarium eſt ad ſoni generationem in aere, vel aqua, quod aliqua corpora firma, vel ſolida, & dura percutiant ſe inuicem, & aerem medium, & ſic manifeſtum eſt quod ſonus eſt in medio, non autem in corpore ſonante.

Ad primum ergo dicendum, quod alia eſt ratio corporis ſonantis, & corporis odoriferi. & ſapidi vt dictum eſt. Similitudo autem Philoſophi huc tantum tendit, vt probet inter ſenſum, & ſenſibile, ſiue habeat in ſe formaliter qualitatem, quæ eſt obiectū ſenſus, ſiue cauſaliter, vt contingit in ſenſu auditus, neceſſario debere dari aliquod medium, quod verum eſt in omnibus ſenſibus, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod ſonus eſt in potentia in corporibus ſonatoribus, non quidem receptiua, ſed effectiua; efficiunt enim motum, & per conſequens ſonum in medio, quod alliditur, & percutitur ex mutua percuſſione duorum ſolidorum, vt dictum eſt, cauſa autem efficiens non coincidit cum materia, vt dictum eſt in phyſicis, alioqui idē poſſet eſſe agens. & patiēs, quod eſt falſum, cum cuiuslibet agentis creati ad patiens ſit relatio realis, & è conuerſo. & conſequenter inter ſe diſtinguantur realiter.

Ad tertium dicendum, quod tam in aerè, quam in aqua audiunt animalia, & nos, vt dicit Philoſophus lib. 4. de hiſt. animal c 8. & 2. de ani. t. 85. licet enim aqua non ingrediatur interiorem aerem, tamen poteſt eum commouere. & ſic imprimere in ipſum ſpeciem ſoni: dicitur tamen propriſſimum medium tam in generatione ſoni, quam in auditu aër, quia ſonus minus auditur in aqua, quam in aere, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 79.

QVÆSTIO LXX.

De Auditione.

Deinde conſiderandum eſt de auditiōne.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum ad auditionem requiratur, quod ſonus realiter perueniat ad auditum per motum aeris.

ARTICVLVS.

Vtrum ad auditionem requiratur quod ſonus realiter perueniat ad auditum per motum aeris.

Videtur quod ſonus realiter perueniat ad auditum per motum aeris medij Dicit enim Philoſophus 2. de ani t. 82. quod ſonatiuum eſt motiuum vnius aeris continuitate vſque ad auditum, ergo

2 Præterea dicit Philoſophus de ſenſu c 7 quod ratio, cur non ſimul afficiatur potentia auditiua, & medium à ſono, ſicut ſimul viſibile afficit viſum, & medium, eſt quia ſonus fit cum motu, qui ſucceſſiuus eſt, & fit in tempore.

3 Præterea non poteſt ſonus peruenire ad auditum ſine medio: ſed medium, quod eſt aer, non eſt receptiuum ſoni, nec eiuſdem tranſmiſſiuum ad auditum, niſi per ſui motionem, & percuſſionem, & per ſucceſſiuam motionem partium aeris, vt dicit Philoſophus de ſenſu. c. 7. & 2. de ani t. 81. ergo neceſſario debet ſonus peruenire ad auditum per realem commotionem aeris.

Sed contra eſt quod Philoſophus dicit 2. de ani. t. 71. quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium non facit ſenſationem in auditu. ſicut & in viſu: ſed ſi ſonus realiter perueniret vſque ad auditum. ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium faceret ſenſationem, ergo ſonus non peruenit realiter vſque ad auditum.

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 114. quod in hoc differūt guſtus, & tactus à cæteris ſenſibus, quod illi ſentiunt immediate tangendo, hi vero ſentiunt à longe ſua ſenſibilia non tangendo: ſed auditus non poteſt ſentire à longe ſua ſenſibilia niſi per ſpeciem, ſeu intentionaliter, ergo ad auditionem non requiritur, quod ſonus realiter perueniat ad auditum per aeris commotionem.

3 Præterea dicit Philoſophus de ſenſu. c. 7. quod quis ſimul audit, & audiuit, quia in inſtanti perficitur tota auditio, ergo ſonus non prius peruenit ad medium, quam ad auditum, ſed auditus ſine ſucceſſione percipit ſonum, quod non eſſet, ſi ſonus perueniret ad auditum per aeris motum, qui fit ſucceſſiue, ergo.

4 Præterea ita ſonus eſt aptus mouere medium, & ſenſum, ſicut lumen, quia vtrumque caret contrario, & vtrumque eſt ſenſibile; ſed lumen non prius immutat medium, quam ſenſum, ſed ſimul immutat vtrumque, ergo & idem præſtabit ſonus, & ſic ſequitur idem, quod prius.

Reſpondeo dicendum, quod ſonus peruenit ad auditum non ſolum intentionaliter, ſed etiam realiter per multos motus partium aeris medij ſibi inuicem ſuccedētes; cuius ſignū manifeſtum eſt trāſfiguratio litterarū, quando alicuius locutio auditur ex

Marginal notes: 2. de ani. l. 17 — de ſenſu l. 16 — Ibid & 2. de ani l. 17 — 2. de ani. l. 15 — 2. de ani. l. 23 — de ſenſu l. 16 — Ibid. — de ſenſu l. 16 — ani. l. 17

dine deſumitur, ſed ſenſus tactus eſt certiſſimus omnium ſenſuum, vt dicit idem Philoſophus 2. de ani. t. 94. vnde homo, quia habet optimum tactum, eſt prudentiſſimum omnium animalium, vt dicitur ibidem, ergo ſenſus viſus non eſt præſtantior, & nobilior cæteris ſenſibus.

2. de ani. l. 9 & 7. 3 Præterea potentia generatiua eſt nobilior reliquis potentiis animæ vegetatiuæ, vt dicit Philoſoph. 2. de ani. t. 49. hoc autem eſt, quia eſt fundamentum cæterarum, & vniuerſalior reliquis, vt dicit Philoſophus 2. de ani. 34. & 35 ſed eodem modo tactus eſt vniuerſaliſſimus, & communiſſimus omnibus viuentibus, nam omnia habent tactum, non omnia habent viſum, vt patet ex Philoſopho p. metaphyſ. p met l. p. initio.

2. de an, l. 10 4 Præterea in homine ille ſenſus eſt perfectior, in quo cætera animantia ſuperat; ſed homo non ſuperat in viſu, imo nec in auditu, nec in odoratu, nam quædam animalia melius vident, audiunt, & odorant quàm homo, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 64. ſuperat autem in guſtu, & tactu, ergo hi ſunt perfectiores.

2. de an. l. 19 5 Præterea aptitudo mentis reſpondet bonitati perfectioris, & nobilioris ſenſus. ſed reſpondet bonitati tactus, non autem bonitati viſus; nam ex ſenſu tactus accipimus, quòd aliqui ſint ingenioſi, vel non ingenioſi, & non ſecundùm aliquem alium ſenſum. Qui enim habent duram carnem & conſequẽter habent malum tactum, ſunt inepti ſecundùm mentem; qui verò ſunt molles carne, & per conſequens boni tactus, ſunt benè apti mente. Vnde etiã alia animalia habent duriores carnes, quam homo, ergo ſenſus tactus eſt nobilior viſu.

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. metaph. initio. & de ſenſu. cap. p. anteponit viſum nobilitate p met. l. p de ſenſu l. p & 2. cæteris ſenſibus.

Reſpondeo dicendum, quòd ſimpliciter, & per ſe perfectior, & nobilior eſt ſenſus viſus, quam reli- 2. de an. l. 14 qui ſenſus. Cuius ratio eſt, quia ille ſenſus eſt perfectior, & nobilior cæteris, qui & ſpiritualior eſt, & ſubtilior, ſed hic eſt viſus, quod patet ex tribus Primò quidem ex ſuo obiecto. Nam aliqua ca ſunt ſub vi- de ſenſu l, 2 ſum ſecundùm proprietates, in quibus communicant inferiora corpora cum cæleſtibus, viſibile enim quòd eſt obiectum viſus, inuenitur in omnibus corporibus, fit enim aliquid viſibile per hoc, quod diaphanum illuminatur actu à corpore lucido, vtrumque autem reperitur tam in inferioribus corporibus, 2 de an, l. 14 quàm in ſuperioribus. Tactus autem eſt perceptiuus proprietatum, quæ ſunt propriæ elementis: ſcilicet calidi, & frigidi, & ſimilium, guſtus autem, & olfactus proprietatum, quæ competunt corporibus mixtis ſecundùm diuerſam rationem commixtionis calidi & frigidi, humidi & ſicci. Sonus autem cauſatur ex motu locali, qui etiam communis eſt corporibus cæleſtibus, & inferioribus, licet ſpecies motus, quæ cauſat ſonum, non competat corporibus cæleſtibus ſecundùm ſcientiam Ariſtotelis. Vnde ex ipſa natura apparet, quod viſus eſt altior inter omnes ſenſus, & auditus propinquior ei, & alij ſenſus magis remo- 2 de an, l. 14 p. met. l p. ti. Secundò idem apparet ex modo immutationis: nam in quolibet alio ſenſu non eſt immutatio ſpiritualis ſine naturali. Dico autem immutationem naturalem, prout qualitas recipitur in patiente ſecundùm eſſe naturæ: ſicut cùm aliquid infrigidatur, vel calefit, aut mouetur ſecundùm locum. immutatio verò ſpiritualis eſt, ſecundùm quod ſpecies recipitur in organo ſenſus, aut in medio, per modum intentionis, & non per modum naturalis formæ Non enim ſic recipitur ſpecies in ſenſu ſecundùm illud eſſe, quod habet in re ſenſibili; patet autem, quod in tactu, & guſtu, qui eſt tactus quidam, fit alteratio naturalis, calefit enim, & frigeſcit aliquid per contactum calidi, & frigidi, & non fit immutatio ſpiritualis tantùm ſimiliter autem immutatio odoris fit cum quadam fumali euaporatione. Immutatio autem ſoni cum motu locali. Sed in immutatione viſus eſt ſola immutatio ſpiritualis: vnde ſequitur, quòd viſus, quia immaterialiùs & ſpiritualius immutatur certiùs & perfectiùs cognoſcit, & iudicat de ſenſibilibus inter alios ſenſus. Tertiò idem patet p. met. l. p. ex vniuerſalitate potentiæ, nam plura per viſum manifeſtantur, quàm per alios ſenſus, nam vt dictum eſt, reliqui ſunt cognoſcitiui illorum accidentium in quibus diſtinguuntur inferiora corpora à ſuperioribus. Viſus autem eſt cognoſcitiuus illorum accidentium in quibus communicat inferiora cum ſuperioribus Præterea plures rerum differentias viſus demonſtrat, quia ſenſibilia corpora præcipuè per viſum, & tactum cognoſcere videmur, & adhuc magis per viſum. Cuius ratio eſt, quia alij tres ſenſus ſunt cognoſcitiui eorum, quæ à corpore ſenſibili quodammodo effluunt, & non in ipſo conſiſtunt, ſicut ſonus eſt à corpore ſenſibili, vt ab eo fluens, & non in eo manens, & ſimiliter fumalis euaporatio, cum qua, & ex qua odor diffunditur Viſus autem, & tactus percipiunt illa accidentia, quæ rebus ipſis immanent, ſicut color, & calidum, & frigidum. Vnde iudicium tactus, & viſus extenditur ad res ipſas, iudicium autem odoratus & auditus ad ea, quæ à rebus ipſis procedũt non ad res ipſas & inde eſt, quòd figura, & magnitudo, & huiuſmodi, quibus ipſa res ſenſibilis diſponitur, magis percipitur viſu, & tactu, quam aliis ſenſibus, & adhuc ampliùs magis viſu, quam tactu, tum propter hoc, quod viſus, quia ſpiritualior, habẽt maiorem efficaciam ad cognoſcendum, vt dictum eſt, tum propter hoc, quod quantitas & ea quæ ad ipſam ſequuntur, quæ videntur eſſe ſenſibilia communia, proximiùs ſe habent ad obiectum viſus quam ad obiectum tactus: quod ex hoc patet, quòd obiectum viſus omne corpus habens aliquam quantitatem aliquo modo conſequitur, non autem obiectum tactus Vnde manifeſtum eſt, quòd viſus inter omnes ſenſus eſt ſpiritualior & conſequenter perfectior & nobilior ceteris. & poſt viſum auditus. & propter hoc hi duo ſenſus ſoli ſunt diſciplinabiles. & his, quæ ad eos pertinent, vtimur in intellectualibus, & præcipuè his, quæ pertinent ad viſum.

Ad primum ergo dicendum, quòd viſus ſecundùm de ſenſu l. 4 p met l. p. ſe eſt melior ad finem cognitionis, quàm auditus: quia potentia viſiua ſua apprehenſione annuntiat nobis plures rerum differentias, & diuerſorum modorum, quia nimirum eius obiectum inuenitur in omnibus corporibus, & quia per viſum magis cognoſcuntur communia ſenſibilia, quia quanto potentia habet virtutem cognoſcitiuam vniuerſaliorẽ, & ad plura ſe extendentem, tanto eſt efficacior in cognoſcendo: quia omnis virtus, quanto eſt vniuerſalior, tanto eſt potentior. Sed auditus tantùm annuntiat nobis differentias ſonorum, quæ non inueniuntur in omnibus corporibus, & differentias vocis, ſecundùm quod ſunt indicatiuæ diuerſarum paſſionũ. Per accidens tamen auditus eſt melior viſu quoad cognitionem, quatenus plura poſſunt cognoſci per doctrinam, & diſciplinam, ad quam ordinatur ſermo, qui eſt audibilis, quàm per propriam inuentionem, ad quam deſeruit viſus.

Ad ſecundum dicendum, quòd in nobis tactus eſt certior ratione complexionis, & temperaturæ, quàm 2. de an. l. p p q. 9. 10 ad 2 in aliis animalibus, licet in aliis ſenſibus deficiat à quibuſdam animalibus. Habet enim homo optimũ

tactum, vnde ſequitur quod ſit, vt dictum eſt om-nium animalium prudentiſſimum, & ex tactu dignoſcatur an aliquis ſit ingenioſus, vel non ingenio-ſus. Si tamen conſideretur viſus ſecundum ſe, longe certius, & perfectius iudicat de ſuo obiecto, quia immaterialius, & ſpiritualius immutatur, quam reliqui ſenſus, vt dictum eſt.

de ani l. 9. p q. 91. 3. 4 ſp. Ad tertium dicendum, quod potentia generatiua non ideo perfectior eſt cæteris potentijs animæ nutritiuæ, quia eſt vniuerſalior, ſed quia eſt finis illarum; Vnde ab illa tanquam a fine Philoſophus animam vegetatiuam definit 2. de ani t. 49. At vero 1 c. & ad p. tactus non eſt finis cæterarum potentiarum, ſed fundamentum illarum. Vnde ſequitur, quod viſus ratione ſuæ maioris ſpiritualitatis, & immaterialitatis, vt patet tum ex proprio obiecto, tum ex modo ſuæ immutationis, ſit perfectior omnibus ſenſibus, vt dictum eſt.

de ani l. 19 c. & ad 5. Ad quartum dicendum, quod licet in homine viſus non ſit perfectior viſu, & reliquis ſenſibus exiſtentibus in alijs animalibus, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 94. cum multa animalia melius videant, audiant, & odorent, quam homo: viſus tamen in ſe perfectior eſt, quam quilibet ſenſus ob rationes dictas. Vnde Philoſophus lib 5 de gen. animal c. p. dicit, quod viſus dici poteſt perfectior dupliciter, vel quia percipit obiectum magis remotum, & hoc modo, inquit, non eſt perfectiſſimus viſus in homine, vel quia percipit plures differentias rerum, & hoc modo eſt perfectiſſimus viſus in homine.

de ani l. Ad quintum dicendum, quod bonitas mentis non ideo reſpondet bonitati tactus, non autem viſus, quia tactus ſit perfectior viſu, ſed ex duplici cauſa, prima eſt, quia tactus eſt fundamentum aliorum ſenſuum; manifeſtum enim eſt, quod organum tactus diffunditur per totum corpus, & quodlibet inſtrumentum cuiuſcunque ſenſus eſt etiam inſtrumentum tactus: & illud, ex quo aliquid dicitur eſſe ſenſitiuum, eſt ſenſus tactus. Vnde ex hoc, quod aliquis habet meliorem tactum, ſequitur, quod ſimpliciter habeat meliorem ſenſitiuam naturam, & per conſequens, quod ſit melioris intellectus. Nam bonitas ſenſus eſt diſpoſitio ad bonitatem intellectus. Ex hoc autem, quod aliquis habet meliorem auditum, vel meliorem viſum, non ſequitur, quod ſit melius ſenſitiuus, vel melioris ſenſitiuæ ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid. Secunda cauſa eſt, quia bonitas tactus conſequitur bonitatem complexionis, ſeu temperaturæ. Cum enim inſtrumentum tactus non poſſit eſſe denudatum à genere tangibilium qualitatum, eo quod eſt ex elementis compoſitum, oportet quod ſit in potentia ad extrema, ſaltem per hoc, quod eſt medium inter ea. Ad bonam autèm complexionem corporis ſequitur nobilitas animæ: quia omnis forma eſt proportionata ſuæ materiæ. Vnde ſequitur, quod qui ſunt boni tactus, ſunt nobilioris animæ, & perſpicacioris mentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſenſus viſus ſit nobis charior reliquis ſenſibus.

met. l p. 1. ani l. 4. VIdetur quod ſenſus viſus non ſit nobis charior reliquis ſenſibus. Quia ille ſenſus eſt nobis charior, qui eſt magis neceſſarius nobis, & quo minus priuari vellemus; ſed huiuſmodi eſt ſenſus tactus; nam ſine eo non poteſt eſſe vita animalis, vt docet Philoſophus p metaph. initio, & 2. de ani. t. 27. & proinde magis eligeremus priuari viſu, quam tactu, ergo viſus non eſt nobis charior alijs ſenſibus.

2 Præterea dicit Philoſophus de ſenſu cap. 2. quod auditus eſt ſenſus diſciplinæ. Vnde ſapientiores ſunt cæci à natiuitate, quam ſurdi, ſed ex eodem Philoſopho metaph initio maxime diligimus ſenſus propter cognitionem, ergo idem quod prius. de ſenſu i 2 p met. l p.

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. metaph. initio dicit, quod viſum magis diligimus, quam reliquos ſenſus. p. met l p.

Reſpondeo dicendum, quod ſimpliciter eſt nobis charior viſus reliquis ſenſibus: & ratio eſt, quia ille ſenſus eſt nobis charior magiſque diligitur, qui eſt magis cognoſcitiuus, & in ſe nobilior eſt: huiuſmodi autem eſt viſus: hic enim, vt dictum eſt, & eſt immaterialior, & ſpiritualior reliquis, vnde & magis perfecte facit nos cognoſcere & plures rerum differentias nobis demonſtrat, vt dictum eſt. art. præced. ibid.

Ad primum ergo dicendum, quod, cum ſenſus nobis ad duo deſeruiant, nimirum ad cognitionem rerum, & ad vtilitatem vitæ; quo ad cognitionem, nobis charior eſt viſus, ob rationes allatas: quoad vtilitatem vero, nobis charior eſt tactus, quia hic eſt magis neceſſarius, & eſt fundamentum aliorum: Vnde hic neceſſario ineſt omnibus animalibus, non ſic alij, vt dicit Philoſophus 2. de ani, 27 & alibi. p met. l. p. 2. præc. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod viſus per ſe magis confert ad cognitionem: auditus vero per accidens, vt dictum eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum viſus inter alios ſenſus faciat magis ſcire.

VIdetur quod ſenſus viſus inter alios non faciat magis ſcire. Cum enim ſcientia ſit certa cognitio rei, vt dictum eſt, ille ſenſus facit magis ſcire, qui eſt certior: ſed hic eſt tactus. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t 94. quod ſenſum tactus certiorem habemus, ergo ſenſus viſus non facit magis ſcire inter alios. q 10. log. a. p. c. 1. de ani. l. 19.

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 92. quod habentes bonum tactum communiter ſunt boni intellectus ſed ille ſenſus magis confert ad ſcientiam, & proinde magis facit ſcire, ex quo ſequitur bonitas intellectus, ergo idem quod prius 2. de ani. l. 19

3 Præterea Philoſophus in lib. de ſenſu c. 2. dicit, quod cæci nati auditum habentes ſunt magis ſapientes, quam ſurdi nati viſum habentes, ergo auditus facit magis ſcire, quam viſus. de ſenſu l. 2.

4 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani t. 107. quod tactus eſt duarum contrarietatem. ſcilicet calidi, & frigidi, & ſicci: viſus vero eſt vnius contrarietatis, albi ſcilicet, & nigri, ſed ille ſenſus magis facit ſcire, qui plures rerum differentias demonſtrat, ergo. 2. de ani l. 22 & 19, p. met. l p.

Sed contra eſt auctoritas Philoſophi in p. metaph c. p.

Reſpondeo dicendum, quod ſenſus viſus inter alios ſenſus magis facit ſcire. Cuius ratio duplex eſt. Vna eſt, quia quanto aliqua vis eſt ſpiritualior, & immaterialior, tanto perfectior eſt in cognoſcendo: viſus autem eſt cæteris ſenſibus ſpiritualior, quia ſpiritualius, & immaterialius immutatur ab obiecto, quam cæteri ſenſus: obiectum enim viſus non immutat organum, nec medium niſi ſpirituali immutatione, non enim pupilla, nec aer colorantur, ſed ſolum ſpeciem coloris accipiunt ſecundum eſſe ſpirituale, obiecta vero aliorum ſenſuum immutant medium, & organum ſenſus ſecundum aliquam naturalem immutationem, vt patet inductione, vt dictum eſt. Altera eſt, quia plures rerum differentias p. met. l. p. 2. p. c. 2. p. c.

præ cæteris nobis oſtendit, vt oſtenſum eſt. Vnde manifeſtum eſt, quod viſus inter alios ſenſus magis facit ſcire.

a.p ad.1. Ad primum ergo dicendum, quod dictum Philoſophi verum eſt, ſi comparetur tactus hominis ad tactum aliorum animalium, & non ad alios ſenſus hominis, vt dictum eſt.

a. de ani l. 19 & 23. Ad ſecundum dicendum, quod non ideo ex ſenſu tactus bonitas ingenij colligitur, eique reſpondet, non autem ex ſenſu viſus, quia ille ſit hoc perfectior, vel quia magis faciat ſcire, ſed ob duas rationes ſupra allatas.

a p ad.5. Ad tertium dicendum, quod auditus magis deſeruit ad prudentiam, ſeu ad rerum cognitionem per accidens, non autem per ſe, nam plus homo poteſt cognoſcere addiſcendo, ad quod eſt vtilis auditus; ſed hoc eſt per accidens, quatenus ſermo eſt ſignum intellectionum animi, & conſequenter rerum; quam de ſe inueniendo, ad quod eſt vtilis viſus.

a p.e. Ad quartum dicendum, quod licet tactus ſit duarum contrarietatum, & viſus vnius, non tamen hinc ſequitur, quod tactus plures rerum differentias demonſtret; quia obiectum viſus, puta lux, & color in pluribus corporibus reperiuntur, quam qualitates tangibiles, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LXIX.

De potentiæ auditiuæ obiecto.

Deinde conſiderandum eſt de potentia auditiua. Circa quam conſideranda ſunt tria, obiectum, operatio, ſeu auditio, & organum; nam de ſpeciebus ſenſibilibus, & de potentia nihil ſupereſt, præter dicta, dubitandum in particulari.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR DVO.

Primo, Vtrum ſonus ſit qualitas, an vero motus.
2 Vtrum ſonus ſit in corpore ſonante, an vero in medio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſonus qualitas ſit, an vero motus.

a. de ani. l 17. VIdetur quod ſonus ſit motus, non autẽ qualitas. Philoſophus enim. 2. de ani t. 85. dicit, quod ſonus eſt motus, ſic enim illum definit. ſonus eſt motus eius, quod eo motu moueri poteſt, quo mouentur ea, quæ reſiliunt à corporibus lenibus, cum quiſpiam percutit, ergo ſonus non eſt qualitas, ſed motus.

a de gen l 2 q. 45 phyſ. 2 Præterea ſi ſonus eſt qualitas, vel eſt qualitas prima, vel ſecunda, non prima, quia qualitates primæ ſunt tantum quatuor qualitates elementorum, vt dictum eſt, neque ſecunda, quia hæc conſequitur combinationem primarum, & componitur ex illis, vt dicit Philoſophus 2. de gen. t. 10. ergo ſonus non eſt qualitas.

a. de ani l. 18 3 Præterea Oratio vocalis, quæ eſt ſpecies ſoni, ponitur a Philoſopho lib de prædicam. inter ſpecies quantitatis. ergo ſonus non eſt qualitas.

a. de ani. l. 16 de ſenſu l. 16. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 78. & de ſenſu cap. 7. docet ſonum eſſe effectum motus: ſed effectus non eſt idem cum ſua cauſa, ergo ſonus non eſt motus.

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani t. 86. quod velox non eſt idem, quod acutum; nec graue in ſonis eſt idem, quod tardum, ergo nec ſonus, cuius differentiæ ſunt graue, & acutum, eſt idem quod motus, cuius differentiæ ſunt velox, & tardum. a. de ani. l. 17.

Reſpondeo dicendum, quod ſonus non eſt motus, ſed qualitas; quod multipliciter apparet, & primo quia motus eſt ſenſibile commune, vt dicitur 2. de ani. t. 63. at ſonus eſt ſenſibile proprium, vt dicitur ibidem t. 64. ſecundo quia ſonus per ſe infert paſſionem ſenſibus, cum ipſum immutet intentionaliter; cum enim animalia audiant in aqua, vt dicit Philoſophus in lib. de hiſt animal. nec poſſit aqua ingredi interiorem aerem, neceſſe eſt, quod in ipſum imprimat ſpeciem ſoni, & per conſequens, quod ipſum moueat intentionaliter: proprium autem eſt qualitatum tertiæ ſpeciei afficere ſenſum, vt dictum eſt. Tertio quia motus eſt ens ſucceſſiuum, vt dictum eſt, ſonus autem licet per motum gignatur, per aliquod tempus tamen, atque adeo & per inſtans permanere poteſt, vt patet ex effectu verborum ſacramentalium Cum enim producatur in vltimo inſtanti prolationis, in eo debet eſſe aliquid, quod illum inſtrumentaliter producat, hoc autem nõ eſt motus prolationis verborum, nam motus non eſt in inſtanti, ergo erit ſonus prolationis motu productus. a de ani. l. 14. l. 17. in log. q. 11 3. p. q. 78.

Ad primum ergo dicendum, quod ſonus dicitur motus cauſaliter, & non formaliter, quia cauſatur à motu, vt dictum eſt ex Philoſopho. in reg. ſol contra a. de ani. l. 16.

Ad ſecundum dicendum, quod ſonus eſt qualitas alterius rationis a qualitatibus tangibilibus, de quibus tantum loquitur Philoſophus 2. de gen. l. c. non enim habet eſſe diu permanens, fixum, & quieſcens in ſubiecto, ſicut illæ. cum per motum localem ſucceſſiue generetur, & in quadam immutatione conſiſtat a. de gen. q. 11 ... diſtinctio ...

Ad tertium patet ex dictis in logica.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſonus ſit in corpore ſonante, an vero in medio.

a. de ani. l. 16. VIdetur quod ſonus ſit in corpore ſonante. Dicit enim Philoſophus 2 de ani. t. 75. quod eodem modo non ſentitur ſonus, ſi corpus ſonans ponatur ſuper ſenſorium auditus, ſicut ſi ponatur corpus odorans ſuper odoratum: ſed corpus odorans habet in ſe odorem, & propterea non poteſt poſitum ſuper ſenſorium ſentiri, ergo ſimiliter corpus ſonans habebit in ſe ſonum, alioqui non valeret ſimilitudo Philoſophi.

ibid. 2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 79 quod in corpore ſonante ſonus eſt in potentia; ſed idem eſt ſubiectum formæ in potentia, & forma in actu, ergo ſonus etiam eſt in corpore ſonante actu.

l. 13 a de ar. 3 Præterea ſi ſonus eſt in medio, non autem in corpore ſonante, erit ſonus in aqua, nam duo corpora colliſa ad aquam faciunt ſonum; ſed aqua non eſt receptiua ſoni; dicit enim Philoſophus 2. de ani. t 76. quod medium ſoni eſt aër, medium vero odoris eſt aër, & aqua, ergo ſolus aër eſt medium receptiuum ſoni, & per conſequens in aqua ſonus recipietur in corpore ſonante.

a. de ani l. 16. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 97. quod ſonus actu eſt ipſius medij, & auditus, non autem corporis ſonantis.

a. de ani l. 16. Reſpondeo dicendum, quod ſonus non eſt ſubiectiue, in corpore ſonante, ſed in medio; quod multipliciter conſtare poteſt, & primo ex differentia

ſenſibilium ſenſuum externorum inter ſe. Cum enim omne ſenſibile dupliciter dicatur eſſe in actu. Vno modo, quando actu ſentitur, hoc eſt, dum ſpecies eius eſt in ſenſu. Alio modo, ſecundum quod habet propriam ſpeciem, per quam ſentiri poteſt, prout eſt in ſuo ſubiecto. priori modo omnia ſenſibilia conueniunt, quod tunc ſunt actu, ſecundum quod ſunt in ſenſu, vt in propoſito ſonus eſt actu, ſecundum quod eſt in auditu. poſteriori vero modo diſtinguuntur, nam alia ſenſibilia ſunt in actu, prout ſunt in corporibus ſenſibilibus, ſicut color, prout eſt in corpore colorato, & odor, & ſapor, prout ſunt in corpore odorifero, & ſaporoſo. Sic autem non eſt de ſono, nam in corpore ſonante non eſt ſonus, niſi in potentia, in medio autem, quod mouetur ex percuſſione corporis ſonantis, fit ſonus in actu. & propter hoc dicit Philoſophus 2. de ani. t. 77. quod ſonus in actu eſt medij, & auditus. non autem ſubiecti ſonabilis Secundo ex requiſitis ad generationem ſoni. tria enim cum requirantur ad generationem ſoni, corpus percutiens. corpus percuſſum, & medium, in eo eſt ſonus tamquam in ſubiecto, in quo dicitur eſſe, dicitur autem eſſe in medio, non autem in corpore percutiente, vel percuſſo, vt patet ex Philoſopho 2. de ani. t. 78. vbi ait ſonum eſſe alicuius ad aliquid, id eſt percutientis ad percuſſum, in aliquo, id eſt in medio. oportet enim, quod illud, quod facit ſonum tangat aliquid, & cum tetigerit ſuo ictu, generetur ſonus. Ictus autem percutientis non fit ſine motu locali, motus autem localis non eſt ſine medio, hoc enim eſt quod percutitur à duobus corporibus ſolidis ſe collidentibus ad aerem medium, generatio enim ſoni in ſuo ſubiecto conſequitur motum ſubiecti, conſequitur autem ſonus motum medij, puta aeris, vt patet experientia. Tertio ex ratione medij. Hoc enim in quolibet ſenſu qualitatibus ſenſibilibus ſecundum illum ſenſum caret, vt poſſit omnes recipere, manifeſtum autem eſt, quod neque aer, neque aqua habent proprium ſonum, ſed neceſſarium eſt ad ſoni generationem in aere, vel aqua, quod aliqua corpora firma, vel ſolida, & dura percutiant ſe inuicem, & aerem medium, & ſic manifeſtum eſt quod ſonus eſt in medio, non autem in corpore ſonante.

in c. Ad primum ergo dicendum, quod alia eſt ratio corporis ſonantis, & corporis odoriferi, & ſapidi vt dictum eſt. Similitudo autem Philoſophi huc tantum tendit, vt probet inter ſenſum, & ſenſibile, ſiue habeat in ſe formaliter qualitatem, quæ eſt obiectũ ſenſus, ſiue cauſaliter, vt contingit in ſenſu auditus, neceſſario debere dari aliquod medium, quod vetum eſt in omnibus ſenſibus, vt dictum eſt.

q. 6. ar. ... in ar. g. ſed contra & in c. 22. 19. 3. c. q. ... eſſe pot. ... 10. c. & ad p. Ad ſecundum dicendum, quod ſonus eſt in potentia in corporibus ſonantibus, non quidem receptiua, ſed effectiua; efficiunt enim motum, & per conſequens ſonum in medio, quod allidit, & percutitur ex mutua percuſſione duorum ſolidorum, vt dictum eſt, cauſa autem efficiens non coincidit cum materia, vt dictum eſt in phyſicis, alioqui idẽ poſſet eſſe agens, & patiẽs, quod eſt falſum, cum cuiuslibet agentis creati ad patiens ſit relatio realis, & è conuerſo & conſequenter inter ſe diſtinguantur realiter.

... de ani. l. 17 & 26. Ad tertium dicendum, quod tam in aere, quam in aqua audiunt animalia, & nos, vt dicit Philoſophus lib. 4. de hiſt. animal c. 8. & 2. de ani. t. 83. licet enim aqua non ingrediatur interiorem aerem, tamen poteſt eum commouere, & ſic imprimere in ipſum ſpeciem ſoni: dicitur tamen propriiſſimum medium tam in generatione ſoni, quam in auditu aër, quia ſonus minus auditur in aqua, quam in aere, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 79.

QVÆSTIO LXX.

De Auditione.

Deinde conſiderandum eſt de auditione.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum ad auditionem requiratur, quod ſonus realiter perueniat ad auditum per motum aeris.

ARTICVLVS.

Vtrum ad auditionem requiratur quod ſonus realiter perueniat ad auditum per motum aeris.

Videtur quod ſonus realiter perueniat ad auditum per motum aeris medij Dicit enim Philoſophus 2. de ani t. 82. quod ſonatiuum eſt motiuum vnius aeris continuitate vſque ad auditum, ergo 2. de ani. l. 17 de ſenſu l. 16

2 Præterea dicit Philoſophus de ſenſu c 7 quod ratio, cur non ſimul afficiatur potentia auditiua, & medium à ſono, ſicut ſimul viſibile afficit viſum, & medium, eſt quia ſonus fit cum motu, qui ſucceſſiuus eſt, & fit in tempore.

3 Præterea non poteſt ſonus peruenire ad auditum ſine medio: ſed medium, quód eſt aer, non eſt receptiuum ſoni, nec eiuſdem tranſmiſſiuum ad auditum, niſi per ſui motionem, & percuſſionem, & per ſucceſſiuam motionem partium aeris, vt dicit Philoſophus de ſenſu. c. 7. & 2. de ani t. 81. ergo neceſſario debet ſonus peruenire ad auditum per realem commotionem aeris. Ibid & 2. de ani l. 17.

Sed contra eſt quod Philoſophus dicit 2. de ani. t. 71. quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium non facit ſenſationem in auditu. ſicut & in viſu: ſed ſi ſonus realiter perueniret vſque ad auditum, ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium faceret ſenſationem, ergo ſonus non peruenit realiter vſque ad auditum. 2. de ani. l. 15

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 114. quod in hoc differũt guſtus, & tactus à cæteris ſenſibus, quod illi ſentiunt immediate tangendo, hi vero ſentiunt à longe ſua ſenſibilia non tangendo: ſed auditus non poteſt ſentire à longe ſua ſenſibilia niſi per ſpeciem, ſeu intentionaliter, ergo ad auditionem non requiritur, quod ſonus realiter perueniat ad auditum per aeris commotionem. 2. de ani l. 23

3 Præterea dicit Philoſophus de ſenſu. c. 7. quod quis ſimul audit, & audiuit, quia in inſtanti perficitur tota auditio, ergo ſonus non prius peruenit ad medium, quam ad auditum, ſed auditus ſine ſucceſſione percipit ſonum, quod non eſſet, ſi ſonus perueniret ad auditum per aeris motum, qui fit ſucceſſiue, ergo. de ſenſu l. 16

4 Præterea ita ſonus eſt aptus mouere medium, & ſenſum, ſicut lumen, quia vtrumque caret contrario, & vtrumque eſt ſenſibile; ſed lumen non prius immutat medium, quam ſenſum, ſed ſimul immutat vtrumque, ergo & idem præſtabit ſonus, & ſic ſequitur idem, quod prius. Ibid.

Reſpondeo dicendum, quod ſonus peruenit ad auditum non ſolum intentionaliter, ſed etiam realiter per multos motus partium aeris medij ſibi inuicem ſuccedẽtes; cuius ſignũ manifeſtum eſt trãſfiguratio litterarũ, quando alicuius locutio auditur ex de ſenſu l. 16

longinquo, ac ſi ſonus vocis litteratæ deſeratur per medium ſucceſſiue. Propter hoc enim audientes ſonum non videntur auditu diſcreuiſſe litteras prolatas, quia aër motos in medio tráſfiguratur, quaſi admittens impreſſionem ptimi ſonantis; quod quidem cootingit quandoque propter aliquam aliam aëris immutationem, ſicut cum multis loquentibus non poteſt diſcerni, quid aliquis eorum dicat, propter hoc, quod motus inuicem ſe impediunt, quandoque vero contingit propter diſtantiam Sicut enim actio calefacientis in remotioribus debilitatur: ita etiam immutatio aëris, quæ eſt à primo ſonante ex quo contingit, quod ad illos, qui ſunt prope loquentem, perfecte pertingit ſonus locutionis cum debita expreſſione litterarum, ad remotos autem cum quadam confuſione. Ratio autem concluſionis eſt, quia aër, quod eſt mediom, quo ſonus defertur ad auditum, eſt quidem ſecundum ſuam ſubſtantiam continuus, poſſunt tamen in eo fieri motus ab inuicem diuiſi, qood contingit propter facilem eius diuiſionem, ſicut patet in motu proiectorum, vt Philoſophus oſtendit in 7 phyſ. in quo ſunt multi motus, & multa mouentia, & mota: nam vna pars aëris mouetur ab alia, & ſic ſunt diuerſi motus ſibi inuicem ſuccedentes quia pars aëris mota adhuc remanet mouens poſtquam ceſſauit moueri: & ſic non omnes motus partiom aëris ſunt ſimul, ſed ſibi inuicem ſuccedunt, vt oſtenditur in 8. phyſ. & ſimiliter hoc apparet in ſono, qui cauſatur ex aeris percuſſione: non enim ita ab illa cauſatur, quod totus aer, qoi eſt medius, vno moto moueatur à percutiente, ſed ſunt multi motus ſibi ſuccedentes ex eo, quod vna pars primo mota mouet aliam: Et inde eſt, quod quodammodo idem eſt, quod audit primus, qoi eſt propinquus percoſſioni cauſanti ſonom, & extremus, qui eſt remotus, quodam autem modo non idem: ſi enim accipiatur id, quod proxime mouet ſenſum, impoſſibile eſt quod idem ſentiant, qoia diuerſorum ſenſus immutantur immediate à dioerſis partibus medij ſibi propinquis; & ita interrupitur hoc, m& diſtinguitur illud, quod vnus ſentit ab eo, quod ſentit alius. Si vero accipiatur id, quod primo mouet medium, ſic erit vnum, & idem, quod omnes ſentiunt, ſicut vnius percuſſionis ſonum aodiunt omnes, ſiue propinqui, ſiue remoti: ſicut ſimiliter vnum corpus odoriferum, puta corhoniom, vel thus in igne ardens odorant omnes, ſed id, quod iam prope peruenit ad vnumquemqoe, eſt alterum numero: ſed eſt idem ſpecie, quia ab eadem forma primi actiui omnes huiuſmodi immutationes cauſantur. Vnde ſimul multi odorant, & audiunt idem ſenſibile per diuerſas immotationes ad eos, peruenientes. Vnde patet, quod ſonus peruenit ad auditom per multos motus partium medij ſibi inuicem ſuccedétes, & ſimile eſt de odore, quod in vtroque confirmatur ex eo, quod ceſſante percuſſione remanet ſonus in aëre, & remoto corpore odoriſero adhuc ſentitur odor in aere, propter hoc, quod pars aeris immutata ad ſonum, vel ad odorem poteſt aliam ſimiliter immutare, vt ſic fiant diuerſi motos ſibi inuicem ſoccedentes: niſi quod immutatio odoris fit per alterationem medij, immutatio autem ſoni fit per motom localem. Et ex his patet ad obiecta prioris partis: tantum enim probaor, cum ſonus realiter multiplicetur, & generatio ſoni in aere conſequatur motum aeris, neceſſe eſſe, quod plures partes aeris moueantur ſucceſſiue vſque ad auditum; eodemque modo in generatione ſoni aerem immutari, quo immutatur aqua, cum aliquid in illam proijcitur. Sicut enim in hac fiunt quædam girationes in circuitu aquæ percuſſæ, quæ quidem circa locũ percuſſionis ſunt paruæ, & motus eſt fortis; In remotis autem girationes ſunt magnæ, & motus debilior, & tandem motus totaliter euaneſcit & girationes ceſſant; quod ſi antequam motus ceſſet, girationes illæ aliquod obſtaculũ inueniont, fit motus girationis in contrarium, & tanto vehementius, quanto propinquius fiunt primæ percuſſioni: Ita in percuſſione corporum ſonantium aer in girum mouetur, ſonus vndique diffunditur, & in vicino quidẽ girationes fiunt minores, ſed motus eſt fortior, vnde ſonus fortius percipitur: in remotis autem girationes ſunt maiores, & motus eſt debilior, & ſonus obſcurius auditur; tandem autem deficit totum Quod ſi antequam huiuſmodi girationes deficiant fiat reuerberatio aeris ſic moti, & ſonum deferentis ad aliquod corpus, girationes reuertuntur in contrarium, & ſic auditur ſonus quaſi ex aduerſo, & hæc vocatur echo, quod præcipue fit quando illud obſtans, ad quod repercutitur aer motus, eſt aliquod corpus concauum, quaſi quoddam vas determinans, & concludens aerem in ſua vnitate, & ideo prohibens ipſum diuidi; Tunc enim ille aer ſic vnitus, & commotus, quia non poteſt vlterius motum protendere propter corpus obſtans, percutit iterum aerem, à quo percutiebatur, & fit motus in contrarium, ſicut accidit, inquit Philoſophus 2. de ani. t. 80 cum aliquis proijcit pilam, ſeu corpus aliqood ſphæricum, quod inueniens obſtaculum retro reſilit.

Ad primum ergo poſterioris partis dicendum, quod licet ſonus perueniat realiter per aeris commotionẽ vſque ad auditum, nunqoam tamen ipſum organum naturaliter immutat, niſi per accidẽs, ſed ad ipsũ peruenit intentionaliter: ſolum enim tangibile coniungitur nobis realiter: viſibile autẽ, odorabile, & audibile per ſui ſimilitudinem tantum: quod maxime verum eſt in auditu, nam aer internus, qui ad organum eius pertinet, circundatur pelle, ſiue meninga, quæ prohibet ne aer ille localiter moueatur.

Ad ſecundum dicendum, quod illa non eſt vera differentia inter guſtum, & tactum, & alios ſenſus: vnde Philoſophus ibidem illam improbat, & affert veram differentiam, quod nimirum viſibile, & audibile ſentimus per hoc, quod mouent medium, & iterum medium mouet nos: ſed tangibilia ſentimus per mediũ extraneum, non quaſi moti a medio extraneo, ſed ſimul cum medio mouemur à ſenſibili.

Ad tertium dicendum, quod etſi quis ſimul audit, & audiuit ſtatim, non tamen inde ſequitur, quod ſonus ſtatim facto ictu, qui cauſat ſonum, perueniat ad auditum, ſed longe poſt: ſicut ſimiliter in alijs ſenſibus ſimul quis ſentit, & iam ſenſit: nec tamen propter hoc oportet, quod ſenſibilia, vel motus ſenſibilium abſque ſucceſſione ſenſibilium proueniant ad ſenſus.

Ad quartum dicendum, quod alia eſt ratio de ſono, & odore, & de lumine: nam ſonus peruenit ad auditum per multos motus partium medij ſibi inuicem ſuccedentes: & ſimiliter odor: lumen autem non peruenit vſque ad viſum per motus ſibi ſuccedentes in diuerſis partibus medij, ſed per hoc quod totum medium, ſicut vnum mobile, mouetur vno motu à corpore illuminante. Sed non eſt ibi motus, qui ſuccedat motui, ſicut contingit in odore, & ſono, vt dictum eſt, & ratio huius differentiæ eſt, quia quod recipitur in aliquo, ſicut proprio ſubiecto, & naturali, poteſt in eo permanere, & eſſe principium actionis: quod autem recipitur in aliquo ſolum ſicut adueniens qualitas, non poteſt permanere, nec eſſe principiũ actionis. Quia vero formæ ſubſtãtiales ſunt principia qualitatũ, & omniũ accidentiũ, illa qualitas recipitur in ſubiecto aliquo ſecundũ eſſe propriũ.

2. de ani. l. 16.

1. de an. l. 43.

de ſenſu.

ibid.

in 6.

recipitur in ſubiecto aliquo ſecũdum eſſe proprium, & naturale, quæ diſponit ſubiectum ad formam naturalem, cuius eſt ſuſceptiuum; ſicut aqua ratione ſuæ materiæ eſt ſuſceptiua formæ ſubſtantialis ignis, quæ eſt principium caloris, & ideo calor recipitur in aqua diſponens ipſam ad formam ignis, & ideo remoto igne adhuc aqua remanet calida calefacere potens; & ſimiliter odor recipitur in aëre, & aqua, & ſonus in aëre ſecundum ſuum eſſe proprium, & naturale, & ſecundum quod aër, & aqua immutantur à ſiccitate, & aër a percuſſione alicuius corporis; & inde eſt, quod ceſſante percuſſione remanet ſonus in aere, & remoto corpore odorifero adhuc ſentitur odor in aëre, propter hoc, quod pars aeris immutata ad ſonum, vel ad odorem poteſt aliam ſimiliter immutare, vt ſic fiant diuerſi motus ſibi inuicem ſuccedentes, ſed diaphanum non eſt ſuſceptiuum formæ ſubſtantialis corporis illuminantis, puta ſolis, qui eſt prima radix luminis, neque per receptionem luminis diſponitur ad aliquam formam ſubſtantialem. Vnde recipitur lumen in diaphano ſicut quædam qualitas aduentitia, quæ non remanet abſente corpore illuminante, nec poteſt eſſe principium actionis in aliud vnde vna pars aeris non illuminatur ab alia, ſed totus aër illuminatur a primo illuminante, quantum poteſt ſe extendere virtus illuminantis, & ideo eſt vnum illuminatum, & vna illuminatio totius medij.

QVÆSTIO LXXI.

De organo auditus.

Deinde conſiderandum eſt de organo auditus.

CIRCA QVOD QVÆRITVR.

Vtrum organum auditus ſit aer internus intra meningam contentus.

ARTICVLVS.

Vtrum organum auditus ſit aer internus intra meningam contentus.

1 de ol. l. 17 Videtur quod organum auditus ſit aer intra meningam contentus. Dicit enim Philoſophus de ſenſu. c. 2. & 1. de ani. t. 82 loquens de complexione organi auditus, quod auditus eſt connaturalis aeri, & quod hic aer eſt animatus, & mouetur a ſono, ſicut humidum aqueum, conuenit inſtrumento viſus, & hoc eſt animatum, & exiſtit in parte determinata, puta in pupilla, ergo ſicut tale humidum pertinet ad organum viſus, vt dictum eſt, ita prædictus aer pertinebit ad organum auditus.

2. de ani l. 17 2 Præterea 2. de ani t. 83. dicit Philoſophus, quod aer qui eſt inſtrumentum auditus, eſt immobilis ad hoc, vt animal poſſit ſentire per certitudinem omnes differentias ſonorum, & motuum, ſicut humidum aqueum, quod eſt in pupilla, caret omni colore, vt poſſit cognoſcere omnes colorum differentias, ergo.

2. de ani. l. 57 3 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani t. 83. quod ſicut viſus impeditur ex impedimento organi, puta ex impeditione telæ continentis in pupilla humidum aqueum, & corruptione humidi aquei; ita auditus impeditur vel ex corruptione aeris, vel ſi infirmetur meninga, ergo organum auditus eſt aer inclusus in meninga.

4 Præterea in ſenſibus, qui ſentiunt per medium extraneum, organa ſunt conformia medijs, ſed medium, per quod ſonus peruenit ad auditum, eſt aer, vt dictum eſt, ergo & organum aeris debet eſſe quid aereum, hoc autem eſt aer incluſus meninga, ergo hic aer eſt organum auditus. 2 de an. 1 p.

Sed contra eſt quod circa eundem locum eſt principium viſiuum, odoratiuum, & auditiuum, ſed principium viſiuum eſt circa cerebrum, vt dictum eſt & ſimiliter principium odoratiuum, vt dicitur de ſenſu. c. 1. ergo & ibidem erit principium auditiuum; principium autem, ſeu ſenſorium viſus eſt neruus opticus, vt oſtenſum eſt, & ſimiliter ſenſorium odoratus ſunt caruncula mamillares quæ exiſtunt in anteriori parte cerebri, ergo & ſenſorium auditus erunt nerui auditiui, qui a cerebro protenduntur ad aures. de ſenſu l. 5. q. 70. a. vn. q. 67. a. vn.

Reſpondeo dicendũ, quod vt dictum eſt ex Philoſopho p. de part. anima l. c. 2. aliud eſt organum, aliud ſenſorium ſenſus, vel ex eodem 2. de ani t. 146. aliud eſt organum primum, aliud vltimum, ſeu proximum extrinſecum, & primum intrinſecum; ſi ergo loquamur de primo organo auditus, ſeu proximo extrinſeco, illud eſt auris, & pars præcipua illius eſt aer ille interior meninga contentus, vt bene probant argumenta primæ partis, & patet à ſimili in organo viſus: illud enim eſt oculus, & pars præcipua illius eſt humor ille perſpicuus tela aranea contentus, vt dictum eſt. Si vero loquamur de principio auditiuo, ſeu de ſenſorio & organo vltimo, vel primo intrinſeco auditus, illud eſt neruus auditiuus, qui a cerebro protenditur ſecundum tres ramos, vnum ad linguam duos alios ad aures, quem neruum Auic. quarta Tertij. cap p. vocat opticum, quia deſcendit ab eadem parte à qua optici, vult enim ipſe, ſeptem paria neruorum oriri à cerebro, & quintum par eſſe neruorum auditiuorum, quia tendunt vſque ad aures, ſuntque ſenſorium auditus, quod idem docet Hippocrates, vel auctor lib. de carnibus, & probatur primo ex diuerſitate inter organa, ſeu ſenſoria ſenſus tactus, & guſtus, & reliquorum trium ſenſuum, vt Philoſophus docet l. de ſenſu. c. 2. quod illa ſunt circa cor, hæc vero circa cerebrum, nihil autem poteſt aſſignari exiſtens circa cerebrum, quod ad aures tendat, præter illum neruum auditiuum. Secundo ex vnitate numerica auditionis, cum enim vt docet Philoſophus lib. de ſenſu. cap. vlt. ex hoc ſenſus in actu ſeu operatio ſenſitiua habeat vnitatem ſecundum numerum, quia eſt vnius ſenſibilis numero vbi eſt vnum numero obiectum eſt vna numero operatio circa illud, & vna numero potentia, quia virtus ſenſitiua, & operatio ſe inuicem conſequuntur, ita quod neque virtus eſt ſine propria, & per ſe operatione, neque operatio ſine propria virtute. Operatio autem ſenſitiua diſtinguitur ſecundum ſenſibilia, & ideo vbi ſunt omnino eadem ſenſibilia, non ſunt diuerſæ virtutes cauſantes diuerſas operationes; nec neceſſe eſt, quod exiſtente vno numero audibili, puta tali ſono, non exiſtat in homine audiente niſi vna numero auditio, & vna numero potentia auditiua; vna vero numero potentia, & vna numero operatio non poſſunt eſſe in pluribus ſubiectis, quia accidẽs numeratur ex ſubiecto, vt dictum eſt, ergo debent habere vnum ſubiectũ, & hoc erit ſenſorium auditus, & ſi ponatur pro ſenſorio auditus aer internus meninga contentus, ſic duplex eſt ſicut & duplex meninga, & duplex auris, neruus autẽ auditiuus vnus eſt. Vel vbi diuiditur in duos ad duas aures, vel vbi ſaltem originatur circa cerebrum ergo ille erit ſenſorium auditus, non autem prædictus aer, a. de ani l. 4 a. 8. 8. a. 3. 4. q. 4. q. 43. c. 3. de ſenſu l. 5. & ſenſu l. 19 & 17.

quod confirmatur à ſimili de viſu, ideo enim, vt dictum eſt, licet ſint duæ pupillæ, & duo oculi, eſt tamen vna numero viſio, quia cum vterque oculus concentrar ad aliquod vnum principium, illi vni, quod eſt vbi ſe coniungunt nerui optici, attribuitur operatio ſentiendi, ergo ſimiliter licet ſint duæ aures, & duplex aër internus, erit vna numero auditio, quia per duos neruos ad aures terminatos tendunt ad vnũ principium, vbi nimirum illi nerui ſunt coniuncti. Tertio probatur ex vera cauſa cum ſurdus à natiuitate ſit etiam mutus, non ſolum enim ea eſt, quia non audit ſignificationem verborum, nam experientia ita patet ſurdum à natiuitate eſſe mutum; vt non ſolum neſciat loqui ſignificatiue, ſed etiam vt non bene poſſit effingere voces, alioqui, ſicut primi inuentores inuenerunt nomina, nec eadem audierant, ſic etiam poſſent ſurdi, ſed vera cauſa eſt læſio in principio neruorum, qui tendunt ad linguam, & auditum, quod ſi non fiat læſio neruorum in coniunctione, poterit eſſe ſurdus, & non mutus, & econtra & ex his patet ad obiecta vtriuſque partis, nam argumenta primo loco poſita concludunt de organo auditus, argumentum vero in contrarium recte concludit de ſenſorio viſus.

QVÆSTIO LXXII.

De obiecto potentiæ odoratiuæ.

Deinde conſiderandum eſt de potentia odoratiua.

Circa quam quatuor conſideranda ſunt, obiectum, Actus odorandi, organum odoratus, & potentia.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo quid ſit odor.
2 *Vtrum odor ſit ex prædominio calidi, & ſicci.*
3 *Vtrum odor nutriat.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid ſit odor.

de ſenſu l. 2. VIdetur quod odor non conuenienter definiatur a Philoſopho l. de ſenſu c. 6. quod ſit forma ab enchimo ſicco impreſſa humido Dicit enim Philoſophus ibidem, quod per eadem corrumpuntur odor, & ſapor, puta per frigus, & congelationem, ergo & per eadem generabuntur; ſed ſapor generatur à ſicco terreſtri, ergo & ab eodem generabitur odor, & ſic non erit forma impreſſa ab enchimo ſicco, ſed ab humido imbibito in ſicco.

l. 1. 2 Præterea ſuſceptiuum odoris, vt dicit Philoſophus de ſenſu cap. 6. eſt perſpicuum, ſed non omne perſpicuum eſt humidum, vt patet in igne, ergo odor non eſt forma impreſſa perſpicuo.

ibid. 3 Præterea æs, & ferrum ſunt odorabilia, vt dicit Philoſophus loco citato, ad differentiam auri, quod inter metalla non odorat; ſed æs, & ferrum ſunt complexionis terreæ, & per conſequens conſtant ſicco terreſtri, ergo idem quod prius.

ibid. 4 Præterea odor nihil aliud eſt quam euaporatio fumalis, vel exhalatio, ſeu quam vapor quidam, vel fumus vt patet ex dictis; ſed prædicta ſunt communia aeri, & terræ ergo.

5 Præterea dicit Philoſophus ibidem; quod odor eſt paſſio nutrimenti, ergo debet habere eadem principia, quæ habet ſapor, qui etiam eſt paſſio nutrimẽti, ſed ſapor fit à ſicco terreſtri, ergo & odor, & ſic erit male definitus, quod ſit ab enchimo ſicco. ibid.

Sed contra eſt auctoritas Philoſophi de ſenſu, & ſenſili cap. 6. vbi odorem definit, quod ſit forma ab enchimo ſicco impreſſa humido. ibid.

3 Præterea odor eſt qualitas ſecũda cauſata ex determinata cõmixtione primarum, qualitatũ dominante aliqua vel aliquibus illarum, vt patet ſimiliter in ſapore, ſed nulla poteſt dominari præter ſiccitatẽ humiditati aeris coniunctam: nam ſicut ſapor conſiſtit in humido aqueo aliqualiter digeſto, ita odor conſiſtit in ſicco aereo aliqualiter contemperato, ergo odor erit forma ab enchimo ſicco humido impreſſa. a. de an. l. 19.

Reſpondeo dicendum, quod bene definitur à Philoſopho odor, quod ſit forma ab enchimo ſicco humido impreſſa, nam ex hac definitione optime colligitur natura odoris, quæ ex ipſius cauſis cognoſcitur. Dicitur enim primo forma, quia odor eſt forma accidentalis, eſt enim qualitas ſecunda orta ex mixtione primarum qualitatum, vt dictum eſt in his, quæ de elementis. Præterea oritur ex determinata commixtione illarum, ratione cuius quædam ſpecies odoris magis correſpondet ſpeciebus ſaporis, quam ſimplicibus qualitatibus tangibilibus. Et per hanc primam particulam ſignificatur genus, in quo conuenit odor cum ſapore, qui ſimiliter eſt qualitas ſecũda ex commixtione tali primarũ qualitatum reſultans; nam reliquæ deſignant differentiam odoris à ſapore, & cæteris qualitatibus ſecundis. Dicitur ergo ſecundo ab enchimo ſicco, ideſt ab humido imbibito, & incorporato alicui ſicco. Nam ſicut in generatione ſaporis humidum aqueum patitur a ſicco terreſtri, & ſic reducitur per actionem caloris ad hoc, quod ſit ſaporoſum; ita in generatione odoris perſpicuum, vel humidum, quod eſt aer, vel aqua, patitur ab enchimo ſicco, & ſic reducitur per actionem caloris ad hoc, quod ſit odoroſum; & manifeſte patet ſola enchima odorabilia eſſe, achima minime: tum quia elementa non ſunt odorabilia, non niſi quia ſiue ſint humida, ſiue ſicca, ſunt ſine humore comprehenſo à ſicco, nam quæ ſunt humida, habent humidum ſine ſicco, & quæ ſunt ſicca, habent ſiccum ſine humido, & aqua fit odorabilis, quando illi admiſcetur ſicum, tum quia cum odor nec ſit vapor, nec ſumus, vt volunt veteres Philoſophi, quia vapor pertinet ad aquam, quæ non eſt odorabilis ſine admixtione ſicci; fumus autem non eſt in aqua, in qua tamen eſt odor, cum de animalibus quædam ibi odorent, ſequitur, quod humidum, quod eſt in aere, & aqua, patiatur ab enchima ſiccitate, & ſic fiat odor, & ſentiatur. Dicitur tertio impreſſa perſpicuo, vel humido, quod eſt aer, & aqua ſicut in odore actiuum eſt enchimum ſiccum, ita paſſiuum eſt quid commune aeri, & aquæ; quod vel dici poteſt perſpicuum, vt inquit Philoſophus ibidem, modo ſumatur tale perſpicuum non vt eſt perſpicuum; nam vt ſic eſt ſuſceptiuum coloris, non autem odoris, ſed vt eſt mundabile, vel lauabile enchimæ ſiccitatis, ſeu quatenus eſt receptiuum enchimæ ſiccitatis, nam talis receptio vocatur lauatio, vel mundatio, quia per humidum receptiuum natum eſt aliquid ablui, vel mũdari, vel certe dici poteſt humidũ, quod eſt aer & aqua; nã, cũ odor non ſolũ ſuſcipiatur in aere, ſed etiã in aqua, vt patet in piſcibus, & oſtracodermis, ſeu animalib⁹ duræ teſtę viuẽtibus in aqua, quæ vidẽtur odorare ex hoc, quod à lõge odore trahuntur ad alimentum, quod videre non poſſunt.

Digitized by Google

aëı autem, & aqua ſint humida, neceſſe eſt, quod odor ſit forma ab enchimo ſicco impreſſa ın humido, quod eſt aër, & aqua: & illud ſit odorabile, quod eſt humıdum habens naturam ſibı impreſſam ab enchimó ſicco. Et ex his manifeſtum eſt recte fuiſſe à Philoſopho aſſignatam definitionem odoris, & patet ad ſecundum & quartum obiectum.

de ſenſu l. 13. Ad primum ergo dicendum, quod ideo per frigus, & congelationem ſapores hebetantur, & odores extenuantur, quia per prædicta auferrut calidum, quod generat, & mouet odores, & ſapores, non tamen eodem modo, nam calidum efficit odores coniunctum cum ſicco aereo, ſapores vero cum ſicco terreſtri.

ibid. Ad tertium dicendum, quod æs, & ferrum ſont odorabilia, quia humidum in eis digeſtum eſt imbibitum à ſicco, & non eſt totaliter ab eo ſeparatum, ſicut in auro. Vnde & ſcoriæ eorum propter aduſtionem humidi ſunt minus odorabiles. Argentum vero, & ſtamnum ſunt magis odorabilia, quam aurum, & minus, quam æs, & ferrum, quia habent humorem magis aquaticum, & minus comprehenſom à ſicco, quam æs, & ferrum. Quia tamen humiditas eorum aliqualiter comprehendıtur à ſicco, non ſunt penitos abſque odore ſicut aurum.

de ſenſu l. 13. Ad quintum dicendum, quod eiuſdem rei vno modo conſideratæ eſt vna tantum definitio. ſecus vero, ſi pluribus modis conſideretur. In propoſito autem dupliciter poteſt odor conſiderari, Vno modo ſecundom ſe, & abſolute, & ſic definitur à Philoſopho, quod ſit forma impreſſa ab enchimo ſicco humido, quod eſt aer, & aqua. Alio modo, quatenos coordinatur, & proportionatur ſaporibus, & indicat qualitatem nutrimenti, ſeo quatenus comparatur ad alimentum & ſic definitur à Philoſopho, qood ſit paſſio nutrimenti: quamquam quia non omnes ſpecies odorum habent hanc coordinationem, & proportionem ad ſapores, ſed tantum quædam ſpecies: ideo hæc ſola definitur à Philoſopho, quod ſit paſſio nutrimenti: hoc enim habet odor, quatenus proportionatur ſapori.

ARTICVLVS II.

Vtrum odor ſit ex prædominio calidi, & ſicci.

de ſenſu l. 5. 2 de ani. l. 19. Videtur quod odor non ſit ex prædominio calidi, & ſicci. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 60. quod organum odoratus eſt aeris, vel aquæ: ſed neutrum eſt ſiccum, vt patet, ergo odor non eſt ex prædominio ſicci, nam ſic non poſſet ſentire per organum contrariæ complexionis: inſtrumentum enim ſenſus debet eſſe proportionatum ſuo ſenſibili.

de ſenſu l. 9. 2 Præterea dicit Philoſophus l. de ſenſu c. 4. quod fere eadem eſt paſſio odoris, & ſaporis, ergo fere eadem etiam ſunt principia, ex quibus cauſantur: ſed ſapor cauſatur ex humidu, ergo & ex illo cauſabitur odor, & ſic non erit ex prædominio ſicci.

2 de ani. l. 19. 3. Præterea in eadem re eſt odor, & ſapor: ſed in eadem re non poſſunt eſſe complexiones contrariæ, puta ex prædominio ſicci, & ex prædominio humidı, ergo odor non eſt ex prædominio calidi, & ſicci.

q. 43 ar. 9. 4 Præterea aqua eſt frigida, & humida, vt dictum eſt, ſed dantur aliquæ aquæ odoriferæ, ergo odor non eſt ex prædominio calıdı, & ſicci.

3 de ani. l. p. 5 Præterea 2. de ani. t. 130. dicit Philoſophos quod pupilla eſt aquæ, auditus vero aëris, olfactus autem horum alterius eſt. Ignis autem aut nullius eſt, aut communis omnibus: quatenus nihil ſine calore ſenſitiuum eſt, ergo odor non eſt ex prædominio ſicci.

q. 71 a. vni. ad 4. 6 Præterea organum debet eſſe conforme medio, vt dictum eſt. & per conſequens, & ſenſibile, cui debet & proportionari organum, vt dictum eſt: ſed medium odoratus eſt aer & aqua, vt dicitur 2. de ani. t. 97. & 130. quæ non ſunt ex complexione ſicca, vt oſtenſum eſt in his, quæ de elementis, ergo odor non eſt ex prædominio calidi, & ſicci.

In hos 2. arg. 1. q. 45. a. vlt. ad vlt. 2. de ani l. 10. 3. de ani. l. 1. 2. de ani l. 10. de ſenſu l. 5. 2. de ani 19. q. 47. a. 8.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 130. dicit, quod odor fundatur in ſicco, ſicut ſapor in humido, ergo odor eſt ex prædominio calidı & ſicci.

2 Præterea dicit Philoſophus lib. de ſenſu cap. 2. quod organom odoratus eſt ignis: ſed organum debet eſſe proportionatum ſenſibili, ergo odor debet eſſe ex prædominio calidi, & ſicci, quæ eſt combinatio conueniens igni, vt dictum eſt.

2. de ani. l. 19. & de ſenſu l. 9. Reſpondeo dicendum, quod odor conſiſtit in ſicco aereo aliqualiter contemperato: ſicut ſapor conſiſtit in humido aqueo aliqualiter digeſto. Et ratio eſt, quia cum odor, & ſapor ſint ſecundæ qualitates, cauſantur ex varia commixtione primarum qualitatum, commixtio autem harum qualitatum cauſans odorem eſt ſiccum aereum temperatum: cuius ſignum à poſteriori eſt, quod, qoia inſtrumentum ſenſus debet eſſe proportionatum ſenſibili, ſicut odor cauſatur ex calido, & ſicco, ita ad bonitatem inſtrumenti odoratus exigitur victoria calidi, & ſicci vnde quia homo habet organum olfactus circa cerebrum, quod eſt frigidius, & humidius omnibus partibus corporis, & inter omnia animalia habet cerebrum maius ſecundum qoantitatem ſui corporis, vt dicitur lib. 2. de part. animal. c. 7. ideo oportet, qood deficiat in ſenſu odoratus, & in illo impediatur illius bonitas: & propter hoc praue odoret, & nihil odorabilium percipiat, niſi quod eſt ſecundum aliquam excellentiam inducens delectationem, aut contrarium, quod contingit propter ſenſum, qui non eſt perſpicax ad certitudinaliter diſcernendum de ſuo obiecto. Vnde & rationabile eſt, quod hominum genus ſic ſe habeat ad percipiendos odores, ſicut ſe habent animalia habentia duros oculos, vt locuſtæ, & quidam piſces ad percipiendos colores, quos propter debilitatem viſus, ex ineptitudine organi, non percipiunt niſi in quadam excellentia, prout ex eis ingeritur illis aliquis terror, vel eius contrarium. Ratio autem à priori eſt, quia ſicut ſapor ideo conſiſtit in humido aqueo, ſeu cauſatur ex eo, quia humidum aqueum, vt dicit Philoſophus de ſenſu cap. 5. patitur à ſicco terreſtri, & ſic reducitur per actionem caloris ad hoc, quod ſit ſaporoſum, ita in generatione odoris actiuum eſt humidum compreheoſum à ſicco, ſeu incorporatum alicui ſicco, & paſſiuum eſt humidum, quod eſt aër, vel aqua, odor enim nihil aliud eſt, quam forma ab enchimo ſicco impreſſa in humido, quod eſt aër, & per conſequens, illud eſt odorabile, quod eſt tale, ideſt humidum habens naturam ſibi impreſſam ab enchymo ſicco, ſeu ab humore imbibito, & comprehenſo à ſicco, quod quæ tantum ſunt humida, vel tantum ſicca non habent odorem, vt elementa, lapides ſolidi, & inter mettalla aurum quia carent homore comprehenſo à ſicco: ſecus vero quæ talem humorem habent, vt mare, & ligna quædam, quæ propterea ſunt odorabilia; & quia tam ſapor, quam odor cauſantur etiam à calido, ideo per frigus, & congelationem hebetantur ſapores, & odores extenuantur, nam per prædicta aufertur calidum, quod generat, & mouet odores, & ſapores, & ſic manifeſtũ eſt, quod odor eſt ex prædominio calidi, & ſicci. (de ſenſu l. 13.)

Ad primum ergo dicendom, quod propter improportionem organi odoratus in homine ad proprium ſenſibile, propterea illud non eſt exactũ, & perfectum, & ideo homo habet peiorem odoratum multis animalibus, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 98. (2. de ani. l. 19.)

de ſenſu l. 9. Ad ſecundum dicendum, quod Philoſophus nominat odorem, & ſaporem paſſionem, quia vtrumque eſt in tertia ſpecie qualitatis, quæ eſt paſſio, vel paſſibilis qualitas; Dicit autem ſaporem, & odorem fere, eſſe eandem paſſionem, quia vtrumque cauſatur ex permixtione humidi, & ſicci ſecundum aliqualem terminationem à calido: non tamen vtrumque eorum eſt omnino in eiſdem, quia odor magis ſequitur ſiccum; & ideo principalius eſt in fumali euaporatione, ſapor autem magis ſequitur humidum.

2. de ani. l. 19. Ad tertium dicendum, quod in eadem parte mixti non eſt inconueniens eſſe saporem, & odorem, ima & ſuauem ſaporem, & ſuauem odorem. & aliquando ſuauem ſaporem, ſed non ſuauem, & dulcem odorem, vel è conuerſo, licet conſiſtat in humido aqueo aliqualiter digeſto, & odor in ſicco aereo aliqualiter contemperato; & ratio huius eſt, quia non eſt inconueniens vtramque ſubſtantiam ſcilicet ſubtilem aeream, & aqueam groſſiorem commixtas eſſe, & aliquando quidem ſecundum debitam proportionem vtriuſque & ſic eſt ſuauitas ſaporis, & odoris, aliquando vero ſecundum debitam proportionem in vna, & non in altera, & tunc erit ſuauitas in vno, & non in alio.

de ſenſu l. 11. Ad quartum dicendum, quod aquæ odoriferæ habent etiam humidum comprehenſum à ſicco, vt poſſint odorem emittere.

de ſenſu l. 5. Ad quintum dicendum, quod id, quod eſt odoratus, dupliciter poteſt accipi, Vno modo ſecundum potentiam, & ſic organum odoratus eſt aeris, vel aquæ, vt dicitur 2. de ani. t. 97. & probatur, quia organum odoratus eſt in potentia, odor in actu, qui eſt per calorem, vel ignem, & ita oportet, quod ſit potentia calidum; potentia autem calidum eſt materia frigidi: quia eadem eſt materia contrariorum. Nec poteſt eſſe in potentia ad vnum eorum, niſi ſecundum quod eſt actu ſub altero, vel perfecte, vel imperfecte, ſicut quando eſt ſub forma medij: & ideo oportet, quod ſubſtantia, & eſſentia organi odoratus ſit id, quod eſt actu frigidum, & humidum, quod præcipue eſt in loco circa cerebrum, vnde organum odoratus eſt circa cerebrum. Alio modo accipitur ſecundum actum, & ſic eſt verum quod dicitur à Philoſopho l. de ſenſu c. 2. quod eſt ignis, vbi ſignanter non dixit odoratiuum eſſe ignis, ſicut dixerat ſenſitiuum ſonorum eſſe aëris. & viſiuum oculi eſſe aquæ, ſed dicit odoratum eſſe ignis, odoratiuum enim dicitur ſecundum potentiam, ſed odoratus ſecundum actum: quod autem odoratus ſecundum actum ſit ignis, probat Philoſophus cap. citato lib. de ſenſu, quia odoratiuum, ſeu organum habens virtutem odorandi oportet quod ſit hoc in potentia, quod actualis odoratus in actu, vt manifeſte cõſtat ex hoc, quod ſenſibile facit ſenſũ agere, ſeu eſſe in actu, atque adeo operari, oportet enim quod ſenſitiuum ſit in potentia ſenſibile, alioqui non pateretur ab ipſo: vnde relinquitur quod ſenſitiuum ſit in potentia ſenſus in actu. Manifeſtum eſt autem, quod fumalis euaporatio eſt cauſa cur ſentiatur odor, fumalis autem euaporatio eſt ab igne, vel à quocunque calido, ergo odoratus in actu fit par caliditaté, quæ principaliter eſt in igne: & ideo in temporibus, & locis calidis flores ſunt maioris odoris.

Ad ſextum patet ex dictis.

ARTICVLVS III.

Vtrum odor nutriat.

Videtur quod odor nutriat. Dicit enim Philoſo... ſu, & ſenſilit cap. 6. quod odor confortat cerebrum: ſed hoc facit nutriendo, ergo odor nutrit.

2 Præterea ſi odor non nutrit, ad nihil eſt vtilis: ſed hoc dici non poteſt, ergo odor nutrit. ibid.

Sed contra eſt, Philoſophus de ſenſu cap. 6. dicit quod odor non nutrit. ibid.

Reſpondeo dicendum, quod odor non nutrit, quod poteſt eſſe manifeſtum primo, quia alioqui odoratus eſſet ſenſus nutrimenti, quod eſt falſum, cum ſenſus nutrimenti ſit tantum guſtus. Secundo quia omnis cibus debet eſſe compoſitus ex pluribus elementis, vt patet, tum quia elementa ſimplicia non nutriunt, quia animalia, quæ ex his nutriuntur, compoſita ſunt ex quatuor elementis: ex eiſdem autem nutritur aliquid, ex quibus eſt, vt dicitur in 2. de gen. tum quia ex cibis generatur aliqua ſuperfluitas, vel interius, vt patet in animalibus, intra quorum corpora ſunt quædam loca deputata ad congregationem ſuperfluitatum, vel exterius, ſicut in plantis, quarum ſuperfluitas ſtatim exterius emittitur, ſicut patet de gummis arborum & de alijs huiuſmodi. Si autem aliquod animal, vel planta nutriretur ſimplici elemento, nulla fieret ſuperfluitas, cum non ſit ibi aliqua difformitas partium: cum autem nullum elementum ſit aptum nutritioni propter ſimplicitatem, adhuc amplius aqua habet ſpeciale impedimentum, quare ſola non poſſit nutrire ſine admixtione alicuius terreſtris: ſicut agricultores adhibent fimum, vt aqua commixta nutriat plantas, quia nutrimentum conſtituit, & generat aliquid in ſubſtantia nutriti, & ideo oportet, quod ſit aliquid corporale, & ſolidum, quod non competit aquæ. Vnde aqua ſola non poteſt nutrire, & multo minus aër, & ita relinquitur, quod odor non poſſit nutrire: manifeſtum enim eſt, quod odor, cum ſit qualitas, ſecundum ſe non poteſt nutriendo conſtituere ſubſtantiam, niſi ratione ſuſceptiui, quod eſt aër, vel aqua. & ſi odor eſſet euaporatio, vel fumalis exhalatio adhuc ratio remanet, quia vtrumque pertinet ad naturam aëris. Tertio idem probatur, Quia in omnibus animalibus eſt aliquis locus, in quo primo recipitur cibus, ſcilicet ſtomachus, vnde deriuatur ad ſingulas partes corporis. Quia vero animalia plurima reſpirando odorant, ſi conſideremus ipſum odorabile, manifeſtum eſt, quod ſentitur organo circa cerebrum exiſtente, vt ſupra dictum eſt, ipſe autem aër reſpiratus, cum quo odor attrahitur, vadit ad locum reſpiratiuum, ideſt ad pulmonem, manifeſtum eſt autem, quod in animalibus neque cerebrum, neque pulmo eſt locus recipiens cibum. Vnde manifeſtum eſt, quod odor non nutrit.

Ad primum ergo dicendum, quod odor confortat propter immutationem, quæ eſt à calido humido, & ſicco, & propter delectationem, ſicut & malus odor corrumpit. de ſenſu l. 4.

Ad ſecundum dicendum cum Philoſopho de ſenſu cap. 6. quod licet odor non nutriat, confert tamen ad ſanitatem, ſicut manifeſtum eſt ad ſenſum, & per ea, quæ ſupra dicta ſunt, quia ſicut ſapor ordinatur ad nutritionem, ita odor ad ſanitatem.

QVÆSTIO LXXIII.

De actu odorandi.

Deinde conſiderandum eſt de actu odorandi.

CIRCA QVEM QVÆRITVR.

Vtrum ad actum odorandi requiratur, vt odor realiter perueniat ad odoratum.

ARTICVLVS.

Vtrum ad actum odorandi requiratur, vt odor realiter perueniat ad odoratum.

2 deani.l 15 VIdetur quod ad actum odorandi taquiratur, vr odor realiter petueniat ad odoratum. Dicit enim Philoſophus 2. de ani t. 75. quod eadem eſt ratio de ſono, & odote, io modo perueniendi ad ſenſum; ſed ſonus realiret peruenit vſque ad auditum per aeris commotionem, vt dicit Philoſophus ibidem, ergo & odor.

2.deani.l 20 lib. de ſenſ. l.14. 2 Prætarea odor ab homine non ſentitur, niſi reſpirando, vt dicit Philoſophus 2. de anoi. t. 97. & de ſenſ. c. 5. ſed per reſpirationem attrahitur aer affectus vapore odorifero, ergo odor petuenit ad odoratum realiter.

de ſenſu l 16 3 Præterea dicit Philoſophus lib. de ſenſ. c. 6. quod odor peruenit ad olfactum per aerem continuum vſque ad illum, tamquam per medium, & odorem prius agere in medium, & per medium in olfactum, ergo idem, quod prius.

de ſenſu l 5 & 22. Sed contra eſt, quod Philoſophus de ſenſu c. 5. dicit, quod odor non eſt fumalis euaporatio, tum quia longius diffunditur odor, quam fumalis euaporario: tum quia corpora odorata diminuerentur, & tandem totaliter reſoluerentur; at hoc poſito, res odorata procul exiſtens ſentitur, ergo cum non poſſit ſentiri per fumoſam exhalationem, quæ nulla eſt in medio longe diſtante, neceſſe eſt, quod ſentiatur per ſpiritualem medij immutationem.

de ſenſu l. 22 q 46. 2 Prærerea in aqua ſentitur odor, vt dicit Philoſophus ibidem: ſed non poteſt realiter multiplicari in aqua, vel ratione qualitatis, quia odor non eſt realiter actiuus, vr dictom eſt; neque mediante euaporatione, vel fumoſa exbalarione, quia vt dicit Philoſophus ibidem, vapor pertinet ad aquam, quæ non eſt odorabilis ſine admixtione ſicci, fumus autem non poteſt fieri in aqua, in qua tamen fit odor, cum quædam animalia odorent in aqua, ergo debet multiplicari intentionaliter, & ſic non patuenier ad odoratum realiter.

2 de a ni.l.20 Reſpondeo diceudum, quod ſenſus olfactus immutatur per medium, ſcilicet aerem, & aquam. Nos enim per aerem odoramus, & animalia ſimilitar aquatica odorem ſentiunt, non ſolum illa, quæ habent ſanguinem, ſed etiam illa, quæ carent ſanguine; quod apparet ex hoc, qood quædam eorum de longinquo veniunt ad alimentum, quod non poſſet eſſe, niſi inquantum prouocantur ab odore, ſicut patet de vulturibus, qui ex multis diebus dicuntur ad cadauera conuenire. Quomodo autem odor ad tam remota ſpatia diffundatur, dubitatio eſt. Sciendum itaque eſt quoſdam poſuiſſe omnes ſenſus quodam perfici tactu. Dicebant enim oportere, quod ſenſus ſenſibile contingat, ad hoc quod ſentiatur. Aliter tamen exiſtimabant hoc accidere in viſu, & in aliis ſenſibus: dicebant enim quod ex viſu egrediebantur lineæ viſuales progredientes vſque ad rem viſam, & ex earum contactu viſibile videbatur. In aliis autem ſenſibus dicebant, quod è conuerſo ſenſibile perueniebat ad ſenſum, & quod in tactu, & guſtu hoc manifeſte videtur accidere; nam tangibile, & guſtabile quodam contactu ſentiuntur. In auditu etiam idem videtur eſſe, nam aer motus vſque ad auditum pertingit. Circa olfactum etiam idem eſſe dicebant: ponebant enim quod à corpore odorabili reſoluitur quædam fumalis euaporatio, quæ eſt ſubiectum odoris, & perueniri vſque ad olfactum. Cauſa vero huius diuerſitatis hæc eſſe videtur, quia antiqui non ponebant, nec percipiebant aliquid de immutatione ſpirituali medij, ſed ſolum demutatione naturali. In aliis autem ſenſibus apparet quædam immutatio naturalis in medio, ſed non in viſu. Manifeſtum enim eſt quod ſoni, & odores deferuntur per ventos, vel impediuntur, colores autem nullo modo. Manifeſtum etiam eſt, quod contrariorum colorom ſpecies per eandem partem aeris deferunt ad viſum; ſicut cum vnus videt album, alius nigrum ſimul exiſtentes in eodem aere, & eodem aere vtentur pro medio. Quod quidem in olfactu non accidit, nam contrarij odores etiam in medio ſe impedire inueniuntur, & ideo non percipientes immutationem, qua medium immutatur à viſibili, poſuerunt quod viſus defertur vſque ad rem viſam: ſed quia percipiebant immutationem, qua medium immutatur ab aliis ſenſibus, credebant quod alia ſenſibilia deferrentur ad ſenſum. Sed manifeſtum eſt quod hoc in olfactu non poteſt accidere. Cum enim odor cadauerum vſque ad quinquaginta milliaria vel amplius a vulturibus ſentiantur, implicat quod aliqua corporalis euaporatio cadaueris vſque ad tantū ſpatium diffundatur: præcipue cum ſenſibile immutat medium vndique ſecundum eandem diſtantiam, niſi impediatur: Non autem ſufficeret ad occupandum tantum ſpatium, etiam ſi totum cadauer reſolueretur in fumoſam euaporationem; cum ſit certus terminus rarefactionis, ad quem corpus naturale peruenire poteſt, qui eſt raritas ignis; & præcipue cum per huiuſmodi odorem cadauer non appatet ſenſibiliter immutatum, & ideo dicendum eſt, quod ab odorabili reſolui quidem poteſt fumalis euaporatio, quæ tamen non pertingit ſemper vſque ad terminum, vbi odor percipitur, ſed immutatur medium ſpiritualiter, vltra quam dicta euaporatio pertingere poteſt. Quod autem ſpiritualis immutatio ſit à viſibili magis, quam ab aliis ſenſibilibus, ratio eſt, quia viſibiles qualitates inſunt corporibus corruptibilibus ſecundum quod communicant cum corporibus incorruptibilibus, vnde habent eſſe formalius, & nobilius, quam reliqua ſenſibilia, quæ ſunt propria corporum corruptibilium.

Ad primum ergo dicendum, quod non eſt eadem omnino ratio ſoni, & odoris. Cum enim eadem ſit generatio ſoni, & immutatio auditus à ſono, ſicut ſonus generatur per motum localem, vr dictum eſt, ita & immutatio organi auditus à ſono fit per motum localem. Odor autem non generatur per motum localem, ſed per commixtionem primarum qualitatum, vt dictum eſt, & immutatiō organi odoratus ab odore fit per alterationem medij, quod aliquando alteratur vſque ad odoratum, aliquando non, & tunc fit immutatio organi ab odore intentionaliter, non autem realiter, vt dictum eſt. Addo quod in beatorū corporibus erit in ſummo, & percipietur tantum ſpiritualiter ſine vlla euaporatione, ſicut & ſonus percipietur à beatis tantum intentionaliter ſine reali commotione aeris. de ſenſ. & l. 6. q. 69. a. p. q. 70 a. vn. de ſenſu l. 16 in c. 4 d. 44. q. 2. a. p. quæſt. 4 c. & ad 5.

Ad ſecundum dicendum, quod odor poteſt peruenire realiter vſque ad olfactum, quando res odorata parum diſtat ab odorante; ſecus vero, quando multum diſtat, vt parer exemplo vulturum, vt dictum eſt. de ſenſu l 14 in c. & ad 2.

Ad tertium dicendum, quod licet ſæpe per reſpirationem aer reſpiratus, qui vadit ad locum reſpiratiuum, id eſt pulmonem, odorem realiter attrahit, non tamen ſemper attrahitur realiter vſque ad de ſenſu, l 14

ſenſorium odoratus, qui eſt circa cerebrum, ſed aliquando attrahitur tantum intentionaliter, quando nimirum odoramus rem odoriferam longe diſtantem.

QVÆSTIO LXXIV.

De organo odoratus.

Deinde conſiderandum eſt de organo odoratus.

CIRCA QVOD QVÆRITVR

Vtrum carunculæ mamillares ſint organum odoratus.

ARTICVLVS.

Vtrum carunculæ mammillares ſint organum odoratus.

2. de ani. l. 2. VIdetur quod organum odoratus non ſint carunculæ mammillares. Dicit enim Philoſophus 2 de ani. t. 98. quod naſus, ſeu nares ſunt inſtrumentum odoratus. Quod idem docet p de part. c p 2. de part. c. 10. p. de hiſtor. ani. c. 15. ergo carunculæ mammillares non ſunt organum odoratus

de ſenſu l. 18. 2 Præterea illud eſt organum ſenſus olfactus, quo diſcernuntur odorum differentiæ, ſed hnc ſont nares, vt dicitur cap 5 de ſenſu. & ſenſibili, ergo nares ſunt organum olfactus, non carunculæ mammillares.

3 Præterea organum eſt inſtrumentum ſentiendi, cuiuſque eſt peculiare officium, & actio, vt dicit Philoſophus 2. de par. c. p. ſed inſtrumentum ſentiendi. & actio pertinet ad nares, vt dicit Philoſophus 2. de part. c. 10 ergo idem, quod prius.

4 Præterea carunculæ mammillares ſunt de natura cerebri, quod eſt expers ſenſus, vt dicit Philoſophus 2. de part. c. x. ſed ſenſorium ſenſus debet eſſe animatum, vt dictum eſt, ergo.

de ſenſu, l. 5. 13. Sed contra eſt, quod Philoſophus de ſenſu. cap. 2. dicit quod organum olfactus eſt circa cerebrum, & cap 5. docet odores tranſire per nares ad cerebrum, vt ibi ſentiatur.

3. de ani l. 3. 2. de ani l. 4. op. 43 c 3. Reſpondeo dicendum, quod vt dictum eſt, aliud eſt organum odoratus, ſeu organum primum, aliud ſenſorium: ſeu aliud eſt organum primum intrinſecum, aliud proximum extrinſecum, vel ſecundum Philoſophum 2. de ani t 146 aliud eſt organum primum externũ, aliud vltimum internum, ſi loquamur de organo proximo vel primo extrinſeco, illud eſt naſus, ſeu nares, vt docet Philoſophus locis citatis in obiectis & probant prima tria obiecta. Si vero loquamur de ſenſorio ſeu organo vltimo vel primo intrinſeco, illud eſt circa cerebrum; in anteriori enim eius parte prope foramina natium, quæ ſunt iuxta concauitatem oculorum, ſunt duæ carunculæ ad modum extremitatis mammillæ, quæ proceſſus mammillares, ſeu carunculæ mammillares dicuntur, quæ caro ſpongioſa eſt, contrahiturque, & dilatatur, & hæc caro eſt ſenſorium olfactus, quod probatur. primo quia neceſſe eſt ſenſorium odoratus eſſe circa cerebrum, vt manifeſte patet primum ex ſecundario fine reſpirationis a natura intento, Vnus enim, & primarius eſt

de ſenſu, l. 3. ad adiutorium thoracis, ſeu pectoris, & ad refrigerandum calorem cordis: ſecundarius autem eſt ad percipiendum odorem. Dum enim homo reſpirat commouet aerem per nares attrahendo, & ſic facit pertranſire odores ad cerebrum, vbi eſt organum olfactus: propterea vero in homine præſertim reſpiratio habet hunc finem, quia inter cætera animantia habet ſecundum proportionem ſuæ magnitudinis maius cerebrum, & humidius aliis animalibus, & ideo in homine motus odorum ad cerebrum reducit ad debitam menſuram ſuperexceſſum humiditatis, & frigiditatis illius; Non mouerentur autem, nec attraherentur odores ad cerebrum, niſi ibi eſſet ſenſorium odoratus, mediante quo cerebrum confortatur. Deinde ex eo, quod homo, vt inquit Philoſophus 2. de ani t. 92 habet peiorem olfactum multis aliis animalibus: huius enim ratio eſt, quia cum inſtrumentum ſenſus debeat eſſe proportionatum ſuo ſenſibili, ſicut odor cauſatur ex calido, & ſicco, ita ad bonitatem inſtrumenti ſenſus, ſeu organi exigitur victoria calidi, & ſicci. Homo autem habet cerebrum, in cuius vicino poſitum eſt inſtrumentum olfactus maius omnibus aliis animalibus, vt dictum eſt, tum vt liberius in eo perficerentur operationes interiores virium ſenſitiuarum, quæ ſunt neceſſariæ ad operationem intellectus tum vt frigiditas cerebri temperaret calorem cordis, quem neceſſe eſt abundare in homine ad hoc, quod homo ſit rectæ ſtaturæ; & ideo cum cerebrum ſit humidum, & frigidum in ſe conſideratum impeditur in homine bonitas olfactus, qui requirit ſiccitatem, & propter hoc homo praue odorat. & nihil odorabilium odorat, niſi quod eſt ſecundum aliquam excellentiam inducens delectationem, aut contrarium. item ex differentia in modo odorandi inter animantia reſpirantia, & non reſpirantia, quæ ex diuerſa diſpoſitione organi, & non ex diuerſitate ſenſus procedit. ideo enim animalia non reſpirantia odorant non reſpirando, quia organum odoratus in illis eſt ſine operculo, reſpirantia vero habent operculum, quod oportet aperiri ampliatis poris per reſpirationem, tale autem operculum eſt in naſo, vt patet, ſed verſus cerebrum. Præterea ex natura organi olfactus, cum enim odor fundetur in ſicco, ſicut ſapor in humido, organum ſeu ſenſorium debet eſſe potentia ad odorem, & conſequẽter ad ſiccum quod autem eſt potentia calidum, & ſiccum eſt frigidum, & humidum ergo ſenſorium olfactus debet eſſe frigidum, & humidum, & conſequenter debet eſſe in loco frigido, & humido, qualis eſt locus circa cerebrum. Poſtremo ex differentia inter primum organum, ſeu ſenſorium tactus, & guſtus, & primum organum, ſeu ſenſorium viſus, auditus, & odoratus; illud enim eſt cor, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 107. & de ſenſu c. 2. hoc vero cerebrum; & ratio vtriuſque inquit Philoſophus ibidem, ex parte olfactu, & viſus, hæc eſt, quia cerebrum, in cuius vicino ſunt prima organa ſenſus viſus, & olfactus, eſt inter omnes corporis partes humidius, & frigidius, & ita habet naturam aquæ, quæ eſt naturaliter humida, & ſic congruit organo odoratus, quod debet eſſe calidum in potentia, & organo viſus, quod debet eſſe aquæ; ex parte auditus, ratio eſt, quia ſicut cor eſt principium operationum vitæ; & ideo iuxta illud eſt ſenſorium guſtus, & tactus, qui ſunt ſenſus maxime neceſſarij animalibus, ita & cerebrum eſt principium operationum animalium; & ideo iuxta illud ponuntur ſenſoria viſus, auditus & odoratus; licet enim ſenſitiuum principium primo ſit in corde, vbi eſt fons caloris; nihil enim eſt ſenſitiuum ſine calore, vt dicitur 2 de ani. t. 130. à corde tamen deriuatur virtus ſenſitiua ad cerebrum, & exinde procedit ad tria prima organa ſenſuum viſus, auditus, & odoratus. Ideo vero ſenſorium guſtus, & tactus referuntur ad cor per medium coniunctum, & poſita ſunt iuxta illud, inquit Philo-

Marginalia (right column): 2. de an. l. 3. de ſenſu l. 4. p. p. vt. 3. 1. ad p. q. de ani. a 8 — l. 10. — 2. de ani. l. 10. — de ſenſu l. 5. — 2. de ani. l. 3. de ſenſu l. 5.

de ſenſu.l.5. ſophus ibidem, quia cor eſt oppoſitum cerebro ſecundum ſitum, & qualitatem, ſicut enim cerebrum eſt frigidiſſimum omnium, quæ in corpore ſunt ita cor eſt calidiſſimum inter omnes corporis partes, & proinde ſibi inuicem opponuntur ſecundum ſitum, vt per frigiditatem cerebri temperetur caliditas cordis: propterea oportuit ſenſorium, & primum organum tactus, quod eſt terreum, eſſe principaliter in loco calidiſſimo corporis, atque adeo iuxta cor, vt per illius caliditatem cerebri frigiditas ad temperiem reduceretur. Quin etiam ideo cerebrum fuit in ſupremo corporis collocatum, ne operationes animales, quæ ibi perficiuntur per principia ſenſitiua iuxta illud exiſtentia, vt dictum eſt, per diuerſas corporis tranſmutationes impedirentur: cor vero poſitum eſt in medio, vt ex eo facile per totum corpus operationes vitæ, quæ ibi perficiuntur, per ſenſoria iuxta illud exiſtentia diffunderentur. Vnde manifeſtum eſt, quod ſenſorium odoratus eſt iuxta cerebrum: nihil autem aſſignari poteſt, quod exiſtat iuxta cerebrum, quod poſſit eſſe aptum ſenſorium odoratus, præter dictas carunculas mamillares. Nam cum ſint ſpongioſæ, poſſunt facile recipere euaporationes, & exhalationes odoriferas, quibus confortatum cerebrum, eius nimia frigiditas contemperatur, & contra ſuperfluam hanc frigiditatem, ex qua ſæpe oriuntur rheumaticæ infirmitates, mediante perceptione odorum delectabilium, per attractionem aeris ad locum cerebro proximum delatorum, & propter talem finem vt inquit Philoſophus de ſenſu c. 5. à natura inſtitutorum, ſanitas inducitur, ergo dicendum eſt, & ſenſorium odoratus eſſe iuxta cerebrum, nam cum ad ipſum aſcendant, vt ex eorum perceptione vtiles effectus in illo cauſentur, neceſſe eſt aſcendant ad proprium ſenſorium, quod eſt principium eliciriuum odorationis. Præterea dicendum eſt ſenſorium olfactus iuxta cerebrum exiſtens eſſe prædictas carunculas mammillares, cum hæ ibi exiſtant, vt aſſerunt medicorum principes, & aptiſſimæ ſint ad recipiendas illas præſertim odorum ſpecies, quæ propter cerebri vtilitatem ſunt factæ, vt per ſe manifeſtum eſt, & nihil ibi exiſtat, quod ſit aptum ad munus ſenſorij odoratus exequendum, dicendum eſt illas eſſe tale ſenſorium, & ex his patet ad primum.

qu.l.cit. de ſenſu.l.9 & 15.

2. de ani.l.24 in c. 1 de ani.l.2. de ſenſu.l.12 Ad ſecundum dicendum, quod per primum organum, quod reſpectu viſus eſt oculus, reſpectu auditus aures, reſpectu odoratus nares, vt dictum eſt, ſenſus immediate, & primo ſuſcipit ſpecies ſine materia, ſed elicit, & perficit ſenſationem, & diſcernit, & indicat de odorum differentiis per ſenſorium odoratus, quod eſt circa cerebrum, vt dictum eſt. Ad Textum vero Philoſophi dicendum, quod ibi tantum refert dictum quoddam Heracliti, vt patet ex contextu, qui ſic habet, quamobrem dixerat Heraclitus, quod ſi omnes res fumus fierent, nares de odore dignoſcerent.

in c. & ad p. Ad tertium dicendum, quod nares attrahunt aerem odoribus affectum, & primo recipiunt ſpecies ſine materia, vt dictum eſt, & conſequenter ſunt primum, & immediatum organum per comparationem ad ſenſibile; non ſunt autem ſenſorium, nec principium elicitiuum olfactus.

2. de ani.l.17 Ad quartum dicendum, quod quia ſenſorium debet eſſe animatum, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 82. cerebrum vero caret ſenſu, vt dicit Philoſophus 2 part. c. 10. carunculæ mammillares, quæ ſunt ſenſorium odoratus, ſunt animatæ, ac proinde diuerſæ naturæ à cerebro.

QVÆSTIO LXXV.

De potentia odoratiua.

Deinde conſiderandum eſt de potentia odoratiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum, odoratus hominis ſit peior odoratu aliorum animalium.

ARTICVLVS.

Vtrum ſenſus odoratus hominis ſit peior odoratu aliorum animalium.

VIdetur quod odoratus hominis ſit peior odoratu aliorum animalium. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 92. & de ſenſu cap. 5. quod ſenſum odoratus peiorem habemus, & per ordinem ad cætera animalia, & per comparationem ad cæteros ſenſus, qui in nobis ſunt. 2. de ani.l.19 de ſenſu.l.9.

2 Præterea inſtrumentum ſenſus debet eſſe proportionatum ſuo ſenſibili, ſed odor cauſatur ex calido, & ſicco, ergo ad bonitatem inſtrumenti odoratus exigitur victoria calidi, & ſicci; ſed ſenſorium odoratus in homine cum ſit proximum cerebro, quod eſt frigidum, & humidum, proxime ad hanc complexionem accedit; vnde etiam dictum eſt, quod eſt complexionis aqueæ, ergo homo peius odorat, quam videat, & quam cætera animalia odorent ob ſenſum minus perſpicacem ad diſcernendum de ſuo obiecto ibid.

3 Præterea dicit Philoſophus lib 2. de part. c. 7. quod homo inter omnia animalia habet cerebrum maius ſecundum quantitatem ſui corporis: ſed animal habens cerebrum maius ſecundum quantitatem ſui corporis neceſſario deficit in ſenſu odoratus, ergo idem, quod prius. ibid.

Sed contra eſt, quod Philoſophus de ſenſu c. 6. dicit, quod odorabile delectans, vel contriſtans eſt proprium hominis, quia ſolus homo huiuſmodi odores melius diſcernit; ſed ſenſus eo melior eſt, quo melius diſcernit ſuum obiectum, ergo odoratus in homine non eſt peior odoratu aliorum animalium, ſed melior. de ſenſu l.13 ibid.

Reſpondeo dicendum, quod dupliciter poteſt comparari odoratus hominis ad odores: vno modo ad odores delectabiles, vel contriſtabiles ſecundum ſe, atque adeo ad ſpecies odorum ſecundum ſe ſpectatas, & non per comparationem ad alimentum, quæ proinde non niſi ſecundum odorabilia diſtinguuntur; & hoc modo ſenſus odoratus in homine melior eſt, quam in aliis animalibus, quia huiuſmodi odorabilia ſunt propria hominis, nam ſolus homo illa diſcernit, & in illis delectatur, vel contriſtatur. Alio modo ad odores delectabiles, vel contriſtabiles per accidens, id eſt per comparationem ad eſcam, & quatenus coniuncti ſunt cum ſaporibus, vel illis cor nantur in alimento, ſeu ad odorum ſpecie dum ſpecies ſaporum, & hoc modo hor [illegible] rdi iorem odoratum aliis animalibus, o [illegible] ſecun modi odoribus diſcernendis hab [illegible] n habet peſum, quam homines. Et ex [illegible] hæc in huiuſ vtriuſque partis. [illegible] nt acutiorem ſen [illegible] is patet ad argumenta ibid.

QVÆSTIO LXXVI.

De obiecto potentiæ guſtatiuæ.

Deinde conſiderandum eſt de potentia guſtatiua. Circa quam quatuor conſideranda ſunt, obiectum, ſenſatio, organum, & potentia.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA

Primo, Vtrum recte definiatur à Philoſopho ſapor.
2 *Quot ſint ſpecies ſaporum.*
3 *Vtrum extremi ſapores ſint dulcis, & amarus.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum recte definiatur à Philoſopho ſapor.

de ſenſu l. 10 VIdetur quod non recte definiatur à Philoſopho ſapor, quod ſit paſſio facta in humido aqueo a ſicco terreſtri guſtus alteratiua ſecundum potentiam in actum. Dicit enim Philoſophus l. de ſenſu c. 5. quod ſapor aut eſt paſſio, aut priuatio: ſed hæc duo valde differunt, vt patet, ergo male definitur ſapor abſolute, & ſimpliciter quod ſit paſſio.

ibid. 2 Præterea dicit Philoſophus de ſenſu cap. 5 quod ſapores quicunque apparent in fructibus, hi exiſtunt etiam in terra: ſed terra non eſt humida, ſed ſicca, ergo male definitur ſapor, quod ſit paſſio facta in humido aqueo.

2 de ani. l. 21 3 Præterea ſapor non ſolum eſt in potabili, quod habet actu humiditatem aqueam, vt vinum, vel aliquod huiuſmodi: ſed etiam in eo, quod ſumitur per modum cibi: ſed in hoc non eſt actu humiditas aquea ergo ſapor non eſt paſſio facta in humido aqueo.

ibid. 4 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 02 quod guſtus non ſentit ſuum obiectum per medium extraneum: ſed ſi ſapor eſt paſſio facta in humido aqueo, guſtus ſentiet ſuum obiectum per aquam, quod eſt medium extraneum, ergo idem, quod prius.

de ſenſu l. 10 5 Præterea quidquid patitur, patitur à ſuo contrario, ſed humidum eſt contrarium ſicco, ergo cum tam ignis, quam terra ſint ſicca, humidum etiam patietur à ſicco igneo, & non tantum à ſicco terreſtri, & ſic male definietur ſapor, quod ſit paſſio facta à ſicco terreſtri.

ibid. Sed contra eſt autoritas Philoſophi de ſenſu c. 5. definientis ſaporem modo prædicto.

de ſenſu l. x. 2. de ani. l. 21 Reſpondeo dicendum quod recte definitur ſapor quod ſit paſſio facta in humido aqueo à ſicco terreſtri guſtus alteratiua ſecundum potentiam in actum: de ſenſu l. 9 & 15. hac enim definitione recte explicatur natura ſaporis, vt patet diſcurrenti per ſingulas eius partes: dicitur enim primo paſſio, quia ſapor eſt in tertia ſpecie qualitatis, quæ eſt paſſio, & paſſibilis qualitas, de cuius ratione eſt, vt dicit Philoſophus de ſenſu cap. 6 quod q. 72 a. 11. poſſit mouere ſenſum, ſicut de ratione coloris eſt, quod mouere poſſit viſum, & ideo cap. 4. dicit Philoſophus quod ſapor, & odor ſunt fere eadem paſſio, quia ambæ ſunt, vt dictum eſt, in tertia ſpecie qualitatis: & in hoc conuenit tanquam in genere ſapor cum odore, & cæteris qualitatibus ſecundis. Quamde ſenſu l. 12 quam & dici poteſt odor paſſio, quia ſicut in generatione odoris datur aliquid paſſiuum, & aliquid actiuum, ita in generatione ſaporis datur aliquid paſſiuum & aliquid actiuum: & eodem modo per hanc primam particulam deſignatur genus in quo conuenit odor cum ſapore, ſicuti per reliquas deſignatur differentia ſaporis ab odore, & reliquis qualitatibus ſecundis. Dicitur ergo ſecundo facta in humido aqueo, vt deſignetur proprium ſuſceptiuum odoris: hoc enim eſt humidum aqueum: humidum quidem, quia vbi non eſt humor, ibi non poteſt eſſe ſapor; & de ſenſu l. ideo terra puta ſaporem non habet, quia non habet humorem, quæ tamen ad modicam permixtionem humidi cum aliqua alteratione calidi acquirit aliquem ſaporem; & ratio eſt, quia ſicut co- 2 de ani. lor fit actu viſibilis per lumen, ita ſapor fit actu guſtabilis per humidum & propter hoc dicit Philoſophus 2. de ani. t. 02. oportet quod guſtabile vel actu habeat humiditatem aqueam, ſicut vinum, vel quid huiuſmodi, aut ſit potentia humectabile, ſicut quod ſumitur per modum cibi, & ideo oportet vt ſit ſaliua in ore, quæ eſt bene liquida, & liquefactiua linguæ, per quam ea, quæ ſumuntur, humectantur, vt eorum ſapor percipi poſſit. dicitur humidum aqueum, quia ſicut odor conſiſtit in ſicco aereo aliqualiter contem- 2 de ani. perato, ita ſapor conſiſtit in humido aqueo aliquali- q. 72 a. ter digeſto, vt dictum eſt. Dicitur tertio a ſicco, quia de ſenſu l. nec humidum ſine ſicco, neque ſiccum ſine humido pertinet ad ſapores, quod probatur, quia ſapor eſt paſſio nutrimenti, nutrimentum autem nõ eſt ſolum humidum, vel ſolum ſiccum ſed commixtum ex his, ex eiſdem enim nutrimur, ex quibus ſumus. Dicitur quarto a ſicco terreſtri quia licet poſſit pati humidũ de ſenſu l. à ſicco igneo, maxime tamen natum eſt pati a ſicco terreſtri, quia ſiccitas proprie & per ſe conuenit terræ quaſi propter longiſſimam diſtantiam a fonte caloris, non reſoluta terra in humiditatem, ſed in vltima groſſitie permanente. Dicitur quinto guſtus alteratiua ſecundum potentiam in actum vt diſtinguatur ſapor ab odore, & quibuſdam aliis paſſionibus, ibid & 2 de ani. quæ cauſantur ab humido, & ſicco per actionem calidi, quæ tamen non ſunt immutatiua guſtus, ſed aliorum ſenſuũ: & per illas particulas, ſecundũ potentiã in actum oſtenditur modus, quo ſapor immutat guſtum, quem Philoſophus poſt traditam ſaporis definitionẽ ſic explicat, quia ſapor, inquit, ſicut & quodlibet ſenſibile reducit in actum ſenſitiuum, quod prius erat in potentia ad ſenſibile, quia ſentire, quod ſequitur actionem ſenſibilis in ſenſum, non fit ſecundum addiſcere, ſed ſecundũ ſpeculari, id eſt non habet ſimilitudinẽ cũ eo, quod eſt addiſcere, quia in eo qui addiſcit, generatur habitus ſcientiæ de nouo, ſed in eo qui ſentit, ſenſus fit actu operans, ſicut cõtingit in eo, qui ſpeculatur actu. Vt enim docet Philoſophus de ſenſu cap. 2. contra Democritum, ſicut viſio non eſt de ſenſu l. ſola receptio ſpeciei, ſed eſt operatio potentiæ viſiuæ exiſtentis in oculo, ita ſenſatio cuiuſlibet ſenſus non eſt receptio ſpeciei à ſenſibili, ſed eſt operatio potentiæ ſenſitiuæ conſequens receptionem ſpeciei cauſatam à ſenſibili in organo ſenſus. Vnde manifeſtum eſt recte fuiſſe à Philoſopho traditam ſaporis definitionem.

Ad primum ergo dicendum, quod ſapor dicitur à de ſenſu l. 10 & 11. Philoſopho paſſio, vel priuatio, quia ſapor diuiditur in dulcem, & amarum, quorum dulcis quia habet rationem perfecti ſaporis, & amarus imperfecti, ille dicitur poſitiua paſſio, hic vero priuatio comparatus nimirum ad dulcem, ſicut & nigrum ratione imperfectionis ſuæ comparatus ad album, qui eſt color perfectus, dicitur priuatio, ſemper enim alterum contrariorum eſt vt priuatio, vt patet. 10. metaph. t. 16.

iſe Ad ſecundum patet ex dictis, & ſimiliter ad tertium, & quintum.

2. de ani l.21 Ad quartum dicendum, quod licet ſapor ſit paſſio facta in bumido aquco, noo tamen inde ſequitur, quod guſtus ſentiat ſuum obiectum, per medium externum, licet etiam concedamus, quod ſi eſſemus in aqua, ſentiremus corpus dulce appoſitum in aqua diſtans à nobis, & non per aquam tamquam per medium, nam ſentiremus illud ex eo, quod ſapor ille permiſcetur aqueo humido, vt accidit in potu, puta cum permiſcetur aquæ vel vino mel, vel aliquid huiuſmodi, ipſa enim aqua immutatur naturali immutatione a corpore ſaporoſo. Vnde guſtus non percipit ſaporem corporis diſtantis, vt eſt talis corporis ſapor, niſi ſecundũ quod aqua eſt immutata à tali corpore. Cuius ſignum eſt, quod guſtus non immutatur ab aqua ſic intenſe, ſicut natus eſt immutari à ſapore corporis diſtantis, eo quod ſapor ille debilitatur per admixtionem aquæ.

ARTICVLVS II.

Quot ſint ſpecies ſaporum.

de ſenſu l.11 2. de ani l.21. VIdetur quod ſpecies ſaporum ſint ſeptem. Quia tot ſunt ſpecies ſaporum, quot colorum, vt dicit Philoſophus de ſenſu. c. 5. & 2. de aoi. t. 105. ſed ſpecies colorum ſunt ſeptem, albus, ad quem reducitur color flauus, & niger tamquam extremi colores, in quorum medio ſunt hi quinque colores, liuidus, puniceus, ſeu rubeus, alurgon ſeu citrinus, viridis, & color cæleſtis, ergo ſimiliter ſapores erunt ſeptem, dulcis, ad quem reducitur pinguis, & amarus tamquam extremi. medij vero ſunt ſalſus. ponticus, ſiue mordicatiuus auſterus, ſeu aceroſus, ſtipticus, & acutus.

2 de ani l. 21 2 Videtur quod ſint octo. Philoſophus enim 2. de ani. t. 105. numerat octo ſpecies, nam ſalſum diſtinguit ab amaro, ergo.

3 Videtur quod ſint plures, quam octo Dicit enim Philoſophus de ſenſu. c. 5. quod ſapores medij ſunt plurimi ergo.

de ſenſu. l.11 Sed contra eſt quod Philoſophus de ſenſu. cap. 5. numerat tantum ſeptem.

de ſenſu l.11. Reſpondeo diceodum, quod ſpecies ſaporum diſtioguuntur ſecundum numerum per ſimilitudinem ad colores ſicut enim colores medij generantur ex commixtione albi, & nigri, vel ipſorum ſecundum ſe, vel ex commixtione cauſarum albi, & nigri, ita medij ſapores generantur ex mixtione dulcis & amari, vel ipſorum ſecundum ſe, vel ex mixtione cauſarum dulcis, & amari; & ſicut medii colores diuerſificantur, quatenus vnuſquiſque eorum magis, vel minus accedit ad albedinem, vel nigredinem, ita medij ſapores diuerſificantur ſecundum proportionem, quatenus ſcilicet vnuſquiſque eorum magis, vel minus accedit ad dulcedinem, vel amaritudinem, quod quidem contingit dupliciter, ſicut & in coloribus; Vno modo, ſecundum numeralem proportionem obſeruatam in prædicta commixtione, & tranſmutatione humidi à calido, & hi qui ſic commixti ſunt, ſoli delectant guſtum. Alio modo ſecundum indeterminatam ſuperabundantiam abſque proportiooe naturali, ſicut ergo coloris ſpecies ſunt ſeptem, albus, à quo non diſtinguitur flauus, & niger tamquam extremi, & nigrum immediate ſequitur liuidus: inter hos autem tres, medij colores ſunt punieus, ſeu rubeus alurgon, ſeu citrinus, viridis, & cianeus, ſeu color cæleſtis, ita tamen, quod viridis & cianeus magis appropinquant ad nigrum, punieus autem, & citrinus magis appropinquant ad album. Ita ſeptem ſunt ſpecies ſaporum: dulcis, à quo non diſtinguitur pinguis & amarus, tamquam extremi. amarum ſequitur immediate ſalſus, inter hos autem tres, ſunt quatuor medij, ponticus, auſterus, ſtipticus, & acutus. Sunt autem aliæ ſpecies plurimæ colorum, & ſaporum ex commixtione prędictarum ſpecierum ad inuicem, ſed prædictæ ſunt magis præcipuæ, & ex his patet ad obiecta.

ARTICVLVS III.

Vtrum extremi ſapores ſint dulcis, & amarus.

VIdetur quod extremi ſapores non ſint dulcis, & amarus. Quia diſtinctio ſaporum ſumi debet per ordinem ad calidum digerens humidum, vnde oritur ſapor: ſed per ordinem ad calidum dulcis eſt color medius, extremi vero ſunt ponticus, & acerbus, ergo extremi ſapores oon ſunt dulcis, & amarus. de ſenſu l 11 2. de ani. l 21

2 Præterea ſapor dulcis eſt delectabilis, ſicut amarus non delectabilis; ſed extrema ſunt moleſta, ergo extremi ſapores noo ſunt dulcis, & amarus. 3. d. 34 q. 3. a. 3. c.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 105. & de ſenſu. c. 4. dicit, quod extremi ſapores ſuot dulcis, & amarus. de ſenſu, l 11 2. de ani. l. 21

Reſpondeo dicendum, quod quis ſapor propinquius ſequitur humorem quam calorem, non oportet conſiderare medium & extrema ſecundum calidum. ſed ſecundum humidum aliqualiter paſſum à ſicco, & calido, quia in hoc conſiſtit principaliter natura ſaporis, alioqui ſi medium, & extrema acciperentur io ſaporibus ſecundum calidum, non eſſent dulce, & amarum extrema ſed dulce eſſet medium, nam calidum intenſum, & conſumens frigidum, aut digerens calidum, aut omnino deficiens in digerendo, propter victoriam frigidi, cauſat ponticum, vel aceroſum ſaporem; calor autem moderatus ſufficiens ad digerendum cauſat dulcedinem. de ſenſu l. 9

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis ſapores cauſentur à calido, & frigido, & humido, & ſicco, & contraria ſint, quæ maxime diſtant, non tamen ſecundum maximam diſtantiam calidi, & frigidi, & bumidi, & ſicci attenditur contrarietas io ſpeciebus ſaporum, ſed ſecundum ordinem ad guſtum, prout natus eſt immutari à ſapore, vel cum horrore, vel cum ſuauitate Vnde non eſt neceſſarium, quod dulce, vel amarum ſit maxime vel calidum, vel frigidum, vel humidum, vel ſiccum, ſed maxime ſe habeat in tali diſpoſitione, per quam comparatur ad ſenſum guſtus. 2. de ani l. 2

Ad ſecundum dicendum, quod extremi ſapores fugiendi ſunt, ſi extremitas illorum ſumatur per ordinem ad qualitates actiuas, & paſſiuas: ſecus vero, ſi ſumatur per ordinem ad guſtum, vt dictum eſt. ad 2.

QVÆSTIO LXXVII.

De guſtatione.

Deinde conſiderandum eſt de guſtatione.

CIRCA QVAM QVÆRITVR

Vtrum ad guſtationem requiratur medium extraneum.

Digitized by Google

ARTICVLVS.

Vtrum ad guſtationem requiratur medium extraneum.

2. de ani. l. 21 VIdetur quod ad guſtationem requiratur mediũ extraneum. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 101. quod ſi aliquod corpus ſaporoſum diſſolubile per aquam in aqua ponatur, vt mel, & aliquid huiuſmodi, & nos eſſemus in aqua, quãuis diſtantes ab illo corpore ſaporoſo, ſaporem tamen eius ſentiremus in aqua & ſic guſtus ſuſcipiet ſuum obiectum per aquam, quod eſt medium extraneum.

2. de ani. l. 21. & 23. 2 Præterea guſtus eſt quidam tactus, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 101. ſed inter duo, quæ ſe tangunt, ſemper eſt medius aer, vel aqua, vt dicit Philoſophus 2 de ani t. 114. & 115. ergo ſenſatio guſtus fit per medium externum.

l. 23. 3 Præterea dicit Philoſophus 2 de ani. t. 114. quod omnia ſenſibilia ſentimus per medium extraneum, ſed in guſtabilibus, & tangibilibus latet, ergo.

2. de ani. l. 21 Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 101. dicit, quod guſtus non ſentit ſuum obiectum per medium extraneum, quod nimirum non eſt pars animalis, ſed per coniunctum.

de ſenſ. l. 5. 2. de ani. l. 18. 21 22. 23. Reſpondeo dicendum, quod guſtus non ſentit ſaporem per medium extraneum, ſed per internum, quod eſt caro linguæ, & probatur a Philoſopho 2. de ani textu 101. & 115. primo ex vera differentia, quæ eſt inter tangibilia, atque adeo guſtabilia, & viſibilia, ac ſonatiua, quod hæc ſentimus per hoc, quod mouent medium, & iterum medium mouet nos, illa vero ſentimus per medium extraneum, non quaſi moti à medio extraneo, ſed ſimul cum medio mouemur à ſenſibili, ſicut percuſſus per clypeum non percutitur à clypeo ſed ſimul vtrumque percutitur ab alio, quod eſt dicere, quod in aliis ſenſibus immutatio medij eſt cauſa, quod immutetur ſenſus non autem in tactu, & guſtu nam in aliis ſenſibus medium eſt ex neceſſitate, in tactu autem, & guſtu quaſi per accidens, inquantum accidit corpora ſe tangentia eſſe humectata, ſecundo quia guſtabile eſt quoddam tangibile, ſapor enim, qui eſt guſtabile, radicatur in humido, ſicut in propria materia, humidum autem eſt quoddã tangibile, tangibile autẽ non ſentitur per mediũ extraneũ, ſed per medium coniunctũ nam caro eſt mediũ in ſenſu tactus, & lingua in ſenſu guſtus, vt dicit Philoſophus in 2. de ani. t 116. nam hæc ita ſe habent ad ſenſum viſus, auditus, & olfactus. Vnde manifeſtum eſt quod ſenſatio guſtus non fit per medium externum, ſed per coniunctum.

2. de ani. l. 21 Ad primum ergo dicendum cum Philoſopho ibidem, quod quia guſtabile non percipitur per mediũ extraneũ, ſequitur, quod ſi eſſemus in aqua, ſentiremus vtique corpus dulce appoſitum in aqua, diſtãs à nobis, non tamen eſſet nobis ſenſus per medium, ſed ex eo, quod ſapor ille permiſcetur aqueo humido, vt accidit in potu, puta cum permiſcetur aquæ, vel vino mel, vel aliquid huiuſmodi, ipſa enim aqua immutatur naturali immutatione à corpore ſaporoſo. Vnde guſtus non percipit ſaporem corporis diſtantis, vt eſt talis corporis ſapor, niſi ſecundum quod aqua eſt immutata tali corpore, cuius ſignum eſt, quod guſtus non immutatur ab aqua ſic intenſe, ſicut natus eſt immutari à ſapore corporis diſtantis, eo quod ſapor ille debilitatur per admixtionem aquæ.

in c. Ad ſecundum dicendum, quod in guſtu, & tactu eſt medium extraneum quaſi per accidens, quatenus accidit corpora ſe tangentia eſſe humectata, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, cum Philoſopho 2. de ani. t. 114. dictum illud, quod eſt antiquorum, eſſe falſum. Vnde ibid. veram differentiam aſſignat inter ſenſum tactus, & guſtus, & alios ſenſus, vt dictum eſt. 2. de ani. l. 21 in c.

QVÆSTIO LXXVIII.

De organo potentiæ guſtatiuæ.

Deinde conſiderandum eſt de organo potentiæ guſtatiuæ, circa quod quæritur quod ſit organum illius.

ARTICVLVS.

Quod ſit organum potentiæ guſtatiuæ.

VIdetur quod organum guſtatiuæ potentiæ ſit lingua. Dicit enim Philoſophus p. de hiſt. animal. c 11. 2. de part c. 12. 2. de ani t. 104. & p. mer. c p quod lingua eſt inſtrumentum, & organum guſtus, ergo. p. met. l. p. 2. de ani. l. 21

2 Præterea illud eſt organum guſtus quod neque eſt humidum actu, neque ſaporoſum ſecundum ſe, eſt tamen tale, quod iam paſſum à guſtabili eſt humectatum, quodque ſentit ſaporem, vt dicit Philoſophus textu citato, ſed hæc conueniunt linguæ, vt dicit Philoſophus ibidem, ergo lingua eſt organum guſtus. ibid.

3 Præterea organum guſtus eſt, quod immutatur á ſapore materiali immutatione mediante ſaliua: ſed hoc modo immutatur lingua, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t 102. & 104. cuius ſignum, inquit Philoſophus eſt, quod neque exiſtentia ſicca, neque multum humida poſſunt ſentire. ibid.

Sed contra eſt, quod Philoſophus de ſenſu c. 2 & Iuuent c. 2. dicit quod ſenſoria guſtus, & tactus ſunt circa cor. de ſenſu l. 5. de iuuen. l. 1

Reſpondeo dicendum, quod inſtrumentum, & medium guſtus atque adeo primum organum eſt lingua ratione nerui diffuſi per corpus linguæ, vt probant argum. primo loco allata; ſenſorium autem, & organum vltimum non eſt lingua, vt probat Philoſophus 2. de ani. t. 116. quia ita ſe habet lingua ad ſenſorium guſtus ſicut aer, & aqua ad organum. & ſenſorium viſus, auditus, & olfactus, ſed in nullo iſtorum ſenſuum poteſt fieri ſenſatio, ſi tangatur organum, & ſenſorium, vt ſi quis ponat aliquod corpus album in ſuperficie oculi, non videtur, vnde manifeſtum eſt, quod organum ſenſitiuum in ſenſu guſtus eſt intus, ſic enim accidit in hoc ſenſu, ſicut in aliis: non enim ſentiunt animalia ſenſibilia poſita ſuper organum ſenſus; ſentiunt autem ſenſibilia poſita ſuper linguam, quare manifeſtum eſt, quod lingua non eſt ſenſorium, ſed medium guſtus, eſt autem ſenſorium guſtus iuxta cor, quod probatur, primo quia cor eſt principium operationum vitæ, & ideo iuxta illud debet eſſe ſenſorium guſtus, qui eſt ſenſus maxime neceſſarius animali, ſicut quia cerebrum eſt principium operationum animalium, iuxta illud ponuntur ſenſoria viſus, auditus, & odoratus. Secundo quia ſenſus guſtus eſt quidam tactus, tactus autem neceſſario debet tendere ad cor, & habere ſuũ ſenſorium iuxta illud, vel in illo vt manifeſte patet, quia ſenſus tactus eſt magis materialis, quã alius aliquis 2. de ani. l. 4. op. 41. c. 3 2. de ani. l. 23. quol. c. 2. 1. 5 de iuuen. l. 1 de ſenſu l. 5.

aliorum

aliorum ſenſuum, & magis materialiter alteratur, alteratur enim à qoalitatibus ſenſibilibus, quæ materialiter alterant, & ideo oportet, quod ſit talis ſubſtantiæ, vel diſpoſitionis, per qoam poſſit magis ſuſtinere talem alterationem: poteſt autem ſi fuerit ſubſtantiæ ſolidæ, ſoliditas autē eſt terræ, qoare oportet ſenſum tactus eſſe à terræ dominio, & ideo oportet ipſum eſſe in tali parte, quę ſit magis terreſtris. Inter partes autem ſenſitiuas hoc eſt cor, & ideo ſenſus tactus tendit ad ipſum cor, & quia ſenſus tactos indiget maiori caliditate in actione ſoa, quam aliquis aliorum, in corde autem eſt maxima caliditas, ideo ſenſus tactus dicitur eſſe in corde, & conſequenter & ſenſus guſtus, qui tactus quidam eſt, debet immediate in cor tendere. ſecus vero alij ſenſus, qui qoia indigent caliditate magis remiſſa, quia eorum actiones ſunt magis proportionatæ immediate tendunt ad illam partem, per quam caliditas refrigerari poteſt: hoc autem eſt cerebrum, & ideo immediate tendunt illi tres ſenſus ad cerebrum, & ex his patet ad argumenta.

QVÆSTIO LXXIX.

De potentia guſtatiua.

Deinde conſiderandum eſt de potentia guſtatiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum hæc potentia neceſſario inſit omnibus animalibus.

ARTICVLVS.

Vtrum potentia guſtatiua neceſſario inſit omnibus animalibus.

de ſomno l. 3. Videtur quod potentia guſtatiua non neceſſario inſit omnibus animalibus. Dicit enim Philoſophus de ſomno, & vigil. c. 2. quod ſolus tactus ineſt omnibus animantibus; & quod quædam animalia imperfecta carent guſtu, & tactum ſolum habent.

de ani. l. 3. 2 Præterea 2. de ani. t. 17. Dicit Philoſophus, qood ſicut vegetatiuum poteſt ſeparari à tactu, & ab omni ſenſu, ita tactus poteſt ſeparari ab omnibus ſenſibus, ita vt ſint animalia quædam, quæ ſolum habent tactum, ergo guſtus non neceſſario ineſt omnibus animalibus.

3 de ani. l. 3 Præterea 3. de ani. t. 68 dicit Philoſophus, quod guſtus eſt ſenſus oon neceſſarius animalibus, ergo idem, quod prius.

de ani. l. 16 Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 64. dicit quod guſtus eſt neceſſarius animali, ſicut tactus: hic autem eſt neceſſarius omnibus animantibus, ergo & guſtus.

de ani l. 3 Reſpondeo dicendum, quod animalia ſunt in duplici differentia: nam quædam ſunt valde imperfecta, quæ ſunt terræ affixa more plantarum, vt ſpongia maris, & pars decisa animalis annuloſi, & hæc habent ſolum ſenſum tactus, & conſequenter his non eſt neceſſarius ſenſus guſtus; & ratio eſt, quia hæc nutriuntur ad modum plantarum; quædam vero ſunt perfecta, quæ mouentur motu progreſſiuo, quæ habent etiam alios ſenſus, & per conſequens & guſtum. Verum guſtus reſpectu horum dupliciter poteſt conſiderari; vno modo, vt eſt actus quidam alimenti, quo ſcilicet diſcernitur alimentum vtrum ſit conueniens, vel non; & hoc modo eſt neceſſarius animantibus perfectis. Alio modo, quatenus eſt diſcretiuus ſaporum, qui faciunt alimentum delectabile, vel triſte, vt facilius accipiatur, vel reſpuatur: & hoc modo guſtus non eſt ſenſus neceſſarius, & ex his patet ad obiecta.

(Margin: de ani. l. 17; 18 de ſomno l. 3.)

QVÆSTIO XL.

De ſenſatione tactus.

Deinde conſiderandum eſt de potentia tactiua. Circa quam conſideranda ſunt tria, ſenſatio, organum, & potentia; nam obiectum patebit ex conſideratione trium prædictorum.

CIRCA PRIMVM QVÆRITVR.

Vtrum ad ſenſationem requiratur medium externum.

ARTICVLVS.

Vtrum ad ſenſationem tactus requiratur medium externum.

Videtur quod ad ſenſationem tactus non requiratur medium externum, puta aer, vel aqua, oportet enim illud, quod eſt medium in aliquo ſenſu, eſſe denudatum a qualitatibus ſenſibilibus ſecundum illum ſenſum; ſicut diaphanum, quod eſt medium reſpectu viſus, nullum habet colorem; manifeſtum eſt autem, quod aer, & aqua habent tangibiles qualitates; non igitur mediantibus illis poteſt fieri tactus. 2. de ani l. 23

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 114. quod in hoc differunt guſtus, & tactus à reliqois ſenſibus, quod illi ſentiunt ex eo, quod immediate tangunt, alij autem ſenſus ſentiunt a longe ſua ſenſibilia, non tangendo ipſa, ergo. ibid.

3 Præterea ſi inter tangens, & tactum eſſet aliquod medium, ſequeretur, quod in tangibilibus eſſet procedere in infinitum, quia cum illud medium tangeret tactum, inter vtrumque neceſſario requireretur aliud medium: ſed natura abhorret infinitum, ergo falſum eſt, quod ad tactum requiratur medium. ibid.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 113. 114. 123. quod inter duo corpora ſe tangentia ſemper mediat aer, vel aqua.

de ſenſu. l. 16. 2. de ani. l. 23. Reſpondeo dicendum, quod ſenſus tactus non ſentit ſuum obiectum per medium extrinſecum tamquam immutatus ab illo: ſed tantum per medium internum. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod neceſſe qoidem eſt inter tangens, & tactum eſſe medium aerem, vel aquam, quia vbicunque eſt mediom humidum, vel humectatum, oportet eſſe aliquod corpus, humiditas enim, com ſit qualitas quædam, oon eſt oiſi in ſubiecto corpore: aot igitur ineſt alteri corpori ſecundum ſe ipſum, & tunc eſt humidum, ſicut aqua, aut habet humiditatem ſecundum aliquod corpus ſibi adueniens, & ſic dicitur humectatum ex hoc, quod habet aquam in ſuperficie tantum, vel in

ſuperficie & profundo; manifeſtum eſt autem quod corpora quæ ſe tangunt, vel ſunt in aere, vel in aqua, neceſſe ergo eſt qood habeant aquam, vel aerem medium, & conſequenter impoſſibile eſt, quod aliquod corpus tangat aliud in aere, vel aqua immediate; Vnde relinquitur, quod ſemper quando tangimus aliquid, eſt medium inter nos, & res contactas aer, vel aqua. Verum hoc differunt cæteri ſenſus puta viſus, & audiros, & olfactus a tactu, qood illi mouentur à medio, & mediom mouetor à ſenſibili; tactus vero ſimul com medio à ſenſibili, non aliter atque percuſſus per clypeum ab aliquo non percutitur immediate à clypeo, ſed ſimul cum clypeo à percutiente. Vnde in aliis ſenſibus immutatio medii eſt cauſa, quod immutetur ſenſus, non autem in tactu; & ratio huius differentiæ eſt, quia in aliis ſenſibus medium eſt ex neceſſitate, in tactu autem quaſi per accidens, inquantum accidit corpora ſe tangentia eſſe humectata. Cæterum licet per ſe tactus non ſentiat per medium extrinſecum, ſentit tamen per medium intrinſecum, & connaturale, quod eſt caro quod patet, quia ita ſe habet, inquit Philoſophus 2. de ani. t. 116. caro, & lingua ad organum ſenſus tactus, ſicut ſe habent aer, & aqua ad organum viſus, auditus, & olfactus; in nullo enim iſtorum ſenſuum poteſt fieri ſenſus, ſi tangatur organum, vt ſi quis ponat corpus album in ſuperficie oculi non videtur. Vnde manifeſtum eſt, qood organum ſenſitiuum in ſenſu tactus eſt intus. Sic enim accidit in hoc ſenſu, ſicut & in aliis, non enim ſentiunt animalia ſenſibilia poſita ſuper organum ſenſus: ſentiunt autem ſenſibilia poſita ſuper carnem. Quare manifeſtum eſt, quod caro non eſt organom, ſed mediom, & per conſequens, quod tactus ſentit per medium internum, non autem per externum,

2. de ani. l. 8. Ad primum ergo dicendum, quod, quia aer, & aqua ſunt facile mutabilia ab extraneis qualitatibos, & præcipue, quando ſint modicæ quantitatis, ſicut accidit in aqua, vel aere, quæ ſunt inter alia duo corpora ſe tangentia, propter hoc non impeditur ſenſus tactus, quin per medium aerem, & aquam fieri poſſit, & minus etiam impedit aer, quam aqua, quia aer habet qualitates tangibiles parum ſenſibiles. Vnde ſi intendantur qualitates tangibiles aeris, vel aquæ, magis impeditur tactus, vt pote cum aer, vel aqua intenſam frigiditatem, vel caliditatem habuerint.

in c. Ad ſecundum dicendum, quod falsa eſt illa differentia inter ſenſum tactus, & reliquos ſenſus, ſed vera eſt, quæ dicta eſt.

in c. Ad tertium dicendum, qood non ſequitur vllus proceſſos in infinitum, quia aer, & aqua ſunt medium, & obiectum ſimol, cum ſimul cum re tacta tangantur, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LXXXI.

De organo tactus.

Deinde conſiderandum eſt de organo tactus.

CIRCA QVOD QVÆRITVR.

Vtrum caro ſit organum tactus, an aliquid iuxta cor.

ARTICVLVS.

Vtrum caro ſit organum tactus, an aliquid iuxta cor.

Videtor quod organum tactus ſit caro, non autem aliquid iuxta cor, vel in corde. Dicit enim Philoſophus p. de hiſtor. animal. cap. 4. & 2. de partib. c. p 5. & 8. quod caro eſt organum tactus, idemque colligitur ex 2. ani. t. 94. & 119. [2. de ani. l. 13. & 15.]

2 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 119. 124. & 3. de ani. t. 69. quod ſenſorium tactus debet eſſe temperatiſſimum, vt exceſſum qualitatum poſſit percipere, ſed huiuſmodi eſt caro, vt colligitur ex Philoſopho 2 de ani. t. 94. vbi dicit ex inſtrumento tactos colligi, quod aliqui ſint ingenioſi, & alii qui non, & ideo quod molles carne ſunt ingenioſi, illi vero, qui habent duram carnem & conſequenter malom tactum, inepti ſecondum mentem, ergo caro eſt organum. [2. de ani. l. 23. & 24. 3. de ani. l. 19. de ſenſu l. 3.]

3 Præterea organum tactus eſt diſperſum per totum corpos, eſt enim fundamentom omnium ſenſuum exteriorum; vnde qoodlibet inſtrumentum cuiuſcunque ſenſus eſt etiam inſtrumentum tactus, & illud, ex quo aliquid dicitor eſſe ſenſitiuum, eſt ſenſus tactus: ſed cor habet particularem locum in medio animalis, vt patet, ergo ſenſorium tactus non eſt circa cor, vel in corde. [de iuuent. l. 3. 2. de ani. l. 19. de ſenſu l. 5.]

4 Præterea dicit Philoſophus 2. de ani. t. 109. quod ſtatim ad tactum carnis ſentimus tangibile; ſed illud eſt organum, ad cuius tactum ſentimus tangibile, ergo caro eſt ſenſorium tactus. [2. de ani. l. 22.]

Sed contra eſt, qood Philoſophus 2. de ani. t. 116. & 2. de part. c. 10. dicit, quod caro non eſt organum tactus, ſed medium, & quod organum tactus eſt aliquid intus. [2. de ani. l. 23.]

2 Præterea dicit Philoſophus de ſenſu. c. 2. de iuuent. c. 1. & de ſomno, & vig. c. 2 quod ſenſorium tactus eſt circa cor. [de ſenſu l. 5. de iuuent. l. 3. de ſomno l. 1.]

Reſpondeo dicendum, quod ſenſorium, & organum vltimum, ſeu primum intrinſecum tactus non eſt caro, quod probatur primo à Philoſopho 2 de ani. t. 116. quia nullum ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium facit ſenſationem; ſed ſenſibile poſitum ſupra carnem facit ſenſationem, ergo caro non eſt ſenſorium tactus. Secundo quia ita ſe habet caro ad organum tactus, inquit idem Philoſophus 2. de ani. t cit. & t. 110 ſicut ſe habent aer, & aqua ad organa viſus, & auditus, ſed aer, & aqua reſpectu horum ſenſuum ſe habent tantum vt medium, licet extrinſecum, ergo & caro erit medium quamuis intrinſecum. Tertio præter carnem multa etiam ſentiont, vt nerui, qui ſunt maxime ſenſitiui, ſimiliter cartilagines, & membranæ, ſed hæc non ſunt ſenſorium tactus, ergo neque caro Quarto ad eondem locum debet tendere ſenſus tactus, in quo eſt primum ſenſitiuum, & primum principium nutritiuum, vt dicit Philoſ. de iouent. c. 2. ſed hæc, vt ibi dicitor ſunt in corde, ergo & in corde debet eſſe ſenſoriom tactus. Non ergo caro eſt ſenſorium tactus. Erit autem vel caro cordis, vel aliquid ioxta cor, vel in corde, quod præter dicta manifeſtum eſt, quia, cum ſit cor oppoſitum cerebro ſecundum ſitum, & qualitatem, nam cerebrum eſt frigidiſſimum omnium, quæ ſunt in corpore, cor autem eſt calidiſſimum inter omnes corporis partes, propter quod & inuicem opponuntur ſecundum ſitum, vt per frigiditatem cerebri temperetur caliditas cordis: vnde eſt, quod illi, qui habent paruum caput ſecundum proportionem cæterorum [2. de ani. l. 4. 2. de ani. l. 25. & 20 & 22. 2. de ani. l. 5. de iuuent. l. de ſenſu l. 5. p. 4. c. 6]

membrorum impetuoſi ſunt tamquam calore cordis non ſufficienter refluxo per cerebrum, & è conuerſo illi, qui excedunt immoderate in magnitudine capitis, ſunt nimis humoroſi, & pingues ratione magnitudinis cerebri calorem cordis impedientis, propterea oportet, quod organum tactus, quod terreum eſt, ſit principaliter in loco calidiſſimo corporis, vt per caliditatem cordis ad temperiem terræ frigiditas reducatur. Quod etiam poteſt manifeſtari per hoc ſignum, quod læſio ſi accidat in locis circa cor, eſt maxime doloroſa. Dicendum ergo eſt quod ſenſorium tactus, ſeu organum vltimum, vel primum intrinſecum eſt cor; ſecundum vero intrinſecum eſt neruus interior, & cerebrum, quod licet ſit de ſe inſenſibile, eſt tamen principium ſentiendi ipſi neruo; organum
de ſenſu.l.5. vero proximum, & primum extrinſecum eſt caro, & quælibet pars ſecundum æqualitatem mixta Dicendum ergo eſt ſenſorium tactus eſſe circa cor.

3.de ani.l.3. Ad primum ergo dicendum, quod caro dicitur organum tactus non quidem per totum corpus diffuſa, ſed caro cordis. Vel dic, quod eſt caro organum primum ſed non vltimum, vt dicit Philoſophus 2. de ani t.145. Vel dicitur organum, quia eſt medium internum, atque adeo inſtrumentum aliquo modo ipſius tactus, non eſt autem ſenſorium tactus, vt dictum eſt, eodemque modo dicendum ad ſecundum.

de ſenſu.l.5. Ad tertium dicendum, quod licet ſenſu tactus animal ſentiat per totum corpus, hoc tamen non facit, quod caro ſit organum vltimum ſeu ſenſorium; quia ſicut alij ſenſus fiunt per medium extrinſecum, ita ta-
2.de ani.l.4 ctus, & guſtus per medium intrinſecum, quod eſt caro, & quæcumque pars ſentiens.

2.de ani.l.22 Ad quartum dicendum cum Philoſopho 2. de ani. t.109. quod ad iudicandum quod caro ſit organum tactus, non eſt ſufficiens ſignum, quod ſimul cum caro tangitur, ſit ſenſus tangibilis, quia & nunc ſi aliquis ſupra carnem extenderet aliquam pelliculam, aut telam ſubtilem, ſtatim ad tactum ipſius quod ſuperextenderetur carni, ſentiretur tangibile, & tamen conſtat, quod ſenſorium ſenſus tactus non eſſet in illa pelle ſuperextenſa, & iterum manifeſtum eſt, quod ſi illa pellis ſuperextenſa fieret connaturalis homini citius per eã ſentiretur. Vnde licet ad tactum carnis, quæ eſt homini connaturalis, ſtatim tangibile ſentiatur, non tamen ſequitur, quod caro ſit ſenſorium tactus, ſed eſt quoddam medium connaturale.

QVÆSTIO LXXXII.

De potentia Tactiua.

Deinde conſiderandum eſt de potentia Tactiua.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum Tactus ſit vna potentia ſpecie.

ARTICVLVS.

Vtrum tactus ſit vna potentia ſpecie.

Videtur quod tactus ſit vna potentia ſpecie. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t.128. quod dan-
2.de ani.l.p. tur quinque ſenſus externi; ſed ſi dantur plures tactus ſpecie, plures eſſent ſenſus externi quam quinque ergo tactus eſt vnus ſpecie.

2 Præterea ſi tactus eſt plures ſpecie, maxime 2.de ani.l.22
quia vnus ſenſus eſt vnius contrarietatis, tactus autem eſt plurium contrarietatum calidi, & frigidi, humidi, & ſicci: ſed hoc non impedit, quia auditus eſt vnus ſenſus ſpecie, & tamen eſt plurium contrarietatum, acuti, & grauis, magni, & parui, aſperi, & lenis & ſimiliter viſus eſt vna potentia ſpecie, & tamen eſt plurium contrarietatum, albi, & nigri, pulchri, & turpis, & ſimilium, ergo tactus eſt vnus ſpecie.

3 Præterea in potentiis ſenſitiuis nihil differt ſpecie niſi propter diuerſa genera ſenſibilium: ſed tangibilia conueniunt genere: ſingulæ enim contrarietates tangibilium conueniunt in vno genere proximo, & omnes in vno genere communi, quod eſt obiectum tactus ſecundum rationem communem, ergo tactus eſt vna potentia ſpecie. de ſenſu l.19 p.p.q.78.a.3.ad 3.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani t.109. dicit quod ſenſus tactus non eſt vnus ſpecie, ſed plures 2.de ani.l.22.

2 Præterea vnus ſenſus eſt tantum vnius contrarietatis, ſicut viſus albi, & nigri: auditus grauis, & acuti: guſtus amari, & dulcis: ſed in tangibili, quod eſt obiectum tactus, ſunt multæ contrarietates primæ, puta calidi, & frigidi, humidi, & ſicci, ergo tactus non eſt vnus ſpecie, ſed plures. ibid.

Reſpondeo dicendum, quod licet Philoſophus ſenſerit tactum non eſſe vnam potentiam ſpecie, ſed plures, quia eſt plurium contrarietatum per ſe primo, qui tamen non ſeparantur ab inuicem ſecundum organum, ſed per totum corpus ſe comitantur, & ideo earum diſtinctio nõ apparet: poſſet tamen dici, quod omnes illæ contrarietates, & ſingulæ conueniunt in vno genere proximo, & omnes in vno genere communi, quod eſt obiectum tactus ſecundum rationem communem, ſed illud genus commune eſt innominatum, ſicut & genus proximum calidi, & frigidi, & genus comprehendens colorem, & viſibilia per noctem, & ipſum lumen, hæc enim duo genera ſunt innominata, & ex his patet ad obiecta. p.p 78.a.3. ad 3. 2.de ani.l.14

QVÆSTIO LXXXIII.

De ſenſibus internis.

Deinde conſiderandum eſt de ſenſibus internis. Circa, quos duo conſideranda ſunt, potentiæ ipſæ, & earum organa: nam obiectum ex horum patebit conſideratione; de ſpeciebus vero ſenſibilibus nihil ſupereſt dicendum præter dicta de ſpeciebus ſenſibilibus in communi; & ſi quæ ſuperſunt cognoſcenda, nota fient ex his, quæ dicentur de potentiis ſenſitiuis internis, & earum organis.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo Vtrum præter ſenſus externos detur aliquis ſenſus internus.
2 *Quot ſunt ſenſus interni.*
3 *Vtrum omnes ſenſus interni inſint omnibus animantibus.*
4 *Vtrum detur ſenſus agens.*

ARTICVLVS I.

Vtrum præter ſenſus externos detur aliquis ſenſus internus.

3. de ani. l. 3. Videtur quod præter ſenſus externus non detur aliquis ſenſus internus. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 14. quod diſcernere inter ſenſibilia, vt inter album, & dulce pertinet ad tactum, qui eſt ſenſus externus; ſed potiſſimum ponitur ſenſus internus, vt diſcernat inter ſenſibilia externa, vt inter album, & dulce, & ſimilia, ergo non datur ſenſus internus.

p. p. 78 a. 4. arg. 2. 2 Præterea ad id, ad quod ſufficit ſenſus proprius, & exterior, non oportet ponere aliquam vim apprehenſiuam interiorem; ſed ad iudicandum de ſenſibilibus ſufficiunt ſenſus proprij, & exteriores, nam vnuſquiſque ſenſus exterior iudicat de proprio obiecto, ergo idem quod prius.

arg. 3. 3 Præterea ſenſus externus etiam videtur ſufficere ad hoc, quod percipiat ſuum actum, quia cum actio ſenſus ſit quodammodo medium inter potentiam, & obiectum, videtur quod multo magis viſus poſſit ſuam viſionem tamquam ſibi propinquiorem percipere, quam calorem, & ſic de aliis, ergo non neceſſarium fuit ad hoc ponere ſenſum internum.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 136. & de ſenſu cap. vlt docet præter quinque ſenſus externos dari alios ſenſus internos.

de ſomno l. 3. 2 Præterea ſomnus eſt paſſio ſenſus, vt dicit Philoſophus de ſomno c. 2 ſed non eſt paſſio ſenſus externi, vt ait Philoſophus ibidem, ergo eſt paſſio ſenſus interni, & its præter ſenſus externos datur alius ſenſus internus.

3. de ani. l. 2. & 1. q de ani. a 13 e p p. 78 a 4. de ſomniis l. 2. p. d 27 q. 2. a p. c. Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dari præter ſenſus externos aliquem ſenſum internum; & ratio huius eſt, quia ad perfectam ſenſus cognitionem non ſolum requiritur quod ſenſus recipiat ſpeciem à ſenſibilibus, quod pertinet ad ſenſum proprium, & externum, ſed etiam, quod de ſenſibilibus perceptis dijudicet, illa ab inuicem diſcernat, & ſenſationes ſenſuum externorum, eorumque ſenſibilia in abſentia percipiat, quæ ad nullum ſenſum externum proprium pertinere poſſunt, quare neceſſe eſt, quod detur ſenſus internus, ad quem prædicta pertineant.

3. de ani. l. 3. Ad primum ergo dicendum, quod diſcretio inter ſenſibilia attribuitur à Philoſopho tactui, non ſecundum quod eſt ſenſus proprius, ſed ſecundum quod eſt fundamentum omnium ſenſuum, & propinquius ſe habens ad fontalem radicem omnium ſenſuum qui eſt ſenſus communis.

p. p. q. 78. a. 4. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod ſenſus proprius iudicat de ſenſibili proprio, diſcernendo ipſum ab aliis, quæ cadunt ſub eodem ſenſu, ſicut diſcernendo album a nigro, vel a viridi, ſed diſcernere album à dulci neque viſus, neque guſtus poteſt, quia oportet, quod qui inter aliqoa diſcernit, vtrumque cognoſcat. Vnde oportet, quod ad ſenſum cõmmunem pertineat talis diſcretionis iudicium, ad quem referuntur ſicut ad communem terminum omnes apprehenſiones ſenſuum, à quo etiam percipiuntur ſenſationes ſenſuum externorum, ſicut cum aliquis videt ſe videre; hoc enim non poteſt fieri per ſenſum proprium, qui non cognoſcit niſi formam ſenſibilis, à quo immutatur, in qua immutatione perficitur viſio; & ex hac immutatione ſequitur alia immutatio in ſenſu communi, qui viſionem percipit, & ex his patet ad tertium.

ARTICVLVS II.

Quot ſint ſenſus interni.

Videtur quod ſint pauciores ſenſus interni quam quatuor, qui à Philoſopho ponuntur, puta ſenſus communis, phantaſia ſeu imaginatio, memoria, & vis æſtimatiua in brutis, & cogitatiua in homine. p. p. q. 78. a. 4. arg. 3. Commune enim non diuiditur contra propriũ, ergo ſenſus communis non debet numerari inter ſenſus interiores, & ſic erunt pauciores, quam quatuor.

2 Præterea vnus ſenſus interior ſufficit ad cognoſcendum differentias omnium ſenſibilium, & ad percipiendas ſenſationes ſenſuum externorum, quod eſt magis difficile, ergo & poterit id, quod eſt minus difficile, quodque tribuitur aliis ſenſibus internis, puta cognoſcere rem in præſentia, vel in abſentia, atque adeo præteritam; recipere, & retinere ſpecies, & cognoſcere intentiones non ſenſatas, illaſque componere: nam & ſenſus externus videt per breue tempus rem præteritam, & abſentem, vt dictum eſt, & conſeruat ſpecies aliquandiu: & ſicut idem ſenſus diſcernit inter ſenſationem, & ſenſibile, ita poterit diſcernere inter intentiones non ſenſatas, & ipſa ſenſibilia, ergo ſenſus interni ſunt pauciores, quam quatoor. ibid. ad 2.

3 Præterea dicit Philoſophus de mem. & remin. c. p. quod phantaſticum; & memoratiuum ſunt paſſiones primi ſenſitiui, ſeu ſenſus communis: ſed paſſio non diuiditur contra ſubiectum, ergo memoria, & phantaſia non ſunt potentiæ diſtinctæ à ſenſu communi. p. p. arg. 5 q ani. a. 13. arg. 8

4 Præterea intellectus minus dependet à ſenſu, quã quæcunque potentia ſenſitiuæ partis: ſed intellectus nihil cognoſcit niſi accipiendo à ſenſu: vnde dicitur in p. poſter. quod quibus deeſt vnus ſẽſus, deficit vna ſcientia, ergo multo minus debet poni vna potentia ſenſitiuæ partis ad percipiendum intentiones, quas non percipit ſenſus, quam vocant æſtimatiuam. p. p. arg. 4.

5 Præterea æſtimatiua non differt ab intellectu, vt enim docet Philoſophus 2. de ani. t. 154. differentiæ æſtimatiuæ ſunt ſcientia, opinio, & prudentia, quæ ad intellectum pertinent, & 3. de ani. t. 5. dicit quod intellectus eſt ille, quo anima intelligit, & exiſtimat; ſed intellectus eſt diſtinctus a ſenſu, vt patet, ergo æſtimatiua non eſt virtus ſenſitiua interior. 3. de ani. l. 4; & l. 7.

6 Præterea cogitatiua in homine reſpondens æſtimatiuæ in brutis eſt ipſemet intellectus, quod patet tum ex Philoſopho 2. de ani. t. 18. vbi ait animam definitam eſſe vegetatiuo, ſenſitiuo, cogitatiuo, & motu, vbi per cogitatiuum neceſſario debet intelligere intellectiuum, alioqui diſiunctio eſſet manca, cum peculiare membrum deſideretur, tum quia officium cogitatiuæ dicitur eſſe diſcurrere de ſingularibus, ſed diſcurſus cum nitatur propoſitionibus vniuerſalibus, quę ad ſolum intellectum ſpectant, pertinet ad intellectum, ergo cogitatiua eadem eſt cum intellectu. 2. de ani. l. 3

7 Præterea actus cogitatiuæ, qui eſt conferre, & componere, & diuidere, & actus reminiſcentiæ, qui eſt quodam ſyllogiſmo vti ad inquirendum, non minus diſtat ab actu æſtimationis, & memorię, quam actus æſtimatiuæ, debent ergo vel cogitatiua, & reminiſcentia poni aliæ vires præter æſtimatiuam, & memoratiuam: vel æſtimatiua, & memoratiua non debent poni aliæ vires præter phantaſiam. P. p. arg. 5.

8 Præterea Philoſophus de ſenſu c. p. duos tantum ponit ſenſus internos, dicens maxime communia, & propria animalium eſſe ſenſum, & memoriam. de ſenſu l.

9 Præterea omnia, quæ cognoſcuntur per ſenſum 9. de 15 a

gnoſcũtur etiam per intellectum: ſed intellectus non eſt diſtinctus in plures potentias, ergo nec ſenſus.

p p. arg. ſed contra. 10 Videtur quod ſenſus interni ſint plures, quam quatuor. Auicenna enim in ſuo libro de anima ponit quinque potentias ſenſitiuas interiores, ſcilicet ſenſum communem, phantaſiam, imaginatiuam, æſtimatiuam, & memoriam.

p p a 4. 11 Præterea præter memoriam, quæ eſt conſeruatiua intentionum non ſeparatum datur in homine reminiſcentia, quæ ſyllogiſtice inquirit præteritorum memoriam ſecundum intentiones indiuiduales, ergo ſenſus interni ſunt plures quam quatuor.

3 de ani l. 3. 6 de ani. l. 3. p. met. l. p. 1 de ani l. 10 T. 10 v intellectus n. 7 & 10. Sed contra eſt, quod Philoſophus meminit tantum quatuor ſenſuum interiorum, ſenſus communis 2. de ani a t. 144. vſque ad t. 150. & de iuuentute c. 2 phantaſiæ, ſeu imaginationis 1. de ani. à t. 55. vſque ad finem: memoriæ, ſeu reminiſcentię, lib. peculiari de mem. & reminiſc æſtimatiuæ p. met. c. p vbi docet quædam animalia eſſe prudentia, quædam non: eſt autem prudentia naturalis in brutis vis æſtimatiua, quæ eſt potentia apprehenſiua conuenientis, & nociui. cogitatiuæ vero, quæ reſpondet æſtimatiuæ in animalibus 3. de ani t. 20. vbi illam vocat intellectum paſſiuum, quem dicit eſſe corruptibilem, & ſine illo intellectum nihil intelligere.

p p 78 a. 4. q. ſequenti. 2 Præterea ex diuerſitate organorum arguitur diuerſitas potentiarum, ſed in homine reperiuntur quatuor organa præter organa ſenſuum exteriorum, vt dictum eſt, ergo ſunt quatuor ſenſus interni.

q. de ani. a. 13. c. 3 Preterea ad perfectam ſenſus cognitionem quinque requiruntur, primo quod ſenſus recipiat ſpecies à ſenſibilibus, & hoc pertinet ad ſenſus proprios, & externos. Secundo quod de ſenſibilibus perceptis dijudicet, & diſcernat ad inuicem quod oportet fieri per potentiam, ad quam omnia ſenſibilia perueniũt, qui dicitur ſenſus communis. Tertio quod ſpecies ſenſibilium receptæ in eorum abſentia conſeruentur: & hoc etiam eſt neceſſarium reduci in aliquam potentiam: nam etiam in rebus corporalibus aliud eſt principium recipiendi, aliud conſeruandi; cum interdum quæ ſunt bene receptibilia ſint male conſeruatiua, huiuſmodi autem potentia dicitur imaginatio, ſeu phantaſia. Quarto requiruntur intentiones aliquæ, quas ſenſus non apprehendit, ſicut nociuum, & vtile, & alia huiuſmodi, & ad hæc cognoſcenda peruenit homo inquirendo, & conferendo; alia vero animalia quodam naturali inſtinctu, ſicut ouis naturali inſtinctu fugit lupum, vt nociuum, vnde ad hoc eſt in aliis animalibus ęſtimatiua naturalis, in homine autem vis cogitatiua, quæ eſt collatiua intentionum particularium, vnde & ratio particularis dicitur, & intellectus paſſiuus. Quinto requiritur, quod ea, quæ prius fuerunt apprehenſa per ſenſum, & interius conſeruata, iterum ad actualem conſiderationẽ reuocentur; & hoc pertinet ad vim memoratiuã, quæ in aliis animalibus eſt ſine inquiſitione, in hominibus vero eſt cum inquiſitione & ſtudio: vnde in hominibus non ſolum eſt memoratiua, ſed etiam reminiſcitiua. Neceſſe autem eſt hanc potentiam diſtingui ab aliis internis, quia actus aliarum eſt ſecundum motũ à rebus ad animam; actus autem huius eſt ſecundum motum ab anima ad res; diuerſi autem motus diuerſa principia motiua requirunt, principia autem motiua potentiæ dicuntur, & ſic patet eſſe quatuor ſenſus internos.

p p. q 78 a. 4. c. q de ani a 13. de mem & remin. l. 2 op. 45 c. 4. Reſpondeo dicendum, quod cum natura non deficiat in neceſſariis, oportet eſſe tot actiones animæ ſenſitiuæ, quot ſufficiunt ad vitam animalis perfecti; & quæcunque harum actionum non poſſunt reduci in vnum principium, requirunt diuerſas potentias; cum potentia animæ nihil aliud ſit, quam proximum principium operationis animæ, eſt autem conſiderandum, quod ad vitam animalis perfecti requiritur, quod non ſolum apprehendat rem ad præſentiam ſenſibilis, ſed etiam ad eius abſentiam, alioqui cum animalis motus, & actio ſequantur apprehenſionem, non moueretur animal ad inquirendum aliquid abſens; cuius contrarium apparet maxime in animalibus perfectis, quæ mouentur motu progreſſiuo; mouentur enim ad aliquid abſens apprehenſum; oportet ergo quod animal per animã ſenſitiuam non ſolum recipiat ſpecies ſenſibilium, cum præſentialiter immutatur ab eis, ſed etiam eas retineat, & conſeruet, recipere autem, & retinere reducuntur in corporibus ad diuerſa principia; Nam humida bene recipiunt, & male retinent; è contrario autem eſt de ſiccis. Vnde cum potentia ſenſitiua ſit actus organi corporalis, oportet eſſe aliam potentiam quæ recipit ſpecies ſenſibiles, & quæ conſeruat. Rurſum conſiderandum eſt, quod, ſi animal moueretur ſolum propter delectabile, & contriſtabile ſecundum ſenſum, non eſſet neceſſarium ponere in animali niſi apprehenſionem formarum, quas percipit ſenſus, in quibus delectatur, aut horret, ſed neceſſarium eſt animali, vt quærat aliqua, vel fugiat, non ſolum quia ſunt conuenientia, vel non conuenientia ad ſentiendum, ſed etiam propter aliquas alias commoditates, ſiue nocumenta. Sicut ouis videns lupum venientem fugit, non propter indecentiam coloris, vel figuræ, ſed quaſi inimicum naturæ, & ſimiliter auis colligit paleam, non quia delectet ſenſum, ſed quia eſt vtilis ad nidificandum. Neceſſarium eſt ergo animali, quod percipiat huiuſmodi intentiones, quas non percipit ſenſus exterior. & huius perceptionis oportet eſſe aliquod aliud principium; cum perceptio formarum ſenſibilium ſit ex immutatione ſenſibili, non autem perceptio intentionũ prædictarum, ſic ergo ad receptionem formarum ſenſibilium ordinatur ſenſus proprius, & communis, de quorum diſtinctione dictũ eſt, & poſt etiam dicetur. Ad harum autem formarum retentionem, aut conſeruationem ordinatur phantaſia, ſiue imaginatio, 3. p. q. 10. a. 3 ad p. quaſi theſaurus quidam formarum per ſenſum acceptarũ, quæ proinde eſt altior potentia, quam ſenſus exterior, licet in hoc ſit maxima certitudo, quia eſt principium omnis cognitionis humanæ, & ſemper oportet principia cognitionis eſſe exteriora. Ad apprehendendum autem intentiones, quæ per ſenſum non accipiuntur, ordinatur vis æſtimatiua. Ad conſeruandum autem eas vis memoratiua, quæ eſt theſaurus quidam huiuſmodi intentionum: cuius ſignũ eſt, quod principium memorandi ſit in animalibus ex aliqua huiuſmodi intentione. puta quod eſt nociuum, vel conueniens; & ipſa ratio præteriti, quam attendit memoria, inter huiuſmodi intentiones computatur. Conſiderandum eſt autem, quod, quantum ad formas ſenſibiles, non eſt differẽtia inter hominẽ, & alia animalia: ſimiliter enim immutantur à ſenſibilibus exterioribus: ſed quantũ ad intentiones prædictas differentia eſt. Nam alia animalia percipiunt huiuſmodi intentiones ſolum quodam naturali inſtinctu, homo autem per quandam collationem, & ideo, quæ in aliis animalibus dicitur æſtimatiua naturalis, in homine dicitur cogitatiua, quæ per collationẽ quandã huiuſmodi intentiones adinuenit. Vnde etiã dicitur ratio particularis. cui medici aſſignant determinatum organũ, ſcilicet mediam partem capitis Eſt enim collatiua intentionum indiuidualium, ſicut ratio intellectiua intentionum vniuerſalium, ex parte autem memoratiuæ, non ſolum habet memoriam, ſicut cætera animalia in ſubita recordatione præteritorum, ſed etiam reminiſcentiam, quaſi ſyllogiſtice

inquirendo præteritorum memoriam ſecundum indiuiduales intentiones. Auic. vero ponit quintam potentiam mediam inter æſtimatiuam, & imaginatiuam, quæ componit, & diuidit formas imaginatas, vt patet enim ex forma imaginata auri, & forma imaginata montis, componimus vnam formam montis aurei, quem nonquam vidimos. Sed iſta operatio non apparet in aliis animalibus ab homine, in quo ad hoc ſufficit virtus imaginatiua, cui etiam hanc actionem attribuit Auic in quodam lib. quem fecit de ſenſu, & ſenſibilibus, & ſic non eſt neceſſe ponere niſi quatuor vires ſenſitiuæ partis, ſcilicet ſenſum commuoem, imaginationem, æſtimatiuam, & memoratiuam.

p. p. 78, a. 4. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod ſenſus interior non dicitur communis per prædicationem, ſicut genus; ſed ſicut communis radix, & principium exteriorom ſenſuum.

arg. a. ſed contra & in c. Ad ſecundum dicendum, quod præter ſenſum commonem neceſſe eſt dare alios ſenſus internos, vt patet ex diuerſis organis, & ex diuerſis actionibus, quæ plura principia diſtincta requirunt. Falſum autem eſt ſenſum externum percipere rem in abſentia, & rem præſentem, vt dictom eſt.

q. 59. a. 2.

p. p. ad 3. Ad tertium dicendum, quod ſicut vna potentia oritur ab anima mediante alia, vt ſupra dictum eſt, ita eoam anima ſubiicitur vni potentiæ mediante alia; & ſecundum hunc modum phantaſticum, &

de mem. c. 1. memoratiuum dicuntur paſſiones primi ſenſitiui. Vel dic, quod phantaſia & memoria dicuntur paſſiones ſenſus communis, non quia ab illo non diſtinguatur, ſed quia ſenſus communis eſt radix phantaſiæ, & memoriæ, eum præſupponant actum ſenſus communis; ſicut nutritiua, licet ſit radix augmentatiuæ, & generatiuæ, quarum vtraque vtitur alimento, diſtinguitur tamen ab illis.

Ad quartum dicendum, qood licet intellectus operatio oriatur a ſenſu, tamen in re apprehenſa per ſenſum intellectus molta cognoſcit, quæ ſenſus percipere non poteſt, & ſimiliter æſtimatiua, licet inferiori modo.

3. de ani. l. 4 Ad quintum dicendum: quod Philoſophus t. 154.

3. de ani. l. 7. 2. de ani loqoitur de exiſtimatioae intellectuali, non autem de ſenſitiua. & ſimiliter tex. 53. de ani. per exiſtimatioaem intelligit illam quæ eſt intellectualis. Vnde alia lectio ſic habet. Dico autem intellectum, quo anima opinatur, & intelligit, opinio autem per-

43. de ani. tinet ad intellectum, vt docet Philoſophus 2. de ani. t. 152 Neque hoc mirum eſt, quia 3 de ani. t. 56. Philoſophus duplicem facit phantaſiam ſenſitiuam, & rationalem, ſeu intellectualem, ſequens nominis rationem. Nam phantaſia apparitio quædam eſt: apparet autem aliquid, & ſecundum ſenſum, & ſecundum rationem. Phantaſia etiam habet ſuam operationem in abſentia ſenſibilium, vt ratio, & intellectus

Tho v. cogitatiua & v. intellectus n. 7. & 10 Ad ſextum dicendum, quod cogitatiua diſtinguitur ab intellectu nam ratiocinatur de vniuerſalibus, illa de intentionibus indiuidualibus. vnde & intellectus nominatur, quatenus habet abſolutum iudicium de ſingularibus, & eſt in confinio intellectus, & ſupra omnes alias potentias ſenſitiuæ partis, & eſt tantum in homine. Neque hoc mirum eſt, quod cogitatiua nobis eleuetur ad aliquid efficiendum, puta ad diſcurrendum circa ſingularia, quod non poteſt vis æſtimatiua in brutis. Cum enim ſecondum regulam Dion. c. 7. d. n. principia ſecundorum iungantur finibus primorum, cogitatiua, quæ eſt quid altiſſimum in parte ſenſitiua, attingens quodammodo ad partem intellectiuam aliquid participabit illius, quod eſt in parte intellectiua infimum, ſcilicet, rationis diſcurſum; præterea, quia ſicut ſenſitiuus appetitus in homine, quia in illo habet quandam excellentiam, ſcilicet, quod natus eſt obedire rationi, poteſt eſſe principium actus voluntarij, & conſequenter eſſe ſubiectum peccati, quod eſt proprium hominis, qui ex ſuis actibus laudatur, vel vituperatur, eum tamen ſenſus ſit communis nobis, & brutis, ita cogitatiua ex eo, quod in nobis rationi coniungitur, habebit in nobis aliquam excellentiam. Vnde ad textum Philoſophi dicendum, quod alij textus ſic habent Anima determinata eſt vegetatiuo, ſenſitiuo, intellectiuo, & moto.

Ad ſeptimum dicendum, quod illam eminentiam habet cogitatiua, & memoratiua in homine, non per id, qood eſt proprium ſenſitiuæ partis ſed per aliquem affinitatem, & propinquitatem ad rationem vniuerſalem, ſecundum quandam influentiam, & ideo non ſunt aliæ vires, ſed eædem perfectiores, quam ſint in aliis animalibus. p. p. ad 5.

Ad octauum dicendum quod Philoſophus loco cit. de ſenſu tantum meminit ſenſus communis, & memoriæ, non autem imaginationis, & æſtimationis, quia hæ non diſtinguuntur à ſenſu ex parte rei cognitæ, ſunt enim præſentium, vel quaſi præſentium, ſed memoria diſtinguitur per hoc, quod eſt præteritorum, inquantum præterita ſunt. de ſenſu l. 8

Ad nonum dicendum, quod ſenſus recipit ſpecies ſenſibilium ex organis corporalibus, & eſt cognoſcitiuos particularium, intellectus autem recipit ſpecies rerum abſque organo corporali, & eſt cognoſcitiuus vniuerſalium, & ideo aliqua diuerſitas obiectorum requirit diuerſitatem potentiarum in parte ſenſitiua, quæ non requirit diuerſitatem potentiarum in parte intellectiua. Recipere enim, & retinere in materialibus non eſt ſecundum idem, ſed in immaterialibus ſecundum idem eſt. Et ſimiliter ſecondum diuerſos modos immutationis oportet diuerſificare ſenſum, non autem intellectom. q. de an. a. 15. ad 19.

Ad decimum, & vndecimum dictum eſt. in c. & ad arg.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnes potentiæ ſenſitiuæ internæ inſint omnibus animalibus.

VIdetur quod non omnia animalia habeant omnes ſenſus internos. Dicit enim Philoſophus de ſenſu. c. p. quod ſenſus, & memoria ineſt fere omnibus animalibus, ergo non omnibus inſunt de ſenſu l. p.

2 Præterea dicit Philoſophus p. met. c. p. quod quædam animalia carent memoria, & conſequenter & phantaſia, quam illa ſequitur, ergo idem quod prius. p. metap. l. p.

3 Præterea 2. de ani. t. 116. dicitur, quod quibuſdam animalibus non ineſt imaginatio, vt apibus, & formicis, & vermibus, & t. 157. dicitur, quod imaginatio ineſt plurimis animalibus, quare non omnibus. 3. de ani. l. 5

Sed contra eſt, quod Philoſophus docet ſenſum communem eſſe in omnibus animantibus de ſenſu. c. 2. ſimiliter & imaginationem 3 de ani. t. 56. ſimiliter & memoriam, nam hæc phantaſiam ſequitur, & 2. de ani. t. 27 & 28. dicit omnibus animantibus ineſſe appetitum conuenientis, & per conſequens fugam nociui: ſed talis appetitus ſequitur apprehenſionem conuenientis, & nociui, quæ eſt propria potentiæ æſtimatiuæ, vt dictum eſt, ergo omnes ſenſus interni inſunt omnibus animantibus. de ſenſu l. 1. & 13 de ani. l. 16. 2. de ani. l. 5.

Reſpondeo dicendum, qood omnes ſenſus interni quodammodo inſunt omnibus animantibus, quodammodo non. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod

animantia ſont in duplici differentia , quædam enim
ſunt perfecta , quibus præter tactum inſunt alij
ſenſus : quibus nimirum non ſolum ineſt ſenſitiuum
ſine motu progreſſiuo , vt oſtrea , ſed quæ præter id
habent motiuum ſecundum motum progreſſiuum:
quædam imperfecta , quibus nimirum ineſt ſolum
1.de ani l.16 ſenſus tactus , vt docet Philoſophus 3. de ani t. 56. ſi
& de ſenſu. ergo loquamur de ſenſu communi , hic ineſt omni-
l p.3 a. bus animantibus ſiue perfectis, ſiue imperfectis, pri-
3 de ani,l 3. mo quia ad illum perueniunt immutationes om-
de iuuent. nium ſenſuum , ſicut ad communem terminum , vt
l.3. dicit Philoſophus 2. de ani.t. 149. ſecundo quia ſi
ibid. tactui tribuitur à Philoſopho 2. de ani.t. 146 diſcre
tio ſenſibilium , puta albi , & dulcis, non id tribuitur
illi quatenus eſt ſenſus proprius , ſed quatenus eſt
idid. fundamentum omnium ſenſuum , & propinquius ſe
habet ad fontalem radicem omnium ſenſuum , qui
eſt ſenſus communis. Tertio , quia non alia ratione
organum tactus eſt circa cor, quam quia ibi eſt or-
ganum primi ſenſitiui , ſeu ſenſus communis , in
quem fiunt alterationes omnium ſenſuum , vt dicit
Philoſophus de iuuent. c. 2. Qusrto quia , vt dicit
ibidem , in eadem parte eſt primum ſenſitiuum , ſeu
ſenſus communis , & principium nutritiuum , hæc
enim duo ſunt inſeparabilia , ſed principium nutri-
tiuum ineſt omnibus animalibus , ergo & ſenſus
communis. Si vero loquamur de imaginationa , ſeu
phantaſia , hæc cum ſit motus factus à ſenſu ſecun-
3.de ani l.6. dum actum , vt dicit Philoſophus 2. de ani t. 161. re-
quirit aliam potentiam, quam ſenſitiuam externam;
cum enim ſecundum diuerſitatem actuum diſtin-
guantur potentiæ, & diuerſitas motus requirat di-
uerſa mobilia , quia quod mouetur non mouet ſei-
pſum , ſed alterum ; neceſſarium videtur , quod ſit
alia potentia phantaſia, ſeu imaginatio à ſenſu. Eſt
3.de ani.l.16 autem , vt ducet Philoſophus 3. de ani. t 57. phan-
taſia duplex, vna ſenſibilis , quæ animalibus conue-
nit , altera deliberatiua , quæ tantum eſt in homini-
bus , quia conſiderare vtrum hoc ſit agendum , aut
hoc, quod eſt deliberare , opus eſt rationis. Senſibi-
lis autem ita conuenit animalibus , vt reperiatur in
omnibus etiam imperfectis, quæ decisa viuunt, nam
1.de ani l.4. vtraque pars animalis inſecti retrahit ſe , ſi pungitur,
& etiam habet motum ſecundum locum , vt ad ſen-
ſum apparet, & per conſequens debet habare phan-
taſiam , quia hæc , vt dictum eſt , nihil aliud eſt,
quam motus factus à ſenſu ſecundum actum : &
præterea appetitum, nam ad ſenſum de neceſſitate
ſequitur lætitia, & triſtitia, ſiue delectatio , & do-
lor. Neceſſe enim eſt ſi ſenſibile perceptum eſt con-
ueniens , quod ſit delectabile , ſi autem eſt noci-
uum , quod ſit doloroſum. Vbi autem eſt dolor , &
ibid & 2. de delectatio , oportet quod ſit deſiderium , & appeti-
ani l.6. tus ; & ita neceſſe eſt quod ſi pars deciſa ſentit, quod
etiam habeat appetitum : verum quia phantaſiæ
communiter tribuitur determinatum organum in
corpore , ideo ſciendum , quad phantaſia ſenſibilis
duplex eſt , vna determinata , quæ ſolis animalibus
perfectis conuenit , quæ nimirum in illis remanet,
etiam abeuntibus ſenſibilibus, cuique organum de-
terminatum tribuitur ad maiorem perfectionem, &
determinationem ſui actus , ſine quo phantaſiæ
actus nullo modo eſſe poſſet, ſicut actus viſus nullo
modo poteſt eſſe ſine oculo. Altera eſt indetermina-
ta , & confuſa , quæ ineſt animalibus imperfectis,
quia motus phantaſiæ non remanet in eis poſt ap-
prehenſionem ſenſus , quod verum eſt etiam in for-
micis , & apibus nedum vermibus , & alijs animali-
de ani l.5. bus imperfectis. Licet enim in earum operatione
plurimum prudentiæ appareat , vt in illis videatur
eſſe phantaſia determinata , vere tamen non hæc,

ſed alia indeterminata illis ineſt , nam opera illa pru-
dentiæ formica , & apis operantur naturali inclina-
tione , non ex hoc , quod habeant phantaſiam de-
terminatam , & diſtinctam a ſenſu ; non enim phan-
taſiantur aliquid , niſi dum mouentur à ſenſibili,
quod autem operantur propter finem , quaſi proui-
dentes in futurum non contingit ex hoc , quod ha-
beant aliquam imaginationem ipſius futuri , ſed
imaginantur actus præſentes , qui ordinantur ad fi-
nem ex naturali inclinatione magis quam ex appre-
henſione. illa autem animalia ex Philoſopho phan
taſiam habent determinatam , & perfectam , qui-
bus aliquid ſecundum phantaſiam apparet , etiam
dum non actu ſentitur Propterea vero animalibus 3 deani l.16
imperfectis ineſt imperfecta , & indeterminata
phantaſia , animalibus vero perfectis perfecta , &
determinata , quia animalibus , ſicut mouentur , ita
illis ineſt phantaſia , ſicut & concupiſcentia , vt do-
cet Philoſophus 3. de ani.t. 56. mouentur autem
animalia imperfecta , vt dicit Philoſophus ibidem,
non determinate , quaſi intendentes aliquem deter-
minatum locum in ſuo motu , ſicut accidit in anima-
libus perfectis , quæ mouentur motu progreſſiuo,
quæ imaginantur aliquid diſtans , & illud concupiſ-
cunt , & ad illud mouentur. Nam illa non imagi-
nantur aliquod diſtans , quia nihil imaginantur niſi
ad præſentiam ſenſibilis, ſed cum læduntur , imagi-
nantur illud , vt nociuum , & retrahunt ſe , & cum
delectantur , extendunt ſe ſuper illud , & applicant
ſe illi & ſic in eis eſt phantaſia, & concupiſcentia in-
determinata , inquantum imaginantur , & concu-
piſcunt aliquid , vt conueniens , non autem vt hoc,
aut illud , aut hic, aut ibi, ſed habent confuſam ima-
ginationem , & concupiſcentiam Et ex his ſequi- Tab u æſti-
tur , quod etiam omnibus animalibus, ſiue perfectis, ma tiua n.p
ſiue imperfectis, conuenit vis æſtimatiua : cum enim & 4.a. de
hæc apprehendat rationem conuenientis , & nociui, ani l.13.
quam ſenſus exterior non apprehendit, & detur ani-
malibus , vt per eam ordinantur in actiones pro-
prias , vel paſſiones proſequendas , vel fugiendas, ſi-
cut omnibus animalibus conuenit apprehendere cō- 3 de ani,l. 6;
ueniens , & nociuum , & illud appetere , vel fugere, l 5.
vt dictum eſt ita omnibus conuenit æſtimatiua natu- l.7.
talis , quæ propterea neceſſario debet eſſe potentia 3 d.35 . q.p.
diſtincta a ſenſibus externis , & ab alijs internis, quia a. 2. quæ-
habet actum , & motum diuerſum ab actibus , & ſtiuncula, 2.
motibus aliorum ſenſuum : & conſequenter debet ad p.a.2.c.
habere proprium organum , quia pars ſenſitiua non q.25 de ver.
habat aliquam operationem ſine organo , vt dicit a.2.c.
Philoſophus 3. de ani. t. 7. ad differentiam intella-
ctus , qui eſt ſeparatus ab organo : & hæc potentia
cæteris potentijs ſenſitiuis nobilior eſt , & eſt ſupre-
ma partis ſēſitiuæ, quia participat aliquid rationis, &
ideo continuat animalia cum hominibus Sciendum
enim eſt , quod quia vt dicit Dionyſ. c. 7 d n. diuina
ſapientia coniungit fines primorum principijs ſecun-
dorum , quia omnis natura inferior in ſui ſupremo
attingit ad infimum naturæ ſuperioris , ſecundum
quod participat aliquid de natura ſuperioris ; quam-
uis deficienter , ideo tam ex parte apprehenſiua-
rum virium, quam ex parte appetitiuarum ſenſitiuæ
partis aliquid eſt , quod competit ſenſibili animæ
ſecundum propriam naturam , aliquid vero , ſecun-
dum quod habet aliquam participationem modi-
cam rationis , attingens ad vltimum eius in ſui ſupre-
mo , quod enim animal imaginetur , & conſeruet
formas acceptas per ſenſum , hoc eſt de natura ſen-
ſitiuæ apprehanſionis ſecundum ſe , & competit
imaginationi, quæ proinde conuenit animæ ſenſibili
ſecundum propriam rationem , ſed quod apprehen-
dat illas intentiones , quæ non cadunt ſub ſenſum,

ſicut amicitiam, vel inimicitiam & huiuſmodi hoc eſt ſenſitiuæ partis. ſecundum quod attingit rationem. Vnde pars illa in hominibus, in quibus eſt perfectior, propter coniunctionem ad animam rationalem, dicitur ratio particularis, quia confert de intentionibus particularibus: in alijs autem animalibus, quia non confert, ſed ex inſtinctu naturali habet huiuſmodi intentiones apprehendere, non dicitur ratio, ſed æſtimatio. Quamquam & alia ratione differunt inter ſe cogitatiua hominis, & vis æſtimatiua bruti, quod licet vtraque apprehendat tantum ſingulare, & indiuiduum, cogitatiua tamen apprehendit indiuiduum, vt exiſtens ſub natura communi, quod contingit ei, inquantum vnitur intellectiuæ in eodem ſubiecto, vnde cognoſcit hunc hominem, prout eſt hic homo, & hoc lignum prout eſt hoc lignum. Æſtimatiua autem non apprehendit aliquod indiuiduum, ſecundum quod eſt terminus, aut principium alicuius actionis, vel paſſionis: ſicut ouis cognoſcit hunc agnum, non inquantum eſt hic agnus, ſed inquantum eſt ab ea lactabilis, & hanc herbam, inquantum eſt eius cibus; vnde alia indiuidua, ad quæ non ſe extendit eius actio, vel paſſio, nullo modo apprehendit ſua æſtimatiua naturali. Similiter etiam ex parte appetitus, quod animal appetat ea, quæ ſunt conuenientia ſenſui delectationem facientia, ſecundum naturam ſenſitiuam eſt, & pertinet ad vim concupiſcibilem; ſed quod tendat in aliquod bonum, quod non facit delectationem in ſenſu, ſed magis natum eſt facere triſtitiam ratione ſuæ difficultatis, ſicut quod animal appetit pugnam vel victoriam cum alio animali, quam conſequitur cum dolore, vel quod appetit aggredi aliam quamcunque difficultatem; hoc eſt in appetitu ſenſitiuo ſecundum quod natura ſenſitiua attingit intellectiuam, & hoc pertinet ad iraſcibilem. Quod demum attinet ad memoriam, hæc ſolis animantibus perfectis ineſt, non imperfectis. Cuius ratio duplex afferri poteſt, vna eſt, quia, cum animalibus cognitio ſenſitiua ſit prouiſiua ad vitæ neceſſitatem, & propriam operationem, illa animalia debent habere memoriam, quæ mouentur ad diſtans motu progreſſiuo; Niſi enim apud ea remaneret per memoriam intentio præconcepta, ex qua ad motum inducuntur, motum continuare non poſſent, quouſque finem intentum conſequerentur, hoc autem competit ſolis animalibus perfectis; nam imperfectis, qualia ſunt immobilia ſecundum locum, vt conchiliæ, quia ad diſtans non mouentur, & ſola imaginatione confuſa habent aliquem motum indeterminatum, vt dictum eſt, ſufficit ad proprias operationes præſentis ſenſibilis acceptio. Altera eſt, quia non omnia, quæ ſunt inferioris generis, ſed ſolum ſuprema, & perfectiora pertingunt ad aliquam participationem ſimilitudinis eius, quod eſt proprium ſuperiori; Differt autem ſenſus ab intellectu, & ratione, quia intellectus, vel ratio eſt vniuerſalium, quæ ſunt vbique, & ſemper, ſenſus autem eſt ſingularium, quæ ſunt hic & nunc. & ideo ſenſus ſecundum ſuam propriam rationem non eſt cognoſcitiuus niſi præſentium. Quod autem ſit aliqua virtus ſenſitiuæ partis ſe extendens ad alia, quæ non ſunt præſentia, hoc eſt ſecundum ſimilitudinariam participationem rationis, vel intellectus, & ideo memoria, quæ eſt cognoſcitiua præteritorum, conuenit ſolum animalibus perfectis, vt pote ſupremum quoddam in cognitione ſenſitiua. Cæterum quod eſt in brutis animalibus memoria, hoc eſt in hominibus reminiſcentia. Nam ex parte memoratiuæ, non ſolum habet homo memoriam, ſicut cætera animalia in ſubita recordatione præteritorum, ſed etiam habet reminiſcentiam ſecundum indiuiduales intentiones. & hanc eminentiam habet cogitatiua, & memoria in homine, non per id, quod eſt proprium ſenſitiuæ partis, ſed per aliquam affinitatem, & propinquitatem ad rationem vniuerſalem, ſecundum quandam refluentiam; & ideo non ſunt aliæ vires, ſed eædem perfectiores, quam ſint in alijs animalibus & ex his patet ad primum, & ſecundum.

Margin notes: 2. de ani. t. 13. — de ſenſu. p. — P p 73 a. 4. c & 2 I. ſuarum.

Ad tertium dicendum, quod apis, & formica habent imaginationem indeterminatam, & confuſam, vt dictum eſt. Vel dic, quidquid ſit de apibus, & formicis, cum exemplorum non intendatur veritas, ſed modus, quod nobis ſufficit, quod aliqua animalia, puta perfecta habent omnes ſenſus internos; aliqua vero, vt imperfecta, & in particulari immobilia ſecundum locum carent memoria. Et ratio huius præter dicta eſt, quia illa ſola animalia habent memoriam, quæ ſentiunt tempus, vt dicit Philoſophus de mem. c. p. ſemper enim cum anima agit per memoriam, ſimul ſentit, quod hoc prius vidit, aut audiuit, aut didicit; prius autem, & poſterius pertinent ad tempus, ſentiunt autem illa tempus, quæ percipere poſſunt rem abſentem, & præteritam, & quod conuenit ſolis animalibus perfectis, non imperfectis, & immobilibus: hæc enim, quia nihil percipiunt, niſi ad præſentiam ſenſibilium, & ideo habent indeterminatam phantaſiam, non poſſunt cognoſcere prius, & poſterius, & per conſequens non habent memoriam.

Margin notes: in c. — de mem & rem. c. 1.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in potentijs ſenſitiuis internis detur duplex ſenſus agens, & patiens.

Videtur quod in potentijs ſenſitiuis internis detur ſenſus agens, & ſenſus patiens. Dicit enim Philoſophus 3. de ani. t. 17. quod in omni natura, quæ eſt quandoque in potentia, quandoque in actu, oportet ponere aliquid, quod eſt ſicut materia in vnoquoque genere, quod ſcilicet eſt in potentia ad omnia, quæ ſunt illius generis, & aliud, quod eſt ſicut cauſa agens, & factiuum, quod ita ſe habet in faciendo omnia, ſicut ars ad materiam, ſed anima ſecundum partem ſenſitiuam internam quandoque eſt in potentia, quandoque in actu, neceſſe eſt igitur in anima ſenſitiua eſſe has differentias, vt ſcilicet ſit vnus ſenſus agens, qui poſſit omnia ſenſibilia in actu facere. 3. de ani. t. 17.

2 Præterea dicit Philoſophus 3. de ani. t. 3. quod ita ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, ſicut intellectus ad intelligibilia; vtrumque enim eſt in potentia ad ſuum obiectum, & ſusceptiuum eius; ſed intellectus eſt duplex agens, & poſſibilis, ergo & ſenſus erit duplex agens, & patiens. 3. de ani. t. 7.

3 Præterea inter potentiã, & actum debet eſſe proportio; ſed ſpecies producta ab obiecto externo non eſt proportionata ſenſui interno, nam hic eſt nobilior ſenſu externo, cui illa proportionatur, ergo ſpecies recepta in ſenſu interno debet eſſe producta ab aliquo ſenſu agente, ſicut & ob eandem proportionem ſpecies intelligibilis recepta in intellectu poſſibili non poteſt produci ab obiecto, ſed producitur ab intellectu agente. 3. de ani. t. 3.

4 Præterea ſenſus communis eſt nobilior ſenſu externo, quia in illo conſideratur virtus ſenſitiua vt in radice, & minus diuiſa, ſed non poteſt eſſe nobilior ratione receptionis ſpeciei, eo quod illam recipiat a ſenſu externo, ſicut externus illam recipit ab obiecto externo, quia cum mouens ſit nobilius moto, & agens patiente, ſic eſſet ſenſus internus 3. de ani. t. 3.

ignobilior externo, ergu erit nobiliur ratione productionis, qoia ſpeciem pruducit in ſenſu patiente, ſicut obiectum extarnum producit ſpeciem in ſenſu externo.

q. 16 de malo a. 12. arg a 5 Præterea dicir Aug. 12. ſuper Gen. & 10. de Trin. quod anima imagines corporum facit in ſe ipſa, & de ſe ipſa; ſed anima operatur per potentias, ergo datur potentia ſenſitiua agens, per quam anima facit imagines corporeas in ſe.

1. de ani l. 6. & memorial. 3. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 161. dicit, quod phantaſia eſt motus ſactus à ſenſu in actu, & de memoria c. 2. dicit, quod motus qui fit à ſanſibili in ſenſum externum, imprimit in phantaſiam ſimilem figuram, ac ſpeciem; at hoc eſt ſpeciem receptam in imaginatiua eſſe factam à ſpecie producta in ſenſu externo ab obiecto, quæ ſe multiplicat in ſenſu interno, ergo non datur ſenſus agens.

3 de ani. l. 12 2 Præterea 3. de ani. t. 51. dicitur, quod aër immutatus à colore immutat pupillam imprimendo in illa ſpeciem coloris, & rurſum ipſa pupilla immutata immutat ſenſum communem producendo in ipſo ſpeciem eiuſdē coloris: & ſimiliter auditus immutatus ab aere immutat ſenſum communem, ergo non datur ſenſus internus agens reſpectu ſpeciei intentionalis, ſeu reſpectu phantaſmatis.

3 de ani l. 10 11. 12. 3 Præterea 2. de ani. t. 51. dicitur, quod ſentire nihil aliud eſt quam moueri, & pati, & quod ſenſus eſt tantum potentia paſſiua, ſed ſenſus dicitur potentia paſſiua reſpectu ſpeciei, quam in ſe recipit, ergo non poteſt eſſe reſpectu eiuſdem potentia actiua, & productiua.

3 de ani. l. 3. q. 14. metaph a 3. Reſpondeo, dicendum, quod non datur in parte ſenſitiua interna ſenſus agens reſpectu ſpeciei, ſed hæc in ſenſu interno producitur, & imprimitur ab obiecto, mediante ſpecie impreſſa ſenſui externo, quæ ſe multiplicat, ſimilem producens in ſenſu interno. Poteſt autem hoc multipliciter probari, & primo quidem, quia omnes potentiæ ſenſitiuæ ſunt paſſiuæ, vt dictum eſt ex Philoſopho, non eſt autem poſſibile, quod vna potentia ſit actiua, & paſſiua reſpectu eiuſdem, vt dicitur 9. met. t. 2. eſt enim paſſiua, quatenus eſt in potentia, vt dicitur 2.
9 met l. p. 2. de ani l. 18 & 11. Tab. ve. agens. n. 108 q. 16. de malo. a 1 a. c. Ibid. de ani. t. 51. eſt autem actiua, quatenus eſt actu, impoſſibile autem eſt, quod eadem potentia ſit potentia, & actu reſpectu eiuſdem. Secundo quia ſi daretur ſenſus agens producens ſpeciem in ſenſu paſſiuo interno, poſſet cæcus à natiuitate imaginari colores. Tertiò, quia phantaſia eſt motus factus à ſenſu ſecundum actum, vt dictum eſt ex Philoſopho: ſenſus autem fit in actu per actionem ſenſibilis in organum ſenſus. Vnde & Auguſt. in 11. de Trin. dicit, qood ſenſus accipit ſpeciem ab eo corpore, quod ſentimus, & à ſenſu memoria, & à memoria aciet cogitantis. Quarto, quia cum ſpe-
de ſenſu. l. 16 de ſp. cr. a. 9. c. & a 10. ad 17. q. de ani a 4. ad p & 4 cies producta in ſenſu externo ab obiecto ſit multiplicatiua ſui, vt manifeſtum eſt, prius enim obiectum agit in medium, tum per medium in ſenſum, vt dicit Philoſophus de ſenſu c. 7. & ſpecies multiplicata in ſenſu interno ſit eiuſdem rationis cum ſpecie ſe multiplicante, quæ eſt in ſenſu externo, quia vtraque eſt indiuidualis, & materialis, non erit neceſſarius vllus ſenſus agens, qui producat in ſenſu communi, vel in alijs ſenſibus internis apprehenſiuis ſpeciem vllam.

Ad primum ergo dicendum, quod illa propoſitio valet in anima intellectiua, non autem in ſenſitiua: & ratio diſparitatis eſt, quia ſenſibile, cum ſit quoddam particulare, tam in ſenſum, quam in medium non imprimit ſpeciem alterius generis, cum ſpecies in vtroque ſit particularis, & materialis: intellectus autem poſſibilis recipit ſpeciem alterius generis, quam ſit in ſenſibus internis: nam recipit ſpecies vniuerſales, & immateriales, & ideo in intelligibilibus indigemus intellectu agente, non autem in ſenſibilibus potentia agente, vel actiua, ſed omnes potentiæ ſenſitiuæ ſunt paſſiuæ, & ſic patet ad 2.

Ad tertium dicendum, quod ſpecies, quæ eſt in ſenſu externo ab obiecto producta, & ſpecies recepta in ſenſu interno, ſunt eiuſdem generis, licet hæc ſit nobilior, vt pote recepta in nobiliori ſenſu, & conſequenter ſpiritualior exiſtens: & ideo vna poteſt aliam producere: ſicut ſimiliter ſenſibile ignobilius exiſtens poteſt producere ſui ſimilitudinem in ſenſu proprio, & externo, qui ſimpliciter eſt nobilior propter virtutem ſenſitiuam ipſo ſenſibili. Et ex his patet ad quartum. 3. de ani l 3 de ſp. creat. a. 10. arg. 17.

Ad quintum dicendum, quod dictum Auguſt. ſic intelligendum eſt: quod virtus corporea exterioris ſenſibilis non eſt ſufficiens ad hoc, quod faciat ſpeciem ſenſibilem, inquantum ſentitur, vel ſpeciem imaginariam, inquantum eſt imaginata: ſed hoc eſt ex vnitate animæ: habet tamen corpus exterius virtutem immutandi corporea organa, quam immutationem ſequitur perceptio ſenſus per virtutem animæ. Vnde non poſſumus, inquit Aug. in 12. de Trin. dicere, quod ſenſum gignat res viſibilis, gignit tamen formam, vel ſimilitudinem ſuam, quæ fit in ſenſu, cum aliquid iudicando ſentimus. Et ſic etiam intelligenda ſunt omnia alia verba Aug. his ſimilia. Quamuis etiam ſecundum alium modum poſſit intelligi, quod ſpiritus faciat formas imaginarias in ſe ipſo, inquantum ſcilicet diuerſimode componendo, nouas formas imaginarias gignit, ſicut phantaſma aurei montis. q. 16. de malo. a. 11. c.

QVÆSTIO LXXXIIII.

De organis ſenſuum internorum.

Deinde conſiderandum eſt de organo ſenſuum internorum.

CIRCA QVOD QVÆRITVR.

Vtrum cerebrum ſit organum ſenſuum internorum.

ARTICVLVS.

Vtrum cerebrum ſit organum ſenſuum internorum.

Videtur quod cerebrum non ſit organum omnium ſenſuum internorum. Dicit enim Philoſophus in 13. de animal. quod cor eſt principium ſenſuum, & motus animalis; ſed ibi eſt organum ſenſuum internorum, vbi eſt principium illorum, ergo organum ſenſuum internorum non eſt cerebrum, ſed cor. q. 24. de ver. a. 4. arg. 7.

2 Præterea cor influit ſenſum, & motum omnibus membris, vnde eſt primum, quod generatur in animali, vt dicit Philoſophus lib. de anima, ſed ibi eſt organum ſenſuum, vnde fit influxus illorum in alias partes, ergo idem, quod prius. 3. d. 13. q. 1. a. 1. arg. 1.

3 Præterea organum ſenſus communis non multum loco diſtat à loco organi tactus, nam propter propinquitatem huius ad illum, Philoſophus 2. de q. 85 a. p de ſomno. l. 3 q. 80.

ani t. 136. attribuit tactui diſcretionem ſenſibilium, cum tamen ſoli ſenſui communi conueniat, vt dictum eſt, & docet Philoſophus de ſomno c. 2. & alibi, ſed organum tactus ſaltem vltimum eſt iuxta cor, vel in corde, vt dictum eſt ex Philoſopho, ergo organum ſenſuum internorum non eſt cerebrum.

q. 71. 4 Præterea cerebrum eſt expers ſenſus, vt dictum eſt ex Philoſopho 2. de par. c. 10. ſed organum ſenſus debet eſſe animatum, & ſenſiriuum; potentia
2. de ani. l. 2. enim ſenſitiua ſe habet reſpectu organi tanquam forma reſpectu materiæ, vt dicit Philoſophus de potentia viſiua reſpectu oculi, ergo cerebrum non eſt organum ſenſuum internorum.

de iuuen. l. 3 5 Præterea in eodem loco eſt primum ſenſitiuum, puta ſenſus communis, & primum principium nutritiuum, vt dicit Philoſophus lib. de iuuent. c. 2. ſed ex eodem ibidem primum principium nutritiuum eſt in corde, ergo & primum ſenſitiuum ſeu ſenſus communis.

Sed contra eſt, quod medici ponunt caput principium ſenſuum, & motus: eſt autem caput principium prædictorum ratione cerebri.

5 [illegible] l. p 8. met. l. 4. 1 29 de ver. a. 1 c. q 10. 4 a. 3. in ſi. 2 d. 14. q p a. p ad. 1

2 Præterea cerebrum eſt poſitum à natura in ſupremo, ne operationes animales, quæ ibi perficiuntur impediãtur per diuerſas corporis trãſmutationes ſicut cor eſt in medio, vt cõſeruetur, & vitam influat in omnes partes: ſed ibi eſt organum ſenſuum vbi perficiuntur illorum operationes, ergo in cerebro ſunt organa ſenſuum internorum.

Tab v. ſenſus n. 25. vſque ad 32. Reſpondeo dicendum, quod cum ſenſus interni plures ſint, vt dictum eſt, & operatio ſenſus non ſit ſine organo, vt etiam dictum eſt, neceſſe eſt vnumquemque ſenſum internum habere proprium organum. Si ergo loquamur de ſenſibus internis in vniuerſali, omnes radicantur in corde: nihil enim eſt ſenſitiuum ſine calore, vt dicitur 2. de ani t. 130. fons autem caloris eſt in corde, & ideo in corde primo eſt ſenſitiuum principium, & à corde deriuatur virtus ſenſitiua ad cerebrum & exinde procedit ad organa trium ſenſuum, viſus, & auditus, & odoratus, tactus autem, & guſtus, referuntur ad ipſum cor
de ſenſu l. 5 per medium coniunctum. Si vero loquamur de ſenſibus internis in particulari, & primo de ſenſu communi qui eſt radix omnium ſenſuum exteriorum, reſpiciens obiectum ſub vniuerſaliori ratione, puta ſub ratione ſenſibilis, ad quam nullus ſenſuum propriorum pertingere poteſt; quique proinde cognoſcit differentias ſenſibilium diuerſorum generum, & ſenſationes ſenſuum exteriorum, quæ à ſenſibus externis cognoſci non poſſunt, & qui perficit iudicium illorum: nam licet ſenſus proprij formati habeant propriam operationem, ſcilicet iudicium de proprijs obiectis, & diſcernant inter contraria ſenſibilia, hanc tamen diſcretionem habent inquantum participant aliquid de virtute ſenſus communis: nam vltimum iudicium, & vltima diſcretio pertinet ad ſenſum communem, qui iudicium aliorum perficit. Principale, & vltimum organum, ſeu ſenſorium ſenſus communis eſt cor, quod multipliciter poteſt
de ſomno. l. 3. eſſe manifeſtum, & primo quia, vt dicit Philoſophus de ſomno c. 2. ſenſus communis maxime ſequitur ad tactum, & ſimul eſt cum illo, principium autem tactiuum eſt intrinſecus circa cor, vt dictum eſt ex Philoſopho de ſenſu c. 2. cuius ſignum eſt, quod læſio, ſi accidat in locis circa cor, eſt maxime dolo-
de ſenſu l. 5 roſa. Secundo, quia vt argumentatur idem Philoſophus l. de iuuen. & ſen. c. 2. videmus, quod duo
de iuu & ſen. l. 8. ibid. ſenſus immediate tendunt ad cor, ſcilicet tactus, & guſtus, vnde & alij ſenſus, qui fundantur in tactu, mediate ad aliud idem tendunt; eo autem tendunt, quia ibi eſt primum principium ſenſitiuum, ſeu ſenſus communis, in quem propterea contingit fieri alterationes omniũ ſenſuum. Tertio videmus, inquit Philoſophus ibidem, quod natura ex omnibus poſſibilibus facit optimum, & ratio huius eſt, quia omne agens intendit bonum: natura autem agens eſt, quare bonum intendit, agit autem ex materia ſibi ſubiecta, quare ſecundum diuerſitatem materiæ diuerſificatur eius actio, intendit igitur natura facere optimum poſſibile tamen, principio autem ſenſitiuo exiſtente in corde, melius fiunt alterationes ab illo ad ſenſus particulares & melius deriuatur virtus ab eodem in illos, ergo dicendum eſt quod ſenſus communis eſt in corde. Quarto principalis virtutis ibid.
debet eſſe regio principalis, & locus: & ratio huius eſt, quia locus ſequitur naturam locati, & ideo principali virtuti debetur locus magis principalis; Inter omnes autem virtutes ſenſitiuas principalis virtus eſt ſenſus communis: locus autem principalis eſt medius, vbi eſt cor, quare ſenſus communis, qui eſt primum principium ſenſitiuum, debet eſſe in corde tamquam in proprio ſenſorio. Quinto illud, quo ibid.
vtimur, & quod vtitur, differunt, ſicut fiſtulæ, & manus, quæ mouent fiſtulas. Illud enim, quod vtitur, eſt principale, quo autem vtitur eſt inſtrumentum. Senſitiuum autem commune vtitur ſenſibus ibid.
particularibus ſicut organis, & inſtrumentis, ergo ſenſitiuum commune eſt principale magis; ſed principalis debet eſſe locus principalis, talis autem eſt locus medius, qui eſt locus cordis. Sexto vita eſt primo in corde, quia cor primo mouetur, ergo primum principium ſenſitiuum eſt in corde, per eandem de ſomno. l. 4.
enim particulam ſecundum quam animal primo eſt animal, primo viuit: animal autem determinatur per habere animam ſenſitiuam, & per conſequens per primum principium ſenſitiuum, quod neceſſario, & immediate ad animam ſenſitiuam conſequitur. Septimo eadem pars corporis eſt primum ſubie- de ſomno. l. 3. in c.
ctum, & principium ſenſus communis, quæ eſt materia ſomni, & vigiliæ, inquit Philoſophus de ſomno c. 2. hæc autem ex eodem ibidem ſunt circa cor. 8. eadem pars animalis eſt principium ſenſus, & motus, ſicut determinatur in lib. de animal. ſed cor eſt principium motus, eſt enim principium ſpiritus, cuius vigore, & perſeuerantia fit motus reſpirationis animali neceſſarius ad vitam. Dicendum ergo eſt, quod vltimum organum & ſenſorium ſenſus communis eſt cor. Quod ſi loquamur de organo primo, cum ſenſus communis ſit diffuſus per totum corpus, ſicut & tactus, cum ſimul ſit cum illo, vt dictum eſt, ſicut organum primum tactus eſt quælibet pars corporis ſenſitiua, ita & organum primum ſenſus communis erit quælibet pars apta ſentire. Quod manifeſtum eſt, quia vt argumentatur Philoſophus de ſomno. c. 2. omnis paſſio inhærens pluribus ſenſibus inhæret per naturam ſui ſubiecti primi, quod reperitur in omnibus, vt dicitur p poſt. ſed ſomnus, & vigilia ſunt paſſiones ſenſus, & inſunt omnibus partibus animalis, ergo inſunt per naturam ſenſus communis diffuſi per omnes partes. Verum eſt ta- op. 43. c. 4.
men, quod inter partes, in quibus principaliter eſt ſenſus communis, eſt prima concauitas cerebri, à quo nerui ſenſuum particularium oriuntur, quod patet primum, quia hinc eſt, quod quantum ad diſtinctionem ſpiritus animalis ſenſus proprij deriuantur à communi, quantum vero ad apprehenſionem ſenſus communis fit in actu per proprios, quia nihil apprehenderet, niſi per hoc, quod ſenſus proprij redeunt ad ipſum cum ſuis lucris, vt dicit Auic. deinde quia propter maximam abundantiam humidita- q. 18. de ver a. 18. c. & ad 5. initio. c.
tis exiſtentis in cerebro magis impediuntur in pueris actus omnium ſenſuum internorum, quam

externorum ; præterea quia ratione caloris , cuius
fons eſt cor . & ſine quo non eſt ſenſitiuum , vt di-
ctum eſt , a corde deriuatur virtus ſenſitiua ad cere-
brum , & exinde ad tres ſenſus externos. Quod ve-
ro attinet ad phantaſiam , ſeu vim imaginatiuam,
quæ eſt theſaurus formarum per ſenſum accepta-
rum , componens , & diuidens eas , cum duplex ſit,
vna imperfecta indeterminata , & confuſa conue-
niens omnibus animalibus imperfectis ; altera per-
fecta , & determinata , illa habet organum indeter-
minatum , ſicut ipſa eſt indeterminata ; vnde ſicut
animalia imperfecta deciſa , & diuiſa in multas par-
2.de ani.t. 4. & 6. tes viuunt , ita & in iiſdem partibus deciſis, & diuiſis
eſt organum phantaſiæ indeterminatæ & confuſæ, vt
docet Philoſophus 2.de ani.t. 20.& 32 Hæc vero ha-
bet organum determinatum in determinata parte,
puta poſt organum ſenſus communis in parte cere-
bri, quæ non ſic abundat humido , ſicut prima pars
cerebri , in qua eſt ſitum organum ſenſus commu-
nis , & ideo poteſt melius retinere formas ſenſibiles
re abſente eſt autem hæc pars cerebri poſterior pars
primæ cellulæ, puta in anteriore parte cerebri prope
op.43 c.3. vultum , vt patet ex hoc , quod quia vultus eſt pro-
pe locum imaginatiuæ , ideo in eo apparent indicia
affectuum , & præſertim affectus hilaritatis, quæ eſt
q 16 de ver. ſpecies intenſi gaudij , quæ dicitur exultatio. Diuidi
a 4.ad 3. tur enim cerebrum in tres cellulas quarum in priori
Tab.v.cere- parte primæ eſt organum ſenſus communis , in po-
brum in 3. v. ſteriore eſt organum phantaſiæ , quo læſo læditur
imaginati- phantaſia , & conſequenter intellectus in ſua opera-
ua n.4.3.de tione : indiget enim intellectus tam in acquirendo
ani.t.9.& 13. ſcientiam , quam in vtendo illa , operatione phan-
taſiæ , vt docet Philoſophus 3. de ani.t. 39. oportet
enim , cum aliquis ſpeculatur in actu , quod ſimul
formet ſibi aliquod phantaſma.

Tab v Æſti- Æſtimatiua vero , quæ eſt apprehenſiua conue-
matiua n. nientis, & nociui , & ideo comparatur ad appetitum
p.1-4. ſenſitiuum , ſicut intellectus practicus ad volunta-
tem , quæque quia participat aliquid rationis , eſt
ſuprema potentia partis ſenſitiuæ , habet tam in ani-
malibus brutis , in quibus retinet nomen æſtimati-
uæ , quam in hominibus ; in quibus loco æſtimatiuæ
a p.& a.q. eſt cogitatiua idem munus exercens , quod illa , &
10. de ver a. perfectiori modo , vt dictum eſt , vnde & ratio par-
5 c.q.35.a. ticularis appellatur , per quam apprehenditur ſingu-
p.c. lare , & vniuerſalis ſententia , quam mens habet de
operabilibus , applicatur ad particularem actum , vt
ſic fiat quidam ſyllogiſmus.cuius maior ſit vniuerſa-
lis , quæ eſt ſententia mentis , minor autem ſingula-
ris , quæ eſt applicatio particularis rationis , conclu-
ſio vero eſt electio ſingularis operis , vt patet per ea,
3 de ani.t 16. quæ docet Philoſophus 3. de ani.t. 56. & 57.habet in-
p.p.-8.a 4. quam ſuum organum in homine mediam cellulam
c 4.d. 50 q. capitis, ſeu cerebri, vt dicit comment 3.de ani com.
p.a.p.ad 3. 20.in brutis vero poſteriorem partem mediæ partis
op.43.c 4 cerebri ; hac parte , vel cellula læſa , læditur , & im
peditur operatio illius , & per conſequens operatio
intellectus , ſine illa.n anima modo nihil intelligit,
intelliget autem in futuro , quando à phantaſmati-
Tab.v mem bus abſtrahere non indigebit. Demum memoria in
n.a 5 10. animalibus perfectis , quæ eſt theſaurus ſpecierum
intentionalium , ſeu ſpecierum ſenſibilium à ſenſu
acceptarum , & quæ eſt cognoſcitiua præteriti , vt
præteritum eſt, cui reſpondet reminiſcentia in homi-
ne, per quam non ſolum ſubito recordatur præteri-
torum , ſicuti recordantur bruta perfecta per me-
moriam, ſed etiam ſyllogiſtice inquirit præteritorum
memoriam ſecundum indiuiduales intentiones, ha-
bet determinatum organum in extrema parte capi-
tis , atque adeo in poſtrema cerebri cellula , qua
ſimiliter læſa , læditur & operatio memoriæ. Et ex
his patet quodnam ſit organum omnium ſenſuum
internorum , & ſimiliter patet ad obiecta vtriuſque
partis.

QVÆSTIO LXXXV.

De appetitu ſenſitiuo.

Deinde conſiderandum eſt de appetitu
ſenſitiuo , & primum agemus de ipſo appe-
titu , deinde de illius organo.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

*Primo vtrum appetitus ſit aliqua ſpecialis potentia
animæ.*
2 *Vtrum appetitus diuidatur in ſenſitiuum , & intel-
lectiuum , tanquam in diuerſas potentias*
3 *Vtrum appetitus ſenſitiuus diſtinguatur in iraſci-
bilem , & concupiſcibilem , tanquam in diuerſas po-
tentias*
4 *Vtrum etiam appetitus intellectiuus diuidatur in
iraſcibilem , & concupiſcibilem tanquam in diuerſas
potentias.*
5 *Vtrum appetitus concupiſcibilis , & iraſcibilis obe-
diant rationi.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum appetitus ſit aliqua ſpecialis animæ potentia.

VIdetur quod appetitus non ſit aliqua ſpecialis p.p.80 a. p.
animæ potentia. Ad ea enim , quæ ſunt com- arg p q.22.
monia animatis , & inanimatis non eſt aliqua poten- de verit, a.3.
tia animæ aſſignanda ; ſed appetere commune eſt arg.p.
animatis , & inanimatis. quia bonum eſt , quod om-
nia appetunt , vt dicitur p.eth.c.p. ergo non eſt ſpecia-
lis animæ potentia.

2 Præterea potentiæ diſtinguntur ſecundum ob- p.p.arg.2, de
iecta ; ſed idem eſt , quod cognoſcimus , & appeti- ver.arg 3.
mus, ergo vim appetitiuam non oportet eſſe aliam
præter vim apprehenſiuam.

3 Præterea commune non diſtinguitur contra p p arg 3 de
proprium ; ſed quælibet animæ potentia appetit verit, arg. 5.
quoddam particulare bonum , & appetibile. ſcilicet
obiectum ſibi conueniens , ergo reſpectu huius ob-
iecti , quod eſt appetibile in communi , non oportet
accipi aliquam potentiam ab alijs diſtinctam. de ver arg 4

4 Præterea appetitus eſt rei non habitæ ; ſed in
animalibus iam per cognitionem habetur bonum,
ergo cognitionem boni non ſequitur in animalibus
aliquis appetitus , qui ſpecialem requirat poten-
tiam.

5 Præterea appetitus nihil aliud eſſe videtur, ibid.arg.2.
quam quædam directio in finem , ſed appetitus na-
turalis ſufficit ad hoc , quod aliquid per ipſum diri-
gatur in finem , ergo non oportet ſuperaddi appeti-
tum animalem , quæ ſit ſpecialis animæ potentia.

Sed contra eſt , quod Philoſophus 2. de ani. t. 27. p.p.c.
diſtinguit appetitum ab alijs potentiis. Damaſc.
etiam lib.2.orthod fid.c.12 diſtinguit vires appetiti-
uas à cognoſcitiuis.

Reſpondeo dicendum , quod neceſſe eſt ponere p.p.c.
quandam potentiam animæ appetitiuam. Ad cuius
euidentiam conſiderandum eſt , quod quamlibet for-
mam ſequitur aliqua inclinatio , ſicut ignis ex ſua
forma inclinatur in ſuperiorem locum , & ad hoc,
quod generet ſibi ſimile. Forma autem in his , quæ

cognitionem participant, altiori modo inuenitur, quam in his, quæ cognitione carent. In his enim, quæ cognitione carent, inuenitur tantummodo forma ad vnum eſſe proprium determinans vnũquodque quod etiam naturale vniuſcuiuſque eſt. Hanc igitur formam naturalem ſequitur naturalis inclinatio, quæ appetitus naturalis vocatur. In habentibus autem cognitionem, ſic determinatur vnumquodque ad proprium eſſe naturale per formam naturalem, quod tamen eſt receptiuum ſpecierum aliarum rerum, ſicut ſenſus recipit ſpecies omnium ſenſibilium, & intellectus omnium intelligibilium. & ſic anima hominis fit omnia quodammodo ſecundum ſenſum, & intellectum, in quo quodãmodo cognitionem habentia ad Dei ſimilitudinem appropinquant, in quo omnia præexiſtunt, ſicut Dion. dicit. Sicut igitur formæ altiori modo exiſtunt in habentibus cognitionem, ſupra modum formarum naturalium, ita oportet, quod in eis ſit inclinatio ſupra modum inclinationis naturalis, quæ dicitur appetitus animalis. & hæc ſuperior inclinatio pertinet ad vim animæ appetitiuam, per quam animal appetere poteſt ea, quæ apprehendit, & non ſolum ea, ad quæ inclinatur ex forma naturali ſic igitur neceſſe eſt ponere aliquam potentiam animæ appetitiuam.

p. p. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod appetere inuenitur in habentibus cognitionem ſupra modum communem, quo inuenitur in omnibus, vt dictum eſt, & ideo oportet ad hoc determinari aliquam potentiam animæ.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod id, quod apprehenditur, & appetitur, eſt idem ſubiecto, ſed differt ratione Apprehenditur enim, vt eſt ens ſenſibile, vel intelligibile; appetitur vero vt eſt conueniens, aut bonum. Diuerſitas autem rationum in obiectis requiritur ad diuerſitatem potentiarum, non autem materialis diuerſitas.

ad. 3. Ad tertium dicendum, quod vnaquæque potentia animæ eſt quædam forma, ſeu natura, & habet naturalem inclinationem in aliquid. Vnde vnaquæque appetit obiectum ſibi conueniens naturali appetitu, ſupra quem eſt appetitus animalis conſequens apprehenſionem, quo appetitur aliquid non ea ratione, qua eſt conueniens ad actum huius, vel illius potentiæ, vt pote viſio ad videndum, & auditio ad audiendum, ſed quia eſt conueniens ſimpliciter animali.

q. de vet. ad 4. Ad quartum dicendum, quod appetens bonum non quærit habere bonum ſecundum eſſe intentionale qualiter à cognoſcente habetur, ſed ſecundum eſſe eſſentiale. & ideo per hoc, quod animal habet bonum, vt cognoſcens ipſum, non excluditur, quin poſſit ipſum appetere

Ad quintum dicendum, quod quia animalia nata ſunt participare diuinam bonitatem eminentius cæteris inferioribus rebus; inde eſt, quod indigent multis operationibus, & auxilijs ad ſuam perfectionem, ſicut qui poteſt conſequi perfectam ſanitatem multis exercitijs eſt propinquior ſanitati, quam ille, qui non poteſt conſequi niſi modicam ſanitatem, & ob hoc non indiget niſi modico exercitio, ſecundum exemplum Philoſophi in 2. cæli. & ideo, cum appetitus naturalis ſit determinatus ad vnum, nec poſſit eſſe multiformis, vt in tot diuerſa ſe extendat, quot animalia indigent, neceſſarium fuit, vt animalibus ſuperadderetur appetitus animalis cõſequens apprehenſionem, vt ex multitudine apprehenſorum animal in diuerſa feratur.

ARTICVLVS II.

Vtrum appetitus ſenſitiuus, & intellectiuus ſint diuerſæ potentiæ.

Videtur quod appetitus ſenſitiuus, & intellectiuus non ſint diuerſæ potentiæ. Philoſophus enim in p. de ani. diſtinguit quinque genera potentiarum animæ, & operationum, quorum vnum includit generationem, nutritionem, & augmentum. Secundum includit ſenſum. Tertium appetitum. Quartum motum ſecundum locum. Quintum intellectum; vbi intellectus à ſenſu diſtinguitur, non autem appetitus intellectiuus à ſenſitiuo, ergo videtur, quod non diſtinguatur potentia appetitiua ſuperior ab inferiori, ſicut diſtinguitur potentia apprehenſiua ſuperior à potentia apprehenſiua inferiori. q. 22. de ve. a. 4. 1. 3. 4.

2 Præterea potentiæ non diuerſificantur per accidentales differentias; ſed accidit appetibili, quod ſit apprehenſum per ſenſum, vel per intellectum, ergo appetitus ſenſitiuus, & intellectiuus non ſunt diuerſæ potentiæ. arg. p. p. q. 80. a. 1. arg. p.

3 Præterea cognitio intellectiua eſt vniuerſalium; & ſecundum hoc diſtinguitur ab intellectiua, quæ eſt ſingularium; ſed illa diſtinctio non habet locum ex parte appetitiuæ Cum enim appetitus ſit motus ab anima ad res, quæ ſunt ſingulares, omnes appetitus videntur eſſe rei ſingularis Non ergo appetitus intellectus debet diſtingui à ſenſitiuo. arg. 3. p. p. arg. 2.

4 Præterea ſicut ſub apprehenſiuo ordinatur appetitiuum, vt inferior potentia; ita & motiuum; Sed non eſt aliud motiuum in homine conſequens intellectum, quam in alijs animalibus conſequens ſenſum, ergo pari ratione neque eſt aliud appetitiuum. arg. 1. p. p. arg. 4. q. de vet. arg. ſed con

Sed contra eſt, quod Philoſophus 3. de ani. t. 57. diſtinguit duplicem appetitum; & dicit; quod appetitus ſuperior mouet inferiorem, vt ſphæra ſphæram, ergo. tra p. p. arg. ſed contra.

2 Præterea potentia appetitiua eſt potentia paſſiua, quæ nata eſt moueri ab apprehenſo. Vnde appetibile apprehenſum eſt mouens non motum; appetitus autem mouens motum, vt dicitur in 3. de ani. t. 54. & 11. metaph. t. 35 paſſiua autem, & mobilia diſtinguuntur ſecundum diſtinctionem actiuorum, & motiuorum, quia oportet motiuum eſſe proportionatum mobili, & actiuum paſſiuo: & ipſa potentia paſſiua propriam rationem habet ex ordine ad ſuum actiuum. Quia ergo eſt alterius generis apprehenſum per intellectum, & apprehenſum per ſenſum, conſequens eſt, quod appetitus intellectiuus ſit alia potentia à ſenſitiuo. p. p. c.

Reſpondeo dicendum, quod voluntas eſt alia potentia ab appetitu ſenſitiuo. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod, ſicut appetitus ſenſitiuus diſtinguitur ab appetitu naturali propter perfectiorem modum appetendi: ita appetitus rationis ab appetitu ſenſitiuo. Quanto enim aliqua natura eſt Deo propinquior, tanto expreſſior in ea diuinæ dignitatis ſimilitudo inuenitur: Hoc autem ad diuinam dignitatem pertinet, vt omnia moueat, & inclinet, & dirigat, ipſe nullo alio motus, vel inclinatus, vel directus. Vnde quanto aliqua natura eſt Deo vicinior, tanto minus ab eo inclinatur, & magis nata eſt ſeipſam inclinare Natura igitur inſenſibilis, quæ ratione ſuæ materialitatis eſt maxime à Deo remota, inclinatur quidem in aliquem finem, non tamen eſt in ea aliquid inclinans, ſed ſolummodo inclinationis principium, vt ex prædictis patet. Natura autem ſenſitiua, vt Deo propinquior, in ſe ipſa habet aliquid q. 22. de verit. a. 4. c.

cognitio-

inclinans, ſcilicet appetibile apprehenſum; ſed tamen inclinatio ipſa non eſt in poteſtate ipſius animalis, quod inclinatur, ſed eſt ei aliunde determinata. Animal enim ad aſpectum delectabilis non poteſt non concupiſcere illud. quia talia animalia non habent dominium ſuæ inclinationis: vnde non agunt, ſed magis aguntur ſecundum Damaſc. & hoc ideo, quia vis appetitiua ſenſibilis habet organum corporale, & ideo appropinquat diſpoſitionibus materiæ & rerum corporalium, vt moueatur magis, quam moueat. Sed natura rationalis, quæ eſt Deo maxime propinqua, non ſolum habet inclinationem in aliquid, ſicut habent inanimata: nec ſolum mouens hanc inclinationem, quaſi aliũde eis determinatam, ſicut natura ſenſibilis ſed vltra hoc habet in poteſtate ipſam inclinationem, vt non ſit ei neceſſarium inclinari ad appetibile apprehenſum, ſed poſſit inclinari, vel non inclinari, & ſic ipſa inclinatio non determinatur ei ab alio, ſed à ſeipſa, & hoc quidem competit ei inquantũ non vtitur organo corporali, & ſic recedens à natura mobilis accedit ad naturam mouentis, & agentis. Quod autem aliquid determinet ſibi inclinationem in finem, non poteſt contingere, niſi cognoſcat finem, & habitudinem finis in ea, quæ ſunt ad finem, quod eſt tantum rationis, & ideo talis appetitus non determinatus ex aliquo alio de neceſſitate ſequitur apprehenſionem rationis. Vnde appetitus rationalis, qui voluntas dicitur, eſt alia potentia ab appetitu ſenſibili.

q. 22. de ver. a. 4. ad 4. Ad primum ergo dicendum, quod ſenſus, & intellectus differunt per rationes apprehenſibilis, inquãtum eſt apprehenſibile propter hoc quod ad diuerſa genera pertinet potentiarum. Senſus enim tenet apprehendendo particulare, intellectus autem apprehendendo vniuerſale. Appetitus vero ſuperior, & inferior non differunt per differentiam appetibilis, inquantum eſt appetibile, cum in idem bonum quandoque tendat vterque appetitus, ſed differunt penes diuerſum modum appetendi, vt ex dictis patet: Et ideo ſunt quidem diuerſæ potentiæ, ſed non diuerſa potentiarum genera.

p. p. q. 80. a. 1. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod appetibili non accidit eſſe apprehenſum per ſenſum, vel intellectum, ſed per ſe ei conuenit. Nam appetibile non mouet appetitum, niſi inquantum eſt apprehenſum. Vnde differentiæ apprehenſi ſunt per ſe differentiæ appetibilis. Vnde potentiæ appetitiuæ diſtinguuntur ſecundum differentiam apprehenſorum, ſicut ſecundum propria obiecta. Vel dic, quod voluntas ab appetitu ſenſibili non diſtinguitur directe per hoc, quod q. de ver. ad 3. eſt ſequi apprehenſionem hãc, vel illam, ſed ex hoc, quod eſt determinare ſibi inclinationem, vel habere inclinationem determinatam ab alio, quæ duo exigunt potentiam non vnius modi; ſed talis diuerſitas requirit diuerſitatem apprehenſionum, vt ex prædictis patet. Vnde quaſi ex conſequenti accipitur diſtinctio appetitiuarum virium penes diſtinctionem apprehenſiuarum, & non principaliter.

p. p. ad 2. Ad quartum dicendum, quod appetitus intellectiuus & ſi feratur in res, quæ ſunt extra animam ſingulares, fertur tamen in eas ſecundum aliquam rationem vniuerſalem, ſicut cum appetit aliquid, quia eſt bonum. Vnde Philoſophus dicit in ſua Rhetorica lib. 2. c. 4. quod odium poteſt eſſe de aliquo vniuerſali, puta cum odio habemus omne latronum genus, ſimiliter etiam per appetitum intellectiuum appetere poſſumus immaterialia bona, quæ ſenſus non q. de ver. ad 2. apprehendit, ſicut ſcientiam, virtutes, & alia huiuſmodi. Vel dic, quod quamuis appetitus ſemper intendat ad aliquid in rerum natura exiſtens, quod eſt per modum particularis, & non vniuerſalis, tamen ad appetendum quandoque mouetur per apprehenſionem alicuius vniuerſalis conditionis, ſicut appetimus hoc bonum ex hac conſideratione, quia conſideramus ſimpliciter bonum eſſe appetendum; quandoque vero per apprehenſionem particularis ſecundum ſuam particularitatem, & ideo ſicut appetitus ex conſequenti diſtinguitur per differentiam apprehenſionis, quam ſequitur, ita ex conſequenti diſtinguitur per vniuerſale, & particulare.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut dicit Philoſophus 3. de ani t. 57. & 58. opinio vniuerſalis non mouet, niſi mediante particulari, & ſimiliter appetitus ſuperior mouet mediante inferiore, & ideo non eſt alia vis motiua conſequens intellectum, & ſenſum. p. p. ad 3. q. de ver. ad 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum appetitus ſenſitiuus diſtinguatur in concupiſcibilem, & iraſcibilem, tamquam in diuerſas potentias.

Videtur quod appetitus ſenſitiuus non diſtinguatur in iraſcibilem & concupiſcibilem, ſicut in potentias diuerſas. Eadem enim potentia animæ eſt vnius contrarietatis, vt viſus albi, & nigri, vt dicitur in 2. de ani. Sed conueniens, & nociuum ſunt contraria, cum ergo concupiſcibilis reſpiciat conueniens, iraſcibilis vero nociuum, videtur, quod eadem potentia ſit concupiſcibilis, & iraſcibilis. p. p. q. 81. a. 2. arg. p. q. 25. de ver. a. 2. arg. 1.

2 Præterea per eandem virtutem aliquis recedit ab vno extremo, & accedit ad alterum, ſicut ratione grauitatis lapis recedit a loco ſupremo, & accedit ad locum infimum; ſed per vim iraſcibilem anima recedit a nociuo fugiendo ipſum, per vim autem concupiſcibilem accedit ad conueniens concupiſcendo ipſum, ergo eadem vis animæ eſt concupiſcibilis, & iraſcibilis, & ſic idem, quod prius. q. de ver. a. 1. arg. 3.

3 Præterea appetitus ſenſitiuus non eſt niſi conuenientium ſecundum ſenſum; ſed conueniens ſecundum ſenſum eſt obiectum concupiſcibilis; proprium enim obiectum gaudij eſt conueniens, gaudium autẽ non eſt niſi in concupiſcibili, ergo nullus appetitus ſenſitiuus eſt à concupiſcibili diſtinctus. Sed dices, quod obiectum appetitus eſt etiam nociuum, ſiue diſconueniens, ad quod iraſcibilis ſe extendit. p. p. arg. 2. q. de. ver. arg. 4.

4 Sed contra, ſicut conueniens eſt obiectum gaudii, ita nociuum, vel diſconueniens eſt obiectum triſtitiæ; ſed tam gaudium, quam triſtitia ſunt in concupiſcibili, & ita idem, quod prius. q. de ver. arg. 5.

5 Præterea appetitus ſenſibilis præſupponit apprehenſionem: ſed eadem vi apprehenſiua apprehenditur conueniens, & nociuum, ergo & eadem vis appetitiua ſe habet ad vtrumque, & ſic idem quod prius. ibid. arg. 6.

6 Præterea odium eſt in concupiſcibili, vt probatur in 2 topic. eo quod amor eſt in eadem: ſed ad eſt etiã in iraſcibili: dicit enim Hieron. ſuper illud Matth. 13. ſimile eſt regnum cælorum fermento, poſſideamus in iraſcibili odium vitiorum, & probatur quia odium eſt ira inueterata, vt dicit Aug. ira autem eſt in iraſcibili, ergo eadem vis eſt iraſcibilis, & concupiſcibilis. ibid. arg. 7. p. p. arg. 3.

7 Preterea potentiæ ſecundum actus diſtinguuntur: ſed in quolibet actu iraſcibilis includitur actus concupiſcibilis, nam ira habet concupiſcentiam vindictæ. & ſic de aliis ergo concupiſcibilis non eſt alia potentia ab iraſcibili. ibid. arg.

3. de ani. l. 14 Sed contra eſt, quod Philoſophus diſtinguit appetitum ſenſitiuum in concupiſcibilem, & iraſcibilem, nam 3. de ani. t. 42. ponit in anima triplicem appetitum, rationalem, & ſenſitiuum concupiſcibilem, & iraſcibilem.

p. p. q. 81. a. 2. c. q. 25. de ver. a. 2. c. Reſpondeo dicendum, quod appetitus ſenſitiuus eſt vna vis in genere, quæ ſenſualitas dicitur, ſed diuiditur in duas potentias, quæ ſunt ſpecies appetitus ſenſitiui, ſcilicet in iraſcibilem, & concupiſcibilem. Ad cuius euidentiam conſiderandum, quod in rebus naturalibus corruptibilibus eſt duplex inclinatio, ſecundum duplicem operationem illarum. Vna eſt ad conſequendum conuenientia, & refugiendum nociua, ac proinde per quam res naturalis nititur acquirere id, quod eſt conſeruatiuum ſuæ naturæ. Altera eſt ad reſiſtendum corrumpentibus, & contrariis, quæ conuenientibus impedimentum præbent, & ingerunt nocumenta; ſicut ignis habet naturalem inclinationem non ſolum, vt recedat ab inferiori loco, qui ſibi non conuenit, & tendat ad locum ſuperiorem ſibi conuenientem vt ibi conſeruetur, ſed etiam vt reſiſtat corrumpentibus, & impedientibus, vnde per qualitatem motiuam mouetur ſurſum, & per qualitatem actiuam ſua contraria deſtruit, ne corrumpatur. Quia igitur appetitus ſenſitiuus eſt inclinatio conſequens apprehenſionem ſenſitiuam, ſicut appetitus naturalis eſt inclinatio conſequens formam naturalem, neceſſe eſt, quod etiam in parte ſenſitiua ſint duæ potentiæ appetitiuæ: vna per quam anima ſimpliciter inclinatur ad proſequendum ea, quæ ſunt conuenientia ſecundum ſenſum, & ad refugiendum nociua, & hæc dicitur concupiſcibilis. Alia vero, per quam animal reſiſtit iis quæ conuenientia impugnant, & nocumenta inferunt, & hæc vis dicitur iraſcibilis: Vnde dicitur, quod eius obiectum eſt arduum, quia ſcilicet tendit ad hoc, quod habeat dominium, & victoriam ſuper contraria, & ſuperemineat eis: ſicut obiectum concupiſcibilis dicitur eſſe conueniens ſecundum ſenſum. Hæ autem duæ inclinationes quod non reducantur in idem principium, patet Primo quia aliam rationem appetibilitatis habet aliquid ex hoc, quod eſt arduum, cum quandoque illud, quod eſt arduum, à delectatione ſeparet, & rebus circunſtantibus ſe immiſceat, ſicut cum animal relicta voluptate, cui vacabat, aggreditur pugnam, nec retrahitur propter dolores quos ſuſtinet. Secundo quia vna earum, ſcilicet concupiſcibilis videtur ordinata ad recipiendum, hæc enim appetit, vt ei ſuum delectabile coniungatur: Altera vero ſcilicet iraſcibilis eſt ordinata ad agendum, quia per actionem aliquam ſuperat id, quod eſt contrarium, vel nociuum, ponens ſe in quadam altitudine victoriæ ſuper ipſum. Hoc autem communiter in potentiis animæ inuenitur, quod recipere, & agere ad diuerſas potentias pertinent ſicut patet de intellectu agente, & poſſibili, & inde eſt, quod ſecundum Auicennam ad iraſcibilem pertinet fortitudo, & debilitas cordis, quaſi ad virtutem ordinatam ad agendum; ad concupiſcibilem autem dilatatio, & conſtrictio ipſius, quaſi ad virtutem ordinatam ad recipiendum. Tertio quia interdũ anima triſtibus ſe ingerit contra inclinationem concupiſcibilis, vt ſecundum inclinationem iraſcibilis impugnet contraria: Vnde etiam paſſiones iraſcibilis repugnare videntur paſſionibus concupiſcibilis Nam concupiſcentia accenſa minuit iram, & ira accenſa minuit concupiſcentiam, vt in pluribus Patet etiam ex hoc quod iraſcibilis eſt quaſi propugnatrix, & defenſatrix concupiſcibilis, dum inſurgit contra ea, quæ impediunt conuenientia, quæ concupiſcibilis appetit, & ingerunt nociua, quæ concupiſcibilis refugit, & propter hoc omnes paſſiones iraſcibilis incipiunt à paſſionibus concupiſcibilis. & in eas terminantur. Sicut ira naſcitur ex illata triſtitia, & vindictam inferẽs in lætitiam terminatur Propter hoc etiam pugnæ animalibus ſunt de concupiſcibilibus, ſcilicet de cibis, & venereis, vt dicitur in 8. de animalibus. c. p.

Ad primum ergo dicendum, quod vis concupiſcibilis eſt conuenientis, & inconuenientis: ſed iraſcibilis eſt ad reſiſtendum inconuenienti, quod impugnat; quod eſt dicere, tam conueniens delectabile, quam nociuum triſtabile ad concupiſcibilem pertinere, ſecundum quod vnum eſt fugiendum, & alterum conſequendum; ſed habere quandam altitudinem ſuper vtrumque, vt ſcilicet nociuum poſſit ſuperari, & delectabile cum ſecuritate quadam poſſideri, ad iraſcibilem pertinere. p. p. ad p. q. de ver. a. 2.

Ad ſecundum dicendum quod recedere à nociuo, & accedere ad delectabile, vtrumque concupiſcibili competit, ſed impugnare, & ſuperare id, quod poteſt eſſe nociuum, hoc pertinet ad iraſcibilem. q. de ver. a. 2.

Ad tertium dicendum, quod ſicut in apprehenſiuis virtutibus in parte ſenſitiua eſt aliqua vis æſtimatiua, ſcilicet, quæ eſt perceptiua eorum, quæ ſenſum non immutant, vt ſupra dictum eſt; ita etiam in appetitu ſenſitiuo eſt aliqua vis appetens aliquid, quod non eſt conueniens ſecundum delectationem ſenſus, ſed ſecundum quod eſt vtile animali ad ſuam defenſionem, & hæc eſt vis iraſcibilis. Vel dic, quod conueniens eſt obiectum concupiſcibilis, ſecundũ quod eſt delectabile, ſed totius ſenſualitatis, ſeu appetitus ſenſitiui ſecundum quod eſt quomodocunque expediens animali. vel per viam ardui, vel per viam delectabilis, & ſic ad quartum. p. p. ad 1

Ad quintum dicendum, quod eadem appetitiua concupiſcibilis eſt conuenientis perſecutiua, & inconuenientis fugitiua: vnde iraſcibilis, & concupiſcibilis non diſtinguuntur per conueniens, & nociuum, vt ex dictis patet. q. de ver. a. 4. & 1.

Ad ſextum dicendum, quod odium ſimpliciter pertinet ad concupiſcibilem, ſed ratione impugnationis, quæ ex odio cauſatur, poteſt ad iraſcibilem pertinere, quando vero dicitur, quod odium eſt ira, eſt prædicatio per cauſam, & non per eſſentiam, nam paſſiones iraſcibilis terminantur ad paſſiones concupiſcibilis, vt dictum eſt. q. de ver. a. 6.

Ad ſeptimum dicendum, quod in definitione paſſionum iraſcibilis ponitur actus appetitiuæ communis, vt appetere, non autem aliquid ad concupiſcibilem pertinens, niſi ſit principium, vel terminus, vt ſi dicatur, quod ita eſt appetitus vindictæ, propter præcedentem contriſtationem. Ibid. ad 7. p. p. ad 1.

ARTICVLVS IV.

Vtrum appetitus intellectiuus etiam diſtinguatur in iraſcibilem, & concupiſcibilem, tamquam in diuerſas potentias.

Videtur quod etiam appetitus intellectiuus diſtinguatur in iraſcibilem & concupiſcibilem, tamquam in diuerſas potentias. Nam appetitus intellectiuus ad plura ſe extendit, quam ſenſitiuus, cum ſit & corporalium, & ſpiritualium; ſi ergo appetitus ſenſitiuus diuiditur in duas vires, ſcilicet iraſcibilem, & concupiſcibilem, multo fortius & intellectiuus, qui eſt appetitus ſuperior, diuidi debet. q. 25. de ver. a 3. arg p.

2 Præterea ſecundum Philoſophum in lib. de ani & 11. metaph. ſola pars animæ rationalis eſt à corpore ſeparabilis: ſed iraſcibilis, & concupiſcibilis remanent in anima à corpore ſeparata, vt dicitur in arg. 3.

Digitized by Google

lib. de ſpiritu, & anima, ergo iraſcibilis, & concupiſcibilis ad partem rationalem pertinent.

arg 5. 3 Præterea charitas dicitur eſſe in concupiſcibili, ſpes autem in iraſcibili; ſed charitas, & ſpes non ſunt in appetitu ſenſitiuo, qui non poteſt extendi ad immaterialia, ergo iraſcibilis, & concupiſcibilis non ſunt tantum in appetitu ſenſitiuo, ſed etiam in intellectiuo.

arg 6. 4 Præterea vires humanæ dicuntur illæ, quas homo ſupra cætera animalia habet, quæ pertinent ad ſuperiorem animæ partem: ſed diſtinguitur à magiſtris duplex iraſcibilis, humana, & non humana, & ſimiliter concupiſcibilis, ergo prædictæ vires ſunt etiam in appetitu intellectiuo.

5 Præterea operationes virium ſenſitiuarum tam apprehenſiuarum, quam appetitiuarum non manent in anima ſeparata, quia per corporis organa exercentur: alias anima ſenſibilis in brutis eſſet incorruptibilis, vt pote potens ſuam operationem habere per ſeipſum, ſed in anima ſeparata remanent gaudium, & triſtitia, amor, & timor, & alia huiuſmodi, quæ attribuuntur iraſcibili, & concupiſcibili, ergo iraſcibilis, & concupiſcibilis non ſunt tantum in ſenſitiua parte, ſed etiam in intellectiua.

q. de ver. a. 3. c. Sed contra eſt, quod Damaſc. & Greg. Niſſenus, & Philoſophus ponunt eas eſſe in ſenſibili appetitu tantum.

Reſpondeo dicendum, quod cum actus appetitiuarum partium præſupponat actum apprehenſiuarum, & diſtinctio appetitiuarum ad inuicem aliqualiter ſimilis eſt diſtinctioni apprehenſiuarum. Inuenimus autem hoc in apprehenſiuis potentiis, quod reſpectu illarum apprehenſiua ſuperior manet vna, & indiuiſa, reſpectu quarum apprehenſiuæ inferiores diſtinguuntur. Vna enim intellectiua potentia cognoſcimus omnia ſenſibilia, quantum ad earum naturas, reſpectu quarum vires ſenſitiuæ diſtinguuntur. Vnde ſecundum Auguſtinum exterius aliud eſt, quod videt, & quod audit, ſed interius in intellectu eſt idẽ. & ſimiliter eſt de appetitiuis; quod appetitiua ſuperior eſt vna reſpectu omnium appetibilium, quamuis appetitiuæ inferiores reſpectu diuerſorum appetibilium diſtinguantur; cuius ratio ex vtraque parte eſt, quod vis ſuperior habet obiectum vniuerſale, ſed inferiores vires habent obiecta particularia. Multa autem per ſe conueniunt particularibus, quæ per accidens ſe habent ad vniuerſale, & ideo cum accidentalis differentia non diuerſificet ſpeciem, ſed ſolum illa, quæ eſt per ſe, potentiæ inferiores inueniuntur ſecundum ſpeciem diſtinctæ, ſed ſuperior potentia remanet indiuiſa, ſicut patet, quod obiectum intellectus eſt quod quid eſt: Vnde eſt eadẽ potentia intellectus ad omnia quæ habent quidditatem, nec diuerſificatur per aliquas differentias, quæ rationem quidditatis non diuerſificant. Sed cum obiectum ſenſus ſit corpus, quod eſt natum mouere organum, ſecundum diuerſam rationem mouendi oportet potentias diuerſificari. Vnde alia potentia eſt viſus, alia auditus, quia alia ratione mouet ſenſum color, & ſonus. & ſimiliter ex parte appetitiuarum; Nam obiectum appetitus ſuperioris, vt ſupra dictum eſt, eſt bonum abſolute; ſed obiectum appetitus inferioris eſt res aliquo modo proficua animali. Arduum autem, & delectabile non ſecundum eandem rationem ſunt conuenientia animali, vt ex prædictis patet, & ideo per hoc eſſentialiter diuerſificatur obiectum appetitus ſenſitiui, non autem obiectum appetitus intellectiui, qui tendit in bonum abſolute quocunque modo. Sciendum tamen eſt, quod ſicut intellectus habet aliquam operationem circa eadem, circa quæ ſenſus operantur, ſed altiori modo, cum cognoſcat vniuerſaliter, & immaterialiter, quod ſenſus materialiter, & particulariter cognoſcit; ita appetitus ſuperior circa eadem habet operationem cum appetitibus inferioribus, quamuis altiori modo. Nam inferiores appetitus tendunt in ſua obiecta materialiter, & cum aliqua paſſione corporali, a quibus paſſionibus nomen iraſcibilis, & concupiſcibilis imponitur. Appetitus vero ſuperior habet aliquos actus ſimiles inferiori appetitui, ſed abſque omni paſſione. Et ſic operationes ſuperioris appetitus ſortiuntur interdum nomina paſſionum, ſicut voluntas vindictæ dicitur ira: & quietatio volũtatis ſuper aliquo diligibili dicitur amor: & eadem ratione ipſa voluntas, quæ hos actus producit, dicitur interdum concupiſcibilis, & iraſcibilis, non tamen proprie, ſed per quandam ſimilitudinem; nec tamen ita, quod in voluntate ſint aliquæ vires diuerſæ ſimiles iraſcibili, & concupiſcibili.

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis appetitus intellectiuus in plura ſe extendat, quã ſenſitiuus tamen quia habet vniuerſale bonum pro obiecto proprio, non diuiditur in plures potentias. q. de ver. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod liber ille non eſt Auguſt. nec oportet eum in auctoritate recipere. Tamen poteſt dici, quod intelligit de iraſcibili, & concupiſcibili ſimilitudinarie dictis. Vel loquitur quantum ad originem potentiarum: nam omnes potentiæ ſenſitiuæ ex eſſentia animæ fluunt, vnde dicuntur in anima ſeparata remanere, vel ſecundum eſſentiam vel ſicut in radice. ad 2. & 3.

Ad tertium dicendum, quod charitas, & ſpes non ſunt in iraſcibili, & concupiſcibili, proprie loquendo, cum dilectio charitatis, & expectatio ſpei ſint ſine paſſione: ſed dicitur charitas eſſe in concupiſcibili, inquantum eſt in voluntate, prout habet actus ſimiles concupiſcibili: & ſimili ratione dicitur eſſe ſpes in iraſcibili. ad 5.

Ad quartum dicendum, quod iraſcibilis, & concupiſcibilis dicuntur eſſe humanæ, ſiue rationales, non per eſſentiam, quaſi ad partem ſuperiorem pertineant, ſed per participationem, inquantum obediunt rationi, & participant regimen eius, vt dicit Damaſcenus. ad 6.

Ad quintum dicendum, quod gaudium, & timor, quæ ſunt paſſiones, non remanent in anima ſeparata; cum corporali immutatione peragantur, ſed remanent actus voluntatis ſimiles illis paſſionibus. ad 7.

ARTICVLVS V.

Vtrum appetitus ſenſitiuus obediat rationi.

VIdetur quod appetitus ſenſitiuus non obediat rationi. Quod enim obedit alicui, non repugnat ei; ſed iraſcibilis, & concupiſcibilis repugnat rationi, ſecundum illud Apoſt. ad Rom. 7 non enim quod volo facio, ſed quod odi malum, illud facio; hoc enim dicitur, vt quædam gloſſa exponit, propter motus ſenſualitatis: ſeu appetitus ſenſitiui, & ibidem dicitur, video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, hæc autem lex eſt concupiſcentia, ergo repugnat legi mentis, id eſt rationi, & ita non obedit. p. p. q. 81. a. 3 arg. 2. q. 15. de ver. a. 4 arg. p. & 2.

2 Præterea ſicut rationali parte inferior eſt vis appetitiua, ita etiam & vis ſenſitiua: ita enim ordinantur ad inuicem apprehenſiuæ, ſicut appetitiuæ; ſed pars ſenſitiua non obedit intellectui, atque adeo rationi, non enim audimus, nec videmus, quando volumus; nec videmus, aut audimus quidquid intellectus decernit, ergo nec vires ſenſitiui appetitus p. p. arg. 3. q. de ver. arg. 3 p. 2 q. 17. a. 7. arg. 3.

ſcilicet iraſcibilis & concupiſcibilis ſunt in poteſtate rationalis appetitus, & conſequenter non obediunt rationi.

q. de ver. arg 4.

3 Præterea naturalia in nobis non ſubduntur rationi; ſed ſenſualitas naturali impetu tendit in ſuum obiectum, & appetibile, ergo motus ſenſualitatis non ſubditur rationi.

Ibid. arg. 5. p. 2. arg. 2.

4 Præterea materia corporalis ſoli Deo obedit, quantum ad transmutationem formalem: ſed actus appetitus ſenſitiui habet quandam formalem transmutationem corporis, ſcilicet calorem, & frigus; docet enim Auic. quod ad paſſiones animæ, quæ ſunt actus appetitus ſenſitiui requiruntur diſpoſitiones corporum, ſicut ad iram ſanguis calidus, & ſubtilis, ad gaudium temperatus ſanguis; diſpoſitio autem corporalis non ſubditur rationi, ergo nec rationi ſubditur actus appetitus ſenſitiui.

q. de ver. arg. ſed contra p. 1. c.

Sed contra eſt, quod Philoſophus in p. eth. docet, quod iraſcibilis, & concupiſcibilis participant aliqualiter rationem; & in p. polit. in medio dicit, quod ratio præeſt iraſcibili, & concupiſcibili, non principatu deſpotico qui eſt Domini ad ſeruum, ſed principatu politico, & regali, qui eſt ad liberos, qui non totaliter ſubduntur imperio.

p. 1. c. p. 1. c. q. de ver. c.

Reſpondeo dicendum, quod in ordine mobilium, & motorum eſt deuenire ad aliquod primum, quod eſt mouens ſe, à quo mouetur illud, quod non eſt ex ſe motum, quia omne, quod eſt per aliud, reducitur ad per ſe, vt habetur ex 8. phyſ. Vnde cum voluntas ſeipſum moueat ex hoc, quod eſt domina ſui actus, oportet quod vires aliæ, quæ ſe ipſas non mouent, ab aliquo moueantur. Tanto autem vnaquæque aliarum virium plus de motu eius participat, quanto fit ei propinquior. Vnde ipſæ appetitiuæ inferiores voluntati obediunt quantum ad ſuos principales actus, vt pote ei propinquiſſimæ. Aliæ vero magis remotæ, vt nutritiua, & generatiua mouentur à voluntate, quantum ad aliquos earum exteriores actus: ſubduntur autem appetitiuæ inferiores ſcilicet iraſcibilis, & concupiſcibilis rationi dupliciter. Primo quidem ex parte ipſius rationis, & ſic duobus modis, ſecundum quod appetitus ſenſitiuus natus eſt moueri immediate vel ab æſtimatiua, vel ab imaginatiua, ſicut & à ſenſu. Vno modo mediante imaginatiua: cum enim eadem res ſub diuerſis conditionibus conſiderata poſſit & delectabilis, & triſtabilis reddi, ratio opponit ſenſualitati mediante imaginatione rem aliquam ſub ratione delectabilis, vel triſtabilis, ſecundũ quod ei videtur, & ſic ſenſualitas mouetur ad gaudiũ vel triſtitiam. Alio modo mediante cogitatiua. Cum enim appetitus ſenſitiuus in aliis animalibus natus ſit moueri ab æſtimatiua virtute, ſicut ouis æſtimans lupum inimicum timet: loco autem æſtimatiuæ virtutis ſit in homine, vt ſupra dictum eſt, vis cogitatiua, quæ alio nomine à quibuſdam dicitur ratio particularis, eo quod eſt collatiua intentionum indiuidualium, ab illa etiam natus eſt in homine moueri appetitus ſenſitiuus. Ipſa autem ratio particularis nata eſt moueri, & dirigi in homine ſecundum rationem vniuerſalem. Vnde in ſyllogiſticis ex vniuerſalibus propoſitionibus concluduntur concluſiones ſingulares; & ideo oportet, quod ratio vniuerſalis imperet appetitui ſenſitiuo, & hic illi obediat, quod quilibet in ſeipſo experiri poteſt; applicando enim aliquis vniuerſales conſiderationes mitigatur ira, aut timor, vel aliquid huiuſmodi, vel etiam inſtigatur. Cęterum quia deducere vniuerſalia principia in concluſiones ſingulares, non eſt opus ſimplicis intellectus, ſed rationis, ideo iraſcibilis, & concupiſcibilis, quando mouentur immediate à cogitatiua, magis dicuntur obedire rationi, quam intellectui. Secundo ex parte voluntatis, voluntati enim ſubiacet appetitus ſenſitiuus quantum ad executionem, quæ fit per vim motiuam. In aliis enim animalibus ſtatim ad appetitum concupiſcibilis, & iraſcibilis ſequitur motus, ſicut ouis timens lupum ſtatim fugit, quia non eſt in eis ſuperior appetitus, qui repugnet. Sed homo non ſtatim mouetur ſecundum appetitum iraſcibilem, & concupiſcibilem, ſed expectatur imperium voluntatis, quæ eſt appetitus ſuperior. In omnibus enim potentiis motiui ordinis ſecundum mouens non mouet niſi virtute primi mouentis. Vnde appetitus inferior non ſufficit mouere, niſi appetitus ſuperior conſentiat, & hoc eſt, quod Philoſophus dicit in 3. de ani. t. 57. quod appetitus ſuperior mouet inferiorem, ſicut ſphæra ſuperior inferiorem. Hoc ergo modo iraſcibilis, & concupiſcibilis rationi ſubduntur. Verum quia non totaliter appetitus ſenſitiuus rationi obedit, ideo ſciendum, quod ſecundum hoc aliquis actus imperio rationis ſubiacet, eique obedit, prout eſt in poteſtate noſtra, & ideo ad intelligendum qualiter actus appetitus ſenſitiui ſubdatur imperio rationis, eique obediat, oportet conſiderare, qualiter ſit in poteſtate noſtra. Eſt autem ſciendum, quod appetitus ſenſitiuus in hoc differt ab appetitu intellectiuo, qui dicitur voluntas, quod appetitus ſenſitiuus eſt virtus organi corporalis, non autem voluntas. Omnis autem actus virtutis vtentis organo corporali dependet non ſolum ex potentia animæ, ſed etiam ex corporalis organi diſpoſitione; ſicut viſio ex potentia viſiua, & qualitate oculi, per quam iuuatur, vel impeditur. Vnde & actus appetitus ſenſitiui non ſolum dependet ex vi appetitiua, ſed etiam ex diſpoſitione corporis. Illud autem, quod ex parte potentiæ animæ ſequitur apprehenſionem; apprehenſio autem imaginationis, cum ſit particularis, regulatur ab apprehenſione rationis, quæ eſt vniuerſalis: ſicut virtus actiua particularis à virtute actiua vniuerſali, & ideo ex iſta parte actus appetitus ſenſitiui ſubiacet imperio rationis: qualitas autem, & diſpoſitio corporis non ſubiacet imperio rationis, & ideo ex hac parte impeditur, quin motus ſenſitiui appetitus totaliter ſubdatur imperio rationis, eique obediat. Contingit autem etiam quandoque quod motus appetitus ſenſitiui ſubito concitatur ad apprehenſionem imaginationis, vel ſenſus: & tunc ille motus eſt præter imperium rationis, quamuis potuiſſet impediri à ratione, ſi præuidiſſet. Vnde Philoſophus dicit p. phyſ. quod ratio præeſt iraſcibili, & concupiſcibili non principatu deſpotico, ſed politico, aut regali, ſecundum quem qui reguntur, non totaliter ſubduntur imperio, vt dictum eſt.

p. 1. 17. a. 7. d. u. q. p. a. 1. a. 15.

Ad primum ergo dicendum, quod primum Apoſtoli dictum intelligitur quantum ad hoc, quod non eſt in poteſtate noſtra vniuerſaliter omnes inordinatos motus ſenſualitatis impedire, quamuis poſſimus impedire ſingulos. Vel dic, quod hoc, quod homo vult non concupiſcere, & tamen concupiſcit, contingit ex diſpoſitione corporis, per quam impeditur appetitus ſenſitiuus ne totaliter ſequatur imperium rationis. Vnde & Apoſtolus ſubdit ſecundum dictum, nimirum, video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Hoc etiam contingit propter ſubitum motum concupiſcentiæ, vt dictum eſt.

q. de ver. a p. p. a. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod ideo ſenſus exteriores non obediunt rationi, quia indigent ad ſentiẽdum ſenſibilium rerum præſentia quæ non eſt ſemper in poteſtate rationis, tunc enim homo poteſt vti ſenſu, cum voluerit, niſi ſit impedimentum ex parte organi: ſed vires inferiores tam apprehenſiuæ, quam appetitiuæ non indigent exterioribus ſenſibilibus,

p. p. ad de ver. a p. a. ad

& ideo ſubduntur imperio rationis, quæ poteſt non ſolum inſtigare, vel mitigare effectus appetitiuæ virtutis, ſed etiam formare imaginatiuæ virtutis phantaſma.

q. de ver. ad Ad tertium dicendum, quod appetitiua inferior non naturaliter tendit in rem aliam, niſi poſtquam proponitur ſibi ſub ratione proprii obiecti, vt ex dictis patet. Vnde, cum in poteſtate rationis ſit ſub diuerſis rationibus vnam, & eandem rem proponere, vt pote cibum aliquem vt delectabilem, & vt mortiferum, poteſt diuerſa ratio in ſenſualitatem mouere.

q. ꝛda. Ad quartum dicendum, quod qualitas corporalis dupliciter ſe habet ad actum appetitus ſenſitiui Vno modo, vt præcedens, prout aliquis eſt aliqualiter diſpoſitus ſecundum corpus ad hanc, vel illam paſſionem; Alio modo, vt conſequens; ſicut cum ex ira aliquis incaleſcit. Qualitas igitur præcedens non ſubiacet imperio rationis, quia vel eſt ex natura, vel ex aliqua præcedenti motione, quæ non ſtatim quieſcere poteſt, ſed qualitas conſequens ſequitur imperium rationis, quia ſequitur motum localem cordis. quod diuerſimode mouetur ſecundum diuerſos actus appetitus ſenſitiui.

QVÆSTIO LXXXVI.

De organo appetitus ſenſitiui.

Deinde conſiderandum eſt de organo appetitus ſenſitiui.

CIRCA QVOD QVÆRITVR.

Vtrum organum appetitus ſenſitiui ſit cor.

ARTICVLVS.

Vtrum organum appetitus ſenſitiui ſit cor.

q. 84. a. 1. ar. 5. & q. 83. a. 1. arg. 1 ſed contra & q. 84. a. 9. VIdetur quod organum appetitus ſenſitiui non ſit cor. Potentiæ enim diſtinguuntur ex organis, vt dictum eſt, ſed cor eſt organum ſenſus communis, vt dictum eſt, ergo cor non eſt organum appetitus ſenſitiui.

q. 85. a. 7. c. q. 83. a. vn. 2 Præterea appetitus ſenſitiuus comitatur tactum, ſicut & imaginationem, & ſenſum communem, à quibus mouetur, vt dictum eſt: ſed in animalibus tam perfectis, quam imperfectis tactus diffunditur per omnes partes corporis, vt dictum eſt, ergo & appetitus ſenſitiuus, & per conſequens & organum debet eſſe diffuſum per omnes partes.

de ſpecu. ar. 3 ad 4 de motu anim. l. 8 Sed contra eſt quod cum anima moueat corpus per cognitionem, & appetitum, in ea parte debet eſſe organum appetitus, vbi incipit motus: ſed à corde incipit motus animalis, vt dicit Philoſophus de motu animal c. 8. & de inceſſu anim. ergo cor eſt organum primum intrinſecum appetitus.

de motu animal. l. 7. & a Reſpondeo dicendum, quod duplex eſt organum appetitus: Vnum intrinſecum, & primum, & hoc eſt cor, vt docet Philoſophus loc. cit. quod potaſt eſſe manifeſtum ex his. Nam primo cum appetitus moueatur a ſenſu, vt dictum eſt, ibi debet eſſe organum appetitus, vbi eſt organum primi ſenſitiui, ſed primum ſenſitiuum eſt in corde, tamquam in organo proprio, vt dictum eſt, ergo & in eodem erit appetitus tamquam in organo proprio. Secundo primo mouens, & primo motum debent eſſe ſimul: ſed primo mouens eſt appetitus. primo motum eſt ſpiritus exiſtens in corde, vt dicit Philoſophus de motu animal. c. 8. ergo & ibidem erit appetitus ſenſitiuus tamquam in organo proprio. Tertio tactus, & appetitus ſimul eſſe debent, nam ad tactum ſequitur delectatio, vel triſtitia, qui ſunt actus appetitus ſenſitiui, vt dictum eſt, ſed organum ſiue ſenſorium tactus eſt circa cor, vel in corde, vt dictum eſt, ergo & ibi erit appetitus. Quarto illud eſt organum appetitus ſenſitiui, circa quod primo contingunt paſſiones animalis, quarum ſubiectum eſt appetitus ſenſitiuus, ſed prædictæ paſſiones contingunt circa cor, hoc enim in ira feruet, in timore quodammodo frigeſcit, & conſtringitur, ergo cor erit organum primum appetitus ſenſitiui. Secundum vero organum appetitus ſenſitiui eſt quæcunque pars ſenſitiua, cui nimirum ineſt tactus, & imaginatio ſiue perfecta, & imperfecta: quod manifeſte patet, nam vt docet Philoſophus 2. de ani. t. 20 & 3 de ani t. 56. pars quæcunque animalis imperfecti, quæ deciſa viuit, habet ſenſum, & motum, nam ſi pungitur ſe retrahit, ſed vbi eſt ſenſus, neceſſe eſt quod etiam ſit phantaſia, nam hæc nihil aliud eſt, quam motus factus à ſenſu in actu, at vbi eſt phantaſia, eſt etiam appetitus, ad ſenſum enim de neceſſitate ſequitur lætitia, & triſtitia, ſiue delectatio, & dolor Neceſſe enim eſt, ſi ſenſibile perceptum eſt conueniens, quod ſit delectabile: ſi autem eſt nociuum, quod ſit doloſum: vbi autem eſt dolor, & delectatio oportet quod ſit deſiderium, & appetitus: Vnde neceſſe eſt quod quæcunque pars animalis perfecti, vel imperfecti etiam deciſa, viuit, & ſentit, etiam habeat appetitum, & ſic appetitus ſenſitiuus habet organum diffuſum per totum corpus, ſicut & ſenſus tactus. Et ex his patet ad ſecundum argumentum.

[Right margin notes: q. 84 a. 10. c. de motu anim. l. 8. — 2. de ani. l. 4 — 3. de ani. l. 6 — q. 83. & 84. — q. 81. — q. 26. de ver. a. 3. c. & ad 11. — 2. de ani. l. 4 — 3. de ani. l. 16]

2. de ani. l. 4 Ad primum ergo dicendum, quod vegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, & motiuum cum inueniantur in vna, & eadem parte deciſa animalis imperfecti, & multo magis in quacunque parte ſentiente animalis perfecti, non diſtinguuntur loco ſecundum organa in corpore animalis, ad differentiam quarundam potentiarum particularium, puta viſus aud. quæ habent organa loco ſeparata. Cuius ratio eſt, quia ſenſus tactus, & ſenſus communis, & appetitus ſenſitiuus ſunt ſenſus maximè neceſſarii ad conſtitutionem animalis; vnde debent eſſe ſecundum organa per totum corpus animalis diffuſi.

QVÆSTIO LXXXVII.

De virtute motiua naturali.

Deinde conſiderandum eſt de virtute motiua ſenſitiua, quæ, quia duplex eſt, naturalis, & animalis, primum agemus de naturali, tum de animali.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

1 *Primo, Vtrum motus cordis, & arteriarum ſit ab anima.*

2 *Vtrum motus reſpirationis ſit ab anima.*

3 *Quod ſit organum virtutis pulſatiuæ, & reſpiratiuæ.*

ARTICVLVS I.

Vtrum motus cordis, & arteriarum ſit ab anima.

op. 35. Videtur quod motus cordis, & arteriarum non ſit ab anima. Neque enim eſt ab anima vegetatiua, tum quia huius opera ſunt tantum generare, alimento vti, augere, & minuere; tum quia hæc etiam plantis ineſt; motus autem cordis animalium proprius eſt. Neque etiam eſt ab anima ſenſitiua, vel intellectiua. quia intellectus, & ſenſus non mouent niſi mediante appetitu, & apprehenſione. Motus autem cordis inuoluntarius eſt. Sed dices quod eſt ab anima, vt eſt natura.

ibid. 2 Contra motus cordis eſt in contrarias partes, componitur enim ex pulſu, & tactu; motus autem ab anima, vt natura, ſeu motus naturalis eſt ad vnam partem; vt ignis mouetur tantum ſurſum, & terra deorſum, ergo motus cordis non eſt ab anima.

ibid. 3 Præterea motus tractus, & pulſus eſt violentus graui, ſed cor eſt graue, ergo motus illius eſt violẽtus, & per conſequens non eſt ab anima ſenſitiua, nam ſic eſſet naturalis.

1 de reſpirat. 1. 18. 4 Præterea motus cordis fit à calido: calidum enim naturale agit continue in alimentum rarefaciendo; rarefactio autem eſt cauſa motus, & ideo continue per totam vitam animalis fit iſte motus. ergo non fit ab anima.

Sed contra. Motus cordis in animali vel eſt voluntarius, vel violentus, vel naturalis: ſed non eſt voluntarius, vt dictum eſt; neque violentus, quia hoc ſubtracto moueretur animal, nullum autem violentum conſeruat animal, ergo eſt motus naturalis, ergo eſt à natura, ſed non à forma inanimata, ergo erit ab anima vt eſt natura.

2 Præterea hic motus, & vita animalis inſeparabiliter ſe conſequuntur, ergo hic motus eſt maxime naturalis, & conſequenter eſt ab anima, vt à natura.

op. 35 q. de an. a. 9. ad 6. 1 de reſpir. 1. vlt. Reſpondeo dicendum, quod circa hanc difficultatem multiplex fuit Philoſophorum opinio; Nam quidam dicunt hunc motum naturalem eſſe non ab aliqua particulari natura animali intrinſeca, ſed ab aliqua natura vniuerſali, vel intelligentia: ſed hoc ridiculũ eſt. In omnibus enim rebus naturalibus propriæ paſſiones alicuius generis, vel ſpeciei aliquod principium intrinſecum conſequuntur. Naturalia enim ſunt, quorum principium motus in ipſis eſt. Nihil autem proprium magis eſt animalibus, quam motus cordis, quo ceſſante perit eorum vita; ſequitur igitur ineſſe ipſis animalibus aliquod principium talis motus. Adhuc, ſi aliqui motus in corporibus inferioribus ex natura vniuerſali cauſantur, non ſemper eis adſunt, ſicut in fluxu, & refluxu maris patet, qui ſequuntur motum lunæ, & ſecundum ipſum variantur: motus autem cordis ſemper ineſt animali: non eſt ergo a cauſa ſeparata tantum, ſed ab aliquo intrinſeco principio. Dicunt autem alii cauſã principalem motus cordis eſſe calidum alterans alimentum in corde, calor enim, inquiunt, per ſpiritum genitus mouet cor. Sed hoc irrationabile eſt. Primo quia motus cordis eſt per ſe animalis cauſa, quia motus cordis non eſt per accidens, ſed per ſe; ſed calidum non poteſt eſſe cauſa per ſe: calidi enim eſt alterare, ſubtiliare, reſoluere, ad quæ ſequitur motus, quare calidum non poteſt eſſe cauſa principalis motus. Secundo quod fit a motu cordis, non poteſt eſſe cauſa motus cordis, quia idem eſſet cauſa ſui ipſius, quod eſt impoſſibile, quia motus cordis eſt cauſa caliditatis, augmentatur enim calidum propter motum cordis. Item motus primus in animali eſt motus cordis: hoc ergo oportet eſſe a cauſa prima, & per ſe: hoc non eſt calidum, nec eius actio, eius enim actio eſt alteratio, quæ præſupponit aliud motum, & ideo dicendum eſt, quod motus cordis per ſe fit a forma animalis habentis cor. & ratio huius eſt, quia principalis operatio animalis debet attribui principali agenti: ſed principalis operatio in animali eſt motus cordis, quare debet eſſe a cauſa principali in animali, hoc eſt ab ab anima. Anima igitur eſt cauſa principalis motus cordis. Vnde ſicut mixtis inanimatis debetur aliquis motus, & etiam ſimplicibus elementis: & ferro debetur motus, quo mouetur ad magnetem, ita animali. Vnde animali habenti perfectum cor debetur aliquis motus, hic autem eſt motus cordis. Et quamuis anima ſit cauſa principalis iſtius motus, tamen anima agit iſtum motum mediante calido: ſicut enim ignis calefacit forma ſua, tamen mediante caliditate, ita anima mouet cor, tamen mediante calido. Anima igitur ſenſitiua cauſa eſt iſtius motus, & cauſa principalis: & conſequenter eſt etiam cauſa principalis motus arteriarum, nam motus cordis per venas arteriales manifeſtatur: & calidum eſt ſecundaria, & ſicut inſtrumentum. Verum quomodo anima ſenſitiua ſit cauſa principalis motus cordis inueſtigandum eſt. Sciendum igitur eſt, quod in animali duplex eſt motus, qui fit per apprehenſionem, & appetitum, vt motus localis progreſſiuus: alter eſt, qui non eſt per apprehenſionem, & appetitum, vt motus cordis, & etiam motus augmenti, & decrementi, & motus alimenti diffuſi per totum corpus, quod etiam eſt commune plantis. Quantum ad motus huius ſecondi generis dicendum eſt, quod cum anima animalis non ſolum det id, quod eſt proprium ſibi, ſeu quod conuenit animæ ſenſitiuæ, vt ſenſitiua eſt, ſed etiam id, quod eſt inferiorum formarum: ſicut formæ inferiores ſunt principia naturalis motus in corporibus naturalibus, ita etiam anima in corpore animalis: vnde Philoſophus dicit in 2. de ani. quod anima eſt natura talis corporis. Et propter hoc operationes animæ diſtinguuntur in animales & naturales, vt illæ dicantur animales, quæ ſunt ab anima ſecundum id quod eſt ſibi proprium, naturales autem, quæ ſunt ab anima ſecundum quod facit effectum inferiorum formarum naturalium. Secundum hoc ergo dicendum, quod ſicut ignis per formam ſuam naturalem habet naturalem motũ, quo tendit ſurſum: ita aliqua pars animalis, in qua primo inuenitur motus, qui non eſt per apprehẽſionem habet hunc motũ naturaliter ab anima, ſicut enim ignis naturaliter mouetur ſurſum: & ſanguis naturaliter mouetur ad loca propria, & determinata: ita cor naturaliter mouetur moto ſibi proprio, licet ad hoc etiam cooperetur reſolutio ſpirituum facta ex ſanguine, quibus cor dilatatur, & conſtringitur vt dicit Ariſtot. vbi agit de reſpiratione: & eſt cauſa illius anima ſenſitiua, non quatenus agit per apprehenſionem, & appetitum: ſed quatenus eſt forma, & natura talis corporis, & quatenus facit effectus inferiorum formarum naturalium.

Ad primum ergo dicendum, quod motus cordis, & conſequenter arteriarum eſt ab anima ſenſitiua, non tamen cauſatur ab illa per apprehenſionem, & appetitum, quomodo cauſatur motus progreſſiuus, ſed cauſatur ab illa, quatenus eſt forma, & natura talis corporis: propter hoc enim medici diſtinguunt operationes vitales ab animalibus, & dicunt, quod ceſſantibus operationibus animalibus remanent vitales: vitales appellantes, quæ motũ cordis op. 35. de reſpir. 1. 16. de an. a. 9. ad 3.

comitantur, quibus ceſſantibus ceſſat vita. Et quamuis motus cordis varietur ſecundum diuerſas apprehenſiones, & affectiones animæ, non tamen hæ cauſantur ab alterationibus cordis, ſed potius cauſant eas. Vnde in paſſionibus animæ puta in ira, formale eſt, quod eſt ex parte affectionis, ſcilicet quod ſit appetitus vindictæ, materiale vero, quod pertinet ad motum cordis, puta quod ſit accenſio ſanguinis circa cor. In rebus autem naturalibus, forma non eſt propter materiam, ſed contra, vt dicitur 3. phyſ. ſed in materia eſt diſpoſitio ad formam. Non enim propter hoc aliquis vindictam appetit, quia ſanguis circa cor accenditur ſed ex hoc eſt aliquis ad vindictam diſpoſitus, Iraſcitur autem ex appetitu vindictæ. licet igitur aliqua variatio accidat in motu cordis ex apprehenſione diuerſa, & ex diuerſa affectione, non tamen illa variatio motus eſt voluntaria, ſed inuoluntaria, quia non fit per imperium voluntatis. Dicit Philoſophus l. de motu animal. quod multoties apparente aliquo, ſed non iubente intellectu, mouetur cor.

op. 35. Ad ſecundum dicendum, quod duo motus cordis, pulſus nimirum, & tractus, qui videntur contrarij, ſunt quaſi partes vnius motus compoſiti ea vtroque, inquantum deficit à ſimplicitate motus cæli, quem imitatur, inquantum eſt ab eodem in idem; & ſic non eſt inconueniens, ſi quodammodo ſit ad contrarias partes, quia & motus circularis cæli, qui eſt naturalis, vt dictum eſt in quæſtionibus de Cælo; cuique Philoſophus in 3. de ani. aſſimilat motum cordis, aliqualiter ſic eſt.

op. 35. Ad tertium dicendum, quod motus cordis eſt naturalis, non tamen quatenus cor eſt graue, vel leue, ſed quatenus eſt animatum tali anima.

de reſpirat. l. 15. 17. 18. Ad quartum dicendum, quod calidum eſt cauſa inſtrumentalis, non autem principalis motus cordis, & conſequenter motus arteriarum, calidum enim cordis agens in alimentum continue adueniens rarificat ipſum, & etiam reſoluit; alimentum autem rarefactum, & purificatum tumefactionem inducit: per hunc autem motum fit pulſus in corde: humidum enim tumefactum eleuatur vſque ad vltimam tunicam cordis, & facit motum dilatationis: Non potens autem vlterius progredi redit ad interius, ſed facta aliqua reſolutione fit motus conſtrictionis. & hoc fit per totam vitam animalis, quia alimentum continue aduenit, ex quo fit ſanguinis natura in ipſo corde principaliter, vt manifeſte patet conſideranti generationem, quæ fit à principio Cum enim non ſunt venæ diſtinctæ, nec membra formata, apparet ſanguis in eo, & calidum naturale agit in ipſum rarefaciendo, rarefactio autem eſt cauſa motus pulſus, & ideo continue fit per totam vitam animalis talis motus. Eſt etiam anima conſequenter cauſa principalis, & calidum inſtrumentalis motus arteriarum: ex eo enim, quod motus cordis fit in eo, propter reſolutionem ſpiritus ex alimento moto vſque ad tunicam exteriorem, accidit omnes venas moueri, quia omnes venæ ortum habent ex corde: mouetur autem pars ſuperior cordis, ex qua venæ ortum habent, quare venæ mouentur ſimul quando illa pars mouetur.

ARTICVLVS II.

Vtrum motus reſpirationis ſit ab anima.

de reſpirationel. 6. VIdetur quod motus reſpirationis non ſit ab anima. Dicit enim Philoſophus l. de reſpir. c. 5. quod multa animalia non reſpirant, ſed ſi talis motus eſt ab anima ſenſitiua, omnia animalia reſpirarēt, ergo talis motus non eſt ab anima ſenſitiua.

4 Præterea expiratio, & inſpiratio cauſantur ex calido augmentato, vt dicit Philoſophus de reſpir. c. vlt. non ergo ab anima ſenſitiua. l vlt.

Sed contra eſt, quod motus reſpirationis eſt motus naturalis, & vitalis: ſed talis motus eſt in animali ab anima, ergo.

Reſpondeo dicendum, quod reſpiratio fit ab anima ſenſitiua, cum ſola animalia inſpirent & expirent, vt dicit Philoſophus p. poſt t. 40. vt dictum eſt, & talis motus ſit naturalis, & vitalis: eſt enim neceſſarius animali, quia ſine illo viuere non poteſt: nam licet non ſit cauſa vitæ, eſt tamen concauſa, inquantum cooperatur ad temperamentum caloris naturalis, ſine quo non eſt vita. Eſt autem anima principium talis motus originaliter mediante vi vitali exiſtente in corde, vt dicit Philoſophus de ſomno, & vigilia cap. 3. Cor enim eſt principium refrigerationis, quæ fit per attractionem: pulmo tamen eſt proximum inſtrumentum reſpirationis. Cum enim motus reſpirationis fiat propter augmentationem calidi ex humido in illa parte, in qua eſt primum principium nutritiuæ partis animæ, puta in corde: Sicut enim aliæ partes indigent nutrimento, ſimiliter & cor, & plus, quia cor eſt cauſa alimenti alijs; ex corde enim mittitur ſanguis ad cætera membra, ex quo nutriuntur, quare & ipſum nutritur, & magis: calido augmentato in corde primo mouetur cor per dilatationem: deinde pulmo, qui colligationem habet ad cor: pulmone autem eleuato, & dilatato, neceſſe eſt moueri & pectus: (cum enim pulmo mouetur, contingit partes propinquas moueri, & proinde pectus,) & conſequenter neceſſe eſt intrare aerem frigidum, qui ſua frigiditate mitigat exceſſum caliditatis, & ſic patet a quo cauſetur motus reſpirationis, & quomodo in animalibus pulmonem habentibus fiat.

Margin notes: q. 13 log. a. 4 — op. 43. c. 5. 5 met. l. 6 — de ſomno l. 4 de reſpirat. l. 15 & l. 3

Ad primum ergo dicendum, quod immediata cauſa reſpirationis, vt dictum eſt, non eſt animalitas, ſed habere pulmonem. inc. & q. 23. log. a. 2.

Ad ſecundum dicendum, quod calor naturalis eſt inſtrumentum reſpirationis: vis autem vitalis eſt proximum principium, anima vero eſt principium principale. op. 43. c. 5. de reſpir. l. vlt.

ARTICVLVS III.

Vtrum organum virtutis pulſatiuæ, & reſpiratiuæ ſit cor.

VIdetur quod organum virtutis pulſatiuæ, & reſpiratiuæ non ſit cor. Motus enim pulſus etiam apparet in arterijs: ſed organum motus eſt eius ſubiectum, ergo organum virtutis pulſatiuæ non eſt cor. op. 35. & 43. c. 5.

2 Præterea ſi cor eſt organum virtutis reſpiratiuæ, omnia animalia cor habentia reſpirarent: ſed hoc eſt falſum, nam quæ habent cor, & carent pulmone, non reſpirant, vt dictum eſt ex Philoſopho, ergo cor non eſt organum virtutis reſpiratiuæ. art. praeced.

Sed contra eſt, quod virtus pulſatiua, & reſpiratiua eſt vitalis, ergo debet eſſe in illa parte, quæ primo viuit, & quæ eſt cauſa vitæ omnibus animalibus: hæc autem eſt cor, ergo cor eſt organum virtutis pulſatiuæ, & reſpiratiuæ. op. 35. & 43. c. 5. de reſp. l. 18.

Reſpondeo dicendum, quod virtutis pulſatiuæ immediatum, & principale organum eſt cor: nam primo apparet in ipſo talis motus Secundarium vero ſunt venæ pulſatiles. Calidum enim cordis ſubtilians alimentum eſt inſtrumentalis cauſa motus cordis, vt dictum eſt: ex motu autem cordis, à quo venæ l. de reſpirat. l. 3. & 18. p. a. 17. a. 3. ad. 2.

pulſatiles oriuntur, procedit illarum motus, vt etiam dictum eſt. & ſic pulſus primo manifeſtatur in corde; deinde in arterijs, ſeu venis pulſatilibus, quæ ea corde ducunt originem; Vnde & ſubiectum motus pulſus, ſed ſecundariam ſunt prædictæ venæ. Quoniam vero ex eodem calido augmentato ex humido in corde, in quo eſt primum principium nutritiuæ partis, ſecundario mouetur, & eleuatur pulmo, & per conſequens pectus, in cuius eleuatione, & depreſſione conſiſtit formaliter motus inſpirationis, & expirationis, vt dictum eſt, nam ſic intrat aer frigidus calorem cordis temperans, vel exit calefactus à calore cordis, ideo organum reſpirationis principale eſt pulmo, vt dictum eſt, ſicuti cor eſt organum primum, & principale pulſus.

in c, & art. p. Ad primum ergo dicendum, quod motus pulſus primario eſt in corde, ſecundario vero manifeſtatur in arterijs, ſeu venis pulſatilibus, vt dictum eſt.

in c. Ad ſecundum dicendum, quod cor eſt origo motus reſpirationis, ſed inſtrumentum proprium talis motus, eſt pulmo, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De virtute motiua animalis.

Deinde conſiderandum eſt de virtute motiua animalis.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR DVO.

Primo Vtrum virtus motiua animalis ſit potentiæ diſtincta ab alijs potentijs ſenſitiuis.

2 *Vtrum organum potentiæ motiuæ ſint nerui, & muſculi.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum virtus motiua animalis ſit potentia diſtincta ab alijs potentijs ſenſitiuis.

2 de ani. l. 15. Toto lib. de motu animal. Videtur quod virtus motiua animalis non ſit potentia diſtincta ab alijs potentijs ſenſitiuis. Philoſophus enim l. de motu animal. & 3. de ani. t. 54 inter mouentia tantũ ponit obiectum, & appetitum, ergo potentia motiua non diſtinguitur ab appetitu.

3. de ani. l. 15. q. de ani. a. 13 arg. 13. 2 Præterea Philoſophus 3. de ani. t. 48. docet principia motus localis eſſe phantaſiam, ſeu ſenſum, intellectum, & appetitum & t. 52. inter quinque potentias animæ non numerat potentiam motiuam, ergo quia vis motiua non eſt diſtincta potentia ab alijs, nam principium motus localis nihil aliud eſt quam potentia motiua.

quol. 6. a. 2. 3 Præterea in angelis potentia motiua non diſtinguitur ab intellectu, & voluntate, ergo nec in homine ſaltem diſtinguetur potentia motiua ab alijs potentijs ſenſitiuis.

2. de ani. l. 5. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 27. numerat potentiam motiuam tanquam diſtinctam ab alijs; cum ait eſſe quinque genera potentiarum, vegetatiuum, ſenſitiuum, motiuum ſecundum locum, appetitiuum, intellectiuum.

3. de ani. l. 14 Reſpondeo dicendum, quod potentia motiua animalis eſt diſtincta ab omnibus alijs potentijs, vt manifeſte patet diſcurrendo per ſingulas, non enim eſt potentia vegetatiua, quia hæc ineſt plantis, quibus non ineſt motus localis progreſſiuus. Præterea hic eſt propter aliquid imaginatum, & deſideratum: phantaſia autem, & appetitus non competunt parti vegetatiuæ. Neque eſt potentia ſenſitiua, quia hæc ineſt omnibus animalibus perfectis, quæ ſcilicet poſſunt ſibi ſimile generare: at multa animalia huiuſmodi, qualia ſunt immobilia, quæ, quia ſunt perfecta in ſua ſpecie, poſſunt ſibi ſimile generare, & habent debitum augmentum, & decrementum, quod non ineſt animalibus orbatis, & menſtruoſis, carent potentia motiua. Vnde neceſſe eſt, quod hæc ſit diſtincta à ſenſu. Verum quia potentia motiua in animalibus perfectis, quæ mouentur motu progreſſiuo, mouet per apprehenſionem, eſt enim talis motus, vt dictum eſt, propter imaginatum, & deſideratum, ideo triplex eſt potentia motiua animalis nam quædam mouet per modum dirigentis, quædam vero per modum imperantis, quædam per modum exequentis. Motiuæ per modum dirigentis ſunt phantaſia, & æſtimatiua, inquantum appetitui oſtendunt formam, vel intentionem conuenientem, vel diſconuenientẽ, phantaſia oſtẽdendo formas ſenſibiles: æſtimatiua oſtendendo intentiones. Motiuæ autem imperantes motum ſunt appetitus concupiſcibilis, & iraſcibilis, quæ ſunt partes appetitus ſenſitiui: concupiſcibilis enim eſt vis imperans motum, vt appropinquetur ad ea, quæ putantur neceſſaria, vel vtilia, & hoc appetitu delectandi: Iraſcibilis autem eſt vis imperans motum ad repellendum id, quod putatur nociuum, vel corrumpens: & hoc appetitu vindicandi, vel vincendi, vis autem exequens motum localem progreſſiuum eſt vis exterior diffuſa in muſculis, & neruis, & hæc eſt diſtincta potentia à ceteris potentijs, vt patet tum ex diuerſis organis, ex quibus etiam diſtinguuntur potentiæ, vt dictum eſt: tum ex diuerſitate actus & obiecti, ex quibus diſtinguuntur potentiæ inter ſe, vt dicitur 2. de ani. Cum enim potentia ſecundum id, quod eſt, ordinetur ad actum, oportet rationem potentiæ accipere ex actu, ad quem ordinatur: vnde vbi diuerſificatur ratio actus, oportet quod diuerſificetur ratio potentiæ. Ratio autem actus diuerſificatur ſecundum diuerſam rationem obiecti, vt dicitur in eodem: actus enim potentiæ actiuæ comparatur ad obiectum, vt ad terminum, & finem eius, vt actioni augmentatiuæ finis, & terminus eſt ipſum quantum. actus autem potentiæ paſſiuæ comparatur ad obiectum, vt ad principium actiuum, vt viſus ad colorem. ex principio autem, & fine omnis actus recipit ſpeciem. Vnde patet quod potentiæ diſtinguuntur per actus, & obiecta. Quod ergo potentia motiua vtroque modo diſtinguatur ab alijs potentijs, & è contra, manifeſtum eſt, quia vegetare, ſentire, intelligere, appetere, mouere ſunt diuerſi actus reſpectu diuerſorum obiectorum, quia vegetare eſt quanti, & corporis vniti, vt obiecti; vegetatiuum enim non nutrit niſi corpus ſibi vnitum: ſentire autem eſt qualis, ſeu corporis ſenſibilis ſiue vniti, ſiue non vt obiecti, ſenſitiuum enim reſpicit corpus ſenſibile ſiue ſit vnitum, ſiue non: intelligere eſt quidditatis rei, vt obiecti: intellectiuum enim reſpicit generaliter omne ens, quia omne ens eſt intelligibile, & ſic habentur tres animæ potentiæ acceptæ ſecundum quod res coniungitur ipſi animæ. Secundum quod vero è contrario anima coniungitur ipſis rebus, ex diuerſitate actuum, & obiectorum habentur duæ aliæ potentiæ, puta motiua, & appetitiua. quia ſecundum quod anima inclinatur ad rem extrinſecã, vt ad finẽ, qui eſt principiũ in intentione, accipitur appetitiuũ. Secundum quod vero inclinatur ad rem extra, vt in terminum ſiue operationis, ſiue motus, accipitur motiuum ſecundum locum.

Marginal notes (right column): op. 43. c. 11 quol. 3 a. 12. p. p. 75 a. 1. ad. 4 q. 1. de pot. a. 11. ad. 10. 3. de ani. l. 14. — op. 43. c. 9.

Digitized by Google

q.3. de pot. a 11. ad 10. 3 de ani. l. 15. Ad primum ergo dicendum, quod vittus motiua exequens motum proprie eſt potius diſpotio mobilis, qua natum eſt moueri ab appetibili, quam ſit per ſe mouens. Vel dic, quod obiectum eſt mouens non motom, appetitus autem eſt mouens motum, mouet autem imperando, ſed non exequendo motum localem, ſicut facit vis motiua.

3 de ani. t. 13. Ad ſecundum dicendum, & ad tex. 48. 3 de ani. quod intellectus, & appetitus mouent ſicut imperantes motum; ſed oportere eſſe potentiam motiuam, quæ motum exequatur, ſecundum quam membra ſequantur imperium appetitus, & intellectus, vel ſenſus. 3 de ani. l. 15. Ad tex. 52. dicendum, quod alibi Philoſophus enumerat inter potentias animæ vim motiuam, vt dictum eſt; textu autem citato non erat inſtitutum Philoſopho enumerate exacte omnes potentias, ſed tantum oſtendere plures eſſe potentias, quam quæ ponebantur ab antiquis.

q. 51. a. 3. Ad tertium dicendum, quod alia eſt ratio angeli, alia animæ, vel rationis corpori coniunctæ, vel ſenſitiuæ, vt dictum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum organum potentiæ motiuæ ſint muſculi, & nerui.

3. de ani. l. 15 VIdetur quod organum potentiæ motiuæ animalis non ſint muſculi, & nerui. Dicit enim Philoſophus 3. de anima t. 55. quod cor eſt organum motus localis, ergo non ſunt nerui, & muſculi.

ibid. 2 Præterea illud eſt primum principium mouens organice animal, quod eſt immobile, & quod eſt principium, & finis, vt dicit Philoſophus 3. de ant. t. 55. ſed hæ conditiones conueniunt cordi, vt dicit Philoſophus ibidem, ergo.

q. 4. a. p. quol. 9 a. 11 op. 41. cap. 5 Sed contra eſt, quod organum motus localis eſt id, per quod exercetur motus, vt dictum eſt ex Philoſopho: Sed exercetur motus localis per operationem muſculorum, & neruorum, vt patet, ergo organum motus localis ſunt muſculi, & nerui.

op. 43. cap. 5 Reſpondeo dicendum, quod ſicut dictum eſt, virtus motiua ſenſitiua duplex eſt, vna naturalis, altera animalis. Naturalis eſt, quæ non mouet per apprehenſionem, nec eſt ſubiecta imperio rationis, & p. s. 17. a. 9. a d 1. talis eſt virtus vitalis, & pulſatiua, quæ mouet arterias, ſeu venas pulſatiles, & cor ſecundum dilatationem, & conſtrictionem; & huiuſmodi eſt in corde, ſicut in proprio organo: Vnde ſolum habet eſſe in animalibus perfectis pulmonem, & cor habentibus. & hæc vis per inſpirationem, & expirationem eſt principium contemperandi calorem cordis, & corporis. Motiua vero animalis, quæ motum exercet præſuppoſita apprehenſione, eſt in muſculis, & lacertis, & neruis, tamquam in proprio organo; q. 74 a p. Vt enim dictum eſt ex Philoſopho 2. de part. c. p. organum proprie eſt inſtrumentum, per quod exercetur actio; motus autem localis progreſſiuus exercetur per prædictas partes. p. 2. q. 7 a. 9. ad 2. Quia tamen motus localis animalis habet pro ſuo primo principio cor; Quia ſicut in his, quæ ad intellectum, & voluntatem pertinent, primum inuenitur id, quod eſt ſecundum naturam, ex quo alia deriuantur: vt à cognitione principiorum naturaliter notorum cognitiu concluſionum: & à voluntate finis naturaliter deſiderati deriuatur electio eorum, quæ ſont ad finem; ita in corporalibus motibus, principiom motus localis eſt à motu cordis, qui eſt ſecundum naturam, & non ſecundum voluntatem, propterea cor erit primum principium omnis motus localis animalis.

in c. Ad primum ergo dicendom, quod cor eſt organum primi motus localis, à quo tanquam primo principio deriuatur motus localis totius animalis, vt dictum eſt.

in c. p. 1 q. 17. a 9. ad 1. 3 de ani. l. 13. de moto anim. l. 7. 8. 9. Ad ſecundum dicendum, quod illæ proprietates ſunt principij, & organi primi motus localis, qui eſt motus cordis, vnde deriuatur omnis motus localis animalis, vt dictum eſt.

QVÆSTIO LXXXIX.

De animæ rationalis productione.

Deinde conſiderandum eſt de anima rationali, erit autem hæc conſideratio in quinque partes diſtributa, nam primum agemus de animæ rationalis productione: deinde de illius ſubſtantia: tum de vnione ad corpus: poſtea de proprietatibus: poſtremo de potentijs.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primum vtrum anima rationalis ſit de ſubſtantia Dei; vel aliquid factum.

2 *Vtrum traducatur ex parentibus, ſeu cauſetur ex ſemine.*

3 *Vtrum producatur à Deo per creationem.*

4 *Vtrum producatur à Deo mediantibus angelis.*

5 *Vtrum ſit producta ante corpus.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima rationalis ſit de ſubſtantia Dei, vel aliquid factum.

1. d. 17 q. p. a. p. arg. 4. VIdetur quod anima rationalis non ſit facta, ſed ſit ex ſubſtantia Dei. Dicit enim Philoſophus 10. eth. quod anima rationalis conuenit in operatione intellectus cum Deo; cum autem naturalis operatio conſequatur naturam, oportet ea, quæ in operatione conueniunt, in natura, vel eſſentia conuenire ergo anima rationalis communicat cum Deo in eſſentia. arg 4.

2 Præterea omne, quod intelligitur, intelligitur per ſimilitudinem, vel identitatem: oportet enim, quod intellectus in actu ſit intellectum in actu: quod non contingit, niſi vel quia ſunt idem per eſſentiam, ſicut Deus ſeipſũ intelligit: vel quia ſimilitudo intellecti recipitur in intelligẽte, vt perfectio eius, ſed intellectus noſter intelligit Deum, hoc autem eſſe non poteſt per ſimilitudinem abſtractam ab illo, quia à ſimpliciſſimo nihil poteſt abſtrahi, ergo oportet quod intelligat ipſum per identitatem, & ſic erit idem per eſſentiam Deus, & anima rationalis.

p p. q. 90 a. p. arg. 2. 3 Præterea anima eſt forma ſimplex, vt ſupra habitum eſt, ſed forma eſt actus, ergo anima eſt actus purus, quod eſt ſolius Dei, ergo anima rationalis eſt de ſubſtantia Dei

p. p. arg. 1. 2. d arg. 5. 4 Præterea quæcunque ſunt, & nullo modo differunt, ſunt idem; ſed Deus, & anima rationalis ſunt, & nullo modo differont: quia oporteret, quod aliquibus differentijs differrent, & ſic eſſent compoſita, ergo Deus, & anima rationalis idem ſont.

1. c g. c 85; rat. 1. & 3. Sed contra eſt, quod omne illud, ex quo fit aliquid, aliquo modo mutatur, & eſt in potentia ad id, quod fit ex eo: ſed ſubſtantia Dei eſt omnino

immutabilis, & non eſt in potentia ad aliquid, cum ſit actus purus, ergo impoſſibile eſt, quod ex ſubſtantia Dei fiat anima rationalis.

p p q 90 a p. c 2. c g c. 85 2 d. 17 q. p. 2 p. c. Reſpondeo dicendum, quod dicere animam rationalem eſſe de ſubſtantia Dei manifeſtam impoſſibilitatẽ continet. Anima enim humana eſt quandoque intelligens in potẽtia, & ſcientiam quodammodo a rebus acquirit, & habet diuerſas potentias, vt dictum eſt, quæ omnino aliena ſunt a Dei natura, qui eſt actus purus, & nihil ab alio accipiens, & nullam in ſe diuerſitatem habens. Sed hic error principium habuiſſe videtur ex duabus poſitionibus antiquorum. Primo enim ij. qui naturas rerum conſiderare cæperunt, imaginationem tranſcendere non valentes, nihil præter corpora eſſe poſuerunt, & ideo dicebant Deum eſſe quoddam corpus, quod aliorum corporum iudicabant eſſe principium. Et quia animam ponebant eſſe de natura illius corporis, quod dicebant eſſe principium vt dicitur in p. de ani. t. 20. per conſequens ſequebatur, quod anima eſſet de ſubſtantia Dei. Iuxta quam poſitionem etiam Manichæi Deum eſſe quandam lucem corpoream exiſtimantes, quandam partem illius lucis animam eſſe poſuerunt corpori alligatam. Secundo vero proceſſum fuit ad hoc, quod aliqui aliquid incorporeum eſſe apprehenderunt, non ſicut a corpore ſeparatum, ſed corporis formam. Vnde & Varro dixit, quod Deus eſt anima mundum intuitu vel motu, & ratione gubernans, vt Auguſt. narrat in 7. de ciuit. Dei. Sic igitur illius totalis animæ partem aliqui poſuerunt animam hominis, ſicut homo eſt pars totius mundi; non valentes intellectu pertingere ad diſtinguendos ſpiritualium ſubſtantiarum gradus, niſi ſecundum diſtinctiones corporum. Hæc autem omnia impoſſibilia ſunt, vt per ſe patet. Vnde manifeſte falſum eſt, animam eſſe de ſubſtantia Dei.

a d. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod cum anima non habeat eandem operationem numero, quam Deus habet, ſed ſimilem, non ſequitur, quod habeat eandem naturam, ſed ſimilem, nec ex tali ſimilitudine vnitas eſſentiæ concludi poteſt.

ibid. ad 4. Ad ſecundum dicendum, quod intellectus creatus intelligit Deum, non per identitatem naturæ ſed per vnionem ad ipſum, quæ eſt vel per aliquam ſimilitudinem non quidem abſtractam, ſed effluxam à Deo in intellectum. & hunc modum intelligendi vocat Auic. per impreſſionem, dicens, intelligentias eſſe in nobis, ex hoc, quod impreſſiones earum in nobis ſunt: vel per vnionem ad ipſam eſſentiam lucis increatæ, ſicut erit in patria.

p p q 90 a. p ad 2. Ad tertium dicendum, quod anima rationalis, etſi ſit forma ſimplex ſecundum ſuam eſſentiam, non tamen eſt ſecundum ſuum eſſe. ſed eſt ens per participationem, vt dictum eſt, & ideo non eſt actus purus, ſicut Deus.

p p ad 3. Ad quartum dicendum, quod differens proprie acceptum aliquo differt: Vnde ibi quæritur differentia, vbi eſt conuenientia: & propter hoc oportet differentia eſſe compoſita quodammodo, cum in aliquo differant, & in aliquo conueniant; ſed ſecundum hoc licet omne differens ſit diuerſum, non tamen omne diuerſum eſt differens, vt dicitur. 10. met. t. 24. & 25. nam ſimplicia diuerſa ſunt ſe ipſis, non autem differunt aliquibus differentijs, ex quibus componantur: ſicut homo, & equus differunt rationali, & irrationali differentia, de quibus non eſt dicere, quod vlterius alijs differentijs differant.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima rationalis traducatur ex parentibus, ſeu cauſetur ex ſemine.

Videtur quod anima rationalis traducatur ex parentibus, & conſequenter cauſetur ex ſemine. In omni enim generatione vniuoca generans dat ſpeciem ſuam generato, quia agens, & finis generationis coincidunt in idem ſpecie, vt in 2. phyſ. dicitur; ſed cum homo ex homine procedit, eſt generatio vniuoca, ergo cum homo ſpeciem habeat ex anima rationali, videtur, quod animam rationalem ex parentibus recipiat. 2 d. 18 q. 2. a. 2. p. arg. 1. p. p. q. 118. a. 1. arg. 4. 2. c. g. c. 87.

2 Præterea vnum, & idem agens eſt, cuius actio terminatur ad formam, & ad materiam: alioqui ex materia, & forma non fieret vnum ſimpliciter: ſed anima intellectiua eſt forma corporis humani, quod formatur per virtutem ſeminis, ergo & anima intellectiua per virtutem ſeminis cauſabitur. p p arg. 1. c. d. arg. 1. 16. g. c. 88. 1

3 Præterea in homine eſt vna, & eadem anima ſecundum ſubſtantiam intellectiua, ſenſitiua, & nutritiua: ſed anima ſenſitiua in homine generatur ex ſemine, ſicut in alijs animalibus: Vnde & Philoſophus dicit in lib. de gen. animal. quod non ſimul fit animal, & homo, ſed prius fit animal habens animam ſenſitiuam, ergo & anima intellectiua cauſabitur ex ſemine. p p arg. 1. 2. c g c. 88. rat. 2.

4 Præterea imperfecta videtur eſſe operatio agentis, qui non totam rem in eſſe producit: ſed ſolum eius alteram partem. ſi igitur Deus animam in eſſe produceret, corpus vero virtute ſeminis formaretur, quæ duæ ſunt partes vnius, ſcilicet, hominis, vtriuſque operatio, ſcilicet Dei, & ſeminatiuæ virtutis imperfecta videretur. ab vna igitur, & eadem cauſa producitur anima. & corpus hominis; ſed conſtat virtute ſeminis produci corpus, ergo & producetur anima. 2 c g. 88. ratione 7.

5 Præterea perfectum vnumquodque eſt, vt dicitur 4. meteor. c. 3 quando ſibi ſimile poteſt producere. Cum ergo anima rationalis ſit perfectior omnibus formis naturalibus, videtur, quod, cum virtute aliarum formarum ex ſemine educantur naturaliter ſimiles formæ, multo fortius anima rationalis hoc poſſit facere. 2. de arg. 6.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de gen. animal. c. 3. dicit, quod intellectus ab extrinſeco eſt. & in lib. de proprietatibus elementorum dicit, quod in nato fit ſpiritus vitæ iuſſu Dei, & ita videtur quod non traducatur à patre. 2. d. arg. p. ſed contra.

1 Præterea omnis forma, quæ exit in eſſe per virtutem ſeminis ex generante, educitur de potentia materiæ, vt dicitur 7. metaph. ſed anima rationalis non poteſt educi de potentia materiæ; nam formæ, quarum operationes non ſunt cum corpore, non poſſunt de materia corporali educi: eiuſmodi autem eſt anima rationalis, ergo anima rationalis non poteſt cauſari ex ſemine, nec traduci ex parentibus. q 3 de pot. a 9. c.

3 Præterea ſi generatio alicuius eſt cauſa, quod aliquid ſit, corruptio eius erit cauſa, quod illud eſſe deſinat: ſed corruptio corporis non eſt cauſa, quod anima rationalis eſſe deſinat, cum ſit immortalis, vt dicit Philoſophus 12. metaph. t. 17. Neque igitur generatio corporis eſt cauſa, quod anima incipiat eſſe; ſed traductio ſeminis eſt cauſa propria generationis corporis, non eſt igitur traductio ſeminis cauſa generationis animæ in eſſe. 2. c g. c. 89. & 79.

Reſpondeo dicendum, quod impoſſibile eſt virtutem actiuam, quæ eſt in materia, extendere ſuam p. p. q 118 a. 2. c. 2. c. g. c. 48.

p.1.d.18.q. 1.a.2. & q.3. de pot.a.9. actionem ad producendum immaterialem effectum. Manifeſtum eſt autem, quod principium intellectiuum in homine eſt principium tranſcendens materiam; habet enim operationem, in qua non communicat corpus & ideo impoſſibile eſt, quod virtus, quæ eſt in ſemine, ſit productiua intellectiui principii. Similiter etiam, quia virtus, quæ eſt in ſemine, agit in virtute animæ generantis, ſecundum quod anima generantis eſt actus corporis vtentis ipſo corpore in ſua operatione. In operatione autem intellectus non communicat corpus. Vnde virtus intellectiui principij, prout intellectiuum eſt, non poteſt ad ſemen peruenire. & ideo Philoſophus in lib. de gener. animal. dicit, relinquitur intellectus ſolus deforis aduenire. Similiter etiã anima intellectiua, cum habeat operationem vitæ ſine corpore, eſt ſubſiſtens, & ita ſibi debetur eſſe, & fieri, & cum ſit immaterialis ſubſtantia, non poteſt cauſari per generationem quare ponere animam rationalem a generante cauſari, nihil eſt aliud, quam ponere eam non ſubſiſtentem, & corruptibilem, quæ fidei noſtræ derogant. & ideo hæreticum eſt dicere, quod anima intellectiua traducatur cum ſemine.

p.o.ad 4.2. c.ad 4. Ad primum ergo dicendum, quod hoc, quod agens agat ſibi ſimile, contingit dupliciter; aut quia forma, ſecundum quam ſimilitudo attenditur, per actionem de potentia in actum educitur: aut quia per actionem diſponitur materia, vt ſit neceſſitas ad receptionem formæ. & primus modus eſt quo ad omnes in formis accidentalibus. Secundus autem eſt etiam in formis ſubſtantialibus ſecundum Auic. quia ipſe vult omnes formas ſubſtantiales eſſe à principio ſeparato; ſed ſecundum Ariſtotelem, & Comment formæ ſubſtantiales materiales pertinent ad primum modum, & anima rationalis ad ſecundum. Et hic modus ſufficit ad hoc, quod agens agat ſibi ſimile, quia non proprie forma generat, ſed compoſitum. Vnde ſufficienter homo dicitur generare ſibi ſimile, ſi per virtutem ſeminis eius diſponatur materia ad ſuſceptionem talis formæ.

p.p.q.1.a.d. 2.a.4. Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit de diuerſis agentibus non ordinatis, ſcilicet quorum vnum non operatur in altero: ſed in ipſa operatione naturæ operatur Deus: vnde non eſt inconueniens, quod actio eius pertingat ad aliquem terminum, in quem non ſe extendit actio formatiuæ virtutis: ſic enim ipſe Deus in natura operans etiam organizationem corporis facit: vnde eſt quaſi actio continua reducta in vnum agens, & quæ terminatur ad vltimam diſpoſitionem ſubiecti, & quæ terminatur ad formam: quamuis quantum ad primum cooperetur ſibi natura, & non quantum ad ſecundum.

p.p.ad 1.2 c. & ad 2. Ad tertium dicendum, quod aliqui dixerunt, quod operationes vitæ, quæ apparent in embrione, non ſunt ab anima eius, ſed anima matris, vel a virtute formatiua, quæ eſt in ſemine, quorum vtrumque eſt falſum: opera enim vitæ non poſſunt eſſe à principio extrinſeco, ſicut ſentiri, & augeri: & ideo dicendum eſt, quod anima præexiſtit in embrione, à principio quidem nutritiua, poſtea vero ſenſitiua, & tandem intellectiua. Dicunt ergo quidam, quod ſupra animam vegetabilem quæ primo inerat, ſuperuenit alia anima, quæ eſt ſenſitiua: ſuper illa iterum alia, quæ eſt intellectiua: & ſic ſunt in homine tres animæ, quarum vna eſt in potentia ad aliam. Sed hoc dici non poteſt, cum in eodem compoſito non poſſit eſſe niſi vna forma ſubſtantialis, vt ſupra probatum eſt. & ideo alij dicunt, quod illa eadem anima, quæ primo fuit, vegetatiua tantum, poſtea per actionem virtutis, quæ eſt in ſemine, perducitur ad hoc, vt ipſa eadem fiat ſenſitiua, & tandem ipſa eadem perducitur ad hoc, vt fiat intellectiua non quidem per virtutem actiuam ſeminis, ſed per virtutem ſuperioris agentis, ſcilicet Dei deforis illuſtrantis: & propter hoc dicit Philoſophus loco citato, quod intellectus venit ab extrinſeco: ſed hoc ſtare non poteſt, primo quia nulla forma ſubſtantialis recipit magis, & minus, ſed ſuperadditio maioris perfectionis facit aliam ſpeciem, ſicut additio vnitatis facit aliam ſpeciem in numeris: non eſt autem poſſibile, quod vna, & eadem forma numero ſit diuerſarum ſpecierũ. Secundo quia ſequeretur, quod generatio animalis eſſet motus continuus paulatim procedens de imperfecto ad perfectum, ſicut accidit in alteratione. Tertio quia ſequeretur, quod generatio hominis, aut animalis non ſit generatio ſimpliciter, quia ſubiectum eius eſſet ens actu: ſi enim principio in materia prolis eſt anima vegetabilis, & poſtea vſque ad perfectum paulatim perducatur, erit ſemper additio perfectionis ſequentis ſine corruptione perfectionis, quod eſt contra rationem generationis ſimpliciter. Quarto quia aut id, quod cauſatur ex actione Dei, eſt aliquod ſubſiſtens. & ita oportet, quod ſit aliud per eſſentiam à forma præexiſtente, quæ non erat ſubſiſtens, & ſic redibit opinio ponentium plures animas in corpore; aut non eſt aliquid ſubſiſtens, ſed quædam perfectio animæ præexiſtentis, & ſic ex neceſſitate ſequitur, quod anima intellectiua corrumpatur corrupto corpore, quod eſt impoſſibile. & ideo dicendum eſt, quod, cum generatio vnius ſemper ſit corruptio alterius, neceſſe eſt dicere, quod tam in homine, quam in alijs animalibus, quando perfectior forma aduenit, ſit corruptio prioris: ita tamen quod ſequens forma habet quidquid habet prima, & adhuc amplius. & ſic per multas generationes, & corruptiones peruenitur ad vltimam formam ſubſtantialem, tam in homine quam in alijs animalibus: & hoc ad ſenſum apparet in animalibus ex putrefactione genitis. Sic igitur dicendum eſt, quod anima rationalis producitur à Deo in fine generationis humanæ, quæ ſimul eſt ſenſitiua, & nutritiua, corruptis formis præexiſtentibus.

Ad quartum dicendum, quod virtute Dei producitur & anima, & corpus, licet formatio corporis ſit ab eo mediante virtute ſeminis naturalis, animam autem immediate producit: Neque ſequitur, quod actio virtutis ſeminis ſit imperfecta, cum perficiat hoc, ad quod eſt. 2.c.g.c.89. ad 7.

Ad quintum dicendum, quod anima rationalis nec ex materia compoſita eſt, nec eſt forma materialis, quaſi in materia impreſſa: & ideo non poteſt produci ab aliquo agente, quod accidentalem cauſalitatem habeat ad ipſam ex parte materiæ, quæ inducitur ad formam, ſicut eſt in alijs formis materialibus, ſed oportet quod producatur à principio, quod cauſalitatem eſſentialem habet reſpectu eſſentiæ eius, & hoc non poteſt eſſe vnius ſpeciei. 1.d.ad 6.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima rationalis producatur à Deo per creationem.

VIdetur quod anima rationalis non producatur à Deo per creationem. Omnis enim actus materiæ alicuius videtur educi de potentia materiæ. Cum enim materia ſit in potentia ad actum, actus quilibet præexiſtit in materia in potentia: ſed anima eſt actus materiæ corporalis, vt ex eius definitione apparet, ergo anima educitur de potentia materiæ, & ſic non creatur. p.p q.90 a 1.arg 4.

2 Præterea anima eſt forma quædam: ſi igitur arg 3.

anima ſit per creationem, pari ratione omnes aliæ formæ, & ſic nulla forma exibit in eſſe per generationem, quod eſt inconueniens.

arg p. 3 Præterea quod in ſe habet aliquid materiale, fit ex materia: ſed anima habet in ſe aliquid materiale, cum non ſit actus purus, ergo anima rationalis eſt facta ex materia, & ſic non eſt creata, nec per creationem producitur.

p p.q.v.g.a. a.g.ʃ. 4 Præterea inconueniens eſt dicere, quod Deus cooperetur peccantibus: ſed ſi animæ rationales à Deo crearentur, Deus interdum cooperaretur peccantibus, puta adulteris, de quorum illicito coitu proles interdum generatur. Non ergo animæ rationales à Deo producuntur per creationem.

a.c.g.c.87. Sed contra eſt, quod quidquid producitur in eſſe, vel generatur per ſe, vel per accidens, vel creatur: ſed anima rationalis neque generatur per ſe, quia non eſt compoſita ex materia & forma, cum ſit forma ſimplex, ſicut & quælibet anima, vt probatum eſt; neque per accidens, quia cum ſit forma corporis, generatur per corporis generationem, quæ eſt ex virtute actiua ſeminis, quod improbatum eſt. Cum ergo anima de nouo incipiat eſſe, cum non ſit æterna, nec præexiſtat corpori, relinquitur quod exeat in eſſe per creationem: ſolus autem Deus poteſt creare, ergo anima rationalis à Deo producitur per creationem.

ibid. 2 Præterea eorum, quæ ſunt vnius generis, idem eſt modus prodeundi in eſſe: ſed anima eſt de genere ſubſtantiarum intellectualium, quæ non poſſunt aliter intelligi produci in eſſe, niſi per viam creationis, ergo anima rationalis exit in eſſe per creationem.

p p.c. Reſpondeo dicendum, quod anima rationalis non poteſt fieri niſi per creationem, quod non eſt verum de alijs formis. Cuius ratio eſt, quia cum fieri ſit via ad eſſe, hoc modo alicui competit fieri, ſicut competit ei eſſe. Illud autem proprie dicitur eſſe, quod ipſum habet eſſe, quaſi in ſuo eſſe ſubſiſtens. Vnde ſolæ ſubſtantiæ proprie, & vere dicuntur entia: accidens vero non habet eſſe, ſed eo aliquid eſt, & hac ratione ens dicitur: ſicut albedo dicitur ens, quia ea aliquid eſt album: & propter hoc dicitur in 7. metaph. quod accidens dicitur magis entis, quam ens & eadem ratio eſt de omnibus alijs formis non ſubſiſtentibus; & ideo nulli formæ non ſubſiſtenti proprie conuenit fieri, ſed dicuntur

q.ʃ de pot a 8.ad 7. fieri per hoc, quod compoſita ſubſtentia fiunt. Anima autem rationalis eſt forma ſubſtens, cum corrupto corpore, remaneat: vnde illi proprie conuenit eſſe, & fieri. & quia non poteſt fieri ex materia præiacente, neque corporea, quia ſic eſſet naturæ corporeæ: neque ſpirituali, quia ſic ſubſtantiæ ſpirituales inuicem tranſmutarentur, neceſſe eſt dicere, quod non fiat niſi per creationem.

p p q.90 ar as 1. Ad primum ergo dicendum, quod actum extrahi de potentia materiæ nihil aliud eſt, quam aliquid fieri actu, quod prius erat in potentia. Sed quia anima rationalis non habet ſuum eſſe dependens à materia corporali, ſed habet eſſe ſubſiſtens, & excedit capacitatem materiæ corporalis, propterea non educitur de potentia materiæ.

ibid.ʒ. Ad ſecundum dicendum, quod non eſt ſimile de anima rationali & de alijs formis, vt dictum eſt.

ibid.ad p. Ad tertium dicendum, quod in anima eſt ſicut materiale ipſa ſimplex eſſentia, formale autem in ipſa eſt eſſe participatum, quod quidem ex neceſſitate ſimul eſt cum eſſentia animæ, quia eſſe per ſe conſequitur ad formam: & eadem ratio eſſet, ſi poneretur compoſita ex quadam materia ſpirituali, vt quidam dicunt, quia illa materia non eſt in potentia ad aliam formam, ſicut nec materia cæleſtis corporis, alioqui anima rationalis eſſet corruptibilis. Vnde nullo modo anima poteſt fieri ex materia præiacente.

Ad quartum dicendum, quod operatio adulteri dupliciter poteſt conſiderari, aut ſecundum eſſe morale, & ſic pro vt eſt deformis, non cooperatur ad illam Deus, ſed illam prohibet: aut ſecundum quod eſt in ſpecie naturali, & ſic eſt bonum quoddam. Vnde non eſt inconueniens, quod tali operationi, inquantum bona eſt, Deus, qui in omnibus operatur, complementum apponat. a.d.19 q.a. p.ad a.p.p q 118 a.a.ad ʃ

ARTICVLVS III.

Vtrum anima rationalis producatur à Deo per creationem immediate, vel mediantibus angelis.

Videtur quòd anima rationalis non creatur à Deo immediate, ſed mediantibus angelis. Dicitur enim in lib. de cauſis, quod intelligentiæ primæ influunt formas fixas ſtantes, ſicut eſt anima: ſed intelligentias angelos dicimus, ergo videtur, quod anima rationalis à Deo mediantibus angelis producatur. a.d.ʒ q.a a.arg.p.

2 Præterea à cauſa infinita non poteſt immediate procedere effectus finitus, vt probari poteſt per demonſtrationes Philoſophi p. de cælo t. 68. vbi probat, quod corpus infinitum non poteſt agere: ſed Deus eſt cauſa infinitæ virtutis, ergo cum anima ſit quid finitum, non poteſt à Deo immediate produci. arg 1.

3 Præterea maior eſt ordo in ſpiritualibus, quam in corporalibus: ſed videmus in corporalibus ſuperiora inferiorum cauſa eſſe, ergo multo fortius hic in ſubſtantijs ſpiritualibus eſſe debet, ergo cum angeli ſint altioris naturæ, quam anima rationalis, videtur, quod ab angelis animæ producantur. arg.ʒ.p.p.qi 90.a.ʒ.arg p

4 Præterea finis rerum reſpondet principio, Deus enim eſt principium, & finis rerum, ergo & exitus rerum à principio reſpondet reductioni rerum in finem: ſed anima rationalis reducitur in Deum per angelos, vt dicit Dion. c.5. Eccl. hierarch. ergo videtur, quod etiam mediantibus angelis procedat. a.d.arg 4. p arg.1.

5 Præterea cum omnis operatio ſequatur naturam rei, ab illo res habet eſſe, cuius virtute propriam operationem participat; Sed propria operatio animæ rationalis eſt operatio intellectualis. Cum ergo hæc operatio conueniat illi ex virtute intelligentiæ, vt in lib de cauſ. dicitur, videtur, quod ipſa ſecundum ſuum eſſe mediantibus angelis producatur. a.d.a8.q a a.arg.ʃ.

Sed contra eſt, quod vltima perfectio, ad quam res poteſt peruenire, eſt hæc, vt coniungatur ſuo principio; vnde Philoſophi ponunt vltimam fœlicitatem hominis eſſe in continuatione intellectus poſſibilis ad intellectum agentem, ſiue talis continuatio ſit in vita, ſecundum quoſdam, ſiue poſt hanc vitam, ſecundum alios: ſed vltima perfectio hominis eſt in fruitione Dei, ergo à ſolo Deo anima rationalis procedit, & non mediantibus angelis; nam alioqui beatitudo hominis conſiſteret in fruitione angeli, non autem Dei.

2 Præterea gen. p. dicitur, inſpirauit Deus in faciem eius ſpiraculum vitæ; hoc autem eſt anima rationalis, qua homo viuit, ergo anima rationalis à Deo immediate producitur. p.p arg. ſec contra a.d a.ſed con.

Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt, quod angeli, ſecundum quod operantur in virtute Dei, cauſant animas rationales, ſed hoc eſt omnino impoſſibile, & à fide alienum. Oſtenſum enim eſt, quod p.p.q.90.a ʒ.c.

quod anima rationalis non poteſt produci niſi per creationem. ſolus autem Deus poteſt creare, quia ſolius primi agentis eſt agere nullo præſuppoſito ſuppoſito, cum ſemper agēs ſecundum præſupponat aliquid a primo agente. quod autem agit aliquid ex aliquo præſuppoſito, agit transmutando; & ideo nullum aliud agens agit niſi tranſmutādo, ſed ſolus Deus agit creando: & quia anima rationalis non producitur per tranſmutationem alicuius materiæ, ideo non poteſt produci niſi a Deo immediate.

ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod in hac materia authoritates lib. de cauſis recipiendæ non ſunt quia ille, qui librum illum compoſuit, huius erroris auctor fuiſſe inuenitur. Niſi quis velit exponere, quod eſt præter noſtrum propoſitum.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod illa ratio, ſi vim habet, concludit, quod nihil a Deo immediate cauſatur, quia omne, quod eſt præter ipſum, finitum eſt: niſi forte ſecundum aliquem modum ſubſtantias ſeparatas infinitas eſſe ponamus, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſcilicet verſus inferius, vt in lib. de cauſis dicitur, hoc eſt, ſecundum quod eius virtus non limitatur ad determinatos effectus in his, quæ ſuæ operationi ſubduntur: quo etiam modo infinitatem habet anima rationalis tam ex parte intellectus agentis, quo eſt omnia facere quam ex parte intellectus poſſibilis quo eſt omnia fieri, & cuius eſt formam vniuerſalem recipere, in qua ſunt potentia infinita ſingularia, quod eſt etiam euidens argumentum immaterialitatis ipſius animæ, & quod ex traduce non ſit, quia omnis forma materialis finita eſt, vt in 8. Phyſ. probatur. Et ideo ad rationem illam dicendum eſt, quod etiam ſi Deus ſit infinitus ſimpliciter, effectus tamen eius dupliciter limitatur, primo, & principaliter ex ordine ſapientiæ eius quæ cuilibet rei certos terminos præfigit. Secundo ex parte recipientis, quia influentiam agentis recipit patiens, per modum virtutis ſuæ, & non per modum virtutis ipſius agentis

ad 3. Ad tertium dicendum, quod etiam in corporibus non ponimus ſuperius eſſe cauſam inferioris, niſi per modum mouentis, & generantis: & hæc in ſubſtantiis ſpiritualibus non ponimus quia per generationem, & motum in eſſe non perducuntur: ſed tamen ſicut ſuperiora corpora mouent inferiora ad agendum, ita ſuperiores ſubſtantiæ ſpirituales mouent inferiores ad propriam operationem, ſecundum quod dicit Dion. c. 13 cæl. hier. inferiores Angelos à ſuperioribus illuminari, & homines ab Angelis.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod quælibet res tendit in finem vltimum per propriam operationem, & ideo, ſecundum quod per illuminationem ſuperiorum inferiores illuminantur ad proprias operationes, dicendum per eos reduci in Deum, non enim eſt inconueniens, vt vna creatura ponatur cauſa motus, vel operationis alterius: ſed non eſt ſimilis ratio de exitu rerum a primo principio: quia res non exit a ſuo principio per hoc, quod aliquid a principio recipiat.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod ſi intelligatur animа participare operationem intellectualem ab intelligentia, hoc modo, quod potentia intelligendi inſit animæ per virtutem intelligentiæ, hæreticum eſt, quia potentia intelligendi ſequitur naturam animæ; ſi autem intelligatur hoc modo, quod anima iuuetur in ſui operatione per illuminationem Angelorum, ex hoc non poteſt concludi, quod anima ſecundum ſuam naturam ab Angelis creata ſit. Non enim à quocunque iuuatur res, vel mouetur ad opus, ab eo habet eſſe.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima rationalis à Deo producatur ante corpus.

Videtur qood anima rationalis producatur à Deo ante corpus. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 36. quod anima eſt cauſa corporis in genere cauſæ efficientis: ſed cauſa efficiens præcedit tempore effectum, ergo anima rationalis exiſtit ante corpus, & per conſequens à Deo ante corpus producitur. q. 3 de pot. 10, arg. 6.

2 Præterea quod eſt æternum, præcedit id, quod fit in tempore: ſed corpus in tempore generatur, vt patet; anima vero rationalis eſt æterna, quod patet, primo quia id, quod nunquam eſſe deſinet, habet virtutem, vt ſemper ſit; quod autem habet talem virtutem, nunquam verum eſt de eo dicere non eſſe, quia quantum ſe extendit virtus eſſendi, tantum res durat in eſſe; omnia autem, quod incæpit eſſe, eſt aliquando verum dicere non eſſe; quod igitur nunquam deſinet eſſe, nec eſſe aliquando incipiet. Secundo quia veritas intelligibilis, ſicut eſt incorruptibilis, ita quantum eſt de ſe, eſt etiam æterna; eſt enim neceſſaria, omne autem neceſſarium eſt æternum: quia quod neceſſe eſt eſſe, impoſſibile eſt non eſſe: ex incorruptibilitate autem veritatis intelligibilis oſtenditur anima ſecundum eſſe incorruptibilis, ergo pari ratione ex eius æternitate poteſt probari animæ æternitas, ergo anima producta eſt ante corpus. 2 c. g. c. 95. rat. 3. & 2

3 Præterea omne illud quod non dependet ab altero ſecundum ſuum eſſe, poteſt incipere non incipiente illo; ſed anima rationalis non dependet in eſſe a corpore, cum deſtructo corpore maneat, ergo non videtur inconueniens, quod producta ſit, vel producatur ante corpus. 2 d. 17. q. 2. a. 2 arg. 4 q. 3 de pot. art 10 arg. 16.

4 Præterea anima, & Angelus conueniunt in natura intellectuali, Cum ergo naturæ intellectualis conditio ſit immaterialitas; videtur, quod ſicut Angeli ex ſua creatione habent, quod non vniantur corpori, quod ſimiliter animæ rationales in ſua creatione non vniantur corpori, & ita producentur ante corpus. 2 d. arg. 5 p. p. q. 90. art 4 arg. 2.

5 Præterea ad perfectionem vniuerſi maxime pertinent ſubſtantiæ ſpirituales, ſi igitur animæ ſimul creantur cum corporibus, quotidie innumerabiles ſubſtantiæ ſpirituales perfectioni vniuerſi adderentur & ſic vniuerſum a principio fuiſſet imperfectum, quod eſt contra illud gen. p. Deum omne opus compleuiſſe. a. d arg 6. p. p. 118. a. 3 ar. 1 q. 3 de pot a. 10. arg. 2. p. p. 90. arg. 3 18 arg. 3.

6 Præterea finis rei reſpondet eius principio: ſed anima rationalis remanet deſtructo corpore, ergo etiam incipit eſſe ante corpus. 12. met. l. 3.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 12. met. t. 16. dicit, quod forma eſt ſimul cum ſuo effectu, atque adeo cum corpore, cuius eſt forma, licet aliqua forma, puta intellectiua, remaneat poſt corpus. p. p. 90. ar. ſed contra.

2 Præterea actus proprius fit in propria potentia: cum ergo anima ſit actus proprius corporis, anima producetur in corpore.

3 Præterea omnis pars à ſuo toto ſeparata eſt imperfecta: ſed anima, cum ſit forma, vt probatum eſt, eſt pars ſpeciei humanæ, ergo exiſtens per ſe abſque corpore eſt imperfecta; perfectum autem eſt prius imperfecto in rerum naturalium ordine; non ergo competit naturæ ordini, quod anima creetur ante corpus. 2. c. g. c. 91. rat. 3.

Reſpondeo dicendũ, quod neceſſe eſt dicere quod animæ rationales non poſſunt produci ante corpora à

a c g. c. 93. rat. 2 q. 3. de pot. a. 10. c rat 2. in fine

Deo, ſed creari in ipſis corporibus ſecundum naturæ ſuæ conuenientiam abſque præiudicio tamen diuinæ poteſtatis; quod poteſt ad præſens multipliciter rationibus oſtendi, & primo quidem, quia vnicuique formæ naturale eſt propriæ materiæ vniri, alioqui conſtitutum ex forma, & materia eſſet aliquid præter naturam: prius autem attribuitur vnicuique, quod conuenit ei ſecundum naturam, quam quod præter naturam; quod enim conuenit alicui præter naturã, ineſt ei per accidens, quod autem per accidens eſt, ſemper poſterius eſt eo, quod eſt per ſe: Animæ igitur

rat 4. & 5.

rationali prius conuenit eſſe vnitam corpori, quam eſſe à corpore ſeparatam. Secundo ſi anima creatur ante corpus, atque adeo abſque corpore, aut violenter, aut naturaliter, aut per propriam voluntatem, aut demum ex ordinatione Dei vnitur corpori. primum dici non poteſt, tum quia cum omne violentũ ſit contra naturam, homo, qui ex vtroque componitur, eſſet quid innaturale, quod patet eſſe falſum; tũ quia ſubſtantiæ intellectuales altioris ordinis ſunt, quam corpora cæleſtia: in corporibus autem cæleſtibus nihil inuenitur violentum, neque contra naturam; multo igitur minus in ſubſtantiis intellectualibus. Si autem ſecundum dicatur, ergo naturaliter anima in ſui creatione appetit corpori vniri, appetitus autem naturalis ſtatim prodit in actum, niſi ſit aliquid impediens, ſicut patet in motu grauium, & leuium; natura enim ſemper vno modo operatur: ſtatim ergo à principio ſuæ creationis fuiſſet corpori vnita, niſi eſſet aliquod impediens ſed omne impediens executionem naturalis appetitus eſt violentiã inferens, per violentiam igitur eſt, quod anima ſit aliquo tempore a corpore ſeparata, quod eſt inconueniens: tum quia illis ſubſtantiis nihil poteſt eſſe violentum: tum quia violentum, & quod eſt contra naturam cum ſit per accidens, non poteſt eſſe prius eo, quod eſt ſecundum naturam, neque totam ſpeciẽ conſequens. Neque poteſt dici tertium, tum quia deſerere corpus nõ ſubiacet animæ voluntati, quod tamen eſſet, ſi ex voluntate ſua ſe vniret corpori: tum

q. 3. de pot. a. 4. c. a c g. c. 93. reſp. 8.

quia nullus vult in ſtatum peiorem venire, niſi deceptus: ſed anima ſeparata eſt altioris ſtatus, quam corpori vnita, tum quia omnis effectus procedens ex concurſu duarum voluntatum ad inuicem non ordinatarum eſt effectus caſualis: ſicut patet, cum aliquis intendens emere, obuiat in foro creditori illuc non ex condicto venienti, voluntas autem patris generantis, ex qua dependet generatio corporis, non habet ordinem cum voluntate animæ ſeparatæ vniri volentis. Cum igitur abſque vtraque voluntate vnio corporis, & animæ fieri non poſſit, ſequitur, quod ſit caſualis, & ita generatio hominis non erit à natura, ſed à caſu, quod patet eſſe falſum, cum ſit in pluribus. Neque demum poteſt dici, quartum, quia Deus vnumquodque inſtituit ſecundum conuenientem modũ ſuæ naturæ. Si ergo animas creat ante corpora, & à corporibus ſeparatas, oportet dicere, quod hic modus ſit conuenientior eorum naturæ: non eſt autem ad voluntatem, & ordinationem diuinitatis pertinens res ad inferiorem ſtatum reducere, ſed magis ad meliorem promouere: non ergo ex diuina ordinatione fit, quod anima vniatur corpori. Præterea non pertinet ad ordinationem diuinæ ſapientiæ, cum ſuperiorum detrimento ea, quæ ſunt infima, nobilitare. Infima autem in ordine rerum ſunt corpora generabilia, & corruptibilia. Non ergo conueniens eſt ordini diuinæ ſapientiæ, ad nobilitandum humana corpora, animas præexiſtentes eis vnire, cũ hoc ſine detrimento earum eſſe non poſſit, vt ex dictis patet. Tertio anima rationalis non differt ſecundum ſubſtantiam à ſenſibili, & vegetabili, vt ſæpius dictum eſt: ſed vegetabilis, & ſenſibilis animæ origo non poteſt eſſe niſi in corpore, cum ſint actus quarundam partium corporis, ergo nec anima rationalis poteſt niſi in corpore creari ſecundum naturæ ſuæ conuenientiam, tamen abſque præiudicio diuinæ poteſtatis.

Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus in 2. de ani. non dicit animam eſſe efficientem cauſam corporis, ſed cauſam, vnde eſt principium motus, inquantum eſt principium motus localis in corpore, & augmenti, & aliorum huiuſmodi, vt ipſemet exponit ibidem. q. 3. de pot. a. 2. ad 1.

Ad ſecundum dicendum quod animæ de nouo creantur in vltimo inſtanti generationis corporis, quæ fit in tempore. Vnde ad primam probationem dicendum, quod, ex eo, quod anima rationalis habet virtutem, vt ſit ſemper, non poteſt concludi, quod ſemper fuerit, ſed quod ſemper erit: quod patet, tum quia virtus & potentia rei non ſe extendit ad id quod fuit, ſed ad id, quod eſt, vel erit: vnde & in præteritis poſſibilitas locum non habet: tum quia ex virtute nõ ſequitur id, ad quod eſt virtus, niſi præſuppoſita virtute. Quamuis igitur anima virtutem habeat, vt ſit ſemper, non tamen poteſt concludi, quod anima ſit ſemper, niſi poſtquam hanc virtutem accepit, ſi autem ſumatur, quod hanc virtutem ab æterno habuerit, erit petitum id, quod oportebit probari ſcilicet, quod fuerit ab æterno. Ad ſecundã vero probationẽ ex æternitate veritatis, quam anima intelligit, ſumptam dicendum, quod intellectæ veritatis æternitas dupliciter poteſt conſiderari, & intelligi vno modo, quantum ad id quod intelligitur. Alio modo, quantum ad id, quo intelligitur: & ſi quidem veritas intellecta ſit æterna quantum ad id, quod intelligitur, ſequitur æternitas rei, quæ intelligitur, non autem intelligentis. Si autem veritas intellecta ſit æterna, quantum ad id, quo intelligitur, ſequitur intelligentem animam eſſe æternam, ſic autem veritas intellecta non eſt æterna, ſed primo modo, ſpecies enim intelligibiles, quibus anima noſtra intelligit veritatẽ, de nouo nobis adueniunt ex phantaſmatibus per intellectum agentem: vnde non poteſt concludi, quod anima ſit æterna, ſed quod veritates intellectæ fundentur in aliquo ęterno. Fundantur autem in ipſa prima veritate, ſicut in cauſa vniuerſali contentiua omnis veritatis. Ad hoc autem æternum non comparatur anima ſicut ſubiectum ad formam, ſed ſicut res ad proprium finem: nam verum eſt bonum intellectus, & finis ipſius, ex fine autem argumentum accipere poſſumus de rei duratione: ſicut & de initio rei argumentari poſſumus per cauſam agentem. Quod enim eſt ordinatum ad finem ſempiternum, oportet eſſe capax perpetuæ durationis: vnde poteſt probari ex æternitate veritatis intelligibilis immortalitas animę, non autem eius æternitas.

Ad tertium dicendum, quod licet anima dependeat à corpore, quantum ad ſui principium, vt in perfectione ſuæ naturæ incipiat, (cum enim quidquid in eſſe naturæ producitur, producatur ſecundum hoc, quod indiuiduatur: anima vero eſſe indeterminatum non poſſit habere, niſi ſecundum quod coniungitur corpori vt forma eius, oportet, quod non incipiat eſſe niſi in corpore,) non tamen dependet a corpore, vel quantum ad ſuum eſſe vel quantum ad ſuum finem, quia acquiritur ipſi eſſe in corpore vt rei ſubſiſtenti, puta eſſe abſolutum, non depreſſum, vel obligatum ad corpus: vnde deſtructo corpore nihilominus manet in ſuo eſſe indiuiduatum, & diſtinctum ab alia anima, licet non in completione ſuæ naturæ, quam habet ex vnione ad corpus. q. de pot. 16. 2. d. 17 a. 2 ad 4. 2. d. ad 4. q. 90. a. 4.

Ad quartum dicendum, quod anima, & Angelus, in

hoc conueniunt, quod vtramque eſt ſubſtantia ſubſiſtens, eſſe abſolutum habens, & quod materiam partem ſui non habent, ex quibus conſequitur intellectualitas in vtroque In hoc tamen differunt, quod, cum natura Angelica ſit ſublimior, & Deo propinquior, acquiritur illi eſſe altius, in cuius participatione nullo modo corpus adduci poteſt, ac per hoc nec Angelus poteſt forma corporis eſſe: ſed animæ acquiritur eſſe inferius, & minus nobile, in quo corpus illi vnitur, vt vnum ſit animæ eſſe, & corporis quod eſt eſſe coniuncti, & ideo eſt forma corporis; & eius indiuiduatio eſt ex vnione illius ad corpus; & quatenus eſt forma corporis, pertinet ad genus animalium, ſicut formale principium, cum alioqui ſi completam ſpeciem haberet, & integram, ſicut Angelus, & ſecundum ſe crearetur, & cum Angelis magis conueniret.

1 ad 6. p. p q. 118. a. 3. ad 2. q. de pot. a 10 ad 2. Ad quintum dicendum, quod eſſentialis perfectio vniuerſi conſiſtit in ſpeciebus; accidentalis vero in indiuiduis. Cum ergo multiplicatio animarum non ſit ſecundum diuerſam ſpeciem, ſed ſecundum numerũ tantum, relinquitur, quod per hoc, quod multæ animæ quotidie creantur, nihil ad eſſentialem vniuerſi perfectionem adiungitur, ſed ad accidentalem tantum, & hoc non eſt inconueniens.

p. p. q. 97. a. 4 & q. 1. 8. a 3. ad 3. Ad ſextum dicendum, quod hoc, quod anima remanet poſt corpus ſine corpore, contingit per corporis corruptionem, & defectum, qui eſt mors, quæ conſecuta eſt ex peccato. Vnde non fuit conueniens, quod ab hoc defectu inciperent Dei opera, quia ſicut ſcriptum eſt ſapient. 1. Deus mortem non fecit, ſed impii manibus, & verbis acceſſierunt eam.

QVÆSTIO XC.

De eſſentia animæ rationalis.

Deinde conſiderandum eſt de eſſentia animæ rationalis.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo, Vtrum Anima rationalis ſit aliquid ſubſiſtens.

2 *Vtrum anima rationalis ſit compoſita ex materia, & forma.*

3 *Vtrum anima rationalis ſit einſdem ſpeciei cum Angelo.*

4 *Vtrum animæ rationales ſint æquales in perfectione & nobilitate.*

ARTICVLVS I.

Vtrum anima rationalis ſit aliquid ſubſiſtens.

p. p. q. 75. a. 2. q. de anima. a. 1. p. arg. 8 Videtur quod anima rationalis non ſit aliquid ſubſiſtens. Quod enim eſt ſubſiſtens dicitur hoc aliquid: ſed anima rationalis non eſt hoc aliquid, ſed compoſitum ex anima, & corpore. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. quod ſubſtantia diuiditur in materiam, formam, & hoc aliquid; anima autem eſt forma ex eodem ibidem, ergo anima non eſt aliquid ſubſiſtens.

p. arg. 1. 2 Præterea omne, quod eſt ſubſiſtens, poteſt dici operari; ſed anima non dicitur operari: quia, vt dicitur 1. de ani. t. 64. dicere animam ſentire, aut intelligere, ſimile eſt, ac ſi quis dicat eam texere, vel ædificare, ergo anima non eſt aliquid ſubſiſtens.

3 Præterea ſi anima eſſet aliquid ſubſiſtens, eſſet aliqua eius operatio ſine corpore; ſed nulla eſt eius operatio ſine corpore, nec etiam intelligere, quia non contingit intelligere ſine phantaſmate: phantaſma autem non eſt ſine corpore, ergo anima rationalis non eſt ſubſiſtens. p. p. arg 2.

4 Præterea formę proprium eſt, quod ſit in alio; ſed eſſe in alio, & eſſe per ſe ſubſiſtens ſunt oppoſita, ergo cum anima ſit forma, vt dictum eſt, non poteſt eſſe ſubſiſtens. q. de ani. a p arg. 9.

5 Præterea cum Deus res propter ſui bonitatem fecerit, quæ in diuerſis rerum gradibus manifeſtatur, tot gradus entium inſtituit, quot potuit natura pati, ſi igitur anima poteſt per ſe ſubſiſtere, ſequitur, quod anima per ſe exiſtens ſit vnus gradus entium. formæ autem non ſunt vnus gradus entium ſeorſum ſine materiis: igitur anima, ſi eſt aliquid ſubſiſtens, non erit forma alicuius materię, quod eſt contra Philoſophum, vt dictum eſt. ibid. arg 4. q. 4 a. 2 7.

Sed contra eſt, quod 3. de anima Philoſophus dicit, quod intelligere animæ non eſt per organum corporeum, & per conſequens, quod per ſe operatur; ſed quod per ſe operatur eſt per ſe ſubſiſtens, ergo anima rationalis eſt aliquid ſubſiſtens. q. de ani. a p. arg. p. ſed contra

2 Præterea anima rationalis remanet corrupto corpore, & per ſolam creationem poteſt produci: ſed quod eſt huiuſmodi, eſt per ſe ſubſiſtens, ergo anima rationalis eſt quid ſubſiſtens. q. 3 de pot. a. 8. ad 7 a 9 & 7 1 c.

Reſpondeo dicendum quod neceſſe eſt dicere id, quod eſt principium intellectualis operationis, quod dicimus animam hominis, eſſe quoddam principium incorporeum, & ſubſiſtens. Manifeſtum enim eſt, quod homo per intellectum cognoſcere poteſt naturas omnium corporum: quod autem poteſt cognoſcere aliqua, oportet vt nihil eorum habeat in ſua natura, quia illud, quod ineſt ei naturaliter, impediret cognitionem aliorum: ſicut videmus, quod lingua infirmi, quæ infecta eſt cholerico, & amaro humore, non poteſt percipere aliquid dulce, ſed omnia videntur ei amara. ſi igitur principium intellectuale haberet in ſe naturam alicuius corporis, non poſſet omnia corpora cognoſcere: omne autem corpus habet aliquam naturam determinatam: Impoſſibile eſt igitur, quod principium intellectuale ſit corpus. & ſimiliter impoſſibile eſt, quod intelligat per organum corporeũ, quia ſi eſſet natura determinata illius organi corporei prohiberet cognitionem omnium corporum: ſicut ſi aliquis determinatus color ſit non ſolum in pupilla, ſed etiam in vaſe vitreo, liquor infuſus eiuſdem coloris videbitur. Ipſum igitur intellectuale principium, quod dicitur mens, vel intellectus habet operationem per ſe, cui non communicat corpus. Nihil autem poteſt per ſe operari, niſi quod per ſe ſubſiſtit Non enim eſt operari niſi entis in actu, Vnde eo modo aliquid operatur, quo eſt: propter quod non dicimus, quod calor calefaciat, ſed calidum. Relinquitur igitur animam humanam eſſe aliquid incorporeum, & ſubſiſtens. p. p. q. 75. a. 2. c.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc aliquid poteſt accipi dupliciter: Vno modo pro quocunque ſubſiſtente: Alio modo pro ſubſiſtente completo in natura alicuius ſpeciei Primo modo excludit inhærentiam accidentis, & formæ materialis Secundo modo excludit imperfectionem partis Vnde manus poſſet dici hoc aliquid primo modo, ſed non ſecundo modo ſic igitur, cum anima rationalis ſit pars ſpeciei humanæ, poteſt dici hoc aliquid primo modo, quaſi ſubſiſtens. ſed non ſecundo modo: ſic enim compoſitum ex anima, & corpore dicitur hoc aliquid. p. p. ad p

p. p. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod Ariſtoteles non dicit illa verba ſecundum propriam ſententiam, ſed ſecundum opinionem illorum, qui dicebant, quod intelligere eſt moueri, vt patet ex his, quæ ibi præmittit. Vel dicendum, quod per ſe agere conuenit per ſe exiſtenti; ſed per ſe exiſtens quandoque poteſt dici aliquid, ſi non ſit inhærens, vt accidens, vel vt forma materialis, ſi ſit pars. Sed proprie, & per ſe ſubſiſtens dicitur quod neque primo modo eſt inhærens, neque eſt pars; ſecundum quem modum oculus, aut manus non poſſet dici per ſe ſubſiſtens, & per conſequens nec per ſe operans. Vnde & operationes partium attribuuntur toti per partes. Dicimus enim, quod homo videt per oculum, & palpat per manum, aliter, quam calidum calefacit per calorem; quia calor nullo modo calefacit proprie loquendo. Poteſt igitur dici, quod anima intelligit, ſicut oculus videt, ſed magis proprie dicitur, quod homo intelligit per animam.

p. p. ad 3. Ad tertium dicendum, quod corpus requiritur ad actionem intellectus, non ſicut organum, quo talis actio exercetur, ſed ratione obiecti. Phantaſma enim comparatur ad intellectum, ſicut color ad viſum, ſic autem indigere corpore, non remouet intellectum eſſe ſubſiſtentem, alioqui animal non eſſet aliquid ſubſiſtens, cum indigeat exterioribus ſenſibilibus ad ſentiendum.

q. de ani. a. p. ad 9. Ad quartum dicendum, quod in alio eſſe, ſicut accidens in ſubiecto, tollit rationem eius, quod eſt hoc aliquid; eſſe autem in alio, ſicut partem, quomodo anima eſt in homine, non omnino excludit, quin id, quod eſt in alio, poſſit hoc aliquid dici.

ibid. ad 4. Ad quintum dicendum, quod licet anima rationalis per ſe poſſit ſubſiſtere, non tamen per ſe habet ſpeciem completam. Vnde non poteſt eſſe, quod animæ ſeparatæ conſtituant vnum gradum entium.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima rationalis ſit compoſita ex materia, & forma.

p. p. 7 5. a. 5. arg. 1. VIdetur quod anima rationalis ſit compoſita ex materia, & forma. Dicit enim Philoſophus 8. met. t. 16. quod illa, quæ non habent materiam, non habent cauſam ſui eſſe. Sed anima rationalis habet cauſam ſui eſſe, quia, vt dictum eſt, creatur à Deo, ergo anima habet materiam.

arg. 4. 2 Præterea quod non habet materiam, ſed eſt forma tantum, eſt actus purus, & infinitus: ſed hoc eſt ſolius Dei, ergo anima habet materiam.

p. p. arg. 2. 3 Præterea in quocunque inueniuntur proprietates materiæ ibi inuenitur materia: ſed in anima inueniuntur proprietates materiæ, quæ ſunt ſubiici, & transmutari, ſubiicitur enim ſcientiæ, & virtuti; & mutatur de ignorantia ad ſcientiam, & de vitio ad virtutem, ergo in anima eſt materia.

q. de ani. a. 6 arg. 2. 4 Præterea omne, quod eſt, vel eſt actus purus, vel pura potentia, vel compoſitum ex actu, & potentia: ſed anima non eſt actus purus, quia hoc ſolius Dei eſt, nec eſt pura potentia, quia ſic non differret à materia prima, ergo eſt compoſita ex potentia, & actu, ergo non eſt forma tantum, cum forma ſit actus.

q. de ani. arg. 9. 5 Præterea illud, quod eſt forma tantum, eſt ens, & vnum, & non indiget aliquo, quod faciat ipſum ens, & vnum, vt dicit Philoſophus in 8. metaph. ſed anima indiget aliquo, quod faciat ipſam entem, & ..., ſcilicet Deo creante, ergo anima rationalis ... forma tantum.

de ſp. cr. a. 6 arg. 6. ſed contra. Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit 3. de ani. quod lapis non eſt in anima, ſed ſpecies lapidis: ſed hoc eſt propter ſimplicitatem animæ, quia ſcilicet in ea non poſſunt eſſe materialia, ergo anima non poteſt eſſe compoſita ex materia, & forma.

q. de ani. a. 6 arg. ſed contra. 2 Præterea omne compoſitum ex materia, & forma habet formam, ſi igitur anima eſt compoſita ex materia, & forma, anima habet formam: ſed anima eſt forma ergo forma habet formam, quod videtur impoſſibile, quia ſic eſſet ire in infinitum.

p. p. q. 75. a. 5. c. 2. d. 1. q. 1. a. 1. q. de ani. art. 6. c. Reſpondeo dicendum, quod anima non habet materiam. Et hoc poteſt dupliciter probari. Primo quidem ex ratione animæ in communi, eſt enim de ratione animæ, quod ſit forma alicuius corporis; aut igitur eſt forma ſecundum ſe totam, aut ſecundum aliquam partem ſui: ſi ſecundum ſe totam, impoſſibile eſt, quod pars eius ſit materia, ſi dicatur materia aliquod ens in potentia tantum, quia forma inquantum forma eſt actus; Id autem, quod eſt in potentia tantum, non poteſt eſſe pars actus; cum potentia repugnet actui, vt pote contra actum diuiſa. Si autem ſit forma ſecundum aliquam partem ſui, illam partem dicemus eſſe animam, & illam materiam, cuius primo eſt actus, dicemus eſſe primum animatum. Secundo ſpecialiter ex ratione animæ humanæ inquantum eſt intellectiua; manifeſtum enim eſt, quod omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis: ſic autem cognoſcitur vnumquodque, ſicut forma eius eſt in cognoſcente. Anima autem intellectiua cognoſcit rem aliquam in ſua natura abſolute, puta lapidem, inquantum eſt lapis abſolute, ſecundum propriam rationem formalem in anima intellectiua. Anima igitur intellectiua eſt forma abſoluta; non autem aliquid compoſitum ex materia, & forma. Si enim anima intellectiua eſſet compoſita ex materia, & forma, formæ rerum reciperentur in ea, vt indiuiduales, & ſic non cognoſceret niſi ſingulare, ſicut accidit potentiis ſenſitiuis, quæ recipiunt formas rerum in organo corporali; Materia enim eſt principium indiuiduationis formarum. Relinquitur ergo quod anima intellectiua, & omnis intellectualis ſubſtantia cognoſcens formas abſolute, caret compoſitione materiæ, & formæ

p. p. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod forma eſt cauſa eſſendi materiæ, & agens: Vnde agens, inquantum reducit materiam in actum formæ transmutando, eſt ei cauſa eſſendi. Si quid autem eſt forma ſubſiſtens, non habet eſſe per aliquod formale principium, nec habet cauſam transmutantem de potentia in actum. Vnde poſt verba præmiſſa Philoſophus concludit, quod in his, quæ ſunt compoſita ex materia, & forma, nulla eſt alia cauſa, niſi mouens ex poteſtate ad actum. Quæcunque vero non habent materiam, omnia ſimpliciter ſunt, quaſi vere entia.

p. p. ad 4. Ad ſecundum dicendum, quod omne participatum comparatur ad participans, vt actus eius. Quæcunque autem forma creata per ſe ſubſiſtens ponatur, oportet, quod participet eſſe, quia etiam ipſa vita, vel quidquid ſic diceretur, participat ipſum eſſe, vt Dion. c. 5 diu. nom. dicit. Eſſe autem participatum finitur ad capacitatem participantis. Vnde ſolus Deus, qui eſt ipſum ſuum eſſe, eſt actus purus, & infinitus. In ſubſtantiis vero intellectualibus eſt compoſitio ex actu, & potentia, non quidem ex materia, & forma, ſed ex forma, & eſſe participato: Vnde à quibuſdam dicuntur componi ex quo eſt, & quod eſt; ipſum enim eſſe eſt quo aliquid ſunt.

p.p.ad 1. Ad tertium dicendum, quod ſubiici, & tranſmutari conueniunt materiæ, ſecundum quod eſt potentia. Sicut ergo eſt alia potentia intellectus, & alia potentia materiæ primæ; ita eſt alia ratio ſubiiciendi, & tranſmutandi; ſecundum hoc enim intellectus ſubiicitur ſcientiæ, & de ignorantia tranſit ad ſcientiam, ſecundum quod eſt in potentia ad ſpecies intelligibiles.

q. de anima a. 1. Ad quartum dicendum, quod licet anima non ſit actus purus, nec potentia pura: non tamen ſequitur, quod ſit compoſita ex materia, & forma, vt ex dictis patet.

ibid. ad 5. Ad quintum dicendum, quod ea, quæ ſunt formæ ſubſiſtentes ad hoc, quod ſint vnum & ens, non requirunt cauſam formalem, quia ipſæ ſunt formæ, habent tamen cauſam exteriorem agentem, quæ dat eis eſſe.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima rationalis ſit eiuſdem ſpeciei cum Angelo.

p.p. q. 75. ar. 7. arg. p. VIdetur quod anima rationalis ſit eiuſdem ſpeciei cum Angelo. Vnumquodque enim ordinatur ad proprium finem per naturam ſuæ ſpeciei, per quam habet inclinationem ad finem: ſed idē eſt finis animæ, & Angeli, ſcilicet beatitudo æterna, ergo ſunt vnius ſpeciei.

p.p. arg. 2. q. de an. a. 7. arg. 4. 2 Prӕterea vltima differentia ſpecifica eſt nobiliſſima, quia complet rationem ſpeciei: ſed nihil eſt nobilius in Angelo, & anima, quam intellectuale eſſe, ergo conueniunt Angelus, & anima in vltima differentia ſpecifica, ergo ſunt vnius ſpeciei.

p.p. arg. 3. 3 Prӕterea anima ab Angelo differre non videtur, niſi per hoc, quod eſt corpori vnita: ſed corpus, cum ſit extra eſſentiam animæ, nam comparatur ad animam tamquam materia, quæ non dat ſpeciem formæ non videtur ad eius eſſentiam pertinere, ergo anima, & Angelus ſunt eiuſdem ſpeciei.

q. de ani. arg. p. 4 Prӕterea quorum eſt eadem operatio propria, & naturalis, illa ſunt eadem ſecundum ſpeciem: ſed animæ, & Angeli eſt eadem operatio naturalis, puta intelligere, ergo anima, & Angelus ſunt eiuſdem ſpeciei. Sed dices, quod intelligere animæ eſt cum diſcurſu, Angeli vero ſine diſcurſu, & ideo differunt.

arg. 12. 5 Sed contra diuerſarum operationum ſecundum ſpeciem non eſt eadem potentia: ſed nos per eandem potentiam, ſcilicet intellectum poſſibilem intelligimus quædam per diſcurſum, quædam ſine diſcurſu, ergo intelligere cum diſcurſu, & ſine diſcurſu non diuerſificat ſpeciem.

arg. 7. 6 Prӕterea anima rationalis dicitur intelligere diſcurrendo, per hoc, quod intelligit cauſam per effectum, & e contra, ſed hoc etiam contingit Angelis: Dicitur enim in lib. de cauſis quod intelligentia intelligit quod eſt ſupra ſe quia eſt cauſatum ab ea, & intelligit quod eſt ſub ſe, quia eſt cauſa eius, ergo non differt Angelus ab anima per hoc, quod eſt intelligere cum diſcurſu, vel ſine diſcurſu.

2. c. g. c. 94. rat. 2. Sed contra eſt, quod vnaquæque res habet propriū eſſe ſecundum rationem ſuæ ſpeciei, quorum enim eſt diuerſa ratio eſſendi, horum eſt diuerſa ſpecies: eſſe autem animæ humanæ, & ſubſtantiæ ſeparatæ non eſt vnius rationis: nam in eſſe ſubſtantiæ ſeparatæ non poteſt communicare corpus, ſicut poteſt cōmunicare in eſſe animæ humanæ, quæ ſecundum eſſe vnitur corpori, vt forma materiæ, ergo anima rationalis ſpecie differt ab Angelo.

rat. 3. 3 Prӕterea quod habet ſecundum ſeipſum ſpeciē, non poteſt eſſe eiuſdem ſpeciei cum eo, quod non habet ſecundum ſe ſpeciem, ſed eſt pars ſpeciei, ſed ſubſtantia ſeparata habet per ſeipſam ſpeciem, anima autem non, ſed eſt pars ſpeciei humanæ. Impoſſibile igitur eſt, quod ſit eiuſdem ſpeciei cum illa.

3 Prӕterea ex propria ratione rei percipitur ſpecies eius: operatio enim demonſtrat virtutem, quæ indicat eſſentiam: ſed propria operatio animæ rationalis, & ſubſtātiæ ſeparatæ eſt intelligere: eſt autem omnino alius modus intelligendi ſubſtantiæ ſeparatæ, & animæ: nam anima intelligit à phantaſmatibus accipiendo: non autem ſubſtantia ſeparata, cum non habeat organum corporeum, in quo oportet eſſe phantaſmata. Non ſunt igitur anima rationalis, & ſubſtantia ſeparata eiuſdem ſpeciei. rat. 4.

Reſpondeo dicendum, quod Orig. l. p. periar. c. 5. poſuit omnes animas humanas & Angelos eſſe vnius ſpeciei, & hoc ideo, quia poſuit diuerſitatē gradus in huiuſmodi ſubſtantiis inuentā accidentalem, vt pote ex libero arbitrio prouenientem; quod nō poteſt eſſe, quia in ſubſtantiis incorporeis non poteſt eſſe diuerſitas ſecundum numerum abſque diuerſitate ſecundū ſpeciem abſque naturali inæqualitate: quia cum non ſint compoſitæ ex materia, & forma, ſed ſint formæ ſubſiſtentes, manifeſtum eſt, quod neceſſe erit ineſſe diuerſitatem in ſpecie. Non enim poteſt intelligi, quod aliqua forma ſeparata ſit niſi vna vnius ſpeciei, ſicut ſi eſſet albedo ſeparata, non poſſet eſſe niſi vna tantum; hæc enim albedo non differt ab illa, niſi pro hoc, quod eſt huius, vel illius. Diuerſitas autem ſecūdum ſpeciem ſemper habet diuerſitatem naturalem concomitantem: ſicut in ſpeciebus colorum vnus eſt perfectior altero, & ſimiliter in aliis. Et hoc ideo, quia differentiæ diuidentes genus ſunt contrariæ. Contraria autem ſe habent ſecundum perfectum & imperfectum, quia principium contrarietatis eſt priuatio, & habitus, vt dicitur 10. metaph. Idem etiam ſequetur, ſi huiuſmodi ſubſtantiæ eſſent compoſitæ ex materia, & forma. Si enim materia huius diſtinguitur a materia illius, neceſſe eſt, quod vel forma ſit principium diſtinctionis materiæ, vt ſcilicet materiæ ſint diuerſæ propter habitudinem ad diuerſas formas: & tunc ſequitur adhuc diuerſitas ſecundum ſpeciem, & inæqualitas naturalis, vel materia erit principium diſtinctionis formarum nec poteſt dici materia hæc alia ab illa, niſi ſecundum diſtinctionem quantitatiuam, quæ non habet locum in ſubſtantiis incorporeis, cuiuſmodi ſunt Angelus, & anima: Vnde non poteſt eſſe, quod Angelus, & anima ſint vnius ſpeciei. Quomodo autem ſint plures animæ vnius ſpeciei, infra oſtenditur. P.p. q. 75. a. 7. c. q. de ani. a. 7. c. 2. c. g. c. 94. q. ſeq. a. 8.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de fine proximo, & naturali; beatitudo autem æterna eſt finis vltimus, & ſupernaturalis. p.p. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod differentia ſpecifica vltima eſt nobiliſſima, inquantum eſt maxime determinata per modum, quo actus eſt nobilior potentia, ſic autem intellectuale non eſt nobiliſſimum, quia eſt indeterminatum, & commune ad multos intellectualitatis gradus, ſicut ſenſibile ad multos grados in eſſe ſenſibili. Vnde ſicut non omnia ſenſibilia ſunt vnius ſpeciei, ita nec omnia intellectualia. p.p. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod corpus non eſt de eſſentia animæ, ſed anima ex natura ſuæ eſſentiæ habet, quod ſit corpori vnibilis. Vnde nec proprie anima eſt in ſpecie, ſed compoſitum; & hoc ipſum, quod anima quodam eget corpore ad ſuam operationem, oſtendit, quod anima tenet inferiorem gradum intellectualitatis, quam Angelus, qui corpori non vnitur. p.p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod intelligere Angeli, & animæ non eſt eiuſdem ſpeciei. Manifeſtum eſt enim q. de ani. a. 7 ad p.

quod ſi formæ, quæ ſunt principia operationum, differunt ſpecie, neceſſe eſt & operationes ipſas differre ſpecie, ſicut calefacere, & infrigidare differunt ſecundum differentiam caloris, & frigoris, ſpecies autem intelligibiles, quibus animæ intelligunt, ſunt à phantaſmatibus abſtractæ, & ita non ſunt eiuſdem rationis cum ſpeciebus intelligibilibus, quibus Angeli intelligunt, quæ ſunt eis innatæ, ſecundum quod dicitur in lib. de cauſis, quod omnis intelligentia eſt plena formis. Vnde & intelligere hominis, & Angeli non eſt eiuſdem ſpeciei. Ex hac differentia prouenit, quod Angeli intelligunt ſine diſcurſu, animæ autem cum diſcurſu, quæ neceſſe habent ex ſenſibilibus effectibus in virtutes cauſarum peruenire, & ab accidentibus ſenſibilibus in eſſentias rerum, quæ ſubiacent ſenſui.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod anima intellectualis principia, & concluſiones intelligit per ſpecies à phantaſmatibus abſtractas, & ideo non eſt diuerſum intelligere ſecundum ſpeciem

ad 8. Ad tertium dicendum, quod cognoſcere aliquid per alterum contingit dupliciter. Vno modo, ſicut cognoſcitur vnum cognitum per aliud cognitum, ita quod ſit diſtincta cognitio vtriuſque ſicut homo per principia cognoſcit concluſiones, ſeorſim conſiderando vtrumque. Alio modo, ſicut cognoſcitur aliquid cognitum per ſpeciem, qua cognoſcitur, vt videmus lapidem per ſpeciem lapidis, quæ eſt in oculo, primo igitur modo cognoſcere vnum per alterum facit diſcurſum, non autem ſecundo modo; ſed hoc modo cognoſcunt Angeli cauſam per effectum, & effectum per cauſam, inquantum ipſa eſſentia Angeli eſt ſimilitudo quædam ſuæ cauſæ, & aſſimilat ſibi ſuum effectum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum animæ rationales ſint æquales in perfectione, & nobilitate.

l. c. q. x. log. a. 3. quæſt. 5. arg. 2. Videtur quod animæ rationales ſint æquales in perfectione, & nobilitate. Dicit enim Philoſophus in prædicam. c. de ſubſt. quod ſubſtantia non ſuſcipit magis, & minus, ſed ſi vna anima eſſet ſubſtantialiter perfectior alia, ſubſtantia ſuſciperet magis, & minus, ergo animæ rationales ſunt æquales in perfectione

p p. 85 a 6. ar. & 1. q. 2. de ver. ... arg. 11. 1. d. 3. 2. q. 2. a. 3. arg. 9. 2 Præterea intellectus vnius hominis non poteſt melius intelligere, quam intellectus alterius; tum quia, cum res ſit vno modo, ab omnibus intelligitur: tum quia intellectus eſt id, quod eſt formaliſſimum in homine, differentia autem formæ cauſat differentiam ſpeciei: ſed operatio naturam indicat, ergo ſi æqualiter omnes animæ intelligunt, omnes erunt æquales in perfectione, & nobilitate.

2. d. 32. q. 2. a. 3. arg. 1. 3 Præterea idem ſemper eſt natum facere idem, vt dicitur 2. de gen. t. 53. vnde oportet, quod ab agente vniformi fiat effectus vniformis: ſed anima immediate creatur à Deo: cum ergo in Deo nulla ſit diuerſitas, videtur, quod animæ inæquales ex creatione non ſint. Sed dices, quod quamuis non habeant diuerſitatem ab agente, habent tamen ex materia.

2. d. arg. 4. 4 Contra formæ, quæ ſecundum diuerſitatem materiæ diuerſificantur, de potentia materiæ educuntur, vt patet in formis corporalibus; ſed anima rationalis non educitur de potentia materiæ, quia, vt dicitur in 2. de animal. intellectus eſt ab extrinſeco, ergo nec etiam ex diuerſitate materiæ in animabus eſſe poteſt.

2. d. arg. 5. 5 Præterea dicit Philoſophus 3. met. t. 11. quod in indiuiduis vnius ſpeciei non eſt prædicatio ſecundum prius, & poſterius; ſed in diuerſis ſpeciebus contingit eſſe huiuſmodi prædicationem, vt ſcilicet genus de eis prædicetur ſecundum prius, & poſterius, tunc autem præcipue videtur, quod ſpecies per prius generis prædicationem recipiat, quando nobilior forma, vel differentia naturam generis participat, ergo in indiuiduis hoc non contingit, vt vnus homo nobiliorem formam, quam alius poſſideat, ergo videtur, quod vnus homo non habeat ex creatione nobiliorem animam, quam alius.

6 Præterea forma indiuidua ſupra formam non addit vllam rationem formæ, nam ſic diuerſitas indiuidualis eſſet ſpecifica, nam diuerſitas competens formæ per ſe ſecundum id, quod ad rationem formæ pertinet, eſt ſpecifica, & per conſequens non addit aliquid ſubſtantiale, ergo animæ rationales in indiuiduo non ſunt inæquales in perfectione ſubſtantiali. ad. ad 6.

7 Præterea intellectus animæ rationalis eſt omnino independens à corpore, quantum ad ſuam operationem, ergo ſi vnus eſt perfectior alio, debet talis diuerſitas intellectui humano competere independenter à corpore, ſed tantũ ratione formę, ſed diuerſitas competens ratione formæ eſt ſpecifica, ergo cum intellectus animarum rationalium non poſſint differre ſpecie, non habent vllam inæqualitatem in intelligendo, & conſequenter nec erit vlla inæqualitas in perfectione ſubſtantiali, in ipſis animabus. ad. ad 7.

8 Præterea vel diuerſitas animarum perfectione oritur ex ratione ipſius formæ, vel ex diuerſitate materiæ: ſed primum dici non poteſt, quia ſequeretur, vt dictum eſt, animas differre ſpecie, quod eſt falſum. Si vero dicatur ſecundum, idem ſequitur, quia diuerſitas materialis oritur ex diuerſitate formali: Diuerſitas enim partium integrantium, quæ eſt materialis, cauſatur ex parte formæ; quia ex hoc, quod forma eſt talis, oportet, quod corpus ſit illi ſic diſpoſitum, ergo dicendum eſt, quod animæ rationales ſunt omnes in perfectione, & nobilitate æquales. ad. ad 8.

Sed contra eſt, quod vbi eſt perfectior operatio, ibi eſt virtus operandi perfectior, & per conſequens, vbi virtus eſt perfectior, ibi natura, cui competit talis virtus, eſt perfectior: ſed vnus homo, vt patet experientia, melius, & profundius intelligit, quã alius: ſicut profundius intelligit, qui concluſionem aliquam poteſt reducere in prima principia, & cauſas primas, quam qui poteſt ſolum reducere in cauſas proximas proprias, ergo vnus homo habet intellectum perfectiorem alio, & conſequenter perfectiorem, & nobiliorem animam. p. p. q. 85. a. 7. arg. sed contra.

2 Præterea videmus ad ſenſum quoſdam homines eſſe meliores intellectus, quam alios: ſed bonitas intellectus non poteſt cauſari ex corpore, quia intellectus a corpore abſolutus eſt, vt dicitur in 3. de ani. t. 19 & 20 ergo oportet, quod hoc contingat ex diuerſitate, quam animæ à ſua creatione habent. 2. d. 32. q. 2. 2. arg. sed contra.

Reſpondeo dicendum, quod de anima duplex eſt opinio. quidam enim dicunt, quod eſt compoſita eius ſubſtantia ex aliquo materiali, & aliquo formali; & ſecundum hoc poteſt dici, quod abſque diuerſitate ſpeciei poteſt in animabus inæqualitas inueniri ſecundum ſeipſas, per diuerſitatem eius, quod eſt in anima materiali; ſed quia ſupradictum eſt quod anima eſt natura, & forma quædam ſimplex: non oportet in ipſis ponere differentiam, & inæqualitatem conſequentem rationem formæ, quia cum huiuſmodi differentia, & inæqualitas ſit ſpecifica, animæ rationales ſpecie differrent, quod eſt falſum. Cum ergo numero tantum differant, debet talis differentia ex materia cauſari, quia ex materia tantum 2. d. 32. q. 2. ar. 3. c. & in 2. ſet. q. vn. a. 4. p. p. q. 85. a. 7. c. q. de ani. l. 59

cauſatur omnis differentia numerica ; ac proinde diſtinctio animarum oritur ex diuerſitate corporum. Quoniam vero omnis actus, & forma recipitur in materia ſecundum materiæ capacitatem, eiuſque diſpoſitioni proportionatur, neceſſe eſt, vt quæ vnitur corpori melius diſpoſito, & organizato, ſit maioris virtutis in intelligendo, & conſequenter ipſa ſit perfectior, ac nobilior, quam alia, quæ minus bene diſpoſito vnitur ; quod duplici ſigno poteſt etiam eſſe manifeſtum, & primo quidem ex his, quæ diuerſi generis ſunt : quia vnumquodque inuenitur tanto nobilius genus animæ participare, quanto corpos eius ad nobilius genus complexionis pertingit, vt in hominibus, brutis & plantis, ſecundo etiam in his, quæ ſunt vnius generis : ex hac. n contingit diuerſitas animarum, quod eſt in corporibus diuerſitas : & hoc etiam patet ex ſigno boni intellectus, quod Philoſophus in 2 de ani dat intelligere, dicens eos, qui ſunt boni tactus, & molles carne, aptos mente eſſe: bonitas autem tactus ex æqualitate complexionis contingit : quia oportet, vt inſtrumentum tactus inter contraria tangibilia ſit medium : & quanto magis peruenit ad medium, tanto melior erit tactus, vnde patet, quod ex diuerſitate corporis animarum diuerſitas reſultat.

1 d. 15. q. p. a 1 c q 2 a 2 1 a ſp & 6. & 1 c q 10. log a 3. Ad primum dicendum, quod tripliciter poteſt conſiderari anima primo, quantum ad rationem ſpeciei, & hoc modo omnes animæ ſunt æquales, nec vna eſt magis ſubſtantia, quam alia ; nec eadem in homine recipit magis, & minus Secondo inquantum redundat perfectio naturæ in perfectionem indiuidui, per modum, quo ex principijs ſpeciei ſequuntur operationes indiuiduorum : & ſecundum hoc vnus homo eſt potentior alio in explendis operationibus ſpeciem concernentibus : vnus enim alio promptior eſt ad intelligendum, vel ad raciocinandum, & ſic de alijs. Tertio poteſt conſiderari per ordinem ad corpus diuerſimode complexionatum, in quo recipitur, & hoc modo, cum quidquid recipitur, per modum recipientis recipiatur : & actus ſint proportionati ſuis, ex diuerſitate complexionis per accidens reſultat, & cauſatur diuerſitas in animalibus, ita vt vna indiuidualiter ſit perfectior alia, digniuſque ab vna materia melius diſpoſita participetur, quam ab alia.

p p. 8. q. 7. c. & ad 2 & 3. & q 2 de ver a. 2. ad 11 Ad ſecundum dicendum, quod dupliciter poteſt intelligi, quod vna, & eadem res melius, & magis ab vno, quam ab alio intelligatur : Vno modo ſic, quod ſi magis determinat actum intelligendi, ex parte rei intellectæ : & ſic non poteſt vnus eandem rem magis, & melius intelligere, quam alius, quia ſi intelligeret eam aliter, quam ſit, vel melius, vel peius falleretur, & non intelligeret. Alio modo, vt determinet actum intelligendi, ex parte intelligentis. Et ſic vnus poteſt eandem rem melius alio intelligere, quia eſt melioris virtutis in intelligendo : ſicut melius videt viſione corporali rem aliquam, qui eſt perfectioris virtutis, & in quo virtus viſiua eſt perfectior. Hoc autem circa intellectum contingit dupliciter : Vno quidem modo ex parte intellectus, qui eſt perfectior ; manifeſtum enim eſt, vt dictum eſt, quod quanto corpus eſt melius diſpoſitum, tanto meliorem ſortitur animam, quod manifeſte apparet in his, quæ ſunt ſecundum ſpeciem diuerſa, cuius ratio patet ex dictis, quia actus, & forma recipitur in materia ſecundum materiæ capacitatem. Vnde etiam cum in hominibus quidam habeant corpus melius diſpoſitum, ſortiuntur animam maioris virtutis in intelligendo : Vnde videmus, inquit Philoſophus, quod molles carne bene ſunt apti mente. Alio modo contingit hoc ex parte virium inferiorum, quibus intellectus indiget ad ſui operationem, illi enim, in quibus virtus imaginatiua, & cogitatiua, & memoratiua ſunt melius diſpoſitæ ſunt melius diſpoſiti ad intelligendum. Ad priorem autem probationem in contrarium dicendum, quod vno modo rem eandem omnes intelligunt, quantum eſt ex parte rei cognitæ : ſecus vero quantum eſt ex modo cognoſcentis. Ad poſteriorem vero dicendum, quod differentia formæ, quæ non prouenit niſi ex diuerſa diſpoſitione materiæ non facit diuerſitatem ſecundum ſpeciem, ſed tantum ſecundum numerum ; ſunt enim diuerſorum indiuiduorum diuerſæ formæ ſecundum materiam diuerſificatæ.

vide q. 2. de pot a 2. vnde prouenit quod quis elatius alio intelligit.

2 d. 2 q 2. a 2. ad 3. Ad tertium dicendum, quod licet Deus ſit vnum agens, in quo nulla eſt diuerſitas : tamen quia per voluntatem agit, poteſt multiformes effectus producere pro libito ſuæ voluntatis : ſed hoc eſſe non poteſt, quod aliqua in ſpecie conuenientia in forma habeant diuerſitatem, quia hoc implicat contradictionem : & ideo oportet, quod diuerſitas, quæ eſt in animalibus eiuſdem ſpeciei, in diuerſitatem materiæ reducatur.

ibid. ad 4. Ad quartum dicendum, quod quamuis anima rationalis non educatur de potentia materiæ, tamen creatur in materia, vt actus ipſius, & ideo oportet, quod in ea per modum materiæ recipiatur.

ibid. ad p. Ad quintum dicendum, quod in indiuiduis eſt diuerſitas formalis, non quæ eſt formæ per ſe, ſecundum id, quod ad rationem formæ pertinet, nam talis diuerſitas formæ diuerſitatem ſpeciei inducit, & prioritatem, ac poſterioritatem in prædicatione generis talium ſpecierum diuerſarum : ſed quæ non per ſe, ſed per accidens ex diuerſitate materiæ reſultat, ſecundum quod in materia melius diſpoſita dignior forma participatur : hæc enim diuerſitas non diuerſificat ſpeciem & hæc eſt diuerſitas animarum, & ſic patet ad ſextum.

ibid ad 7 & p [illegible] 1. a. 7. c. Ad ſeptimum dicendum, quod quamuis intellectus ſit abſolutus à corpore, quantum ad propriam operationem, quæ organo corporali non expletur, tamen coniunctionem habet ad corpus dupliciter, ſcilicet ex parte eſſentiæ animæ, quæ forma corporis eſt, & ex parte inferiorum potentiarum, ex quibus intellectus recipit ; & per iſtum modum diuerſitas corporis in diuerſitatem intellectus redundat.

ibid. ad 8. Ad octauum dicendum, quod diuerſitas materiæ poteſt accipi dupliciter vel diuerſitas partium ſpeciei, ideſt partium ſpecie differentium, ſiue formaliter, vt manus, pes, & huiuſmodi : & talis diuerſitas cauſatur ex parte formæ, quia ex hoc, quod forma eſt talis, oportet quod corpus ſit ſibi ſic diſpoſitum. Eſt autem quædam diuerſitas materialis tantum, quæ ad ſpeciem non pertinet ſed ad indiuiduũ tantum, & iſta redundat ex materia in formam, & non è conuerſo.

QVÆSTIO LXXXXI.

De Vnione animæ rationalis ad corpora.

Deinde conſiderandum eſt de vnione animæ rationalis ad corpus.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR DVO.

Primo vtrum Anima rationalis vniatur corpori vt forma.

2 *Vtrum anima rationalis numero multiplicetur ad multiplicationem corporum, vel ſit vna in omnibus hominibus.*

3 *Vtrum in corpore, cuius eſt forma anima rationalis, ſit aliqua alia anima.*

4 *Vtrum ſit in eo aliqua alia forma ſuſtantialis.*

5 *Vtrum anima rationalis tali corpori debeat vniri, quale eſt corpus humanum.*

6 *Vtrum anima rationalis vniatur corpori medianti bus diſpoſitionibus accidentalibus.*

7 *Vtrum anima rationalis vniatur corpori mediante aliquo corpore.*

8 *Vtrum anima rationalis ſit tota in qualibet parte animalis.*

9 *Vtrum anima rationalis, quæ vnitur vni corpori, poſſet vniri alij.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima rationalis vniatur corpori vt forma.

p. p. 76. a. p. arg. p. 3. de ani. a. 1. arg. p. VIdetur quod Anima rationalis non vniatur corpori vt forma. Dicit enim Philoſophus 3. de ani. t. 6. & 7. quod intellectus non eſt mixtus cum corpore, ſicut ſenſitiuum, ſed eſt ſeparatus, & nullius corporis actus; non ergo vnitur corpori vt forma.

p. p. arg. 2. q. de ani. arg. 18. 2 Præterea omnis forma determinatur ſecundum naturam materiæ, cuius eſt forma, alioqui non requireretur proportio inter materiam, & formam: ſi ergo intellectus vniretur corpori vt forma, cum omne corpus habeat determinatã naturam, ſequeretur quod intellectus haberet determinatam naturã, & ſic non eſſet omnium cognoſcitiuus, quod eſt contra rationem intellectus. Non ergo vnitur intellectus corpori vt forma.

p. p. arg. 3. 3 Præterea quæcunque potentia receptiua eſt actus alicuius corporis, recipit formam materialiter, & indiuidualiter quia receptum eſt in recipiente per modum recipientis. Sed forma rei intellectæ non recipitur in intellectu materialiter & indiuidualiter, ſed magis immaterialiter, & vniuerſaliter, alioqui intellectus non eſſet cognoſcitiuus materialium, & vniuerſalium ſed ſingularium tantum, ſicut & ſenſus, ergo intellectus non vnitur corpori vt forma.

p. p. arg. 4. de ſp. cr. ar. 2. arg. 2. 4 Præterea eiuſdem eſt potentia, & actio vt dicit Philoſophus de ſom. & vigil. idem enim eſt, quod poteſt agere, & quod agit: ſed actio intellectualis, puta intelligere non eſt alicuius corporis, vel organi corporei, vt dicitur 3. de ani. ergo nec potentia intellectiua eſt alicuius corporis potentia: ſed virtus, ſiue potentia non poteſt eſſe abſtractior, vel ſimplicior, quam eſſentia, a qua virtus, vel potentia deriuatur, ergo nec ſubſtantia intellectus eſt corporis forma.

p. p. arg. 5. 5 Præterea id, quod per ſe habet eſſe, non vnitur corpori vt forma, quia forma eſt quo aliquid eſt: & ſic ipſum eſſe formæ non eſt ipſius formæ ſecundum ſe: ſed intellectiuum principium habet ſecundum ſe eſſe, & eſt ſubſiſtens, vt dictum eſt, non ergo vnitur corpori vt forma.

p. p. a. 1. a. 6. 6 Præterea id, quod ineſt alicui rei ſecundum ſe, ſemper ineſt ei. Sed formæ ſecundum ſe ineſt vniri materiæ. Non enim per accidens, ſed per eſſentiam ſuam eſt actus materiæ: alioquin ex materia, & forma non fieret vnum ſubſtantialiter, ſed accidentaliter, forma ergo non poteſt eſſe ſine propria materia. Sed intellectiuum principium, cum ſit incorruptibile, vt ſupra oſtenſum eſt, remanet corpori non vnitum, corpore corrupto, ergo intellectiuum principium non vnitur corpori vt forma.

7 Præterea forma non eſt propter materiam, ſed materia propter formam: Vnde anima non vnitur corpori, vt perficiatur corpus: ſed magis corpus vnitur animæ, vt ipſa perficiatur; Sed anima rationalis non eget corpore ad ſui perfectionem, cum ſine corpore poſſit eſſe, & intelligere, ergo anima non vnitur corpori vt forma. de ſp. cr. a. 2. arg. 1.

8 Præterea forma dans eſſe corpori phyſico eſt natura 2. phyſ. t. 4. & 12. & non eſt ſeparabilis, niſi ſecundum rationem, vt dicitur 2. phyſ. t. 12. & 4. phyſ. t. 17. & eſt conſiderationis phyſicæ, vt dicitur 2. phyſ. t. 21. 22. & 13. ſed anima rationalis non eſt natura p. de part. a. p. & eſt ſeparabilis ſecundum rem, vt dicitur 2. de ani. t. 11. & 3. de ani. t. 6. & 7. & non eſt conſiderationis phyſicæ, hæc enim eſt de corruptibilibus formis, vt dicitur p. phyſ. t. 83. anima autem eſt incorruptibilis, cum remaneat in eſſe, corrupto corpore, vt dictum eſt, ergo. 2. phyſ. l. p. & 2. 4. phyſ. l. 3. 2. phyſ. l. 4. 2. de ani. l. 2. 3. de ani. l. 7. p. phyſ. vlt.

9 Præterea dicit Philoſophus p. de ani. t. 49. quod melius eſt intellectui non eſſe cum corpore; Sed formæ non eſt melius eſſe ſine propria materia, ergo anima intellectiua non eſt corporis forma. p. de ani. l. 2.

Sed contra eſt, quod ſecundum Philoſophum 8. met. t. 6. differentia ſumitur à forma rei, ſed differentia conſtitutiua hominis eſt rationale, quod dicitur de homine ratione principij intellectiui, ergo intellectiuum principium, ſeu anima rationalis eſt forma hominis. p. p. 76. a. p. arg. ſed contra q. de an. a. p. arg. ſed contra.

2 Præterea dicit Philoſophus 12. met. t. 17. formam aliquam poſſe manere poſt corpus, non omnem, ſed intellectum, & 3. de ani. t. 5. dicit naturam intellectus eſſe, quod ſit poſſibilis, nihilque actu eſſe eorum, quæ intelligit. & t. 14. dicit eſſe ſicut tabulam raſam, in qua nihil ſcriptum eſt; at ſi non eſſet forma, non acciperet intellectus cognitionem à ſenſibilibus, ſed eodem modo ſe haberet vt ſubſtantiæ ſeparatæ, ergo. 12. met. l. 3. de ani. l. 7.

3 Præterea felicitas humana ex Philoſopho p. eth. conſiſtit in operatione, ſecundum quam homo quatenus homo diſtinguitur ab alijs animalibus. & hæc operatio eſt ſpeculatiua, & operatio virtutum, vt demonſtrat Philoſophus 10. eth. c. 6. & 7. at ſi intellectus non eſt forma hominis, ſed eſt ſubſtantia ſeparata, non poterit operatio, quæ eſt contemplatiua, eſſe felicitas hominis. ſed erit felicitas intellectus, qui eſt ſubſtantia ſeparata: Impoſſibile enim eſt, quod ſi aliqua ſubſtantia operatur aliquam operationem, quod illa operatio ſit alterius ſubſtantiæ ab ea diuiſæ: Vnde & Philoſophus p. eth. c. 6. dicit, quod ſicut viſus eſt in oculo, ita & mens in anima. Eſt autem viſus forma oculi, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 10. ergo & anima rationalis eſt forma corporis. p. eth. l. 10. eth. l. 8. q. de ani. a. 2. c. p. eth. l. 6. 2. de ani. l. 2.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, quod intellectus, qui eſt intellectualis operationis principium, ſit humani corporis forma. Illud enim, quo primo aliquid operatur, eſt forma eius, cui operatio tribuitur: ſicut quo primo ſanatur corpus, eſt ſanitas; & quo primo ſcit anima eſt ſcientia; vnde ſanitas eſt forma corporis, & ſcientia animæ. Et huius ratio eſt, quia nihil agit niſi ſecundum quod eſt actu; Vnde quo aliquid eſt actu, eo agit. Manifeſtum eſt autem, quod primum, quo corpus viuit, eſt anima. & cum vita manifeſtetur ſecundum diuerſas operationes in diuerſis gradibus viuentium, id, quo primo operator vnumquodque horum operum vitæ, eſt anima. Anima enim eſt primum, quo nutrimur, ſentimus, & intelligimus, & mouemur ſecundum locum. & ſimiliter p. p. 76. a. p.

quo primo intelligimus, ſiue dicatur intellectus, ſiue anima intellectiua, eſt forma corporis. & hæc eſt demonſtratio Philoſophi 2. de ani. t. 24 ſi quis autem velit dicere animam intellectiuam, non eſſe corporis formam, oportet, quod inueniat modum, quo iſta actio, quæ eſt intelligere, ſit huius hominis actio. Experitur enim vnuſquiſque ſeipſum eſſe, qui intelligit. Attribuitur autem aliqua actio alicui tripliciter, vt patet per Philoſophum 5 phyſ t p. dicitur enim mouere aliquid, aut agere. vel ſecundum ſe totum ſicut, medicus ſanat. aut ſecundũ partem, ſicut homo videt per oculum. aut per accidens, ſicut dicitur, quod album ædificat. quia accidit ædificatori eſſe album. Cum igitur dicimus ſortem, aut Platonem intelligere, manifeſtum eſt, quod non attribuitur ei per accidens: attribuitur enim ei, inquantum eſt homo: quod eſſentialiter prædicatur de ipſo: aut ergo oportet dicere quod ſortes intelligit ſecundum ſe totum, ſicut Plato poſuit, dicens hominem eſſe animam intellectiuam: aut oportet dicere, quod intellectus ſit aliqua pars ſortis & primum quidem ſtare non poteſt, propter hoc, quod ipſe idem homo eſt, vt dictum eſt, qui percipit ſe intelligere, & ſentire: ſentire autem non eſt ſine corpore: Vnde oportet corpus eſſe aliquam hominis partem. Relinquitur ergo. quod intellectus, quo Sortes intelligit, eſt aliqua pars Sortis; ita quod intellectus aliquo modo corpori ſortis vniatur. Hanc autem vnionem Comm. in 3. de ani. dicit eſſe per ſpeciem intelligibilem, quæ quidem habet duplex ſubiectum, vnum, ſcilicet intellectum poſſibilem. & aliud phantaſmata, quæ ſunt in organis corporeis. & ſic per ſpeciem intelligibilem continuatur intellectus poſſibilis corpori huius, vel illius hominis: ſed iſta continuatio, vel vnio non ſufficit ad hoc, quod actio intellectus ſit actio Sortis. & hoc patet per ſimilitudinem in ſenſu: ex quo Ariſtoteles procedit ad conſiderandum ea, quæ ſunt intellectus. ſic enim ſe habent phantaſmata ad intellectum, vt dicitur 3. de ani. ſicut colores ad viſum Sicut ergo ſpecies colorum ſunt in viſu, ita ſpecies phantaſmatum ſunt in intellectu poſſibili. Patet autem, quod ex hoc, quod colores ſunt in pariete, quorum ſimilitudines ſunt in viſu, actio viſus non attribuitur parieti: non enim dicimus, quod paries videat, ſed magis, quod videatur; ex hoc ergo quod ſpecies phantaſmatum ſunt in intellectu poſſibili, non ſequitur, quod Sortes, in quo ſont phantaſmata, intelligat, ſed quod ipſe, vel eius phantaſmata intelligantur. Quidã autem dicere voluerunt, quod intellectus vnitur corpori, vt motor: & ſic ex corpore, & intellectu fit vnum, vt actio intellectus toti attribui poſſit. Sed hoc eſt multipliciter falſum. Primo quidem, quia intellectus non mouet corpus, niſi per appetitum, cuius motus præſuppōnit operationem intellectus. Non ergo quia mouetur Sortes ab intellectu, ideo intelligit, ſed è contra, quia intelligit, ideo ab intellectu mouetur. Secundo quia cum Sortes ſit quoddam indiuiduum in natura, cuius eſſentia eſt vna compoſita ex materia, & forma: ſi intellectus non eſt forma eius, ſequitur, quod ſit præter eſſentiam eius: & ſic intellectus comparabitur àd totum Sortem, ſicut motor ad motum. Intelligere autem eſt actio quieſſens in intellectu agente, non autem tranſiens in alterum, ſicut calefactio. Non ergo intelligere poteſt attribui Sorti propter hoc, quod eſt motus ab intellectu. Tertio quia actio motoris nunquam attribuitur moto, niſi ſicut inſtrumento, ſicut actio carpentarij ſerræ. Si igitur intelligere atribuitur Sorti, quia eſt actio motoris eius, ſequitur, quod attribuatur ei, ſicut inſtrumento, quod eſt contra Philoſophum, qui vult, quod intelligere non ſit per inſtrumentum corporeum. Quarto quia licet actio partis attribuatur toti, vt actio oculi homini, nunquam tamen attribuitur alij parti, niſi forte per accidens. Non enim dicimus, quod manus videat propter hoc, quòd oculus videt. Si ergo ex intellectu & Sorte fit vnum, actio intellectus nõ poteſt attribui Sorti; ſi vero Sortes eſt totum, quod componitur ex vnione ad reliqua, quæ ſunt Sortis, & tamen intellectus non vnitur alijs, quæ ſunt Sortis, niſi ſit motor, ſequitur, quod Sortes non ſit vnum ſimpliciter & per conſequens nec ens ſimpliciter Sic enim aliquid eſt ens, quomodo & vnum. Relinquitur ergo ſolus modus, quem Ariſtot. 2 de ani. t. 2 & 26 ponit, quod hic homo intelligit, quia principium intellectiuum eſt forma ipſius. Sic ergo ex ipſa operatione apparet, quod intellectiuum principium vnitur corpori vt forma. Poteſt etiam idem manifeſtari ex ratione ſpeciei humanæ Natura enim vniuſcuiuſque rei ex eius operatione oſtenditur: propria autem operatio hominis, inquantum eſt homo, eſt intelligere; per hanc enim omnia alia tranſcendit Vnde & Ariſtot. in 10. eth. c. 7. in hac operatione, ſicut in propria hominis vltimam felicitatem conſtituit oportet ergo quod homo ſecundum illud ſpeciem ſortiatur, quod eſt huius operationis principium: ſortitur autem vnumquodque ſpeciem per propriam formã. Relinquitur ergo quod intellectiuum principium ſit propria hominis forma. Sed conſiderandum eſt, quod quanto forma eſt nobilior, tanto magis dominatur materiæ corporali, & minus ei immergitur: & magis ſua operatione, & virtute excedit eam. Vnde videmus, quod forma mixti corporis habet aliam operationem, quæ non cauſatur ex qualitatibus elementatibus: & quanto magis proceditur in nobilitate formarum, tanto magis inuenitur virtus formæ materiam elementarem excedere. Sicut anima vegetabilis pluſquam forma metalli; & anima ſenſibilis pluſquam anima vegetabilis. Anima autem humana eſt vltima in nobilitate formarum; Vnde intantum ſua virtute excedit materiam corporalem, quod habet aliquam operationem, & virtutem, in qua nullo modo communicat materia corporalis: & hæc virtus dicitur intellectus. eſt autem attendendum, quod ſi quis poneret animam componi ex materia, & forma, nullo modo poſſet dicere animam eſſe formam corporis. Cum enim forma ſit actus, materia vero ens in potentia tantum, nullo modo id, quod eſt ex materia, & forma compoſitum, poteſt eſſe alterius forma ſecundum ſe totum Si autem ſecundum aliquid ſui ſit forma: id, quod eſt forma, dicimus animam: & id, cuius eſt forma, dicimus primum animatum, vt ſupra dictum eſt.

Ad primum dicendum, quod ſicut Philoſophus dicit in 2. phyſ. vltima formarum naturalium, ad quam terminatur conſideratio Philoſophi naturalis, ſcilicet anima humana, eſt quidem ſeparata, ſed tamen in materia; quod ex hoc probat. quia homo ex materia generat hominem. & ſol, ſeparata quidem ſecundum virtutem intellectualem: quia virtus intellectiua non eſt virtus alicuius organi corporalis, ſicut virtus viſiua eſt virtus oculi. Intelligere enim eſt actus, qui non poteſt exerceri per organum corporale, ſicut exercetur viſio. Sed in materia eſt. inquantum ipſa anima, cuius eſt hæc virtus, eſt corporis forma. Sic ergo Philoſophus dicit in 3. de ani. quod intellectus eſt ſeparatus, quia non eſt virtus alicuius organi, ſicut eſt ſenſus. Vel dic, quod intellectus dicitur ſeparatus, non ſenſus, quia intellectus remanet corpore corrupto in anima ſeparata, non autẽ potentia ſenſitiua. Melior tamen eſt prior ſolutio. p.p ad p.q. de ani a. 2. ad p.

q. de ani. ad 18.

Ad ſecundum dicendum quod ſi intellectus poſſibilis haberet aliquod organum corporale, oporteret quod illud organum corporale eſſet principium ſimul cum intellectu poſſibili, quo intelligimus, ſicut pupilla cum potentia viſiua eſt principium, quo videmus.

p. p. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod ſufficit ad hoc, quod homo poſſit intelligere omnia per intellectum, & ad hoc, quod intellectus intelligat omnia immaterialia, & vniuerſalia, quod virtus intellectiua non eſt corporis actus.

p. p. ad 4. de ſp. cr. a. 2. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod anima rationalis non eſt forma in materia corporali immerſa, vel ab ea totaliter comprehenſa propter ſuam perfectionem: & ideo nihil prohibet aliquam eius virtutem non eſſe corporis actum, quamuis anima ſecundum ſuam eſſentiam ſit corporis forma.

p. p. ad 5.

Ad quintum dicendum, quod anima communicat illud eſſe, in quo ſubſiſtit, materiæ corporali, ex qua, & anima intellectiua fit vnum: ita quod illud eſſe eſt totius compoſiti, & eſt ipſius animæ, quod non accidit in alijs formis, quæ non ſunt ſubſiſtentes: & propter hoc anima humana remanet in ſuo eſſe, destructo corpore, non autem aliæ formæ.

p. p. ad 6.

Ad ſextum dicendum, quod ſecundum ſe conuenit animæ vnitæ corpori vniri, ſicut ſecundum ſe conuenit corpori leui eſſe ſurſum. Et ſicut corpus leue manet quidem leue cum à loco proprio fuerit ſeparatum, cum aptitudine tamen, & inclinatione ad proprium locum: ita anima humana manet in ſuo eſſe, cum fuerit à corpore ſeparata, habens aptitudinem, & inclinationem naturalem ad corporis vnionem.

de ſp. cr. a. 2. ad 5.

Ad ſeptimum dicendum, quod nulla pars habet perfectionem naturæ ſeparata a toto: Vnde anima, cum ſit pars naturæ humanæ, non habet perfectionem ſuæ naturæ, niſi in vnione ad corpus. Quod patet ex hoc, quod in virtute ipſius animæ eſt, quod fluant ab ea quædam potentiæ quæ non ſunt actus corporeorum organorum, ſecundum quod excedit corporis proportionem: & iterum, quod fluant ab ea potentiæ, quæ ſunt actus organorum, inquantum poteſt contingi a materia corporali. Non eſt autem aliquid perfectum in natura ſua, niſi actu explicari poſſit, quod in eo virtute continetur. Vnde anima licet poſſit eſſe, & intelligere, à corpore ſeparata, non tamen habet perfectionem ſuæ naturæ, cum eſt ſeparata a corpore, vt dicit Auguſt. 12. ſuper Gen. ad lite.

q. de ani. 2. a. ad 12. q. 26. de ver. a. 9. ad 7. 2. phyſ. l. 4.

Ad octauum dicendum, quod anima rationalis eſt natura, ex ea parte, qua vnitur corpori ſecundum modum corporis: ſecus vero ex ea parte, qua excedit corporis capacitatem, & proportionem, & quatenus naturam intellectualem habet communem cum angelis, ratione cuius formæ in ea receptæ ſunt intelligibiles & immateriales, & quatenus habet operationem, in qua non communicat corpus. Eſt præterea ſeparabilis ſecundum rationem, quia, quatenus eſt forma corporis, habet inclinationem ad illud, & non eſt perfecta ſecundum ſuam naturam, niſi in corpore, vt dictum eſt: ſecus vero quatenus eſt virtus operatiua, quia intellectus caret organo corporali. Eſt demum anima rationalis partim conſiderationis phyſicæ, partim metaphyſicæ: eſt conſiderationis phyſicæ, quatenus eſt ſeparata ſecundum eſſe, habens tamen eſſe in materia: quatenus quidem eſt ſeparata ſecundum eſſe, inquantum virtus intellectiua non eſt actus alicuius organi corporalis, ſicut virtus viſiua eſt actus oculi: quatenus vero eſt in materia, id eſt quatenus dat eſſe naturale corpori, quia ad Philoſophum naturalem ſpectat conſiderare formam, non vt forma eſt, ſed quatenus in materia eſt: Eſt autē conſiderationis metaphyſicæ, quatenus eſt forma ſimpliciter, & ſecundum quod eſt ſeparabilis, & ſine corpore potens exiſtere, & quatenus excedit capacitatem corporis, & conuenit cum angelis.

Ad nonum dicendum, quod illud dictum affertur à Philoſopho, non tamquam ex propria ſententia: ſed ex ſententia Platonis, & aliorum, vt patet ex verbis, quæ ſubdit, (quemadmodum conſuetum eſt dici, & multis videtur,) nam alioqui certum eſt, animæ rationali, cum ſit pars, magis naturale eſſe & perfectum eſſe vnitam corpori, quam eſſe ſeparatam. Tab. v. anima n. 115. 119. 127. 141. 145. 150.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima rationalis numero multiplicetur ſecundum multiplicationem corporum.

VIdetur quod anima rationalis non multiplicetur numero ſecundum multiplicationem corporum, ſed ſit vna in omnibus hominibus. Dicit enim Philoſophus p. cæli. Quod ſi eſſent plures mundi, eſſent plures cæli primi, & per conſequens eſſent plures primi motores: & ſic primi motores eſſent materiales: pari ergo ratione ſi eſſent plures animæ rationales in pluribus hominibus, anima rationalis eſſet materialis, quod eſt impoſſibile. q. de ani. 3. arg. 14.

2 Præterea nulla forma multiplicatur ſecundum eſſe ad diuiſionem materiæ, niſi forma materialis: ſed anima rationalis eſt forma immaterialis: non enim eſt compoſita ex materia, & forma, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo animæ rationales non ſunt multæ in vna ſpecie, ſed vna eſt in omnibus hominibus. p. p. 76. a. 2. arg. p.

3 Præterea remota cauſa remouetur effectus: ſi ergo ſecundum multiplicationem corporum multiplicarentur animæ humanæ, conſequens videtur, quod remotis corporibus multitudo animarum non remaneat: ſed ex omnibus animabus remaneat aliquod vnum ſolum, quod eſt hæreticum; periret enim differentia præmiorum, & pœnarum. p. p. arg. 2.

4 Præterea omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis, & non per modum ſui, vt habetur in lib. de cauſis: ſi ergo anima rationalis, vel intellectus indiuiduatur ad diuiſionem corporis, vt ſit alia, & alia, vel alius & alius, oportet, quod formæ intellectuales in anima rationali, vel intellectu receptæ ſint indiuiduatæ, Ex quo videntur ſequi tria inconuenientia. Primum eſt, quod intellectus poſſibilis non erit cognoſcitiuus vniuerſalium, ſed tantum ſingularium. Secundum eſt, cum nullum ſingulare ſit intellectum in actu, ſed in potentia, quod huiuſmodi ſpecies non erunt intelligibiles actu, ſed indigebunt intelligi per alias ſpecies, & ſic in infinitum procedetur. Tertium eſt, quod erit idem modus recipiendi formas in materia prima, & in intellectu poſſibili, quia vtrobique recipiuntur, vt ſunt iſtæ, & non vt ſunt formæ ſimpliciter: & ita, ſicut materia prima non eſt cognoſcibilis per formas, quas recipit, ita nec intellectus poſſibilis. p. p. arg. 3. a. d. 18. q. 2. a. p. arg. 6.

5 Præterea intellectum eſt in intelligente. Si ergo intellectus meus eſt alius ab intellectu tuo, & conſequenter anima mea ab anima tua, oportet quod aliud ſit intellectum à me, & aliud ſit intellectum à te: & ita erit indiuidualiter numeratum, & intellectum in potentia tantum, & oportebit abſtrahere intentionem communem ab vtroque, quia à quibuſlibet diuerſis contingit abſtrahere aliquod commune intelligibile, quod eſt contra rationem p. p. arg. 4.

Digitized by Google

intellectus, quia ſic non videretur diſtingui intellectus à virtute imaginatiua. Videtur ergo relinqui, quod ſit vnus intellectus omnium hominum

1.arg.ſed 9.112. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2 phyſ t.38 dicit, quod ſicut ſe habẽt cauſæ vniuerſales ad vniuerſalia, ita ſe habent cauſæ particulares ad particularia. Sed impoſſibile eſt, quod vna anima ſecundum ſpeciem ſit diuerſorum animalium ſecundum ſpeciem, ergo impoſſibile eſt, quod anima intellectiua vna numero ſit diuerſorum ſecundum numerum.

gb.75. 2 Præterea vnicuique motori debentur propria inſtrumenta; alia enim ſunt inſtrumenta tibicinis, alia architectoris: anima autem comparatur ad corpus vt motor ipſius, vt dicitur 3. de ani t. 48. ſicut igitur impoſſibile eſt, quod architectus vtatur inſtrumentis tibicinis, ita impoſſibile eſt, quod intellectus vnius hominis ſit intellectus alterius.

id. 3 Præterea Ariſt in p. de ani. t.8 reprehendit antiquos de hoc, quod differentes de anima, nihil de proprio ſuſceptibili dicebant, quaſi eſſet contingens ſecundum Pythagoricas fabulas, quamlibet animam quodlibet corpus induere. Non eſt ergo poſſibile, quod anima canis ingrediatur corpus lupi; & anima hominis aliud corpus, quam hominis: ſed quæ proportio eſt animæ hominis ad corpus hominis, eadem eſt proportio animæ huius hominis ad corpus huius hominis; Non eſt igitur poſſibile animam huius hominis ingredi aliud corpus, quam iſtius hominis Sed anima huius hominis eſt, per quam hic homo intelligit: homo enim per animam intelligit, ſecundum ſententiam Ariſt. p. de ani t. 64. non ergo eſt vna anima, & vnus intellectus huius, & illius hominis.

p.q.z.1.t1 Reſpondeo dicendum, quod animam rationalem, vel eius intellectum eſſe vnam omnium hominum omnino eſt impoſſibile. & hoc quidẽ patet, ſi ſecundum Platonis ſententiam homo ſit ipſa anima. Sequitur enim ſi Sortis, & Platonis eſt vna anima tãtum, quod Sortes, & Plato ſint vnus homo. & quod nõ diſtinguantur ab inuicem, niſi per hoc, quod eſt extra eſſentiam vtriuſque: & erit tunc diſtinctio Sortis, & Platonis non alia, quam hominis tunicati, & cappati, quod eſt omnino abſurdum. Similiter etiam patet hoc eſſe impoſſibile, ſi ſecundum ſententiam Ariſtotelis, intellectus ponatur pars, ſeu potentia animæ, quæ eſt hominis forma. Impoſſibile enim eſt plurium numero diuerſorum eſſe vnam formam, ſicut impoſſibile eſt quod eorum ſit vnum eſſe, nam forma eſt eſſendi principium. Similiter etiam patet hoc eſſe impoſſibile, quocunque modo quis ponat vnionem intellectus ad hunc, vel illum hominem. Manifeſtum eſt enim, quod, ſi ſit vnum principale agens, & duo inſtrumenta, dici poterit vnum agens ſimpliciter, ſed plures actiones. Sic ſi vnus homo tangat diuerſa duabus manibus, erit vnus tangens, ſed duo tactus. Si vero è conuerſo inſtrumentum ſit vnum, & principales agentes diuerſi, dicentur quidem plures agentes, ſed vna actio, ſicut ſi multi vno fune trahunt nauem, erunt multi trahentes, & vnus tractus. Si vero agens principale ſit vnum, & inſtrumentum vnum, dicetur vnum agens, & vna actio: ſicut cum faber vno martello percutit, eſt vnus percutiens, & vna percuſſio. Manifeſtum eſt autem, quod qualitercunque intellectus vniatur, vel copuletur huic, vel illi homini; intellectus inter cætera, quæ ad hominem pertinent principalitatem habet: obediunt enim vires ſenſitiuæ intellectui, & ei deſeruiunt. Si ergo poneretur, quod eſſent plures intellectus, & ſenſus vnus duorum hominum, puta ſi duo homines haberent vnum oculum, eſſent quidem plures videntes, ſed vna viſio; ſi vero intellectus eſt vnus (quantumcunque diuerſificentur alia, quibus omnibus intellectus vtitur, quaſi inſtrumentis,) nullo modo Sortes & Plato poterunt dici niſi vnus intelligens; & ſi addamus, quod ipſum intelligere, quod eſt actio intellectus non ſit per aliquod aliud organum, niſi per ipſum intellectum ſequetur vlterius, quod ſit & agens vnum, & actio vna, ideſt, quod omnes homines ſint vnus intelligens & vnum intelligere, duo autem reſpectu eiuſdem intelligibilis. Poſſet autem diuerſificari actio intellectualis mea, & tua per diuerſitatem phantaſmatum, quia ſcilicet aliud eſt phantaſma lapidis in me, & aliud in te, ſi ipſum phantaſma ſecundum quod eſt aliud in me, & aliud in te, eſſet forma intellectus poſſibilis, quia idem agens ſecundum diuerſas formas producit diuerſas actiones: ſicut ſecundum diuerſas formas rerum reſpectu eiuſdem oculi ſunt diuerſæ viſiones. Sed ipſum phantaſma non eſt forma intellectus poſſibilis, ſed ſpecies intelligibilis, quæ à phantaſmatibus abſtrahitur. In vno autem intellectu a phantaſmatibus diuerſis eiuſdem ſpeciei, non abſtrahitur niſi vna ſpecies intelligibilis, ſicut in vno homine apparet, in quo poſſunt eſſe diuerſa phantaſmata lapidis, & tamen ab omnibus illis abſtrahitur vna ſpecies intelligibilis lapidis per quam intellectus vnius hominis operatione vna intelligit naturam lapidis, non obſtante diuerſitate phantaſmatum. Si ergo vnus intellectus eſſet omnium hominum, diuerſitates phantaſmatum, quæ ſunt in hoc, & in illo, non poſſent cauſare diuerſitatem intellectualis operationis huius, & illius hominis, vt Commentator fingit in 3. de ani. com. 6 & 36. Relinquitur ergo quod omnino impoſſibile, & inconueniens eſt ponere vnum intellectum omnium hominum.

Ad primum ergo dicendum, quod primus motor cæli eſt omnino ſeparatus à materia, etiam ſecundum eſſe: vnde nullo modo poteſt numero multiplicari. Non eſt autem ſimile de anima rationali. q de ani. ar. 3. ad 4.

Ad ſecundum dicendum: quod licet anima intellectiua non habeat materiam, ex qua ſit, ſicut nec angelus: tamen eſt forma materiæ alicuius, quod angelo non conuenit, & ideo ſecundum diuiſionem materiæ ſunt multæ animæ vnius ſpeciei. Multi autem angeli vnius ſpeciei omnino eſſe non poſſunt. p.p. ad p.

Ad tertium dicendum, quod vnumquodque hoc modo habet vnitatem, quo habet eſſe: & per conſequens idem eſt iudicium de multiplicatione rei, & de eſſe ipſius. Manifeſtum eſt autem, quod anima intellectualis ſecundum ſuum eſſe vnitur corpori, vt forma: & tamen deſtructo corpore, remanet anima intellectualis in ſuo eſſe, & eadem ratione multitudo animarum eſt ſecundum multitudinem corporum, & tamen deſtructis corporibus, remanent animæ in ſuo eſſe multiplicatæ. p.p. ad 2.

Ad quartum dicendum, quod indiuiduatio intelligentis, aut ſpeciei, per quam intelligit, non excludit intelligentiam vniuerſalium: alioquin, cum intellectus ſeparati ſint quædam ſubſtantiæ ſubſiſtentes: & per conſequens particulares, non poſſent vniuerſalia intelligere. Sed materialitas cognoſcentis, & ſpeciei, per quam cognoſcitur, vniuerſalis cognitionem impedit. Sicut enim omnis actio eſt ſecundum modum formæ, qua agens agit, vt calefactio ſecundum modum caloris, ita cognitio eſt ſecundum modum ſpeciei, qua cognoſcens cognoſcit. Manifeſtum eſt autem, quod natura communis diſtinguitur, & multiplicatur ſecundum principia indiuiduantia, quæ ſunt ex parte materiæ. Si ergo forma, p.p. ad 3.

per quam fit cognitio, ſit materialis, non abſtracta à conditionibus materiæ, erit ſimilitudo naturæ ſpeciei, aut generis, ſecundum quod eſt diſtincta, & multiplicata per principia indiuiduantia, & ita non poterit cognoſci natura rei in ſui communitate. Si vero ſpecies ſit abſtracta à conditionibus materiæ indiuidualis, erit ſimilitudo naturæ abſque iis, quæ ipſam diſtinguunt, & multiplicant & ita cognoſcetur vniuerſale. Nec refert quantum ad hoc, vtrum ſit vnus intellectus, vel plures, quia ſi etiam eſſet vnus tantum, oporteret ipſum eſſe aliquem quemdam, & ſpeciem, per quam intelligit, eſſe aliquam quandam.

p.p. ad 4. Ad quintum dicendum, quod ſiue intellectus ſit vnus, ſiue plures, id, quod intelligitur, eſt vnum. Id enim, quod intelligitur, non eſt in intellectu ſecundum ſe, ſed ſecundum ſuam ſimilitudinem. Lapis enim non eſt in anima, ſed ſpecies lapidis, vt dicitur in 3. de ani. t. 38 & tamen lapis eſt id, quod intelligitur, non autem ſpecies lapidis; niſi per reflexionem intellectus ſupra ſeipsũ, alioquin ſcientiæ nõ eſſent de rebus ſed de ſpeciebus intelligibilibus. Contingit enim eidem rei diuerſa ſecundum diuerſas formas aſſimilari. Et quia cognitio fit ſecundum aſſimilationem cognoſcentis ad rem cognitam; ſequitur, quod idem a diuerſis cognoſcentibus cognoſci contingit, vt patet in ſenſu: nam plures vident eundem colorem ſecundum diuerſas ſimilitudines & ſimiliter plures intellectus intelligunt vnam rem intellectam. Sed hoc tantum intereſt inter ſenſum, & intellectum, ſecundum ſententiam Ariſtotelis, quod res ſentitur ſecundum illam diſpoſitionem, quam extra animam habet in ſua particularitate. natura autem rei, quæ intelligitur, eſt quidem extra animam, ſed non habet illum modum eſſendi extra animam ſecundum quem intelligitur. Intelligitur enim natura communis, ſecluſis principiis indiuiduantibus: non autem hunc modum eſſendi habet extra animam. Sed ſecundum ſententiam Platonis res intellecta eo modo eſt extra animam, quo intelligitur: poſuit enim naturas rerum à materia ſeparatas.

ARTICVLVS III.

Vtrum præter animam intellectiuam ſint in homine aliæ animæ per eſſentiam differentes.

p.p.a. 3. arg. p.q. 76. VIdetur quòd præter animam intellectiuam ſint in homine aliæ animæ per eſſentiam differentes, ſcilicet ſenſitiua, & nutritiua. Corruptibile enim, & incorruptibile non ſunt vnius ſubſtantiæ. Sed anima intellectiua eſt incorruptibilis; aliæ vero animæ, ſcilicet, ſenſitiua, & nutritiua ſunt, corruptibiles, ergo in homine non poteſt eſſe vna eſſentia animæ intellectiuæ, & ſenſitiuæ, & nutritiuæ.

p.p. arg. 2. 2 Si dicatur, quod anima ſenſitiua in homine eſt incorruptibilis. Contra, corruptibile, & incorruptibile differunt ſecundum genus, vt dicitur 10. metaphyſ. t. 26. ſed anima ſenſitiua in equo, & leone, & aliis brutis animalibus, eſt corruptibilis. ſi igitur in homine ſit incorruptibilis, non erit eiuſdem generis anima ſenſitiua in homine, & in bruto. Animal autem dicitur ex eo, quod habet animam ſenſitiuam; Neque ergo animal erit vnum genus commune hominis, & aliorum animàlium, quod eſt inconueniens.

p.p. arg. 3. 3 Præterea dicit Philoſophus in lib. 2. de genet. animal. c. 3. quod embrio prius eſt animal, quam homo. Sed hoc eſſe non poſſet, ſi eſſet eadem eſſentia animæ ſenſitiuæ, & intellectiuæ: eſt enim animal per animam ſenſitiuam, homo vero per animam intellectiuam. Non ergo in homine eſt eſſentia animæ ſenſitiuæ & intellectiuæ.

4 Præterea dicit Philoſophus 8. met. t. 6 quod genus ſumitur à materia, & differentia à forma. Sed rationale, quod eſt differentia conſtitutiua hominis, ſumitur ab anima intellectiua; animal vero dicitur ex hoc, quod habet corpus animatum anima ſenſitiua. Anima ergo intellectiua comparatur ad corpus animatum anima ſenſitiua, ſicut forma ad materiam. Non ergo anima intellectiua eſt eadem per eſſentiam cum anima ſenſitiua in homine, ſed præſupponit eam, ſicut materiale ſuppoſitum. p.p. arg. 4

5 Præterea ſi anima rationalis, ſenſibilis & vegetabilis ſunt idẽ ſecundũ ſubſtantiam in homine, oportet, quod in quacunque parte eſt vna, ſit etiã & alia: hoc autẽ eſt falſum, nam in oſſibus eſt anima vegetabilis, quia nutriuntur & augentur non autem eſt anima ſenſibilis, quia ſine ſenſu ſunt, ergo non ſunt idem ſecundum ſubſtantiam, & ſic erunt plures animæ. q. de ani. a. 11 arg. 20.

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. de ani. t. 91 contra aſſerentes vegetatiuum, ſenſitiuum, & intellectiuum eſſe plures animas in eodem animali, probat id eſſe impoſſibile, quia diuerſa non poſſunt vnt conuenire, niſi ab aliquo vniantur: nihil autem eſt, quod illas vniat & contineat: Non enim corpus, quia anima potius continet corpus, quam è contra, cum egrediente anima à corpore corpus deficiat, & marceſcat: Neque erit alia anima, quia, cum animæ ſit continere, tunc oportebit quærere, vtrum hæc ſit vna, vel plures: ſi enim ſecundum, rurſum quærendum erit, quid illas vniat, & ſic in infinitum, ſi primum a principio dicendum erat, quod vna tantum eſt anima & non multiplex. p. de ani. t. 14.

2 Præterea dicit Philoſophus de iuuent. c. p quod neceſſe eſt vnam, & eandem eſſe particulam, ſecundum quam animal viuit & ſecundum quam appellatur animal, eo quod animal, ſecundum quod animal, impoſſibile eſt non viuere. ergo eadem ſubſtantia eſt animæ nutritiuæ & ſenſitiuæ. de iuuen. 1.

Reſpondeo dicendum, quod Plato poſuit diuerſas animas eſſe in vno corpore, etiam ſecundum organa diſtinctas, quibus diuerſa opera vitæ attribuebat. dicens, vim nutritiuam eſſe in hepate, concupiſcibilem in corde, cognoſcitiuam in cerebro. quam quidem opinionem Ariſtot. reprobat in lib. de ani. quantum ad illas animæ partes, quæ corporeis organis in ſuis operibus vtuntur, ex hoc, quod in animalibus, quæ deciſa viuunt, in qualibet parte inueniuntur diuerſæ operationes animæ, ſicut ſenſus, & appetitus. Hoc autem non eſſet, ſi diuerſa principia operationum animæ tamquam per eſſentiam diuerſæ diuerſis partibus corporis diſtributa eſſent. Sed de intellectiua ſub dubio videtur relinquere, vtrum ſit ſeparata ab aliis partibus animæ ſolum ratione, an etiam loco. Opinio autem Platonis ſuſtineri vtique poſſet, ſi poneretur quod anima vnitur corpori, nõ vt forma, ſed vt motor, vt poſuit Plato. Nihil enim inconueniens ſequitur, ſi idem mobile a diuerſis motoribus moueatur, præcipue ſecundum diuerſas partes. Sed ſi ponamus animam corpori vniri ſicut formam, omnino impoſſibile videtur, plures animas per eſſentiam differentes in vno corpore eſſe, quod quidem triplici ratione manifeſtari poteſt. Primo quidem, quia animal non eſſet ſimpliciter vnum, cuius eſſent animæ plures; nihil enim eſt ſimpliciter vnum, niſi per formam vnam, per quam habet res, quod ſit ens, & quod ſit vna; & ideo ea, quæ denominantur à diuerſis formis, non ſunt vnum

ſimpliciter

ſimpliciter ſicut homo albus. Si igitur homo ab alia forma haberet, quod ſit viuus, ſcilicet ab anima vegetabili, & ab alia forma, quod animal, ſcilicet ab anima ſenſibili; & ab alia quod ſit homo, ſcilicet ab anima rationali; ſequeretur, quod homo non eſſet vnum ſimpliciter, ſicut & Ariſtot. argumentatur contra Platonem in 3. metaph. t. 29. quod ſi alia eſſet idea animalis, & alia bipedis, non eſſet vnum ſimpliciter animal bipes, & propter hoc in p. de an. t. 90. contra ponentes diuerſas animas in corpore, inquit, quid contineat illas; id eſt, quid faciat ex illis vnum, & non poteſt dici, quod vniantur per corporis vnitatem, quia magis anima continet corpus, & facit ipſum eſſe vnum, quam è conuerſo. Secundo hoc apparet impoſſibile ex modo prædicationis. Quæ enim ſumuntur à diuerſis formis, prædicantur ad inuicem vel per accidens, ſi formæ non ſint ad inuicem ordinatæ, puta cum dicimus quod album eſt dulce, vel ſi formæ ſint ordinatæ ad inuicem, erit prædicatio per ſe, in ſecundo modo dicendi per ſe, quia ſubiectum ponitur in definitione prædicati, ſicut ſuperficies præambula eſt ad colorem. Si ergo dicamus quod corpus ſuperficiatum eſt coloratum, erit ſecundus modus prædicationis per ſe. Si ergo alia forma ſit, a qua aliquid dicitur animal, & a qua aliquid dicitur homo, ſequeretur, quod vel vnum horum non poſſit prædicari de altero, niſi per accidens, ſi iſtæ duæ formæ ad inuicem ordinem non habent, vel quod ſit ibi prædicatio in ſecundo modo dicendi per ſe; ſi vna animarum ſit ad aliam præambula. Vtrumque autem horum eſt manifeſte falſum, quia animal per ſe de homine prædicatur, non per accidens; homo autem non ponitur in definitione animalis, ſed è conuerſo, ergo oportet eandem formam eſſe, per quam aliquid eſt animal, & per quam aliquid eſt homo. Alioquin homo non vere eſſet id, quod eſt animal, vt ſic animal per ſe de homine prædicetur. Tertio patet hoc eſſe impoſſibile per hoc, quod vna operatio animæ, cum fuerit intenſa impedit aliam, quod nullo modo contingeret, niſi principium actionum eſſet per eſſentiam vnum. Sic ergo dicendum, quod eadem numero eſt anima in homine, ſenſitiua, & intellectiua, & nutritiua. Quomodo autem hoc contingat, de facili conſiderari poteſt, ſi quis differentias ſpecierum, & formarum attendat. Inueniuntur enim rerum ſpecies, & formæ differre ab inuicem ſecundum perfectius, & minus perfectum. Sicut in rerum ordine animata perfectiora ſunt inanimatis, & animalia plantis, & homines animalibus brutis, & in ſingulis horum generum ſunt gradus diuerſi, & ideo Ariſtot. in 8. metaph. t. 10. aſſimilat ſpecies rerum numeris, qui differunt ſpecie ſecundum additionem, vel ſubtractionem vnitatis, & in 2. de anima t. 30. comparat diuerſas animas ſpeciebus figurarum, quarum vna continet aliam ſicut pentagonum continet tetragonum, & excedit. Sic igitur anima intellectiua continet in ſua virtute quidquid habet anima ſenſitiua brutorum, & nutritiua plantarum. Sicut ergo ſuperficies, quæ habet figuram pentagonam, non per aliam figuram eſt tetragona, & per aliam pentagona, (quia ſuperflueret figura tetragona, ex quo in pentagona continetur,) ita nec per aliam animam ſortes eſt homo, per aliam animal, ſed per vnam & eandem.

p. a. 3. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod anima ſenſitiua non habet incorruptibilitatem ex hoc, quod eſt ſenſitiua: ſed ex hoc, quod eſt intellectiua ei incorruptibilitas debetur. Quando ergo anima eſt ſenſitiua tantum, corruptibilis eſt, quando vero cum ſenſitiuo intellectiuum habet, eſt incorruptibilis, licet enim ſenſitiuum incorruptionem non det, tamen incorruptionem intellectiuo auferre non poteſt.

Ad ſecundum dicendum, quod formæ non collocantur in genere, vel in ſpecie, ſed compoſita Homo autem corruptibilis eſt, ſicut & alia animalia. Vnde differentia ſecundum corruptibile, & incorruptibile, quæ eſt ex parte formarum, non facit hominem ſecundum genus ab aliis animalibus differre. p. p. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod prius embrio habet animam, quæ eſt ſenſitiua tantum, qua ablata, aduenit perfectior anima quæ eſt ſimul ſenſitiua, & intellectiua. p. p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod non oportet ſecundum diuerſas rationes, vel intentiones logicas, quæ conſequuntur modum intelligendi, diuerſitatem in rebus naturalibus accipere: quia ratio vnum, & idem ſecundum diuerſos modos apprehendere poteſt. Quia igitur, vt dictum eſt, anima intellectiua virtute continet id, quod ſenſitiua habet, & adhuc amplius; poteſt ſeorſum ratio conſiderare quod pertinet ad virtutem ſenſitiuæ, quaſi quoddam imperfectum, & materiale. Et quia hoc inuenitur commune homini, & aliis animalibus, ex hoc rationem generis format. Id vero, in quo anima intellectiua ſenſitiuam excedit, accipit quaſi formale & completiuum, & ex eo format differentiam hominis. d p. ad 4. in c

Ad quintum dicendum, quod licet vna ſit anima ſenſibilis, & vegetabilis, non tamen oportet, quod in quocunque apparet operatio vnius, appareat, operatio alterius propter diuerſam partium diſpoſitionẽ: ex quo etiam contingit, quod nec omnes operationes animæ ſenſibilis exercentur per vnam partem, ſed viſus per oculum, auditus per aures, & ſic de aliis. q. de ani. a. 11 ad 10.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in homine ſit alia forma præter animam intellectiuam.

Videtur quod in homine ſit alia forma præter animam intellectiuam. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 4. & 5. quod anima eſt actus corporis phyſici, potentia vitam habentis. Comparatur igitur anima ad corpus ſicut forma ad materiam; ſed corpus habet aliquam formam ſubſtantialem, per quam eſt corpus, ergo ante animam præcedit in corpore aliqua forma ſubſtantialis. p. p. q. 76. a. 4. arg. p.

2 Præterea homo, & quodlibet animal eſt mouens ſeipſum: omne autem mouens ſeipſum, diuiditur in duas partes, quarum vna eſt mouens, & alia eſt mota, vt probatur in 8 phyſ. t. 30. pars autem mouens eſt anima, ergo oportet quod alia pars ſit talis, quæ poſſit eſſe mota. Sed materia prima non poteſt moueri, vt dicitur in 5. phyſ. cum ſit ens ſolum in potentia; quinimo omne, quod mouetur, eſt corpus, ergo oportet quod in homine, & in quolibet animali ſit alia forma ſubſtantialis per quam conſtituatur corpus. p. p. arg. 2.

3 Præterea ordo in formis attenditur ſecundum habitudinem ad materiam primam, Prius enim, & poſterius dicitur per comparationem ad aliquod principium. Si ergo non eſſet in homine aliqua forma ſubſtantialis præter animam rationalem, ſed immediate materiæ primæ inhæreret, ſequeretur quod eſſet in ordine imperfectiſſimarum formarum, quæ immediate inhærent materiæ primæ. p. p. arg. 3.

4 Præterea corpus humanum eſt corpus mixtum; mixtio autem non fit ſecundum materiam tantum, quia tunc eſſet corruptio ſola oportet ergo quod remaneant formæ elementorum in corpore mixto, quæ ſunt formæ ſubſtantiales, ergo in corpore p. p. arg. 4.

humano ſunt aliæ formæ ſubſtantiales præter animam intellectiuam.

de ſpirit.a.11 arg 19. 5 Præterea ſecundum Philoſophum in lib. de Gener. facilius aer conuertitur in ignem, quam aqua: propter hoc, quod conuenit cum eo in vna qualitate, ſcilicet, calore. Cum ergo ex aere fit ignis, oportet, quod maneat idem calor ſpecie, quia ſi differret ſpecie calor ignis, & calor aeris, eſſent octo qualitates primæ, & non quatuor tantum. Eadem enim ratio eſſet de aliis qualitatibus, quarum quælibet in duobus elementis inuenitur. Si ergo dicatur, quod remaneat idem ſpecie, ſed differens numero, non erit facilior conuerſio aeris in ignem, quam aquæ in ignem, quia forma ignis habebit corrumpere duas qualitates in aere, ſicut in aqua. Relinquitur ergo quod ſit idem calor numero. Sed hoc non poteſt eſſe, niſi præexiſtente aliqua forma ſubſtantiali, quæ vtrobique remaneat vna, & conſeruet ſubiectum caloris vnum: non enim poteſt eſſe accidens vnum numero, niſi ſubiectum fuerit vnum; ergo idem, quod prius.

p.p. arg. ſed contra. Sed contra. Vnius rei eſt vnum eſſe ſubſtantiale: ſed forma ſubſtantialis dat eſſe ſubſtantiale, ergo vnius rei eſt vna tantum forma ſubſtantialis. Anima autem eſt forma ſubſtantialis hominis, ergo poſſibile non eſt, quod in homine ſit aliqua alia forma ſubſtantialis, quam anima intellectiua.

p.p.c. Reſpondeo dicendum, quod ſi poneretur anima intellectiua non vniri corpori vt forma, ſed ſolum, vt motor, vt Platonici poſuerunt, neceſſe eſſet dicere, quod in homine eſſet alia forma ſubſtantialis, per quam corpus ab anima mobile in ſuo eſſe conſtitueretur. Sed ſi anima intellectiua vnitur corpori vt forma ſubſtantialis ſicut iam ſupradictum eſt, impoſſibile eſt, quod aliqua alia forma ſubſtantialis præter eam inueniatur in homine. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod forma ſubſtantialis in hoc à forma accidentali differt, quod forma accidentalis non dat eſſe ſimpliciter, ſed eſſe tale: ſicut calor facit ſuum ſubiectum non ſimpliciter eſſe, ſed eſſe tale, puta calidum. Et cum aduenit forma accidentalis, non dicitur aliquid fieri, vel generari ſimpliciter, ſed fieri tale, aut aliquo modo ſe habens. Et ſimiliter, cum recedit forma accidentalis, non dicitur aliquid corrumpi ſimpliciter, ſed ſecundum quid, forma autem ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter: & ideo per eius aduentum dicitur aliquid ſimpliciter generari, & per eius receſſum ſimpliciter corrumpi; & propter hoc antiqui naturales, quia poſuerunt materiam primam eſſe aliquod ens actu, puta ignem, aut aerem, aut aliquid huiuſmodi, dixerunt, quod nihil generatur, aut corrumpitur ſimpliciter, ſed omne fieri ſtatuerunt alterari, vt dicitur in p. phyſic. t. 33. ſi igitur ita eſſet, quod præter animam intellectiuam præexiſteret quæcunque alia forma ſubſtantialis in materia, per quam ſubiectum animæ eſſet ens actu, ſequeretur, quod anima non daret eſſe ſimpliciter, & per conſequens, quod non eſſet forma ſubſtantialis, & quod ad aduentum animæ non eſſet generatio ſimpliciter: ſed ſolum ſecundum quid, quæ ſunt manifeſte falsa. Vnde dicendum eſt, quod nulla alia forma ſubſtantialis eſt in homine, niſi ſola anima intellectiua, & quod ipſa ſicut virtute continet animam ſenſitiuam, & nutritiuam, ita virtute continet omnes inferiores formas, & facit ipſa ſola quidquid imperfectiores formæ in aliis faciunt; & ſimiliter eſt dicendum de anima ſenſitiua in brutis, & de nutritiua in plantis, & vniuerſaliter de omnibus perfectioribus reſpectu imperfectatum.

p.p. ad. 1. Ad primum ergo dicendum, quod Ariſtoteles non dicit animam eſſe actum corporis tantum, ſed actum corporis phyſici, organici, potentia vitam habentis. & quod talis potentia non abiicit animam. Vnde manifeſtũ eſt, quod in eo, cuius anima dicitur actus, etiam anima includitur, eo modo loquendi, quo calor eſt actus calidi, & lumen eſt actus lucidi, non quod ſeorſum ſit lucidum ſine luce, ſed quia eſt lucidum per lucem, & ſimiliter dicitur, quod anima eſt actus corporis, & quia per animam, & eſt corpus & eſt organicum, & eſt potentia vitam habens, ſed actus primus dicitur reſpectu actus ſecundi, qui eſt operatio. Talis enim potentia eſt non abiiciens, id eſt non excludens animam.

Ad ſecundum dicendum, quod anima non mouet corpus per eſſe ſuum, ſecundum quod vnitur corpori, vt forma: ſed per potentiam motiuam, cuius actus præſupponit iam corpus effectum in actu per animam, vt ſic anima ſecundum vim motiuam ſit pars mouens, & corpus animatum ſit pars mota. p.p. ad. 2

Ad tertium dicendum, quod in materia conſiderantur diuerſi gradus perfectionis, ſicut eſſe, viuere, ſentire, & intelligere. Semper autem ſecundum ſuperueniens priori perfectius eſt. forma ergo quæ dat ſolum primum gradum perfectionis materię, eſt imperfectiſſima, ſed forma, quæ dat primum, & ſecundum, & tertium, & ſic deinceps, eſt perfectiſſima, & tamen materiæ immediata. p.p. ad. 3.

Ad quartum dicendum, quod Auic. poſuit formas ſubſtantiales elementorum integras remanere in mixto: mixtionem autem fieri, ſecundum quod contrariæ qualitates elementorum reducuntur ad medium ſed hoc eſt impoſſibile, quia diuerſę formæ elementorum non poſſunt eſſe niſi in diuerſis partibus materiæ, ad quarum diuerſitatem oportet intelligi dimenſiones, ſine quibus materia diuiſibilis eſſe non poteſt, materia autem dimenſioni ſubiecta non inuenitur niſi in corpore, diuerſa autem corpora non poſſunt eſſe in eodem loco. Vnde ſequitur, quod elementa ſint in mixto diſtincta ſecundum ſitum: & ita non erit vera mixtio quæ eſt ſecundum totum, ſed mixtio ad ſenſum, quæ eſt ſecundum minima iuxta ſe poſita. Auerr. autem poſuit in 3. de cælo com. 67. quod formæ elementorum propter ſui imperfectionem ſunt mediæ inter formas ſubſtantiales, & accidentales, & ideo recipiunt magis, & minus, & ideo remittuntur in mixtione, & ad medium reducuntur, & conflatur ex eis vna forma. Sed hoc eſt etiam magis impoſſibile, nam eſſe ſubſtantiale cuiuſlibet rei in indiuiſibili conſiſtit, & omnis additio, & ſubſtractio variat ſpeciem, ſicut in numeris, vt dicitur in 8. metaph. t. 10. Vnde impoſſibile eſt, quod forma ſubſtantialis quæcunque recipiat magis, & minus Nec minus eſt impoſſibile aliquid eſſe medium inter ſubſtantiam, & accidens; & ideo dicendum eſt ſecundum Philoſophum in primo de gener. quod formæ elementorum manẽt in mixto, non actu, ſed virtute. Manent enim qualitates propriæ elementorum, licet remiſſæ, in quibus eſt virtus formarum elementarium. Et huiuſmodi qualitas mixtionis eſt propria diſpoſitio ad formam ſubſtantialem corporis mixti, puta formam lapidis, vel animæ cuiuſcunque. p.p. ad. 4

ARTICVLVS V.

Vtrum anima intellectiua conuenienter tali corpori vniatur, puta humano.

VIdetur quòd anima intellectiua inconuenienter vniatur corpori humano. Materia enim p.p.q. 76. arg. p.

Digitized by Google

debet eſſe proportionata formæ; Sed anima intellectiua eſt forma incorruptibilis. Non ergo conuenienter vnitur corpori corruptibili.

p.p.arg.2. 2 Præterea anima intellectiua eſt forma maxime immaterialis: cuius ſignum eſt, quod habet opetationem, in qua non communicat materia corporalis; Sed quanto corpus eſt ſubtilius, tanto minus babet de materia, ergo anima deberet ſubtiliſſimo cocpori vniri, puta igni, & non corpori misto, & terreſtri magis.

p.p.arg.3. 3 Præterea cum forma ſit principium ſpeciei, ab vna forma non proueniunt diuerſæ ſpecies: Sed anima intellectiua eſt vna forma, ergo non debet vniri corpori, quod componitur ex partibus diſſimilium ſpecierum.

arg.4. 4 Præterea perfectioris formæ debet eſſe perfectius ſuſceptibile; Sed anima intellectiua eſt perfectiſſima animarum; Cum igitur aliorum animalium corpora habeant naturaliter inſita tegumenta, pota pilorum, loco veſtium, & vnguium, loco calceamentorum: habeant etiam arma naturaliter ſibi data, ſicut vngues, dentes, & cornua, ergo videtur, quod anima intellectiua non debuerit vniri corpori imperfecto, tanquam talibus auxiliis priuato.

arg. ſed contra Phil. Sed contra eſt, quod dicit Philoſophus in 2. de ani. c. 14. quod anima eſt actus corporis phyſici, organici, potentia vitam habentis.

Reſpondeo dicendum, quod, cum forma non ſit propter materiam, ſed potius materia propter formam, ex forma oportet accipere rationem, quare materia ſit talis, & non è conuerſo. Anima autem intellectiua, ſecundum naturæ ordinem, infimum gradum in ſubſtantiis intellectualibus tenet, intantum, quod non habet naturaliter ſibi inditam notitiam veritatis, ſicut Angeli: ſed oportet, quod eam colligat ex rebus diuiſibilibus, per viam ſenſus, vt dicit Dion. 7. cap. diu. nom. Natura autem nulli deeſt in neceſſariis. Vnde oportuit, quod anima intellectiua non ſolum haberet virtutem intelligendi; ſed etiam virtutem ſentiendi: Actio autem ſenſus non fit ſine corporeo inſtrumento. Oportuit igitur animam intellectiuam corpori vniri, quod poſſet eſſe conueniens organum ſenſus. Omnes autem alij ſenſus fundantur ſupra tactum. Ad organum autem tactus requiritur, quod ſit medium inter contraria, quæ ſunt calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, & ſimilia, quorum eſt tactus apprehenſiuus. Sic enim eſt in potentia ad contraria, & poteſt ea ſentire. Vnde quanto organum tactus fuerit magis reductum ad æqualitatem complexionis, tanto perceptibilior erit tactus. Anima autem intellectiua habet completiſſime virtutem ſenſitiuam, quia, quod eſt inferioris, præexiſtit perfectius in ſuperiori, vt dicit Dion lib. de diuin. nomin. Vnde oportuit corpus, cui vnitur anima intellectiua, eſſe corpus mixtum, inter alia omnia magis reductum ad æqualitatem complexionis, & propter hoc homo inter omnia alia animalia melioris eſt tactus; & inter ipſos homines, qui ſunt melioris tactus, ſunt melioris intellectus. Cuius ſignum eſt, quod molles carne bene aptos mente videmus, vt dicitur in 2. de ani. t. 94.

p.p.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod hanc obiectionem aliquis forte vellet euadere, per hoc, quod diceret corpus hominis ante peccatum incorruptibile fuiſſe. Sed hæc reſponſio non videtur ſufficiens, quia corpus hominis ante peccatum immortale fuit, non per naturam, ſed per gratiæ donum; alioquin immortalitas eius per peccatum ſublata non fuiſſet, ſicut nec immortalitas dæmonis, & ideo aliter dicendum eſt, quod in materia duplex conditio inuenitur, vna, quæ eligitur ad hoc, quod ſit conueniens formæ, alia, quæ ex neceſſitate conſequitur priorem diſpoſitionem: ſicut artifex ad formam ſerræ eligit materiam ferream, aptam ad ſecandum dura. Sed quod dentes ſerræ hebetari poſſint, & rubiginem contrahere, ſequitur ex neceſſitate materiæ, ſic igitur & animæ intellectiuę debetur corpus, quod ſit æqualis complexionis. Ex hoc autem de neceſſitate materiæ ſequitur, quod ſit corruptibile. Si quis vero dicat, quod Deus potuit hanc neceſſitatem vitare, dicendum eſt, quod in conſtitutione rerum naturalium non conſideratur, quid Deus facere poſſit, ſed quid naturæ rerum conueniat, vt dicit Aug. ſt. 2. ſuper Gen. ad litt. c. p. prouidit tamen Deus adhibendo remedium contra mortem per gratiæ donum.

Ad ſecundum dicendum, quod animæ intellectiuæ non debetur corpus propter ipſam intellectualem operationem ſecundum ſe, ſed propter ſenſitiuam virtutem, quæ requirit organum æqualiter complexionatum: & ideo oportuit animam intellectiuam tali corpori vniri, & non ſimplici elemento, vel corpori mixto, in quo excederet ignis ſecundum quantitatem: Quia non poſſet eſſe æqualitas complexionis propter excedentem ignis actiuam virtutem. Habet autem hoc corpus æqualiter complexionatum quandam dignitatem, per hoc, quod eſt remotum à contrariis, in quo quodammodo aſſimilatur corpori cæleſti. p.p.ad 2.

Ad tertium dicendum, quod partes animalis, vt oculus, manus, caro, & os, & huiuſmodi non ſunt in ſpecie; ſed totum, & ideo non poteſt dici proprie loquendo, quod ſint diuerſarum ſpecierum, ſed quod ſint diuerſarum diſpoſitionum, & hoc competit animæ intellectiuæ, quæ quamuis ſit vna ſecundum eſſentiam, tamen propter ſui perfectionem eſt multiplex in virtute. Et ideo ad diuerſas operationes indiget diuerſis diſpoſitionibus in partibus corporis, cui vnitur. Et propter hoc videmus, quod maior eſt diuerſitas partium in animalibus perfectis, quam in imperfectis, & in his, quam in plantis. p.p.ad 3.

Ad quartum dicendum, quod anima intellectiua, quia eſt vniuerſalium comprehenſiua, habet virtutem ad infinita. Et ideo non potuerunt ſibi determinari à natura vel determinatæ exiſtimationes naturales, vel etiam determinata auxilia, vel defenſionum, vel tegumentorum, ſicut aliis animalibus, quorum animæ habent apprehenſionem, & virtutem ad aliqua particularia determinata. Sed loco horum omnium habet naturaliter rationem, & manus, quæ ſunt organa organorum, quia per ea homo poteſt ſibi præparare inſtrumenta infinitorum modorum, & ad infinitos effectus. p.p.ad 4.

ARTICVLVS VI.

Vtrum anima intellectiua vniatur corpori mediantibus diſpoſitionibus accidentalibus.

Videtur quod anima intellectiua vniatur corpori mediantibus aliquibus diſpoſitionibus accidentalibus. Omnis enim forma eſt in materia ſibi propria, & diſpoſita. Sed diſpoſitiones ad formã ſunt accidentia quædam, ergo oportet præintelligi accidentia aliqua in materia ante formam ſubſtantia- p.p.q.76.a.6.arg.p.q.de ani.a.9.arg.5.

lem, & ita ante animam, cum anima ſit quædam ſubſtantialis forma.

p.p. arg. 2. 2 Præterea diuerſæ formæ vnius ſpeciei requirunt diuerſas materiæ partes; Diuerſæ autem partes non poſſunt intelligi, niſi ſecundum diuiſionem dimenſiuarum quantitatum, ergo oportet intelligere dimenſiones in materia ante formas ſubſtantiales, quæ ſunt multæ vnius ſpeciei.

q. de ani. ar. 9 arg. 17. 3 Præterea ſicut anima naturaliter vnitur corpori, ita hæc anima vnitur huic corpori. Sed hoc corpus eſt per hoc, quod eſt ſub aliquibus dimenſionibus terminatis, ergo anima vnitur corpori mediantibus diſpoſitionibus terminatis, & per conſequens mediantibus diſpoſitionibus accidentalibus.

de ſp. cr. a. 3. arg. 20. 4 Præterea materia prima quantum eſt de ſe indifferenter ſe habet ad omnes formas: ſi igitur non præexiſtant quædam diſpoſitiones, per quas approprietur ad hanc, vel ad illam formam, non magis recipietur in ea hæc forma, quam illa.

p.p. arg. 5. 5 Præterea ſpirituale applicatur corporali per contactum virtutis; Virtus autem animæ eſt eius potentia: ergo videtur, quod anima vniatur corpori mediante potentia, qua eſt quoddam accidens.

p.p. arg ſed contra. Sed contra eſt, quod accidens eſt poſterius ſubſtantia, & tempore, & ratione, vt dicitur in 7. met. non ergo forma accidentalis aliqua poteſt intelligi in materia ante animam, quæ eſt forma ſubſtantialis.

q. de ani. a. 9. arg. ſed contra. 2 Præterea dicit Philoſophus in 8. metaph. quod forma vnitur materiæ immediate. Anima autem vnitur corpori, vt forma, ergo vnitur illi immediate.

p p. art. 6. c. Reſpondeo dicendũ, quod ſi anima vniretur corpori ſolum vt motor, nihil prohiberet, imo magis neceſſarium eſſet eſſe aliquas diſpoſitiones medias inter animam, & corpus, potentiam ſcilicet ex parte animæ, per quam moueret corpus, & aliquam habilitatem ex parte corporis, per quam corpus eſſet ab anima mobile. Sed ſi anima intellectiua vnitur corpori, vt forma ſubſtantialis ſicut iam ſupra dictum eſt, impoſſibile eſt, quod aliqua diſpoſitio accidentalis cadat media inter animam, & corpus, vel inter quãcunque formam ſubſtantialem, & materiam ſuam; & huius ratio eſt, quia, cum materia ſit in potentia ad omnes actus ordine quodam, oportet, quod id, quod eſt primũ ſimpliciter in actibus, primo in materia intelligatur. Primum autem inter omnes actus eſt eſſe. Impoſſibile eſt ergo intelligere materiã prius eſſe calidam, vel quantam, quam eſſe in actu. eſſe autem in actu habet per formam ſubſtantialem, quæ facit eſſe ſimpliciter, vt dictum eſt; Vnde impoſſibile eſt, quod quæcunque diſpoſitiones accidentales præexiſtant in materia ante formam ſubſtantialem, & per conſequens neque ante animam.

p.p. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut ex ſupradictis patet, forma perfectior virtute continet quidquid eſt inferiorũ formarum, ideo vna, & eadem exiſtens perficit materiam ſecundum diuerſos perfectionis gradus. Vna enim & eadem forma eſt per eſſentiam, per quã homo eſt ens actu, & per quam eſt corpus, & per quam eſt viuum, & per quam eſt animal, per quã eſt homo. manifeſtum eſt autem, quod vnumquodque genus conſequuntur propria accidentia, ſicut ergo materia præintelligitur perfecta ſecundum eſſe ante intellectum corporeitatis, & ſic de aliis, ita intelliguntur accidentia, quæ ſunt propria entis, ante corporeitatem, & ſic præintelliguntur diſpoſitiones in materia ante formam, non quantum ad omnem eius effectum, ſed quantum ad poſteriorem.

p.p. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod dimenſiones quantitatiuæ ſunt accidentia conſequentia corporeitatẽ, quæ toti materiæ conuenit. Vnde materia iam intellecta ſub corporeitate, & dimenſionibus poteſt intelligi vt diſtincta in diuerſas partes, vt ſic accipiat diuerſas formas ſecundum vlteriores perfectionis gradus: quamuis enim eadem forma ſit ſecundum eſſentiam, quæ diuerſos perfectionis gradus materiæ attribuit, vt dictum eſt, tamen ſecundum conſiderationem differt.

Ad tertium dicendum, quod dimenſiones non poſſunt intelligi in materia, niſi ſecundum quod materia intelligitur conſtituta per formam ſubſtantialem in eſſe ſubſtantiali corporeo. Quod quidem non ſit per aliam formam in homine, quam per animam, vt dictum eſt: vnde huiuſmodi dimenſiones non præintelliguntur ante animam in materia totaliter, ſed per ordinem ad vltimos gradus perfectionis. q. de ani. a. 9. ad 17.

Ad quartum dicendum, quod materia prout nuda conſideratur, ſe habet indifferenter ad omnes formas, ſed determinatur ad ſpeciales formas per virtutem mouentis, vt traditur in 2. de gen. & ſecundũ ordinem intelligibilem formarum in materia eſt ordo agentium naturalium. Inter ipſa enim corpora cæleſtia vnum eſt vniuerſalius actiuum, quam alterum: nec vniuerſalius agens agit ſeorſum ab inferioribus agentibus, ſed vltimum agens proprium agit in virtute omnium ſuperiorum; vnde non imprimuntur a diuerſis agentibus diuerſæ formæ in vno indiuiduo, ſed vna forma eſt, quæ imprimitur à proximo agente, continens in ſe virtute omnes formas præcedentes, & materia ſecundum quod conſideratur perfecta ſub ratione formæ vniuerſalioris, & accidentium conſequentium, ſit propria ad ſubſequentem perfectionem. de ſp. cr. a. 3. ad 20.

Ad quintum dicendum, quod ſubſtantia ſpiritualis, quæ vnitur corpori ſolum vt motor, vnitur ei per potentiam, vel virtutem. Sed anima intellectiua corpori vnitur vt forma per ſuum eſſe. Adminiſtrat tamen ipſum, & mouet per ſuam potentiam, & virtutem. p.p. ad 5.

ARTICVLVS VII.

Vtrum anima rationalis vniatur corpori humano mediante aliquo corpore.

Videtur quod anima rationalis vniatur corpori humano mediante aliquo corpore. Illud enim, quo ſubtracto ſoluitur vnio aliquorum vnitorum, videtur eſſe medium inter ea. Sed deficiente ſpiritu, anima à corpore ſeparatur, ergo ſpiritus, qui eſt quoddam corpus ſubtile, medium eſt in vnione corporis, & animæ. p.p q. 76 a. 7. arg. 2. q. de ani. a. 9. arg. 19.

2 Præterea ea, quæ ſunt multum diſtantia, non vniuntur niſi per medium; Sed anima intellectiua diſtat à corpore, & quia eſt incorporea, & quia eſt incorruptibilis, ergo videtur, quod vniatur ei mediante aliquo quod ſit corpus incorruptibile, & hoc videtur eſſe aliqua lux cæleſtis, quæ conciliat elementa, & redigit in vnum. p.p arg. 3. q. de ani. a. 9. arg. 18.

3 Præterea vnumquodque operatur in remotiora per id, quod eſt maxime proximum. Sed vires animæ diffunduntur in totum corpus per cor, ergo cor eſt vicinius animæ, quam cæteræ partes corporis, & ita mediante corde, vnietur corpori. q. de ani. arg 15.

4 Præterea in partibus corporis eſt inuenire diuerſitatem, & ordinem ad inuicem. Sed anima eſt ſimplex ſecundum eſſentiam ſuam. Cum ergo forma ſit proportionata materiæ perfectibili, videtur, quod anima vniatur primo vni parti corporis, & ea mediante aliis. arg. 14.

p.p.arg. ſed contra. Sed contra eſt quod Philoſophus dicit in 2. de ani. t. 7. quod non oportet quærere, ſi vnum eſt anima, & corpus: ſicut neque ceram, & figuram. Sed figura vnitur ceræ nullo corpore mediante, ergo & anima corpori.

114 Reſpondeo dicendum, quod ſi anima ſecundum Platonicos corpori vniretur ſolum vt motor, conueniens eſſet dicere, quod inter animam hominis, vel cuiuſcunque animalis, & corpus, aliqua alia corpora media interuenirent. Conuenit enim motori aliquid diſtans per media magis propinqua mouere. Si vero anima vnitur corpori vt forma, ſicut iam dictum eſt: impoſſibile eſt, quod vniatur ei mediante aliquo corpore. Cuius ratio eſt, quia ſic dicitur aliquid vnum, quomodo & ens. Forma autem per ſeipſam facit rem eſſe in actu, cum per eſſentiam ſuam ſit actus, nec dat eſſe per aliquod medium. Vnde vnitas rei compoſitæ ex materia, & forma, eſt per ipſam formam, quæ ſecundum ſeipſam vnitur materiæ, vt actus eius. Nec eſt aliquid aliud vniens, niſi agens, quod facit materiam eſſe in actu, vt dicitur in 8. met. t. 15 Vnde patet falſas eſſe opiniones eorum, qui poſuerunt aliqua corpora eſſe media inter animam, & corpus hominis. Quorum quidam Platonici dixerunt, quod anima intellectiua habet corpus incorruptibile ſibi naturaliter vnitum, a quo nunquam ſeparatur, & eo mediante vnitur corpori humano corruptibili. Quidam vero dixerunt, quod vnitur corpori mediante ſpiritu corporeo. Alii vero dixerunt, quod vnitur corpori mediante luce quam dicunt eſſe corpus, & de natura quintæ eſſentiæ; ita quod anima vegetabilis vnitur corpori mediante luce cæli ſiderei; anima vero ſenſibilis mediante luce cæli chryſtallini; anima vero intellectualis mediante luce cęli empyrei. Quod fictitium, & deriſibile apparet tum quia lux non eſt corpus, tum quia quinta eſſentia non venit materialiter in compoſitionem corporis mixti, cum ſit inalterabilis, ſed virtualiter tantum; tum etiam quia anima immediate corpori vnitur, vt forma materiæ.

p.p. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod ſubtracto ſpiritu deficit vnio animæ ad corpus, non quia ſit mediũ, ſed quia tollitur diſpoſitio, per quam corpus eſt diſpoſitum ad talem vnionem. q. de ani. a. 9 ad 10. & ad 3 Eſt tamen ſpiritus medium in mouendo, ſicut primum inſtrumentum motus. Vel dic, quod ſicut forma non aduenit materiæ, niſi ſit facta propria per debitas diſpoſitiones, ita ceſſantibus propriis diſpoſitionibus, forma in materia remanere non poteſt. & hoc modo vnio animæ ad corpus ſoluitur remoto calore, humiditate naturali, & aliis huiuſmodi, inquantum his diſponitur corpus ad ſuſceptionem animæ: vnde huiuſmodi cadunt media inter animam, & corpus vt diſpoſitiones. Diſpoſitiones autem accidentales, quæ faciunt materiã propriam ad aliquam formam, non ſunt mediæ totaliter inter formam, & materiam, ſed inter formam ſecundum quod dat vltimam perfectionem, & materiam, ſecundum quod iam eſt perfecta perfectione inferioris gradus. Materia enim ſecundum ſeipſam eſt propria reſpectu infimi gradus perfectionis quia materia ſecundum ſe ipſam eſt in potentia ad eſſe ſubſtantiale corporeum. Nec ad hoc requirit aliquam diſpoſitionem, ſed hac perfectione præſuppoſita in materia, requiruntur diſpoſitiones ad vlteriorem perfectionem. Tamen ſciendum eſt, quod ſi potentiæ animæ ſunt accidentia propria animæ, non ſunt ſine ea: vnde non habent diſpoſitionem ad animam, ſecundum quod ſunt eius potentiæ niſi ſecundum quod potentiæ inferiores partis animę dicuntur diſpoſitiones ad ſuperiorem partem: ſicut potentia animæ vegetabilis ad animam ſenſibilem.

Ad ſecundum dicendum, quod anima diſtat à corpore plurimum, ſi vtriuſque conditiones ſeorſum conſiderentur. p.p. ad 2. Vnde ſi vtrumque ipſorum ſeparatim eſſe haberet, oporteret quod multa media interuenirent. Sed inquantum animá eſt forma corporis, non habet eſſe ſeorſum ab eſſe corporis, ſed per ſuum eſſe corpori vnitur immediate, ſic enim & quælibet forma, ſi conſideretur vt actus, habet magnam diſtantiam à materia, quæ eſt ens in potentia tantum.

Ad tertium dicendum, quod cor eſt primum inſtrumentum, per quod anima mouet cæteras partes corporis. q. de ani. a. 9 ad 13. & ideo mediante illo anima vnitur reliquis partibus corporis vt motor: licet vt forma vniatur vnicuique parti corporis per ſe, & immediate.

Ad quartum dicendum, quod licet anima ſit forma ſimplex ſecundum eſſentiam, ibid. ad 14. eſt tamen multiplex virtute, ſecundum quod eſt principium diuerſarum operationum: & quia forma perficit materiam, non ſolum quantum ad eſſe, ſed etiam ad operandum, ideo oportet, quod licet anima ſit vna forma, partes corporis diuerſimode perficiantur ab ipſa, & vnaquæque ſecundum quod competit eius operationi, & ſecundum hoc etiam oportet eſſe ordinem in partibus ſecundum ordinem operationum: ſed iſte ordo eſt ſecundum operationem corporis ad animam, vt eſt motor.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum anima ſit tota in qualibet parte corporis.

VIdetur quod anima non ſit tota in qualibet parte corporis. p.p.q. 76. a. 8 arg. 1. Dicit enim Philoſophus in lib. de cauſa motus animal. c. 7. non opus eſt in vnaquaque corporis parte eſſe animam, ſed in quodam principio corporis exiſtente alia viuere: eo quod ſimul nata ſunt facere proprium motum per naturam.

2 Præterea anima eſt in corpore, cuius eſt actus. arg. 2. Sed eſt actus corporis organici, ergo non eſt niſi in corpore organico: ſed non quælibet pars corporis hominis eſt corpus organicum, ergo anima non eſt in qualibet parte corporis organici tota.

3. Præterea in 2. de anim. t. 9. dicitur, quod ſicut ſe habet pars animæ ad partem corporis, arg. 3. vt viſus ad pupillam: ita anima tota ad totum corpus animalis. Si igitur tota anima eſt in qualibet parte corporis, ſequitur, quod quælibet pars corporis ſit animal.

4 Præterea omnes potentiæ animæ in ipſa eſſentia animæ fundantur, p.p. arg. 4. ſi igitur anima tota eſt in qualibet parte corporis, ſequitur, quod omnes potentiæ animæ ſint in qualibet parte corporis: & ita viſus erit in aure, & auditus in oculo, quod eſt inconueniens.

5 Præterea ſi in qualibet parte corporis eſſet tota anima, p.p. arg. 5. quælibet pars corporis immediate dependeret ab anima. Non ergo vna pars dependeret ab alia: nec vna pars eſſet principalior, quam alia, quod eſt manifeſte falſum. Non ergo anima eſt in qualibet parte corporis tota.

Sed contra anima non dat eſſe corpori, niſi inquantum vnitur ei: q. de ani. a. 10. arg 2 ſed contra. ſed anima dat eſſe corpori, & cuilibet parti eius, ergo anima eſt in toto corpore, & in qualibet parte eius.

2 Præterea anima non operatur, niſi vbi eſt, q. de ani. a. 10. arg 3. ſed contra. ſed operationes animæ apparent in qualibet parte corporis, ergo anima eſt in toto corpore, & in qualibet parte illius.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut in aliis iam dictũ p.p.c.

eſt, ſi anima vniretur corpori ſolum vt motor, poſſet dici, quod non eſſet in qualibet parte corporis, ſed in vna partium, per quas alias moueret; Sed quia anima vnitur corpori, vt forma, neceſſe eſt, quod ſit in toto, & in qualibet parte corporis Non enim eſt forma corporis accidentalis, ſed ſubſtantialis, ſubſtantialis autem forma non ſolum eſt perfectio totius, ſed cuiuſlibet partis Cum enim totum conſiſtat ex partibus, forma totius, quæ non dat eſſe ſingulis partibus corporis, eſt forma, quæ eſt compoſitio, & ordo, ſicut forma domus, & talis forma eſt accidentalis, anima vero eſt forma ſubſtantialis. Vnde oportet, quod ſit forma, & actus non ſolum totius, ſed cuiuſlibet partis; & ideo recedente anima, ſicut non dicitur animal, & homo niſi æquiuoce, quemadmodum & animal pictum, vel lapideum: ita & de manu, & oculo, aut carne, & oſſe, vt dicitur p. de ani. t. 19. cuius ſignum eſt, quod nulla pars corporis habet proprium opus anima recedente; cum tamen omne, quod retinet ſpeciem, retineat operationem ſpeciei. Actus autem eſt in eo, cuius eſt actus. Vnde oportet animam eſſe in toto corpore, & in qualibet eius parte. Et quod tota ſit in qualibet parte eius, hinc conſiderari poteſt, quia cum totum ſit, quod diuiditur in partes ſecundum triplicem diuiſionem eſt triplex totalitas, eſt enim quoddam totum, quod diuiditur in partes quantitatiuas, ſicut tota linea, vel totum corpus; eſt etiam quoddam totum, quod diuiditur in partes rationis, & eſſentiæ, ſicut definitum in partes definitionis, & compoſitum reſoluitur in materiam, & formam. Tertium autem totum eſt potentiale, quod diuiditur in partes virtutis. Primus autem totalitatis modus non conuenit formis, niſi forte per accidens, & illis ſolis formis, quæ habent indifferentem habitudinem ad totum quantitatiuum, & partes eius; ſicut albedo, quantum eſt de ſui ratione, æqualiter ſe habet, vt ſit in tota ſuperficie, & in qualibet ſuperficiei parte, & ideo diuiſa ſuperficie, diuiditur albedo per accidens; ſed forma, quæ requirit diuerſitatem in partibus, ſicut eſt anima, & præcipue animalium perfectorum, non æqualiter ſe habet totum, & partes, vnde non diuiditur per accidens, ſcilicet per diuiſionem quantitatis. Sic ergo totalitas quantitatiua non poteſt attribui animæ, nec per ſe, nec per accidens; ſed totalitas ſecunda, quæ attenditur ſecundum rationis, & eſſentiæ perfectionem, proprie, & per ſe conuenit formis; ſimiliter autem & totalitas virtutis, quia forma eſt operationis principium. Si ergo quæreretur de albedine, vtrum eſſet tota in tota ſuperficie, & in qualibet eius parte, diſtinguere oporteret, quia ſi fiat mentio de totalitate quantitatiua, quam habet albedo per accidens, non tota eſſet in qualibet parte ſuperficiei. & ſimiliter dicendum eſt de totalitate virtutis. Magis enim poteſt mouere viſum albedo, quæ eſt in tota ſuperficie, quam albedo, quæ eſt in aliqua eius particula Sed ſi fiat mentio de totalitate ſpeciei, & eſſentiæ, tota albedo eſt in qualibet ſuperficiei parte: ſed quia anima totalitatem quantitatiuam non habet, nec per ſe, nec per accidens, vt dictum eſt, ſufficit dicere, quod anima tota eſt in qualibet parte corporis ſecundum totalitatem perfectionis, & eſſentię, non autem ſecundum totalitatem virtutis, quia non ſecundum quamlibet ſuam potentiam eſt in qualibet parte corporis, ſed ſecundum viſum in oculo, ſecundum auditum in aure, & ſic de aliis. Tamen attendendum eſt, quod quia anima requirit diuerſitatem in partibus, non eodem modo comparatur ad totum, & ad partes, nam ad totum comparatur primo, & per ſe, ſicut ad proprium, & proportionatum perfectibile: ad partes autem per poſterius, ſecundum quod partes habent ordinem ad totum;

Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus lo- pp.1. p.
quitur de potentia motiua animæ.

Ad ſecundum dicendum, quod anima eſt actus ad 2.
corporis organici, ſicut proportionati, & primi perfectibilis.

Ad tertium dicendum, quod animal eſt, quod com- ad 3.
ponitur ex anima, & corpore toto, quod eſt primum, & proportionatum eius perfectibile, ſic autem anima non eſt in parte. Vnde non oportet, quod pars animalis ſit animal.

Ad quartum dicendum, quod potentiarum animæ ad 4.
quædam ſunt in ea, ſecundum quod excedit totam corporis capacitatem, ſcilicet, intellectus, & voluntas: Vnde huiuſmodi potentiæ in nulla parte corporis eſſe dicuntur. Aliæ vero potentiæ ſunt communes animæ, & corpori: vnde talium potentiarum, non oportet, quod quælibet ſit in quocunque eſt anima, ſed ſolum in illa parte corporis, quæ eſt proportionata ad talis potentiæ operationem.

Ad quintum dicendum, quod vna pars corporis ad 5.
dicitur eſſe principalior, quam alia, propter potentias diuerſas. quarum ſunt organa partes corporis: quæ enim eſt principalioris potentiæ organum, eſt principalior pars corporis, vel quæ etiam eidem potentiæ principaliori deſeruit.

ARTICVLVS IX.

Vtrum anima rationalis, quæ vnitur vni corpori, poſſet vniri alij corpori.

VIdetur quod anima rationalis, quæ vnitur vni de ſo. et ar.
corpori, poſſet vniri alii corpori Cum enim in- 9. arg. 4
diuiduatio fiat ſecundum determinationem principiorum eſſentialium, (nam ſicut de ratione hominis eſt, vt componatur ex anima, & corpore, ita de ratione huius hominis, puta Sortis eſt, vt componatur ex hac anima, & hoc corpore,) anima rationalis, de cuius eſſentiali compoſitione non eſt materia, debet ex ſe indiuiduari, ſed forma ex ſe indiuiduata non reſpicit de ſe magis vnum corpus, quam aliud, ergo anima rationalis, quæ vnitur vni corpori, de ſe poſſet vniri alii corpori.

2 Præterea anima rationalis habet ſuum eſſe indi- p.d 8 q 12
uiduatum, & diſtinctum independens à corpore, a. ad 6. 2 d.
quia manet poſt corpus: ſed omnis forma ſecundum 17. q. 1. ar
eſſe, & vnitatem ſuam numericam independens a arg. 4. & 2
corpore, non eſt determinata ad illud, ſed poteſt 4.
incipere non incipiente illo, & per conſequens alteri corpori vniri, ergo anima rationalis non ita vnitur vni corpori, quin eadem poſſet vniri alii corpori.

3 Præterea anima, & Angelus conueniunt in 2. d. 17. ar.
natura intellectuali: ſed naturę intellectualis conditio eſt immaterialitas, ergo ſicut Angeli ratione immaterialitatis ex ſua creatione non habent, quod corpori vniantur; ſimiliter & animæ rationales in ſua creatione ſaltem non erunt obligatæ huic, vel illi corpori, ſed eadem, quæ vnitur vni corpori, poſſet alteri vniri.

4 Præterea animæ rationales omnes ſunt æqua- 2. d 32 q
les: cum inæqualitas earum nec poſſit oriri vel à 1 arg. 3 a
Deo creatore, quia idem inquantum idem ſemper eſt natum facere idem, vt dicitur in 2 de gen. t. 52. vel à materia, quia anima rationalis non educitur ex potentia materiæ, ergo æqualiter omnes reſpiciunt omnia corpora humana: & ita illa, quæ vnitur vni corpori, poſſet, quantum eſt de ſe, alii corpori vniri.

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. de ani. t. 53. Pythagoræorum ſententia: aſſerentium tranſmigrationem animarum de corpore in corpus refutat, oſtendens, quod anima eſt in corpore, & tali corpore, ita, vt non poſſet vniri cuicunque, ſed determinato, eo quod vnuſquiſque actus natus eſt fieri in determinata, & propria materia: anima autem eſt actus quidam.

p. p. q. 76. a. 2. in sed contra, c. g. c. 73 & 75.

2 Præterea dicit Philoſophus in 2. phyſ. t. 38 quod ſicut ſe habent cauſæ vniverſales ad vniuerſalia; ita ſe habent cauſæ particulares ad particularia. Sed impoſſibile eſt, quod vna anima ſecundum ſpeciem reſpiciat indifferenter quoad ſe diuerſa animalia ſecundum ſpeciem; ita vt anima canis informare poſſit corpus lupi, & anima hominis aliud corpus, quam hominis, ergo & impoſſibile eſt, quod hæc anima numero, quæ informat hoc numero corpus, huius ſcilicet hominis, poſſit informare corpus alterius hominis.

2. c. g. c. 83.

3 Præterea ſi anima rationalis, quæ informat corpus Petri, naturaliter poſſet, quantum eſt de ſe informare corpus Pauli, ſequeretur Petrum, & Paulum poſſe eſſe idem numero indiuiduum; nam cum vnitas rei ſequatur formam, ſicut & eſſe; oportet, quod illa ſint idem numero, quorum eſt forma numero vna. Sed naturaliter impoſſibile eſt Petrum, & Paulum eſſe idem indiuiduum, ergo & naturaliter impoſſibile erit, quod anima Petri poſſit informare corpus Pauli.

p de ani. l. 8. 2 de ani. l. 4. 2 c. g. c. 75. & c. a. p. 81. ad tertiam rationem.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, quod anima rationalis, quæ vnitur vni corpori, non poteſt vniri alij corpori. Poteſt autem hoc eſſe manifeſtum ex multis. & primo ex proportione inter animam, & corpus. Cum enim anima ſit forma corporis, eiuſque motor, & actus, ſicut inter mouens, & motum agens & patiens, actum, & potentiam, materiam, & formam debet eſſe proportio, ex qua hoc ſit aptum natum mouere, agere, actuare, & informare, illud vero moueri pati actuari, & informari; quia non omne agens agit in omne patiens: nec quodlibet mouens in quodlibet motum: nec qualibet forma, & quilibet actus actuat, & informat, quamlibet potentiam, & quamlibet materiam; ita inter animam, & corpus talis debet eſſe proportio, vt ſicut anima vnius ſpeciei non poteſt informare corpus niſi vnius, & determinatæ ſpeciei, ita hæc anima non debeat poſſe informare niſi hoc numero corpus; nam quæ eſt proportio animæ ſpecificæ ad corpus ſpecificum, ea eſt animæ huius numero ad corpus tale numericum. Secundo ex numerica diuerſitate animarum. Cum enim animæ humanæ non differant ſpecie ad inuicem, ſed ſolo numero, alioqui & homines differrent ſpecie, differentia earum numerica non niſi ex materiali differentia, ſeu ex principijs materialibus prouenire poteſt, quod patet, tum quia impoſſibile eſt diuerſitatem in numero ſub eadem ſpecie cauſari aliunde, quam ex diuerſitate materiæ, quia ad diuerſitatem principiorum formalium ſequitur diuerſitas ſpecierum; tum quia, cum de ratione animæ humanæ ſit, quod ſit vnibilis corpori humano, quia non habet ſpeciem completam, ſed eſt in compoſito complementum ſpeciei, non aliter multiplicari poteſt numero, quam quia eſt vnibilis huic, vel illi corpori. Non ergo poterit anima, quæ vnitur vni corpori, alteri vniri, & illud actuare, & informare, ſed erit determinata de ſua natura ad illud ſolum, propter quod quilibet actus tantum aptus eſt fieri in determinata, & propria materia. Tertio ex habitudine huius animæ ad hoc corpus. Cum enim anima det eſſe ſpecificum, & ſubſtantiale huic corpori, habet eſſentialem habitudinem ad hoc corpus, & cum illo vnum per ſe eſſentiale conſtituit, ergo non poterit vniri alteri corpori: quia cum ad illud non habeat eſſentialē habitudinē, cum illo non conſtituet vnum per ſe, ſed vnum per accidens: dicendum ergo eſt quod anima, quæ vnitur vni corpori numero, non poteſt alteri numero vniri.

2 c. g. c. 83. q. 3. de pot. a. 10. c. 3. d. 17. q. 2. a. 2. c. & ad 4. q. de ani. a. 3. c.

2. d. 17. q. 2. a. 2. ad 5. de ſp. cr. a. 9. ad 4.

de ſp. cr. a. 9 ad 4.

Ad primum ergo dicendum, quod licet corpus non ſit de eſſentia animæ, tamen anima ſecundum ſuam eſſentiam habet habitudinem ad corpus, inquantum hoc eſt ei eſſentiale, quod ſit corporis forma, & ideo in definitione animæ ponitur corpus. Sicut ergo de ratione animæ eſt, quod ſit forma corporis, ita de ratione huius animæ, inquantum eſt hæc anima, eſt quod habeat habitudinem ad hoc corpus.

2. d. 17 q. 2. a. 2. c. & ad 4.

Ad ſecundum dicendum, cum Auic. de ani. p. p. c. 3 quod, licet anima non dependeat à corpore quantum ad ſuum eſſe, vel quantum ad finem, nam ceſſantibus corporibus non ceſſat indiuiduatio animarum, dependet tamen à corpore quoddammodo quantum ad ſuum principium; cuius duplex ratio aſſerri poteſt, vna eſt, quia cum vniuerſalia non habeant aliquod eſſe, niſi in anima, oportet quod quidquid in eſſe naturæ producitur, producatur ſecundum hoc, quod indiuiduatur. Cum ergo anima eſſe indiuiduatum non poſſit habere, niſi ſecundum quod coniungitur corpori, vt forma eius, vt dictum eſt, oportet quod anima rationalis non incipiat eſſe niſi in corpore: ſed tamen in corpore aquiritur illi eſſe abſolutum, non depreſſum, vel obligatum ad corpus, & ideo etiam poſt deſtructionem corporis manet ſecundum ſuum eſſe indiuiduata, & diſtincta ab alia anima. Altera ratio eſt quia cum omnis perfectio infundatur materiæ ſecundum capacitatem ſuam, anima ita infunditur diuerſis corporibus, vt non infundatur ſecundum eandem nobilitatem, & puritatem. Vnde in vnoquoque corpore habet eſſe terminatum, ſecundum menſuram corporis. Quia vero hoc eſſe terminatum, quamuis acquiratur animæ in corpore, non tamē illi acquiritur ex corpore, nec per dependentiam ad corpus, ideo remotis corporibus remanet vnicuique animæ ſuum eſſe terminatum ſecundum affectiones, vel diſpoſitiones: quæ conſecutæ ſunt ipſam, prout fuit perfectio talis corporis. Quod poteſt hoc ſenſibili exemplo manifeſtari, quo ad idem oſtendendum vtitur Auicenna. Si enim aliquid vnum non retinens figuram diſtinguatur per diuerſa vaſa, ſicut aqua, quando remouentur vaſa, non remanent propriæ figuræ diſtinctæ, ſed remanet vna aqua: & hoc modo ſe habent formæ materiales, quæ non retinent eſſe per ſe. Si autem ſit aliquid retinens figuram, quod diſtinguatur ſecundum diuerſas figuras per diuerſa inſtrumenta, etiam remotis illis, remanebit diſtinctio figurarum, vt patet in cera: & hoc modo ſe habet anima rationalis. Ita enim retinet hæc eſſe ſuum poſt corporis deſtructionem, vt in ipſa maneat idem eſſe indiuiduatum, & diſtinctum.

2 d. 17. q. 2. a. 1. ad 5.

Ad tertium dicendum quod anima, & Angelus in hoc conueniunt, quod vtrumque eſt ſubſtantia ſubſiſtens, habens eſſe abſolutum, & quod materiam partem ſui non habent, ex quibus conſequitur intellectualitas in vtroque: in hoc tamen differunt, quod cum natura angelica ſit ſublimior, & Deo propinquior, acquiritur ipſi eſſe altius, in cuius participatione nullo modo corpus addi poteſt; ac per hoc nec angelus poteſt eſſe forma corporis: ſed animæ aquiritur eſſe inferius, & minus nobile, in quo corpus ſibi vnitur, & vnum ſit animæ eſſe, & corporis, quod eſt coniuncti, & ideo eſt forma corporis:

Digitized by Google

& ſua indiuiduatio eſt ex vnione eius ad corpus, & indiuiduatio talis animæ eſt ad tale corpus: nam cum det eſſe ſubſtantiale, & ſpecificum tali corpori, habet eſſentialem habitudinem ad tale corpus, vt dictum eſt, ita vt anima, quæ dat eſſe huic corpori, aliud corpus perficere non poſſit, vt docet Philoſophus contra Pythagoricos, in p. & 2. de ani. vt dictum eſt.

a d.35 q.a.a. 3. ad 3. & 4 Ad quartum dicendum, quod animæ rationales ſunt inæquales, ac diuerſæ: & vna eſt nobilior, & perfectior alia. Verum hæc diuerſitas oritur tum ex Deo, tum & principaliter ex diuerſitate materiæ. Licet enim Deus ſit vnum agens, in quo nulla eſt diuerſitas, quia tamen per voluntatem agit, poteſt multiformes effectus producere, pro libito ſuæ voluntatis. Quoniam autem eſſe non poteſt, quod aliqua in ſpecie conuenientia, in forma habeant diuerſitatem, quia hoc contradictionem implicat, ideo oportet, quod diuerſitas, quæ eſt in animalibus eiuſdem ſpeciei, in diuerſitatem materiæ reducatur, quod non eſt vllo modo impoſſibile, ſed rationi maxime conſentaneum. Nam licet anima rationalis non educatur de potentia materiæ, creatur tamen in materia, vt actus ipſus, & ideo oportet, quod in ea per modum materiæ recipiatur, & per conſequens, quod numero multiplicetur iuxta numericam pluralitatem materierum.

QVÆSTIO XCII.

De proprietatibus animæ rationalis.

Deinde conſiderandum eſt de proprietatibus animæ rationalis.

CIRCA QVAS QVÆRITVR.

Vtrum anima rationalis ſit immortalis, & incorruptibilis.

ARTICVLVS.

Vtrum anima rationalis ſit immortalis & incorruptibilis.

a d.19.q.1.a p.arg 5. Videtur quod anima rationalis ſit mortalis, & corruptibilis, vt enim in p. cæli. t. 133. probat Philoſophus, impoſſibile eſt, quod aliquid habeat virtutem ad eſſendum ſemper, quod non ſemper fuit, quia virtus, quæ eſt ad hoc, vt ſit ſemper, determinatur ad tempus infinitum, & quod in tempore infinito poteſt eſſe, non habet virtutem determinatam ad hoc, vt quandoque ſit, quandoque non ſit, quod inuenitur in omni eo, quod eſſe cæpit: ſed anima rationalis non ſemper fuit, quinimo cum corpore incepit, ergo nec ſemper erit, ſed cum corpore deſinet eſſe.

q de ani. a. 14. arg 4. 2 Præterea Philoſophus probat in 8. phyſ. quod primũ mouẽs eſt infinitæ virtutis, quia mouet tẽpore infinito; ſi igitur anima habet virtutem durãdi tempore infinito, ſequitur quod virtus eius ſit infinita, ſed virtus infinita non eſt in eſſentia finita, ergo ſequitur, quod eſſentia animæ ſit infinita, ſi ſit incorruptibilis, & immortalis, ſed hoc eſt impoſſibile, quia ſola diuina eſſentia eſt infinita, ergo anima rationalis non eſt incorruptibilis, & immortalis.

3 de ani. l. a. 3 Præterea dicit Philoſophus 3. de anima t. 36. quod intellectus non eſt ſeparatus a magnitudine: quærit enim quomodo intellectus non ſeparatus à magnitudine poſſit intelligere ſpiritualia, & incorporea. Sed intellectus non ſeparatus à magnitudine eſt virtus corporeo organo, affixa & per conſequens corruptibilis, vt cæteræ potentiæ corruptibiles corporeo organo immerſæ, ergo intellectus, & conſequenter anima intellectualis non eſt incorruptibilis, & immortalis.

p. p. 75 art. 6 arg 3. 2. d. 19 q. p. a. p. arg 5. q. 1 de po. ar. 9. arg 14 & 15 quol. 10. art. 6 arg. p. q. de an. a. 14 arg 14. 4 Præterea nulla res eſt ſine propria operatione. Sed propria operatio animæ, quæ eſt intelligere cum phantaſmate. (Nihil enim ſine phantaſmate intelligit anima, inquit Philoſophus p. de ani. t. 12. & 3. de ani. t. 39.) non poteſt eſſe ſine corpore, quod patet tum quia impeditur læſo organo phantaſiæ, tum quia phantaſma non eſt ſine corpore, vt dicitur 2. de ani. t. 161. & in p. de ani. t. 65. dicitur, quod intelligere cum phantaſmate corrumpitur corrupto corpore, quod de alijs animæ operationibus magis manifeſtum eſt, ergo anima non poteſt remanere destructo corpore.

p. de ani. 1. 2. c. g. c. 80. 5 Præterea Philoſophus p. de ani. t. 12. dicit, quod ſi intelligere eſt immaginatio, aut non ſine imaginatione, non continget intelligere eſſe ſine corpore, ſed neceſſe eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari, vt dicitur 3. de ani. t. 39. ergo idem quod prius.

2. c. g. c. 80. 6 Præterea animæ humanæ multiplicantur ſecundum multiplicationem corporum, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo deſtructis corporibus non poſſunt animæ in ſua multitudine remanere: vnde oportet alterum duorum ſequi: aut quod totaliter anima humana eſſe deſinat aut quod remaneat vna tantum, quod eſt impoſſibile.

q de ani. a. 14 arg 9 7 Præterea forma non habet eſſe, niſi in eo, in quo eſt: ſi igitur anima eſt forma corporis, ergo non poteſt eſſe, niſi in corpore, ergo perit pereunte corpore. Sed dices, quod hoc eſt verum de anima, ſecundum quod eſt forma, non ſecundum ſuam eſſentiam.

arg. 10. 8 Sed contra, anima non eſt forma corporis per accidens, alioqui cum anima conſtituat hominem, ſecundum quod eſt forma corporis, ſequitur quod homo eſſet ens per accidens. Quidquid autem competit alicui non per accidens, conuenit ei ſecundum ſuam eſſentiam, ſi ergo ſecundum quod eſt forma, eſt corruptibilis, & ſecundum ſuam eſſentiam erit corruptibilis.

arg 11. 2. d. 19 q. p. a. p. arg 3. 9 Præterea quæcunque conueniunt ad vnum eſſe, ita ſe habent, quod corrupto vno corrumpitur & aliud. Sed anima, & corpus conueniunt ad vnum eſſe, ſcilicet ad eſſe hominis, ergo corrupto corpore corrumpitur anima.

quol. 10 ar. 6. arg 3. 10 Præterea hominis compoſiti ex anima, & corpore eſt quoddam eſſe; aut ergo præter hoc eſſe anima habet aliud eſſe, aut non, ſi habet aliud eſſe, ergo compoſitio aduenit animæ poſt eſſe completum, ergo huiuſmodi compoſitio eſt animæ accidentalis, & ſic homo non erit ens per ſe, ſed ens per accidens, quod eſt inconueniens Si autem non habet aliud eſſe anima præter eſſe compoſiti ergo poſtquam deficit eſſe compoſiti, anima eſſe non poteſt; Sed in morte corporali deficit eſſe compoſiti, ergo anima poſt mortem corporis non remanet.

2. c. g. c. 80 11 Præterea quod aduenit alicui, & diſcedit ab eo, præter illius corruptionem, aduenit ei accidentaliter. Hæc enim eſt dafinitio accidentis; ſi ergo anima humana non corrumpitur corpore abſcedente, ſequetur, quod anima humana accidentaliter corpori vniatur, ergo homo eſt ens per accidens, quia eſt compoſitus ex anima, & corpore, & ſequetur vlterius, quod non ſit aliqua ſpecies humana. Non enim ex his, quæ coniunguntur per accidens, fit ſpecies vna, nam homo albus non eſt aliqua ſpecies.

1.d.19.ar. ſed contra & c.g.c. 82. quol. 10. ar. 8 arg. p. ſed contra q. de ani. a. 14 arg. 4. ſed contra.

Sed contra eſt, quod Philoſophus multis in locis ponit animam rationalem eſſe formam incorruptibilem, & immortalem, nam p. de ani. t. 65, dicit, qood intellectus videtur quædam ſubſtantia eſſe, & nou corrumpi: quod autem hoc non poſſit iotelligi de aliqua ſubſtantia ſeparata, quæ ſit intellectus poſſibilis, vel agens, patet ex contextu. ſubdit enim; maxime namque corrumperetur ab ea, quæ eſt in ſenio, debilitate, à qua tamen non cotrompitur, & t. 66. intellectus, inqnit, fortaſſis diuinius quid eſt, & impaſſibile, & t. 82. dicit intellectum eſſe nobiliſſimum, & ſecundum naturam diuinum. & t. 92. expreſſe docet intellectum non habere determinatam partem, & organom io corpore, & conſequenter ab illo non pendere, & 2. de ani. t. 11. dicit, quod nihil prohiber quaſdam partes ſeparari, quoniam nullius corporis ſunt actus, & t. 21. de intellectu autem, & ſpeculatiua potentia nondum quidquam eſt manifeſtum, ſed viderur genus alterum animæ eſſe, & hoc ſolom contingit ſeparari, ſicut perpetuum à corruptibili, & t. 150. coufutat opinionem antiquorum aſſerentiom idem eſſe intellectum, & ſenſom, & iutelligere eſſe aliqaid corporeum ſicut ſenſibile, (p. de ani. l. 12 & 14.) & 3 de aui. t. 4 dicit intellectum non eſſe mixtum ex corporibus, qoia omnia intelligit, & t. 5. & 6. non eſſe mixtum corpori, ſeu non habere organũ corporeum, quia alioquin habebit aliqoam naturam determinatam ex naturis rerum ſenſibilium, & t. 15. dicit quod etiã ipſe intellectus poſſibilis eſt intelligibilis ſicut cætera intelligibilia; nam in his quæ ſunt ſine materia, idem eſt intelligens, & quod intelligitur, ergo intellectus eſt abſtractus à materia: quod recte probat quia reflectitur ſupra ſe, quod nõ poteſt ſenſus, & t. 19. intellectus inquit ſeparatus eſt, & immixtus, & impaſſibilis. Cum ſit autem intellectus potentia animæ rationalis, non poteſt ſeparari ſine ſuo ſubiecto, vnde & ipſa anima rationalis debet eſſe ſeparabilis, & t. 20. dicit quod ſola anima intellectiua eſt ſeparata, immortalis, & perpetua ſicut dixerat 2 de ani. t. 21.

(3. de ani. l. 4.)

(ad. 19. arg. 4 ſed contra.) 2 Præterea vt in 3. de ani t. 6. dicit Philoſophus, anima eſt locus ſpecierum, ſed locus conſeruat locatum, ergo ſi ſimilitudo bona eſt, oportet, quod in anima intellectiua, de qua loquitur, ſpecies intelligibiles conſeruentur. Sed intellectus poteſt intelligere præſentibus iotelligibilibus, ſicut ſenſus ſentit a præſentibus ſenſibilibus, ergo anima poteſt per ſe in actum intelligendi, ſine hoc, qood aliqaid a corpore accipiat; & ita videtur, qood ſine corpore eſſe poſſit, ex regula, quam Ariſt. p. de ani. t. 12 & 13. ponit, quod ſi anima habet operationem propriam ſine corpore, eſt ſeparabilis.

(2. c. g. c. 49.) 3 Præterea 12. met. t. 16 contra Platouem loqoens dicit, quod cauſæ mouentes præexiſtunt, cauſæ vero formales ſunt ſimul aum bis, quorom ſoot cauſæ: quando enim ſanatur homo, tunc ſanitas eſt, & non prius, contra hoc, quod Plato poſuit formas rerum præexiſtere rebus. & bis dictis, poſtmodum ſubdit, ſi autem & poſterius aliquid manet, perſcrutandom eſt, nam in quibuſdam nihil prohibet, vt ſi eſt anima tale, non omnis, ſed intellectos. Ex qoo patet, cum loquatur de formis, quod vult intellectum, qui eſt forma hominis, poſt materiam remanere, ſcilicet poſt corpus.

(1. d. 18 q. 1. a. p. arg. p. ſed contra.) 4 Præterea 2. de gen. animal. c. 3. doas proponit dubitationes, prima eſt, an omnes animæ ſiut in corpore, cum ante non fuerint, an vero omnes, cum ante fuerint, aut partim cum ante non fuerint, partim cum ante fuerint, Secunda, an omnes extrinſecus aduenient non edoctæ ex materia vi ſeminis, an nulla extrinſecus adueniat, an vero quædam extrinſecus, quædam non: quas dubitationes ſimul ſoluit dicens, non poſſe omnes eſſe ante corpus, nam quorum principiorum actio eſt corporea, hæc non poſſunt eſſe ſine corpore, vnde extrinſecus venire impoſſibile eſt. nec enim ipſa per ſe accedere poſſunt, cum inſeparabilia ſint, neque cum corpore, ſemen enim excrementum alimenti mutati eſt. Reſtat igitur inquit, vt mens ſola extrinſecus accedat, eaque ſola diuina ſit, nihil enim cum eius actione communicat actio corporalis, dixerat aute m Philoſophus p de ani. t. 51. quod ſi anima nullam habet operationem, in qua non communicat corpus, non poſſe illam eſſe ſeparabilem, ſecus vero, ſi habet aliquam operationem, in qua non communicat corpus, & in lib. de elementis dicit Philoſophus, quod in nato ſit ſpiritus vitæ iuſſu Dei, ergo anima rationalis eſt incorruptibilis.

5 Præterea 10. ethic c 7. 8 9 probat Philoſophus felicitatem contemplatiuam actiua digniorem eſſe, quia eſt diuturnior: ſed felicitas actiua extenditur vſque ad terminum huius vitæ corporalis, ergo contemplatiua remanet etiam poſt hanc vitam: non autem in corpore, ergo in anima, ergo anima rationalis eſt immortalis (a. d. 19 q. p. a. p. arg. 9 ſed contra, & quol. 10. a. 6. arg. 2. ſed contra.)

6 Præterea ad Deũ pertinet habere curam, & prouidentiam de omnibus quæ in mundo fiunt, & præcipue de his, quæ circa homines geruntur, & præcipuè circa bonos & qui ſunt Deo ſimillimi, vt habetur ex verbis Philoſophi 10. Eth. c. 7. & vlt quod homo ſapiens eſt Deo ſimillimus, & ipſi amantiſſimus; Sad non poteſt eſſe ſine iniuſtitia prouiſoris, & gubernantis, vt mali non puniantur, & boni non præmientur. Cum ergo iniuſtitia in Deum cadere non poſſit, oportet omne malum puniri, & omne bonum præmiari: hoc autem in vita iſta non contingit, cum frequenter bona malis eueniant, & è conuerſo, ergo videtur, quod hoc erit poſt hanc vitam. (a. d. 19. arg. 3. ſed contra.)

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, animam homanam, quam dicimus intellectiuum principium, eſſe incorruptibilem, & immortalem, quod poteſt eſſe manifeſtum ex duobus ſignis, quorum vnum accipi poteſt ex parte intellectus. Quia ea, quæ ſunt in ſe ipſis corruptibilia, ſecundum quod intellectu percipiuntur, incorruptibilia sũt, eſt enim intellectus apprehenſiuus rerum in vniuerſali, ſecundum quem modum non accidit eis corruptio. præterea quia cum operatio non poſſit eſſe niſi per ſe exiſtentis, oportet illud, quod per ſe habet operationem abſolutam, etiam eſſe abſolutum, & independens à corpore habere, & per conſequens eſſe incorruptibile. Operatio autem intellectus eſt ipſius abſolute, ſine hoc, qood in hac operatione aliquod organum corporale communicet, quod patet præcipue ex tribus. Primo quia hæc operatio eſt omnium formarum corporalium, ſicut obiectorum: vnde oportet illud principium, cuios eſt hæc operatio, ab omni forma corporali abſolutum eſſe. Secundo quia intelligere eſt vniuerſalium; in organo autem corporali recipi non poſſunt, niſi intentiones indiuiduatæ. Tertio quia intellectus intelligit ſe, quod non cootingit in aliqua virtute, cuios operatio ſit per organum corporale; cuius ratio eſt, qoia ſecundum Auicennam cuiuſlibet virtutis operantis per organum corporale, oportet vt organum ſit medium inter ipſam, & obiectum eius. Viſus enim nihil cognoſcit niſi illud, coius ſpecies poteſt fieri in pupilla: Vnde cum non ſit poſſibile, vt organum corporale cadat medium inter virtutem aliquam, & ipſam eſſentiam virtutis, non erit poſſibile, vt aliqua virtus operans mediante organo corporali cognoſcat ſe

(q. de ani. a. 14 c.) (1. d. 19. q. p. a. p.)

ipſam, Alterum ſignum ſumi poteſt ex naturali appetitu, qui in nulla reſtruſtrari poteſt. Vnum
p. p. q. 75. a. 6. c. 2. g. 79. ra. 4.
quodque enim naturaliter ſuo modo eſſe deſiderat: deſiderium autem in rebus cognoſcentibus ſequitur cognitionem, ſenſus autem non cognoſcit eſſe niſi ſub hic, & nunc; ſed intellectus apprehendit eſſe abſolute, & ſecundum omne tempus. Vnde omne habens intellectum naturaliter deſiderat eſſe ſemper: naturale autem deſiderium non poteſt eſſe inane; omnis igitur intellectualis ſubſtantia eſt incorruptibilis. probatur ſecundo ratione, quia dupliciter aliquid corrumpitur, vno modo
p. p. c. quol. 5. a. 6. c. q. de an. a. 14. c.
per ſe, alio modo per accidens. Impoſſibile eſt autẽ aliquid ſubſiſtens generari, aut corrumpi per accidens, ideſt aliquo generato, & corrupto. ſic enim competit alicui generari, & corrumpi, ſicut & eſſe, quod per generationem acquiritur, & per corruptionem amittitur. Vnde quod per ſe habet eſſe, non poteſt generari, vel corrumpi, niſi per ſe: quæ vero non ſubſiſtunt, vt accidentia, & formæ materiales, dicuntur fieri, & corrumpi per generationem, & corruptionem compoſitorum; oſtenſum eſt autem ſupra, quod animæ brutorum non ſunt per ſe ſubſiſtentes, ſed ſola anima humana; Vnde animæ brutorum corrũpuntur corruptis corporibus: anima autẽ humana non poſſet corrumpi, niſi per ſe corrumperetur, quod quidem omnino eſt impoſſibile, non ſolum de ipſa, ſed de quolibet ſubſiſtente, quod eſt forma tantum. Manifeſtum eſt enim, quod id, quod ſecundum ſe conuenit alicui eſt inſeparabile ab ipſo. Eſſe autem conuenit formæ, quæ eſt actus. Vnde materia ſecundum hoc acquirit eſſe in actu, quod acquirit formam ſecundum hoc autem accidit in ea corruptio, quod ſeparatur forma ab ea: Impoſſibile autem eſt, quod forma ſeparetur à ſeipſa; Vnde impoſſibile eſt, quod forma ſubſiſtens deſinat eſſe: eſt ergo anima rationalis incorruptibilis: quod præterea confirmatur, quia nulla forma corrumpitur, niſi vel actione contrarij, vel per corruptionem ſui ſubiecti, vel per defectum ſuæ cauſæ: per actionem quidem contrarij, ſicut calor deſtruitur per actionem frigidi; per corruptionem autem ſui ſubiecti, ſicut deſtructo oculo deſtruitur virtus viſiua. Per defectũ
a. c. g. c. 79. rat. 8.
autem cauſæ, ſicut lumen aeris deficit deficiente ſolis præſentia, quæ erat ipſius cauſa. Sed anima rationalis non poteſt corrumpi per actionem contrarij, quia nihil eſt illi contrarium, cum per intellectum poſſibilem ipſa ſit cognoſcitiua, & receptiua contrariorum omnium. ſimiliter autem neque per deficientiam ſuæ cauſæ, quia non poteſt habere aliquam cauſam, niſi æternam, cum in eſſe produci non poſſit niſi per creationem, quæ ſoli Deo competit: ſimiliter autem neque per corruptionem ſui ſubiecti, tum quia anima humana eſt forma non dependens à corpore ſecundum ſuum eſſe, vt oſtenſum eſt ſupra: tum quia ſi anima corrumpitur per corruptionem corporis, oportet quod eius eſſe debilitetur per debilitatem corporis. Si autem aliqua virtus animæ debilitatur debilitato corpore, hoc non eſt niſi per accidens: in quantũ ſcilicet virtus animæ indiget organo corporali, ſicut viſus debilitatur debilitato organo, per accidens tamen, quod ex hoc patet. Si enim ipſi virtuti per ſe accideret aliqua debilitas, nunquam reſtauraretur organo reparato. Videmus autẽ, quod quantumcunque vis viſiua videatur debilitata, ſi organum reparetur, vis viſiua reſtauratur. Vnde dicit Ariſtot. in p. de ani. t. 65. quod ſi ſenex accipiat oculum iuuenis, videbit vtique ſicut iuuenis. Cum igitur intellectus ſit virtus animæ, quæ non indiget organo, vt ex dictis patet, ipſe non debilitatur, neque per ſe [illegible] per accidens per ſenium, vel per aliquam aliam debilitatem corporis. Si autem in operatione intellectus accidit fatigatio, aut impedimentum propter infirmitatem corporis; hoc non eſt propter debilitatem ipſius intellectus, ſed propter debilitatem virium, quibus intellectus indiget, ſcilicet imaginationis, memoratiuæ, & cogitatiuæ, virium. Patet igitur quod intellectus humanus eſt incorruptibilis, & immortalis, & conſequenter & anima rationalis, quæ eſt intellectiua ſubſtãtia. Quod præterea poteſt confirmari, quia operatio debet ſemper proportionari virtuti operanti. & contra virtus operationi, operatio n. non poteſt eſſe abſtractior virtute, ſed operatio propria animæ rationalis pura intellectio, eſt ſeparata à materia, vt patet ex obiecto, quod eſt vniuerſale: tum quia non exercetur per vllum organum, ergo.

Ad primum ergo dicendum, quod ex ratione illa non plus probatur, quam hoc, ſcilicet, quod id, quod habet virtutem ad hoc, vt ſit ſemper, dum habet illam virtutem, non terminat eſſe ſuum ad aliquod tempus ante, vel poſt, quaſi non potuerit per hanc virtutem plus, quam certo tempore duraſſe. Et hoc etiam in anima verum eſt, quia per virtutem, quam modo habet, potuiſſet per mille millia annorum duraſſe: ſed quia hanc virtutem à ſe non habet, ſed ab alio: tunc ex hac virtute incæpit ſua duratio, quando hæc virtus ipſi data eſt. Vel dic, quod illa ratio habet locum in illis, quæ fiunt, & corrumpuntur naturaliter, in quibus ex defectu virtutis eſt, quod non poſſunt, nec ſemper fuiſſe, nec ſemper fore, non autem habet locum in his, quæ per creationem ſunt, quæ accipiunt à Deo virtutem, vt ſint ſemper, per quam eſſe non poſſunt, antequam illam accipiant.
2. d. 19. q. p. a. 5. ad. 5.
quol. 10. a. 5. in ſecunda. dum.

Ad ſecundum dicendum, quod eſſe comparatur ad formam, ſicut per ſe conſequens ipſam; non autem ſicut effectus ad virtutem agentis; vt puta motus ad virtutem mouentis. Licet ergo quod aliquid poſſit mouere infinito tempore demonſtraret infinitatem virtutis: tamen, quod aliquid poſſit eſſe tempore infinito, non demonſtrat infinitatem formæ, per quam aliquid eſt, ſicut eſt: ſicut neque hoc, quod dualitas ſemper eſt par, oſtendit infinitatem ipſius. Magis autem hoc, quod aliquid eſt tempore infinito, demonſtrat virtutem infinitam eius, quod eſt cauſa eſſendi.
q. de ani. a. 14. ad quartum.

Ad tertium dicendum, quod Philoſophus dicit intellectum non eſſe ſeparatum à corpore, inquantum eſt quædam potentia animæ, quæ eſt actus corporis; quod patet, quia ſupra dixerat t. 6 & 7. intellectum eſſe ſeparatum à corpore, quia non habet organum corporeum deputatum ſuæ operationi.
3. de an. t. 10.

Ad quartum dicendum, quod anima indiget aliquo corporali ad ſuam operationem, dupliciter. Vno modo, ſicut organo, per quod operatur ſicut indiget oculo ad videndum, & ſic ad intelligendum non indiget aliquo organo, vt probatum eſt. ſi autem ſic indigeret organo ad intelligendum, eſſet corruptibilis, vt pote non potens per ſe operari. Alio modo anima ad operandum indiget aliquo corpore, ſicut obiecto, ſicut ad videndum indiget corpore colorato, & anima rationalis indiget ad intelligendum phantaſmate: quia phantaſmata ſunt vt ſenſibilia animæ intellectiuæ, vt dicitur 3. de ani. t. 30. operatio autem, quæ ſic indiget aliquo corporali, à principio non poteſt ſine corporali illo, poteſt autem poſtea; ſicut n. anima ſenſitiua nullam operationem habere poteſt, niſi prius moueatur à ſenſibilibus, quæ ſunt extra animam, ſed poſtea remanet actus imaginationis, etiam ſenſibilibus abeuntibus. Similiter deſtructis phantaſmatibus operatio intellectiua in anima remanere poteſt. Vel dic, quod intelligere
quol. 42. 6 ad p. vid. q. 3. de pot. a. 9. c. & 10. 12. 15 & 24. p. p. a. d. 1. 9 de a.

cum phantaſmate eſt propria operatio animæ, ſecundum quod corpori eſt vnita, & de hoc loquitur Philoſophus. Separata autem à corpore habebit alium modum intelligendi ſimilem alijs ſubſtantijs à corpore ſeparatis. Cum enim vnumquodque ſecundum hoc agat, ſecundum quod eſt, alio modo debet anima intelligere ſeparata à corpore, & corpori vnita, ſicut & alio modo eſt: & licet eſſe animæ humanæ, dum eſt corpori vnita, ſit abſolutum, a corpore non dependens, tamen inſtrumentum quoddam ipſius, & ſubiectum ipſam recipiens eſt corpus: Vnde & conſequenter operatio propria ipſius quæ eſt intelligere, & ſi non dependet à corpore, quaſi per organum corporale exercita, habet tamen obiectum in corpore, ſcilicet phantaſma. Vnde quandiu anima eſt in corpore, non poteſt intelligere ſine phantaſmate: nec etiam reminiſci, niſi per virtutem cogitatiuam, & memoratiuam, per quam phantaſmata præparantur, & propter hoc intelligere quantum ad hunc modum, & ſimiliter reminiſci deſtruitur corpore deſtructo. eſſe vero animæ ſeparatæ eſt ipſi ſoli abſque corpore: Vnde nec eius operatio, quæ eſt intelligere, explebitur per reſpectum ad aliqua obiecta in corporeis organis exiſtentia, quæ ſunt phantaſmata: ſed intelliget per ſe ipſam, per modum ſubſtantiarum, quæ ſunt totaliter ſecundum eſſe à corporibus ſeparatæ.

1.c.g. c. 81.

Ad quintum dicendum, quod Philoſophus loco cit. dubitatiue tantum loquitur. nam cum mouiſſet dubitationem circa paſſiones animæ, & operationes, vtrum ſcilicet eſſent animæ propriæ, ſine communicatione corporis, vt Platoni videbatur, vel nulla ſit animæ propria, ſed omnes ſint communes corporis, & compoſiti: & dixiſſet talem dubitationem eſſe valde difficilem, ſtatim oſtendit difficultatem, dicens cauſam difficultatis eſſe, quia videtur, quod multæ paſſiones ſint communes, vt iraſci, ſentire, & huiuſmodi, quorum nihil patitur ſine anima, tum ſubdit, quod ſi aliqua operatio eſſet propria animæ, maxime eſſet operatio intellectus, intelligere n. quæ eſt operatio intellectus, maxime videtur eſſe proprium animæ, ſed & ipſum intelligere non videtur proprium eſſe animæ. cum enim intelligere, vel ſit phantaſia, vt Platonici putabant, vel non ſine phantaſia, ſicut hæc indiget corpore, ita & illud, & ita non erit proprium animæ, ſed erit commune animæ, & corpori, & ita intelligere non erit ſine corpore. verum in. 3. de ani. tex. 6. & 19. rei veritatem manifeſtat, vt dictum eſt. Nihilominus tamen quantum ad ea, quæ docet p. de ani. loco cit. ſciendum eſt, quod intelligere quodammodo eſt proprium animæ, quodammodo coniuncti. Eſt enim aliqua operatio animæ, aut paſſio, quæ indiget corpore ſicut inſtrumento, & ſicut obiecto, ſicut videre indiget corpore ſicut obiecto, quia color, qui eſt obiectum viſus, eſt in corpore. Item ſicut in inſtrumento, quia viſio, etſi ſit ab anima, non eſt tamen niſi per organum viſus, ſcilicet pupillam, quæ eſt vt inſtrumentum; & ſic videre non eſt animæ tantum, ſed etiam organi. Aliqua autem operatio eſt, quæ indiget corpore, non tamen ſicut inſtrumento, ſed ſicut obiecto tantum. Intelligere enim non eſt per organum corporale, ſed indiget obiecto corporali. Sicut enim dicit Philoſophus in 3. de ani. hoc modo ſe habent phantaſmata ad intellectum, ſicut colores ad viſum. Colores autem ſe habent ad viſum, ſicut obiecta, phantaſmata ergo ſe habent ad intellectum ſicut obiecta. Cum autem phantaſmata non ſint ſine corpore, videtur quod intelligere non ſit ſine corpore, ita tamen, quod ſit ſicut obiectum, & non ſicut inſtrumentum. Et ex hoc duo ſequuntur, Vnum eſt quod intelligere eſt propria operatio animæ, & non indiget corpore, niſi vt obiecto tantum, vt dictum eſt: videre autem, & aliæ operationes, & paſſiones non ſunt animæ tantum, ſed coniuncti. Aliud eſt, quod illud, quod habet operationem per ſe, habet etiam eſſe, & ſubſiſtentiam per ſe: & illud, quod non habet operationem per ſe, non habet eſſe per ſe, & ideo intellectus eſt forma ſubſiſtens, aliæ potentiæ ſunt formæ in materia.

p. ani. l. a.

a r. 3. p. ſed contra.

Ad ſextum dicendum eſt, quod quæcunque oportet eſſe inuicem coaptata, & proportionata, ſimul recipiunt multitudinem, vel vnitatem, vnumquodque ex ſua cauſa. Si igitur eſſe vnius dependeat ab altero, vnitas, vel multiplicatio eius etiam ex illo dependet, alioquin ex cauſa extrinſeca. Formam igitur, & materiam ſemper oportet eſſe ad inuicem proportionata, & quaſi naturaliter coaptata, quia proprius actus in propria materia fit. Vnde ſemper oportet, quod materia, & forma conſequantur ſe inuicem in multitudine, & vnitate, ſi igitur eſſe formæ dependet à materia, multiplicatio ipſius dependet à materia, & ſimiliter vnitas. Si autem non, erit quidem neceſſarium multiplicari formam ſecundum multiplicationem materiæ, id eſt ſimul cum materia, & proportionem ipſius, non autem ita, quod dependeat vnitas, vel multitudo, ipſius formæ à materia; oſtenſum eſt autem, quod anima humana eſt forma ſecundum eſſe à materia non dependens: vnde ſequitur, quod multiplicantur quidem animæ, ſecundum quod multiplicantur corpora: non tamen multiplicatio corporum erit cauſa multiplicationis animarum: & ideo non oportet, quod, deſtructis corporibus, ceſſet pluralitas animarum, vt ratio concludebat. 1.c.g.c.81.

Ad ſeptimum dicendum, quod anima eſt talis forma, quæ habet eſſe non dependens ab eo, cuius eſt forma, quod operatio ipſius oſtendit. q. de ani. ad 9.

Ad octauum dicendum, quod licet anima per ſuam eſſentiam ſit forma: tamen poteſt ei aliquid competere, inquantum eſt talis forma, ſcilicet forma ſubſiſtens, quod non competit ei, inquantum eſt forma ſicut intelligere non conuenit homini, inquantum eſt animal, licet homo ſit animal, ſecundum ſuam eſſentiam. ibid. ad 10.

Ad nonum dicendum, quod licet anima, & corpus conueniant ad vnum eſſe hominis; tamen illud eſt corpori ab anima, ita quod anima humana eſſe ſuum, in quo ſubſiſtit, corpori communicat. & ideo remoto corpore adhuc remanet anima. & ex his patet ad decimum, anima enim eſſe ſuum communicat corpori: quod quidē ita acquiritur animæ in corpore, vt ſecundum ipſum ſubſiſtere poſſit, & ſic ipſum eſſe animæ ſit eſſe compoſiti, & tamen manet compoſito deſtructo. ibid. ad 11.

Ad vndecimum dicendum, quod non eſt neceſſarium, quod ſi anima manet corpore deſtructo, quod fuerit ei accidentaliter vnita, vt poſtrema ratio concludebat. Accidens enim deſcribitur, quod poteſt adeſſe, vel abeſſe præter corruptionem ſubiecti compoſiti ex materia, & forma. Si autem referatur ad principia compoſiti ſubiecti, verum non inuenitur. conſtat enim materiam primam ingenitam, & incorruptibilem eſſe, vt probat Ariſtoteles in p. phyſ. t. 82. Vnde recedente forma manet in ſua eſſentia: non tamen forma accidentaliter ei vniebatur, ſed eſſentialiter: vniebatur enim ei ſecundum eſſe vnum. Similiter autem anima vnitur corpori ſecundum eſſe vnum; vnde licet maneat poſt corpus, ſubſtantialiter tamen ei vnitur, non accidentaliter. Quod autem materia prima remaneat actu poſt formam, non eſt niſi ſecundum actum alterius 2.c.g.c.81.

formæ. Anima autem humana manet in actu eodem: & ex hoc contingit, quod anima humana eſt forma, & actus; materia autem prima potentia ens.

QVÆSTIO XCIII.

De potentijs animæ intellectiuæ in communi.

Deinde conſiderandum eſt de potentijs animæ intellectiuæ in communi.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR Octo.

Primo, Vtrum intellectus, & ratio ſint diuerſæ potentiæ.

2 *Vtrum intelligentia ſit alia potentia ab intellectu*

3 *Vtrum in anima rationali ſit memoria.*

4 *Vtrum memoria realiter diſtinguatur ab intellectu, ſicut potentia à potentia*

5 *Vtrum intellectus, & voluntas ſint vna, & eadem potentia realiter.*

6 *Vtrum in homine ſit liberum arbitrium.*

7 *Vtrum liberum arbitrium ſit etiam in Brutis.*

8 *Vtrum liberum arbitrium in homine ſit potentia realiter diſtincta ab intellectu & voluntate.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intellectus, & ratio ſint diuerſæ potentiæ.

p.p.q. 79.8, & arg 1. VIdetur quod intellectus, & ratio ſint diuerſæ potentiæ. Dicit enim Boet. lib 5. de conſol quod intellectus comparatur ad rationem, ſicut æternitas ad tempus; Sed non eſt eiuſdem virtutis eſſe in æternitate & eſſe in tempore, ergo non eſt eadem potentia intellectus & ratio.

arg.3. 2 Præterea homo communicat cum angelis in intellectu, cum brutis vero in ſenſu; ſed ratio, quæ eſt propria hominis, qua animal rationale dicitur, eſt alia potentia a ſenſu, ergo pari ratione eſt alia potentia ab intellectu qui proprie conuenit angelis, vnde & intellectuales dicuntur.

q 15. de ver. a.p.arg.3. 3 Præterea ſicut ſenſuum propriorum acceptiones terminantur ad ſenſum communem, qui de eis iudicat: ita rationis diſcurſus terminatur ad intellectum, vt iudicium feratur de his; de quibus ratio conſulit. tunc enim de his, quæ ratio confert, homo iudicat, cum reſoluendo ad principia deuenitur, de quibus eſt intellectus. ratione cuius ars iudicandi reſolutoria nominatur, ergo ſicut ſenſus communis eſt alia potentia a ſenſu proprio, ita & intellectus a ratione.

q 15. de ver. a 1. ſed contra. Sed contra eſt, quod potentia aliqua, quanto eſt immaterialior, tanto ad plura ſe poteſt extendere: ſed ſenſus communis, qui eſt virtus corporalis, confert de ſenſibilibus proprijs, ea ad inuicem diſcernendo, habet etiam eorum cognitionem abſolute; aliter inter ea diſcernere non poſſet, vt probatur in 3. de ani. ergo multo fortius ratio, quæ eſt virtus magis immaterialis non ſolum poteſt conferre, ſed etiam abſolute accipere, quod pertinet ad intellectum, & ſic intellectus, & ratio non videntur eſſe potentiæ diuerſæ.

arg. 8. ſed contra. 2 Præterea in operatione animæ humanæ duplex compoſitio inuenitur; vna qua componit, & diuidit ſubiectum cum prædicato, formando propoſitiones; alia, qua componit principia cum concluſionibus conferendo, ſed in prima compoſitione eadem potentia animæ eſt, quæ ipſa ſimplicia apprehendit, id eſt prædicatum, & ſubiectum per proprias quidditates, & quæ componendo propoſitionem format, vtrumque enim intellectui poſſibili tribuitur, vt dicitur in 3. de anima, ergo & ſimiliter vna potentia erit, quæ ipſa principia accipit, quod eſt intellectus & principia in concluſionem ordinat, quod eſt rationis.

3 Præterea omnis potentia, quæ comparat alia ad inuicem, oportet quod habeat vtriuſque abſolute cognitionem: vnde probat Philoſophus in 2. de ani. quod oportet in nobis eſſe vnam potentiam, quæ cognoſcat album & dulce per hoc, quod diſcernimus inter ea; ſed ſicut qui diſcernit inter aliqua diuerſa, comparat ea ad inuicem, ita etiam qui confert vnum alteri, comparat, ergo illius potentiæ, quæ confert, ſcilicet rationis, erit abſolute aliquid cognoſcere, quod pertinet ad intellectum. arg. 10 ſed con.

Reſpondeo dicendum, quod ratio, & intellectus in homine non poſſunt eſſe diuerſæ potentiæ, quod manifeſte cognoſcitur, ſi vtriuſque actus conſideretur. Intelligere enim eſt ſimpliciter veritatem intelligibilem apprehendere Ratiocinari autem eſt procedere de vno intellecto ad aliud ad veritatem intelligibilem cognoſcendam, & ideo angeli, qui perfecte poſſident ſecundum modum ſuæ naturæ cognitionem intelligibilis veritatis, non habent neceſſe procedere de vno ad aliud, ſed ſimpliciter, & abſque diſcurſu veritatem rerum apprehendunt, vt dicit Dion. c. 7. Dio. nom. Homines autem ad intelligibilem veritatem cognoſcendam perueniunt procedendo de vno ad aliud, vt ibidem dicitur, & ideo rationales dicuntur. Patet ergo, quod ratiocinari comparatur ad intelligere, ſicut moueri ad quieſcere, vel acquirere ad habere, quorum vnũ eſt perfecti, aliud autem imperfecti Et quia motus ſemper ab immobili procedit, & ad aliquid quietum terminatur, inde eſt, quod ratiocinatio humana ſecundũ viam acquiſitionis. vel inuentionis, procedit a quibuſdam ſimpliciter intellectis quæ ſunt prima principia: & rurſus in via iudicij reſoluendo redit ad prima principia, ad quæ inuenta examinat. Manifeſtum eſt autem, quod quieſcere, & moueri non reducuntur ad diuerſas potentias. ſed ad vnam, & eandem, etiam in naturalibus rebus; quia per eandem naturam aliquid mouetur ad locum. & quieſcit in loco. Multo ergo magis per eandem potentiam intelligimus, & ratiocinamur, & ſic patet, quod in homine eadem potentia eſt ratio, & intellectus. p.p.a.4.

Ad primum ergo dicendum, quod æternitas comparatur ad tempus ſicut immobile ad mobile, & ideo Boet comparauit intellectum æternitati, rationem vero tempori ſicut ergo cognitio principiorum, quæ habent rationem veritatis immobilis, & cognitio concluſionum, quæ habent rationem veritatis mobilis, ad eandem potentiam pertinent, ita & intellectus; & ratio ſub eadem potentia comprehenduntur. p.p.a.1.

Ad ſecundum dicendum, quod alia animalia ſunt ita infra hominem, quod non poſſunt attingere ad cognoſcendam veritatem, quam ratio inquirit. Homo vero attingit ad cognoſcendam intelligibilẽ veritatem quam angeli cognoſcunt, ſed imperfecte, & ideo vis cognoſcitiua angelorum non eſt alterius generis à vi cognoſcitiua rationis, ſed comparatur ad ipſam, vt perfectum ad imperfectum. p.p.a.3.

Ad tertium dicendum, quod ſenſus communis, cum omnia ſenſibilia percipiat, ſecundum Philoſophum, oportet quod in ea feratur ſecundum vnam q.15 de ve. a p.ad 3.

commu-

communem rationem, alias non haberet vnum per ſe obiectum. Sed in hanc communem obiecti rationem nullus ſenſuum propriorum pertingere poteſt; ſed in ſimplicem acceptionem ratio pertingit, ſicut ad ſuum terminum, vt quando diſcurſus rationis in ſcientiam concluditur: vnde non oportet, quod intellectus in nobis ſit alia potentia à ratione, ſicut ſenſus communis à propriis.

ARTICVLVS II.

Vtrum intelligentia ſit alia potentia ab intellectu.

p.p.q.79.a.x arg. p. VIdetur quod intelligentia ſit alia potentia ab intellectu. Dicitur enim in lib. de ſpiritu, & anima c. p quod, cum ab inferioribus ad ſuperiora aſcendimus, prius occurrit ſenſus, deinde imaginatio, tum ratio, poſtea intellectus, & demum intelligentia; ſed imaginatio, & ſenſus ſunt diuerſæ potentiæ, ergo & intellectus & intelligentia.

arg.2. 2 Præterea dicit Boet. lib. 5 de conſol. proſa. 5. quod ipſum hominem aliter ſenſus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia intuetur. Sed intellectus eſt eadem potentia cum ratione, ergo videtur, quod intelligentia ſit alia potentia, quam intellectus; ſicut ratio eſt alia potentia, quam imaginatio, & ſenſus.

arg.3. 3 Præterea actus ſunt præuij potentiis, vt dicitur 2 de anim. t. 4. ſed intelligentia eſt quidam actus diuiſus ab aliis actibus, qui tribuuntur intellectui. Dicit enim Damaſc. lib. 2 orth. fid. c. 22. quod primus motus dicitur intelligentia, quæ vero circa aliquid eſt intelligentia, intentio vocatur: quæ permanens, & figurans animam ad id, quod intelligitur, excogitatio dicitur, excogitatio vero in eodem manens, & ſeipſam examinans, & diiudicans, phroneſis dicitur, ideſt ſapientia: phroneſis autem dilatata facit cognitionem, id eſt interius diſpoſitum ſermonem, ex quo ait prouenire ſermonem per linguam enarratum, ergo videtur, quod intelligentia ſit quædam ſpecialis potentia.

Sed contra eſt quod Philoſophus dicit in 3. de ani. t. 21. quod intelligentia indiuiſibilium eſt in quibus non eſt falſum. ſed huiuſmodi cognoſcere pertinet ad intellectum, ergo intelligentia non eſt alia potentia præter intellectum.

p.p.c. Reſpondeo dicendũ quod hoc nomen intelligentia proprie ſignificat ipſum actum intellectus, qui eſt intelligere. In quibuſdam tamen libris de Arabico tranſlatis ſubſtantiæ ſeparatæ, quas nos Angelos dicimus, intelligentiæ vocantur: forte propter hoc, quod huiuſmodi ſubſtantiæ ſemper actu intelligunt. In libris tamen de græco tranſlatis dicuntur intellectus, ſeu mentes. Sic ergo intelligentia ab intellectu non diſtinguitur, ſicut potentia à potentia, ſed ſicut actus à potentia. Inuenitur enim talis diuiſio etiam à Philoſophis, quandoque enim ponunt quatuor intellectos, ſcilicet intellectum agentem, poſſibilem, in habitu, & adeptum: quorum quatuor, intellectus agens, & poſſibilis ſunt diuerſæ potentiæ; ſicut & in omnibus eſt alia potentia actiua, & alia paſſiua. Alia vero tria diſtinguuntur ſecundum tres ſtatus intellectus poſſibilis, qui quandoque eſt in potentia tantum, & ſic dicitur poſſibilis, quandoque autem in actu primo, qui eſt ſcientia, & ſic dicitur intellectus in habitu; Quandoque autem in actu ſecundo, qui eſt conſiderare, & ſic dicitur intellectus in actu, ſeu intellectus adeptus.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod ſi recipi debet illa auctoritas, intelligentia ponitur pro actu intellectus, & ſic diuiditur contra intellectum, ſicut actus contra potentiam.

Ad ſecundum dicendum, quod Boet. accipit intelligentiam pro actu intellectus, quæ tranſcendit actum rationis. Vnde ibidem dicit lib. 5. proſa 5. quod ratio tantum humani generis eſt ſicut intelligentia ſola Dei: proprium enim Dei eſt, quod abſque omni inueſtigatione omnia intelligat. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod omnes illi actus, quos Damaſc. enumerat, ſunt vnius potentiæ, ſcilicet intellectiuæ, quæ primo quidem ſimpliciter apprehendit aliquid, & hic actus dicitur intelligentia. Secundo vero id, quod apprehendit, ordinat ad aliquid aliud cognoſcendum, vel operandum, & hic vocatur intentio. Dum vero perſiſtit in inquiſitione illius, quod intendit, vocatur cogitatio. Dum vero id, quod eſt excogitatũ examinat ad aliqua certa, dicitur ſcire, vel ſapere, quod eſt phroneſis, vel ſapientia; nam ſapientiæ eſt iudicare, vt dicitur p. metaph. ex quo autem habet aliquid pro certo quaſi examinatum, cogitat quomodo poſſit illud aliis manifeſtare: & hæc eſt diſpoſitio interioris ſermonis, ex qua procedit exterior locutio. Non enim omnis differentia actuum potentias diuerſificat, ſed ſola illa, quæ non poteſt reduci in idem principium, ad 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum in anima rationali ſit memoria.

VIdetur quod in anima rationali non ſit memoria. Dicit enim Philoſophus in lib. de mem. & remin. quod memoria non eſt intellectiui, ſed ſenſitiui; cum ergo anima rationalis ſit intellectiua, & differat ab anima ſenſitiua, videtur, quod memoria non ſit in illa. q. 10. de ver. a. 2. arg. 1.

2 Præterea intellectus, & omnia, quæ ad partem intellectiuam, atque adeo ad animam rationalẽ pertinent, abſtrahunt ab hic, & nunc; Memoria vero non abſtrahit, concernit namque determinatum tempus, ſcilicet præteritum; memoria namque præteritorum eſt, vt dicit Tullius, ergo. arg. 2 p.p.q. 79. a. 6. arg. 2.

3 Præterea in memoria conſeruantur ſpecies rerum, quæ actu non cogitantur. Sed hoc non eſt poſſibile accidere in intellectu, quia intellectus fit in actu per hoc, quod informatur ſpecie intelligibili. Intellectum autem eſſe in actu eſt ipſum intelligere in actu, & ſic intellectus omnia intelligit in actu, quorum ſpecies apud ſe habet. Non ergo memoria eſt in parte intellectiua. p.p. arg. 3.

4 Præterea omnis animæ potentia habet aliquem actum, ſed memoria nullum habere poteſt actum in anima rationali, nam vt eſt cognitio præteritorum, vt ſic pertinet ad partem ſenſitiuam, vt vero eſt vis retentiua ſpecierum, non dicit vllum actum, ergo memoria non eſt in anima rationali. p.d. 3.q.4.a. p.c.

5 Præterea 11. met. c. 36. dicitur à Comm. quod natura intellectiua diuiditur in intellectum, & voluntatem, nec vllus vnquam Philoſophus in parte intellectiua poſuit memoriam, qui tamen potentias animæ conſiderauerunt, ergo memoria non eſt in anima rationali. ibid. arg. 5.

Sed contra Philoſophus dicit in 3. de an. quod anima eſt locus ſpecierum, præter quod non tota, ſed intellectiua: loci autem eſt conſeruare contenta in eo: cum ergo conſeruare ſpecies ad memoriam pertineat, videtur, quod in parte intellectiua, ſeu in anima rationali ſit memoria. q. de ver. arg. p. ſed cõtra.

Reſpondeo dicendum, quod cum de ratione memoriæ ſit conſeruare ſpecies rerum, quæ actu nõ apprehenduntur, hoc primũ conſiderari oportet: vtrum p.p.c. 2.c.g.c.74.

ſpecies intelligibiles ſic in intellectu conſeruari poſſint, poſuit enim Auic. hoc eſſe impoſſibile. In parte enim ſenſitiua dicebat hoc accidere quantum ad aliquas potentias, inquantum ſunt actus organorum corporalium, in quibus conſeruari poſſunt aliquæ ſpecies abſque actuali apprehenſione. In intellectu autem, qui caret organo corporali, nihil exiſtit niſi intelligibiliter. Vnde oportet intelligi in actu illud, cuius ſimilitudo in intellectu exiſtit. Sic ergo ſecundum ipſum, quam cito aliquis actu deſinit intelligere aliquam rem, deſinit eſſe illius rei ſpecies in intellectu: ſed oportet ſi denuo vult rē illam intelligere, quod conuertat ſe ad intellectum agentem, quem ponit ſubſtantiam ſeparatam, vt ab illo effluant ſpecies intelligibiles in intellectum poſſibilem. Et ex vſu, & exercitio conuertendi ſe ad intellectum agentem, relinquitur ſecundum illum quædam habilitas in intellectu poſſibili conuertendi ſe ad intellectum agentem, quem dicebat eſſe habitum ſcientiæ. Secundum igitur hanc poſitionem nihil conſeruatur in parte intellectiua, quod non actu intelligatur. Vnde non poterit poni in parte intellectiua, atque adeo in anima rationali memoria ſecundum hunc modū. Sed hæc opinio manifeſte repugnat dictis Ariſtot. Dicit enim in 3. de ani. t. p. quod cum intellectus poſſibilis ſic fiat ſingula, vt ſciens dicitur qui ſecundum actum: & quod hoc accidit, cum poſſit operari per ſe ipſum. eſt quidem igitur & tunc potentia quodammodo, non tamen ſimpliciter, vt ante addiſcere, aut inuenire. Dicitur autē intellectus poſſibilis fieri ſingula, ſecundū quod recipit ſpecies ſingulorū. Ex hoc ergo quod recipit ſpecies intelligibilium, habet quod poſſit operari, cum voluerit, non autem quod ſemper operetur: quia & tunc eſt quodammodo in potentia: ſed aliter, quam ante intelligere: eo ſcilicet modo, quo ſciens in habitu eſt in potentia ad conſiderandum in actu. Repugnat etiam prædicta poſitio rationi. Quod enim recipitur in aliquo, recipitur in eo ſecundum modum recipientis. Intellectus autem eſt magis ſtabilis naturæ, & immobilis, quam materia corporalis. Si ergo materia corporalis formas, quas recipit, non ſolum tenet, dum per eas agit in actu, ſed etiam poſtquam agere ceſſauerit, multo fortius intellectus immobiliter, & inamiſſibiliter recipit ſpecies intelligibiles, ſiue à ſenſibilibus acceptas, ſiue etiam ab aliquo ſuperiori intellectu effluxas. Sic igitur, ſi memoria accipiatur ſolum prout conſeruatiua ſpecierum, oportet dicere memoriam eſſe in intellectiua parte, atque adeo in anima rationali. Si vero de ratione memoriæ ſit, quod eius obiectum ſit præteritum, vt præteritum, memoria in parte intellectiua non erit, ſed ſenſitiua tantum, quæ eſt apprehenſiua particularium. Præteritum enim vt præteritum, cum ſignificet eſſe ſub determinato tempore, ad conditionem particularis pertinet.

q. 10. de ver. a. 2. ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod ex illa auctoritate tantum haberi poteſt, quod in anima rationali, atque adeo in parte intellectiua non eſt memoria proprie ſumpta, ſecundum quod eſt cognitio præteriti, vt præteritum eſt, ſed alio modo, minus proprie, prout eſt vis conſeruatiua ſpecierum.

ibid. ad 3. p.p. ad 2. Ad ſecundum dicendum eſt eodem modo. Vel dic, quod præteritio poteſt ad duo referri, ſcilicet ad obiectum, quod cognoſcitur, & ad cognitionis actū. Quæ quidem duo ſimul coniunguntur in parte ſenſitiua, quæ eſt apprehenſitiua alicuius, per hoc, quod immutatur à præſenti ſenſibili. Vnde ſimul animal memoratur ſe prius ſenſiſſe in præterito, & ſenſiſſe quoddam præteritum ſenſibile. Si quantum ad partem intellectiuam pertinet, præteritio accidit, & non per ſe conuenit ex parte obiecti; Intellectus enim intelligit hominem inquantum eſt homo, Homini autem, inquantum eſt homo, accidit, vel in præſenti, vel in præterito, vel in futuro eſſe. Ex parte vero actus, præteritio per ſe accipi poteſt etiam in intellectu, ſicut in ſenſu. quia intelligere animæ noſtræ eſt quidam particularis actus in hoc, vel in illo tempore exiſtens: ſecundum quod dicitur homo intelligere nunc, vel heri, vel cras, & hoc non repugnat intellectualitati: Quia huiuſmodi intelligere, quamuis ſit quoddam particulare, tamen eſt immaterialis actus. & ideo, ſicut intellectus intelligit ſeipſum, quamuis ipſe ſit quidam ſingularis intellectus, ita intelligit ſuum intelligere, quod eſt ſinglaris actus, vel in præterito, vel in præſenti, vel in futuro exiſtens. Sic igitur ſaluatur ratio memoriæ quantum ad hoc, quod eſt præteritorum, in intellectu, ſecundum quod intelligit ſe prius intellexiſſe, non autem ſecundum quod intelligit præteritum, prout eſt hic, & nunc.

Ad tertium dicendum, quod ſpecies intelligibiles aliquando ſunt in intellectu in potentia tantum, & tunc dicitur intellectus eſſe in potentia. Aliquando autem ſecundum vltimam completionem actus, & tunc intelligit actu. Aliquando medio modo ſe habet inter potentiam, & actum, & tunc dicitur eſſe intellectus in habitu, & ſecundum hunc modum intellectus conſeruat ſpecies, etiam quando actu non intelligit. p.p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod omnis proprietas conſequens eſſentiam animæ ſecundum ſuam naturam, vocatur potentia animæ, ſiue ſit ad operandū, ſiue non. Cum igitur natura animæ ſit receptibilis, inquantum habet aliquid de poſſibilitate, eo quod omne habens eſſe ab aliquo, eſt poſſibile in ſe, vt probat Auic. in lib. de intellig. c. 4. & non ſit impreſſa corporali organo, cum habeat operationem abſolutam à corpore, ſcilicet intelligere, conſequitur ipſam quędam proprietas, vt impreſſa retineat. Vnde dicitur; 3 de ani. t. 6. quod anima eſt locus ſpecierum, non tota, ſed intellectus. Iſta ergo virtus retinendi dicitur potentia memoriæ. Vlterius, quia anima eſt immunis à materia. & omnis talis natura eſt intellectualis, conſequitur, vt id, quod in ipſa tenetur, ab ea intelligatur, & ita poſt memoriam ſequitur intelligentia. Item, quia id, quod intelligitur, accipitur vt conueniens intelligenti, ideo conſequitur voluntas, quæ tendit in ipſum conueniens, nec poteſt vltra procedere, quia voluntas eſt reſpectu finis, cum eius obiectum ſit bonum, & rei perfectio non extendatur vltra finem; & ſecundum hoc ſunt tres potentiæ diſtinctæ ab inuicem memoria, intelligentia, & voluntas. p.d. 3. q. 4. a. p.c.

Ad quintum dicendum, quod Philoſophi accipiebant potentias illas tantum, quæ ordinantur ad aliquem actum. Proprietas autem retentiua ipſius animæ non habet aliquem actum, ſed loco actus habet hoc ipſum, quod eſt tenere; & ideo de memoria ſic dicta non fecerunt mentionem in potentias animæ. a.p. ad 5.

ARTICVLVS IV.

Vtrum memoria diſtinguatur realiter ab intellectu, ſicut potentia à potentia.

VIdetur quod memoria diſtinguatur realiter ab intellectu. Dicit enim Auguſt. 14. de Trin. quod ſecundum hoc anima rationalis eſt ad imaginem Dei, quod poteſt vti ratione, atque intellectu, atque adeo ſecundum potentias, ſed in anima q. 10. de ver. a. 1. arg. con.

tenditur imago, ſecundum quod hæc tria inueniuntur in ea, nimirum memoria, intellectus, & voluntas, ergo hæc tria ſunt tres potentiæ realiter diſtinctæ.

ibid. arg. 1. ſed contra 2 Præterea ſi prædicta tria non ſunt tres potentiæ realiter diſtinctæ, oportet aliquod eorum eſſe actū, vel operationem. Sed actus non ſemper eſt in anima, non enim ſemper in actu intelligit, aut vult, ergo iſta tria non ſemper erunt in anima, & ſic non eſſet anima ad imaginem Dei, quod eſt contra Auguſt. ergo dicendum eſt memoriam eſſe potentiam realiter diſtinctam ab aliis duabus.

ibid. arg. 3. ſed contra & p p q 79. a. 7. arg 3. 3 Præterea ſecundum Aug lib. 10. de Trin. c. 11. memoria intellectus, & voluntas ſunt ad inuicem æqualia, & vnum eorum ab alio oritur, & ideo per illa repræſentatur æqualitas, & proceſſio diuinarum perſonarum. Hæc autem repræſentari non poſſent, nec illa eſſe, ſi memoria eſſet eadem potentia cum intellectu, ergo realiter debet ab illa diſtingui.

p. p. arg. 2. 4 Præterea eadem ratio definitionis eſt potentiarum ſenſitiuæ partis, & intellectiuæ; ſed memoria in parte ſenſitiua eſt alia potentia realiter à ſenſu, vt ſupra dictum eſt, ergo memoria intellectiuæ partis debet eſſe alia potentia ab intellectu.

p p arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod de ratione memoriæ eſt quod ſit theſaurus, vel locus conſeruatiuus ſpecierum, hoc autem Philoſophus 3. de ani t. 6. attribuit intellectui, non ergo in parte intellectiua memoria eſt alia potentia realiter ab intellectu.

p. p. c. q. 1. a. 3. Reſpondeo dicendū, quod potentiæ animæ, ſicut ſupra dictum eſt, diſtinguuntur ſecundum diuerſas rationes obiectorum, eo quod ratio, cuiuſlibet potentiæ conſiſtit in ordine ad id, ad quod dicitur, quod eſt eius obiectum. Dictum eſt etiam ſupra, quod q. 1. a. 1. c. ſi aliqua potentia ſecundum propriam rationem ordinetur ad aliquod obiectum, ſecundum communem rationem obiecti, non diuerſificabitur illa potentia ſecundum diuerſitates particularium differentiarum, ſicut potentia viſiua, quæ reſpicit ſuum obiectum ſecundum rationem colorati, non diuerſificatur ſecundum rationem albi, & nigri. Intellectus autem reſpicit ſuum obiectum ſecundum communem rationem entis, eo quod intellectus poſſibilis eſt, quo eſt omnia fieri. Vnde ſecundum nullam differentiam entium diuerſificatur differentia intellectus poſſibilis. Diuerſificatur tamen potentia intellectus agentis & intellectus poſſibilis; quia reſpectu eiuſdem obiecti aliud principium oportet eſſe potentiam actiuam, quæ facit obiectum eſſe in actu, & aliud potentiam paſſiuam, quæ mouetur ab obiecto in actu exiſtente; & ſic potentia actiua comparatur ad ſuum obiectum, vt ens in actu ad ens in potentia. Potentia autem paſſiua comparatur ad ſuum obiectum è conuerſo, vt ens in potentia ad ens in actu. Sic igitur nulla alia differentia potentiarum in intellectu eſſe poteſt, niſi poſſibilis, & agentis. Vnde patet quod memoria non eſt alia potentia ab intellectu. Ad rationem enim potentiæ paſſiuæ pertinet conſeruare, ſicut & recipere.

q. de ver. & ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod imago Trinitatis in anima poteſt aſſignari dupliciter. Vno modo ſecundum perfectam imitationem Trinitatis. Alio modo ſecundum imperfectam. Anima enim perfecte Trinitatem imitatur, ſecundum quod meminit actu, intelligit actu, & vult actu, Imago vero ſecundum imperfectam imitationem eſt, quando aſſignatur ſecundum habitus, & potentias, & hoc modo reperitur in memoria, intellectu, & voluntate, ſecundum quod dicunt potentias, non tamen hoc modo, quod memoria poſſit eſſe in parte intellectiua alia potentia ab intellectu, vt dictum eſt, ſed quatenus intellectus habet habitudinem ad diuerſa, in c. ſcilicet ad tenendam notitiam alicuius habitualiter, ſicut & Auguſt. diſtinguit rationem inferiorem à ſuperiori ſecundum habitudinem ad diuerſa, & de hoc ſecundo modo imaginis inuentæ in anima ſecundum imperfectam imitationem loquitur Aug. non de primo modo ſecundum perfectam imitationem, quæ eſt, quando anima actu imitatur Trinitatem, intelligendo eam.

Ad ſecundum dicendum, quod ſemper eſt in anima imago Trinitatis aliquo modo, ſed non ſecundum perfectam imitationem. q. de ver. ad 2. p.

Ad tertium dicendum, quod intelligentia oritur ex memoria, ſicut actus ex habitu, & hoc modo etiam æquatur ei, non autem ſicut potentia potentiæ. Vel dic, quod inter potentiam, & actum, & habitum poteſt eſſe æqualitas, ſecundum quod comparantur ad vnum obiectum, & ſic imago Trinitatis inuenitur in anima, ſecundum quod fertur in Deum, & tamen etiam communiter loquendo de potentia, habitu, & actu, inuenitur in eis æqualitas, non quidem ſecundum proprietatem naturæ, quia alterius modi habet eſſe operatio, habitus, & potentia: ſed ſecundum comparationem ad actum: ſecundum quam conſideratur horum trium quantitas; nec oportet, quod accipiatur vnus tantum actus numero, aut vnus habitus, ſed habitus, & actus in genere. p. p. ad 3. q. de ver. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod præteritum, & præſens, poſſunt eſſe propriæ differentiæ potentiarum ſenſitiuarum, ſecundum diuerſitatem obiectorum, non autem potentiarum intellectiuarum ratione ſupra dicta. p. p. ad 4. art. præced.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus, & voluntas ſint vna, & eadem potentia realiter.

Videtur quod intellectus & voluntas ſint realiter vna, & eadem potentia. Dicit enim Philoſophus 2. de ani. t. 37. quod potentiæ diſtinguuntur ſecundum obiecta, obiectum autem intellectus eſt verum, voluntatis vero bonum, cum ergo bonum, & verum ſint idem ſuppoſito, & differant ratione, videtur, quod intellectus, & voluntas ſint idem re, ſed differant ratione. q. a. 1 de ver. a. a. arg. 9.

2 Præterea ſecundum Philoſophum in 3. de ani. voluntas in ratione eſt, ergo vel eſt idem, quod ratio, vel pars rationis; ſed ratio eſt eadem potentia cum intellectu, ergo & voluntas. arg. 2.

4 Præterea vires animæ communiter diuiduntur in rationale, irrationale, & Concupiſcibile, ſed voluntas diſtinguitur ab irrationali, & concupiſcibili, ergo continetur ſub rationali, & ſic non diſtinguetur ab intellectu. arg. 3.

4 Præterea vbicunque inuenitur idem obiectum re, & ratione eſt vna potentia: ſed voluntatis, & intellectus practici eſt idem obiectum re, & ratione; vtriſque enim obiectum videtur bonum, ergo intellectus practicus non eſt alia potentia, quam voluntas: ſed intellectus ſpeculatiuus non eſt alia potentia, quam practicus, quia ſecundum Philoſophum in 3. de ani. intellectus ſpeculatiuus per extenſionem fit practicus ergo voluntas, & intellectus ſimpliciter ſunt vna potentia. arg. 4.

5 Præterea ſicut ad cognoſcendum differentiam duorum ad inuicē, oportet, quod ſit idē, qui cognoſcit vtrumque eorum, inter quæ differentia conſiderantur, ita oportet, quod ſit idē, qui cognoſcit, & vult arg. 5.

ſed ad hoc, quod cognoſcatur differentia inter aliqua duo, vt inter album, & dulce, oportet, quod eadem potentia ſit, quæ cognoſcat vtrumque: ex quo probat Philoſophus in 2. de ani. ſenſum communem eſſe, ergo eadem ratione oportet eſſe vnam potentiam, quæ cognoſcit, & vult & ita intellectus, & voluntas ſunt vna potentia.

arg. p. ſed contra.

Sed contra eſt, quod appetitiuum genus animæ aliud eſt ab intellectiuo, ſecundum Philoſophum. ſed voluntas continetur ſub appetitiuo, ergo voluntas eſt alia potentia ab intellectu.

arg. 2. ſed contra.

2 Præterea intellectus cogitur ſecundum Philoſophum in 5. metaph. ſed voluntas non poteſt cogi, ergo intellectus, & voluntas non ſint vna potentia.

q. 22. de ver. a. 10. c.

Reſpondeo dicendum, quod voluntas, & intellectus ſunt diuerſæ potentiæ, & ad diuerſa genera potentiarum pertinentes. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod, cum diſtinctio potentiarum attendatur pænes actus, & obiecta: non qualibet obiectorum differentia oſtendit diuerſitatem potentiarum, ſed differentia obiectorum, inquantum obiecta ſunt, non autem aliqua accidentalis differentia. quæ accidit obiecto, ſecundum quod eſt obiectum. Senſibili enim, inquantum eſt ſenſibile, accidit eſſe animatum, vel inanimatum, quamuis ipſis rebus, quæ ſentiuntur, hæ differentiæ ſint eſſentiales, & ideo pænes has differentias non diuerſificantur potentiæ ſenſitiuæ, ſed pænes audibile, & viſibile, & tangibile, quæ ſunt differentiæ ſenſibilis, inquantum eſt ſenſibile, ſiue per eſſe ſenſibile per medium, ſiue ſine medio. Et quando quidem differentiæ eſſentiales obiectorum, inquantum obiecta ſunt, ſumuntur, vt diuidentes per ſe aliquod ſpeciale obiectum animæ, ex hoc diuerſificantur potentiæ, ſed non genera potentiarum: ſicut ſenſibile nominat non obiectum animæ ſimpliciter, ſed quoddam obiectum, quod prædictis differentiis per ſe diuiditur Vnde viſus, & auditus, & tactus ſunt diuerſæ potentiæ ſpeciales, ad idem genus potentiarum animæ pertinentes, ſcilicet ad ſenſum; ſed quando differentiæ acceptæ diuidunt ipſum obiectum communiter acceptum, tunc ex tali differentia innoteſcunt diuerſa genera potentiarum: dicitur autem aliquid eſſe obiectum animæ, ſecundum quod habet aliquam habitudinem ad animam. Vbi ergo inuenimus diuerſas rationes habitudinis ad animam, ibi inuenimus per ſe differentiam obiecti animæ demonſtrantem diuerſum genus potentiarum animæ. Res autem ad animam inuenitur duplicem habitudinem habere, vnam, ſecundum quod ipſa res eſt in anima per modum animæ, & non per modum ſui. Aliam, ſecundum quod anima comparatur ad rem, in ſuo eſſe exiſtentem, & ſic obiectum animæ eſt aliquid dupliciter. Vno modo, inquantum natum eſt eſſe in anima non ſecundum eſſe proprium, ſed ſecundum modum animæ, id eſt, ſpiritualiter; & hæc eſt ratio cognoſcibilis, inquantum eſt cognoſcibile Alio modo eſt aliquid obiectum animæ; ſecundum quod ad ipſum anima inclinatur, & ordinatur, ſecundum modum ipſius rei in ſeipſa exiſtentis, & hæc eſt ratio appetibilis, inquantum eſt appetibile. Vnde cognoſcitiuum, & appetitiuum conſtituunt diuerſa genera potentiarum. Vnde cum intellectus ſub cognoſcitiuo comprehendatur, oportet voluntatem, & intellectum eſſe potentias genere diuerſas.

Ibid. ad p.

Ad primum ergo dicendum, quod diſtinctio potentiarum non oſtenditur ex obiectis ſecundum rem conſideratis, ſed ſecundum rationem, quia ipſæ rationes obiectorum ſpecificant ipſas operationes potentiarum, & ideo vbi eſt diuerſa ratio obiecti, ibi inuenimus diuerſam potentiam, quamuis ſit eadem res, quæ ſubeſt vtrique rationi, ſicut eſt de bono, & vero; & hoc patet in rebus materialibus. Nam aer patitur ab igne inquantum eſt calidus, ſecundum quod eſt in potentia aer calidus, inquantum vero ignis eſt lucidus, patitur ab eo, ſecundum quod ipſe eſt diaphanus. Nec eſt eadem potentia in aere, ſecundum quam dicitur diaphanus, & potentia calidus, quamuis idem ignis ſit, qui in vtramque potentiam agat.

ad 2.

Ad ſecundum dicendum, quod potentia dupliciter poteſt conſiderari; vel in ordine ad obiectum, vel in ordine ad eſſentiam animæ, in qua radicatur. Si ergo voluntas conſideretur in ordine ad obiectum, ſit ad aliud genus animæ pertinet, quod intellectus: & ſic voluntas contra rationem, & intellectum diſtinguitur. Si vero voluntas conſideretur ſecundum id, in quo radicatur: ſic cum voluntas non habeat organum corporale, ſicut nec intellectus, voluntas, & intellectus ad eandem partem animæ reducentur & ſic quandoque intellectus vel ratio ſumitur pro vt includit in ſe vtrumque & ſic dicitur, quod voluntas eſt in ratione, & ſecundum hoc rationale includens intellectum, & voluntatem diuiditur contra iraſcibile, & concupiſcibile. Vnde patet ſolutio ad tertium.

ad 4.

Ad quartum dicendum, quod obiectum intellectus practici non eſt bonum, ſed verum relatum ad opus.

ad 5.

Ad quintum dicendum, quod velle, & cognoſcere non ſunt actus vnius rationis & ideo non poſſunt pertinere ad vnam potentiam, ſicut cognoſcere album, & dulce, vnde non eſt ſimile.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in homine ſit liberum arbitrium.

p. p. 83. a. p. arg. p. & 2.

Videtur quod non ſit in homine lib. arbitrium. Is enim, in quo eſt lib. arbitrium facit quod vult, & eius eſt velle, & non velle, ſed homo nec facit quod vult, dicitur enim Rom. 7. non enim quod volo bonum, hoc ago; ſed quod odi malum, illud facio, nec hominis eſt velle, & non velle, dicitur enim Ro. 9. non eſt volentis ſcilicet velle, neque currentis, ſcilicet currere, ergo in homine non eſt liberum arbitrium.

p. p. arg. 5.

2 Præterea liberum eſt quod eſt cauſa ſui motus, quod ergo mouetur ab alio non eſt liberum, ſed Deus mouet voluntatem. Dicitur enim Prou. 21. cor regis in manu Dei, & quocunque voluerit, vertet illud. & Phil. 2. Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere, ergo homo non eſt lib. arbitrii.

p. p. arg. 4. 24. de ver. p. arg. 2. 6.

3 Præterea quicunque eſt lib. arbitrii eſt dominus ſuorum actuum; ſed homo non eſt Dominus ſuorum actuum, præſertim meritoriorum, tum quia excedunt facultatem naturalem arbitrii tum quia ad illos operãdos requiritur gratia aſſiſtens quam multi non habent, tum quia vniuerſaliter dicitur Hier. quod non eſt in homine via eius, nec viri eſt, vt dirigat greſſus ſuos, tum quia omne quod mouet motum mouet ſicut inſtrumentum, vt patet per Comm. in 8. phyſ. inſtrumentum autem non eſt liberum ad agendum cum non agat niſi ſecundum quod aliquis eo vtitur, cum ergo homo non operetur, niſi motus à Deo, videtur quod non ſit liberi arbitrij

q. 24. de ver. a. p. arg.

4 Præterea qualis vnuſquiſque eſt, talis finis videtur ei, ſed non eſt in noſtra poteſtate quod ſimus tales, vel tales: cum hoc homo ex natiuitate habeat,

ibid. arg. & p. p. q. a. p. arg.

& dependeat vt quibuſdam videtur, ex diſpoſitione ſtellarum, ergo non eſt in poteſtate noſtra, vt hunc vel illum finem approbemus, & ſequamur; ſed omne iudicium de agendis ſumitur ex fine, ergo non ſumus liberi arbitrij.

5 Præterea ita ſe habet finis ad eligibilia, ſicut principia ad ea, quæ ex principiis conſequuntur, vt patet in 7. eth. c. 8. ſed ex principiis ex neceſſitate deducuntur concluſiones ergo ex fine de neceſſitate mouetur homo ad eligendum, & ſic non erit in agendo liberi arbitrij. p.2 q.13 a.6 arg.9.

6 Præterea vbi eſt idem motiuum, & idem mobile, eſt & idem modus mouendi Sed cum aliquis vult finem, & ea, quę ſunt ad finem, idem eſt quod mouetur, ſcilicet voluntas, & idem eſt mouens; quia ea, quæ ſunt ad finem non vult aliquis, niſi inquantum vult finem ergo eſt idem modus mouendi, ſcilicet, ſicut aliquis ex neceſſitate vult finem vltimum, ita ex neceſſitate vult ea, quæ ſunt ad finem. q.6 de malo a.10. arg. 9.

7 Præterea electio conſequitur iudicium rationis de agendis, Sed ratio ex neceſſitate iudicat de aliquibus, propter neceſſitatem præmiſſarum, ergo videtur, quod etiam electio ex neceſſitate ſequatur & per conſequens, quod in homine non ſit liberum arbitrium. p.2.q.13.a.6 arg. 2.

8 Præterea ſi aliqua ſunt penitus æqualia non magis mouetur homo ad vnum, quam ad aliud: ſicut famelicus ſi habet cibum æqualiter appetibilem in diuerſis partibus & ſecundum æqualem diſtantiam, non magis mouetur ad vnum, quam ad alterum, vt Plato dixit, aſſignans rationem quietis terræ in medio, ſicut dicitur in 2. cæli. t.75. & 120. ſed multó minus poteſt eligi quod accipitur vt minus, quam quod accipitur vt æquale, ergo ſi proponantur duo, vel tria, vel plura, inter quæ vnum maius appareat impoſſibile eſt aliquod aliorum eligere, ergo ex neceſſitate eligitur illud, quod eminentius apparet. Sed omnis electio eſt de omni eo, quod videtur aliquo modo melius, ergo omnis electio eſt ex neceſſitate, & per conſequens homo non habet liberum arbitrium, nam ſi haberet, libere eligeret. ibidem arg. 3.

Sed contra eſt quod dicitur. Eccl. 15. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui: hoc autem non eſſet, niſi haberet liberam electionem, quæ eſt appetitus præconſiliati, vt dicitur in 3. Ethic. ergo homo habet libertatem in ſuis actibus. q.7. de malo a.10. arg. p. ſed contra.

2 Præterea potentiæ rationales ſunt ad oppoſita ſecundum Philoſophum: ſed voluntas eſt potentia rationalis: eſt enim in ratione, vt dicitur in 3. de ani. ergo voluntas ſe habet ad oppoſita, & non ex neceſſitate mouetur ad vnum. q. de malo arg. 2. ſed contra.

3 Præterea ſecundum Philoſophum in 3. & 6. eth. homo eſt dominus ſui actus, & in ipſo eſt agere, & non agere, ſed hoc non eſſet, ſi non eſſet liberi arbitrij, ergo. arg. 3 ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod homo eſt liberi arbitrij: alioqui fruſtra eſſent conſilia, exhortationes, præcepta, prohibitiones, præmia, & pænæ. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod quædam agunt abſque iudicio, ſicut lapis mouetur deorſum, & ſimiliter omnia cognitione carentia. Quædam autem agunt iudicio, ſed non libero, ſicut animalia bruta Iudicat enim ouis videns lupum, eum eſſe fugiendum naturali iudicio & non libero; quia non ex collatione, ſed ex naturali inſtinctu hoc iudicat: & ſimile eſt de quolibet iudicio brutorum animalium. Sed homo agit iudicio, quia per vim cognoſcitiuam iudicat aliquid eſſe fugiendum, vel proſequendum; ſed iudicium iſtud non eſt ex naturali inſtinctu in particulari operabili, ſed ex collatione quadam rationis, & ideo agit libero iudicio, potens in diuerſa ferri. Ratio enim circa contingentia habet viam ad oppoſita, vt patet in dialecticis ſyllogiſmis, & Rhetoricis perſuaſionibus. Particularia autem operabilia ſunt quædam contingentia: & ideo circa ea iudicium rationis ad diuerſa ſe habet, & non eſt determinatum ad vnum, & pro tanto neceſſe eſt, quod homo ſit liberi arbitrij, ex hoc ipſo, quod rationalis eſt. p.p.a p. c.

Ad primum ergo dicendum, quod appetitus ſenſitiuus, & ſi obedit rationi, tamen poteſt in aliquo repugnare, concupiſcendo contra illud, quod ratio dictat. Hoc ergo eſt bonum, quod homo non facit, cum vult, ſcilicet non concupiſcere contra rationem, vt ait gloſſa Aug. ſuper primum locum Apoſtoli Ad ſecundum locum dicendum, quod verbum illud Apoſtoli non ſic eſt intelligendum, quaſi homo non velit, & non currat libero arbitrio; Sed quia liberum arbitrium ad hoc non eſt ſufficiens, niſi moueatur, & iuuetur a Deo. p.p. ad p. & 2.

Ad ſecundum dicendum, quod liberum arbitrium eſt cauſa ſui motus, quia homo per liberum arbitrium ſeipſum mouet ad agendum. Non tamen hoc eſt de neceſſitate libertatis, quod ſit prima cauſa ſui id, quod liberum eſt: ſicut nec ad hoc, quod aliquid ſit cauſa alterius, requiritur, quod ſit prima cauſa eius. Deus igitur eſt prima cauſa mouens & naturales cauſas, & voluntarias. Et ſicut naturalibus cauſis, mouendo eas, non aufert, quin actus earum ſint naturales: ita mouendo cauſas voluntarias, non aufert, quin actiones earum ſint voluntariæ: Sed potius hoc in eis facit, operatur enim in vnoquoque ſecundum eius proprietatem. p p. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod homo eſt liberi arbitrii in ſuis electionibus. Vnde ad primam inſtantiam de opere meritorio dicendum, quod opus meritoriũ à non meritorio non diſtat in quid agere ſed in qualiter agere. Nihil enim eſt, quod vnus homo meritorie agat, & ex charitate, quod alius non poſſit abſque merito agere, aut velle. Et ideo hoc, quod homo nõ poteſt ſine gratia agere opera meritoria, nihil derogat perfectæ libertati, quia homo dicitur eſſe liberi arbitrii, ſecundum quod poteſt agere hoc, vel illud, nõ ſecundum quod poteſt ſic, vel ſic agere quia ſecundũ Philoſophum ille, qui nondum habet habitum virtutis, non habet in ſua poteſtate agere taliter, qualiter virtuoſus agit, niſi inquantum poteſt acquirere habitum virtutis. Gratiã autem, quæ opera meritoria facit, quamuis homo nõ poſſit libero arbitrio acquirere, poteſt tamen ſe ad gratiam habendam præparare, quæ ei à Deo non denegabitur, ſi fecerit quod in ſe eſt, & ideo non omnino eſt extra liberi arbitrii poteſtatem opera meritoria agere, quamuis ad hoc per ſe poteſtas lib. arbitrij non ſufficiat, eo quod modus, qui ad meritum requiritur, facultatem naturæ excedit, non autẽ modus, qui eſt in operibus ex virtutibus politicis: nullus autem diceret, propter hoc hominẽ non eſſe liberi arbitrii, quia non poteſt taliter, vel eligere qualiter Deus, vel Angelus & ſic patet ad ſecundam probationem. Ad tertiam dicendum, quod dicitur non eſſe in homine via eius quantum ad executiones electionum, in quibus homo impediri poteſt, velit, nolit. Electiones autem ipſæ ſunt in nobis ſuppoſito tamen diuino auxilio. Vt enim dicit Greg. Niſſenus in opere hominis duo eſt inuenire, ſcilicet electionem operum, & hæc ſemper in hominis poteſtate conſiſtit, & operum geſtionem ſeu executionẽ: & hæc non ſemper eſt in hominis poteſtate, ſed diuina prouidentia gubernante propoſitum hominis ad finem quandoque perducitur, quandoque vero non, & ideo homo non dicitur eſſe liber ſuarum actionũ q.24. de ver a.p. ad 2.

ſed liber ſuæ electinnis, quæ eſt iudicium de agendis & hoc ipſum nomen liberum arbitrium demonſtrat. Ad quartum dicendum, quod inſtrumentum dupliriter dicitur. Vno modo proprie, quando ſcilicet aliquid ita ab altero mouetur quod non confertur ei à mouente aliquod principium talis motus: ſicut ſerra mouetur a carpentario; & tale inſtrumentum non eſt capax libertatis. Alio modo dicitur inſtrumentum magis communiter, quidquid eſt mouens ab alio motum, ſiue ſit in ipſo principium ſui motus, ſiue non: & ſic ab inſtrumento non oportet, quod omnino excludatur ratio libertatis, quia poteſt aliquid eſſe ab alio motum, quod tamen ſe ipſum mouet, & ita eſt de voluntate humana.

p. p. ad 5. Ad quartum dicendum, quod qualitas hominis eſt duplex. Vna naturalis, & alia ſuperueniens Naturalis autem qualitas accipi poteſt, vel circa partem intellectiuam, vel circa corpus, & virtutes corpori annexas, ex eo igitur, quod homo eſt aliqualis qualitate naturali, quæ attenditur ſecundum intellectiuam partem, naturaliter homo appetit vltimum finem, ſcilicet beatitudinem; qui quidem appetitus naturalis eſt, & non ſubiacet libero arbitrio: ex parte vero corporis, & virtutum corpori annexarum, poteſt eſſe homo aliqualis complexionis, vel talis diſpoſitionis ex quacunque impreſſione corporearum cauſarum, quæ non poſſunt in intellectiuam partē imprimere, eo quod non eſt alicuius corporis actus. Igitur qualis vnuſquiſque eſt ſecundum corpoream qualitatem, talis finis videtur ei: quia ex huiuſmodi diſpoſitione homo inclinatur ad eligendum aliquid, vel repudiandum, ſed iſtæ inclinationes ſubiacent iudicio rationis, cui obedit inferior appetitus: Vnde per hæc libertati arbitrij non præiudicatur Qualitates autem ſuperuenientes ſunt ſicut habitus, & paſſiones, ſecundum quas aliquis magis inclinatur in vnū, quam in alterum, tamen iſtæ etiam inclinationes ſubiacent iudicio rationis, & huiuſmodi etiam qualitates ei ſubiacent, inquantum in nobis eſt tales qualitates acquirere, vel cauſaliter, vel diſpoſitione, vel a nobis excludere, & ſic nihil eſt, quod libertati arbitrii repugnet.

p. 1. q. 13. a. 6. ad p. Ad quintum dicendum, quod non ſemper ex principiis ex neceſſitate procedit concluſio, ſed tunc ſolum, quando principia non poſſunt eſſe vera, ſi concluſio non ſit vera. & ſimiliter non oportet, quod ſēper ex fine inſit homini neceſſitas ad eligendum ea, quæ ſunt ad finem; quia non omne, quod eſt ad finem tale eſt, quod ſine eo finis haberi non poſſit, aut ſi tale ſit, non ſemper ſub tali ratione conſideratur.

q. 24. de ver. a. p. ad 9. Ad ſextum dicendum, quod, quando ad finem non poteſt perueniri, niſi vna via; tunc eadem ratio eſt volendi finem, & ea, quæ ſunt ad finem, ſed ita non eſt in propoſito, nam multis viis perueniri poteſt ad beatitudinem, & ideo licet homo ex neceſſitate velit beatitudinem, nihil tamen eorum, quæ ab beatitudinem ducunt, ex neceſſitate vult.

p. 2. ad 2. Ad ſeptimum dicendum, quod ſententiæ ſiue iudicium rationis de rebus agendis eſt circa contingentia, quæ à nobis fieri poſſunt, in quibus concluſiones non ex neceſſitate ſequuntur ex principiis neceſſariis abſoluta neceſſitate, ſed neceſſariis ſolum ex conditione, vt ſi currit, mouetur.

q. 24. de ver. ad 17. Vel dic, quod iudicium, cui tribuitur libertas, eſt iudicium electionis, non autem iudicium, quo ſententiat homo de concluſionibus in ſcientiis ſpeculatiuis, nam ipſa electio eſt quaſi quædam ſcientia de præconſiliatis.

p. 2. ad 3. Ad octauum dicendum, quod nihil prohibet, ſi aliqua duo æqualia proponantur ſecundum vnam conſiderationem, quin circa alterum conſideretur aliqua conditio, per quam emineat, & magis flectatur voluntas in ipſum, quam in aliud.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liberum arbitrium ſit in brutis.

Videtur quod liberum arbitrium ſit etiam in brutis. Secundum hoc enim dicimur eſſe liberi arbitrii, quod actus noſtri ſunt voluntarii, ſed voluntario & pueri, & bruta communicant, ſecundum Philoſophum in 3. Ethic ergo liberum arbitrium eſt in brutis. q. 24. de ver. a. 2. arg. p.

2 Præterea ſecundum Philoſophū in 8. phyſic. in omni eo, quod mouet ſeipſum, eſt moueri, & non moueri; ſed bruta mouent ſeipſa. ergo in eis eſt moueri, & non moueri, ſed hoc dicimur eſſe liberi arbitrij, quod in nobis eſt agere aliquid, vt patet per Greg. Niſſ. & Dam. ergo in brutis eſt liberum arbitrium. arg. 2.

3 Præterea liberum arbitrium duo importat, ſcilicet iudicium, & libertatem, quorum vtrumque eſt inuenire in brutis, habent enim aliquod iudicium de agendis, quod patet ex hoc, quod vnum proſequuntur, & aliud fugiunt, habent etiam libertatem, cum poſſint mouere, & moueri, ergo in eis eſt liberum arbitrium. arg. 3.

4 Præterea illud dicitur eſſe liberum, quod non eſt obligatum alicui: ſed anima bruti non eſt obligata ad alterum oppoſitorum, quia potentia ipſius non eſt determinata ad vnum, ſicut potentiæ rerum naturalium, quæ ſemper idem faciunt, ergo anima bruti habet liberum arbitrium. arg. 5.

5 Præterea pœna non debetur niſi ei, qui habet liberum arbitrium, ſed in veteri lege frequenter inuenitur pœna inflicta brutis, ſicut Exod. 19. patet de beſtia tangente montem, & 21. de boue cornupeta, ergo bruta videntur eſſe liberi arbitrii. arg. 6.

6 Præterea hoc eſt ſignum, quod homo eſt liberi arbitrij, vt ſancti dicunt, quia præceptis ad bonum inſtigatur, & à malo retrahitur, videmus autem bruta allici beneficiis & moueri præceptis, aut terreri minis ad aliquid agendum, vel dimittendum, ergo idem quod prius. arg. 7.

7 Præterea diuinum præceptum non datur niſi habenti liberum arbitrium; ſed diuinum præceptum datur bruto Vnde Ionæ 3. ſecundum aliam litteram dicitur, quod præcepit dominus vermi, & percuſſit ederam, ergo bruta habent liberum arbitrium. arg. 8.

Sed contra eſt hoc videtur homo eſſe ad imaginem Dei, quod eſt liberi arbitrij, vt dicunt Damaſc. & Bern. ſed bruta non ſunt ad imaginem Dei, ergo non ſunt liberi arbitrij. arg. p. ſed contra

2 Præterea omne, quod eſt liberi arbitrij, agit, & non ſolum agitur, ſed bruta non agunt, ſed aguntur, vt dicit Dam. in 2. lib. ergo bruta non ſunt liberi arbitrij. arg. 2.

Reſpondeo dicendū, quod bruta nullo modo ſunt liberi arbitrii. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod cum ad operationem noſtram tria concurrant, ſcilicet cognitio, appetitus, & ipſa operatio, tota ratio libertatis ex modo cognitionis dependet. Appetitus enim cognitionem ſequitur, cum appetitus non ſit niſi boni, quod ſibi per vim cognitiuam proponitur: & quod quandoque appetitus videatur cognitionem non ſequi, hoc ideo eſt quia non circa idem accipitur appetitus, & cognitionis iudicium, eſt enim appetitus de particulari operabili, iudicium vero rationis quandoque eſt de aliquo vniuerſali, quod eſt quandoque contrarium appetitui. Sed iudiciū de hoc q. 24. de ver. a. 2. c.

particulari operabili, vt nunc, nunquam poteſt eſſe contrarium appetitui. Qui etiam vult fornicari, quãuis ſciat in vniuerſali, fornicationem malum eſſe, tamen iudicat ſibi, vt tunc fornicationis actum bonum eſſe, & ſub ſpecie boni ipſum eligit. Nullus enim intendens ad malũ operatur, vt Dionyſius dicit. Appetitum autem, ſi non ſit aliquid prohibens, ſequitur motus, vel operatio: & ideo ſi iudicium cognitiuæ non ſit in poteſtate alicuius, ſed ſit aliunde determinatum, nec appetitus erit in poteſtate eius, & per conſequens nec motus, vel operatio abſolute. Iudicium autem eſt in poteſtate iudicantis, ſecundum quod poteſt de ſuo iudicio iudicare; De eo enim, quod eſt in noſtra poteſtate, poſſumus iudicare, Iudicare autem de ſuo iudicio ſolius rationis eſt, quæ ſuper actum ſuum reflectitur, & cognoſcit habitudines rerum, de quibus iudicat, & per quas iudicat: vnde totius libertatis radix eſt in ratione conſtituta. Vnde ſecundum quod aliquid ſe habet ad rationem, & ſic ſe habet ad liberum arbitrium; Ratio autem plene, & perfecte inuenitur ſolum in homine: vnde in eo ſolum liberum arbitrium plenariè inuenitur. Bruta autem habent aliquam ſimilitudinem rationis, inquantum participant quandam prudentiam naturalem, ſecundum quod natura inferior attingit aliqualiter ad id, quod eſt naturæ ſuperioris, quæ quidem ſimilitudo eſt ſecundum quod habent iudicium ordinatum de aliquibus. Sed hoc iudicium eſt eis ex naturali æſtimatione, non ex aliqua collatione, cum rationem ſui iudicij ignorent, propter quod huiuſmodi iudicium non ſe extendit ad omnia, ſicut iudicium rationis, ſed ad quædam determinata, & ſimiliter in eis eſt quædam ſimilitudo liberi arbitrij, inquantum poſſunt agere, vel non agere vnum, & idem ſecundum ſuum iudicium, vt ſic ſit in eis quaſi quædam conditionata libertas: poſſunt enim agere, ſi iudicant agendum eſſe, vel non agere, ſi non iudicant. ſed quia iudicium eorum eſt determinatum ad vnum, per conſequens & appetitus, & actio ad vnum determinatur: vnde ſecundum Aug. 11. ſuper Gen. ad litt. mouentur viſis, & ſecundum Damaſc. aguntur paſſionibus: quia ſcilicet naturaliter de tali viſo, & de tali paſſione ſic iudicant. vnde neceſſe habent ab ipſa viſione alicuius rei, vel à paſſione inſurgente moueri ad fugiendum, vel proſequendum, ſicut ouis viſo lupo neceſſe habet timere & fugere, & canis inſurgente paſſione iræ neceſſe habet latrare, & proſequi ad nocendum. ſed homo non neceſſario mouetur ab his, quæ ſibi occurrunt, vel à paſſionibus inſurgentibus, quia poteſt ea accipere, vel refugere, & ideo homo eſt liberi arbitrij, non autem bruta.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod voluntarium ponitur a Philoſopho in brutis non ſecundum quod conuenit cum voluntate, ſed ſecundum quod opponitur violento, vt ſic dicatur voluntarium eſſe in brutis, vel pueris, quia ſua ſponte aliquid faciunt, non propter vſum liberæ electionis.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod potentia motiua brutorum ſecundum ſe conſiderata non magis inclinatur ad vnum oppoſitorum quam ad alterum: & ſic dicitur, quod poſſunt moueri, & non moueri, ſed iudicium, quo applicatur potentia motiua ad alterum oppoſitorum eſt determinatum, & ſic non ſunt lib. arbitrij.

ad 4. Ad tertium dicendum, quod quamuis in brutis ſit quædam indifferentia actionum, tamen non poteſt proprie dici, quod ſit in eis libertas actionum, ſiue agendi, ſiue non agendi; tum quia actiones cum per corpus exerceantur, cogi poſſunt, vel prohiberi non ſolum in brutis, ſed etiam in hominibus: Vnde nec ipſe homo dicitur liber actionis ſuæ; tum etiam quia, quamuis ſit indifferentia ad agere, & non agere in bruto, conſiderata ipſa actione ſecundum ſeipſam, tamen conſiderato ordine eius ad iudicium, à quo prouenit, quod eſt determinatum ad vnum, etiam ad ipſas actiones obligatio quædam deriuatur, vt non poſſit in eis inueniri ratio libertatis abſolute. Tamen dato, quod in eis eſſet libertas aliqua, & iudicium aliquod, non tamen ſequeretur, quod ineſſet libertas iudicij, cum iudicium eorum ſit naturaliter determinatum ad vnum.

Ad quartum dicendum, quod quamuis potentia motiua in brutis non ſit determinata ad vnum: tamen iudicium eorum de agendis eſt determinatum ad vnum, vt dictum eſt. ad 5.

Ad quintum dicendum, quod cum bruta ſint facta in obſequium hominis, ſecundum hoc de brutis diſponimur, quod hominibus expedit, propter quos facta ſunt: puniuntur ergo bruta lege diuina non propter hoc, quod ipſa peccent, ſed propter hoc, quod ex eorum pœna homines puniantur in eorum poſſeſſione, vel terreantur ex ipſa pœnæ acerbitate, vel etiam inſtruantur ex myſterij ſignificatione. ad 6.

Ad ſextum dicendum, quod tam homines, quam bruta beneficijs inducuntur & flagellis prohibentur, vel præceptis, & prohibitionibus. ſed diuerſimode, quia in poteſtate hominum eſt, vt eiſdem rebus ſimiliter repræſentatis, ſiue ſint præcepta, & prohibitiones, ſiue ſint beneficia, & flagella eligant, vel fugiant iudicio rationis. Sed in brutis eſt iudicium naturale determinatum ad hoc, quod id, quod vno modo proponitur, vel occurit, eodem modo accipiatur, vel fugiatur. Contingit autem ex memoria præteritorum beneficiorum, vel flagellorum, vt bruta aliquid apprehendant quaſi amicum, & proſequendum, vel ſperandum, & aliquid quaſi inimicum, & fugiendum, vel timendum: & ideo poſt flagella ex paſſione timoris, quæ inde eis inſurgit, inducuntur ad obediendum nutui inſtructoris. Nec eſt neceſſarium huiuſmodi brutis fieri propter libertatem arbitrij, ſed propter indifferentiam actionum. ad. 7.

Ad ſeptimum dicendum, quod ſecundum Aug. ſuper Geneſ. ad litt. præceptum diuinum brutis factum non ita factum eſſe credendum eſt, vt vox aliqua iuſſionis de nube facta ſit eis aliquibus verbis, quæ rationales animæ audientes intelligere, atque obedire ſolent. Non enim hoc acceperunt, vt poſſint, beſtiæ, vel aues. In ſuo tamen genere obtemperant Deo, non rationalis voluntatis arbitrio. Sed ſicut ille mouet omnia temporibus opportunis, non ipſe temporaliter motus, mouentur bruta temporaliter, vt iuſſu eius. ad. 8.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum liberum arbitrium ſit potentia, vel non.

VIdetur quod liberum arbitrium non ſit potentia. Dicit enim Aug. quod lib. arbitrium eſt facultas voluntatis, & rationis. Facultas autem nominat facilitatem poteſtatis, quæ eſt ex habitu, quia ſecundum eundem Aug. habitus eſt, quo facile quis agere poteſt, ergo liberum arbitrium non eſt potentia, ſed habitus. p.p.q 83.a.2 arg 2.q 24. de ver.a. 4. arg. p.

4 Præterea dicit D. Bern. quod liberum arbitrium eſt habitus animi liber ſui, ergo liberum arbitrium non eſt potentia, ſed habitus. p.p.arg a.q. de ver.arg p

3 Præterea liberum arbitrium nihil eſt aliud, p.p.arg p.

p p ar p.g. quam liberum iudiciom. Iudicium autem non nominat potentiam, ſed actum, ergo liberum arbitrium non eſt potentia.

p p.arg 2 q 2 ſ. de ver. arg.6. 4 Præterea nulla potentia naturalis tollitor per peccatum: Sed liberum arbitrium tollitur per peccatum. Auguſt. enim dicit, quod humo male vtens libero arbitrio, & ſe perdidit, & ipſum, ergo liberum arbitrium non eſt potentia.

q de ver. arg 4. 5 Præterea ſecundum Philoſophum 2.eth. habitus ſunt ſecundum quos nos aliqualiter agimus; Sed liberum arbitrium non ſolum nominat, id quo agimus, ſed etiam id quo aliqaaliter agimus, ſcilicet libere, ergo liberum arbitrium nominat habitum.

p p arg. ſed contra q de ver arg. ſed contra. Sed contra ſecundum Philoſophum. 2. eth. tria ſunt in anima, potentia, habitus, & paſſio; liberum autem arbitrium non eſt paſſio, cum ſit in ſuperiori parte animæ; paſſio autem, & paſſibilis qualitas ſunt ſolum circa partem animæ ſenſitiuam. Similiter non eſt habitus, cum ſit ſubiectum gratiæ, habet enim ſe ad gratiam, vt dicit Auguſt. vt equus ad ſeſſorem, habitus vero non poteſt alterius eſſe ſubiectum, ergo relinquitur, quod liberum arbitrium ſit potentia.

q de ver arg 2 ſed cõtra. 2 Præterea hoc videtur inter habitum, & potentiam diſtare, quod potentia, quæ ſe ad oppoſita habet, per habitum determinatur ad vnum; ſed liberum arbitrium nominat aliqoid ad oppoſita ſe habens, nullo modo determinatum ad vnum, ergo liberum arbitrium eſt potentia.

p.p.c. Reſpondeo dicendum, quod quamuis liberum arbitrium nominet queodam actum, ſecundum propriam ſignificationem vocabuli, ſecundum tamen communem vſum loquendi, liberum arbitrium dicimus id, quod eſt huius actus principium, ſcilicet, quo homo libere iudicat. Principium autem actus in nobis eſt & potentia & habitus. Dicimur enim aliquid cognoſcere & per ſcientiam, & per intellectiuam potentiam oportet ergo quod liberum arbitrium vel ſit potentia, vel habitus, vel ſit potentia cum aliquo habitu. Quod autem non ſit habitus, neque poteotia cum habitu, manifeſte apparet ex duobus. Primo quidem, quia ſi eſt habitus, oportet quod ſit habitus naturalis. Hoc enim eſt naturale homini, quod ſit liberi arbitrij. Nullus autem habitus naturalis adeſt nobis ad ea, quæ ſobſunt libero arbitrio, quia ad ea, reſpectu quorum habemus habitus naturales, naturaliter inclinamur, ſicut ad aſſentiendum primis principijs. Ea autem, ad quæ naturaliter inclinamur, non ſubſunt libero arbitrio ſicut patet de appetitu beatitudinis. Vnde contra propriam rationem liberi arbitrij eſt, quod ſit habitus naturalis. Contra natoralitatem autem eius eſt, quod ſit habitus non naturalis. Et ſic relinquitur, quod nullo modo ſit habitus. Secuodo hoc apparet, quia habitus dicuntur, ſecundum quos nos habemos ad paſſiones, vel ad actus bene, vel male, vt dicitur in 2. eth c.6. Nam per temperantiam bene nos habemus ad concupiſcentias, per intemperantiam autem male; per ſcientiam etiam bene nos habemus ad actum intellectus, dum verum cognoſcimus: per habitum vero contrarium, male: liberum autem arbitrium indifferenter ſe habet ad bene eligendum, vel male. Vnde impoſſibile eſt, quod liberum arbitrium ſit habitus. Relinquitur ergo quod ſit potentia.

q de ver. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod aliqoid dicitur eſſe facile dupliciter. Vno modo propter remotionem impedimentorom, Alio modo propter appoſitionem adiutorij. Facilitas igitur pertinens ad habitum eſt per adiutorij appoſitionem: nam habitus inclinat potentiam ad actum, hanc autem facilitatem non nominat liberum arbitrium, eo quod quantum eſt de ſe non inclinatur magis ad vnom, quam ad aliud, ſed nominat facilitatem, quæ eſt per remotionem impedimenti, eo quod liberum arbitrium non impeditur aliquo cogente à propria operatione; & ideo Aug. proprie liberum arbitrium facultatem nominauit non facilitatem, quia facoltas hoc importare videtur, vt aliquid ſit in poteſtate facultatem habentis. Vel dic, quod facultas nominat quandoque poteſtatem expeditam ad operandum, & ſic facultas ponitur in definitione liberi arbitrij. p p ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod Bern. accipit habitum, non ſecundum quod diuiditur contra potentiam, ſed ſecundum quod ſignificat habitudinem quandam, qua aliquo modo ſe aliquis habet ad actũ, quod qoidem eſt tam per potentiam, quam per habitum, nam per potentiam homo ſe habet, vt potens operari. per habitum autem, vt aptus ad operandum bene, vel male: vnde ſumit habitum improprie pro quacunque facilitate. p.p. ad 2. q de ver. ad 9.

Ad tertium dicendum, quod conſuetum eſt potentiam ſignificare nomine actus, & ſic per hunc actum, qui eſt liberum iudicium, nominatur potentia, quæ eſt huius actus principium: alioquin, ſi liberum arbitrium nominaret actum, non ſemper maneret in homine. P P. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod homo peccando liberum arbitrium dicitur perdidiſſe, non quantum ad naturalem libertatem, quæ eſt à coactione, ſed quantum ad libertatem, quæ eſt à culpa. Vel dic, quod homo male vtendo libero arbitrio non totaliter ipſum perdidit, ſed quantum ad aliquid, quia ſcilicet poſt peccatum non poteſt eſſe ſine peccato, ſicut poterat ante peccatum. P P ad 4. q. 24 de ver. ad 6.

Ad quintum dicendum, quod in actu duplex modus poteſt conſiderari, Vnus, qoi pertinet ad rationem habitus, ſicut cum beoe, vel male aliquid agitur. Alius, qui pertinet ad rationem potentiæ, ſicut cognoſcere immaterialiter conuenit intellectui ex ipſa natura potentiæ, modus igitur importatus in hoc, quod dico, libere iudicare, non pertinet ad aliquem habitum ſuperadditum, ſed ad ipſam potentiæ rationem. q. de ver. ad 4.

ARTICVLVS IX.

Vtrum liberum arbitrium ſit potentia appetitiua.

Videtur quod liberum arbitrium non ſit potentia appetitioa, ſed cognoſcitiua. Dicit enim Damaſc. lib 2. de fid. orthod c.7. quod cum rationali confeſtim comitatur liberum arbitrum: ſed ratio eſt potentia cognoſcitiua, ergo liberum arbitrium eſt potentia cognoſcitiua. p.p.q 83 21 arg p.

2 Præterea liberum arbitrium dicitur quaſi liberum iudicium: ſed iudicare eſt actus potentiæ cognoſcitioæ, ergo liberum arbitrium eſt potentia cognoſcitiua. arg. 2.

3 Præterea ad liberum arbitrium præcipue pertinet electio, ſed electio videtur ad cognitionem pertinere, qoia electio videtur quandam comparationem vnius ad alterum importare, quod eſt proprium cognoſcitiuæ virtutis, ergo liberum arbitrium eſt potentia cognoſcitiua. arg. 3.

Sed contra eſt. quod Philoſophus dicit in 3. Eth. cap. 2 quod electio eſt deſideriom eorom, quæ ſunt in nobis. Sed deſiderium eſt actus appetitiuæ virtutis, ergo & electio: liberum autem arbitrium eſt ſecundum quod eligimus, ergo liberum arbitrium eſt virtus appetitiua. arg. ſed contra.

n c. Reſpondeo dicendum, quod proprium liberi arbitrij eſt electio, ex hoc enim dicimur liberi arbitrij, quod poſſumus vnum recipere alio recuſato, quod eſt eligere, & ideo naturam liberi arbitrij ex electione cõſiderare oportet. Ad electionem autẽ concurrit aliquid ex parte cognitiuæ virtutis, & aliquid ex parte appetitiuæ, ex parte autẽ cognitiuæ requiritur cõſiliũ, per quod deiudicatur quid ſit alteri præferendum: ex parte autem appetitiuæ requiritur, quod appetendo acceptetur, quod per conſilium dijudicatur, & ideo Ariſt. in 6. Eth. c. 2. ſub dubio relinquit, vtrum principalius pertineat electio ad vim appetitiuam, vel ad vim cognitiuam: dicit enim, quod electio, vel eſt appetitus intellectiuus, vel intellectus appetitiuus. Sed in 3. Eth. c. 1. in hoc magis declinat, quod ſit appetitus intellectiuus, nominans electionem deſiderium conſiliabile; & huius ratio eſt, quia proprium obiectum electionis eſt illud, quod eſt ad finem: hoc autem inquantum huiuſmodi habet rationem boni, quod dicitur vtile. Vnde, cum bonum inquantum huiuſmodi, ſit obiectum appetitus, ſequitur, quod electio ſit principaliter actus appetitiuæ virtutis, & ſic liberum arbitrium eſt appetitiua potentia.

p.p.ad.p. Ad primum ergo dicendum, quod potentiæ appetitiuæ concomitantur apprehenſiuas, & ſecundum hoc dicit Damaſc. quod cum rationali confeſtim concomitatur liberum arbitrium.

p.p.ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod iudicium eſt quaſi concluſio, & determinatio conſilij. Determinatur autem conſilium primo quidem per ſententiam rationis, & ſecundo per acceptationem appetitus. Vnde Philoſophus dicit in 3. Eth. lib. 3. c. 3. quod ex conſiliatis iudicantes deſideramus ſecundum conſilium.

p.p.ad 3. Ad tertium dicendum, quod iſta collatio, quæ importatur in nomine electionis, pertinet ad conſilium præcedens, quod eſt rationis. Appetitiua enim, quamuis non ſit collatiua, tamen inquantum à vi cognitiua conferente mouetur, habet quandam collationis ſimilitudinem, dum vnum alteri præoptat.

ARTICVLVS X.

Vtrum liberum arbitrium ſit voluntas, vel alia potentia diſtincta à voluntate.

p.p.q.83.a.4 arg.p. VIdetur quod liberum arbitrium ſit alia potentia à voluntate. Dicit enim Damaſc. lib. 2. c. 22. quod aliud eſt Theliſis, aliud Buliſis; Theliſis autem eſt voluntas, Buliſis autem videtur liberum arbitrium, quia Buliſis ſecundum ipſum eſt voluntas, quæ eſt circa aliquid, quaſi vnius per comparationem ad alterum. ergo videtur, quod liberum arbitrium ſit alia potentia à voluntate.

arg. 2. 2 Præterea potentiæ cognoſcuntur per actus: ſed eligere, quod eſt actus liberi arbitrij, eſt aliud quam velle, quod eſt actus voluntatis, vt patet per Philoſophum 3. Eth. cap. 2. ergo lib. arbitrium eſt alia potentia à voluntate.

arg. 3. 3 Præterea voluntas eſt appetitus intellectiuus, ſed ex parte intellectus ſunt duæ potentiæ, ſcilicet agens, & poſſibilis, ergo etiam ex parte appetitus intellectiui debet eſſe aliqua potentia præter voluntatem, & hæc non videtur eſſe niſi liberum arbitrium; ergo liberum arbitrium eſt alia potentia præter voluntatem.

p.p. arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod Damaſc. dicit in 3. lib. c. 14. quod liberum arbitrium nihil aliud eſt, quam voluntas.

q. 24. de ver. a. 6 arg. 2. ſed contra. 2 Præterea Philoſophus dicit in 3. Eth. quod electio eſt appetitus præconſiliati, electio autem eſt actus liberi arbitrii, ergo lib. arbitrium eſt potentia appetitiua, ſed non eſt appetitus inferior, qui diuiditur per iraſcibilem, & concupiſcibilem, ſic enim bruta haberent liberum arbitrium, ergo eſt appetitus ſuperior, & hic eſt voluntas ſecundum Philoſophum in 3. de ani. ergo liberum arbitrium eſt voluntas.

Reſpondeo dicendum, quod potentias appetitiuas oportet eſſe proportionatas potentiis apprehenſiuis: ſicut autem ex parte apprehenſionis intellectiuæ ſe habent intellectus, & ratio: ita ex parte appetitus intellectiui ſe habent voluntas, & liberum arbitrium: quod nihil aliud eſt quam vis electiua, & hoc patet ex habitudine, & obiectorum, & actuum. Nam intelligere importat ſimplicem acceptionem alicuius rei. Vnde intelligi dicuntur proprie principia, quæ ſine collatione per ſe ipſa cognoſcuntur. Ratiocinari autẽ proprie eſt deuenire ex vno in cognitionem alterius. Vnde proprie de concluſionibus ratiocinamur, quæ ex principiis innoteſcunt. Similiter ex parte appetitus velle importat ſimplicem appetitum alicuius rei. Vnde voluntas dicitur eſſe de fine, qui propter ſe appetitur, eligere autem eſt appetere aliquid propter alterum conſequendum: vnde proprie eſt eorum, quæ ſunt ad finem: Sicut autem ſe habet in cognitiuis principium ad concluſionem, cui propter principia aſſentimur, ita in appetitiuis ſe habet finis ad ea, quæ ſunt ad finem, quæ propter finem appetuntur. Vnde manifeſtum eſt, quod ſicut ſe habet intellectus ad rationem, ita ſe habet voluntas ad vim electiuam, id eſt ad liberum arbitrium: oſtenſum autem eſt ſupra, quod eiuſdem potentiæ eſt intelligere, & ratiocinari, ſicut eiuſdem virtutis eſt quieſcere, & moueri. Vnde eiuſdem etiam potentiæ eſt velle, & eligere, & propter hoc voluntas, & liberum arbitrium non ſunt duæ potentiæ, ſed vna.

p.d.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod Buliſis diſtinguitur a Theliſi, non propter diuerſitatem potentiarum, ſed propter differentiam actuum.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod electio & voluntas id eſt ipſum velle ſunt diuerſi actus, ſed tamen pertinent ad eandem potentiam, ſicut etiam intelligere, & ratiocinari, vt dictum eſt.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod intellectus comparatur ad voluntatem, vt mouens: & ideo non oportet in voluntate diſtinguere agens, & poſſibile.

QVÆSTIO XCIV.

De potentia intellectiua.

Deinde conſiderandum eſt de potentia intellectiua.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR Octo.

Primo vtrum intellectus ſit potentia animæ, vel eius eſſentia.
2 *Vtrum intellectus ſit potentia paſſiua.*
3 *Vtrum neceſſe ſit ponere intellectum agentem.*
4 *Vtrum intellectus agens ſit aliquid animæ.*
5 *Vtrum intellectus agens ſit vnus omnium.*
6 *Vtrum ratio ſuperior, & inferior ſint diuerſæ potentiæ.*
7 *Vtrum intellectus practicus, & ſpeculatiuus ſint diuerſæ potentiæ.*

8 *Vtrum intellectus poſsibilis ſit vnus in omnibus hominibus.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intellectus ſit potentia animæ: vel eius eſſentia.

q. de ani. a. 12, arg. 14. VIdetur quod intellectus non ſit aliqua potentia animæ, ſed ſit ipſa eius eſſentia. Dicit enim Philoſophus in 2. de ani. quod anima eſt actus primus, ſicut ſcientia. Sed ſcientia eſt immediatum principium actus ſecundi, qui eſt conſiderare, ergo anima eſt immediatum principium conſiderationis; ſed anima eſt immediatum principium conſiderationis per intellectum, ergo intellectus eſt ipſa eſſentia animæ rationalis, & ſic non erit intellectus potentia animæ.

arg. 5. 2 Præterea nullum accidens excedit ſuum ſubiectum; ſed intellectus excedit animã rationalem; non enim ſe ſolam intelligit anima, ſed etiam alia, ergo intellectus non eſt accidens animæ rationalis, ſed eius ſubſtantia.

arg 10. 3 Præterea idem eſt principium eſſendi, & operandi: ſed anima rationalis eſt principium eſſendi ſecundum ſeipſam, quia ſecundum ſuam eſſentiam eſt forma; ergo ſua eſſentia eſt principium operandi: eſt autem principium intelligendi per intellectum, ergo intellectus eſt eſſentia animæ.

p. p. q. 79. a. 1. p. arg. 4. 4 Præterea ex hoc conuenit alicui ſubſtantiæ, quod ſit intellectiua, quia eſt immaterialis; Sed anima eſt immaterialis per ſuam eſſentiam, ergo videtur, quod anima per ſuam eſſentiam ſit intellectiua.

p. p. arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod Philoſophus ponit intellectiuam potentiam animæ, vt patet in 2. de ani. t. 27.

p. p. c. Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere ſecundum præmiſſa, quod intellectus ſit aliqua potentia animæ, & non ipſa eſſentia animæ. Tunc enim ſolum immediatum principium operationis eſt ipſa eſſentia rei operantis, quando ipſa operatio eſt eius eſſe. Sicut enim potentia ſe habet ad operationem vt ſuum actum, ita ſe habet eſſentia ad eſſe. In ſolo Deo autem idem eſt intelligere, quod ſuum eſſe. Vnde in ſolo Deo intellectus eſt eius eſſentia; in alijs autem creaturis intellectualibus intellectus eſt quædam potentia intelligentis.

q. de ani. ad 14. Ad primum ergo dicendum, quod ſimilitudo inter animam, & ſcientiam attenditur, quod vtraque eſt actus primus, non autem quantum ad omnia. Vnde non oportet, quod anima ſit immediatum principium operationum, ſicut ſcientia.

ad 5. Ad ſecundum dicendum, quod accidens non excedit ſuum ſubiectum in eſſendo, excedit tamen in agendo. Calor enim ignis exteriora calefacit, & ſecundum hoc potentiæ animæ excedunt ipſam, inquantum anima intelligit, & diligit non ſolum ſe; ſed etiam alia.

ad 10. Ad tertium dicendum, quod anima eſt principium operandi, ſed primum, non proximum: operantur enim potentiæ virtute animæ: ſicut & qualitates elementorum in virtute formarum ſubſtantialium.

p. p. ad 4. Ad quartum dicendum, quod ipſa immaterialitas ſubſtantiæ intelligentis creatæ non eſt eius intellectus, ſed ex immaterialitate habet virtutem ad intelligendum. Vnde non oportet, quod intellectus ſit ſubſtantia animæ, Sed eius virtus, & potentia.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus ſit potentia paſſiua.

VIdetur quod intellectus ſit potentia paſſiua. Patitur enim vnumquodque ſecundum materiam, & agit ratione formæ, ſed virtus intellectiua conſequitur immaterialitatem ſubſtantiæ intelligentis, ergo videtur, quod intellectus non ſit potentia paſſiua. p. p. q. 79. a. 2. arg. p.

2 Præterea potentia intellectiua eſt incorruptibilis, vt ſupra dictum eſt; Sed intellectus, ſi eſt paſſiuus, eſt corruptibilis, vt dictum eſt 3 de ani. t. 20. ergo potentia intellectiua non eſt paſſiua.

3 Præterea agens eſt nobilius patiente, vt dicit Ariſt. 3. de ani. t. 19. Potentiæ autem omnes vegetatiuæ partis ſunt actiuæ, quæ tamen ſunt infimæ inter potentias animæ, ergo multo magis potentiæ intellectiuæ, quæ ſunt ſupremæ, omnes ſunt actiuæ. arg. 3.

4 Præterea quod habet aliquam operationem, illud eſt actiuum, non paſſiuum. Sed intellectus habet aliquam operationem, puta intellectionem, ergo eſt potentia actiua. q. 16. de ver. a. p. arg. 3.

Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in 3. de ani. t. 12, quod intelligere eſt pati quoddam. p. p. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendũ, quod pati tripliciter dicitur. p. p. a. 2. c. Vno modo propriiſſime ſcilicet quãdo aliquid remouetur ab eo quod conuenit ſibi ſecundum naturam, aut ſecundum propriam inclinationem, ſicut cum aqua frigiditatem amittit per calefactionem: cũ homo ægrotat, aut ſanatur. Secundo modo minus proprie dicitur aliquis pati ex eo, quod aliquid ab ipſo abijcitur, ſiue ſit ei conueniens, ſiue non conueniens. Et ſecundum hoc dicitur pati non ſolum qui ægrotat, ſed etiam qui ſanatur: non ſolum qui triſtatur, ſed etiam qui lætatur, vel quocunque modo aliquis alteretur, vel moueatur. Tertio dicitur aliquis pati communiter, ex hoc ſolo, quod id quod eſt potentia ad aliquid, recipit illud, ad quod erat in potentia, abſque hoc, quod aliquid abijciatur. Secundum quem modum omne, quod exit de potentia in actũ, poteſt dici pati, etiam cum perficitur, & ſic intelligere noſtrum eſt pati. Quod quidem hac ratione apparet: Intellectus enim habet operationem circa ens in vniuerſali: Conſiderari ergo poteſt, vtrum intellectus ſit in actu, vel potentia ex hoc, quod conſideratur, quomodo intellectus ſe habeat ad ens vniuerſale. Inuenitur enim aliquis intellectus, qui ad ens vniuerſale ſe habet, ſicut actus totius entis: Talis eſt intellectus diuinus, quia eſt Dei eſſentia, in qua originaliter, & virtualiter totum ens præexiſtit, ſicut in prima cauſa: & ideo intellectus diuinus non eſt in potentia, ſed eſt actus purus. Nullus autem intellectus creatus poteſt ſe habere vt actus reſpectu totius entis vniuerſalis, quia ſic oporteret, quod eſſet ens infinitum. Vnde omnis intellectus creatus per hoc ipſum, quod eſt, non eſt actus omnium intelligibilium, ſed comparatur ad ipſa intelligibilia, ſicut potentia ad actum. Potentia autem dupliciter ſe habet ad actum, Eſt enim quædam potentia, quæ ſemper eſt perfecta per actum, ſicut dicimus de materia corporum cæleſtium. Quædam autem potentia eſt, quæ non ſemper eſt in actu, ſed de potentia procedit in actum, ſicut inuenitur in generabilibus, & corruptibilibus. Intellectus igitur angelicus ſemper eſt in actu ſuorum intelligibilium, propter propinquitatem ad primum intellectum, qui eſt actus purus. Intellectus autem humanus, qui eſt infimus in ordine intellectuum, & maxime remotus à perfectione

diuini intellectus, eſt in potentia reſpectu intelligibilium, & in principio eſt ſicut tabula raſa, in qua nihil eſt ſcriptum, vt Philoſophus dicit in 3. de ani. t. 14 quod manifeſtè apparet ex hoc, quod in principio ſumus intelligentes ſolum in potentia: poſtmodum autem efficimur intelligẽtes in actu. Sic igitur patet, quod intelligere noſtrum eſt quoddam pati ſecundum tertium modum paſſionis, & per conſequens intellectus eſt potentia paſſiua.

p.p.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod obiectio illa procedit de primo, & ſecundo modo paſſionis, qui ſunt proprij materiæ primæ. Tertius autem modus paſſionis eſt cuiuſcunque in potentia exiſtentis, quod in actum reducitur.

p.p.ad 2. Ad ſecundum dicendum quod intellectus paſſiuus ſecundum quoſdam dicitur appetitus ſenſitiuus, in quo ſunt animæ paſſiones, qui etiam in 1. Eth. c. vlt. dicitur rationalis per participationem, quia obedit rationi, ſecundum alios autem intellectus paſſiuus dicitur virtus cogitatiua, quæ nominatur ratio particularis, & vtroque modo paſſiuum accipi poteſt ſecundum primos duos modos paſſionis, inquantum talis intellectus ſic dictus eſt actus alicuius organi corporalis. Sed intellectus, qui eſt in potentia ad intelligibilia, (quem Ariſtoteles ob hoc nominat intellectum poſſibilem) non eſt paſſiuus niſi tertio modo: quia non eſt actus organi corporalis, & ideo eſt incorruptibilis.

p.p.ad 3. Ad tertium dicendum, quod agens eſt nobilius patiente, ſi ad idem actio, & paſſio referantur, non autem ſemper, ſi ad diuerſa. Intellectus autem eſt vis paſſiua reſpectu totius entis vniuerſalis. Vegetatiuum autem eſt actiuum reſpectu cuiuſdam entis particularis, ſcilicet corporis coniuncti. Vnde nihil prohibet huiuſmodi paſſiuum eſſe nobilius tali actiuo.

q.16. de ver. ar.9 ad 13. Ad quartum dicendum, quod non diſtinguitur potentia actiua à paſſiua ex hoc, quod habet operationem, quia cum cuiuſlibet potentiæ animæ tam actiuæ, quam paſſiuæ ſit operatio aliqua, quælibet potentia animæ eſſet actiua. Cognoſcitur autem earum diſtinctio per comparationem potentiæ ad obiectum. Si enim obiectum ſe habeat ad potentiam, vt patiens, & tranſmutatum, ſic erit potentia actiua: ſi autem è conuerſo ſe habeat, vt agens, & mouens, ſic erit potentia paſſiua; & inde eſt, quod omnes potentiæ animæ vegetabilis ſunt actiuæ, quia alimentum tranſmutatur per potentiã animæ tam in nutriendo, quam in generãdo: ſed potentiæ ſenſitiuæ omnes ſunt paſſiuæ, quia per ſenſibilia obiecta mouentur, & fiunt in actu. Circa intellectum vero, aliqua potentia eſt actiua, aliqua paſſiua, eo quod per intellectum intelligibile in potentia fit intelligibile actu, quod eſt intellectus agentis, & ſic intellectus agens eſt potentia actiua. Ipſum etiam intelligibile in actu facit intellectum in potentia eſſe intellectum in actu, & ſic intellectus poſſibilis erit potentia paſſiua.

ARTICVLVS III.

Vtrum neceſſe ſit ponere intellectum agentem.

q. de ani. a. 4. arg. p. VIdetur quod non ſit neceſſe ponere intellectum agentem. Quod enim poteſt per vnum fieri in natura, non fit per plura, ſed homo poteſt ſufficienter intelligere per vnum intellectum, ſcilicet poſſibilem: non ergo neceſſe eſt ponere intellectum agentem. mi. probatur, quia potentiæ, quæ radicantur in vna eſſentia animæ compatiuntur ad inuicem. Vnde ex motu facto in potentia ſenſitiua relinquitur aliquid in imaginatione: nam phantaſia eſt motus à ſenſu factus ſecundum actum, vt dicitur in 3. de ani. Si ergo intellectus poſſibilis eſt in anima noſtra, & non eſt ſubſtantia ſeparata, vt infra dicitur, oportet, quod ſit in eadem eſſentia animæ cum imaginatione, ergo motus imaginationis redundat in intellectum poſſibilem; & ita non eſt neceſſarium ponere intellectum agentem qui faciat phantaſmata intelligibilia a phantaſmatibus abſtracta.

2 Præterea tactus, & viſus ſunt diuerſæ potentiæ: contingit autem in cæco, quod ex motu relicto in imaginatione a ſenſu tactus, commoueatur imaginatio ad imaginandum aliquid, quod pertinet ad ſenſum viſus; & hoc ideo, quia viſus, & tactus radicantur in vna eſſentia animæ. Si igitur intellectus poſſibilis eſt quædam potentia animæ, pari ratione ex motu imaginationis reſultabit aliquid in intellectum poſſibilem, & ita non eſt neceſſarium ponere intellectum agentem. arg. 3.

3 Præterea intellectus agens ad hoc ponitur, quod intelligibilia in potentia faciat intelligibilia actu: fiunt autem aliqua intelligibilia actu per hoc, quod abſtrahuntur à materia, & materialibus conditionibus; ſed hoc poteſt fieri ſine intellectu agente, nam intellectus poſſibilis, cum ſit immaterialis, neceſſe eſt, quod immaterialiter recipiat, cum omne receptum ſit in recipiente per modum recipientis; nulla igitur eſt neceſſitas ponendi intellectum agentem. p.p.79.a.3. arg. 1.

4 Præterea ſicut ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, ita ſe habet intellectus ad intelligibilia. Sed quia ſenſus eſt in potentia ad ſenſibilia, non ponitur ſenſus agens, ſed ſenſus patiens tantum, ergo cum intellectus noſter ſit in potentia ad intelligibilia, videtur quod non debeat poni intellectus agens, ſed poſſibilis tantum. p.p. arg. p.

5 Si dicatur, quod in ſenſu etiam eſt aliquod agens, ſicut lumen, contra, lumen requiritur ad viſum, inquantum facit medium lucidum in actu, nam color ipſe ſecundum ſe eſt motiuus lucidi, ſed operatione intellectus non ponitur aliquod medium, quod neceſſe ſit fieri in actu, ergo non eſt neceſſarium ponere intellectum agentem. p.d. arg. 2.

6 Præterea ad hoc, quod aliquid, quod eſt in potentia, reducatur in actum in rebus naturalibus, ſufficit id, quod eſt in actu eiuſdem generis, ſicut ex materia, quæ eſt potentia ignis, fit actu ignis per ignem, qui eſt in actu. Ad hoc igitur, quod intellectus, qui in nobis eſt in potentia, fiat in actu, non requiritur niſi intellectus in actu, vel ipſamet intellectualitas; ſicut quando ex cognitione principiorum venimus in cognitionem concluſionum, vel alterius: ſicut cum aliquis addiſcit à magiſtro. Non eſt igitur neceſſarium ponere intellectum agentem. q. de ani. a. 4. arg. 6.

7 Præterea actus intellectus eſt intelligere, ſi igitur eſt duplex intellectus, ſcilicet agens, & poſſibilis, erit vnius hominis duplex intelligere, quod videtur inconueniens. q. de ani. arg. 8.

Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in 3. de ani. t. 7. quod ſicut in omni natura, ita & in anima eſt aliquid, quo eſt anima fieri, & aliquid, quod eſt omnia facere, ergo eſt ponere intellectum agentem. p.p. arg. ſed contra q. de an. ar. ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt ponere intellectum agentem. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod, cum intellectus poſſibilis ſit in potentia ad intelligibilia, neceſſe eſt, quod intelligibilia moueant intellectum poſſibilem: quod autem non eſt, non poteſt aliquid mouere. Intelligibile autem per intellectum poſſibilem non eſt aliquid in p.p. c. 9. de anima c.

rerum natura exiſtens, vt intelligibile eſt. Intelligit enim intellectus poſſibilis noſter aliquid, quaſi vnum in multis, & de multis. Tale autem eſſe non inuenitur in rerum natura ſubſtens, vt Ariſt. probat in 7. metaph. oportet igitur, ſi intellectus poſſibilis debet moueri ab intelligibili, quod huiuſmodi intelligibile per intellectum fiat, & cum non poſſit eſſe id, quod eſt in potentia ad aliquid factum ipſius, oportet ponere præter intellectum poſſibilem intellectum agentem, qui faciat intelligibilia in actu, quæ moueant intellectum poſſibilem. Facit autem ea per abſtractionem a materia, & a materialibus conditionibus, quæ ſunt principia indiuiduationis. Cum enim natura ſpeciei, quantum ad id, quod per ſe ad ſpeciem pertinet, non habeat vnde multiplicetur in diuerſis, ſed indiuiduantia principia ſint præter rationem ipſius, poterit intellectus accipere eam præter omnes conditiones indiuiduantes, & ſic accipietur vt aliquid vnum: & eadem ratione intellectus accipit naturam generis abſtrahendo a differentijs ſpecificis, vt vnum in multis de multis ſpeciebus. Si autem vniuerſalia per ſe ſubſiſterent in rerum natura, ſicut Platonici poſuerunt, nulla eſſet neceſſitas ponendi intellectum agentem, quia ipſæ res intelligibiles per ſe intellectum poſſibilem mouerent: vnde videtur Ariſtoteles hac ratione inductus ad ponendum intellectum agentem, quia non conſenſit opinioni Platonis de poſitione idearum. Sunt tamen & aliqua per ſe intelligibilia in actu, ſubſiſtentia in rerum natura, ſicut ſunt ſubſtantiæ immateriales. Sed tamen ad ea cognoſcenda intellectus poſſibilis pertingere non poteſt, ſed aliqualiter in eorum cognitionem deuenit per ea, quæ abſtrahit à rebus materialibus.

q. de ani. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod intelligere noſtrum non poteſt compleri per intellectum poſſibilem tantum. Non enim intellectus poſſibilis poteſt intelligere niſi moueatur ab intelligibili, quod cum non præexiſtat in rerum natura, oportet quod fiat per intellectum agentem: verum eſt autem, quod duæ potentiæ, quæ ſunt in ſubſtantia animæ radicatæ compatiuntur ſibi ad inuicem: ſed iſta compaſſio quantum ad duo poteſt intelligi, ſcilicet quantum ad hoc, quod vna potentia impeditur, vel totaliter abſtrahitur a ſuo actu, quando alia potentia intenſe operatur. Sed hoc non eſt ad propoſitum. Vel etiam quantum ad hoc, quod vna potentia ab alia mouetur, ſicut imaginatio a ſenſu, & hoc quidem poſſibile eſt, quia forma imaginationis, & ſenſus ſunt eiuſdem generis, vtræque enim ſunt indiuiduales, & ideo formæ, quæ ſunt in ſenſu, poſſunt imprimere formas, quæ ſunt in imaginatione, mouendo imaginationem, quaſi ſibi ſimiles. formæ autem imaginationis, inquantum ſunt indiuiduales, non poſſunt creare formas intelligibiles, cum ſint vniuerſales.

q. de ani. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod ex ſpeciebus receptis in imaginatione à ſenſu tactus, imaginatio non ſufficeret formare formas ad viſum pertinentes, niſi præexiſterent formæ per viſum receptæ in theſauro memoriæ, vel imaginationis reſeruatæ. Non enim cæcus natus colorem imaginari poteſt per quaſcunque alias ſpecies ſenſibiles.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod conditio recipientis non poteſt transferre ſpeciem receptam de vno genere in aliud: poteſt tamen eodem genere manente variare ſpeciem receptam, ſecundum modum eſſendi. Et inde eſt, quod, cum ſpecies vniuerſalis, & particularis differant ſecundum genus, ſola cognitio intellectus poſſibilis non ſufficit ad hoc, quod ſpecies, quæ ſunt in imaginatione particulares, in eo fiant vniuerſales: ſed requiritur intellectus agens, qui hoc faciat.

Vel dic, quod ſuppoſito agente, bene contingit diuerſimode recipi eius ſimilitudinem in diuerſis, propter eorum diuerſam diſpoſitionem, ſed ſi agens non præexiſtit, nihil ad hoc faciet diſpoſitio recipientis. Intelligibile autem in actu non eſt aliquid exiſtens in rerum natura, quantum ad naturam rerum ſenſibilium, quæ non ſubſiſtunt præter materiam: & ideo ad intelligendum non ſufficeret immaterialitas intellectus poſſibilis, niſi adeſſet intellectus agens, qui faceret intelligibilia in actu, per modum abſtractionis. p. p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod ſenſibilia inueniuntur actu extra animam: & ideo non oportuit ponere ſenſum agentem. & ſic patet, quod in parte nutritiua omnes potentiæ ſunt actiuæ; in parte autem ſenſitiua omnes paſſiuæ: In parte vero intellectiua eſt aliquid actiuum, & aliquid paſſiuum. p. p. ad 4.

Ad quintum dicendum, quod circa effectum luminis eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod lumen requiritur ad viſum, vt faciat colores actu viſibiles. Et ſecundum hoc ſimiliter requiritur, & propter idem intellectus agens ad intelligendum, propter quod lumen ad videndum. Secundum alios vero lumen requiritur ad videndum, non propter colores, vt fiant actu viſibiles, ſed vt medium fiat actu lucidum, vt Comment. dicit in 2. de ani. com. 18. & ſecundum hoc ſimilitudo, qua Ariſt. aſſimilat intellectum agentem lumini, attenditur quantum ad hoc, quod ſicut hoc eſt neceſſarium ad videndum, ita illud ad intelligendum, ſed non propter idem. p. p. ad 5.

Ad ſextum dicendum, quod intellectus poſſibilis factus in actu non ſufficit ad cauſandam ſcientiam in nobis, niſi præſuppoſito intellectu agente. Si enim loquamur de intellectu in actu, qui eſt in ipſo addiſcēte, cōtingit, quod intellectus poſſibilis alicuius ſit in potentia, quantum ad aliquid & quantum ad aliquid in actu, & per quod eſt in actu poteſt reduci etiā quantum ad id, quod eſt in potentia, in actum: ſicut per id, quod eſt actu cognoſcens principia, fit in actu cognoſcens concluſiones, quas prius cognoſcebat in potentia. Sed tamen actualem cognitionem principiorum habere non poteſt intellectus poſſibilis, niſi per intellectum agentem. cognitio enim principiorum à ſenſibilibus accipitur, vt dicitur in fine lib. poſteriorum. à ſenſibilibus autem non poſſunt intelligibilia accipi, niſi per abſtractionem intellectus agentis. & ita patet, quod intellectus in actu principiorum non ſufficit ad reducendum intellectum poſſibilem de potentia in actum, ſine intellectu agente. Sed in hac reductione, intellectus agens ſe habet ſicut artifex, & principia demonſtrationis ſicut inſtrumenta. Si autem loquamur de intellectu in actu docentis; manifeſtum eſt, quod docens non cauſat ſcientiam in addiſcente, tanquam interius agens, ſed ſicut exterius adminiculans: ſicut etiam medicus ſanat, ſicut exterius adminiculans, natura autem tamquam interius agens. q. de ſci. q. 6.

Ad ſeptimum dicendum, quod duorum intellectuum, ſcilicet poſſibilis, & agentis ſunt duæ actiones. Nam actus intellectus poſſibilis, eſt recipere intelligibilia: actio autem intellectus agentis eſt abſtrahere intelligibilia. Nec tamen ſequitur, quod ſit duplex intelligere in homine, quia ad vnum intelligere oportet, quod vtraque iſtarum actionum concurrat. ibid. ad 5

ARTI-

ARTICVLVS IV.

Vtrum intellectus agens ſit aliquid animæ.

p.p.q.79.a.4 arg.p. VIdetur quod intellectus agens non ſit aliquid animæ noſtræ. Intellectus enim agentis effectus eſt illuminare ad intelligendum. ſed hoc fit per aliquid, quod eſt altius anima: ſecundum illud Io. p. erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum ergo videtur, quod intellectus agens non ſit aliquid animæ noſtræ.

arg.2. 2 Præterea Philoſophus in 3. de ani. t. 10. attribuit intellectui agenti, quod non aliquando intelligit, & aliquando non intelligit, ſed anima noſtra non ſemper intelligit. ſed aliquando intelligit, aliquando non intelligit, ergo intellectus agens non eſt aliquid animæ noſtræ.

arg 3. 3 Præterea agens & patiens ſufficiunt ad agendum. Si igitur intellectus poſſibilis eſt aliquid animæ noſtræ, qui eſt virtus paſſiua: & ſimiliter intellectus agens, qui eſt virtus actiua, ſequitur, quod homo ſemper poterit intelligere, cum voluerit, quod patet eſſe falſum. Non eſt ergo intellectus agens aliquid animæ noſtræ.

arg.4. 4 Præterea Philoſophus dicit in 3. de ani. t. 10. quod intellectus agens eſt ſubſtantia actu ens. Nihil autem eſt reſpectu eiuſdem in actu, & in potentia. Si ergo intellectus poſſibilis, qui eſt in potentia, ad omnia intelligibilia, eſt aliquid animæ noſtræ, videtur impoſſibile, quod intellectus agens ſit aliquid animæ noſtræ.

arg.5. 5 Præterea ſi intellectus agens eſt aliquid animæ noſtræ, oportet, quod ſit aliqua potentia, Neque n. eſt paſſio; neque habitus. Nam habitus, & paſſiones nō habent rationem agentis reſpectu paſſionum animæ ſed magis paſſio eſt ipſa actio potentiæ paſſiuæ, habitus autem eſt aliquid, quod ex actibus conſequitur. Omnis autem potentia fluit ab eſſentia animæ; ſequeretur ergo quod intellectus agens ab eſſentia animæ procederet, & ſic non ineſſet animæ per participationem ab aliquo ſuperiori intellectu, quod eſt inconueniens. Non ergo intellectus agens eſt aliquid animæ noſtræ.

arg ſed contra. Sed contra eſt quod Philoſophus dicit in 3. de ani. t. 17. & 18 quod neceſſe eſt in anima has eſſe differentias, ſcilicet, intellectum poſſibilem, & agentem.

p.p.c. Reſpondeo dicendum, quod intellectus agens, de quo Philoſophus loquitur, eſt aliquid animæ. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod ſupra animam intellectiuam humanam neceſſe eſt ponere aliquem ſuperiorem intellectum, à qua anima virtutem intelligendi obtineat Semper enim quod participat aliquid, & quod eſt mobile, & quod eſt imperfectum, præexigit ante ſe aliquid, quod eſt per eſſentiam ſuam tale, & quod eſt immobile, & perfectum. Anima autem humana intellectiua dicitur per participationem intellectualis virtutis, cuius ſignum eſt, quod non tota eſt intellectiua, ſed ſecundum aliquam ſui partem. Pertingit etiam ad intelligentiam veritatis cum quodam diſcurſu, & motu arguendo: Habet etiam imperfectam intelligentiam, tum quia non omnia intelligit, tum quia in his, quæ intelligit de potentia procedit ad actum, oportet ergo eſſe aliquem altiorem intellectum, quo anima iuuetur ad intelligendum. Poſuerunt ergo quidam hunc intellectum ſecundum ſubſtantiam ſeparatum eſſe intellectum agentem, qui quaſi illuſtrando phantaſmata facit ea intelligibilia actu. Sed dato, quod ſit aliquis talis intellectus agens ſeparatus, nihilominus tamen oportet ponere in ipſa anima humana aliquam virtutem ab illo intellectu ſeparato participatam, per quam anima humana facit intelligibilia in actu; Sicut & in aliis rebus naturalibus perfectis, præter cauſas vniuerſales agentes, ſunt propriæ virtutes inditæ ſingulis rebus perfectis, ab vniuerſalibus agentibus deriuatæ. Non enim ſolus ſol generat hominem, ſed eſt in homine virtus generatiua hominis. & ſimiliter in aliis animalibus perfectis Nihil autem eſt perfectius in inferioribus rebus anima humana. Vnde oportet dicere, quod in ipſa ſit aliqua virtus deriuata a ſuperiore intellectu. per quam poſſit phantaſmata illuſtrare. Et hoc experimento cognoſcimus, dum percipimus nos abſtrahere formas vniuerſales a conditionibus particularibus, quod eſt facere actu intelligibilia. Nulla autem actio, art.p. conuenit alicui rei, niſi per aliquod principium formaliter ei inhærens, vt ſupra dictum eſt, cum de intellectu potentiali ageretur. Ergo oportet virtutem, quæ eſt principium huius actionis, eſſe aliquid in anima Et ideo Ariſtoteles 3. de ani t. 18. comparauit intellectum agentem lumini quod eſt aliquid receptum in aere. Plato autem intellectum ſeparatum imprimentem in animas noſtras comparauit ſoli, vt Themiſtius dicit in Comm tertij de anima. Sed intellectus ſeparatus, ſecundum noſtræ fidei documenta eſt ipſe Deus, qui eſt creator animæ, & in quo ſolo beatificatur. Vnde ab ipſo anima humana lumen intellectuale participat, ſecundum illud Pſalm. 4. ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.

Ad primum ergo dicendum, quod illa lux vera ad p. illuminat, ſicut cauſa vniuerſalis, a qua anima humana participat quandam particularem virtutem, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod Philoſophus illa in e. verba non dicit de intellectu agente, ſed de intellectu in actu. Vnde ſupra de ipſo præmiſerat, idem autem eſt ſecundum actum ſcientia rei: Vel ſi intelligatur de intellectu agente, hoc dicitur, quia non eſt ex parte intellectus agentis hoc, quod quandoque intelligimus, & quandoque non intelligimus, ſed ex parte intellectus, qui eſt in potentia. a 2 q. de ani a 5 ad p vbi melius ſoluitur argumentum

Ad tertium dicendum, quod ſi intellectus agens ad 3. compararetur ad intellectum poſſibilem, vt obiectū agens ad potentiam, ſicut viſibile in actu ad viſum, ſequeretur, quod ſtatim omnia intelligeremus, cum intellectus agens ſit, quo eſt omnia facere, nunc autem non ſe habet vt obiectum, ſed vt faciens obiecta in actu, ad quod requiritur præter præſentiam intellectus agentis præſentia phantaſmatum, & bona diſpoſitio virium ſenſitiuarum, & exercitium in huiuſmodi opere: quia per vnum intellectum fiunt etiam alia intellecta, ſicut per terminos, propoſitiones, & per prima principia concluſiones & quantum ad hoc, non differt vtrum intellectus agens ſit aliquid animæ, vel aliquid ſeparatum.

Ad quartum dicendum, quod anima intellectiua ad 4. eſt quidem actu immaterialis, ſed eſt in potentia ad determinatas ſpecies rerum. Phantaſmata autem è conuerſo ſunt quædam actu ſimilitudines ſpecierum quarundam, ſed ſunt potentia immaterialia. Vnde nihil prohibet vnam, & eandem animam, inquantū eſt immaterialis in actu, habere aliquam virtutem, per quam faciat immaterialia in actu, abſtrahendo a conditionibus indiuidualis materię, quæ quidem virtus dicitur intellectus agens, & aliam receptiuam virtutem huiuſmodi ſpecierum, quæ dicitur intellectus poſſibilis, inquantum eſt in potentia ad huiuſmodi ſpecies.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod cum eſſentia animæ ſit immaterialis, à ſupremo intellectu creata, nihil prohibet virtutem, quæ a ſupremo intellectu participatur, per quam abſtrahitur à materia, ab eſſentia ipſius procedere: ſicut & alias eius potentias.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus agens ſit vnus in omnibus.

p. p. q. 79. p. a. 5. arg. p. q. de ani. a. 5. arg. 4. VIdetur quod intellectus agens ſit vnus in omnibus. Nihil enim, quod eſt ſeparatum à corpore, multiplicatur ſecundum multiplicationem corporum. Sed intellectus agens eſt ſeparatus, vt dicitur 3. de ani. t. 19. ergo non multiplicatur in multis corporibus hominum, ſed eſt vnus in omnibus.

p. p. ſig. 2. 2 Præterea intellectus agens facit vniuerſale, quod eſt vnum in multis, ſed illud, quod eſt cauſa vniuerſalis, eſt magis vnum, ergo intellectus agens eſt vnus in omnibus.

q. de ani. a. 5. arg. 6. 3 Præterea ad actionem aliquam non requiritur niſi agens, & patiens, ſi igitur intellectus poſſibilis, qui ſe habet vt patiens in intelligendo, eſt aliquid ſubſtantiæ noſtræ, vt dictum eſt, & intellectus agens eſt aliquid animæ noſtræ, videtur quod in nobis ſufficienter habeamus, vnde intelligere poſſimus. Nihil ergo aliud eſt nobis neceſſarium ad intelligendum, quod tamen patet eſſe falſum. Indigemus enim ſenſibus, ex quibus experimenta accipimus ad ſciendum; vnde qui caret vno ſenſu, ſcilicet viſu, caret vna ſcientia, ſcilicet colorum. Indigemus etiam doctrina, quæ fit per magiſtrum, & vlterius illuminatione, quæ fit per Deum, iuxta illud Io. p. erat lux vera.

q. de ani. a. 5. arg. 7. & 8. 4 Præterea intellectus agens comparatur ad intelligibilia, ſicut ars, & ſicut lumen, ad viſibilia, vt patet 3. de ani. ſed ars eſt principium ſeparatum ab artificiatis, & vna lux ſeparata, ſcilicet ſolis, ſufficit ad faciendum omnia viſibilia actu, ergo & ad faciendum omnia intelligibilia actu ſufficit vna lux ſeparata, & ſic intellectus agens erit ſeparatus à nobis, vnus in omnibus.

ibid. arg. 10. 5 Præterea agens eſt honorabilior patiente, vt dicitur in 3. de anim. Si ergo intellectus poſſibilis eſt aliquo modo ſeparatus, intellectus agens erit magis ſeparatus, quod non poteſt eſſe, vt videtur, niſi omnino extra ſubſtantiam ponatur, vnus in omnibus.

p. p. arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in 3. de ani t. 18. quod intellectus agens eſt ſicut lumen. Non autem eſt idem lumen in diuerſis illuminatis, ergo non eſt idem intellectus agens in diuerſis hominibus.

p. p. c. Reſpondeo dicendum, quod veritas huius quæſtionis dependet ex præmiſſis. Si enim intellectus agens non eſſet aliquid animæ, ſed eſſet quædam ſubſtantia ſeparata, vnus eſſet intellectus agens omnium hominum; & hoc intelligunt, qui ponunt vnitatem intellectus agentis; ſi autem intellectus agens ſit aliquid animæ, vt quædam virtus ipſius, neceſſe dicere, quod ſint plures intellectus agentes ſecundum pluralitatem animarum, quæ multiplicatur ſecundum multiplicationem hominum, vt ſupra dictum eſt: non enim poteſt eſſe, quod vna, & eadem virtus ſit diuerſorum ſubiectorum.

p. p. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus probat intellectum agentem eſſe ſeparatum, per hoc, quod poſſibilis eſt ſeparatus: quia, vt ipſe dicit, agens eſt honorabilius patiente; Intellectus autem poſſibilis dicitur ſeparatus, quia non eſt actus alicuius organi corporalis, & ſecundum hunc modum etiam intellectus agens dicitur ſeparatus, non quaſi ſit aliqua ſubſtantia ſeparata.

Ad ſecundum dicendum, quod intellectus agens cauſat vniuerſale, abſtrahendo à materia. Ad hoc autem non requiritur, quod ſit vnus in omnibus habentibus intellectum: ſed quod ſit vnus in omnibus, ſecundum habitudinem ad omnia, à quibus abſtrahit vniuerſale, reſpectu quorum vniuerſale eſt vnum, & hoc competit intellectui agenti, inquantum eſt immaterialis. p. p. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod licet in anima noſtra ſit intellectus agens, & poſſibilis, tamen requiritur aliquid extrinſecum ad hoc, quod intelligere poſſimus; & primo quidē requiruntur phantaſmata a ſenſibilibus accepta, per quæ repræſententur intellectui rerum determinatarum ſimilitudines. Nam intellectus agens non eſt talis actus, in quo omnium rerum ſpecies determinatæ accipi poſſint ad cognoſcendum: ſicut nec lumen determinare poteſt viſum ad ſpecies determinatas colorum, niſi adſint colores determinantes viſum. Vlterius autem, cum poſuerimus intellectum agentem eſſe quandam virtutem participatam in animabus noſtris, velut lumen quoddam, neceſſe eſt ponere aliam cauſam exteriorem, a qua illud lumen participetur. Et hanc dicimus Deum, qui interius docet, inquantum huiuſmodi lumen animæ infundit; & ſupra huiuſmodi lumen naturale addit pro ſuo beneplacito copioſius lumen ad cognoſcendum ea, ad quæ naturalis ratio attingere non poteſt, ſicut eſt lumen fidei, & Prophetiæ. q. de ani. ad 6.

Ad quartum dicendum, quod licet ſit ſimilitudo quædam intellectus agentis ad artem, non tamen oportet huiuſmodi ſimilitudinem quantum ad omnia extendi. Quod vero attinet ad aliam ſimilitudinē de lumine, dicēdum, quod colores mouentes viſum ſunt extra animā: ſed phantaſmata, quæ mouent intellectum poſſibilem, ſunt nobis intrinſeca. Et ideo licet lux ſolis exterior ſufficiat ad faciendum colores viſibiles actu; ad faciendum tamen phantaſmata intelligibilia eſſe actu, requiritur lux interior, quæ eſt lux intellectus agentis, & propterea pars intellectiua animæ eſt perfectior, quam ſenſitiua: Vnde neceſſarium eſt, quod magis ei adſint ſufficientia principia ad propriam operationem: propter quod & ſecundum intellectiuam partem inuenimus, & recipere intelligibilia, & abſtrahere ea, quaſi in nobis exiſtente ſecundum intellectum virtute actiua, & paſſiua, quod circa ſenſum non accidit. ibid. ad 7. & 8.

Ad quintum dicendum, quod intellectus agens eſt nobilior poſſibili, ſicut virtus actiua nobilior eſt paſſiua; & eſt magis ſeparatus, ſecundum quod magis à ſimilitudine materiæ recedit; non tamen ita, quod ſit ſubſtantia ſeparata. ibid. ad 10.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ratio ſuperior, & inferior ſint diuerſæ potentiæ.

VIdetur quod ratio ſuperior, & inferior ſint diuerſæ potentiæ. Dicit enim Auguſt. in 15. de Trin. quod, imago Trinitatis eſt in ſuperiori parte rationis, non in inferiori. Sed partes animæ ſunt ipſæ eius potentiæ, ergo duæ potentiæ ſunt ratio ſuperior, & inferior. p. p. q. 79. a. 9. arg. p. 2. d. 24. q. 2. a. arg. 3. q. de ver. a. arg. p.

2 Præterea in partibus animæ non accipitur ſuperius, & inferius animæ ſecundum ſitum, ſed ſecundum dignitatem: ſed inter partes animæ intellectiuæ eſt inuenire vnam partem alia digniorem, quia intellectus agens eſt nobilior poſſibili, vt dicitur in 3. de ani. quæ diuerſæ potentiæ ſunt, vt ſupra dictum eſt, ergo videtur, quod id, quod eſt ſuperius in ratione, 2. d. cit. arg. p.

& id, quod eſt inferius, ſint diuerſæ potentiæ.

[a d cit arg. 1 q de ver. 15. ſ. p. p. a 3 ...] 3 Præterea omne æternum eſt neceſſarium, & omne temporale, & murabile eſt contingens, vt patet per Philoſophum 11. metaph. ſed idem Philoſophus 6. Eth. c 2. dicit, quod ſcientificom animæ circa neceſſaria eſt, ratiocinatiuum vero circa contingentia opera à nobis ergo viderur, quod ſcientificum ſit illud idem, quod ratio ſuperior, quæ æterna conſpicit, & ratiocioatiuum idem quod ratio inferior, quæ ſempotalibus inhæret, vt dicit Auguſt. 12. de Trin. c. 7. ſed ratiocinatiuum, & ſcientificum, vt docet Philoſophus ibidem, ſunt diuerſæ potentiæ, quod probat per hoc, quod ad ea, quæ ſunt genere altera, altera genere particula ordinatur: contingens autem, & neceſſaria ſunt genere alreta, ſicut corruptibile & incorrupribile ergo viderur, quod ratio ſuperior, & inferior ſunſ diuerſæ potentiæ.

[q de ver. arg 5 & 12 a. d cit arg. 5.] 4 Præterea porentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta; ſed aliud obiectum eſt verum contemplabile, & aliud operabile bonum; & cum officium actum nominet, vt Tullius lib. de offic. dicit, aliud eſt officium rationis ſuperioris, & aliud inferioris, vt dicit Aug. ergo & alia potentia eſt ratio ſuperior, quę verom contemplatur, & alia inferior, quæ bonum operarur, quæque per officium geminantur ex Aug.

[arg. 10. q. de ver.] 5 Præterea vna potentia non poteſt ſimul peccare, & non peccare ſed qoandoque peccat ratio inferios ſuperiori non peccante, vt patet per Auguſt de Trinit. ergo non ſunt vna porentia

[q de ver. arg 4.] 6 Præterea ratio ſuperior & inferior magis differunt, qoam intellectus agens, & poſſibilis, cum circa idē intelligibile attendatur actus intellectus agentis, & poſſibilis: non autem actus ſuperioris, & inferioris rationis, ſed circa diuerſa, vt dictum eſt; ſed intellectus agens, & poſſibilis ſunt diuerſæ potentiæ, ergo & ratio ſuperior, & inferior.

[i d arg. 15. a. d arg. 4.] 7 Præterea regulans, & regulatum, imperans, & imperarum mouens & motum non poſſunr eſſe idē, ſicut nec agens, & patiens, ſed ratio ſuperior ſe habet ad inferiorem, vt regulans ad regularum, & vt mouens ad morum, inquantum illam dirigit, & gubernat, ergo non poſſunt eſſe vna potentia.

[q de ver. arg 14 p. p. arg. 2] 8 Præterea nihil oritur à ſeipſo, ſed ratio inferior oritur a ſuperiore, & ab ea regulatur, & dirigitur, vt dictum eſt, ergo ratio ſuperior eſt alia potentia ab inferiori.

[p p arg ſed contra.] Sed contra eſt, quod Aug. dicit 12. de Trin. c. 4. quod ratio ſuperior, & inferior non niſi per officia diſtinguuntur, non ergo ſunt duæ potentiæ.

[q de ver. arg 2. ſed contra.] 2 Præterea quanto aliqua porentia eſt immaterialior, tanto ad plura ſe poreſt extendere. Sed ratio eſt immaterialior, quam ſenſus: eadem autem porentia ſenſitiua, ſcilicet viſu & æterna ſiue incorruptibilia, & perpetua, ſcilices corpora cæleſtia & corruptibilia, ſicut hæc inferiora cernimus, ergo & eadem potentia rationis eſt, quæ æterna contemplatur, & temporalia diſponit.

[q. de ver. c.] Reſpondeo dicendũ, quod ad euidentiam huius quæſtionis oportet duo præcognoſcere, ſcilicet qualiter porentiæ diſtinguantur; & quomodo ratio ſuperior, & inferior ſint vna potentia, vel doæ. Sciendum igitur, quod potentiarum diuerſitas peoes actus, & obiecta diſtinguitur Quidam autem dicũt, hoc non eſſe ita intelligendum, quod actuum, & obiectorum diuerſitas ſit cauſa diuerſitatis potentiarũ, ſed ſignum ſolummodu. Quidam vero dicunt, quod diuerſitas obiectorum eſt cauſa diuerſitatis potentiarum in paſſiuis poſentiis, non autem in actiuis, ſed ſi diligenter conſideretur, in vtriſque pontentiis inueniuntur actus, & obiecta non ſolum eſſe ſigna diuerſitatis, ſed cauſæ aliquo modo Omne enim, cuius eſſe non eſt niſi propter finem aliquem, habet modum ſibi determinatum ex fine, ad quem ordinatur, ſicut ſerra eſt huiuſmodi, & quantum ad formam, & quantum ad materiam, vt ſit conueniens ad finem ſuum, qui eſt ſecare. Omnis autem porentia animæ ſiue actiua, ſiue paſſiua ordinatur ad actum, ſicut ad finem, vt patet in 9. metaph. Vnde vnaquæque potentia habet determinatum modum, & ſpeciem, ſecundum quod poteſt eſſe conueniens ad talem actũ, & ſecundum hoc diuerſificatæ ſunt porentiæ, quod diuerſitas actuum diuerſa principia requirebat, à quibus eliceretur. Cum autem obiectum comparetur ad actum ſicut terminus, terminis autem ſpecificentur actus, vt patet in 5. phyſ oportet quod actus penes obiecta diſtinguantur, & ideo obiectorum diuerſitas potentiarum diuerſitatem inducit. Sed obiectorum diuerſitas dupliciter attendi poteſt, vno modo ſecundum naturas rerum. Alio modo ſecundum rationem diuerſitatis obiectorum: ſecundum naturam rerum, vt color, & ſapor: ſecundum diuerſam rationem obiecti, vt bonum, & verum. Cum autem potentiæ, quæ ſunt actus determinarorum organorum non poſſint ſe extendere vltra ſuorum organorum diſpoſitionem: non enim poteſt eſſe organum corporale vnum, & idem omnibus naturis cognoſcendis accomodatum, opotret de neceſſitare, quod potentiæ, quæ ſunt organis affixæ, circa quaſdam naturas determinatæ ſint, ſcilicet circa naturas corporeas: operatio enim, quæ per organum corporeum exercetur, non poteſt ſe extendere vltra naturam corpoream; ſed cum in natura corporea inueniatur aliquid, in quo omnia corpora conueniũt, aliquid vero, in quo diuerſa corpora diuerſificantur poſſibile erit aptare vnam potentiam corpori alligatam omnibus corporeis ſecundum id, quod cõmune habent, ſicut imaginariua, prout omnia corpora communicant in ratione quantitatis, & figuræ, & conſequentium: vnde non ſolum ad naturalia, ſed ad mathematica ſe extendit: ſenſus vero communis, prout in omnibus corporibus naturalibus, ad quæ ſolum ſe extẽdit, inuenitur vis actiua, & immutatiua. Quædã vero potentię aptantur his, in quibus corpora diuerſificãtur ſecundũ diuerſum modũ immurandi, & ſic eſt viſus circa colorem, auditus circa ſonom, & ſic de aliis. Ex hoc igitur, quod pars ſenſitiua animæ vtitur organo in operando duo ipſam conſequuntur, ſcilicet, quod non poteſt ei attribui aliqua potentia reſpiciẽs commone obiectum omnibus entibus; ſic enim iam tranſcenderet corporalia; & iterum, quod poſſibile eſt in ea inueniri diuerſas potentias ſecundum diuerſam naturam obiectorum, propter conditionem organorum, quæ aptari poteſt huic, vel illi naturæ. Illa vero pars animæ, quæ non vtitur organo corporeo in opere ſuo, nõ remanet determinata, ſed quodammodo infinita, inquãtum eſt immaterialis: & ſic eius virtus ſe extendit ad obiectum commune omnibus entibus. Vnde commune obiectum intellectus dicitur eſſe id, quod in omnibus generibus enſium inuenitur. Vnde Philoſophus dicit, quod intellectus eſt quo eſt omnia facere, & quo eſt omnia fieri Vnde impoſſibile eſt, quod in parte intellectiua diſtinguãtur diuerſæ potentiæ ad diuerſas naturas obiectorum, ſed ſolum modo ſecundum rationem diuerſam obiecti, prout ſcilicet ſecundum diuerſam rationē in vnam, & eandem rem quandoque actus animæ fertur: & ſic bonum, & verum in parte animæ diuerſificant intellectum, & voluntatem. In verum enim intelligibile fertur intellectus, vt in formam: cũ oporteat eo, quo intelligitur, intellectum eſſe informatum, in bonum

autem fertur, vt in finem. Vnde à Philoſopho in 6. met. dicitur verum eſſe in mente, bonum, & malum in rebus; eum forma ſit intus, & finis extra. Non autem eadem ratione finis, & forma perficit, & ſic bonum, & verum non habent eandem rationem obiecti. Sic etiam circa intellectum, diſtinguuntur intellectus agens. & poſſibilis: Non enim eadem ratione eſt obiectum aliquid inquantum eſt in actu, & inqoantum eſt in potentia, aut inquantum agit & patitur. Intelligibile enim actu eſt obiectum intellectus poſſibilis, ageus quaſi ipſum, prout eo ipſe exit de potentia in actum: intelligibile vero in potentia eſt obiectum intellectus agentis, prout fit per intellectum agentem intelligibile actu; ſic igitur patet qualiter in parte intellectiua potentiæ diſtingui poſſunt. Ratio vero ſuperior, & inferior hoc modo diſtinguuntur; ſunt n. quædam naturæ anima rationali ſuperiores, quædam inferiores. Cum vero omne, quod intelligitur, intelligatur per modum intelligentis, rerum, quæ ſunt ſupra animam, intellectus eſt in anima rationali inferior ipſis rebus intellectis. Earum vero, quæ ſunt infra animam, ineſt animæ intellectus ſuperior ipſis rebus. cum in eo res ipſæ nobilius eſſe habeant, quam in ſe ipſis: & ſic ad vtraſque res diuerſam habitudinem habet, & ex hoc diuerſa ſortitur officia. Secundum enim quod ad ſuperiores naturas reſpicit, ſiue vt earum veritatem, & naturam abſolute contemplans, ſiue vt ab eis rationem, & quaſi exemplar operandi accipiens, ſuperior ratio nominatur, ſecundum vero quod ad inferiora conuertitur, vel conſpicienda per contemplationem, vel per actionem diſponenda, inferior ratio nominatur. Vtraque autem ſcilicet ſuperior, & inferior ſecundum communem rationem intelligibilis ab anima humana apprehenditur: ſuperior quidem, prout eſt immaterialis in ſeipſa, inferior autem, prout a materia per actum intellectus agentis denudatur: vnde patet, quod ratio ſuperior, & inferior non nominant diuerſam potentiam, ſed vnam, & eandem ad diuerſa diuerſimode comparatam.

p.p. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod ſecundum quamcunque rationem participationis poteſt pars dici: Inquantum vero ratio diuiditur ſecundum diuerſa officia ratio ſuperior, & inferior partitiones

q. 15. de ver. a. 2. ad p. dicuntur, & non quia ſunt diuerſæ potentiæ. Vel dic, quod imago Trinitatis in anima attenditur quidem in potentiis, vt in radice, ſed completioe in actibus potentiarum, & ſecundum hoc imago dicitur ad ſuperiorem. & non ad inferiorem rationem pertinere.

2. d. ad p. Ad ſecundum dicendum, quod ratio ſuperior, & inferior non differunt, ſicut agens, & poſſibile; quia ratio ſuperior, & inferior habent actus reſpectu diuerſorum: agens autem, & poſſibile concurrunt ſemper ad idem obiectum, vel medium, quia impoſſibile eſt nos in intellectiuam operationem progredi, ſine operatione intellectus poſſibilis, & agentis. Oportet enim vt ſpecies phantaſmatũ, quæ ſunt obiecta intellectus noſtri, efficiantur in actu intelligibiles, quod ad agentem pertinet, & intellectui coniunguntur, in eo receptæ, quod pertinet ad poſſibilem. Vnde ex diuerſitate poſsibilis, & agentis non ſequitur diuerſitas ſuperioris, & inferioris rationis, ſed ex diuerſitate medij, vel obiecti.

p. p. ad 3. Ad tertium dicendum, quod ſcientificum, de quo Philoſophus loquitur, non eſt idem, quod ratio ſuperior. Nam neceſſaria ſcibilia inueniuntur etiam in rebus temporalibus, de quibus eſt ſcientia naturalis, & mathematica. Opinatiuum autem, & ratiocinatiuum minus eſt, quam ratio inferior, quia eſt contingentium tantum. Nec tamen eſt ſimpliciter dicendum, quod ſit alia potentia, qua intellectus cognoſcit neceſſaria & alia, qua cognoſcit contingentia, quia vtraque cognoſcit ſecundum eandem rationem obiecti, ſcilicet ſecundum rationem entis, & veri. Vnde & neceſſaria, quæ habent perfectum eſſe in veritate, perfecte cognoſcit, vtpote ad eorum quidditatem pertingens, per quam propria accidentia de his demonſtrat. Contingentia vero imperfecte cognoſcit, ſicut & habent imperfectum eſſe, & veritatem. Perfectum autem, & imperfectum in actu non diuerſificant potẽtiam: ſed diuerſificant actus, quantum ad modum agendi: & per conſequens principia actuum & ipſos habitus, & ideo Philoſophus poſuit duas particulas animæ ſcientificum, & ratiocinatiuum, non quia ſunt duæ potentiæ, ſed quia diſtinguuntur ſecundum diuerſam aptitudinem ad recipiendos diuerſos habitus, quorum diuerſitatem ibi inquirere intendit, Contingentia enim, & neceſſaria etſi differunt ſecondum propria genera, conueniunt tamen in communi ratione entis, quam reſpicit intellectus, ad quam diuerſimode ſe habent ſecundum perfectum, & imperfectum.

Ad quartum dicendum, quod verum contempla- q. de ver. a. 5.
bile, & bonum operabile ad diuerſas potentias pertinet, ſcilicet ad intellectum, & voluntatem; ſed pænes hoc non diſtinguuntur ratio ſuperior, & inferior, cum vtraque poſsit eſſe & ſpeculatiua, & actiua, quamuis ratione diuerſorum, vt dictum eſt. Ad illud de diuerſitate actuum dicendum, quod ſicut Auic. ibid. ad 4.
dicit in 6. de naturalibus diuerſitas actus quandoque indicat diuerſitatem potentiarum, quandoque non. Quinque enim modis in actibus animæ diuerſitas inueniri poteſt. Vno modo ſecundum fortitudinem, & debilitatem, ſicut opinari, & credere. Alio modo ſecundum velocitatem, & tarditatem, ſicut currere, & moueri. Tertio modo ſecundum habitum, & priuationem, vt quieſcere, & moueri. Quarto modo ſecundum operationem ad contraria eiuſdem generis, vt ſentire album, & nigrum. Quinto modo eſt, quando actus eſt diuerſorum generum, vt apprehendere, & moueri vel ſentire ſonum, & colorem: Diuerſitas igitur primi, & ſecund modi diuerſitatem potentiæ non indicat, quia ſic oporteret tot eſſe potentias animæ diſtinctas, quot gradus fortitudinis, vel debilitatis, vel velocitatis, vel tarditatis inueniuntur in actibus: Similiter etiam nec diuerſitas tertij, & quarti modi, cum eiuſdem potentiæ ſit operari ad vtrumque oppoſitum. Sola autem diuerſitas quinti modi indicat diuerſitatem potentiæ, vt dicamus actus genere diuerſos, qui in ratione obiecti non conueniunt. Et ſecundum hoc diuerſitas actuum rationis ſuperioris, & inferioris diuerſitatem potentiæ non indicat.

Ad quintum dicendum, quod cum peccare ſit q. de ver. 10.
actus quidam, proprie loquendo, neque eſt rationis ſuperioris, neque inferioris, ſed hominis ſecundum hanc, vel illam; nec eſt inconueniens, ſi vna potentia ad diuerſa comparatur, quod ſecundum vnam habitudinem ſit peccatum, ſecundum aliam non: ſicut cum plures habitus ſunt in vna potentia, contingit peccare ſecundum actum vnius habitus, & non ſecundum actum alterius, vt ſi idem ſit grammaticus, & geometra, & vera de lineis enunciet ſolæciſmum faciendo.

Ad ſextum dicendum, quod intellectus agens, & ibid. ad 6.
poſsibilis plus differunt, quam ratio ſuperior, & inferior: cum intellectus agens, & poſsibilis diuerſa obiecta formaliter reſpiciant, & ſi non mate-

Digitized by Google

rialiter. Reſpiciunt enim diuerſam rationem obiecti, quamuis vtrumque in eadem re intelligibili poſſit inueniri: Vnum enim, & idem poteſt eſſe prius intelligibile in potentia, & poſt intelligibile in actu: ſed ratio ſuperior, & inferior reſpiciunt diuerſa obiecta materialiter, non formaliter, cum reſpiciant naturas diuerſas, ſecundum vnam rationem obiecti: diuerſitas autem formalis maior eſt, quam materialis, & ideo ratio non ſequitur.

p. ad 4 Ad ſeptimum dicendum, quod diuerſitas regulantis, & regulati non demonſtrat diuerſam potentiam, ſed diuerſum habitum: Vnus enim habitus eſt regulatiuus alterius, ſicut patet in ſcientiis ſpeculatiuis, quod omnes ſcientias ſapientia ſeu metaphyſica dirigit: ita etiam ratio ſuperior inferiorem dirigere dicitur. de ver. a. ad 4. & idem dico de diuerſitate mouentis, & moti. Eatenus enim dicitur ratio ſuperior inferiorem mouere, quatenus rationes inferiores regolandæ ſunt ſecundum ſuperiores ſicut etiam ſubalternata ſcientia à ſubalternante gubernatur.

Ad octauum dicendum, quod ratio inferior dicitur p. ad 2 q. de ver. a. 2. à ratione ſuperiori oriri, & deduci, vel ab ea regulari, inquantum principia, quibus vtitur inferior ratio, deducuntur, & diriguntur à principiis ſuperioris rationis

ARTICVLVS VII.

Vtrum intellectus practicus, & ſpeculatiuus ſint diuerſæ potentiæ.

1. p. q. 79. a. 11. arg. 2. VIdetur quod intellectus practicus, & ſpeculatiuus ſint diuerſæ potentiæ Apprehenſiuum enim, & motiuum ſunt diuerſa genera potentiarum, vt patet in 3. de anim. t. 9. ſed intellectus ſpeculatiuus eſt apprehenſiuus tantum, intellectus autem practicus eſt motiuus, ergo ſunt diuerſæ potentiæ.

arg. 2. 2 Præterea diuerſa ratio obiecti diuerſificat potentiam, ſed obiectum intellectus ſpeculatiui eſt verum, practici autem bonum, quæ differunt ratione, ergo intellectus ſpeculatiuus, & practicus ſunt diuerſæ potentiæ.

arg. 3. 3 Præterea in parte intellectiua intellectus practicus comparatur ad ſpeculatiuum ſicut æſtimatiua ad imaginatiuam in parte ſenſitiua: ſed æſtimatiua differt ab imaginatiua, ſicut potentia à potentia, ergo & intellectus practicus à ſpeculatiuo.

Sed con- Sed contra eſt, quod dicitur in 3. de ani. t. 9. quod intellectus ſpeculatiuus per extenſionem fit practicus. Vna autem potentia non mouetur in aliam, ergo intellectus ſpeculatiuus, & practicus non ſunt diuerſæ potentiæ.

Reſpondeo dicendum, quod intellectus practicus, & ſpeculatiuus non ſunt diuerſæ potentiæ. Cuius ratio eſt, quia vt ſupra dictum eſt, id, quod accidentaliter ſe habet ad obiecti rationem, quam reſpicit aliqua potentia, non diuerſificat potentiam. Accidit enim colorato, quod ſit homo, aut magnum, aut paruum Vnde omnia huiuſmodi eadem viſiua potentia apprehenduntur. Accidit autem alicui apprehenſo per intellectum, quod ordinetur ad opus, vel non ordinetur; ſecundum hoc autẽ differunt intellectus ſpeculatiuus & practicus. Nam intellectus ſpeculatiuus eſt qui, quod apprehendit, non ordinat ad opus, ſed ad ſolam veritatis conſiderationem. Practicus vero intellectus dicitur, qui hoc, quod apprehendit, ordinat ad opus, & hoc eſt, quod Philoſophus dicitur in 3 de ani. t. 49. quod ſpeculatiuus differt a practico fine. Vnde & à fine denominatur vterque Hic quidem ſpeculatiuus, ille vero practicus, id eſt operatiuus.

Ad primum ergo dicendum, quod intellectus practicus eſt motiuus, non quaſi exequens motum, ſed quaſi dirigens ad motum, quod conuenit ei ſecundum modum ſuæ apprehenſionis. p. p. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod Verum, & Bonum ſe inuicem includunt. Nam verum eſt quoddam bonum, alioquin non eſſet appetibile, & bonum eſt quoddam verum, alioquin non eſſet intelligibile. Si cur igitur obiectum appetitus poteſt eſſe verum, inquantum habet rationem boni; ſicut cum aliquis appetit veritatem cognoſcere, ita obiectum intellectus practici eſt bonum ordinabile ad opus, ſub ratione veri. Intellectus enim practicus veritatem cognoſcit, ſicut & ſpeculatiuus, ſed veritatem cognitam ordinat ad opus. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod multæ differentiæ diuerſificant potentias ſenſitiuas, quæ non diuerſificant potentias intellectiuas. ad 3.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum intellectus poſsibilis ſit vnus in omnibus hominibus.

VIdetur quod intellectus poſſibilis ſit vnus in omnibus hominibus Perfectio enim eſt proportionata perfectibili: Sed veritas eſt perfectio intellectus; nam verum eſt bonum intellectus, ſicut dicit Philoſophus in 6. Eth. Cum igitur veritas ſit vna, quam omnes intelligunt, videtur, quod intellectus poſſibilis ſit vnus in omnibus hominibus. q. de an. a. 3. arg. 2.

2 Præterea intellectus poſſibilis denudatur ab omni intelligibili, quia nihil eſt eorum, quæ ſunt ante intelligere, vt dicitur in 3. de ani. ſed, vt in eodem dicitur, ipſe eſt intelligibilis, ſicut & alia, ergo ipſe eſt denudatus a ſeipſo, & ita non habet vnde poſſit multiplicari in diuerſis. arg. 4

3 Præterea dicit Philoſophus in 3. de ani. quod idem eſt intellectus, & quod intelligitur, ſed id, quod intelligitur eſt idem apud omnes, ergo intellectus poſſibilis eſt vnus in omnibus hominibus. arg. 7.

4 Præterea, id quod eſt ſeparatum à corpore, non poteſt multiplicari ſecundum corpora; ſed intellectus poſſibilis eſt ſeparatus a corpore, vt probat Philoſophus in 3. de ani. ergo non poteſt multiplicari, vel diſtingui ſecundum corpora, ergo in pluribus hominibus eſt vnus. arg. 16.

5 Præterea vnumquodque inquantum eſt, vnum eſt. Cuius igitur eſſe non dependet ab alio, nec vnitas eius dependet ab alio. Sed eſſe intellectus poſſibilis non dependet à corpore alias corrumperetur corrupto corpore, ergo nec vnitas intellectus poſſibilis dependet à corpore, & per conſequens nec eius multitudo. Non igitur intellectus poſſibilis multiplicatur in diuerſis corporibus. arg. 19.

6 Præterea omnis virtus cognoſcitiua, quæ eſt in materia corporali, cognoſcit ea tantum, quæ habent affinitatem cum materia, in qua eſt; ſicut viſus cognoſcit tantum colores, qui habent affinitatem cum pupilla, quæ eſt ſuſceptiua colorum, propter ſuam diaphaneitatem, ſed intellectus poſſibilis non eſt ſuſceptiuus eorum tantum, quæ habent affinitatem vel cum toto corpore, vel cum quacunque parte eius, ergo intellectus poſſibilis non eſt virtus cognoſcitiua in materia corporali, neque in toto corpore, neque in aliqua parte eius, ergo non multiplicatur ſecundum multiplicationem corporum. q. de ſp. ar. 9. arg. 8.

7 Præterea intellectus poſſibilis Sortis, vel Platonis intelligit eſſentiam ſuam, cum intellectus poſsibilis in ſeipſum reflectatur, ergo ipſa eſſentia intellectus poſsibilis eſt intellecta in actu, ſed nulla arg. 17.

forma indiuiduata, & multiplicata, per materiam eſt intellecta in acto, ergo intellectos poſſibilis non indiuiduatur, nec multiplicatur per materiam corporalem. & ſic relinquitur, quod ſit vnus intellectus poſſibilis in omnibus.

q. de ani. ar. 3. arg. ſed contra. Sed contra. Per intellectum poſſibilem homo intelligit. Dicitur enim in 3. de ani. quod intellectus poſſibilis eſt, quo intelligit anima, ſi igitur vnus ſit intellectus poſſibilis in omnibus, ſequitur quod illud quod vnus intelligit, alius intelligat, quod patet eſſe falſum.

q. de ani. c. de ſp. cr. c. Reſpondeo dicendum, quod de intellectu poſſibili fuit opinio Auer. in com. 3. de ani. aſſerentis intellectum poſſibilem eſſe ſubſtantiam quandam ſeparatam ſecundum eſſe à corporibus hominum, ſed continuari nobiſcum per phantaſmata & eſſe vnum intellectum poſſibilem in omnibus. Quæ poſitio primũ eſt contraria fidei, vt facile eſt videre, tollit enim præmia, & pœnas futuræ vitæ. Deinde contraria eſt

de ſp. cr. a. 2. c. veris principiis Philoſophiæ: nam ſecundum hanc poſitionem ſequeretur quod nullus homo particularis intelligeret aliquid. Si enim ſint duæ ſubſtantiæ omnino disiunctæ, vna agente, vel operante, alia non dicitur operari. ſed dato diſputationis gratia, quod aliquis homo particularis per intellectum ſic ſeparatum intelligere poſſet, ſequuntur tria inconuenientia, ſi ponatur, quod ſit vnus intellectus poſſibilis omnium, quo omnes intelligant. Primo quidem, quia non eſt poſſibile vnius virtutis ſimul, & ſemel eſſe plures actiones reſpectu eiuſdem obiecti: contingit autem duos homines ſimul, & ſemel vnum, & idem intelligibile intelligere: ſi igitur vterque intelligit per vnum intellectum poſſibilem, ſequeretur quod vna, & eadem numero eſſet intellectualis operatio vtriuſque ſicut ſi duo homines viderent vno oculo, ſequeretur, quod eadẽ eſſet viſio vtriuſque, quod patet eſſe omnino impoſſibile, Nec poteſt dici, quod intelligere meum ſit aliud ab intelligere tuo propter diuerſitatem phantaſmatũ, quia phantaſma non eſt intelligibile in actu, ſed id, quod eſt ab eo abſtractum, quod ponitur eſſe verbũ. Vnde diuerſitas phantaſmatum eſt extrinſeca ab intellectuali operatione, & ſic non poteſt diuerſificare ipſam. Secundo quia impoſſibile eſt eſſe vnũ numero in indiuiduis eiuſdẽ ſpeciei illud, per quod ſpeciem ſortiuntur, ſi enim duo equi conuenirent in eodem ſecundum numerũ, quo ſpeciẽ equi haberent, ſequeretur, quod duo equi eſſent vnus equus quod eſt impoſſibile, & propter hoc in 7. metaph. dicitur, quod principia ſpeciei ſecundum quod ſunt determinata, conſtituunt indiuiduum: vt ſi ratio hominis eſt, vt ſit ex anima, & corpore, de ratione huius hominis eſt, quod ſit ex hac anima, & hoc corpore. Vnde principia cuiuſlibet ſpeciei oportet plurificari in pluribus indiuiduis eiuſdem ſpeciei. A quo autem aliquis ſpeciem ſortiatur, cognoſcitur à propria operatione ſpeciem conſequente. Dijudicamus enim eſſe verum aurum, quod habet propriam operationem auri; propria autem operatio humanæ ſpeciei eſt intelligere, vnde ſecundum hanc operationem ponit Philoſophus in x. Eth. vltimã hominis felicitatẽ. Huius autem operationis principium non eſt intellectus paſſiuus id eſt vis cogitatiua, vel vis appetitiua ſenſitiua, quæ participet aliqualiter rationem, cum hæ vires non habẽt operationem, niſi per organum corporale. Intelligere autem non poteſt eſſe per organum corporale vt 3. de ani. probatur, & ſic relinquitur, quod intellectus poſſibilis ſit, quo hic homo ſpeciem humanam ſortitur, non autem intellectus paſſiuus, vt Auerrois fingit. Relinquitur ergo quod impoſſibile ſit vnum intellectum poſſibilẽ in omnibus hominibus eſſe. Tertio ſequeretur, quod intellectus poſſibilis non reciperet aliquas ſpecies à phantaſmatibus noſtris abſtractas, ſi ſit vnus intellectus poſſibilis omnium, qui ſunt, qui fuerunt, quia iam cum multi homines præceſſerint multa intelligentes, ſequeretur, quod intellectus reſpectu omnium illorum, quæ illi ſciuerunt, ſit in actu, & non ſit in potentia ad recipiendum, quia nihil recipit, quod iam habet. Ex quo vlterius ſequeretur, quod ſi nos ſumus intelligentes, & ſcientes per intellectum poſſibilem, quod ſcire in nobis non ſit niſi reminiſci: quamuis & hoc ipſum ſecundum ſe inconueniens videatur, quod intellectus poſſibilis, ſi ſit ſubſtantia ſeparata ſecundum eſſe efficiatur in actu per phantaſmata, cum ſuperiora in entibus non indigeant inferioribus ad ſui perfectionem ſicut enim inconueniens eſſet dicere, quod corpora cæleſtia perficiantur in actu aliquando à corporibus inferioribus: ſimiliter, & multo amplius eſt impoſſibile, quod aliqua ſubſtantia ſeparata perficiatur in actu, accipiendo à phantaſmatibus. Manifeſtum eſt etiam, quod hæc poſitio repugnat verbis Ariſtotelis. Cum enim incipit quærere de intellectu poſſibili ſtatim a principio nominat eum partẽ animæ, dicens de parte autem animæ, qua cognoſcit anima, & ſapit, volens autem inquirere de natura intellectus poſsibilis, præmittit quandam dubitationem, ſcilicet, vtrum pars intellectiua ſit ſeparabilis ab aliis partibus animæ, ſubiecto, vt Plato poſuit, vel ratione tantum, & hoc eſt, quod dicit, ſiue ſeparabili exiſtente, ſiue inſeparabili ſecundum magnitudinem, ſed ſecundum rationem, ex quo apparet, quod ſi vtrumlibet horum ponatur, ſtabit ſententia ſua quam intendit de intellectu poſſibili, non autem ſtaret quod eſſet ſeparata ſecundum rationem, ſi prædicta poſitio eſſet vera. Vnde prædicta opinio non eſt ſententia Ariſt. poſtmodum etiam ſubdit, quod intellectus poſſibilis eſt, quo opinatur, & intelligit anima; & multa alia huiuſmodi, ex quibus manifeſte dat intelligere, quod intellectus poſſibilis ſit aliquid animæ, & non ſit ſubſtantia ſeparata.

Ad primum ergo dicendum, quod vnitas eſt adæquatio intellectus ad rem; ſic igitur eſt vna veritas, quam diuerſi intelligunt ex eo, quod eorum conceptiones eidem rei adæquantur. q. de ani. ar. 3. ad 2.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt neceſſariũ intellectum communem denudari ab eo, quod intelligit, ſed ſolum intellectum in potentia; ſicut & omne recipiens denudatur à natura recepti. Vnde ſi aliquis intellectus eſt, qui ſit actus tantum, ſicut intellectus diuinus ſe intelligit per ſe ipſum: ſed intellectus poſſibilis intelligibilis dicitur, ſicut & alia intelligibilia, quia per ſpeciem intelligibilem aliorum intelligibilium ſe intelligit; ex obiecto enim cognoſcit ſuam operationem, per quam deuenit ad cognitionem ſui ipſius. ad 4.

Ad tertium dicendum, quod licet ſpecies intelligibilis, qua intellectus formaliter intelligit, ſit in intellectu poſsibili iſtius, & illius hominis: ex quo intellectus poſsibiles ſunt plures: id tamen, quod intelligitur per huiuſmodi ſpecies, eſt vnum ſi conſideremus habito reſpectu ad rem intellectam: quia vniuerſale, quod intelligitur ab vtroque, eſt idem in omnibus, & quod per ſpecies multiplicatas in diuerſis id, quod eſt vnum in omnibus, poſsit intelligi contingit ex immaterialitate ſpecierum, quæ repræſentant rem abſque materialibus conditionibus, indiuiduantibus ex quibus vna natura ſecundum ſpeciem multiplicatur numero in diuerſis. ad 7.

Ad quartum dicendum, quod licet intellectus poſsibilis ſit ſeparatus a corpore, quantum ad operationem, eſt tamen potentia animæ, quæ eſt actus corporis. ad 1.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod licet eſſe animæ intellectiuæ non dependat à corpore, tamen habet aptitudinem ad corpus naturaliter, propter perfectionem ſuæ ſpeciei.

q. de ſp. cr. a 9. ad 8. Ad ſextum dicendum, quod ex hac etiam ratione deceptus fuit Auerrois, putauit enim, quod quia Ariſtoteles dixit intellectum poſſibilem eſſe ſeparatum, quod eſſet ſeparatus ſecundum eſſe, & per conſequens, quod non multiplicaretur ſecundum multiplicationem corporum. ſed Ariſtoteles intendit, quod intellectus poſſibilis eſt virtus animæ, quæ non eſt actus alicuius organi. quaſi habeat operationem ſuam per organum corporale: ſicut potentia viſiua eſt virtus organi habens operationem per organum corporale, & quia non habet operationem intellectus poſſibilis per organum corporale. ideo non oportet, quod cognoſcat ea tantum, quæ habent affinitatem, vel cum toto corpore, vel cum parte corporis.

ad 7. Ad ſeptimum dicendum, quod eſſe indiuiduale non repugnat ei. quod eſt eſſe intellectum in actu; quia ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt intellectæ in actu, cum tamen ſint indiuiduæ: alioquin non haberent actiones, quæ ſunt ſingularium. ſed habere eſſe materiale repugnat ei, quod eſt eſſe intellectum in actu, & ideo formæ indiuiduales, quæ indiuiduantur per materiam, non ſunt intellectæ in actu, ſed in potentia tantum. Anima autem intellectiua non ſic indiuiduatur per materiam, vt fiat forma materialis, præcipue ſecundum intellectum, ſecundum quem tranſcendit materiæ corporalis proportionem, ſed eo modo indiuiduatur ſecundum materiam corporalem, inquantum habet habitudinem, vt ſit forma huius corporis: vnde hoc non tollitur, quin intellectus poſſibilis hominis ſit quid intellectum in actu: & ſimiliter ea, quæ recipiuntur in ipſo.

QVÆSTIO XCV.

De ſpeciebus intelligibilibus.

Deinde conſiderandum eſt de ſpeciebus intelligibilibus.

CIRCA QVAS QVÆRVNTVR QVINQVA.

Primo, Vtrum ſit neceſſe ponere ſpecies intelligibiles ad hoc. vt intellectus intelligat

2 *Vtrum anima rationalis intelligat per ſpecies intelligibiles innatas.*

3 *Vtrum ſpecies intelligibiles. per quas anima intelligit. effluant in animam ab aliquibus formis ſeparatis.*

4 *Vtrum anima recipiat ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, & a rebus ſenſibilibus.*

5 *Vtrum intellectus poſſit intelligere per ſpecies intelligibiles, quas habet, non conuertendo ſe ad phantaſmata*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſit neceſſe ponere ſpecies intelligibiles ad hoc vt intellectus intelligat.

p. p. q. 85. ad 4 c. Videtur quod non ſit neceſſe ponere ſpecies intelligibiles, ad hoc vt intellectus intelligat. Impoſſibile enim eſt idem ſubiectum perfici ſimul pluribus formis vnius generis, & diuerſarum ſpecierum: ſicut impoſſibile eſt. quod idem corpus ſecundum idem ſimul coloretur diuerſis coloribus, vel figuretur diuerſis figuris: Sed omnes ſpecies intelligibiles ſunt vnius generis, licet ſint plures vnius intellectiuæ potentiæ, ergo impoſſibile eſt, quod ſint plures ſpecies in intellectu. per quas intelligat: Sed etiam impoſſibile eſt, quod per vnam ſpeciem omnia intelligat, cum intelligere per vnum ſit proprium Dei, & intellectus inferiores cognoſcant per multa, & tanto amplius per plura, quanto amplius intellectus inferior fuerit; certum autem eſt in genere intellectuum, humanum intellectum eſſe inferiorem omnibus, ergo ſpecies intelligibiles non ſunt neceſſariæ animæ rationali ad hoc, vt intelligat. p. p. q. 55. a. 3. c.

2 Præterea non eſt dare agens producens has ſpecies. Neque enim eſt vlla ſubſtantia ſeparata, vt infra oſtendemus Neque intellectus agens, tum quia eatenus dicitur illas producere, quatenus illas abſtrahit à conditionibus indiuidualibus, ſed hoc non poteſt facere, quia intellectus agens ſe habet ad phantaſmata, ſicut lumen ad colores, quod non abſtrahit à coloribus, ſed magis influit: tum quia idem inquantum idem, ſemper facit idem: at ſpecies intelligibiles, licet ſiunt eiuſdem generis, ſunt tamen diuerſarum ſpecierum. Neque eſt phantaſma, Primo quia nihil incorporeum poteſt imprimere in rem incorpoream. Secundo quia cum phantaſma ſit ſimilitudo rei ſingularis, producitur in intellectu poſſibili ſimilitudo rei ſingularis licet immaterialis Tertio quia non poteſt effectus eſſe immaterialior ſua cauſa, ſed ſpecies intelligibilis eſt magis immaterialis, quam phantaſma. ergo. Quarto quia quod ſuperiores vires ab inferioribus accipiant videtur eſſe peruerſitas ordinis, quæ nulla debet admitti in partibus animæ Quinto quia eorum quæ non conueniunt in materia, non poteſt eſſe actio, & paſſio, vt patet per Philoſophum in lib. de gen. ſed mens noſtra non communicat in materia cum rebus ſenſibilibus, ergo non poſſunt phantaſmata, quæ ſunt ſenſibilia, agere in intellectum poſſibilem producendo in illo ſpecies intelligibiles. Sexto quia agens eſt nobilius patiente, vt patet per Philoſophum 3. de ani. ſed recipiens ſe habet ad illud, quod recipit ſicut patiens ad agens ergo cum intellectus poſſibilis ſit nobilior ſenſibilibus, & ſenſibus, non poterunt phantaſmata ſenſibilia quidquam in illo producere, ergo non datur talis ſpecies neceſſaria ad intelligendum. arg. 3. — p. p. 85. a 8. arg. 4. 3. 4. & 6. c. — p. c. g. c. 65 vbi leſt a. c. & c. 62. — a. d. 20 q. 2. a. 2. arg. 2. q. 10 de ver. a. 6. arg. 5. — arg. 8.

3 Præterea in intellectu eſt aliquando falſitas, vt dicit Philoſophus 3. de ani. ſed non eſſet, ſi intelligeret per huiuſmodi ſpecies intelligibiles: quia cum ſemper repræſentent obiectum eo modo, quo eſt, ſemper verum intelligeret, & ſic numquam falleretur, ergo non ſunt neceſſariæ huiuſmodi ſpecies ad intelligendum. p. p. 17. s. 3. arg. ſed contra & in c.

4 Præterea ſecundum Philoſophum 12 met. t. 51. & 3. de ani t. 15. in his, quæ ſunt ſine materia, idem eſt intellectus, & id, quod intelligitur; Id autem, quod intelligitur, eſt idem intelligenti, ratione eius, quo intelligitur, ergo in his, quæ ſunt ſine materia, vt ſunt animæ rationales, id, quod intelligitur, eſt ipſa ſubſtantia intelligentis, non autem ſpecies intelligibilis. p. p. q. 55 a. 1 arg. 2.

5 Præterea intellectus agens facit ſuam operationem ſine vllis ſpeciebus intelligibilibus, & ſine vllo habitu ſuperaddito, ergo & intellectus poſſibilis idem faciet, & ita non erunt neceſſariæ ſpecies intelligibiles. q. 10. de ver. a. 2. arg. 5.

6 Præterea ſicut ſe habet bonum ad affectum, ita verum ad intellectum; ſed bonum non eſt in affectu per aliquam ſui ſimilitudinem, ergo nec verum q. 10 de ver. a. 9 arg. 7.

cognoſcitur ab intellectu, per aliquam ſui ſimilitudinem, ergo intellectus in intellectione non eget vlla ſimilitudine, aut ſpecie.

p. p. q. 84. a. 2. arg. 2. – Præterea nulla eſt neceſſitas ponendi huiuſmodi ſpecies. Neque enim primo requiruntur ad aſſimilandum obiectum materiale intellectui immateriali: tum quia, vt dicit Philoſophus 3. de ani t. 37. anima eſt quodammodo omnia: vnde, cum ſimile ſimili cognoſcatur, debet anima per ſuam eſſentiam aſſimilari rebus cognitis, & illas intelligere: tum quia anima eſt ſuperior corporalibus creaturis: inferiora autem ſunt eminentiori modo in ſuperioribus; quare omnes creaturæ corporeæ nobiliori modo exiſtunt in ipſa eſſentia animæ, quam in ſeipſis: Vnde per ſuam ſubſtantiam debet poſſe illas cognoſcere Neque ſecundo requiruntur ad repræſentandum obiectum, quia phantaſmata ſufficienter repræſentant, & proponunt obiectum intellectui; & ab ipſis habet intellectus poſſibilis, quod intelligendo producat conceptum, ſeu verbum, atque adeo ſimilitudinem expreſſam, & determinatam huius obiecti, & non alterius, Neque tertio requiruntur, vt fiat obiectum intelligibile actu, quia intellectus angelicus cognoſcit res materiales, non poſſet autem illas cognoſcere, niſi eſſent intelligibiles actu, ergo ſpecies intelligibiles non ſunt neceſſariæ intellectui humano ad intelligendum.

a. 1. 10. q. 2. a. 2. ad 1. q. 10. de ver. a. 6. ad 7.

3. de ani. l. p. Sed contra eſt, quod Philoſophus 3. de ani. t. 3. dicit intellectum eſſe impaſſibilem, ſuſceptiuum tamen formarum, & ita ſe habere ad intelligibilia, ſicut ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, & t. 6. ait animam eſſe locum formarum & t. 38. & ſeq. dicit animam eſſe omnia, quia omnium formas recipit; non enim lapis eſt in anima, ſed forma lapidis: hæc autem intelligi non poſſunt niſi de ſpeciebus intelligibilibus requiſitis ad intelligendum, ergo hæ ſunt neceſſariæ.

p. p. q. 14. a. 2. ad 1. 2 Præterea intellectus noſter poſſibilis ſe habet in ordine intelligibilium, ſicut materia prima in ordine naturalium, eo quod eſt in potentia ad intelligibilia, ſicut materia prima eſt in potentia ad naturalia Sed materia non habet eſſe naturale, niſi reducta in actum per formas naturales, ergo nec intellectus poſſibilis poteſt habere intelligibilium operationem, niſi perficiatur per ſpeciem intelligibilem alicuius.

p. p. q. 84. a. 2. ad 2. & a. d. 3. q. a. 4. c. p. p. 84. a. 2. c. 3 Præterea omnis cognitio rei fit per aſſimilationem rei cognitæ & cognoſcentis; & ideo neceſſario debet eſſe in intellectu forma, per quam aſſimiletur rei cognitæ: ſed non eſt ſufficiens forma ſimilis in eſſe naturæ, quia ſic oporteret dicere cum Empedocle, quod anima eſſet de natura omnium, ad hoc, quod illa cognoſceret, ergo requiritur forma ſimilis rei cognitæ in eſſe intelligibili, quæ dicitur ſpecies intelligibilis, ergo hæc eſt neceſſaria ad intelligendum.

p. p. 11. a. 2. c. Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, quod ſpecies intelligibiles neceſſariæ ſunt ad intelligendum, quod manifeſte patet primo ex natura intellectionis, vt eſt actio quædam. Illud enim, quo intellectus intelligit comparatur ad intellectum intelligentem, vt forma eius, quia forma eſt id, quo agens agit: oportet autem ad hoc, quod potentia perfecte compleatur per formam, quod omnia contineantur ſub forma, ad quæ potentia ſe extendit: & inde eſt, quod in rebus corruptibilibus forma non perfecte complet potentiam materiæ, quia potentia materiæ ad plura ſe extendit, quam ſit continentia formæ huius, vel illius: potentia autem intellectiua animæ rationalis ſe extendit ad intelligendum omnia, potentia enim intellectiua hominis, vt infra dicetur, habet pro obiecto vniuerſaliter omne ens, ipſa autem eſſentia animæ rationalis non comprehendit in ſe omnia, cum ſit eſſentia determinata ad genus, & ſpeciem. Hoc autem proprium eſt eſſentiæ diuinæ, quæ infinita eſt, vt in ſe ſimpliciter omnia comprehendat perfecte. Et ideo ſolus Deus cognoſcit p. p. q. 84. a. 2. c. omnia per ſuam eſſentiam; anima rationalis autem non poteſt per ſuam eſſentiam omnia cognoſcere, ſed oportet intellectum eius aliquibus ſpeciebus perfici ad res cognoſcendas. Secundo probatur ex natura intellectionis, vt intellectio eſt. Hoc enim animis omnium communiter inditum eſt, quod ſimile ſimili cognoſcitur; vnde principium cognitionis debet eſſe forma ſimilis rei cognitæ. Cum autem poſſit eſſe ſimilis illi, vel in modo eſſendi, ita vt forma cogniti ſit in cognoſcente eo modo, quo eſt in re cognita, vel in ratione formæ, ſed non in modo eſſendi formæ, neque eſt neceſſarium, neque fieri poteſt, vt forma cogniti intellectionis principium ſit illi ſimilis in forma, & modo eſſendi formæ, vt priores naturales exiſtimabant, (qui, quia conſiderabãt res cognitas eſſe corporeas, & materiales, poſuerunt oportere res cognitas etiã in anima cognoſcente materialiter eſſe. & ideo vt animæ attribuerent omnium cognitionem, poſuerunt eam habere naturam communem cum omnibus. & quia natura principiatorum ex principijs conſtruitur, attribuerunt naturam principij; ita quod qui dixit principium omnium eſſe ignem, poſuit animam eſſe de natura ignis, & ſimiliter de aere, & aqua) quia ſi oporteret rem cognitam materialiter in cognoſcente exiſtere, nulla ratio eſſet, quare res, quæ materialiter extra ſubſiſtunt, cognitione careant, præter quam quod in materiali principio, de quo antiqui Philoſophi loquebantur, non exiſtunt principiata niſi in potentia; non autem cognoſcitur aliquid ſecundum quod eſt in potentia, ſed ſecundum quod eſt actu, vt patet 9. metaph. t. 20. Vnde nec ipſa potentia cognoſcitur niſi per actum. & propterea non ſufficeret attribuere animæ principiorum naturam ad hoc, quod omnia cognoſceret, niſi ineſſent ei naturæ, & formæ ſingulorum effectuum, puta oſſis, & carnis, & aliorum huiuſmodi, vt Ariſt. contra Empedoclem argumentatur in p. de ani. t. 77. Relinquitur ergo quod oportet materialia cognita in cognoſcente exiſtere non materialiter & huius ratio eſt: quia actus cognitionis ſe extendit ad ea, quæ ſunt extra cognoſcentem. Cognoſcimus enim etiam ea, quæ extra nos ſunt. Per materiam autem determinatur forma rei ad aliquid vnum. Vnde manifeſtum eſt, quod ratio cognitionis ex oppoſito ſe habet ad rationem materialitatis, & ideo quæ non recipiunt formas niſi materialiter, nullo modo ſunt cognoſcitiua, ſicut plantæ, vt dicitur in 2. de ani. t. 124 quanto autem aliquid immaterialius habet formam rei cognitæ, tanto perfectius cognoſcit. Vnde & intellectus, qui abſtrahit ſpeciem, non ſolum à materia, ſed etiam à materialibus cõditionibus, perfectius cognoſcit, quam ſenſus, qui accipit formam rei cognitæ, ſine materia quidem, ſed cum materialibus conditionibus. & inter ipſos ſenſus, viſus eſt magis cognoſcitiuus, quia eſt minus materialis, & inter ipſos intellectus, tanto quilibet eſt perfectior, quanto immaterialior. Ex his ergo patet, quod forma, quæ eſt principium intellectionis, debet eſſe ſimilis rei cognitæ in ratione formæ, non autem in modo eſſendi illius, forma autem ſic ſimilis dicitur forma, ſeu ſpecies intelligibilis. Quare dicendum eſt hanc eſſe neceſſariam ad intellectionem, ſicut neceſſarium eſt intellectionem fieri per aſſimilationem rei cognitæ, & cognoſcentis.

Ad primum ergo dicendum, quod plures ſpecies

intelligibiles poſſunt eſſe in eodem intellectu, ſecundum actum imperfectum, non autem ſecundum actum perfectum; Sicut ſimiliter plures ſpecies ſenſibiles poſſunt eſſe in ſenſu eodem modo. Sciendum enim eſt, quod omnes formæ intelligibiles ſunt vnius generis, licet res, quarum ſunt, ſint diuerſorum generum: omnes enim eandem potentiam intellectiuam reſpiciunt. & ideo in potentia omnes ſimul eſſe poſſunt in intellectu, & ſimiliter in actu incompleto, qui eſt medius inter potentiam & actum completum, & perfectum, & hoc eſt eſſe ſpecies in habitu, qui eſt medius inter potentiam, & operationem: ſed in actu perfecto plures ſpecies in intellectu vel ſenſu eſſe non poſſunt.

p. p. q. 84. a. 1. ad 40. ... 2. a. ad. 2. Ad ſecundum dicendum, quod phantaſma concurrit ad producendam intellectionem, & per conſequens ad productionem ſpeciei intelligibilis dupliciter, vno modo, tanquam materia cauſæ; ſicut enim in obiecto viſus eſt aliquid materiale, quod accipitur ex parte rei coloratæ, ſed complementum formale viſibilis, inquantum huiuſmodi, eſt ex parte lucis, quæ facit viſibilem potentia eſſe viſibile in actu; ita etiam obiectum intellectus quaſi materialiter adminiſtratur, vel offertur à virtute imaginatiua, ſed in eſſe formali intelligibili completur ex lumine intellectus agentis, & ſecundum ſuam formam habet, quod ſit perfectio in actu intellectus poſſibilis. Alio modo concurrit tanquam agens inſtrumentale, & ſecundariũ, intellectus vero agens tanquam agens principale, & primum. propter hoc enim & phantaſmata dicuntur illuminari ab intellectu agente, quia nimirum phantaſmata ex virtute intellectus agentis redduntur habilia, vt ab eis ſpecies intelligibiles abſtrahantur, ſeu vt hæ ab illis per virtutem intellectus agentis ſimul concurrentis producantur, quibus mediantibus intellectus poſſibilis conſideret naturas rerum in vniuerſali, ſine conditionibus nimirum indiuiduantibus, ſicut pars ſenſitiua ex coniunctione ad intellectum efficitur virtuoſior ad agendum. Et inde eſt, quod actionis vtriuſque agentis effectus relinquitur in intellectu poſſibili ſecundum conditionem vtriuſque, & non ſecundum conditionem alterius tantum; nam intellectus poſſibilis recipit formas, vt intelligibiles actu ex virtute intellectus agentis, ſed vt ſimilitudines determinatarum rerum ex cognitione phantaſmatum: præter quam quod ſpecies intelligibilis eſt a phantaſmate ſecundum ſuum eſſe materiale, ſed ab intellectu agente, ſecundum ſuum eſſe formale, id eſt, vt eſt intelligibilis in actu. Ex his patet ad probationes contra intellectum agentem. Nam ad priorem dicendum, quod intellectus agens comparatur lumini, quia ſicut lumen neceſſarium eſt ad videndum, ita lumen intellectus agentis ad intelligendum, licet non eodem modo. Præterea dicuntur phantaſmata illuminari ab intellectu agente, quatenus, vt dictum eſt, ex coniunctione cum illo redduntur virtuoſiora ad agendum. Ad poſteriorem vero dicendum, quod intellectus agens ex coniunctione prædicta cum phantaſmatibus diuerſis diuerſas etiam producit ſpecies intelligibiles.

(Margin: ... p. q. 84. a. 1. c. ... 85. a. 1. & 3. ... 77.; ... 18. de ver. ... ad 6.; Tab. v. intellectus. n. 14. p. p. q. 79. a. 2. ad 1. p. p. 85. a. 1. ad 4.)

p. p. 84. a. 6. c. Ad primam autem probationem contra phantaſmata dicendum, quod corporeum virtute agentis principalis incorporei poteſt agere in incorporeum.

q. 2. de ver. a. 5. q. a. 11. ... p. c. g. c. 65. Ad ſecundum dicendum, quod licet phantaſma ſit ſimilitudo rei ſingularis, non tamen oportet, vt producat in intellectu ſimilitudinem rei ſingularis, quia non agit ratione propriæ naturæ, qua ad ſubiectum comparatur, ſeu quatenus eſt tale accidens, & ratione materialium diſpoſitionum, ſed quatenus eſt ſimilitudo rei ad extra, & ratione naturæ, & formæ latentis in phantaſmate.

q. 5. de pot. a. ... c. ſcit. a. c. g. c. 69. Ad tertiam dicendum, quod effectus poteſt eſſe immaterialior ſua cauſa, quando cauſa productiua illius agit ſecundum quod participat de proprietate ſuperioris naturæ; & agit non ad tranſmutandam materiam, ſed ad diffundendam ſimilitudinem formæ, ſiue in medio ſiue in ſenſu, vel intellectu, ſecundum ſimilitudinem ſpiritualis intentionis, vt eſt in propoſito.

a. d. 20. q. 1. a. 3. ad 1. ad 2. princ. Ad quartam dicendum, quod ex eo, quod phantaſma producit ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili, vt agens inſtrumentale & ſecundarium, non ſequitur deordinatio in partibus animæ, quia intellectus agens non accipit virtutem à phantaſmate, ſed potius è contra, vt dictum eſt.

q. 10. de ver. a. 6. ad p. Ad quintam dicendum, quod formæ ſenſibiles, vel a ſenſibilibus abſtractæ, vt ſunt phantaſmata non poſſunt agere in intellectum poſſibilem, niſi quatenus per intellectum agentem immateriales redduntur, & ſic efficiuntur quodammodo homogeneæ intellectui poſſibili in quem agunt.

ibid. ad 8. Ad ſextam dicendum, quod quamuis intellectus poſſibilis ſit ſimpliciter nobilior, quam phantaſma, tamen ſecundum quid nihil prohibet phantaſma nobilius eſſe, inquantum ſcilicet phantaſma eſt actu ſimilitudo talis rei, quod intellectui poſſibili non conuenit, niſi in potentia & ſic quodammodo poteſt agere in intellectum poſſibilem, virtute luminis intellectus agentis ſicut & color poteſt agere in viſum, virtute luminis corporalis.

p. p. 17. a. 3. Ad tertium principale dicendũ, quod in intellectu non eſt falſitas reſpectu ſpecierum intelligibilium repræſentantium rem aliter, vel reſpectu rei repræſentatæ, ſed ratione compoſitionis, & diuiſionis, quatenus intellectus attribuit rei, cuius quidditatẽ intelligit, aliquid, quod eam non conſequitur, vel quod ei opponitur.

p. p. 55. a. 2. ad 1. Ad quartum dicendum, quod ſicut ſenſus in actu eſt ſenſibile in actu, vt dicitur in 2. de an. non ita quod ipſa vis ſenſitiua ſit ipſa ſimilitudo ſenſibilis, quæ eſt in ſenſu: ſed quia ex vtroque fit vnum, ſicut ex actu, & potentia; ita & intellectus in actu dicitur eſſe intellectum in actu, non quod ſubſtantia intellectus ſit ipſa ſimilitudo, per quam intelligit, ſed quia illa ſimilitudo eſt forma eius. Idem eſt autem, quod dicitur in his, quæ ſunt ſine materia, idem eſt intellectus, & quod intelligitur, ac ſi diceretur, quod intellectus in actu eſt intellectum in actu. Ex hoc enim aliquid eſt intellectũ in actu, quod eſt immateriale.

q. 10. de ver. a. 2. ad 5. Ad quintum dicendum, quod intellectus agens non egeat vllis ſpeciebus, vel vllo habitu ad ſuam operationem, prouenit ex hoc, quod nihil accipit ab intelligibilibus, ſed magis formam ſuam illis tribuit faciendo illa intelligibilia actu. Intellectus vero poſſibilis contra ſe habet.

q. 10. de ver. a. 9. ad 7. Ad ſextum dicendum, quod motus, vel operatio cognoſcitiuæ partis perficitur in ipſa mente: & ideo oportet ad hoc, quod aliquid cognoſcat, eſſe ſimilitudinem aliquam in mente, maxime ſi per eſſentiam ſuam non coniungitur menti, vt cognitionis obiectum: ſed motus, vel operatio affectiuæ partis incipit ab anima, & terminatur ad res, & ideo non requiritur in affectu ſimilitudo rei, qua informatur, ſicut in intellectu.

in c. Ad ſeptimum dicendum, quod neceſſitas ponendi ſpecies intelligibiles eſt vt habeat intellectus formam, per quam poſſit omnia cognoſcere, quæ ſub ſuo obiecto continentur, vt dictum eſt, quæ non poteſt eſſe illius eſſentia, ſed neceſſario debet eſſe forma ab illa diſtincta.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima intelligat per ſpecies ſibi naturaliter inditas.

p.p.q 84.a. 3 arg p. VIdetur quod anima intelligat omnia per ſpecies ſibi naturaliter inditas. Dicitur enim in lib. de cauſis, quod omnis intelligentia eſt plena formis; ſed homo habet commune cum angelis intelligere, ergo etiam anima habet ſpecies rerum naturaliter inditas, quibus illas cognoſcat.

arg.2. 2 Præterea anima intellectiua, eſt nobiliorquam materia prima corporalis, ſed hæc eſt creata à Deo ſub formis, ad quas eſt in potentia, ergo multo magis anima intellectiua eſt creata à Deo ſub ſpeciebus intelligibilibus, & ſic anima intelligit corporalia per ſpecies ſibi naturaliter inditas.

arg 3. 3 Præterea nullus poteſt verum reſpondere niſi de eo, quod ſcit. ſed aliquis etiam idiota non habens ſcientiam acquiſitam, reſpondet verum de ſingulis ſi tamen ordinate interrogetur, vt narratur in Mennone Platonis de quodam; ergo antequam aliquis acquirat ſcientiam, habet rerum cognitionem; quod non eſſet, niſi anima haberet ſpecies naturaliter inditas.

arg. ſed cō. Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in 3. de ani. t 14. de intellectu loquens, quod eſt ſicut tabula, in qua nihil eſt ſcriptum.

c. Reſpondeo dicendum, quod cum forma ſit principium actionis oportet, vt eo modo ſe habeat aliquid ad formam. quæ eſt actionis principium, quo ſe habet ad actionem illam: ſicut ſi moueri ſurſum ſit ex leuitate. oportet, quod in potentia tantum ſurſum fertur, eſſe leue ſolum in potentia, quod autem actum ſurſum fertur, eſſe leue in actu. Videmus autem, quod homo eſt quandoque cognoſcens in potentia tantum, tam ſecundum ſenſum, quam ſecundum intellectum, & de tali potentia in actum reducitur, vt ſentiat quidem, per actiones ſenſibilium in ſenſum, vt intelligat autem, per diſciplinam, aut inuentionem. Vnde oportet dicere, quod anima cognoſcitiua ſit in potentia tam ad ſimilitudines, quæ ſunt principia ſentiendi, quam ad ſimilitudines, quæ ſunt principia intelligendi: & propter hoc Ariſtot 3. de ani. t 14. poſuit, quod intellectus, quo anima intelligit, non habet aliquas ſpecies naturaliter inditas. ſed eſt in principio in potentia ad huiuſmodi ſpecies omnes. Sed quia id, quod habet actu formam. interdum non poteſt agere ſecundum formam, propter aliquod impedimentum: ſicut leue ſi impediatur ſeorſum ferri. Propter hoc Plato poſuit, quod intellectus hominis naturaliter eſt plenus omnibus ſpeciebus intelligibilibus. ſed per vnionem corporis impeditur, ne poſſit in actum exire. Sed hoc non videtur conuenienter dictum. Primo quidem, quia ſi habet anima naturalem notitiam omnium, non videtur eſſe poſſibile, quod huius naturalis notitiæ tantam obliuionem capiat, quod neſciat ſe huiuſmodi ſcientiā habere. Nullus enim homo obliuiſcitur ea, quæ naturaliter cognoſcit, ſicut, quod omne totum ſit maius ſua parte, & huiuſmodi. Præcipue autem hoc videtur eſſe inconueniens, ſi ponatur eſſe animæ naturale corpori vniri ſicut ſupra habitum eſt. Inconueniens enim eſt, quod naturalis operatio alicuius rei totaliter impediatur per id. quod eſt ſibi ſecundum naturam. Secundo apparet manifeſte huius poſitionis falſitas ex hoc, quod deficiente aliquo ſenſu deficit ſcientia eorum, quæ apprehenduntur ſecundum illum ſenſum ſicut cæcus natus nullam poteſt habere notitiam de coloribus: quod non eſſet, ſi intellectui animæ eſſent naturaliter inditæ omnium intelligibilium rationes. Et ideo dicendum eſt, quod anima non cognoſcit res corporeas, & naturales per ſpecies naturaliter inditas.

Ad primum ergo dicendum, quod homo quidem conuenit cum angelis in intelligendo, deficit tamen ab eminentia intellectus eorum, ſicut & corpora inferiora, quæ tantum exiſtunt ſecundum Greg. hom. 29. in Euang. deficiunt ab exiſtentia ſuperiorum corporum. Nam materia inferiorum corporum non eſt completa totaliter per formam, ſed eſt in potentia ad formas, quas non habet. Materia autē cæleſtium corporum eſt totaliter completa per formam; itaquod non eſt in potentia ad aliam formam, vt ſupra habitum eſt. & ſimiliter intellectus angeli eſt perfectus per ſpecies intelligibiles ſecundum ſuam naturam: intellectus autem humanus eſt in potentia ad huiuſmodi ſpecies. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod materia prima habet eſſe ſubſtantiale per formam, & ideo oportuit, quod crearetur ſub aliqua forma, alioquin non eſſet in actu. Sub vna tamen forma exiſtens eſt in potentia ad alias. Intellectus autem non habet eſſe ſubſtantiale per ſpeciem intelligibilem, & ideo non eſt ſimile. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod ordinata interrogatio procedit ex principijs communibus, per ſe notis ad propria. Per talem autem proceſſum ſcientia cauſatur in anima addiſcentis. Vnde, cum verum reſpondet de his, de quibus ſecundo interrogatur, hoc non eſt, quia prius ea nouerit. ſed quia tunc ea de nouo addiſcit. Nihil enim refert, vtrum ille, qui docet proponendo, vel interrogando, procedat de principijs communibus ad concluſiones. Vtrobique enim animus audientis certificatur de poſterioribus per priora. ad 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpecies intelligibiles per quas anima intelligit, effluant in illam ab aliquibus formis ſeparatis.

VIdetur quod ſpecies intelligibiles effluant in animam ab aliquibus formis ſeparatis. Omne enim, quod per participationem eſt tale, cauſatur ab eo, quod eſt per eſſentiam tale: ſicut quod eſt ignitum reducitur ſicut in cauſam in ignem. Sed anima intellectiua, ſecundum quod eſt actu intelligens, participat ipſa intelligibilia: intellectus enim in actu quodammodo eſt intellectum in actu. ergo ea, quæ ſecundum ſe, & per eſſentiam ſuam ſunt intellecta in actu, ſunt cauſæ animæ intellectiuæ, quod actu intelligat: Intellecta autē in actu per eſſentiam ſuam ſunt formæ in materia exiſtentes. Species igitur intelligibiles, quibus anima intelligit, cauſantur à formis aliquibus ſeparatis. p.p.q.84. 4 arg p.

2 Præterea intelligibilia ſe habent ad intellectum ſicut ſenſibilia ad ſenſum. Sed ſenſibilia, quæ ſunt in actu extra animam, ſunt cauſæ ipſorum ſenſibilium, quæ ſunt in ſenſu, quibus ſentimus. ergo ſpecies intelligibiles, quibus intellectus noſter intelligit, cauſantur ab aliquibus actu intelligibilibus extra animam exiſtentibus. Huiuſmodi autem non ſunt niſi formæ à materia ſeparatæ. Formæ igitur intelligibiles intellectus noſtri effluunt ab aliquibus ſubſtantijs ſeparatis. arg.2.

3 Præterea omne, quod eſt in potentia reducitur in actum per id, quod eſt actu. Si ergo intellectus noſter prius in potentia exiſtens poſtmodū actu intelligat, oportet quod hoc cauſetur ab aliquo intellectu, arg.3.

qui ſemper eſt in actu; hic autem eſt intellectus ſeparatus, ergo ab aliquibus ſubſtantijs ſeparatis cauſantur ſpecies intelligibilea, quibus actu intelligimus.

ig. ſelcôt. Sed contra eſt, quia ſecundum hoc ſenſibus non indigeremus ad intelligendum, quod patet eſſe falſum ex hoc præcipue, qood qui caret vno ſenſu nullo modo poteſt habere ſcientiam de ſenſibilibus illius ſenſus.

in c. Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt ſpecies intelligibiles noſtri intellectus procedere ab aliquibus formis, vel ſubſtantijs ſeparatis Et hoc dupliciter. Plato enim, ſicut dictum eſt, poſuit formas rerum ſenſibilium per ſe ſine materia ſubſiſtentes, ſicut formam hominis, qoam nominabat per ſe hominem, & formam, vel ideã equi, quam nominabat per ſe equum, & ſic de aliis. Has ergo formas ſeparatas ponebat participari & ab anima noſtra, & a materia corporali. Ab anima quidem noſtra ad cognoſcendum, à materia vero corporali ad eſſendum: vt ſicut materia corporalis per hoc, quod participat ideam lapidis, fit hic lapis: ita intellectus noſter per hoc, quod participat ideam lapidis, fit intelligens lapidem Participatio autem ideæ fit per aliquam ſimilitudinem ipſius ideæ in participante ipſam, per modum, quo exemplar participatur ab exemplato. ſicut igitur ponebat formas ſenſibiles. quæ ſunt in materia corporali, effluere ab ideis, ſicut quaſdam earum ſimilitudines, ita ponebat ſpecies intelligibiles noſtri intellectus eſſe ſimilitudines quaſdam idearum, ab eis effluentes. & propter hoc ſciencias, & definitiones ad ideas referebat. Sed quia contra rationem rerum ſenſibilium eſt, quod earum formæ ſubſiſtant abſque materijs, vt Ariſtot. 7. metaph. at. 44. vſque ad 58. multipliciter probat, ideo Auic. hac poſitione remota, poſuit omnium rerum ſenſibilium intelligibiles ſpecies, non quidem per ſe ſubſiſtere abſque materia, ſed præexiſtere immaterialiter in intellectibus ſeparatis: a quorum primo deriuantur huiuſmodi ſpecies in ſequentem: & ſic de alijs vſque ad vltimum intellectum ſeparatum, quam nominat intellectum agentem: à quo, vt ipſe dicit, effluunt ſpecies intelligibiles in animas noſtras, & formæ ſenſibiles in materiam corporalem. Et ſic in hoc Auic. cum Platone concordat, quod ſpecies intelligibiles noſtri intellectus effluunt à quibuſdam formis ſeparatis, quas tamen Plato dicit per ſe ſubſiſtere: Auicenna vero ponit eas in intelligentia agente. Differunt etiam quantum ad hoc, quod Auic. ponit ſpecies intelligibiles non remanere in intellectu noſtro, poſtquam deſinit actu intelligere, ſed indigere, vt iterato ſe conuertat ad recipiendum de nouo. Vnde non ponit ſcientiam animæ naturaliter inditam, ſicut Plato, qui ponit participationes idearum immobiliter in anima permanere. Sed ſecundum hanc poſitionem ſufficiens ratio aſſignari non poſſet, quare anima noſtra corpori vniretur. Non enim poteſt dici, quod anima intellectiua corpori vniatur propter corpus: quia nec forma eſt propter materiam: nec motor propter mobile, ſed potius è conuerſo. Maxime autem videtur corpus eſſe neceſſarium animæ intellectiuæ ad eius operationem propriam, quæ eſt intelligere. quia ſecundum eſſe ſuum à corpore non dependet. Si autem anima ſpecies intelligibiles ſecundum ſuam naturam apta nata eſſet recipere per influentiam aliquorum ſeparatorum principiorum tantum, & non reciperet eas ex ſenſibus, non indigeret corpore ad intelligendum, vnde fruſtra corpori vniretur. Si autem dicatur, quod indiget anima noſtra ſenſibus ad intelligendum, quibus quodammodo excitetur ad conſideranda ea, quorum ſpecies intelligibiles à principijs ſeparatis recipit, hoc nõ videtur ſufficere: quia huiuſmodi excitatio non videtur animæ neceſſaria, niſi inquantum eſt conſopita, ſecundum Platonicos, quodammodo, & obliuioſa, propter vnionem ad corpus: & ſic ſenſus non proficerent animæ intellectiuæ, niſi ad tollendum impedimentum: quod animæ prouenit ex corporis vnione Remanet igitur quærendum, quæ ſit cauſa vnionis animæ ad corpus Si autem dicatur ſecundum Auicennam, quod ſenſus ſunt animæ neceſſarij, quia per eos excitatur, vt conuertat ſe ad intelligentiam agentem, à qua recipit ſpecies: hoc quidem non ſufficit, quia ſi in natura animæ eſt, vt intelligat per ſpecies ab intelligentia agente effluxas, ſequeretur, quod quandoque anima poſſit ſe conuertere ad intelligentiam agentem ex inclinatione ſua naturæ, vel etiam excitata per alium ſenſum, vt conuertat ſe ad intelligentiam agentem, ad recipiendum ſpecies ſenſibilium, quorum ſenſum aliquis non habet. & ſic cæcus natus poſſet habere ſcientiam de coloribus, quod eſt manifeſte falſum. Vnde dicendum eſt, quod ſpecies intelligibiles, quibus anima noſtra intelligit, non effluunt à formis ſeparatis.

Ad primum ergo diceodum, quod ſpecies intelligibiles, quas participat noſter intellectus, reducuntur ſicut in primam cauſam, in aliquod principium per ſuam eſſentiam intelligibile, ſcilicet in Deum. Sed ab illo principio procedunt mediantibus formis rerum ſenſibilium, & materialium, à quibus ſcientiam colligimus, vt Dion. dicit. c. 7. diu. nom. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod res materiales ſecundum eſſe, quod habent extra animam, poſſunt eſſe ſenſibiles actu, non autem actu intelligibiles. Vnde non eſt ſimile de ſenſu, & intellectu ad 2.

Ad tertium dicendum, quod intellectus noſter poſſibilis reducitur de potentia ad actum per aliquod ens actu, id eſt per intellectum agentem. qui eſt virtus quædam animæ noſtræ, vt dictum eſt, non autem per intellectum aliquem ſeparatum, ſicut per cauſam propriam primam, ſed forte ſicut per cauſam remotam. ad 3.

ARTICVLVS IV.

Vtrum anima recipiat ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, & à rebus ſenſibilibus.

Videtur quod anima non recipiat ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, & a rebus ſenſibilibus. Dicit enim Philoſophus in lib. de Gener. quod eorum, quæ non conueniunt in materia, non poteſt eſſe actio. & paſſio. Sed intellectus noſter non communicat in materia cum rebus ſenſibilibus, & cum phantaſmatibus, ergo non poſſunt phantaſmata agere in intellectum producendo ſpecies intelligibiles. q. 10. de ver. a. 6. arg. 1.

2 Præterea obiectum intellectus eſt quodquid eſt, vt dicitur in 3. de ani. ſed quidditas rei nullo modo ſenſu percipitur, nec phantaſmate repræſentatur, ergo ſpecies intelligibiles non producuntur à phantaſmatibus. arg. 2.

3 Præterea ſi intellectus poſſibilis recipit ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, hoc non poteſt eſſe, niſi inquantum ſpecies, quæ à ſenſibilibus accipitur, intellectum poſſibilem mouet, ſed talis ſpecies non poteſt mouere intellectum poſſibilem; non enim mouet ipſum in phantaſia adhuc exiſtens, quia ibi exiſtens nondum eſt actu intelligibilis, ſed potentia tantum: ſimiliter non mouet arg. 7.

Digitized by Google

intellectum poſſibilem exiſtens in intellectu agente, qui nullius ſpeciei eſt receptiuus, alias non differet ab intellectu poſſibili: Similiter nec exiſtens in intellectu poſſibili, quia forma iam inhærens ſubiecto ſubiectum non mouet, ſed in ipſo quodammodo quieſcit: Nec etiam per ſe exiſtens, cum ſpecies intelligibiles non ſint ſubſtantiæ ſed degenere accidentium ergo nullo modo ſpecies intelligibiles poſſunt recipi à ſenſibilibus, ſeu à phantaſmatibus.

p.p.84.a. 6, a g 3. 4 Præterea effectus non ſe extendit vltra virtutem ſuæ cauſæ, Sed ſpecies intelligibiles ſe extendunt vltra ſenſibilia, & vltra phantaſmata, per illas enim intelligimus quædam, quæ ſenſu percipi, & phantaſmate repræſentari non poſſunt ergo ſpecies intelligibilis non poteſt accipi a ſenſibilibus.

p p arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod Philoſophus probat in p. metaph. & in fine 2. poſter t 22. quod principium noſtræ cognitionis eſt à ſenſu; principium autem intellectionis eſt ſpecies intelligibilis, ergo.

p p a 6 c. Reſpondeo dicendum, quod circa iſtam quæſtionem triplex fuit Philoſophorum opinio; Democritus enim poſuit, quod nulla eſt alia cauſa cuiuſlibet noſtræ cognitionis, niſi cum ab his corporibus, quæ cogitamus, veniunt, atque intrant imagines in animas noſtras, vt Aug dicit in Epiſt. ad Dioſcorum, & Ariſt. etiam dicit in lib. de ſom. & vig. quod Democritus poſuit cognitionem fieri per idola, & defluxiones & huius poſitionis ratio fuit, quia tam ipſe Democr. quam alij antiqui naturales non ponebant intellectum differre a ſenſu, vt Ariſt. dicit in 3. de ani t 151. & ideo, quia ſenſus immutatur a ſenſibili, arbitrabantur omnem noſtram cognitionem fieri per ſolam immutationem à ſenſibilibus: quam quidem immutationem Democritus aſſerebat fieri per imaginum defluxiones. Plato vero è contrario poſuit intellectum differre à ſenſu, & intellectum quidem eſſe virtutem immaterialem organo corporeo non vtentem in ſuo actu. Et quia incorporeum non poteſt immutari a corporeo, poſuit quod cognitio intellectualis non fit per immutationem intellectus a ſenſibilibus, ſed per participationem formarum intelligibilium ſeparatarum, vt dictum eſt. ſenſum etiam poſuit virtutem quandam per ſe operantem Vnde nec ipſe ſenſus, cum ſit quædam vis ſpiritualis, immutatur à ſenſibilibus, ſed organa ſenſuum a ſenſibilibus immutantur ex qua immutatione anima quodammodo excitatur, vt in ſe ſpecies ſenſibilium formet: ſic igitur ſecundum Platonis opinionem, neque intellectualis cognitio à ſenſibili procedit; neque etiam ſenſibilis totaliter a ſenſibilibus rebus, ſed ſenſibilia excitant animam ſenſibilem ad ſentiendum, & ſimiliter ſenſus excitant animam intellectiuam ad intelligendum; Ariſtoteles autem media via proceſſit, poſuit enim cum Platone intellectum differre a ſenſu, ſed ſenſum poſuit propriam operationem non habere ſine communicatione corporis, ita quod ſentire non ſit animæ actus tantum, ſed coniuncti, & ſimiliter poſuit de omnibus operationibus ſenſitiuæ partis. Quia igitur non eſt inconueniens, quod ſenſibilia, quæ ſunt extra animam, cauſent aliquid in coniunctum, in hoc Ariſt cum Democrito concordauit, quod operationes ſenſitiuæ partis cauſentur per impreſſionem ſenſibilium in ſenſum, non per modum defluxionis, vt Democritus poſuit, ſed per quandam operationem: nam & Democritus omnem actionem fieri poſuit per influxionem atomorum, vt patet in p. de gen t. 56. Intellectum vero poſuit Ariſtot. habere operationem abſque communicatione corporis. Nihil autem corporeum imprimere poteſt in rem incorpoream. & ideo ad cauſandum intellectualem operationem ſecundum Ariſtot. non ſufficit ſola impreſſio ſenſibilium corporum, ſed requiritur aliquid nobilius, quia agens eſt nobilius patiente, vt ipſe dicit 3. de ani. t. 10. Non tamẽ ita, quod intellectualis operatio cauſetur ex ſola impreſſione aliquarum rerũ ſuperiorũ vt Plato poſuit, ſed requiritur illud ſuperius, & nobilius agẽs, quod vocat intellectũ agentẽ, de quo iam ſupra diximus, quod facit phantaſmata à ſenſibus accepta intelligibilia in actu, per modum abſtractionis cuiuſdam Secundum hoc ergo ex parte phantaſmatum, intellectualis operatio à ſenſu cauſatur. Sed quia phantaſmata non ſufficiunt immutare intellectum poſſibilem, ſed oportet, quod fiant intelligibilia actu per intellectum agentem, non poteſt dici, quod ſenſibilis cognitio ſit totalis, & perfecta cauſa intellectualis cognitionis, ſed magis quodammodo eſt materia cauſæ.

Ad primum ergo dicendum, quod formæ ſenſibiles, vel a ſenſibilibus abſtractæ non poſſunt agere in mentem noſtram, niſi quatenus per lumen intellectus agentis immateriales redduntur & ſic efficiuntur quodammodo homogeneæ intellectui poſſibili, in quem agunt. q 10 de ver. 6 ad 10.

Ad ſecundum dicendum, quod circa idem virtus ſuperior, & inferior operantur, non ſimiliter, ſed ſuperior ſublimius: vnde & per formam, quæ à rebus accipitur, ſenſus non ita efficaciter rem cognoſcit, ſicut intellectus, ſed ſenſus per eam manuducitur in cognitionem exteriorum accidentium, intellectus vero peruenit ad nudam quidditatem rei, ſecernendo eam ab omnibus materialibus conditionibus vnde pro tanto dicitur cognitio mentis a ſenſu originem habere, non quod omne illud, quod mens cognoſcit, ſenſus apprehendat, ſed quia ex his, quæ ſenſus apprehendit, mens in aliqua vlteriora manuducitur, ſicut etiam ſenſibilia intellecta manuducunt in intelligibilia diuinorum. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod in receptione, qua intellectus poſſibilis ſpecies rerum accipit à phantaſmatibus, ſe habent phantaſmata vt agens inſtrumentale, & ſecundarium, intellectus vero agens, vt agens principale, & primum, & ideo actionis effectus relinquitur in intellectu poſſibile ſecundum conditionem vtriuſque, & non ſecundum conditionem alterius tantum, & ideo intellectus poſſibilis non recipit formas, vt intelligibiles actu, ex virtute intellectus agentis, ſed vt ſimilitudines determinatarum rerum ex cognitione phantaſmatum; & ſic formæ intelligibiles in actu non ſunt per ſe exiſtentes, neque in phantaſia, neque in intellectu agente, ſed ſolum in intellectu poſſibili. ad 3

Ad quartum dicendum, quod ſenſitiua cognitio non eſt tota cauſa intellectualis cognitionis, & ideo non eſt mirum, ſi intellectualis cognitio vltra ſenſitiuam ſe extendit.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus poſſit actu intelligere per ſpecies intelligibiles, quas habet, non conuertendo ſe ad phantaſmata.

Videtur quod intellectus poſſit actu intelligere per ſpecies intelligibiles, quas habet, abſtractas à phantaſmatibus, non conuertendo ſe ad phantaſmata. Intellectus enim fit in actu per ſpeciem intelligibilem, qua informatur, ſed intellectum eſſe in actu eſt ipſum intelligere, ergo ſpecies intelligibiles ſufficiunt ad hoc, quod intellectus actu intelligat, abſque eo quod ad phantaſmata ſe conuertat. p.p. 84 art 10. arg. p.

2 Præ-

arg. 2. 2 Prætetea magis dependet imaginatio à ſenſu, quam intellectus ab imaginatione, ſed imaginario poteſt imaginati actu abſentibus ſenſibilibus, ergo multo magis intellectus poteſt intelligete actu, nou conuertendo ſe ad phantaſmata.

arg. 3. 3 Præterea incorporalium non ſunt aliqua phantaſmata, quia imaginatio tempus. & continuom non tranſcendit, ſi ergo intellectos noſter non poſſet aliquid intelligere in actu, niſi conuerteretur ad phantaſmata, ſequeretur, quod non poſſet intelligere aliquid incorporeum, qood pater eſſe falsum. Intelligimus enim veritatem ipſam, & Deum, & Angelos.

p. p. 89. ar. p. c & a. 2 arg p. 4 Præterea eadem eſt natura animæ coniunctæ, & ſeparatæ, Imo perfectiot eſt anima coniuncta corpori, qoam ſeparata, cum anima ſit pats naturaliter humanæ naturæ. quælibet autem pars eſt perfectior in ſuo toto quam axtra totum, ſed anima ſeparata poteſt intelligere ſine phantaſmate, ergo & coniuncta.

de memoria l. 2. 5 Præterea intellectus eſt vniuerſaliū phantaſma vero eſt ſimilitudo rei eorporalis, & ſingularis, ergo intellectus non intelligit conuerrendo ſe ad phantaſmata; nam ſic intelligeret ſingularia, non autem vniuerſalia.

3. de ani. l. 12. de mem. l. 2. Sed coorta eſt, quod Philoſophus 3. de ani. t. 30. & l. de mem. c. p. dicit, quod anima nunquam intelligit ſine phantaſmate.

de mem. l. 2. 2 Præterea dicit Philoſophus l. de mem. c. p. quod nihil poteſt homo intelligere ſine continuo, & tempore; ſed hoc eſt, quia non poteſt intelligere ſine phantaſmate; qnia phantaſma eſt ſimilitudo rei ſingularis, quæ eſt hic, & nunc, quæ non poteſt intelligi ſine phaotaſmate, ergo.

Ibid. 3 Præterea operatio proportionatur vittuti. & eſſentiæ; ſed intellectiuum hominis eſt in ſenſitiuo, ſicut dicitur in 2. de ani. ergo ptopria operatio eius eſt intelligere intelligibilia in phantaſmatibus ſicut intellectus ſubſtantiæ ſeparatæ operatio eſt intelligere res ſecundum ſe intellectas.

p. p. q. 84. a. 7 c. Reſpondeo dicendum, quod impoſſibile eſt intellectum ſecundom præſentis vitæ ſtatum, quo paſſibili corpori coniungitur, aliquid intelligete in actu, niſi conuertendo ſe ad phantaſmata, & hoc duobus indiciis apparet. Primo quidem, quia cum intellectus ſit vis quædam non vtens corporali organo, nullo modo impediretur in ſuo actu per læſionem alicuius corporalis organi, ſi non requireretur ad eius actum actus alicuius potentiæ vtentis organo corporali. Vtuntur autem organo corporali ſenſus, & imaginatio, & aliæ vires pertinentes ad partem ſenſitiuam. Vnde manifeſtum eſt, quod ad hoc, quod intellectus actu intelligat, non ſolum accipiendo ſcientiam de nouo, ſed etiam vtendo ſcientia iam acquiſita, requiritur actus imaginationis, & cæterarum virtutum. Videmus enim, quod impedito actu virtutis imaginatiuæ per læſionem organi, vt in phreneticis, & ſimiliter impedito actu memoratiuæ virtutis, vt in letargicis, impeditur homo ab intelligendo in actu etiam ea, quorum ſcientiam præaccepit. Secundo quia hoc quilibet in ſeipſo experiri poteſt, quod quando aliquis conatur aliquid intelligere, format ſibi aliqua phantaſmata per modum exemplorum, in quibus quaſi inſpiciat, quod intelligere ſtudet; & inde eſt etiam, quod quando aliquem volumus facere aliquid intelligere, proponimus ei exempla, ex quibus phantaſmata formare poſſit ad intelligendum. Huius autem ratio eſt, quia potentia cognoſcitiua proportionatur cognoſcibili. Vnde intellectus Angeli, qui eſt totaliter à corpore ſeparatus, obiectum proprium eſt ſubſtantia intelligibilis à corpore ſeparata, & per huiuſmodi intelligibilia, materialia cognoſcit: intellectus autem humani, qui eſt coniunctus corpori proprium obiectom eſt quidditas, ſiue natura in materia corporali exiſtens, & per huiuſmodi naturas viſibilium rerom, etiam in inuiſibilium rerum aliqualem cognitionem aſcendit. De ratione autem huius naturæ eſt, quod in aliquo indiuiduo exiſtat, quod non eſt abſque materia corporali, ſicut de ratione naturæ lapidis eſt, quod ſit in hoc lapide; & de ratione naturæ equi eſt, quod ſit in hoc equo, & ſic de aliis. Vnde natura lapidis, vel cuiuſcunque rei materialis cognoſci non poteſt complere, & vere, niſi ſecūdum quod cognoſcitur, vt in particulari exiſtens. Particulare autem apprehendimus per ſenſum, & imaginationem: & ideo neceſſe eſt ad hoc, quod intellectus intelligat ſuum obiectum proprium, qnod conoertat ſe ad phantaſmata, vt ſpeculetur naturam vniuerſalem in particulari exiſtentem, ſi autem proprium obiectum intellectus noſtri eſſet forma ſeparata: vel ſi formæ rerum ſenſibilium ſubſiſterent non in particularibus ſecundum Platonicos, non oporteret, quod intellectus noſter ſemper intelligendo conuerteret ſe ad phantaſmata.

Ad primum ergo dicendom quod ſpecies conſeruatæ in intellectu poſſibili in eo exiſtunt habitualiter, quando actu non intelligit: Vnde ad hoc, quod intelligamus in actu, non ſufficit ipſa conſeruatio ſpeciarum; ſed oportet, quod eis vtamur ſecundum quod conuenit rebus, quarum ſunt ſpecies, quæ ſunt naturæ in particularibus exiſtentes. ad p

Ad ſecundum dicendum, quod etiam ipſum phantaſma eſt ſimilitudo rei particularis. Vnde non indiget imaginatio aliqua alia ſimilitudine particulari, ſicut indiget intellectus. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod incorporea, quorum non ſunt phantaſmata, cognoſcuntur à nobis per cōparationem ad corpora ſenſibilia, quorum ſunt phātaſmata; ſicut veritatem intelligimus ex conſideratione rei, circa quam veritatem ſpeculamur. Deum autem, vt Dionyſ. dicit, cognoſcimus vt cauſam, & per exceſſum, & per remotionem. Alias etiam incorporeas ſubſtantias in ſtatu præſentis vitæ cognoſcere non poſſumus, niſi per remotionem, vel aliquam comparationem ad corporalia. Et ideo, cum de huiuſmodi aliquid intelligimus, neceſſe habemus conuerti ad phantaſmata corporum, licet ipſorum non ſint phantaſmata. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod quia nihil operatur, niſi inquantum eſt actu: Modus autem operandi vniuſcuiuſque rei ſequitur modū eſſendi ipſius: ideo quia anima habet duplicem modum eſſendi: vnum, cum vnitur corpori, alium, cum fuerit à corpore ſeparata: ſecundum priorem modum competit illi modus intelligendi per conuerſionem ad phantaſmata: ſecundum poſteriorem vero ſine conuerſione: & quia modus prior intelligendi eſt animæ naturalis, ſicut & corpori vniti, poſterior vero eſt præter naturam, nam ad hoc vnitur corpori, vt operetur ſecundum ſuam naturam, ideo ſimpliciter dicendum eſt, quod anima naturaliter intelligere non poteſt ſine conuerſione ad phantaſmata. Nec obſtat, quod poſterior modus intelligendi ſit perfectior, quia cum hoc ſtat, quod prior ſit naturalior, ſicut & anima ſeparata imperfectior eſt conſiderata natura corporis, quam cum eſt coniuncta corpori. p. p. q. 89. a. p c. & a. 2. ad p

Ad quintum dicendum, quod anima dum intelligit, conuertendo ſe ad phantaſmata, non habet pro obiecto ipſum phantaſma, ſed ipſam naturam vniuerſalem, quam tamen quia ſpeculatur in particulari exiſtentem, ideo dicitur intelligere ſuum obiectum, conuertendo ſe ad phantaſma. op. 43. c. 6 p p. 84. a. 7 c.

Digitized by Google

QVÆSTIO XCVI.

De actu intellectus.

Deinde conſiderandum eſt de actu intellectus.

CIRCA QVEM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primo, Vtrum omnis intellectio ſit productiua verbi, ſeu ſit dictio

2 *Vtrum intellectio ſit prior natura dictione, an vero poſterior.*

3 *Vtrum intellectio realiter diſtinguatur à verbo.*

4 *Vtrum intellectio producatur ab intellectu, & à ſpecie intelligibili, tamquam à duobus agentibus partialibus, an vero à ſolo intellectu*

5 *Vtrum intellectus ſit ſemper in actu ſecundo.*

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis intellectio ſit productiua verbi, ſeu ſit dictio.

9. met, l. f. VIdetur quod non omnis intellectio ſit productiua verbi, ſeu ſit dictio. Dicit enim Philoſophus 9. met. t. 16. quod per actionem immaoentem nihil producitur, ſicut producitur per tranſeuntem; Sed ſi intellectio eſſet prodoctiua verbi, per actionẽ immanentem aliquid produceretur, ergo non omnis ſaltem intellectio eſt productiua verbi.

4. d. 49. q. 2. a. p. ad 15. 2 Præterea viſio beatifica eſt intellectio: Sed viſio beatifica non eſt productiua verbi, quia verbum eſt medium, in quo res videtur, & intelligitur, at in viſione beatifica nullum eſt medium in quo, ſed immediate tendit in diuinam eſſentiam, ergo idem, quod prius.

op. 14. 3 Præterea actus reflexus intellectus eſt intellectio, ſicut actus directus: Sed actus reflexus non eſt productiuus verbi, quia verbum, quod eſt expreſſiuum rei, quæ intelligitur, non eſt reflexum, ergo non omnis intellectio eſt productiua verbi.

q. 9. de pot. a. 31. 4 Præterea in diuinis filius, & Spiritus Sanctus intelligunt, ſed Filius & Spiritus Sanctus non producunt verbum, ergo non omnis intellectio eſt productio verbi.

op. 14. 5 Præterea intellectus intelligit ſe, ſed intellectus non dicit ſe, ergo non omnis intellectio eſt dictio.

q. ‑. de pot. a 4. q. 9. a. 5. c. 4. c. g. c. 11. vbi Ferr. quol. 5. a. p. idem ſcotic. Almain. 3. d. 6. q. 2. Sed contra eſt, quod in omni intellectione aſt aliquid intellectum; ſed omne intellectum neceſſario debet eſſe in intellectu; Intellectum autem in intellectu nihil eſt aliud, quam verbum mentis, quod eſt ſimilitudo rei ad extra, & res ipſa intellecta, puta homo intellectus, ergo in omni intellectione datur, & formatur verbum, per quod res intellecta dicitur eſſe in intellectu.

q. 9. de pot. a. 1. p. p. q. 2. a. 5. 2 Præterea de ratione eius, quod eſt intelligere, eſt conceptio; ſic enim, quia in Deo eſt intelligere, eſt etiam conceptio: ſed conceptio neceſſario terminatur ad conceptum; vnde & in diuinis, quia eſt conceptio, eſt etiam conceptum, ergo neceſſario in omni intellectione eſt conceptum, quod alio nomine appellatur verbum.

Ibid. & 3. c. g. c. 11. 3 Præterea intellectio eſt actio potentiæ intellectiuæ: ſed per actionem potentiæ intellectiuæ procedit aliquid ad intra, quod dicitur verbum, ergo per omnem intellectionem producitur verbum.

Reſpondeo dicendũ, quod dupliciter poteſt conſiderari intellectus creatus: Vno modo in via, & ſic neceſſe eſt dicere, per omnem intellectionem produci verbum, & conſequenter omnem intellectionẽ eſſe dictionem, quod poteſt eſſe manifeſtum ex multis; & primo quidem ex natura cuiuſlibet actionis ſiue ad intra, ſiue ad extra; nam ſecundum omnem actionem tam ad intra, quam ad extra, attenditur aliqua proceſſio. (p. p. q. 27. c.) Sicut enim per actionem ad extra aliquid procedit ad extra, ita & per actionem ad intra procedit aliquid ad intra. Sed ideo hoc ipſo, quod quis intelligit, vel amat, procedit aliquid intra ipſũ, quia conceptio rei intellectæ ex vi intellectiua prouenit, & ex eius notitia procedit: & ſimiliter id, quod per actum amoris producitur, per quod amatum eſt in amante, procedit ex voluntate. Eſt autem conceptio verbum cordis, quam vox ſignificat, ergo in omni intellectione formatur verbum. Secundo ex natura ipſius intelligi (2. c. g. c. 11.) Vbi enim eſt intelligere, ibi eſt intelligi: intelligi autem eſt eſſe ipſius verbi; debet ergo per omne intelligere formari verbum. Tertio ex ratione rei intellectæ: de ratione enim eius eſt, vt ſit præſens intellectui per modum obiecti, ſeu in eſſe obiectiuo terminante intellectionem. (4. c. g. c. 11. q. 9. de pot. a. q. 4. de ver. a. 2.) Neque enim ſufficit, vt ſit præſens vel per ſpeciem intelligibilem, vel realiter per identitatem, nam intellectus Angelicus intelligit ſe per verbum, & tamen eſt realiter idem cum ſpecie intelligibili, & cum intellectu: eſt autem res intellecta præſens in eſſe obiectiuo intellectui mediante verbo per intellectionem formato. Quarto ex ratione rei intellectæ vt intellecta eſt: (4. c. g. c. 11.) omne enim intellectum, in quantum intellectum, oportet eſſe in intelligente, ſequitur enim ipſum intelligere apprehenſionem eius, quod intelligitur per intellectum: vnde etiam intellectus noſter ſeipſum intelligens eſt in ſeipſo, non ſolum vt idem ſibi per eſſentiam, ſed etiam vt à ſe apprehenſus intelligendo: Intellectum autem in intelligente eſt intentio intellecta, & verbum; eſt igitur in quocunque intelligente per quamcunque intellectionem verbum quaſi res intellecta. demum ex ratione locutionis, (p. d. 27. q. 2. a. p. 2. 3. c.) per omnem enim intellectionem intellectus vel ſibi, vel alij loquitur: non poteſt autem intellectus loqui ſibi, vel alij niſi ſibi, vel alij manifeſtet rem, quam loquitur: manifeſtatur autem res per verbum, quod tali intellectione, & locutione formatur. Vnde verbum eſt ſpecies rei intellectæ vt concepta in intellectu, & ordinata ad manifeſtationem, vel ad ſe, vel ad alterum. Altero modo poteſt conſiderari intellectus in patria vt videns Deum, & ſic de diuina eſſentia nullum verbum ab intellectu beati formatur, ſed per diuinum verbum, tamquam per conceptionem vnam, (p. d. 2. q. p. a. 3. 5. quarto ad 4.) immediate diuinam eſſentiam intuetur, iuxta illud Zach. vlt. in illa die erit Dominus vnus, & vnum nomen, quod ex multis poteſt conſtare. Nam primo viſio beatifica eſt immediate, carens ſcilicet medio in quo, tamquam ſpeculo: cognitio autem per verbum eſt mediata, nam verbum habet rationem ſpeculi, & imaginis, & medij in quo res videtur, vt infra oſtendam. Secundo quia verbum eſt ſimilitudo rei intellectæ, ſed nulla res, vel creatura poteſt eſſe ſimilitudo diuinæ eſſentiæ, tum quia omnis ſpecies intelligibilis, per quam intelligitur eſſentia, & quidditas rei, comprehendit in repræſentando rem illam: vnde & orationes ſignificantes quodquid eſt, terminos, & rationes, & definitiones vocamus, impoſſibile autem eſt ſimilitudinem creatam totaliter repræſentare Deum: tum quia impoſſibile eſt aliquod ens creatum, quod ſit perfecte actus, & ſimilitudo omnium entium, quia ſic infinite poſſideret naturam entitatis: tum quia ſicut ad hoc, vt viſus videat albedinem, oportet

(p. p. q. 12. a. 2. & 4. d. 27. q. 2. a. 1. c. 2. d. 12. q. p. a. 3. p. d. 36. q. p. a. q. 10. de ver. a. 7. c. & a. 4. p. 4. d. 49. q. 2. a. p. ad 5. op. 13. & 14. p. c. g. c. 53. c. g. c. 49. 8 de ver. a. q. 10. de ver. a. 1. c.)

[1.d.45.q.1. 1 p.c.q.8 de ver.a.9.c.] quod recipiatur in eo ſimilitudo albedinis, ſecundum rationem ſuæ ſpeciei, quamuis non ſecundum eundem modum eſſendi, ita ſimiliter, vt intellectus intelligat aliquã quidditatem, oportet, quod in eo fiat ſimilitudo eiuſdem rationis ſecundum ſpeciem, licet non ſit idem modus eſſendi vtriuſque; Vnde fit, vt ſicut ſi fuerit in oculo forma citrini, non dicetur videre albedinem, ita ſimiliter, ſi in intellectu fuerit ſimilitudo vnius quidditatis, nec dicetur, nec poterit intelligere aliam quidditatem: ratio eſt, quia forma [3.c.g.c.51.q. 10 de ver.a. 1. c.49.1.c] exiſtens in ſenſu vel intellectu non eſt principium cognitionis ſecundũ modũ eſſendi, quem habet vtrobique, ſed ſecundum rationẽ, in qua communicat cũ re exteriori quod cõmune eſt tam ſpeciei impreſſæ quã expreſſæ, quia vtraque deducit intellectum in cognitionem rei per ſimilitudinem, quam habet cum re; nulla vero res creata poteſt communicare in ſpecie cum diuina eſſentia. Poſtremo quia ideo requiritur verbum ad omnem intellectionem viatoris, quia intellectus viatoris intelligit indifferenter rem præ- [p.d.27.1.a. p.c.q.8.de ver.a.p.c. & ad 7.] ſentem, & abſentem, & abſque vllis conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, & quia cum intelligat intellectus loquendo ſibi, vel aliis, debet ſibi vel aliis manifeſtare rem intellectã, quod fit per verbum, & quia intelligens habet vniri cum re intellecta, vnitur autem per verbum. Verum hæ rationes non vrgent reſpectu viſionis beatificæ, quia diuina eſſentia eſt immaterialis, & mediante lumine gloriæ præſentiſſima eſt intellectui beati, vt ipſa ſicut fun- [q.8 de ver. a.p.c. & ad 7.] gitur officio ſpeciei intelligibilis, atque adeo formæ intrinſecæ in eſſe repræſentatiuo, & intelligibili, ita etiam fungatur officio verbi, & conceptionis: nam ex diuina eſſentia, & intellectu beati fit vnum in intelligendo, quomodo ex re intellecta, & intellectu viatoris mediante verbo fit vnum in intelligendo; cum autem nequeat conceptio creata repræſentare perfecte totam perfectionem diuinæ eſſentiæ, neceſſe eſt, vt talis conceptio ſit ipſamet eſſentia diuina ſeu diuinum verbum; & ſic ſufficienter [p.d.1.q.p.a 1 §.quantũ ad 4 q.7.de pot.a.6.c.p. d.17 q.2.a.p c.] intelligitur intellectus beati videre diuinam eſſentiam per intuitum in illam, ſine vlla expreſſione, & formatione verbi. Cæterum, licet beatus non format per viſionem beatificam vnum verbum, vel vnũ conceptum repræſentantem diuinam eſſentiam, poteſt tamen formare diuerſos conceptus inadæquate repræſentantes diuinam eſſentiam, ſicut & diuerſa [p.d.2.q.p.a.3 §.quantum ad 4.q.7 de pot.a.6.c.q. 8 de ver.a.5. ad 5.& 6] nomina imponit, quibus laudat eius bonitatem, maieſtatem, & cætera attributa quia dum videt Deum, vel imprimuntur illi a verbo diuino ſimilitudines rerum, quas videt in verbo; vel certe ex ipſa viſione diuinæ eſſentiæ poteſt beatus formare in ſe ſimilitudines rerum, quæ in eſſentia diuina videntur, quibus [p.p.q.12.a. 9.ad 2.] mediantibus formari poſſunt varij conceptus deillis. Et ſic manifeſtum eſt, quomodo omnis intellectio intellectus creati ſit dictio, & conſequenter productiua verbi & quomodo non.

[p.p.q.27.a. p.c.& q.54. art.1.c.] Ad primum ergo p.p. dicendum, quod tam per actionem immanentem, quam per tranſeuntem producitur aliquid; ſed per tranſeuntem immutatur aliquid extrinſecum, cui per actionem infertur paſſio; per immanentem autem nihil extrinſecum immutatur, ſed totum in ipſo agente agitur, & ideo per illam dicitur, & ideo per illam dicitur nihil produci, ad extra ſcilicet, ſicut producitur per actionem tranſeuntẽ.

[d.2.q.p.a. q.7 de pot. q.8. de ver.a.5 ad p.p.q.12. 9.ad 2.] Ad ſecundum dicendum, quod beati non formant vnum conceptum de Deo, quia impoſſibile eſt, quod conceptio intellectus creati repræſentet totam perfectionem diuinæ eſſentiæ, ſed illis ipſa diuina eſſentia eſt loco conceptus, ſicut & ipſa diuina eſſentia eſt loco ſpeciei intelligibilis: Vt tamen viſionis beatificæ formant varios conceptus de ijs, quæ [in c.] vident in diuina eſſentia, inadæquate illa repræſentantes, vt dictum eſt.

[op.14.] Ad tertium dicendum, quod omnis intellectio rei diſtinctæ à verbo eſt in via productiua verbi, atque adeo eſt dictio, vt dictum eſt intellectio vero [in c.] verbi, quatenus eſt res quædam, non eſt intellectio rei diſtinctæ à verbo, & ideo non eſt mirum, ſi non producat verbum, & non ſit dictio.

[p.p.q.14.ad p.p.d.27 q. 1.a.p.& 1 q. 9.de pot.a.] Ad quartum dicendum, quod in diuinis intellectio, quæ vna eſt, eſt productiua verbi, non tamen vt eſt intellectio cuiuſlibet diuinæ perſonæ, ſed ſolius patris. Vel dic, quod etiam intellectio eſſentialis filij, & ſpiritus ſancti habet ſuum verbum, non tamen diſtinctum realiter ab intelligente, ſed tantum ratione. Vel dic, cum S. D. q. 4. de ver. art. 2. ad 5.

[op.14.] Ad quintum dicendum, quod intellectus intelligendo ſe producit verbum ſui, non tamen dicit ſe, quia non intelligit ſe per ſpeciem ſui, ſicut intelligit alia per ſpecies aliorum, cum tantum reflexe ſe intelligat, intelligendo ſpecies rerum.

[in c.& ad 1] Ad ſextum dicendum, quod de ratione intellectionis rei eſt productio verbi, non autem de ratione intellectionis ſimpliciter, vt dictum eſt, & ſic patet ad 7.

[p.p.14 a p. ad 1 & p.d. 27 q.1 a.p.c p.p.78 a.4. ad p.] Ad octauum dicendum, quod intelligere importat ſolam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis, & per conſequens productionis importatur, ſed ſolum informatio quædam in intellectu noſtro, prout intellectus noſter fit in actu per formam rei intellectæ, quæ reſpectu viſionis beatificæ eſt diuina eſſentia, habens rationem tum ſpeciei intelligibilis, tum verbi, vt dictũ eſt: reſpectu vero intellectionis viatoris eſt verbum per illum formatum quo mediante intelligitur res cuius ipſum verbum eſt ſimilitudo, cæterum informatio intellectus, in qua conſiſtit ratio intellectionis, aliquando importat omnimodam identitatem, & hoc modo ſe habet in Deo, in quo idem eſt intellectus, & intellectum; aliquando importat diſtinctionem, & originem realem inter intellectum, & conceptum ab illo formatum, & hoc modo ſe habet in intellectu viatoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectio ſit prior natura dictione, ſeu productione verbi.

[op.de eſſ. verbi, & p.c. g.c.51.] Videtur quod intellectio ſit natura poſterior productione verbi & dictione, quia intellectio terminatur ad rem, non vt in ſe, ſed vt in verbo, nam mediante verbo, & in illo illam intelligit: ſed prius natura eſt id, in quo aliquid cognoſcitur, quam in eo cognoſcatur illud, ergo prius natura eſt productio verbi, ſeu dictio, quam intellectio.

[ibid. & p.d. 1.q.1.art.3 c.d.36.q.p a. 3 a.d.12.q.p. a 3.] 2 Præterea obiectum præponitur actioni, atque adeo intellectioni, vt dicit Philoſophus 2 de ani. ſed verbum eſt obiectum intellectus immediatum, cum ſit id, in quo intellectus res intelligit, tamquam in imagine expreſſa & tamquam in ſpeculo, ergo verbum prius natura exiſtit, & conſequenter producitur, quam exiſtat intellectio.

[p.c.g.c.51 4 c.g.c.11.q.9. de pot.a.1.q. 4.de ver.a.2] 3 Præterea de ratione rei intellectæ, atque adeo obiecti intellectus, eſt vt ſit præſẽs obiectiue intellectui, ſed non fit præſens, niſi per verbum formatum, ergo cum obiectum præcedat actionem potentiæ, vt dictum eſt, multo magis debet illam præcedere id, mediante quo fit præſens potẽtiæ, & ſic prius natura

producetur verbum, quam intellectus in illo rem intelligat.

q. 4. de ver. ar. p. ad p. op. 14. Sed contra eſt, quod productio verbi fit per intellectionem, non enim eſt verbum in nobis, niſi ſecũdum quod actu intelligimus, vnde neceſſario prærequitir intellectum in actu ſuo, qui eſt intelligere, ergo intellectio eſt prior natura productione verbi, cum hæc ſit effectus illius.

p. p. 14. a. p. p. p. q. 1. art. 7 p. c. g. c. 18. 2 Præterea dictio ſupra intellectionem addit aliquid aliud, puta rationem originis, atque adeo habitudinem ad verbum conceptum; ſed id, cui fit additio, prius eſt eo, quod illi additur, & per conſequens compoſito ex vtroque, nam compoſitum eſt poſterius natura partibus componentibus, ergo intellectio eſt prior natura dictione.

op. 14. Reſpondeo dicendum, quod aliquo modo dici poteſt, quod intellectio natura præcedit dictionem, ſeu productionem verbi, & aliquo modo illam ſequitur. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod quia res intelligibilis eo ipſo intelligitur, quo intellectus formatur ſua ſpecie, prius natura eſt intellectum informari, quam intelligere, ſed non tempore, ideo videtur verbum, quod ſequitur ſpeciem rei, ſimiliter ſequi intelligere eius. Hoc autem non eſſet, ſi per ſpeciem rei tenderet intellectus in ipſam rem, vt in ſe, ſicut viſus videt colorem extra ſe exiſtentem, & tunc formaret verbum in ſe de re prius intellecta: ſed quia intellectus accipiens ſpeciem a re per ſenſus, nõ ducitur per ipſam in rem, vt eſt in ſui natura, ſed vt in ſe eſt, quia ipſe facit in ſe obiectum quod eſt intellectum, obiectum autem naturaliter prius eſt actione potentiæ circa obiectum, ideo verbum, quod eſt intra ipſum intellectum, prius eſt ipſo intelligere ad ipſum terminato. Aliud enim eſt hoc, à quo accipitur ſpecies, ſcilicet res ipſa; & aliud, ad quod terminatur actio intellectus, ſcilicet ſimilitudo rei formata ab intellectu. Ex his autem manifeſtum eſt, quo modo attendatur prioritas vnius eorum ad alterum. Prius enim natura eſt intellectus informatus ſpecie, quæ eſt principium ſufficiens intelligendi, quam gignatur verbum, & ideo intelligere in radice eſt prius verbo, & verbum eſt terminus actionis intellectus, quamquam quia actio ſpeciem ſumit a ſuo principio, intellectionis autem principium non ſolum eſt ſpecies intelligibilis, ſeu obiectum mediante ſpecie, ſed etiam intellectus quatenus intelligere eſt actio intellectus, præcedit ipſum verbum, quod eſt terminus intellectionis. Quoniam vero obiectum non habetur niſi in verbo, vt dictum eſt, obiectum autem prius eſt, quam quælibet actio ad illud terminata, ideo verbum eſt prius, quam intelligere. Et hoc totum ideo contingit, quia non terminatur actio intellectus ad rem extra, a qua acquirit ſpeciem vt in ſe eſt. Si enim ſpecies nata eſſet ducere intellectum ad rem vt in ſe eſt, vt ſpecies coloris ducit in colorem, omnibus modis præcederet intelligere verbum. Vnde manifeſtum eſt, quod verbum non eſt, quod ſequitur intellectum immediate poſt rationem intellectus, ſic enim ſimpliciter præcederet verbum actum intellectus, qui eſt intelligere, ſed verbum ſequitur immediate intellectum in actu per ſpeciem, à qua procedit verbum, vt actus ex actu, & non vt actus ex potentia. Vnde verbum eſt poſterius actu intelligendi ex parte intellectus, & ſic verbum ſequitur ad intelligere, non in ſe, ſed in ſua radice; præcedit autem ipſum formaliter, quia per verbum, & in verbo formato intellectus obiectum, quod eſt extra, ſeu rem cuius verbum eſt ſimilitudo, intelligit, & ex his patet ab obiecta vtriuſque partis.

p. 1. q. p. 11. c p. 3. 101. a. c

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectio realiter diſtinguatur à verbo.

p. p. 14. 7 arg. p. Videtur quod intellectio realiter non diſtinguatur à verbo. Dicit enim Auguſt. lib. 9. de Trin. c. 10. & 11. quod verbum eſt notitia; ſed notitia nihil aliud eſt, quam intellectio, ergo intellectio non diſtinguitur realiter à verbo.

p. c. g. c. 53. 2 Præterea verbum ponitur vt ſit ſimilitudo expreſſa obiecti: ſed hoc conuenit intellectioni, vt dicit Auguſt. 14. de Trin. c. 17. & Anſel. in monol. c. 33 ergo verbum non diſtinguitur realiter ab intellectione.

p. d. 17 q. a. 1 p. & a. c 3 Præterea verbum eſt quo intellectus intelligit, ſed hoc ipſum conuenit intellectioni, nam per intellectionem formaliter intellectus intelligit, ergo idem quod prius.

q. 2. 2. phyſ. p. p. p. 7. 4. 1. 1 arg. ſed contra. 4 Præterea motus eſt idem realiter cum termino, vt dictum eſt ex Philoſopho 3. phyſ. t. 5. & 3 ſed intellectio eſt quidam motus, eſt enim intelligere quoddam pati 3. de ani. t. 12. paſſio autem motus eſt. vt dicitur 3. phyſ. t. 18 19. 20. ergo intelligere realiter idem eſt cum ſuo termino intrinſeco, qui eſt verbum.

p. c. g. c. 53. 5 Præterea ſi verbum realiter diſtingueretur ab intellectione, poſſet hæc ſine verbo compleri, ſed non poteſt compleri ſine illo, propter quod verbum dicitur eſſe intrinſecum intellectioni, ergo idem quod prius.

10. eth. l. 5. Sed contra, dicit Philoſophus 10. Eth. c. 3. quod operationes virtutum, & fælicitas, quæ eſt operatio intellectus non ſunt qualitates, ſed actiones: ſed verbum eſt qualitas, ergo verbum diſtinguitur realiter ab intellectione.

p. c. g. c. 53. 4 c. g. c. 11. op. 14. 2 Præterea verbum ideo ponitur vt ſit id, in quo tamquam in ſpeculo, & imagine intelligitur obiectum: ſed ſpeculum, & imago realiter diſtinguitur ab intellectione rei in ſpeculo, & imagine, ergo verbum diſtinguitur realiter ab intellectione.

q. 8 de pot. 1 p. q. 9. 3. p. & 1. c. p. p. 14. 7. p. 40. 1. p. 3. 4. de ver. 3. p. q. 4. a. 2. p. c. 5. 6 53. vbi Ferr. 4. c. g. c. 11 quæ pp. q. 27 a. p. ad 4 dubit. capt. p. d. 27. q. 2. a. 1. c. d. 3. q. 2. 4 d. 41. q. 5. ad p. Ægid. quæ. 5. a. 9. Item q. de ver. 40. op. 13. & 14. q. 8 de pot. a. p. quol. 5. q. 4. a. 2. p. p. 99. 4. c. Reſpondeo dicendum, quod intelligens in intelligendo ad quatuor poteſt habere ordinem, ſcilicet ad rem, quæ intelligitur: ad ſpeciem intelligibilem, per quam fit intellectus in actu: ad ſuum intelligere, & ad conceptionem intellectus: quorum poſtremum à reliquis tribus differt, realiterque diſtinguitur; à re quidem intellecta, quia res intellecta interdum eſt extra intellectum, conceptio autem intellectus non eſt niſi in intellectu. Præterea conceptio intellectus ordinatur ad rem intellectam, ſicut ad finem: propter hoc enim intellectus conceptionem rei in ſe format, vt rem intellectam cognoſcat. Diſtinguitur etiam à ſpecie intelligibili, quia ſpecies intelligibilis permanet poſt intellectionem, non remanente verbo, & intellectione. Præterea verbum mentis eſt id, quod verbo exteriori ſignificatur, at verbum exterius non ſignificat ſpeciem intelligibilem. Item ſpecies intelligibilis eſt principium intellectionis, & verbi per intellectionem producti, cum omne agens agat inquantum eſt actu: actu autem fit per aliquam formam, quæ eſt principium actionis: nullum autem principium eſt idem realiter cum ſuo principio. Differt demum ab intellectione. Primo quia verbum eſt terminus intellectionis, & quoddam conſtitutum per ipſam, & effectus ipſius: procedit enim ex notitia rei: cauſa autem præſertim efficiens, vt eſt in propoſito, realiter diſtinguitur à ſuo effectu.

Digitized by Google

Secundo quia intellectio eſt realiter diſtincta à ſuo obiecto, ſicut viſio a colore & ſenſatio à ſenſibili, verbum autem mentis eſt primum obiectum intellectus, vt inſra dicemus. Tertio quia quotieſcunque actio non eſt cõiuncta cum motu, nihil aliud eſt actio quam relatio. & habitudo quædam; ſed intellectio non eſt cum motu, ergo eſt tantum relatio agentis; ſed verbum mentis non eſt relatio ſed eſt qualitas quædam & habitus ſpiritualis, ergo dicendum eſt, quod verbum mentis realiter diſtinguitur ab intellectione.

ibid p.c g c 93.op.13 & 14.4 c.g.c. 11 p.p.41 a.p ad 2.45 a 2 4 c g.c.73. vbi Fer. & Dur.p.d.12. q p a 5.

Ad primum ergo dicendum, quod cum Aug. dicit, quod verbum eſt notitia, non accipit notitiam pro actu intellectus, ſed pro eo, quod intellectus cõcipit cognoſcendo: nde & alibi, vt 3 de Trin. c. 2. dicit, quod verbum eſt ſapientia genita, quæ nihil aliud eſt, quam ipſa conceptio ſapientis, quæ etiam pari modo notitia genita dici poteſt

p.p.q.14.ar. p.ad 2.

Ad ſecundum dicendum, eodem modo, quod, cum dicit Aug. quod intellectio eſt ſimilitudo ſumit intellectionem pro termino. ſeu pro eo quod producitur per intellectionem Ideo vero intellectio non poteſt eſſe ſimilitudo rei intellectæ, qu a intellectio aſt eſſentialiter reſpectus: reſpectus autem de genere actionis nõ poteſt eſſe ſimilitudo rei abſolutæ; nec poteſt eſſe repræſentatiuus, niſi ratione ſui principij, vel termini: nam ſpecies intelligibilis, quæ eſt principium intellectionis, eſt ſimilitudo impreſſa rei intellectæ; verbum vero quod eſt terminus intellectionis, eſt ſpecies expreſſa.

Fer.p.c.g.c 53. Capr. 4. d. 49. q. 5. art. 3 p.c.g.c.91.q 8 de ver.a2. 4.

Ad tertium dicendum, quod id, quo formaliter intellectus intelligit, eſt ſpecies intelligibilis, & intelligere: at verbum mentis eſt inſtrumentum, quo intellectus intelligit; & id, in quo intellectus intelligit, tamquam in ſpeculo, & in imagine.

p.d 27.q.2.a 1.c.quol.5.q 5.a 2 ad p. op.13 & 14

Ad quartum dicendum, quod intellectio non eſt motus, qui eſt actus imperfecti, definitus a Philoſopho 3. phyſ. ſed eſt motus perfecti, qui eſt operatio, vt dicitur 3. de ani t. 15.

q. 4. de ver. ar p ad p q. 2 depot a p

Ad quintum dicendum, quod verbum dicitur intrinſecum intellectioni, quia nequit intellectio terminari ad rem intellectam, niſi mediante verbo: & tam intellectio, quam verbum ſunt in intellectu, ſimulque ſunt, & ſimul deſinunt, nam verbum in anima nequit eſſe ſine actuali intallactione.

p c g.c.53.

ARTICVLVS IV.

Vtrum intellectio producatur ab intellectu, & à ſpecie intelligibili tamquam à duobus agentibus partialibus, an vero vel à ſolo intellectu, vel à ſola ſpecie.

p p 105 art. 3 arg. p.q. 25. a 2.c.q.79. art 2.c.

Videtur quod Intellectio producatur à ſolo intellectu, tamquam à principio completo productiuo. Actus enim intellectus, cum ſit immanens, & non tranſiens in exteriorem materiam, vt dicitur 9. met. eſt in eo ſubiectiue, à quo eſt; ſed actio intellectus eſt ſubiectiue in intellectu, ergo eſt productiue à ſolo intellectu.

p p 105 ar. 3 arg 2.

2 Prætereaid, quod habet in ſe principium ſufficiens ſui motus, non mouetur ab alio, ac proinde non eget alio comprincipio talis motus. Sed motus intellectus eſt ipſum intelligere eius: ſicut dicitur, quod intelligere, vel ſentire eſt motus quidam, ſecundum Philoſophum in 3. de ani. ſufficiens autem principium intelligendi eſt lumen intelligibile inditum intellectui, ergo reſpecto intellectionis non datur aliud principium præter intellectum.

3 Præterea actio intellectus eſt vitalis, atque adeo vita, vt dicit Philoſophus 11. met. t. 34. & ideo principium illius eſt vitale Sed ſpecies intelligibilis non eſt vita, cum nec ſit de eſſentia agentis intellectualis, nec eius potentia: & proprietas, nec operatio, vt dictum eſt, ergo actio intellectus non producitur à ſpecie intelligibili.

Tab v. vita p p.15. art. ad p p 2 31.a 3. & 5 op. 14. q 8. de ver a 4.

4 Præterea ſi ſpecies intelligibilis eſſet principium intellectionis, cum ſit cauſa naturalis, naturaliter, ac neceſſario agens, illa poſita in intellectu, neceſſario ſequeretur intellectio rei repræſentatæ per illam ſpeciem: ſed non ſemper intellectus intelligit res. quarum habet ſpecies intelligibiles, ergo intellectionis principium non eſt ſpecies intelligibilis.

5 Videtur quod ſola ſpecies eſt cauſa efficiens intellectionis; quia cum cauſa efficiens, & materialis non incidant in idem numero, vt dicitur 2. phyſ. t. 71. non poteſt idem eſſe cauſa efficiens, & ſubiectum intellectionis, ſed intellectus eſt ſubiectum intellectionis, ergo non poteſt eſſe cauſa efficiens illius, ſed hæc erit ſola ſpecies.

p 2. 74 a. p arg. 5.

Sed contra eſt, quod Philoſophus intellectionis principium ponit & animam mediante intellectu, vt 2. de ani. t. 37. & obiectum mediante ſpecie vel ab ipſo producta, vt dicit 2. de anima t. 59. & 60. vel ab intellectu agente, vt 3. de ani. t. 19. ergo ſpecies intelligibilis eſt comprincipium productiuum intellectionis.

2. de ani l. 7 & 12 p p. 85 ar. 2 arg. ſed contra & in c. 3. de an. l. 10.

Reſpondeo dicendum, quod intellectio producitur ab intellectu, & à ſpecie intelligibili tamquam à duobus principiis partialibus, conſtituentibus vnum integrum, & completum, quod poteſt eſſe manifeſtum ex duobus. Et primo quidam ex determinatione, & ſpecificatione ipſius intellectionis: ſicut enim in viſione albi, vel nigri non ſolum debet dari principium effectiuum ipſius viſionis, vt viſio eſt, cuius principium eſt ipſa potentia viſiua, ſed etiam ipſius viſionis, vt eſt albi, & nigri, cuius principium eſt obiectum mediante ſpecie, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 59. ita non ſolum debet dari principium intellectionis, vt intellectio eſt, cuius principium eſt potentia intellectiua, ſed etiam intellectionis huius, vel illius obiecti, quod non poteſt eſſe aliud, quam ſpecies intelligibilis, ita enim ſe habet, vt dictum eſt, intellectus ad intelligibile, ſicut ſenſus ad ſenſibile, niſi quod ſenſibile immediate producit ſpeciem ſui in ſenſu; intelligibile vero non niſi mediante intellectu agente, vt dictum eſt. Secundo ex natura virtutis intellectus: quia enim hæc eſt principium etiam in intelligente in potentia, neceſſario præter illam dandum eſt aliud principium in actu: hoc autem eſt ſimilitudo rei intellectæ. Hinc enim eſt, quod Deus dupliciter dicitur mouere aliquem ad intelligendum, nimirum dando virtutem ad intelligendum, vel naturalem, vel ſuperadditam, & imprimendo ei ſpecies intelligibiles, & vtrumque tenendo, & conſeruando in eſſe. Præterea, quia licet intellectus poſſibilis ſit potentia operatiua, atque adeo actiua actione immanente, quæ eſt perfectio ipſius agentis, & operantis, vt patet ex Philoſopho 3. de anim. t. 18. vt dictum eſt, eſt tamen potentia paſſiua reducibilis ad actum ab intellectu agente, per impreſſionem ſpeciei intelligibilis. Vnde fit, vt quia nullum agens poteſt agere, niſi quatenus eſt actu per aliquam formam; fit autem actu intellectus poſſibilis per ſpeciem illi impreſſam, propterea non poſſit intellectus intelligi eſſe principium completum intellectionis, niſi determinatus per talem formam, ita vt ex intellectu, & tali forma fiat vnum integrum principium,

p. 2 q. 9. a p c. q 94 a. 5. arg 4. p p q. 105. art. 4. c. p. p. q. 79. ar 3 q de ani. a 4. q 51. a. 9. & q 61. a. vn. q 8. de ver. a 6 q 9. 1 r. 4. d. 42. q 2. 2. p

quando actu non intelligit. Vnde ad hoc quod intellectus actu intelligat, non ſufficit ipſa conſeruatio ſpecierum, ſed oportet, quod eir vtatur ſecundum quod conoenit rebus, quarum habet ſpecies, quæ ſunt naturæ in particularibus exiſtentes.

p.1.q.16 a.6 c. Ad tertium dicendum, quod actus intellectus quoad exercitium ſubditur imperio voluntatis, ratione vero obiecti aliquando ſubditor imperio naturæ, vt in his, quæ conuincunt intellectum, aliquando vero ſubditur imperio voluntatis, vt in his, quæ non adeo conuincunt intellectum, qoin poſſit aſſentire, vel diſſentire, vel ſaltem aſſenſum, vel diſſenſum ſuſpendere propter aliquam cauſam. In talibus enim aſſenſus ipſe, vel diſſenſus in poteſtate noſtra eſt, & ſub imperium voluntatis cadit.

p.q.93 a.7 Ad quartum dicendum, quod imago Trinitatis ſemper eſt in anima ratione potentiarum; intellectus enim, & memoria ſaltem ratione diſtinguuntur per ordinem ad diuerſa, non autem ratione actuum.

QVÆSTIO XCVII.

De termino intrinſeco intellectionis, ſeu de verbo mentis.

Deinde conſiderandum eſt de termino intrinſeco intellectionis, ſeu de verbo mentis.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR.

DVO.

Primo, Vtrum ſit neceſſarium ponere verbum mentis.

2 *Vtrum verbum mentis ſit medium quo, an vero in quo, atque adeo tanquam imago, in qua intellectus res ad extra intelligat.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſit neceſſarium ponere verbum mentis.

p.1.q.51.a.1 arg.p. VIdetur quod non ſit neceſſarium verbum mentis in intellectu vltra ſpeciem intelligibilem à phantaſmatibus abſtractam. Omnis enim qualitas, vel accidens cauſatur in aliquo ſubiecto, inquantum eſt alicuius receptiuum, ſed agens ex hoc, quod agit, non recipit aliquid, ſed magis ex ſe emittit, ergo non poteſt intellectus per ſuam actionem in ſe producere vllam qualitatem, atque adeo verbum.

arg.11 2 Præterea illud, in quo cauſatur aliqua qualitas, mouetur ad illam qualitatem, vt patet in re calefacta, vel infrigidata: & ideo ſi intellectus per intellectionem in ſe producit verbum, debet ad ipſum moueri; ſed quod producit per ſuum actum aliquam qualitatem, mouet, vt patet in calefaciente, & infrigidante, ergo ſi intellectus per ſuum actum producit verbum, idem intellectus erit mouens, & motum, agens, & patiens, quod eſt impoſſibile.

arg.3.p.c.g. c.53.4.c.g.p c.11.p. d. 27.q.2. & d. 35.q.p. 3 Præterea effectus non poteſt eſſe nobilior ſua cauſa; ſed verbum mentis eſt nobilius, & perfectius ſpecie intelligibili, nam hæc eſt ſimilitudo impreſſa, & habitualis: illud vero eſt actualis, & expreſſa, ergo non poteſt intellectus per ſpeciem intelligibilem verbum producere, & per conſequens nec dabitur, nam ſe ſolo intellectus non poteſt illud producere, quia idem inquantum idem ſemper natum producere, idem: at verba pponuntur multiplicia, & diuerſa, vt patet ergo.

4 Præterea formæ, quæ ſunt eiuſdem generis propinqui, quanto ſunt perfectiores, tanto ſunt magis actiuæ: ſed ſpecies intelligibilis, & verbum, ſi ſit forma eiuſdem rei repræſentatiua, cuius eſt ſpecies, ſunt eiuſdem generis. nulla enim ratio eſt, nec ex parte ſubiecti, nec obiecti, nec officij, quod ſint diuerſi generis: quia vtraque eſt in eodem ſubiecto, & habet idem obiectum repræſentare, ergo illa quæ eſt perfectior, erit magis actiua: ſed verbum eſt perfectior forma, quam ſpecies intelligibilis, ergo ſi ſpecies intelligibilis ſimul cum intellectu poſſibili eſt ſufficiens productiuum verbi, multo magis verbum ſimul cum intellectu poſſibili erit ſufficiens productiuum alterius verbi, & ſic dabitur proceſſus in infinitum, quod eſt inconueniens, ergo non datur verbum mentis. op 19 p.p.83 a.1 p c g c. 51 4 c.g.c11 p.p.86 a.p. arg.4.

5 Præterea ſi verbum eſt neceſſarium. Vel primo vt ſit terminus intellectionis, & hoc non, tum quia terminus cuiuſlibet intellectionis eſt eius obiectum, obiectum autem intellectus eſt res non verbum, & conceptus, tum quia alioqui ſcientia eſſet de conceptibus, & non de rebus: tum quia verbum non niſi reflexe cognoſcitur, res autem directe cognoſcitur ab intellectu Vel ſecundo vt vniat obiectum intellectui, quippe qui indifferenter cognoſcit præſens, & abſens: & hoc non, quia hoc ſufficienter facit ſpecies intelligibilis præuia intellectioni. Vel 3. vt ſit imago, in qua intellectus reſpiciat ſuum obiectum, & hoc non, quia perfectius cognoſcit intellectus, quam ſenſus: ſenſus autem non cognoſcit ſenſibile in aliqua imagine, ſed in ſe. Vel demum quia obiectum intellectus debet eſſe denudatum à conditionibus indiuiduantibus, atque adeo vniuerſale, hoc autem nihil aliud eſt, quam ipſum verbum, vt dictum eſt: & hoc non, quia intellectus intelligit ſe ipſum, qui eſt ſingularis, & cum ſit virtus ſuperior ipſo ſenſu, debet poſſe quidquid ille poteſt cognoſcit autem ſenſus ſingulare, vt patet, ergo. q 1 log a p. p p.86 a. p. arg 3 & 4 q. 10. de ver. a.5. op 13 & 14.8 de pot.a p. p p.47.a p. q 1.log.a.p8

Sed contra eſt, quod ſecundum Philoſophum p. perhier. Ea, quæ ſunt in voce, ſunt ſigna eorum, quæ ſunt in anima paſſionum: ſed non ſunt ſigna intellectionis, vel ſpeciei intelligibilis vt dictum eſt, ergo ſunt ſigna verbi mentalis formati ab intellectu. p.p.q 27 a p.c.10. de pot.a p.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt, dicere ponendum eſſe verbum per actum intellectus ſeu per intellectionem formarum: quod poteſt eſſe manifeſtum ex multis; Et primo quidem ex natura actionis: ſicut enim per actionem ad extra intelligimus procedere aliquid ad extra. ita & per actionem, quæ manet in ipſo agente, intelligere debemus aliquid ad intra procedere. Cum ergo intellectio ſit actio intellectus in intelligente manens, debebit quicunque intelligit, eo ipſo, quod intelligit, producere aliquid in ſe, hoc autem eſt conceptus rei intellectæ ex vi intellectiua proueniens, & ex eius notitia procedens, qui alio nomine dicitur verbum mentis, vel cordis quod verbo vocis ſignificatur. Secundo ex differentia intelligere, & dicere: nam intelligere importat ſolam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur, ſed dicere importat principaliter habitudinem ad verbum conceptum: nihil enim aliud eſt dicere, quam proferre verbum, & mediante verbo importat habitudinem ad rem intellectam, quæ verbo prolato manifeſtatur, ſicut ergo datur actus intellectus, qui eſt dictio, ita neceſſe eſt dari terminum huius operationis, qui dicitur verbum. Tertio ex differentia inter intelligere diuinum, & humanum: quia enim in nobis dicere non ſolum ſignificat intel- p.p q 34.a.p ad 1. q 4. de ver. a a.ad 5.

ligere, ſed intelligere cum hoc, quod eſt ex ſe exprimere aliquam conceptionem, & ſine tali expreſſione conceptus intelligere non poſſumus, ideo omne intelligere in nobis proprie loquendo eſt dicere ſed Deus poteſt intelligere ſine hoc, quod aliquid ex ipſo procedat ſecundum rem, quia in eo idem eſt intelligens, & intellectum, & intelligere, quod in nobis non accidit, ſicut ergo in nobis neceſſe eſt omne intelligere eſſe dicere, ita neceſſe eſt dari verbum ad quod terminatur ipſum dicere. Quarto ex præſentialitate obiecti: cum enim obiectum debeat eſſe præſens potentiæ, & intellectus indifferenter intelligat rem præſentem, & abſentem, in quo cum imaginatione conuenit, ſicut neceſſe eſt, quod imaginatio formet quandam imaginem, in quam tamquam in primum obiectum inſpiciat, & per quam tendat in rem imaginatam, ita vt eodem motu tendat in imaginem, vt imago eſt, & in rem imaginatam; ita neceſſe eſt, quod per intellectionem formetur quædam intentio, & conceptus, in quam immediate feratur intellectus tanquam in immediatum, & primum obiectum, & eodem actu tendat in rem per talem conceptum repræſentatam, ſiue illa ſit præſens, ſiue abſens. Quinto ex conditione obiecti intellectus, ſicut enim obiectum ſenſus eſt res materialis, & ſingularis, vt obiectum proportionetur virtuti, quæ materialis eſt, ita & obiectum intellectus, quæ eſt potentia immaterialis, debet eſſe denudatum a conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, ſine quibus in rerum natura non exiſtit: hoc autem eſſe non poteſt, niſi intellectus per ſuum actum formet verbum, quod repræſentat rem ſine conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, & eſt forma quidem ſingularis, quatenus eſt recepta in intellectu, tamquam accidens in ſubiecto ſed eſt vniuerſalis in repræſentando, & quia eſt ratio cognoſcendi rem, quam repræſentat, eodem actu intellectus fertur in ipſum, & in rem, quæ per verbum repræſentatur. Vnde manifeſtum eſt neceſſario ponendum eſſe verbum per actum intellectus formatum.

p.c.g.c.53. p.d.56.q.p.a.3. a.ad12.q.p.a.1. d.27.q.1.a.3.c.

p.p.76.a.2. ad3 de ſp. cr.a.9.ad 6. & 13.1.4 & p.p.a.p.q.4.

Ad primum ergo dicendum, quod agens inquantum agens, non recipit aliquid, ſed inquantum agit motum ab alio, ſic recipit aliquid à mouente. Intellectus autem mouetur ab obiecto, mediante ſpecie intelligibili, ab intellectu agente producta.

p.2.5.1 a.2.ad p.quol. p.1.a.2.p.p.q.79.a.3.

Ad ſecundum dicendum quod idem ſecundum idem non poteſt eſſe agens & patiens: poteſt autem ſecundum diuerſa. Intellectus autem dicitur pati ſecundum ſuam entitatem putam: dicitur autem agere, vt eſt conſtitutus in actu per formam vt dictum eſt.

p.1.5.a.2.ad 2. q præced.a.4.ad p. p.p.57.a.4. 107.a p.q.7. de malo.a.5

Ad tertium dicendum, quod verbum non procedit a ſpecie intelligibili, tamquam à cauſa principali, ſed tamquam à minus principali, principalis enim cauſa eſt intellectus, qui in intelligendo vtitur ſpeciebus, per imperium voluntatis.

Capr.p.d.15 q.p.pag.45. Cap.p.d.27.q.1.ad5 & 6.q.p.

Ad quartum dicendum, quod licet verbum, & ſpecies intelligibilis ſint eiuſdem generis, quamuis differant ſpecie in eſſe naturali, ſicut & color, & ſpecies coloris, habet tamen verbum eſſe debilius, & intentionalius, quam ſpecies intelligibilis actui præuia, cum non remaneat, niſi quandiu remanet actus intelligendi; & ideo non oportet, quod ſit principium vlterioris intellectionis, ſicut ſpecies.

inc.

Ad quintum dicendum, quod verbum eſt neceſſarium primo vt ſit terminus intrinſecus intellectionis, per quem conſtituitur formaliter, & actualiter obiectum præſens intellectui & eius actui, vt dictum eſt. Dicitur autem res quæ intelligitur obiectum intellectus, non autem conceptus, aut verbum: ſicut & ſcientia dicitur eſſe de rebus, non de conceptibus, quia conceptus ordinatur ad res, ſicut ad finem, vt dictum eſt, propterea vero dicitur verbum non niſi reflexe cognoſci, quia dupliciter poteſt verbum conſiderari, vno modo formaliter, & vt eſt imago, & ſic eſt obiectum primum intellectionis directæ; alio modo materialiter, quatenus eſt qualitas quædam, & ſic eſt obiectum intellectionis reflexæ. Secundo requiritur verbum, vt actu vniat obiectum intellectioni, & intellectui, vt enim dictum eſt, debet res intellecta eſſe in intellectu actu intelligente, non eſt autem alio modo, quam per verbum. Tertio requiritur verbum vt imago, & medium, in quo intellectus intelligit res; in hoc enim diſtinguitur intellectus a ſenſu quod, quia obiectum ſenſus eſt extra, non eſt neceſſe, vt formetur idolum in quo ſenſus res ſenſibiles intueatur: intellectus autem obiectum, quia eſt intra ipſum, cum indifferenter intelligat res abſentes & præſentes, neceſſe eſt, vt intellectus formet verbum, in quo res intellectas ſibi intuetur, & per illud tamquam per imaginem intellectus deueniat in cognitionem rerum. Quarto requiritur verbum, vt conſtituatur obiectum proportionatum virtuti intellectiuæ, cuiuſmodi non eſt ſingulare materiale, dico materiale, quia ſingulare non repugnat intelligenti, quatenus eſt ſingulare, ſed inquantum eſt materiale, & ideo ſi aliquid ſit immateriale, & ſingulare, ſicut intellectus, hoc non repugnat intelligenti. Virtus autem ſuperior poteſt quidem illud, quod virtus inferior, ſed eminentiori modo. Vnde id, quod cognoſcit ſenſus materialiter, & concrete, quod eſt cognoſcere ſingulare directe, hoc cognoſcit intellectus immaterialiter, & abſtracte, quod eſt cognoſcere vniuerſale.

q.2.log.a.p. p.d.16.q.p. a.1.a.d.12.q. p.a.1.p.d.27. q.2.9.1.c.t. p.p.q.27.a.p. Capr.p.d.15. q.2.1.p.conel.5.ferr.p.c. g.c.53. Eruditarr. de Verbo.a.1.q. præced.a.p. c.& q.2.log. a.p. p.a.27.q.2. a.3.c.d. 16.q.p.a.3.2 d.2.3.p.2. 1.0.12.a.5.p p.q.87.a.2.6 d.9.3.2.p. ad.5.3.2 de ver.1.2.1 p.ſuper p.c. d.1on p.7.q.8.a.p p.ad3.&.4.

ARTICVLVS II.

Vtrum verbum ſit tantum medium quo intelligendi, an vero etiam medium in quo, per modum imaginis, & ſpeculi.

VIdetur quod verbum ſit tantum medium quo intelligendi, & non medium in quo, & tamquam imago. Ita enim ſe habet intellectus ad intelligibilia, ſicut ſenſus ad ſenſibilia: oritur enim intellectiua cognitio à ſenſu: ſed ſenſus non habet aliud medium, quam quo, ergo nec intellectus: & ſic verbum non erit medium in quo.

p.p.q.79.a.3 arg.p.p.d.15 q.p.a.2.& d.27.q.1.ad p. p.q.15.at.2.

2 Præterea intellectus experitur, & vere iudicat in ſuo intuitu omne illud, quod eius intuitum terminat: ſed manifeſtum eſt, quod intelligens roſam, non experitur, nec iudicat in ſuo intuitu duos terminos, ſed tantum vnum, puta roſam, quæ eſt ad extra ergo impoſſibile eſt, quod primum intellectum ſit verbum, & conſequenter quod ſit medium in quo.

arg.Aſp.19 Capr.p.d.15 p.a.2.p.

3 Præterea verbum non poteſt habere in intellectu rationem ſpeculi, & imaginis propter tria. Primum quia illud quod eſt primo cognitum, & ratio cognoſcendi alterum, videtur eſſe magis cognitum, vel ſaltem non minus quam illud quod repreſentatur, & cognoſcitur per ipſum, vt patet in exemplo ſpeculi, & imaginis: ſed verbum non eſt magis cognitum, quam res principaliter intellecta, imo eſt totaliter ignoratum, quia omnes experimur nos cognoſcere rem, quæ eſt principale obiectum, puta hominem eſſe animal rationale, quæ dicitur eſſe cognita per verbum: ſed quod in nobis ſit aliqua forma per quam, & in qua, ſicut in imagine, cognoſcamus

Arg.Dur. & Petr. Palud. ap. Capr.p. d.25.q.2.art. 2.arg.9 contra 1.

hominem eſſe animal, nullos experitur, imo de hoc dubitamus, & quærimus nec vnquam clare inuenimus. Secundum eſt, quia non experimur, quod intellectus noſter nec ſe nec ſuos actus, aut habitus, aut ſpecies, ſi quas habeat, nec aliqua alia, ſi quæ ponuntur in illo ſubiectiue, poteſt cognoſcere niſi actu reflexo, ſi ergo verbum eſt aliqua forma exemplaris exiſtens ſubiectiue in intellectu, non poteſt cognoſci per actum rectum, cuius tamen oppoſitum ponitur ab aſſerentibus verbum eſſe medium in quo. Tertium eſt, quia in voluntate non eſt aliqua forma, quæ ſit primo dilecta, & ratio diligendi alterum; ergo nec in intellectu eſt aliqua forma, quæ ſit primo intellecta, & ratio intelligendi alterum; ergo verbum non eſt forma exemplaris, & imago ſubiectiue exiſtens in intellectu, ſed ſi verbum ponitur eſſe medium in quo, neceſſario debet eſſe huiuſmodi forma: ergo verbum non eſt medium in quo.

arg. ſcoti. 4 Præterea nullum obiectum prius cognitum poteſt eſſe medium cognoſcendi aliud quidditatiuo, & proprio conceptu, ſi in ſe non contineat totam rationem illius, & niſi ſit omnino eiuſdem rationis cum eo, nam ſi diuerſum eſt, non poteſt deducere cognitionem illius: ſed verbum mentis eſt omnino rationis, & naturæ diuerſæ a re intellecta, ergo non poteſt verbum mentis eſſe medium in quo

pp q. 8, art. 1. c. 5 Præterea ſi verbum mentis eſt medium in quo, neceſſario erit id, quod intelligitur ab intellectu: ſed hoc manifeſte apparet falſum ex duobus. Primo quidem, quia eadem ſunt, quæ intelligimus, & de quibus ſunt ſcientiæ, at ſcientia eſt de rebus, non de conceptibus. Secundo, quia ſequeretur error antiquorum, dicentium omne, quod videtur, eſſe verum: & ſimiliter, quod contradictoriæ eſſent ſimul veræ, ergo dicendum eſt, quod verbum mentis non ſe habet ad intellectum, vt medium in quo, ſed tantum vt medium quo.

p p. q. 14. a. 5. arg. 3. 6 Præterea ipſum intelligere non ſpecificatur à verbo, ſed ad obiecto; ſed ſpecificatur à re intellecta, ergo verbum mentis neque eſt obiectum, neque res intellecta, & per conſequens verbum non eſt medium in quo.

p c 53. 7 Præterea quale eſt vnumquodque, talia operatur: ſed per hoc, quod ſpecies intelligibilis, quæ eſt forma intellectus, & intelligendi principium, eſt ſimilitudo rei exterioris, ſequitur, quod intellectus intentionem formet illi rei ſimilem: & ex hoc, quod intentio intellecta eſt ſimilis alicui rei, ſequitur, quod intellectus formando huiuſmodi intentionem, rem illam intelligat. Sed ſpecies intelligibilis eſt tantum medium quo intelligendi, ergo & verbum, quod eſt intentio intellecta erit tantum medium quo, & non in quo.

Sed contra eſt, quod illud, quo cognoſcimus, ſicut inſtrumento, oportet nobis eſſe primo notum, ſic enim cognoſcimus concluſionem per principia naturaliter cognita, ad quæ naturaliter comparatur intellectus, ſicut ad inſtrumenta vt dicit Comm. 3. de ani. illud vero, quo cognoſcimus, ſicut forma cognoſcentis, non oportet eſſe primo notum, quia nec oculus videt lucem, quæ eſt de compoſitione oculi; nec ſpeciem ſenſibilem, per quam videt. Sed ſpecies intelligibilis eſt forma, qua intellectus intelligit; verbum vero mentis eſt inſtrumentum ab intellectu fabricatum, quo intelligit ergo verbum mentis eſt medium in quo.

quol. 1. q. 5. a. 2 quol. 1. q. 4 a. p. p. p. d. 17. q. 2. a. 5. ad 3. vnde ſi oppoſitum di- 2 Præterea hoc diſtinguitur verbum à ſpecie intelligibili, quod licet vtrumque ſit ſimilitudo rei intellectæ, ſpecies tamen eſt principium intelligibilis operationis; verbum autem eſt terminus illius, ſed terminus intelligibilis operationis, ſicut & cuiuſcunque actionis, eſt eius obiectum, ergo verbum eſt obiectum intellectionis, & conſequenter non tantum eſt medium quo, ſed etiam in quo cognito aliud cognoſcitur. cit p. d. 35 q. 3. a. 2. gratia exempli id dicitur bene notat Cap.

3 Præterea verbum mentis dicitur intentio intellecta. Sed quod eſt medium quo intelligendi tantum, non eſt quid intellectum; ergo verbum mentis non eſt medium quo tantum: ſed etiam medium in quo.

Reſpondeo dicendũ, quod neceſſe eſt dicere, quod verbum mentis eſt mediũ in quo, & imago quæ viſa deducit in cognitionẽ rei per illam repræſentatæ. Cuius ratio eſt, quia de ratione medij in quo cognoſcendi, ſeu imaginis eſt vt ſit primo cognitũ & ſit ratio cognoſcendi aliud, vtrumque autem competit verbo mentis. Et primum quidem multipliciter apparet. Et primo quia verbum eſt immediatus, & primus terminus intellectionis; terminus autem immediatus intellectionis, ſicut, & cuiuſlibet actionis eſt eius obiectum immediatum. Secundo, quia eſſe verbi eſt ipſum intelligi: implicat autem id, cuius eſſe eſt intelligi, non terminare paſſiue intellectionem, atque adeo intelligi vt quod. Tertio quia verbum intelligentis hominem eſt homo intellectus, immediatum autem obiectum intellectus intelligentis hominem eſt homo intellectus, nam per hunc deuenit in cognitionem hominis ſimpliciter. Quarto quia illud, quod eſt primo, & per ſe intellectum non eſt res illa, cuius notitia per intellectum habetur, cum illa quandoque ſit intellecta in potentia tantum, & ſit extra intelligentem, & ſit aliquando abſens, ſicut cum homo intelligit res materiales puta lapidem, animal, & ſimilia, & aliquid abſens; cum tamen oporteat, quod intellectum ſit in intelligente, & vnum cum ipſo: neque etiam primo intellectum eſt ſimilitudo rei intellectæ, per quam informatur intellectus ad intelligendum: intellectus enim non poteſt intelligere, niſi ſecundum quod fit actu per hanc ſimilitudinem: ſicut nihil aliud poteſt operari ſecundum quod eſt in potentia, ſed ſecundum quod fit actu per aliquam formam, vnde hæc ſimilitudo ſe habet in intelligendo ſicut intelligendi principium, non ſicut terminus; hoc ergo erit primo & per ſe obiectum, quod intellectus in ſeipſo format & concipit de re intellecta, quod dicitur verbum. Quinto, quia, vt dictum eſt, obiectum primum intellectus debet eſſe intra ipſum, ſicut obiectum ſenſus eſt extra, & debet eſſe proportionatum virtuti intelligendi: hæc autem ſolo verbo conueniunt, vt dictum eſt. Quod vero verbum mentis ſit ratio cognoſcendi res ad extra probatur, tum quia vt dictum eſt ratio, cognoſcendi eſt forma rei inquantum cognita, quia per eam fit actu cognita, fit autem res actu cognita per verbum; tum quia vniuerſale eſt ratio cognoſcendi, & faciendi ea, quæ ſunt à parte rei: ad hoc enim inuentæ ſunt artes, & ſcientiæ, vt res in ſuis naturis vniuerſalibus cognoſcerentur: & per conſequens eatenus intellectus res extra animam exiſtentes cognoſceret, quatenus cognoſceret vniuerſalia: eſt autem verbum mentis tale vniuerſale vt ſupra oſtenſum eſt: cum enim verbum ſit vna ſimilitudo omnium ab intellectu formata vniformiter inducẽs in eorum cognitionem ob ſui abſtractionem à conditionibus indiuidualibus vere eſt quid vniuerſale; quod enim eſt tale, eſt ratio cognoſcendi illa quæ in eo videntur, & repræſentantur ſicut vniuerſale eſt ratio cognoſcendi particularia in eo contenta: quamuis enim verbum mentis ſi conſideretur ſecundum quod eſt ſimilitudo plurium ad inuicem ſimilium, nihil illi tribui poſſit, niſi quod in rebus

p. d. 15 q. 1. a. 1. co. 5 p. c. g. c. 53 op. 14. 4. c. g. c. 11. op. 2. a. 5 op. 12. & 14. p. d. 27 q. 1. a. 3. d. 36 q. p. a. 1. 7 d. 2. q. p. a. 4 p. p. 27 a. c. 4 d. 49 q. 2. 2. p. ad 15 q. 3. de ver. a. 1. q. 10 a. 1. p. ſup. p. e. Ioan. p. d. 14. q. p. 2. q. 9 de pot. a. 5 p. c. g. c. 53. 4. c. g. c. 171. p. p. q. 14 a. 2. op. 14. 4. c. g. c. 14. ibid. & op. 13. & 14. q. 9. de pot. ar. 5. p. c. g. c. 11.

art. præced. c.

q. log. a. p. 6.

ibid.

e. d. 12 q. p. 1. ſ. 14 ſ. & l. c. q. 2. log. a. ſ. c. inuenitur: ſi tamen conſideretur ſecundum quod eſt ens quoddam in intellectu de illo poteſt dici, quod ſit intelligibile, & vniuerſale. Vnde manifeſtum eſt, quod verbum eſt medium in quo intelligendi, & non medium quo tantum.

qual. ſ q. ſ. a. 2. 1 ſ p & 2. p. p. 85. 4. ad ſ. Ad primum ergo dicendum, quod cognitio ſenſus perficitur per ſolam immutationem ſenſus à ſenſibili; nam per formam, quæ illi a ſenſibili imprimitur, ſentit; non autem ipſe ſenſus exterior format ſibi aliquam formam, quomodo illam format imaginatio conſimilem verbo orentis ab intellectu fabricato.

3. d. 14 q. p. a. p. queſtiuncula. 4. Cap. p. d. 27. q. 2 ad 3. Aur. q. p. & d. 35. q. 2. a. p. ad o. 2. c. q. pag. 45. capr. p. d. 17. q. 2 a 3. ad q. Paiud. Ad ſecundum dicendum, quod, quia conceptus, ſeu verbum, vt imago rei, eſt ratio cognoſcendi, facit vnum cognitum cum re, quæ cognoſcitur, ſicut materia, & forma ſunt vnum in eſſe, ideo quando intellectus per verbum intelligit rem, non iudicat eſſe duo intellecta, ſed vnum, vt dictum eſt: ſecus autem eſſet, ſi intellectus intelligeret verbum, vt res quædam eſt.

Ad tertium dicendum, quod vere verbum habet rationem imaginis, & medij in quo & ad primam probationem dicendum, quod ſicut non experior, dum video albedinem, quod actus meus feratur in duo, putà in colorem, & coloratum; imo non experior quod feratur in colorem, ſed in coloratum, niſi per ratiocinationem, qua diſtinguo inter viſibile, & rationem viſibilis, ita quia verbum mentis eſt ratio intelligibilitatis rei exterioris, eſt prius cognitum, quam res extra; non tamen eſt ita manifeſtum. Ad ſecundam probationem dicendum, quod antecedens eſt falſum: Nec probatio eius valet. Licet enim ſpecies, aut actus, aut habitus intellectus non cognoſcatur niſi reflexe, ſecus tamen eſt de verbo, quia illud eſt terminus intellectionis, non autem actus, nec alia numerata. Nec oportet, quod ſi intellectus directe intuetur verbum, quod eſt ſubiectiue in ipſo, quod ideo intueatur ſeipſum directe, quantum ad ſuum quodquid eſt: nam intellectus poſſibilis inquantum huiuſmodi pro iſto ſtatu non eſt intelligibilis in actu, niſi illo modo, quo intelligit alia: & illo modo concedo, quod in omni intellectione intellectus intelligit ſe, nam dum intelligit lapidem, ipſe eſt lapis in eſſe intelligibili, & ideo intelligit ſe eadem intellectione, qua intelligit lapidem, non tamen inquantum intellectus; ſicut nec quicunque videt lignum vt pictum, videt lignum vt lignum. Ad tertiam probationem dicendum, quod ſimilitudo inter intellectum & voluntatem non valet, quia voluntas non eſt potentia conceptiua, ſicut intellectus: nec requirit ſpeciem præuiam actui, ſicut intellectus: nec terminatur ad rem illo modo, quo intellectus, nam obiectum intellectus eſt res, vt in intellectu: Obiectum vero voluntatis eſt res, vt in ſe eſt. Conceditur tamen quod ſicut intellectus per actum ſuum gignit conceptionem, ita voluntas per actum ſuum emittit quandam impreſſionem amati in amante.

Ad quartum dicendum, quod verbum mentis eſt eiuſdem rationis cum intellectu in eſſe intelligibili, non autem in eſſe naturali & reali. Et cum ſit imago intelligibiliter repræſentans plura, vt dictum eſt, intelligibiliter illa in ſe continet.

3. d. 14 q. p. a. p. 84. & l. c. 1 a c huius art. p. p. 85. art. Ad quintum dicendum, quod verbum mentis eſt obiectum primum, vt dictum eſt; Quomodo vero ſcientia ſit de verbo, & de re manifeſtata per verbum dictum eſt. Ex eo autem, quod verbum eſt medium in quo, ſequeretur error antiquorum, ſi tantum intellectus iudicium ferret de ipſo, non autem de re manifeſtata per verbum.

q. 2. log. a. p. Ad ſextum dicendum, quod intelligere ſpecificatur à re, & non à verbo, quia verbum ordinatur ad rem, tamquam ad finem, vt dictum eſt.

Ad ſeptimum dicendum, quod ſimilitudo inter ſpeciem intelligibilem, & verbum tantum conſiſtit in hoc, quod vtrumque eſt ſimilitudo repræſentans rem ad extra non autem in actiuitate, vel in ratione medij.

QVÆSTIO XCVIII.

De obiecto intellectus.

Deinde conſiderandum eſt de obiecto intellectus, & primum quidem de obiecto in communi, deinde in particulari.

CIRCA PRIMVM QVÆRITVR

Quodnam ſit obiectum intellectus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quodnam ſit obiectum intellectus.

Videtur quod obiectum intellectus ſit ens. Illud enim eſt proprium obiectum intellectus quod primum omnium cadit in conceptionem intellectus; Sed hoc eſt ens, quia ſecundum hoc vnumquodque cognoſcere eſt, inquantum eſt actu, vt dicitur 9. met. t. 20. ergo ens eſt proprium obiectum intellectus, atque adeo primum intelligibile. p. p. 55. a. 1. & 1. p. 84. q. 5 a p. a. c. a.

p. p. q. 79. art. 7. c. 2 Præterea ratio cuiuſlibet potentiæ conſiſtit in ordine ad id, ad quod dicitur, quod eſt eius obiectum ſed ratio intellectus dicitur ad communem rationem entis, nam intellectus poſſibilis eſt, quod eſt omnia fieri; Vnde ſecundum nullam differentiam entium diuerſificatur differentia intellectus poſſibilis, ergo obiectum intellectus eſt ens in communi.

Sed contra eſt, quod modus cognoſcendi ſequitur modum naturæ rei cognoſcentis; ſed anima noſtra, quandiu in hac vita viuimus, habet eſſe in materia corporali, ergo non poteſt intelligere niſi ea, quæ ſunt in materia corporali. Non ergo ens in communi eſt obiectum intellectus. p. p. q. 12. a. 4. & 11 c. & q. 84. a. 9. & 69. a. 8. c.

Videtur quod obiectum intellectus ſit verum. Id enim eſt obiectum intellectus, ſub cuius ratione percipit intellectus quidquid intelligit; ſed intellectus intelligit ens ſub ratione veri, ergo verum eſt obiectum intellectus. a. P. p. q. 16. a. 3. arg. 3.

2 Præterea. Ita ſe habet ad intellectum verum, ſicut ad voluntatem bonum: Sed bonum eſt proprium obiectum voluntatis, ergo & verum erit proprium obiectum intellectus. p. 2. q. 6. c. 1. p. ad p. p. 4. 19 q. 5 a. p. c.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 3. de ani. t. 152. dicit, quod contingit intelligere, & vere, & falſo, ergo obiectum intellectus non eſt verum. 3. de ani. l. 4. 111.

Videtur quod obiectum intellectus ſit quidditas, ſeu natura rei materialis. Dicit enim Philoſophus 3. de ani. t. 30. quod nihil ſine phantaſmate intelligit anima: ſed hoc non eſſet verum, ſi obiectum intellectus non eſſet natura, & quidditas rei materialis, ergo hæc vere eſt obiectum intellectus. p. p. 84. a. 7. arg. ſed contra & 1 a c.

2 Præterea natura cognoſcens debet eſſe proportionata proprio obiecto: ſed natura animæ cognoſcentis eſt forma in materia, ergo & eius obiectum debet eſſe quidditas in materia exiſtens. P. p. q. 12. a. 4. & 11 c. & q. 8. 1. a. 7. & 8 c.

4 Videtur, quod obiectum intellectus ſit phantaſma. Dicit enim Philoſophus 3. de ani. t. 31. quod phantaſmata ſe habent ad intellectum ſicut ſenſi- 2. d. 20. q. 1. a. 2. c.

bilia ad ſenſum, & colores ad viſum. Sed ſenſibilia ſunt propria obiecta ſenſuum, ergo & phantaſmata intellectus.

3. de ani. t. 30. 2 Præterea dicit Philoſophus 3. de ani. t. 30. quod oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari: ſed obiectum intellectus eſt id, circa quod fertur ſpeculatio intelligentis, ergo obiectum intellectus eſt Phantaſma.

a d. 3. q. 2. a 1. ad 4. 3. d. 14. q. 1. a 3. q. 5. ſtanculi 2 c. d. 12. q. 1. 2. 4. q. de ani. a. 15. c. 3 Præterea intellectus intelligit cum continuo, & tempore, & non ſine phantaſmate. Sed hoc eſt, quia vtitur phantaſmatibus tamquam obiectis, ſiue in accipiendo ſcientiam ſiue in vtendo ea, ergo phantaſma eſt obiectum intellectus.

1. p. q. 11. a. 1. ad p. Sed contra eſt, quod ſicut finis potentiæ viſiuæ eſt cognoſcere colores, ita finis potentiæ intellectiuæ non eſt cognoſcere phantaſmata, ſed res repræſentatas per ſpecies intelligibiles, ergo ſicut color eſt obiectum viſus, ita obiectum intellectus erit res repræſentata per ſpeciem intelligibilem, non autem phantaſma.

p. p. 86. a. p. arg. ſed contra. 5 Videtur quod obiectum intellectus ſit, vniuerſale. Dicit enim Philoſophus p. phyſ. t. 49. quod ſenſus eſt ſingularium, intellectus vero vniuerſalium, ergo ſicut ſingulare eſt obiectum ſenſus, ita vniuerſale erit obiectum intellectus.

quol. 12. a. 11. 2 Præterea illud eſt obiectum intellectus poſſibilis, propter quod faciendum ponitur intellectus agens. Sed hic ponitur ad faciendum vniuerſale; vt minirum faciat res intelligibiles actu, abſtrahendo eas a conditionibus indiuidoantibus, quæ faciunt rem ſingularem, ergo obiectum intellectus eſt vniuerſale

p. p. q. 1. a. 4. c. q. 75. a. p. c. Sed contra eſt, quod connaturale eſt homini intelligere per intellectum naturas, quæ non habent eſſe niſi in natura indiuiduali; Sed intelligere formas exiſtentes in materia indiuiduali eſt intelligere ſingulare, ergo obiectum intellectus non eſt vniuerſale.

p. p. 85. a. 2. 3. d. q. 2. a. 4. ad 3. q. 2. de ver. a. 6. c. Reſpondeo dicendum, quod dupliciter poteſt aliquid eſſe obiectum intellectus. Vno modo, vt id, quo intellectus intelligit; & hoc triplex eſt; aliud enim eſt, quo formaliter intellectus intelligit, ſed improprie, & remote, vel per modum medij, & hoc eſt phantaſma; aliud vero, quo intelligit proprie, & proxime, & hoc eſt ſpecies intelligibilis: aliud demũ, quol. 5. q. 5. a 1. ad p. q. 97 a. 1. p. d. 48. q p. a. 2. c. quo intellectus inſtrumentaliter intelligit; & hoc eſt verbum mentis: hoc enim eſt fabricatum ab intellectu tamquam inſtrumentum, mediante quo, & in quo, vt dictum eſt, intellectus rem intelligit. Alio modo, vt id, quod intellectus intelligit, & hoc eſt res repræſentata per ſpeciem intelligibilem, & verbum mentis. Verum in hac re repræſentata duo conſiderari poſſunt vnum, quod ſe habet quaſi materialiter: & alterum eſt ſicut formale complens rationem obiecti, ſicut ad viſibile concurrit lux, & color: Illud autem, quod ſe habet materialiter ad p. d. 19. q. 5. a p. c. & ad 2. obiectum intellectus, eſt quæcunque res intellecta, ſed ratio obiecti completur ex ratione veri: ſicut id quod ſe habet materialiter ad obiectum voluntatis, eſt quæcunque res volita, ſed ratio obiecti completur ex ratione boni: ſicut enim bonitas dicit rationem, per quam eſſentia ordinatur ad appetitum, ita veritas dicit rationem per quã eſſentia ordinatur ad intellectum; Vnde ſicut nullum eſſe appetitur, amota ratione boni ita nullum eſſe intelligitur amota ratione veri. Materiale vero dupliciter poteſt eſſe obiectum potentiæ, vel collectiue, quia continet omnia, quæ pertinent ad illam potentiam, & ſic ens eſt obiectum intellectus, quia nihil intelligitur, niſi ens. Vel excluſiue, id eſt, quod tantum ad illam potentiam pertinet, & hoc dupliciter contingit eſſe q. 2. de ver. a 3. ad 12. & q. 18. a. 4. ad 12. tale, vel quantum ad modum, ſeu rationem repræſentandi conſequentem actum rationis, ſeu modum intelligendi in præſenti vita, qui modus eſt per abſtractionem à conditionibus indiuiduantibus, lumine intellectus agentis. & ſic vniuerſale eſt obiectum intellectus, quatenus intentio vniuerſalitatis conſequitur modum intelligendi Vel quantum ad rem intellectam, & ſic quidditas eſt obiectum intellectus, quia ſolus intellectus cognoſcit quidditates rerum. Et ſic patet ex his, quod plura conſtitui poſſunt obiectum intellectus, ſed diuerſimodè conſiderata, vt dictum eſt, Vnde patet ad obiecta. p. p. q. 85. a 2. q. 7. de pot. a. 9. c. 4. met. l. 4. p. poſt. l. 1.

QVÆSTIO XCVIIII.

De modo, quo anima corpori vnita intelligit corporalia, quæ ſunt infra animam.

Deinde conſiderandum eſt de obiecto in particulari, cuius conſideratio erit tripartita. Nam primo conſiderabimus quomodo anima intelligat corporalia, quæ ſunt infra ipſam. Secundo quomodo intelligat ſeipſam, & ea, quæ in ipſa ſunt. Tertio quomodo intelligat ſubſtantias ſpirituales, quæ ſupra ipſam ſunt.

Circa cognitionem vero corporalium tria conſideranda occurrunt. Primo per quid ea cognoſcat. Secundo quomodo, & quo ordine. Tertio quid in eis cognoſcat.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVINQVE.

Primo vtrum anima cognoſcat corpora per intellectum.
2 *Vtrum intelligat ea per eſſentiam ſuam, vel per aliquas ſpecies.*
3 *Vtrum intelligibilem cognitionem aquirat à ſenſu.*
4 *Vtrum anima indigeat phantaſmatibus ad intelligendum corpora.*
5 *Vtrum iudicium intellectus impediatur per impedimentum virium ſenſitiuarum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

vtrum anima cognoſcat corpora per intellectum.

VIdetur quod anima non cognoſcat corpora per intellectum. Intellectus enim habet cognoſcere quidditates rerum, quia obiectum intellectus eſt quodquid eſt, vt dicit philoſophus 3. de ani t. 26. ſed quidditas rei naturalis non eſt ipſa corporeitas, alioqui oporteret, quod omnia, quæ habent quidditatẽ, eſſent corpora, quod eſt falſum, ergo anima non cognoſcit corpora per intellectum. q. 10. de ver. a. 4. arg. 3.

2 Præterea cognitio intellectus conſequitur formam, quæ eſt principium cognoſcendi; Sed formæ intelligibiles, quæ ſunt in intellectu, ſunt omnino immateriales, ergo per eas intellectus non poteſt res materiales, & corporeas cognoſcere. arg. 4.

3 Præterea omnis cognitio eſt per aſſimilationem; Sed non poteſt eſſe aſſimilatio inter mentem, & materialia, quia ſimilitudinem facit vnitas qualitatis: qualitates autem rerum corporalium ſunt corporæ arg. 5.

lia accidentia, quæ in intellectu eſſe non poſſunt, ergo intellectus non poteſt corporalia intelligere.

arg. 6. 4 Præterea intellectus nihil cognoſcit, niſi abſtrahendo à materia, & conditionibus materialibus. Sed res materiales, quæ ſunt res naturales, non poſſunt etiam ſecundum intellectum à materia ſeparari, qota in earum definitionibus cadit materia, ergo idem, quod prius.

p. p. q. 84. a. 1. arg. 2. 5 Præterea ſicut ſe habet ſenſus ad intelligibilia, ita intellectus ad ſenſibilia; Sed anima per ſenſum nullo modo poteſt cognoſcere intelligibilia, ergo nec per intellectum ſenſibilia, quæ ſunt corpora.

arg. 3. 6 Præterea intellectus eſt neceſſariorum, & ſemper eodem modo ſe habentium; Sed omnia corpora ſunt mobilia, & non eodem modo ſe habentia, ergo anima per intellectum non poteſt corporalia intelligere.

p. p. arg. ſe. contra. Sed contra eſt, quod ſcientia eſt in intellectu; Si ergo intellectus non cognoſcit corpora, ſequeretur, quod nulla ſcientia ſit de corporibus, & ſic peribit ſcientia naturalis, quæ eſt de corporibus.

p. p. a. p. c. Reſpondeo dicendum, ad euidentiam huius quæſtionis quod primi Philoſophi, qui de naturis rerum inquiſiuerunt, putauerunt nihil eſſe in mundo præter corpus & quia videbant omnia corpora mobilia eſſe, & putabant ea in continuo fluxu eſſe exiſtimauerunt quod nulla certitudo de rerum veritate haberi poſſet a nobis. Quod enim eſt in continuo fluxu, per certitudinem apprehendi non poteſt, quia prius labitur, quam mente diiudicetur, ſicut Heraclitus dixit, quod non eſt poſſibile aquam fluuij currentis bis tangere, vt recitat Philoſophus 4. met. His autem ſuperueniens Plato, vt poſſet ſaluare certam cognitionem veritatis a nobis per intellectum haberi, poſuit, præter iſta corporalia, aliud genus entium a materia, & motu ſeparatum, quod nominabat ſpecies, ſiue ideas, per quarum participationem vnumquodque iſtorum ſingularium, & ſenſibilium dicitur vel homo, vel equus, vel aliquid huiuſmodi. Sic ergo dicebat ſcientias, definitionas, & quidquid ad actum intellectus pertinet, non referri ad iſta corpora ſenſibilia, ſed ad illa immaterialia, & ſeparata: vt ſic anima non intelligat iſta corporalia, ſed intelligat horum corporalium ſpecies ſeparatas. Sed hoc dupliciter apparet falſum. Primo quidem, quia, cum illæ ſpecies ſint immaterialas, & immobiles, excluderetur à ſcientiis cognitio motus, & materiæ, quod eſt proprium ſcientiæ naturalis & demonſtratio per cauſas mouentes, & materiales. Secundo quia deriſibile videtur, vt dum rerum, quæ nobis manifeſtæ ſunt, notitiam quærimus, alia entia in medium afferamus, quæ non poſſunt eſſe eorum ſubſtantiæ, cum ab eis differant ſecundum eſſe & ſic his ſubſtantiis ſeparatis cognitis, non propter hoc de iſtis ſenſibilibus iudicare poſſemus. Videtur autem in hoc Plato deuiare a veritate, quia, cum æſtimaret omnem cognitionem per modum alicuius ſimilitudinis eſſe, credidit, quod forma cogniti ex neceſſitate ſit in cognoſcente, eo modo, quo eſt in cognito. Conſiderauit autem, quod forma rei intellectæ eſt in intellectu vniuerſaliter, & immaterialiter, & immobiliter. quod ex ipſa operatione intellectus apparet, qui intelligit vniuerſaliter, & per modum neceſſitatis cuiuſdam: modus enim actionis eſt ſecundum modum formæ agentis. Et ideo exiſtimauit, quod oporteret res intellectas hoc modo in ſe ipſis ſubſiſtere, ſcilicet immaterialiter, & immobiliter. Hoc autem neceſſarium non eſt, quia etiam in ipſis ſenſibilibus videmus, quod forma alio modo eſt in vno ſenſibilium, quam in altero: puta, cum in vno eſt albedo intenſior, in alio remiſſior: & cum in vno albedo eſt cum dulcedine, in alio ſine dulcedine. Et per hunc etiam modum, forma ſenſibilis alio modo eſt in re, quæ eſt extra animam, & alio modo in ſenſu, qui ſuſcipit formas ſenſibilium abſque materia, ſicut colorem auri ſine auro. Et ſimiliter intellectus ſpecies corporum, quæ ſunt materiales, & mobiles, recipit immaterialiter, & immobiliter, ſecundum modum ſuum, nam receptum eſt in recipiente per modum recipientis. Dicendum eſt ergo, quod anima per intellectum cognoſcit corpora, cognitione immateriali, vniuerſali, & neceſſaria.

Ad primum ergo dicendum, quod ſi corporeitas ſumatur à corpore, prout eſt in genere quantitatis, ſic corporeitas non eſt quidditas rei naturalis, ſed eius accidens, ſcilicet trina dimenſio: ſi vero ſumatur à corpore, prout eſt in genere ſubſtantiæ, ſic corporeitas nominat rei naturalis eſſentiam: nec tamen ſequitur, quod omnis quidditas ſit corporeitas, niſi dicatur, quod quidditati inquantum quidditas conueniret eſſe corporeitatem. q. v. de ver. 4. ad 5.

Ad ſecundum dicendum, quod, quamuis in intellectu non ſint niſi immateriales formæ, poſſunt tamen eſſe ſimilitudines rerum materialium Non enim oportet, quod eiuſmodi eſſe habeat ſimilitudo, cuiuſmodi eſt id, cuius eſt ſimilitudo: ſed ſolum quod in ratione conueniat, ſicut forma hominis non habet tale eſſe in ſtatua aurea, quale eſſe habet forma hominis in carnibus, & oſſibus. ibi. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod, quamuis qualitates corporales non poſſint eſſe in intellectu, poſſunt tamen eſſe ſimilitudines qualitatum corporearum, & ſecundum has intellectus rebus corporeis aſſimilatur. ad 5.

Ad quartum dicendum, quod intellectus cognoſcit abſtrahendo a materia particulari, & conditionibus eius, ſicut ab hac carne, & his oſſibus: non tamen oportet, quod abſtrahat a materia vniuerſali. Vnde poteſt conſiderare formam naturalem in carnibus, & oſſibus. ad 6.

Ad quintum dicendum, quod in hoc differt ſenſus ab intellectu, quod ille tantum corporalia cognoſcere poteſt, hic vero, & corporalia. Et ratio huius diuerſitatis eſt, quia inferior virtus non ſe extendit ad ea, quæ ſunt ſuperioris virtutis, ſed virtus ſuperior ea, quæ ſunt inferioris virtutis, excellentiori modo operatur. p. pals.

Ad ſextum dicendum, quod omnis motus ſupponit aliquid immobile. Cum enim transmutatio ſit ſecundum qualitatem, remanet ſubſtantia immobilis, & cum transmutatur forma ſubſtantialis, remanet materia immobilis. Rerum etiam mutabilium ſunt immobiles habitudines: ſicut ſortes, & ſi non ſemper ſedeat, tamen immobiliter eſt verum, quod quando ſedet, in vno loco manet, & propter hoc nihil prohibet de rebus mobilibus ſcientiam habere. ad 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima per eſſentiam ſuam corporalia intelligat, vel per ſpecies.

VIdetur quod anima per eſſentiam ſuam corporalia intelligat. Dicit enim Philoſophus 3. de ani t. 37. quod anima quodammodo eſt omnia. Cum ergo ſimile ſimili cognoſcatur, videtur, quod anima per ſeipſam corporalia cognoſcat. p. p. 84. a. 2. arg. 1.

2 Præterea anima eſt ſuperior corporalibus creaturis, inferiora autem ſunt in ſuperioribus eminentiori modo, quam in ſeipſis, vt dicit Dion. c. 12. cæl. hier. ergo omnes creaturæ corporeæ nobiliori arg. 3.

modo

modo existunt in ipſa eſſentia animæ, quam in ſeipſis, per ſuam ergo ſubſtantiam poteſt creaturas corporeas cognoſcere.

q. 10 de ver. a. 4 c. 3 Prætereà anima non poteſt alio modo intelligere corpora, quam vel per eſſentiam ipſorum corporum, vel per ſpecies acceptas ab illis, vel per eſſentiam ſuam. ſed ex his modis primi duo non ſunt poſſibiles; non enim primus, quia omnis cognitio eſt per aliquã formam, quæ eſt in cognoſcente principium cognitionis, ſed eſſentiæ corporum non poſſunt eſſe in cognoſcente, cum ſint extra animam, vt patet. Neque a. 6. arg. 7. ſecundus, quia ſpecies accepta à corporibus non poteſt mouere intellectum poſſibilem, cum non ſit intelligibilis in actu, ergo reſtat tertius modus, vt anima per ſuam eſſentiam cognoſcat corporea.

pp. arg. ſed contra 10. de ver. a. 4. arg. 2. ſed contra. Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in fine 2. poſt. quod notitia primorum principiorum, in qua conſiſtit originaliter omnis noſtra cognitio, oritur a ſenſu; ſed ipſa anima non eſt cognoſcibilis per ſenſus corporeos. Non ergo cognoſcit anima res corporeas per ſuam ſubſtantiam.

p. p. a. 2. c. Reſpondeo dicendum, quod antiqui Philoſophi poſuerunt, quod anima per ſuam eſſentiam cognoſcit corpora. Hoc enim animis omniũ communiter inditum fuit, quod ſimile ſimili cognoſcitur; exiſtimabãt autem, quod forma cogniti ſit in cognoſcente eo modo, quo eſt in re cognita. è contrario autem Platonici poſuerunt. Plato enim, quia perſpexit intellectualẽ animam immaterialem eſſe, & immaterialiter cognoſcere, poſuit formas rerum cognitarum immaterialiter ſubſiſtere. Priores vero naturales, quia conſiderabant res cognitas eſſe corporeas, & materiales, poſuerunt oportere res cognitas etiam in anima cognoſcente materialiter eſſe: & ideo, vt animæ attribuerent omnium cognitionem, poſuerunt eam habere naturam communem cum omnibus: & quia natura principiatorum ex principiis conſtituitur, attribuerunt animæ naturam principij. Itaquod, qui dixit, principium omnium eſſe ignem: poſuit animam eſſe de natura ignis: & ſimiliter de aere, & aqua. Empedocles autem, qui poſuit quatuor elementa materialia, & duo mouentia, ex his etiam dixit animam eſſe conſtitutam. Et ita, cum res materialiter in anima ponerent, poſuerunt omnem cognitionem animæ materialem eſſe, non diſcernentes inter intellectum, & ſenſum. Sed hæc opinio improbatur, Primo quidem, quia in materiali principio, de quo loquebantur, non exiſtunt principiata niſi in potentia. Non autem cognoſcitur aliquid ſecundum quod eſt in potentia, ſed ſecundum quod eſt actu, vt patet in 9. met. Vnde nec ipſa potentia cognoſcitur, niſi per actum. Sic igitur non ſufficeret attribuere animæ principiorum naturam, ad hoc, quod omnia cognoſceret, niſi ineſſent ei naturæ, & formæ ſingulorum effectuum, puta oſſis, & carnis, & aliorum huiuſmodi, vt Ariſtot. contra Empedoclem argumentatur io p. de ani. t. 77. Secundo quia ſi oporteret rem cognitam materialiter in cognoſcente exiſtere, nulla ratio eſſet, quare res, quæ materialiter extra animam ſubſiſtunt, cognitione careant: puta ſi anima igne cognoſcit ignem, & ignis etiã, qui eſt extra animam, ignem cognoſceret. Relinquitur ergo quod oportet materialia cognita in cognoſcente exiſtere, non materialiter, ſed magis immaterialiter: & huius ratio eſt, quia actus cognitionis ſe extendit ad ea, quæ ſunt extra cognoſcentem. Cognoſcimus enim etiam ea, quæ extra nos ſunt. Per materiam autem determinatur forma rei ad aliquid vnum. Vnde manifeſtum eſt, quod ratio cognitionis ex oppoſito ſe habet ad rationem materialitatis. Et ideo, quæ non recipiunt formas niſi materialiter, nullo modo ſunt cognoſcitiua, ſicut plantæ, vt dicitur in 2. de ani. t. 124. Quanto autem aliquid immaterialius habet formam rei cognitæ, tanto perfectius cognoſcit. Vnde intellectus, qui abſtrahit ſpeciem non ſolum à materia, ſed etiam à materialibus conditionibus indiuiduantibus, perfectius cognoſcit, quam ſenſus, quia recipit formam rei cognitæ, ſine materia quidem, ſed cum materialibus conditionibus. Et inter ipſos ſenſus, viſus eſt magis cognoſcitiuus, quia eſt minus materialis: & inter ipſos intellectus, tanto quilibet eſt perfectior, quanto immaterialior. Ex his ergo patet, quod ſi aliquis intellectus eſt, qui per eſſentiam ſuam cognoſcit omnia, oportet, quod eſſentia eius habeat in ſe immaterialiter omnia, ſicut antiqui poſuerunt eſſentiam animæ actu componi ex principiis omnium materialium, vt cognoſceret omnia: hoc autem proprium eſt Dei, vt ſua eſſentia ſit immaterialiter comprehenſiua omnium, prout effectus virtute præexiſtunt in cauſa. Solus igitur Deus per eſſentiam ſuam omnia intelligit, non autem anima, neque etiam Angelus.

Ad primum ergo dicendum, quod Ariſt. non poſuit animam eſſe actu compoſitam ex omnibus, ſicut antiqui naturales, ſed dixit quodammodo animam eſſe omnia, inquantum eſt in potentia ad omnia, per ſenſum quidem ad ſenſibilia, per intellectum vero ad intelligibilia. p. p. ad 2.

Ad ſecundum dicendum, quod quælibet creatura habet eſſe finitum, & determinatum. Vnde eſſentia ſuperioris creaturæ & ſi habet quandam ſimilitudinẽ inferioris creaturæ, prout communicant in aliquo genere, non tamen complete habet ſimilitudinem illius, quia determinatur ad aliquam ſpeciem, præter quam eſt ſpecies inferioris creaturæ: ſed eſſentia Dei eſt perfecta ſimilitudo omnium quantum ad omnia, quæ in rebus inueniuntur, ſicut vniuerſale principium omnium. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod anima intelligit per ſpecies acceptas a rebus, & ſenſibus exterioribus remote, proxime vero à phantaſmatibus: quia formæ ſenſibiles, vel à ſenſibilibus abſtractæ non poſſunt agere in intellectum poſſibilem, niſi quatenus per lumen intellectus agentis, mediante phantaſmate immateriales redduntur: ſic enim efficiuntur quodãmodo homogeneæ intellectui poſſibili, in quem agunt. Verum in hac proxima receptione ſpecierum in intellectu poſſibili à phantaſmatibus phantaſmata ſe habent vt agens inſtrumentale, & ſecundarium: intellectus autem agens, ſe habet vt agens principale, & primum: & ideo actionis effectus relinquitur in intellectu poſſibili ſecundum conditionem vtriuſque, & non ſecundum conditionem alterius & ideo intellectus poſſibilis recipit formas vt intelligibiles actu ex virtute intellectus agentis, ſed vt ſimilitudines determinatarum rerum ex cognitione phantaſmatum. Et ſic formæ intelligibiles in actu neque ſunt per ſe exiſtentes, neque ſunt vel ſpecies ſenſibiles, vel à ſenſibilibus immediate abſtractę, neque ſunt in phantaſia, quia ibi ſunt tantum intelligibiles in potentia: neque ſunt in intellectu agente, quia hic nullius ſpeciei eſt receptiuus, ſed ſolum intellectus poſſibilis, & per has anima cognoſcit res materiales, & corporeas. q. 10 de ver. a. 6. arg. 7. & ad p. & 7. a. d 10. q. 2. a. ad 4 q. 18. de ver. a. 8 ad 5. q. 10 de ver. a. 6 ad p. & 7. a. 9. ad 7. quol. 8. a. 3 & l. c. in Tab. v intellectus n. 147.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima intelligibilem cognitionem acquirat à ſenſu, & ſenſibilibus.

VIdetur quod anima intelligibilem cognitionem corporalium non acquirat a ſenſu. Eorum q. 10. de ver. a. 6. arg. p.

enim, quæ non communicant in materia, non poteſt eſſe actio, & paſſio, vt dicit Philoſophus 1. p. de gen. t. 45. & 53 ſed intellectus noſter non communicat in materia cum rebus ſenſibilibus, ergo res ſenſibiles non poſſunt agere in intellectum, imprimendo illis cognitionem.

arg. 2. 2 Præterea obiectum intellectus eſt quod quid eſt, vt dicitur 3. de ani. t. 26. ſed quidditas rei nullo modo ſenſu percipitur, ergo cognitio intellectus non accipitur à ſenſu.

arg. 8. 3 Præterea agens eſt nobilius patiente, vt patet per Philoſophum in 3. de ani t. 19 ſed recipiens ſe habet ad illud, quod recipit, quaſi patiens ad agens. Cum ergo intellectus ſit multo nobilior ſenſibilibos, & ſenſibus ipſis, non poteſt ab eis cognitionem recipere.

p. p. q. 84. a. 6 arg. 3. 4 Præterea effectus non ſe extendit vltra virtutem ſuæ cauſæ: ſed intellectualis cognitio ſe extendit vltra ſenſibilia, intelligimus enim quædam, quæ ſenſu percipi non poſſunt, intellectualis ergo cognitio non deriuatur a ſenſibilibus.

p. p. arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod Philoſophus probat in p. met. c. p. & in fine 2. poſt. quod principium noſtræ cognitionis eſt à ſenſu.

q. 10. de ver. a. 6 arg. p. ſed contra. 2 Præterea dicit Philoſophus p. poſt. t. 33. & experimento probatur, quod cui deficit vnus ſenſus, deficit vna ſcientia, ſicut cæcis deeſt ſcientia de coloribus; hoc autem non eſſet, ſi anima aliunde acciperet ſcientiam, quam per ſenſus, ergo à ſenſibilibus per ſenſus eam accipit.

ibid. arg. 3. 3 Præterea natura nihil facit fruſtra, nec deficit in neceſſariis: fruſtra autem dari eſſent ſenſus animæ, niſi per ipſos cognitionem de rebus acciperet, ergo vere illam à ſenſibus accipit.

p. p. a. 6. c. Reſpondeo dicendum, quod circa iſtam quæſtionem triplex fuit Philoſophorum opinio. Democritus enim poſuit, quod nulla alia eſt cauſa cuiuſlibet noſtræ cognitionis, niſi cum ab aliis corporibus, quæ cogitamus, veniunt, atque intrant imagines in animas noſtras, vt dicit Ariſtot. in lib. de diuin. per ſomn. c. 2. aſſerens quod Democr. poſuit cognitionem fieri per idola, & defluxiones; & huius poſitionis ratio fuit quia tam ipſe Democritus, quam alij antiqui naturales non ponebant intellectum differre à ſenſu, vt dicit Ariſt. in 2. de ani t. 150. & 151. & ideo, quia ſenſus immutatur à ſenſibili, arbitrabantur omnem noſtram cognitionem fieri per ſolam immutationem a ſenſibilibus: quam quidem immutationem Democritus aſſerebat fieri per imaginum defluxiones. Plato vero è contrario poſuit intellectum differre à ſenſu; & intellectum quidem eſſe virtutem immaterialem organo corporeo non vtentem in ſuo actu. Et quia incorporeum non poteſt immutari a corporeo, poſuit quod cognitio intellectualis non fit per immutationem intellectus à ſenſibilibus, ſed per participationem formarum intelligibilium ſeparatarum. ſenſum etiam poſuit virtutem quandam per ſe operantem. Vnde nec ipſe ſenſus, cum ſit quædam vis ſpiritualis, immutatur à ſenſibilibus, ſed organa ſenſuum à ſenſibilibus immutantur: Ex qua immutatione anima quodammodo excitatur, vt in ſe ſpecies ſenſibilium formet, & hanc opinionem tangere videtur Aug. 12. ſuper Gen. ad litt. vbi dicit, quod corpus non ſentit, ſed anima per corpus, quo velut nuntio vtitur ad formandum in ſe ipſa, quod extrinſecus nuntiatur. Sic igitur ſecundũ Platonis opinionem, neque intellectualis cognitio a ſenſibili procedit; Neque etiam ſenſibilis totaliter a ſenſibilibus rebus, ſed ſenſibilia excitant animam ſenſibilem ad ſentiendum: Et ſimiliter ſenſus excitant animam intellectiuam ad intelligendum. Ariſt. autem media via proceſſit. Poſuit enim cum Platone intellectum differre à ſenſu. Sed ſenſum poſuit propriam operationem non habere ſine communicatione corporis; ita quod ſentire non ſit actus animæ tantum, ſed coniuncti. & ſimiliter poſuit de omnibus rationibus ſenſitiuæ partis. Quia igitur non eſt inconueniens, quod ſenſibilia, quæ ſunt extra animam, cauſent aliquid in coniunctum, in hoc Ariſt. cum Democrito concordauit, quod operationes ſenſitiuæ partis cauſentur per impreſſionem ſenſibilium in ſenſum, non per modum defluxionis vt Democritus poſuit, ſed per quandam operationem, nam & Democritus omnem actionem fieri poſuit per influxionem atomorum, vt patet in p. de gen. t. 56. Intellectum vero poſuit Ariſtot. habere operationem abſque communicatione corporis. Nihil autem corporeum imprimere poteſt in rem incorpoream. Et ideo ad cauſandum intellectualem operationem ſecundum Ariſt. non ſufficit ſola impreſſio ſenſibilium corporum ſed requiritur aliquid nobilius, quia agens eſt honorabilius patiente, vt ipſe dicit 3. de ani. t. 10. non tamen ita, quod intellectualis operatio cauſetur ex ſola impreſſione aliquarum rerum ſuperiorum, vt Plato poſuit, ſed per illud ſuperius, & nobilius agens, quod vocat intellectum agentem, de quo iam ſupra diximus, quod facit phantaſmata a ſenſibus accepta intelligibilia in actu, per modum abſtractionis cuiuſdam; ſecundum hoc ergo ex parte phantaſmatum intellectualis operatio à ſenſu cauſatur. Sed quia phantaſmata non ſufficiunt immutare intellectum poſſibilem, ſed oportet, quod fiant intelligibilia actu per intellectum agentem, non poteſt dici, quod ſenſibilis cognitio ſit totalis & perfecta cauſa intellectualis cognitionis, ſed magis quodammodo eſt materia cauſæ.

Ad primum ergo dicendum, quod formæ ſenſibiles, vel à ſenſibilibus abſtractæ non poſſunt agere in mentem noſtram, niſi quatenus per lumen intellectus agentis immateriales redduntur, & ſic efficiuntur quodammodo homogeneæ intellectui poſſibili in quem agunt. q. 10. de ver. a. 6. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod circa idem virtus ſuperior, & inferior operantur; non ſimiliter, ſed ſuperior ſublimius; vnde & per formam, quæ à rebus accipitur, ſenſus non ita efficaciter rem cognoſcit, ſicut intellectus; ſed ſenſus per eam manuducitur in cognitionem exteriorum accidentium; intellectus vero peruenit ad nudam quidditatem rei ſecernendo eam ab omnibus materialibus conditionibus. Vnde pro tanto dicitur cognitio mentis a ſenſu originem habere; non quod omne illud, quod mens cognoſcit, ſenſus apprehendat, ſed quia ex his, quæ ſenſus apprehendit, mens in aliqua vlteriora manuducitur, ſicut etiam ſenſibilia intellecta manuducunt in intelligentiam diuinorum. ibid. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod quamuis intellectus poſſibilis ſit ſimpliciter nobilior, quam phantaſma, tamen ſecundum quid nihil prohibet phantaſma nobilius eſſe, inquantum ſcilicet phantaſma eſt actu ſimilitudo talis rei, quod intellectui poſſibili non conuenit, niſi in potentia; & ſic quodammodo poteſt agere in intellectum poſſibilem, virtute luminis intellectus agentis: ſicut & color poteſt agere in viſum virtute luminis corporalis. ibid. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod ſenſitiua cognitio non eſt tota cauſa intellectualis cognitionis, & ideo non eſt mirum, ſi intellectualis cognitio vltra ſenſitiuam ſe extendit. p. p. ad 3.

ARTICVLVS IV.

Vtrum anima indigeat phantaſmatibus ad intelligenda corporalia.

p. 1. q. 84. art. 7 arg. p.

VIdetur quod anima non indigeat phantaſmatibus ad intelligenda corporalia. Intellectus enim fit in actu per ſpeciem intelligibilem, ſed intellectio ex parte intelligentis nihil aliud requirit, quam quod ſit in actu, nam omne agens agit quando eſt in actu, ergo anima non eget phantaſmatibus, ſed ſolis ſpeciebus intelligibilibus ad intelligendum.

3. c. g. c. 65. Ferr. ibid.

2 Præterea ſi neceſſario requiruntur ad intellectionem phantaſmata, vel vt cum intellectu agente producant ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili, vel vt ſint obiectum intellectionis, ſed neutrũ poteſt dici, non primum, tum quia forma gradus inferioris non poteſt producere ſimilitudinem ſui in gradum altiorẽ, phantaſma vero eſt forma gradus inferioris reſpectu ſpeciei intelligibilis; tum quia cum phantaſma ſit ſimilitudo rei ſingularis, tantum producet ſpeciem repræſentantem rem ſingularem; nõ enim agit, niſi inquantum eſt ſimilitudo, neque ſecundum, quia ſequeretur, quod intellectus directe ſingularia cognoſceret; cum enim phantaſma ſit ſimilitudo rei ſingularis, non poteſt intellectus cognoſcere phantaſma, vt eſt ſimilitudo, niſi ſimul cognoſcat rem ſingularem, cum eodem motu feratur intellectus in imaginẽ, & rem imaginatam, atque adeo in ſpeciẽ, & repræſentatam per illam, vt dictum eſt, ergo dicendum eſt, quod intellectus in intelligendo res corporeas non eget phantaſmatibus.

p. p. 84. a. 7 ad 1. q. 10. de ver. 2. 6 ad 7. & ibi.

q. 15. a. 5.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 3. de ani. t. 30. dicit, quod nihil ſine phantaſmate intelligit anima.

q. 15. a. 5. d. 10. q. 2. a. 2. c.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere; quod anima indigeat phantaſmatibus ad hoc, vt res corporeas intelligat, quod ex duobus poteſt eſſe manifeſtum. & primo quidem à ſigno quia ad confuſionem phantaſmatum ſequitur confuſio in actu virtutis intellectiuæ, vt patet in pueris, qui in principio ratione confuſionis in phantaſmatibus exiſtentis, confuſam habent cognitionem vniuerſalium quorundam, & poſtmodum per ſucceſſionem temporum diſtincte vnumquodque cognoſcunt. Vnde in p. phyſ. dicitur quod pueri in principio appellant omnem virum patrem, poſterius autem determinant vnũquodque. Secundo ex modo eſſendi animæ. Cum enim modus operandi ſequatur modum eſſendi naturæ operantis, ſicut & modus actionis modum formæ agentis, vt dictum eſt, & anima hominis ſit in hac vita corpori obligata, & quodammodo ei ſubiecta, & ab eo dependens indiget ad phantaſmata conuerti, quoties vult aliquid intelligere, & multo magis, ſi quod intelligit, ſit quid corporeum. Vnde manifeſtum eſt, quod anima eget phantaſmatibus ad intelligenda corporalia.

q. 48. quæſtione p. arg. ſed contra q. 99. p. p. q. 11. art. 2. c.

p. p. 84. a. 7. ad p. & 79. a. 6. & 7.

Ad primum ergo dicendum, quod ſpecies conſeruatæ in intellectu poſſibili in eo exiſtunt habitualiter, quando actu non intelligit. Vnde ad hoc, quod intelligat actu, non ſufficit conſeruatio ſpecierum, ſed oportet, quod eis vtatur, ſecundum quod conuenit rebus, quarum ſunt ſpecies, quæ ſunt naturæ in ſingularibus exiſtentes.

quol. 8. a. 1. q. 10. de ver. a. 6. d. 7. q. 18. ar. 3. p. p. 85. a. p.

Ad ſecundum dicendum, quod phantaſma requiritur ad duo, primo ad hoc, vt concurrat ad productionem ſpeciei intelligibilis, tum in genere cauſæ efficientis, nam phantaſma concurrit vt agens inſtrumentale, & ſecundarium, ſicut intellectus agens concurrit, vt agens principale, & primum: tum in genere cauſæ materialis, & tamquam materia cauſæ, nam obiectum intellectus quaſi materialiter adminiſtratur, & offertur à virtute imaginatiua, & ab eadem ipſi intellectui repræſentantur ea, quæ accepta ſunt à ſenſibus, & præparantur phantaſmata, quæ fiant actu intelligibilia per intellectum agentem. Secundo requiritur per modum medij, & tamquam obiectum quo remote, vt dictum eſt. Neque obſtant adducta in contrarium. Nam primo, licet forma ſenſibilis, cuiuſmodi eſt phantaſma, non poſſit per ſe imprimere ſpeciem intelligibilem, quia eſt alterius generis, cum ſit forma vniuerſalis, poteſt tamen id præſtare virtute intellectus agentis, & vt agens inſtrumentale, & ſecundarium. Secundo licet phantaſma ſit ſimilitudo rei ſingularis, non tamen inde ſequitur, quod intellectus intelligat rem ſingularem, quia intellectus non directe fertur ex ſpecie, quam recipit, ad cognoſcendum phantaſma, ſed ad cognoſcendum rem, cuius eſt phantaſma, vtitur enim phantaſmate, non tamquã obiecto cognoſcibili, ſed tamquam medio cognitionis, per modum, quo ſenſus noſter accipit ſimilitudinem rei, quæ eſt in ſpeculo, dum fertur in eam, non vt rem quandam, ſed vt in ſimilitudinem rei. Verum eſt tamen, quod licet intellectus ex ſpecie, quam recipit, non directe feratur in cognitionem phantaſmatis, ſed rei, cuius eſt phantaſma, per quandam tamen reflexionem redit etiam in cognitionem ipſius phantaſmatis, dum conſiderat naturam actus ſui, & ſpeciei, per quam intuetur, & eius, à quo ſpeciem abſtrahit ſcilicet phantaſmatis: ſicut per ſimilitudinem, quæ eſt in viſu à ſpeculo accepta directe fertur viſus in cognitionem rei ſpeculatæ, ſed per quandam reflexionem, & reuerſionem fertur per eandem in ipſam ſimilitudinem, quæ eſt in ſpeculo. Et licet phantaſma agat, vt ſimilitudo, non tamen agit per materiam, ſed per formam, & ideo non producit ſimul cum intellectu agente ſpeciem repræſentantem rem ſingularem, ſed vniuerſalem, nam à forma ſumitur ratio vniuerſalis, ſicut à materia ratio ſingularis.

p. p. 84. a. 6. c. 2. d. 20. q. 2. a. 2. ad 2. q. 15. de ver. a. 2. ad 7. quol. 12. ar. 11. 2. c. g. c. 73.

q. 2. de ver. ar. 6. c. q. 98. a. vn.

q. 2. de ver. ar. 6. c.

ARTICVLVS V.

Vtrum iudicium intellectus impediatur per ligamentum ſenſus.

p. p. 84. art. 8 arg. p.

VIdetur quod iudicium intellectus non impediatur per ligamentum ſenſus. Superius enim non dependet ab inferiori, ſed iudicium intellectus eſt ſupra ſenſum, ergo iudicium intellectus non impeditur per ligamentum ſenſus.

arg. 2.

2 Præterea ſyllogizare eſt actus intellectus, ſed in ſomno ligatur ſenſus, vt dicitur in lib. de ſom. & vig. c. p. & 4. c. contingit tamen quandoque, quod aliquis dormiens ſyllogizet, ergo non impeditur iudicium intellectus per ligamentum ſenſus.

q. 12. de ver. a. 3. arg. 3.

3 Præterea operatio ſenſus ſecundum hoc à ſenſibus dependet, quod à ſenſibus accipit: ſed iudicium eſt poſt acceptionem, ergo iudicium intellectus non poteſt eſſe ligatum in ſomno, in quo ligatur ſenſus.

arg. 2.

4 Præterea ſecundum hoc vis intellectiua poteſt de aliquo iudicare, quod ſpeciem eius recipit, ergo iudicium intellectus ſequitur receptionem, ergo vbi eſt potior receptio, eſt etiam perfectius iudicium: ſed dormiens, qui habet ligatos ſenſus, eſt potior in recipiendo, ergo & debet eſſe potior in iudicando, & ſic iudicium intellectus non impedietur per ligamentum ſenſus.

5 Præterea quicunque habet vſum rationis, poteſt habere rectum iudiciũ, Sed in dormiendo, cum quis

22.q 54.art 5 arg.2. habet ligatos ſenſus, habet aliquis vſum rationis: quia frequenter aliquis in ſomno præeligit vnum alteri conueniens, vel diſſentiens, ergo in ſomnis dum ſunt ligati ſenſus, poteſt quis recte iudicare.

4.d.9 q.9 p. a.4.quæſt p. arg 2. 6 Præterea quicunque non habet mentem ligatam, poteſt recte iudicare, ſed mens dormientis non habet mentem ligatam, cum non ſit actus corporis, ex cuius paſſione ſomnus accidit: imo videtur, quod debeat eſſe magis libera, quia immobilitatis exterioribus ſenſibus interiores, à quibus immediate mens accipit, confortantur, & quædam quandoque ex futuris mente dormiens percipit, quæ vigilans percipere non poteſt, ergo in ſomnis poteſt quis habere vſum rationis, & per conſequens recte iudicare.

4.d.9.q.p art.4.quæſt p ar.2. ſed cōtra. Sed contra eſt, quod in dormiendo, ea, quæ contra licitos motes contingunt, non imputantur ad peccatum, vt docet Philoſophus p. Eth. c. 3. vbi ait, quod ſecundum dimidium vitæ, ſcilicet ſomnum in quo ligati ſunt ſenſus, non differt felix à miſero, neque vitioſus à ſtudioſo, ſed ſi in ſomno poſſet quis habere rectum iudicium rationis poſſet peccare, & ſic eſſet differentia inter ſtudioſum, & vitioſum, ergo iudicium rationis impeditur per ligamentum ſenſus.

4.d 9.q.o. a.4 quæſt.p c.p p 84 a 8 c q 12. de ver.a 3.ad 2 & 3. Reſpondeo dicendum, quod ſicut dictum eſt, obiectum intellectus noſtri proportionatum eſt naturæ rei ſenſibilis, iudicium autem perfectum de re aliqua, & de eius cognitione haberi non poteſt, niſi per reſolutionem ad principium, vnde cognitio illius ortum habet, & niſi ea omnia cognoſcantur, quæ ad rem illam pertinent; ſicut patet, quod cognitio concluſionum ortum habet a principiis; vnde iudicium rectum de concluſionibus haberi non poteſt niſi reſoluendo ad principia indemonſtrabilia. Cum ergo omnis cognitio intellectus noſtri à ſenſu oriatur, non poteſt eſſe iudicium rectum, niſi reducatur ad ſenſum, & ideo Philoſophus dicit in .cæli, quod complementum artis, & naturæ eſt res ſenſibilis, & viſibilis, ex qua debemus de aliis iudicare: ſicut enim finis factiuæ ſcientiæ eſt opus, ita naturalis ſcientiæ finis eſt quod videtur principaliter per ſenſum. Faber enim non quærit cognitionem cultelli, niſi propter opus, vt operetur hunc particularem cultellum, & ſimiliter naturalis non quærit cognoſcere naturam lapidis, & equi, niſi vt ſciat rationes eorum, quæ videntur ſecundum ſenſum. Manifeſtum eſt autem, quod non poſſet eſſe perfectum iudicium fabri de cultello, ſi opus ignoraret; & ſimiliter non poteſt eſſe perfectum iudicium ſcientiæ naturalis de rebus naturalibus, ſi ſenſibilia ignorentur, & ideo 6. Eth. c. 9. dicit Philoſophus, quod ſicut principia indemonſtrabilia, quorum eſt intellectus, ſunt extrema, ſcilicet reſolutionis, ita & ſingularia, quorum eſt ſenſus; Quia ergo omnia, quæ in præſenti ſtatu intelligimus, cognoſcuntur a nobis per comparationem ad res ſenſibiles naturales: & in ſomno ligati ſunt ſenſus per quos res ſenſibiles cognoſcimus, ideo in ſomno non poteſt eſſe perfectum, atque adeo liberum iudicium rationis, vel ſenſus communis, & per conſequens nec motus appetitiuæ partis poteſt eſſe liber, ita vt homo poſſit in ſomno peccare, aut mereri, quamquam poteſt in ſomno accidere ſignum peccati aut meriti, inquantum ſomnia habēt cauſas imaginationis vigilantium. Vnde dicit Philoſophus in p. Eth. quod inquantum paulatim pertranſeunt quidā motuum, ſcilicet à vigilantibus ad dormientes, meliora ſunt phantaſmata ſtudioſorum, quam quorumlibet; & Auguſt. 12. ſuper gen. c. 15 dicit, quod propter affectionem animæ bonā etiam in ſomnis quædam eius merita clarent. Vnde manifeſtum eſt, quod iudicium ſenſus impeditur per ligamentum ſenſus.

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis intellectus ſit ſuperior ſenſu, accipit tamen aliquo modo à ſenſu, & eius obiecta prima, & principalia in ſenſibilibus fundantur, & ideo neceſſe eſt, quod impediatur iudicium intellectus ex ligamento ſenſus. p.ad 2.

Ad ſecundum dicendum, quod ſenſus ligatur in dormientibus, propter euaporationes quaſdam, & fumoſitates reſolutas, vt dicitur in lib. de ſom. & vig. c. 4. & ideo ſecundum diſpoſitionem huiuſmodi euaporationum, contingit eſſe ligamentum ſenſus maius, vel minus. Quando enim multus fuerit motus vaporum, ligatur non ſolum ſenſus, ſed etiam imaginatio, ita vt nulla appareant phantaſmata, ſicut præcipue accidit, cum aliquis incipit dormire poſt multum cibum, & potum. Si vero motus vaporum aliquantulum fuerit remiſſior, apparent phantaſmata, ſed diſtorta, & inordinata, ſicut accidit in febricitantibus. Si vero adhuc motus magis ſedetur, apparent phantaſmata ordinata, ſicut maxime ſolet contingere in fine dormitionis & in hominibus ſobriis, & habentibus fortem imaginationem. Si autem motus vaporum fuerit modicus, non ſolum imaginatio remanet libera, ſed etiam ipſe ſenſus communis ex parte ſoluitur, ita quod homo iudicat interdum in dormiendo ea, quæ videt ſomnia eſſe, quaſi diiudicās inter res, & rerum ſimilitudines, ſed tamen ex aliqua parte remanet ſenſus communis ligatus, & ideo licet aliquas ſimilitudines diſcernat à rebus, tamen ſemper in aliquibus decipitur. Sic igitur per modum, quo ſenſus ſoluitur, & imaginatio, in dormiendo liberatur iudicium intellectus, non tamen ex toto. Vnde illi, qui dormiendo ſyllogizant, cum excitantur ſemper cognoſcunt ſe in aliquo defeciſſe. ads.

Ad tertium dicendum, quod iudicium intellectus non dependet à ſenſu hoc modo, quod actus iſte intellectus per organum ſenſibile exerceatur, ſed eo indiget, ſicut extremo, & vltimo, ad quod fiat reſolutio.

Ad quartum dicendum, quod iudicium non dependet tantum à receptione ſpeciei, ſed ex hoc, quod ea, de quibus iudicatur, examinantur ad aliquod principium cognitionis, ſicut de concluſionibus iudicamus, ad principia reſoluendo. In ſomno igitur ligatis exterioribus ſenſibus interiores, vires quaſi quietatæ ab exteriorum ſenſuum tumultibus, magis percipere poſſunt interiores impreſſiones factas in intellectu, vel imaginatione, ex illuſtratione diuina, vel Angelica, vel ex virtute cæleſtium corporum, aut quorumcunque: ſicut tenui flegmate decurrente ad linguam videtur dormienti, quod dulcia comedat; ſed quia primum principium noſtræ cognitionis eſt ſenſus, & ad ipſum oportet, vt dictum eſt, quodammodo reſoluere omnia, de quibus iudicamus, propterea cum in ſomno ligati ſunt ſenſus, non poteſt eſſe perfectum iudicium, niſi quantum ad aliquid, cum homo decipiatur intendens rerum ſimilitudinibus, tamquam rebus ipſis, quamuis quandoque dormiens cognoſcat de aliquibus, quod non ſunt res, ſed ſimilitudines rerum. q.3 de ver. a.3 ad 2.

Ad quintum dicendum, quod ſecundum quod vires ſenſitiuæ interiores, magis, vel minus opprimuntur à ſomno, propter vaporis turbulentiam, vel puritatem, ſecundum hoc vſus rationis magis, vel minus impeditur in dormiendo. Vnde quandoque homo dormiens conſiderat hæc quæ apparent, ſomnia eſſe, ſed quia in dormiendo neque ſunt ſenſus ſoluti ex toto, ideo iudicium rationis etiam non eſt ex toto liberum. Vnde ſemper cū aliqua falſitate iu- 22.q 154 a.5.ad 2 4.d 9.q.p a. 4 quæſt. p 1. & 4.

Digitized by Google

rationis eſt, etſi quantum ad aliquid ſit verum; & inde contingit, quod aliquis in ſomno aliquando conſentit turpitudini, aliquando non: quia tamen iudicium rationis non eſt omnino liberum, nec omnino datur liberi arbitrij vſus, ideo neque talis conſenſus, vel diſenſus eſt meritorius, vel demeritorius in ſe, nec dormienti.

q.9.q.ſ. art.4.quæſt. p.ad 2. Ad ſextum dicendum, quod mens humana habet duos reſpectus, vnum ad ſuperiora, à quibus illuſtratur, alium ad corpus à quo recipit, & quod regit ex parte illa, quâ anima è ſupernis accipit, per ſomnum non ligatur, imo magis libera redditur, quanto fit à corporalibus curis magis abſoluta, & ideo etiam ex influentia ſuperni luminis aliqua de futuris percipere poteſt dormiens, quæ vigilans ſcire non poſſet, ex parte autem illa, qua à corpore accipit, oportet quod ligetur quantum ad vltimum iudicium, & completum ligatis ſenſibus, à quibus eius cognitio initium ſumit, quamuis etiam imaginatio eius non ligetur, quæ immediate ei ſpecies rerum ſubminiſtrat.

QVÆSTIO C.

De modo, & ordine intelligendi res corporeas.

Deinde conſiderandum eſt de modo, & ordine intelligendi res corporeas.

CIRCA QVÆ QVÆRVNTVR Octo.

Primo, Vtrum intellectus noſter intelligat abſtrahendo ſpecies à phantaſmatibus.

2 *Vtrum ſpecies intelligibiles abſtractæ à phantaſmatibus ſe habeant ad intellectum noſtrum, vt quod intellectum, vel ſicut id, quo intelligitur.*

3 *Vtrum intellectus noſter naturaliter intelligit prius magis vniuerſale*

4 *Vtrum intellectus noſter poſſit multa ſimul intelligere*

5 *Vtrum intellectus noſter intelligat componendo, & diuidendo.*

6 *Vtrum intellectus poſſit errare.*

7 *Vtrum vnus poſſit eandem rem melius intelligere, quam alius.*

8 *Vtrum intellectus noſter per prius cognoſcat indiuiſibile, quam diuiſibile.*

ARTICVLVS I.

Vtrum intellectus noſter intelligat abſtrahendo ſpecies à phantaſmatibus.

p.p q.85.1. p.arg.p. Videtur quod intellectus noſter non intelligat res corporeas, & materiales per abſtractionem à phantaſmatibus. Quicunque enim intellectus intelligit rem aliter, quàm ſit, eſt falſus; formæ autem rerum materialium non ſunt abſtractæ à particularibus, quorum ſimilitudines ſunt phantaſmata. Si ergo intelligamus res materiales per abſtractionem ſpecierum à phantaſmatibus, erit falſitas in intellectu noſtro.

arg. 2. 2 Præterea res materiales ſunt res naturales, in quarum definitione cadit materia, ſed nihil poteſt intelligi ſine eo, quod cadit in definitione eius, ergo res materiales non poſſunt intelligi ſine materia, ſed materia eſt principium indiuiduationis, ergo res materiales non poſſunt intelligi per abſtractionem vniuerſalis à particulari, quod eſt abſtrahere ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus.

3 Præterea in 3. de ani. t. 28. dicitur, quod phantaſmata ſe habent ad animam intellectiuam, ſicut colores ad viſum: ſed viſio non fit per abſtractionem aliquarum ſpecierum à coloribus, ſed per hoc, quod colores imprimunt in viſum, ergo nec intelligere contingit per hoc, quod aliquid abſtrahatur à phantaſmatibus, ſed per hoc, quod phantaſmata imprimunt in intellectum. arg. 1.

4 Præterea vt dicitur in 3. de ani. In anima intellectiua ſunt duo, ſcilicet, intellectus poſſibilis, & agẽs; ſed abſtrahere à phantaſmatibus ſpecies intelligibiles non pertinet ad intellectum poſſibilem, ſed recipere ſpecies iam abſtractas: ſed nec etiam videtur pertinere ad intellectum agentem, qui ſe habet ad phantaſmata ſicut lumen ad colores, quod non abſtrahit aliquid à coloribus, ſed magis eis influit, ergo nullo modo intelligimus abſtrahendo à phantaſmatibus. arg. 4.

5 Præterea Philoſophus in 3. de ani. t. 32 dicit, quod intellectus intelligit ſpecies in phantaſmatibus, non ergo eas abſtrahendo. arg. 5.

Sed contra eſt, quod dicitur in 3. de ani. t. 11. quod ſicut res ſunt ſeparabiles à materia, ſic circa intellectum ſunt, ergo oportet, quod materialia intelligantur, inquantum à materia abſtrahuntur, & à ſimilitudinibus materialibus, quæ ſunt phantaſmata. p arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendũ, quod ſicut ſupradictum eſt, obiectum cognoſcibile proportionatur virtuti cognoſcitiuæ; eſt autem triplex gradus cognoſcitiuæ virtutis. Quædam enim cognoſcitiua virtus eſt actus corporalis organi, ſcilicet ſenſus, & ideo obiectum cuiuſlibet ſenſitiuæ potentiæ eſt forma prout in materia corporali exiſtit. Et quia huiuſmodi materia eſt indiuiduationis principium, ideo omnis potentia ſenſitiuæ partis eſt cognoſcitiua particularium tantum. Quædam autem virtus cognoſcitiua eſt, quæ neque eſt actus organi corporalis, neque eſt aliquo modo corporali materiæ coniuncta, ſicut intellectus Angelicus, & ideo huius virtutis cognoſcitiuæ obiectum eſt forma ſine materia ſubſiſtens, etſi enim materialia cognoſcant, non tamen niſi in immaterialibus ea intueantur vel in ſeipſis, vel in Deo. Intellectus autem humanus medio modo ſe habet; non enim eſt actus alicuius organi, ſed tamen eſt quædam virtus animæ, quæ eſt forma corporis, vt ex ſupradictis patet: & ideo proprium eius eſt cognoſcere formã in materia quidem corporali indiuidualiter exiſtentem, non tamen prout eſt in tali materia; cognoſcere vero id, quod eſt in materia indiuiduali, non prout eſt in tali materia, eſt abſtrahere formam à materia indiuiduali, quam repræſentant phantaſmata. Et ideo neceſſe eſt dicere, quod intellectus noſter intelligit materialia abſtrahendo à phantaſmatibus & per materialia ſic conſiderata in immaterialium aliqualem cognitionem deuenimus; ſicut è contra Angeli per immaterialia materialia cognoſcunt: Plato vero attendens ſolum immaterialitatem intellectus humani, non autem ad hoc, quod eſt corpori quodammodo vnitus, poſuit obiectum intellectus, ideas ſeparatas, & quod intelligimus, non quidem abſtrahendo, ſed magis abſtracta participando, vt ſupradictum eſt. q.90.a.p.

Ad primum ergo dicendum, quod abſtrahere cõtingit dupliciter. Vno modo, per modum cõpoſitionis, & diuiſionis, ſicut cum intelligimus aliquid non eſſe in alio, vel eſſe ſeparatum ab eo: Alio modo per modum ſimplicitatis; ſicut cum intelligimus vnum, nihil conſiderando de alio. Abſtrahere igitur q.99 a.9. p.p.85 a.p. ad p.

per intellectum ea, quæ ſecundum rem non ſunt abſtracta ſecundum primum modum abſtrahendi, non eſt abſque falſitate, ſed ſecundo modo abſtrahere per intellectum quæ non ſunt abſtracta ſecundum rem, non habet falſitatem, vt in ſenſu apparet, ſi enim dicamus colorem non ineſſe corpori colorato, vel eſſe ſeparatum ab eo, erit falſitas in opinione, vel oratione. Si vero conſideremus colorem, & proprietatem eius, nihil conſiderantes de primo colorato: vel ſic, quod intelligimus, voce exprimamus, erit abſque falſitate opinionis, & orationis. pomum enim non eſt de ratione coloris. & ideo nihil prohibet colorem intelligi, nihil intelligendo de pomo. Similiter dico, quod ea, quæ pertinent ad rationem ſpeciei cuiuſlibet rei materialis, puta lapidis, aut hominis, aut equi, poſſunt conſiderari ſine principiis indiuidualibus, quæ non ſunt de ratione ſpeciei, & hoc eſt abſtrahere vniuerſale à particulari, vel ſpeciem intelligibilem à phantaſmatibus: conſiderare ſcilicet naturam ſpeciei abſque conſideratione indiuidualium principiorum, quæ per phantaſmata repræſentantur. Cum ergo dicitur, quod intellectus eſt falſus, qui intelligit rem aliter, quam ſit, verum eſt, ſi ly, aliter, referatur ad rem intellectam. Tunc enim intellectus eſt falſus, quando intelligit rem eſſe aliter, quam ſit. Vnde falſus eſſet intellectus, ſi ſic abſtraheret ſpeciem lapidis a materia, vt intelligeret eam non eſſe in materia, vt Plato poſuit, non eſt autem verum, quod proponitur, ſi ly, aliter, accipiatur ex parte intelligentis, eſt enim abſque falſitate, vt alius ſit modus intelligentis in intelligendo, quam modus rei in eſſendo; quia intellectum eſt in intelligente immaterialiter, per modum intellectus, non autem materialiter, per modum rei materialis.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod quidam putauerunt, quod ſpecies rei naturalis ſit forma ſolum, & quod materia non ſit pars ſpeciei. ſed ſecundum hoc in definitionibus rerum naturalium non poneretur materia. Et ideo aliter dicendum eſt, quod materia eſt duplex. ſcilicet, communis. & ſignata, vel indiuidualis. Communis quidem, vt caro, & os: indiuidualis autem, vt hæ carnes, & hæc oſſa. Intellectus igitur abſtrahit ſpeciem rei naturalis a materia ſenſibili indiuiduali; non autem à materia ſenſibili communi, ſicut ſpeciem hominis abſtrahit ab his carnibus, & his oſſibus, quæ non ſunt de ratione ſpeciei; ſed partes indiuidui, vt dicitur in 7. metaph. t. 34. & 35. & ideo ſine eis conſiderari poteſt, ſed ſpecies hominis non poteſt abſtrahi per intellectum à carnibus, & oſſibus; ſpecies autem mathematicæ poſſunt abſtrahi per intellectum à materia ſenſibili, non ſolum indiuiduali, ſed etiam communi; non tamen à materia intelligibili communi, ſed ſolum indiuiduali. Materia enim ſenſibilis dicitur materia corporalis, ſecundum quod ſubiacet qualitatibus ſenſibilibus, ſcilicet, calido, & frigido, duro, & molli, & huiuſmodi. Materia vero intelligibilis dicitur ſubſtantia, ſecundum quod ſubiacet quantitati. Manifeſtum eſt autē, quod quantitas prius ineſt ſubſtantiæ, quam qualitates ſēſibiles. Vnde quantitates, vt numeri, & dimenſiones, & figuræ, quæ ſunt terminationes quantitatum, poſſunt conſiderari abſq; qualitatibus ſenſibilibus, quod eſt eas abſtrahi a materia ſenſibili, non tamen poſſunt conſiderari ſine intellectu ſubſtantiæ quantitati ſubiectæ, quod eſſet eas abſtrahi à materia intelligibili cōmuni. Poſſunt tamen conſiderari ſine hac, vel illa ſubſtantia, quod eſt eas abſtrahi a materia intelligibili indiuiduali. Quædam vero ſunt, quæ poſſunt abſtrahi etiam à materia intelligibili communi, ſicut ens, vnum, potentia, & actus, & alia huiuſmodi, quæ etiam eſſe poſſunt abſque omni materia, vt patet in ſubſtantiis immaterialibus. Et quia Plato non conſiderauit quod dictum eſt de duplici modo abſtractionis: omnia, quæ diximus abſtrahi per intellectum, poſuit abſtracta eſſe ſecundum rem.

Ad tertium dicendum, quod colores habent eundem modum exiſtendi, prout ſunt in materia corporali indiuiduali, ſicut in potentia viſiua, & ideo poſſunt imprimere ſuam ſimilitudinem in viſum, ſed phantaſmata, cum ſint ſimilitudines indiuiduorum, & exiſtant in organis corporeis, non habent eundem modum exiſtendi, quem habet intellectus humanus, vt ex dictis patet; & ideo non poſſunt ſua virtute imprimere in intellectum poſſibilem, ſed virtute intellectus agentis reſultat quædam ſimilitudo in intellectu poſſibili, ex conuerſione intellectus agentis ſuper phantaſmata, quæ eſt repræſentatiua eorum, quorū ſunt phantaſmata ſolum quantum ad naturam ſpeciei; & per hunc modum dicitur abſtrahi ſpecies intelligibilis à phantaſmatibus. non quod aliqua eadē numero forma, quæ prius fuit in phantaſmatibus, poſtmodum fiat in intellectu poſſibili, ad modum, quo corpus accipitur ab vno loco, & transfertur ad alterum. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod phantaſmata & illuminātur ab intellectu agēte. & iterum ab eis per virtutem intellectus agentis ſpecies intelligibiles abſtrahuntur. Illuminantur quidem, quia ſicut pars ſenſitiua ex coniunctione ad intellectum efficitur virtuoſior: ita phantaſmata ex virtute intellectus agentis redduntur habilia, vt ab eis intentiones intelligibiles abſtrahantur. Abſtrahit autem intellectus agēs ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, inquantum per virtutem intellectus agentis accipere poſſumus in noſtra conſideratione naturas ſpecierum ſine indiuidualibus conditionibus, ſecundum quarum ſimilitudines intellectus poſſibilis informatur. ad 4.

Ad quintum dicendum, quod intellectus noſter & abſtrahit ſpecies intelligibiles a phantaſmatibus, inquantum conſiderat naturas rerum in vniuerſali, & tamen intelligit eas in phantaſmatibus, quia non poteſt ea intelligere, quorum ſpecies abſtrahit, niſi conuertendo ſe ad phantaſmata, vt ſupradictum eſt. ad 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus abſtractæ ſe habeant ad intellectum noſtrum ſicut id, quod intelligitur.

VIdetur quod ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus abſtractæ, ſe habeant ad intellectum noſtrum ſicut id, quod intelligitur. Intellectum enim in actu eſt in intelligente, quia intellectum in actu eſt ipſe intellectus in actu, ſed nihil de re intellecta eſt in intellectu actu intelligente, niſi ſpecies intelligibilis abſtracta, ergo huiuſmodi ſpecies eſt ipſum intellectu in actu. p p 85. a. 2. ar p.

2 Præterea intellectum in actu oportet in aliquo eſſe, alioquin nihil eſſet, ſed non eſt in re, quæ eſt extra animam, quia cum res, quæ eſt extra animam, ſit materialis, nihil quod eſt in ea, poteſt eſſe intellectū in actu. Relinquitur ergo quod intellectum in actu ſit in intellectu, & ita nihil eſt aliud, quam ſpecies intelligibilis prædicta ad 2.

3 Præterea Philoſophus dicit in p. periher. c. p. quod voces ſunt notæ earum, quæ ſunt in anima, paſſionum, ſed voces ſignificant res intellectas, id enim voce ſignificamus, quod intelligimus, ergo ipſæ paſſiones animæ, ſcilicet ſpecies intelligibiles ſunt ea, quæ intelliguntur actu. ad 3.

arg. ſed cõtra. Sed contra, ſpecies intelligibilis ſe habet ad intellectum ſicut ſpecies ſenſibilis ad ſenſum, ſed ſpecies ſenſibilis non eſt illud, quod ſentitur, ſed magis id, quo ſenſit, ergo ſpecies intelligibilis non eſt quod intelligitur, ſed id, quo intellectus intelligit.

ſ. p. c. Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt, quod vires, quæ ſunt in oobis cognoſcitiuæ, nihil cognoſcunt, niſi proprias paſſiones; puta quod ſenſus non ſentit niſi paſſionem ſui organi, & ſecundum hoc intellectus nihil intelligit niſi ſuam paſſionem, ſcilicet ſpeciem intelligibilem in ſe receptam, ſed hæc opinio manifeſte apparet falſa ex duobus. Primo quidem, quia eadem ſunt, quæ intelligimus, & de quibus ſunt ſcientiæ, ſi igitur ea, quæ intelligimus, eſſent ſolum ſpecies, quæ ſunt in anima, ſequeretur, quod ſcientiæ omnes non eſſent de rebus, quæ ſunt extra animam, ſed ſolum de ſpeciebus intelligibilibus, quæ ſunt in anima: ſicut ſecundum Platonicos omnes ſcientiæ ſunt de ideis, quas ponebant eſſe intellecta in actu. Secundo quia ſequeretur error antiquorum dicentium omne, quod videtur, eſſe verum: & ſimiliter quod contradictoriæ eſſent ſimul veræ. Si enim potentia non cognoſcit niſi propriã paſſionem, de ea ſolũ iudicat. Sic autem videtur aliquid, ſecundum quod potentia cognoſcitiua afficitur, Semper ergo iudicium potentiæ cognoſcitiuæ erit de eo, quod iudicat, ſcilicet de propria paſſione, ſecundum quod eſt; & ita omne iudicium erit verum, puta ſi guſtus non ſentit niſi propriam paſſionem, cum aliquis habens ſanum guſtum, iudicat mel eſſe dulce, vere iudicabit; & ſimiliter ſi ille, qui habet guſtum infectum, iudicet mel eſſe amarum, vere iudicabit: vterque enim iudicabit, ſecundum quod guſtus eius afficitur, & ſic ſequitur, quod omnis opinio æqualiter erit vera, & vniuerſaliter omnis acceptio. Et ideo dicendum eſt, quod ſpecies intelligibilis ſe habet ad intellectum, vt quo intellectus intelligit, quod ſic patet. Cum enim ſit duplex actio, ſicut dicitur 9. metaph vna, quæ manet in agente, vt videre, & intelligere: & altera, quæ tranſit in exteriorem materiam, vt calefacere, & ſecare: Vtraque fit ſecundum aliquam formam. Et ſicut forma, ſecundum quam prouenit actio tendens in rem exteriorem, eſt ſimilitudo obiecti actionis, vt calor calefaciens eſt ſimilitudo calefacti: ſimiliter forma, ſecundum quam prouenit actio manens in agente, eſt ſimilitudo obiecti. Vnde ſimilitudo rei viſibilis eſt ſecundum quam viſus videt, & ſimilitudo rei intellectæ, quæ eſt ſpecies intelligibilis, eſt forma, ſecundum quam intellectus intelligit, ſed quia intellectus ſupra ſe ipſum reflectitur, ſecundum eandem reflexionem intelligit, & ſuum intelligere, & ſpeciem, qua intelligit: & ſic ſpecies intellecta ſecundario eſt id, quod intelligitur, ſed id, quod intelligitur primo, eſt res, cuius ſpecies intelligibilis eſt ſimilitudo, & hoc etiam patet ex antiquorum opinione, qui ponebant ſimile ſimili cognoſci. Ponebant enim, quod anima per terram, quæ in ipſa erat cognoſceret terram, quæ extra ipſam erat, & ſic de alijs. ſi ergo accipiamus ſpeciem terræ loco terræ ſecundum doctrinam Ariſtotelis, qui dicit, quod lapis non eſt in anima, ſed ſpecies lapidis, ſequetur, quod anima per ſpecies intelligibiles cognoſcat res, quæ ſunt extra animam.

ſ. ſ. ad ſ. Ad primum ergo dicendum, quod intellectum eſt in intelligente per ſuam ſimilitudinem, & per hunc modum dicitur, quod intellectum in actu eſt intellectus in actu, inquantum ſimilitudo rei intellectæ eſt forma intellectus, ſicut ſimilitudo rei ſenſibilis eſt forma ſenſus in actu. vnde non ſequitur, quod ſpecies intelligibilis abſtracta ſit id, quod actu intelligitur, ſed quod ſit ſimilitudo eius.

Ad ſecundum dicendum, quod, cum dicitur intellectum in actu, duo importantur, ſcilicet res, quæ ad 2. intelligitur, & hoc, quod eſt ipſum intelligi, & ſimiliter, cum dicitur vniuerſale abſtractum duo intelliguntur, ſcilicet ipſa natura rei, & abſtractio ſeu vniuerſalitas. Ipſa igitur natura, cui accidit vel intelligi, vel abſtrahi, vel intentio vniuerſalitatis, non eſt niſi in ſingularibus, ſed hoc ipſum, quod eſt intelligi, vel abſtrahi, vel intentio vniuerſalitatis eſt in intellectu, & hoc poſſumus videre per ſimile in ſenſu. Viſus enim videt colorem pomi ſine eius odore. Si ergo quæratur, vbi ſit color, qui videtur ſine odore, manifeſtum eſt, quod color, qui videtur, non eſt niſi in pomo: ſed quod ſit ſine odore perceptus, hoc ei accidit ex parte viſus, inquantum in viſu eſt ſimilitudo coloris, & non odoris: ſimiliter humanitas, quæ intelligitur, non eſt niſi in hoc, vel in illo homine; ſed quod humanitas apprehendatur ſine indiuidualibus conditionibus, quod eſt ipſum abſtrahi, ad quod ſequitur intentio vniuerſalitatis, accidit humanitati, ſecundum quod percipitur ab intellectu, in quo eſt ſimilitudo naturæ ſpeciei, & non indiuidualium principiorum. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod in parte ſenſitiua inuenitur duplex operatio. Vna ſecundum ſolam immutationem, & ſic perficitur operatio ſenſus, per hoc, quod immutatur a ſenſibili. Alia operatio eſt formatio, ſecundum quod vis imaginatiua format ſibi aliquod idolum rei abſentis, vel etiam nunquam viſæ. Et vtraque hæc operatio coniungitur in intellectu. Nam primo quidem conſideratur paſſio intellectus poſſibilis, ſecundum quod informatur ſpecie intelligibili, qua quidem formatus format ſecundo, vel definitionem, vel compoſitionem, quæ per vocem ſignificatur. Vnde ratio, qua ſignificat nomen, eſt definitio, & enunciatio ſignificat compoſitionem, & diuiſionem intellectus. Non ergo voces ſignificant ipſas ſpecies intelligibiles, ſed ea, quæ intellectus ſibi format ad iudicandum de rebus exterioribus.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus noſter naturaliter prius intelligat magis vniuerſale.

Videtur quod intellectus noſter naturaliter p. met. l. 2. prius non intelligat magis vniuerſale. Dicit op. 53. enim Philoſophus p. met. c. 2 quod magis vniuerſalia ſunt difficillima cognitu: ſed quæ ſunt difficillima cognitu, quippe remotiſſima a ſenſibus, non ſunt naturaliter prius cognoſcibilia, ergo magis vniuerſale non eſt naturaliter prius cognitum.

2 Præterea ea, quæ ſunt priora, & notiora ſecundum naturam, ſunt poſteriora, & minus nota ſecundum nos, ſed vniuerſalia ſunt priora ſecundum naturam; quia prius eſt a quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, ergo vniuerſalia ſunt poſteriora in cognitione noſtri intellectus, p. p. q. 85. a. 3. arg. 1.

3 Præterea compoſita ſunt priora quoad nos, arg. 2. quam ſimplicia. ſed vniuerſalia ſunt ſimpliciora, ergo ſunt poſterius nota quoad nos.

4 Præterea Philoſophus dicit in p phyſ. t. 5. quod arg. 3. definitum prius cadit in cognitione noſtra, quam partes definitionis, ſed vniuerſaliora ſunt partes definitionis minus vniuerſalium, ſicut animal eſt pars definitionis hominis, ergo vniuerſalia ſunt poſterius nota quoad nos.

5 Præterea per effectus deuenimus in cauſas, & arg. 4.

principia, ſed vniuerſalia ſunt quædam principia, ergo vniuerſalia ſunt poſterius nota quoad nos.

Sed contra eſt, quod dicitur in p phyſ t. 4. quod ex vniuerſalibus in ſingularia oportet deuenire.

p.p.e. Reſpondeo dicendum, quod in cognitione noſtri intellectus duo oportet conſiderare. Primo quidem, quod cognitio intellectiua aliquo modo à ſenſitiua primordium ſumit, & quia ſenſus eſt ſingularium, intellectus autem vniuerſalium, neceſſe eſt, quod cognitio ſingularium quoad nos prior ſit, quam vniuerſalium cognitio. Secundo oportet conſiderare, quod intellectus noſter de potentia in actum procedit, omne autem quod procedit de potentia in actum, prius peruenit ad actum incompletum, qui eſt medius inter potentiam, & actum, quam ad actum perfectum. Actus autem perfectus, ad quem peruenit intellectus, eſt ſcientia completa, per quam diſtincte, & determinate res cognoſcuntur; Actus autem incompletus eſt ſcientia imperfecta per quam ſciuntur res indiſtincte, ſub quadam confuſione. Quod enim ſic cognoſcitur ſecundum quid cognoſcitur in actu, & quodammodo in potentia. Vnde Philoſophus dicit in p. phyſ t. 3. quod ſunt primo nobis manifeſta, & certa confuſa magis. Poſterius autem cognoſcimus diſtinguendo diſtincte principia, & elementa. Manifeſtum eſt autem, quod cognoſcere aliquid, in quo plura continentur ſine hoc quod habeatur propria notitia vniuſcuiuſque eorum, quæ continentur in illo, eſt cognoſcere aliquid ſub confuſione quadam. Sic autem poteſt cognoſci tam totum vniuerſale, in quo partes continentur in potentia, quam etiam totum integrale. Vtrumque enim totum poteſt cognoſci in quadam confuſione, ſine hoc quod partes diſtincte cognoſcantur. Cognoſcere autem diſtincte id, quod continetur in toto vniuerſali, eſt habere cognitionem de re minus communi, ſicut cognoſcere animal indiſtincte, eſt cognoſcere animal, inquantum eſt animal: cognoſcere autem animal diſtincte, eſt cognoſcere animal, inquantum eſt animal rationale, vel irrationale, quod eſt cognoſcere hominem, vel leonem. Prius igitur occurrit intellectui noſtro cognoſcere animal, quam cognoſcere hominem, & eadem ratio eſt ſi comparemus quodcunque magis vniuerſale ad minus vniuerſale, & quia ſenſus exit de potentia in actum, ſicut & intellectus, idem etiam ordo cognitionis apparet in ſenſu. Nam prius ſecundum ſenſum diiudicamus magis commune, quam minus commune, & ſecundum locum, & ſecundum tempus; ſecundum locum quidem, ſicut cum aliquid videtur a remotis, prius deprehenditur eſſe corpus quam deprehendatur eſſe animal, & prius deprehenditur eſſe animal, quam deprehendatur eſſe homo; & prius homo, quam Sortes, vel Plato; ſecundum tempus autem, quia puer a principio prius diſtinguit hominem a non homine, quam diſtinguat hunc hominem ab alio homine, & ideo pueri a principio appellant omnes viros patres, poſterius autem determinant vnumquemque, vt dicitur in p. phyſ & huius ratio eſt manifeſta, quia qui ſcit aliquid indiſtincte, adhuc eſt in potentia, vt ſciat diſtinctionis principium: ſicut qui ſcit genus, eſt in potentia, vt ſciat differentiam, & ſic patet, quod cognitio indiſtincta media eſt inter potentiam, & actum. Eſt ergo dicendum, quod cognitio ſingularium eſt prior quoad nos, quam cognitio vniuerſalium, ſicut cognitio ſenſitiua, quam cognitio intellectiua, ſed tam ſecundum ſenſum, quam ſecundum intellectum cognitio magis communis eſt prior, quam cognitio minus communis.

p.met.l.2. Ad primum ergo dicendum, quod magis vniuerſalia ſecundum ſimplicem apprehenſionem ſunt primo nota. Nam primo in intellectu cadit ens, vt Auic. dicit, & prius in intellectu cadit animal, quam homo. Sicut enim in eſſe naturæ, quod de potentia procedit in actum, prius eſt animal, quam homo; ita in generatione ſcientiæ, prius in intellectu concipitur animal, quam homo, ſed quantum ad inueſtigationem naturalium proprietatum, & cauſarum, prius ſunt nota minus communia, eo quod per cauſas particulares, quæ ſunt vnius generis, vel ſpeciei, peruenimus in cauſas vniuerſales. Ea autem, quæ ſunt vniuerſalia cauſando, ſunt poſterius nota quoad nos, licet ſint prius nota ſecundum naturam: quamuis vniuerſalia per prædicationem ſint aliquo modo prius quoad nos nota, quam minus vniuerſalia, licet non prius nota, quam ſingularia; nam cognitio ſenſus, qui eſt cognoſcitiuus ſingularium, in nobis præcedit cognitionem intellectiuam, quæ eſt vniuerſalium.

Ad ſecundum dicendum, quod vniuerſale dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum quod natura vniuerſalis conſideratur ſimul cum intentione vniuerſalitatis, & cum intentio vniuerſalitatis, (vt ſcilicet vnum, & idem habeat habitudinem ad multa,) proueniat ex abſtractione intellectus, oportet, quod ſecundum hunc modum vniuerſale ſit poſterius. Vnde in p de an. t. 8. dicitur, quod animal vniuerſale aut nihil eſt, aut poſterius eſt, ſed ſecundum Platonem, qui poſuit vniuerſalia ſubſiſtentia, ſecundum hanc conſiderationem vniuerſale eſſet prius, quam particularia, quæ ſecundum eum non ſunt niſi per participationem vniuerſalium ſubſiſtentium, quæ dicuntur ideæ. Alio modo poteſt conſiderari quantum ad ipſam naturam, ſcilicet animalitatis, vel humanitatis, prout inuenitur in particularibus: & ſic dicendum eſt, quod duplex eſt ordo naturæ vnus, ſecundum viam generationis, & temporis, ſecundum quam viam, ea quæ ſunt in potentia, & imperfecta, ſunt priora & hoc modo magis commune eſt prius ſecundum naturam: quod apparet manifeſte in generatione hominis, & animalis; Nam prius generatur animal, quam homo, vt dicitur in lib 2. de gen. animal. c. 3. Alius eſt ordo perfectionis, ſiue intentionis naturæ: ſicut actus ſimpliciter eſt prior ſecundum naturam, quam potentia, & perfectum prius, quam imperfectum; & per hunc modum minus commune eſt prius ſecundum naturam, quam magis commune, vt homo, quam animal. Naturæ enim intentio non ſiſtit in generatione animalis, ſed intendit generare hominem. p p ad p.

Ad tertium dicendum, quod vniuerſale magis commune comparatur ad minus commune, vt totum, & vt pars. Vt totum quidem, ſecundum quod in magis vniuerſali non ſolum continetur in potentia minus vniuerſale, ſed etiam alia, vt ſub animali non ſolum homo, ſed etiam equus. Vt pars autem, ſecundum quod minus commune continet in ſui ratione non ſolum magis commune, ſed etiam alia: vt homo non ſolum animal, ſed etiam rationale. Sic igitur animal conſideratum in ſe prius eſt in noſtra cognitione, quam homo; ſed homo eſt prius in noſtra cognitione, quam quod animal ſit pars rationis eius. Rc ad 3.

Ad quartum dicendum, quod pars aliqua dupliciter cognoſci poteſt. Vno modo abſolute ſecundum quod in ſe eſt: & ſic nihil prohibet prius cognoſcere partes, quam totum, vt lapides, quam domum. Alio modo ſecundum quod ſunt partes huius totius; & ſic neceſſe eſt, quod prius cognoſcamus totum, quam partes. Prius enim cognoſcimus domum quadam confuſa cognitione, quam diſtin- ad 3.

guamus ſingulas partes eius. Sic igitur dicendum eſt, quod deſinientia abſolute conſiderata ſunt otius nota, quam definitum; alioquin non notificaretur definitum per ea: ſed ſecundum quod ſunt partes definitionis, ſic ſunt poſterius nota. Prius enim cognoſcimus hominem quadam confuſa cognitione, quam ſciamus diſtinguere omnia, quæ ſunt de hominis ratione.

4. Ad quintum dicendum, quod vniuerſale ſecundum quod accipitur cum intentione vniuerſalitatis, eſt quidem qoodam modo principium cogooſcendi, prout intentio vnioerſalitatis conſequitur modum intelligendi, qui eſt per abſtractionem. Non eſt autem neceſſe, quod omne, quod eſt principium cognoſcendi ſit principium eſſendi, vt Plato exiſtimauit cum quandoque coguoſcamus cauſam per effectum, & ſubſtantiam per accidentia. Vnde vniuerſale ſic acceptum, ſecundum ſententiam Ariſtotelis, non eſt principium eſſendi, neque ſubſtantia, vt patet in metaphyſ. Si autem conſideremus ipſammet naturā generis & ſpeciei, prout eſt iu ſingularibus, ſic quodāmodo habet rationem principij formalis reſpectu ſingulariū. Nam ſingulare eſt propter materiā; ratio autē ſpeciei ſumitur ex forma. Sed natura generis cōparatur ad naturā ſpeciei magis per modū materialis principij, quia oatura generis ſumitur ab eo, quod eſt materiale in re; ratio vero ſpeciei ab eo, quod eſt formale, ſicut ratio animalis à ſenſitiuo, ratio vero hominis ab intellectiuo & inde eſt, qood vltimæ naturæ intētio eſt ad ſpeciem, non autem ad indiuiduum, neque ad genus, quia forma eſt finis generationis, materia vero eſt propter formam. Non autem oportet, quod cuiuſlibet cauſæ, vel principij cognitio ſit poſterior quoad nos, cum quandoque cognoſcamus per cauſas ſeoſibiles effectus igootos, quandoque autem è conuerſo.

ARTICVLVS IV.

Vtrum poſſimus multa ſimul intelligere.

p. p. q. 85. a. 4. arg. p. Videtur quod poſſimus molta ſimul ſiorelligere. Intellectos enim eſt ſupra tempus. Sed prius, & poſterius ad tempus pertioet, ergo intellectus non intelligit dioerſa ſecundum prius, & poſterius, ſed ſimul.

p. p. 85. a. 4 arg. 2. 2 Præterea nihil prohibet diuerſas formas non oppoſitas ſimul eidem actu ineſſe, ſicut odorem, & colorem pomo. Sed ſpecies intelligibiles non ſunt oppoſitæ, ergo oihil prohibet intellectum, vnum fieri in actu ſecundum diuerſas ſpecies intelligibiles, & ſic poteſt multa ſimul intelligere.

arg. 3. 3 Præterea intellectus ſimul intelligit aliquod totum, vt hominem, vel domom, ſed in quolibet toto continentur multæ partes, ergo intellectus noſter ſimul multa iotelligit.

arg. 4 & q. 8 de ver. a. 14. arg. 2. 4 Præterea noo poteſt cognoſci differentia vnios ad alterum, niſi ſimul vtrumque apprehendatur, vt dicitur in 2. de aoi. t. 146. & eadem ratio eſt de quacunque alia comparatione. Sed cognoſcit intellectus noſter differentiam vnius ad alterum, cognoſcit enim hominem non eſſe lapidem, ergo cognoſcit multa ſimul puta hominem, & lapidem.

quol. 7. a. 2. arg. 3. 5 Præterea potentia ſenſitiua, cum ſit materialis, eſt inferior, & magis contracta, quam intellectiua. Sed ſenſus poteſt plora ſimul ſentire, ſicut ſeoſus cōmunis ſimul ſeotit album & dulce, dum eorom differentiam coguoſcit, ergo multo fortius intellectus poteſt ſimul plura intelligere.

arg. 2. 6 Præterea plura intelligibilia poſſunt ſimul cognoſci, inquaotum ſunt vnum; Sed omnia intelligibilia ſunt vnum, inquantum ſunt intelligibilia, ergo omnia intelligibilia poſſunt ſimul cognoſci.

7 Præterea ad cognitiooem intellectus ſufficit ſpecies rei intelligibilis in intellectu exiſtens; Sed ſpecies intelligibiles non ſe impediunt, qoin ſimul ſint in intellectu, cum non ſiot contrariæ, eo quod ſunt à materia ſeparatæ, ergo intellectus non impeditur, quin poſſit ſimul plura intelligere. arg. 4.

8 Præterea capacitas intellectus eſt maior, quam cuiuſconque corporis. Sed aliquod corpus eſt in quo ſimul poſſunt plures ſpecies etiam contrariorum fieri, ſicut patet, quod in vno puncto aeris, in qoo ſe interſecant duæ lineæ directæ à duobus viſibilibus ad duos videntes, eſt ſpecies vtriuſque viſibilis, ergo multo fortius plures ſpecies actu poſſunt ſimul eſſe in intellectu, & ita intellectus poteſt ſimul multa intelligere. arg. 5.

Sed contra eſt, quod dicit Philoſophus in 2. top. cōtingit plura ſcire, intelligere vero vnum ſolum. p. p. arg. ſed cōtra quol. c arg. ſed contra p. p. c.

2 Præterea intelligere plura per modum vnius, vel per modum plurium, eſt intelligere per vnam, vel plures ſpecies, nam modus cuiuſque actionis conſequitur formam, quæ eſt actionis principium; ſed intellectus non poteſt ſimul intelligere per plures ſpecies, nam impoſſibile eſt idem perfici ſimul pluribus formis vnius generis, & diuerſarum ſpecierum, ſicut impoſſibile eſt, quod idem corpus ſecundum idem ſimul coloretur diuerſis coloribos, vel coloretur diuerſis figuris; omnes autem ſpecies intelligibiles ſunt vnius generis, quia ſunt perfectiones vnius intellectiuæ potentiæ, licet res, quarum ſunt ſpecies, ſint diuerſorum generum, ergo impoſſibile eſt, quod idem intellectus ſimul perficiatur diuerſis ſpeciebus intelligibilibus ad intelligendum in actu diuerſa in actu.

quol. 7. a. 2. c. Reſpondeo dicendum, quod intellectus dupliciter aliquid intelligit, ſcilicet primo, & ex conſequenti. Ex conſequenti quidem plura cōtingit ſimul intelligere, in quantum habent ordinem ad vnum intelligibile primum; & hoc contingit dupliciter. Vno modo ex vnitate eius, quod intelligitur, ſicut quando plura intelligibilia per vnam ſpeciem intelligibilē intelliguntor, ſicut intellectus diuinus omnia ſimul videt per vnam eſſentiam ſuam: & eodem modo intellectus creatus videns eſſentiam diuioam poteſt omnia ſimul videre, quæ per eſſentiam diuinam videt. Alio modo ex vnitate eius, quod intelligitur, ſcilicet quando plura intelliguntur, vt vnum; totum enim vnum eſt primo intellectum, & illa plora ſunt intellecta ex conſequenti in illo; ſicut cum intellectus intelligit lineam, ſimul intelligit partes lineæ, vt dicitur in 3. de aoi. t. 23. & ſimiliter cum intelligit propoſitionem, intelligit ſimul ſubiectum, & prædicatum; & cum intelligit ſimilitudinem, vel differentiam aliquorum, ſimul intelligit ea, quorum eſt ſimilitudo, vel differentia. Sed quod intellectus intelligat ſimul plura intelligibilia primo, & principaliter, eſt impoſſibile. Cuius ratio eſt, quia iotellectus ſecuodum actum eſt omnino idest perfecte, res intellecta, vt dicitur in 3. de ani. t. 16. quod qoidem intelligendū eſt, non quod eſſentia intellectos fiat res intellecta, vel ſpecies eius; ſed quia complete informatur per ſpeciem rei intellectæ, dum eam actu intelligit. Vnde intellectum ſimul plura actu intelligere primo, idem eſt, ac ſi res vna eſſet ſimul plura. In rebus n. materialibus videmus, qood vna res numero non poteſt eſſe ſimul plura in actu, ſed plura in potentia; vel ſecundum diſpoſitionem, poteſt eſſe voum, & idem. Idem enim aer eſt ſimul potentia aqoa, & ignis, & poſſunt etiam ſimul diſpoſitiones ad vtrumque, quantum ad aliquid, ineſſe eidem; ſicut ſi aer ex vna parte calefie-

ret,& ex alia inſpiſſaretnr:ſed quod acr ſimol ſit actu ignis, & aqua, eſt impoſſibile, & ſimiliter etiam, quod aliquid ſit ſimul actu lapis,& ferrum, quæ oon videntur contraria,ſed diſparata Intellectus aotem ex ipſa ratione ſnæ potentiæ eſt ſimul potentia omnia intelligibilia,ſicut & ſenſus omnia ſenſibilia Potentia autem ſenſitiua per ſimilitudines ſenſibilium reducitur in actum dupliciter:vno modo incomplete,per modum diſpoſitionis, quando ſcilicet ſpecies ſenſibiles ſunt in ea,vt diſpoſitiones, quod appellat Auic.eſſe vt in theſauro. Alio modo perfecte, quando ſcilicet ſpecies ſenſibiles actu informant potentiã ſenſitiuam:& hoc vocat Auicenna apprehenſionem ſenſus,diſtinguens potentias ſenſitiuas apprehendentes ab illis,in quibus ſunt formæ ſenſibiles, vt in theſauro: & ſimiliter in intellectu in habitu ſunt ſimilitudines intelligibilium,vt diſpoſitiones, ſed quando ſunt actu intellectæ, ſunt in eo, vt formæ perficientes, & tunc intellectus fit omnino res intellecta, & hoc contingit per intentionem, quæ coniungit intellectum intelligibili,& ſenſum ſenſibili, vt dicit Auguſtinus. Vnde patet, quod ſicut vna res materialis non poteſt eſſe ſimul plura actu, ita vnus intellectus non poteſt ſimul plura intelligere primo. Et hoc eſt, quod Algazel dicit quod ſicut vnum corpus non poteſt ſimul figurari pluribus figuris; ita vnus intellectus non poteſt ſimul plura intelligere. Nec poteſt dici,quod intellectus formetur perfecte ſimul pluribus ſpeciebus intelligibilibus,ſicut vnum corpus ſimul informatur figura & colore:quia figura & color non ſunt formæ vnius generis: Nec in eodem ordine accipiuntur,quia non ordinantur ad perficiendum in eſſe vnius rationis: Sed omnes formæ intelligibiles inquantum huiuſmodi ſunt vnius generis; & in eodẽ ordine ſe habent ad intellectum, inquantum perficiunt intellectum in hoc, quod eſt eſſe intellectum in actu. Vnde plures ſpecies intelligibiles ſe habent ſicut figuræ plures,vel plures colores, qui ſimul actu in eodem eſſe non poſſunt ſecundum idem

p. p. d p. Ad primum ergo dicendum, quod intellectus eſt ſupra tempus,quod eſt numerus motus corporalium rerum;ſed ipſa pluralitas ſpecierum intelligibilium cauſat viciſſitudinem quandam intelligibilium operationum, ſecundum quam vna operatio eſt prior altera,& hanc viciſſitudinem Auguſt nominat tempus,cum dicit lib 8.ſuper gen ad lit.c.2. quod Deus mouet ſpiritualem creaturam per tempus.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod non ſolum oppoſitæ formæ non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, ſed nec quæcunque formæ eiuſdem generis, licet non ſint oppoſitæ, ſicut patet per exemplum inductum de coloribus,& figuris.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod partes poſſunt intelligi dupliciter, vno modo, ſub quadam confuſione, prout ſunt in toto.& ſic cognoſcuntur per vnam formam totius, & ſic ſimul cognoſcuntur. Alio modo cognitione diſtincta, ſecundum quod quælibet cognoſcitur per ſuam ſpeciem, & ſic non ſimul intelliguntur.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod quando intellectus intelligit differentiam, vel comparationem vnius ad alterum cognoſcit vtrumque differentium, vel comparatorum ſub ratione ipſius comparationis, vel differentiæ ſicut dictum eſt,quod cognoſcit partes ſub ratione totius.

quol 7.a.2. ad 5. Ad quintum dicendum, quod ſimiliter dicendum eſt de potentia ſenſitiua, id eſt quod non poteſt plura ſimul ſentire, ſed ex conſequenti, inquantum plura accipiuntur,vt vnum,ſicut plura ſenſibilia vniuntur in vna differentia, & plura ſenſibilia, quæ ſunt partes, vniuntur in vno toto. Vnde, quando ſentitur totum, ſentiuntur ſimul plures partes ex conſequenti & tunc intentio ſenſus non fertur ad aliquam partiũ principaliter,ſed ad totum: quia ſi ad aliquam partiũ ferretur,vt ad ſenſibile principale,non ſimul ſentiretur alia:& iterum ſenſus communis quamuis ſit vna potentia ſecundum eſſentiam, tamen aliquo modo multiplicatur ſecundum eſſe, inquantum coniungitur diuerſis ſenſibus propriis, ſicut vnum centrum coniungitur pluribus lineis. Vnde immutationes omnium ſenſibilium ſimul terminantur ad ſenſum communem ſicut motus,qui eſſet per omnes lineas, poſſet ſimul terminari ad centrum: ſed intellectus non multiplicatur modo prædicto in plures potentias.& ideo non eſt ſimile.

Ad ſextum dicendum, quod cognoſcibilia, quæ ſimul cognoſcuntur, oportet, quod accipiantur vt cognoſcibile vnum numero: omnia autem intelligibilia inquantum huiuſmodi ſunt vnum genere, non numero,& ideo ratio non ſequitur. ad 2.

Ad ſeptimum dicendum, quod non ſolum prohibetur res aliqua eſſe plura contraria actu ſimul, ſed etiam eſſe plura diſparata, vt patet ex dictis. Vnde quamuis formæ intelligibiles in intellectu non ſint contrariæ,nihilominus tamen intellectus prohibetur ſimul plura intelligere, vt ex dictis patet. ad 4.

Ad octauum dicendum, quod ſpecies ſenſibiles, quæ ſunt in medio deferente, ſunt ibi per modum diſpoſitionis, & non per modum vltimæ perfectionis,quia ſunt ibi, ſicut in quodam fluxu, & ideo non eſt ſimile. ad 5.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus noſter intelligat componendo, & diuidendo.

VIdetur quod intellectus noſter non intelligat componendo,& diuidendo Compoſitio enim, & diuiſio non eſt niſi multorum: ſed intellectus noſter non poteſt ſimul multa intelligere,ergo non poteſt intelligere componendo,& diuidendo. p.e.5.art.p. arg. p.

2 Præterea omni compoſitioni, & diuiſioni adiungitur tempus præſens, præteritum, vel futurum: Sed intellectus abſtrahit à tempore, ſicut etiam ab aliis particularibus conditionibus, ergo intellectus non intelligit componendo,& diuidendo. arg. 2.

3 Præterea intellectus intelligit per aſſimilationem ad res,ſed compoſitio,& diuiſio nihil eſt in rebus Nihil enim inuenitur in rebus, niſi res, quæ ſignificatur per prædicatum, & ſubiectum, quæ eſt vna,& eadem,ſi compoſitio eſt vera: Homo enim eſt vere, id quod eſt animal, ergo intellectus non componit, & diuidit. arg. 3.

Sed contra, voces ſignificant conceptiones intellectus, vt dicit Philoſophus p. periher. c. p. ſed in vocibus eſt compoſitio,& diuiſio,vt patet in propoſitionibus affirmatiuis, & negatiuis, ergo intellectus componit,& diuidit. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum,quod intellectus humanus neceſſe habet intelligere componendo, & diuidendo. Cum enim intellectus humanus exeat de potentia in actum,ſimilitudinem quandam habet cum rebus generalibus, quæ non ſtatim perfectionem ſuam habent,ſed eam ſucceſſiue acquirunt:& ſimiliter intellectus humanus non ſtatim in prima apprehenſione capit perfectam rei cognitionem: ſed primo apprehendit aliquid de ipſa, puta quidditatem ipſius rei,quæ eſt primum,& proprium obiectum intellectus: & deinde intelligit proprietates, & accidentia,& habitudines circunſtantes rei eſſentiam,& ſecundum hoc neceſſe habet vnum apprehenſum p. p c.

alij componere, & diuidere, & ex vna compoſitione, & diuiſione ad aliam procedere, quod eſt ratiocinari. Intellectus autem angelicus, & diuinus ſe habet ſicut res incorruptibiles, quæ ſtatim à principio habent ſuam totam perfectionem. Vnde intellectus angelicus, & diuinus ſtatim perfecte totam rei cognitionem habet. Vnde in cognoſcendo quidditatem rei, cognoſcit de re ſimul quidquid nos cognoſcere poſſumus componendo, & diuidendo, & ratiocinando, & ideo intellectus humanus cognoſcit componendo, & diuidendo, ſicut & ratiocinando. Intellectus autem angelicus, & diuinus cognoſcunt quidem compoſitionem, & diuiſionem, & ratiocinationem, non componendo, & diuidendo, & ratiocinando, ſed per intellectum ſimplicis quidditatis.

pp. ad pi. Ad primum ergo dicendum, quod compoſitio, & diuiſio intellectus per quandam differentiam, vel comparationem fit. Vnde ſic intellectus cognoſcit multa componendo, & diuidendo, ſicut cognoſcendo differentiam, vel comparationem rerum.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod intellectus abſtrahit à phantaſmatibus, & tamen non intelligit actu, non conuertendo ſe ad phantaſmata, ſicut ſupra dictum eſt, & ex ea parte, qua ſe ad phantaſmata conuertit, compoſitioni, & diuiſioni intellectus adiungitur tempus.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod ſimilitudo rei recipitur in intellectu, ſecundum modum intellectus, & non ſecundum modum rei. Vnde compoſitioni, & diuiſioni intellectus reſpondet quidem aliquid ex parte rei, tamen non eodem modo ſe habet in re, ſicut in intellectu. Intellectus enim humani obiectum proprium eſt quidditas rei materialis, quæ ſub ſenſum, & imaginationem cadit. Inuenitur autem duplex cõpoſitio in re materiali; prima quidem formæ ad materiam, & huic reſpondet compoſitio intellectus, qua totum vniuerſale de ſua parte prædicatur. Nam genus ſumitur à materia communi, differentia vero completiua ſpeciei à forma: particulare vero à materia indiuiduali. ſecunda vero compoſitio eſt accidentis ad ſubiectum, & huic compoſitioni reſpondet compoſitio intellectus, ſecundum quam prædicatur accidens de ſubiecto, vt cum dicitur, homo eſt albus. Tamen differt compoſitio intellectus à compoſitione rei, nam ea, quæ componuntur in re, ſunt diuerſa: compoſitio autem intellectus eſt ſignum identitatis eorum, quæ componuntur. Non enim intellectus ſic componit, vt dicat, quod homo eſt albedo, ſed dicit, quod homo eſt albus, id eſt habens albedinem, & ſimile eſt de compoſitione materiæ, & formæ. Nam animal ſignificat id, quod habet naturam ſenſitiuam, rationale vero, quod habet naturam intellectiuam: homo vero quod habet vtrumque. Sortes vero, quod habet omnia hæc cum materia indiuiduali, & ſecundum hanc identitatis rationem intellectus noſter vnum componit alteri prædicando.

ARTICVLVS VI.

Vtrum intellectus poſſit eſſe falſus.

p.p. 85. a. 6. ar. p. Videtur quod intellectus poſſit eſſe falſus. Dicit enim Philoſophus 6. met. t. 8. quod verum, & falſum ſunt in mente. Mens autem, & intellectus idem ſunt, ergo falſitas eſt in intellectu.

arg. 2. 2 Præterea opinio, & ratiocinatio ad intellectum pertinent, ſed in vtraque iſtarum inuenitur falſitas, ergo poteſt eſſe falſitas in intellectu.

arg. 3. 3 Præterea peccatum in parte intellectiua eſt, ſed peccatum cum falſitate eſt: errant enim, qui operantur malum, vt dicitur prou. 14. ergo falſitas poteſt eſſe in intellectu.

Sed contra eſt quod Philoſophus 3. de ani. t. 51. ait, quod intellectus ſemper eſt rectus. p.p. q. 17. ar. 1. arg. 1. & q. 85. a. 6. arg. ſed contra. p.p. q. 85. a. 6. c.

Reſpondeo dicendum quod Philoſophus in 3. de ani. t. 26. comparat quantum ad hoc intellectum ſenſui, ſenſus enim circa proprium obiectum non decipitur, ſicut viſus circa colorem, niſi forte per accidens, ex impedimento circa organum contingente: ſicut cum guſtus febricitantium dulcia iudicat amara propter hoc, quod lingua malis humoribus eſt repleta. Circa ſenſibilia vero communia decipitur ſenſus, ſicut iudicando de magnitudine, vel figura, vt cum iudicat ſolem eſſe pedalem, qui tamen eſt maior terra; & multo magis decipitur circa ſenſibilia per accidens, vt cum iudicat fel eſſe mel, propter coloris ſimilitudinem. & huius ratio eſt euidens, quia ad proprium obiectum vnaquæque potentia per ſe ordinatur, ſecundum quod ipſa; quæ autem ſunt huiuſmodi, ſemper eodem modo ſe habent: Vnde mouente potentia, non deficit eius iudicium circa proprium obiectum, obiectum autem proprium intellectus eſt quidditas rei. Vnde circa quidditatem rei, per ſe loquendo, intellectus non fallitur, ſed circa ea, quæ circunſtant rei eſſentiam, vel quidditatem, intellectus poteſt falli, dum vnum ordinat ad aliud, vel componendo, vel diuidendo, vel etiam ratiocinando, & propter hoc etiam circa illas propoſitiones errare non poteſt, quæ ſtatim cognoſcuntur, cognita terminorum quidditate, ſicut accidit circa prima principia, ex quibus etiam accidit infallibilitas veritatis, ſecundum certitudinem ſcientiæ circa concluſiones. Per accidens tamen contingit intellectum decipi circa quodquid eſt in rebus compoſitis, non ex parte organi, quia intellectus non eſt virtus vtens organo, ſed ex parte compoſitionis interuenientis circa definitionem, dum vel definitio vnius rei eſt falſa de alia, ſicut definitio circuli de triangulo: vel dum aliqua definitio eſt in ſe falſa, implicans compoſitionem impoſſibilium vt ſi accipiatur hoc vt definitio alicuius rei, animal rationale alatum. Vnde in rebus ſimplicibus, in quarum definitionibus compoſitio interuenire non poteſt, non poſſumus decipi: ſed deficimus in totaliter non attingendo, ſicut dicitur in 9. metaph.

Ad primum ergo dicendum, quod falſitas dicitur eſſe in mente ſecundum compoſitionem, & diuiſionem; & ſimiliter dicendum eſt ad ſecundum de opinione, & ratiocinatione; & ad tertium de errore peccantium, qui conſiſtit in applicatione ad appetibile, ſed in abſoluta conſideratione quidditatis rei, & eorum, quæ per eam cognoſcuntur intellectus nunquam decipitur, & ſic loquitur auctoritas inducta in contrarium. p.p. q. 85. a. 6. ad p.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vnam, & eandem rem vnus alio melius intelligere poſſit.

Videtur quod vnam, & eandem rem vnus alio melius intelligere non poſſit. Quiſquis enim vllam rem aliter, quam eſt intelligit, fallitur, & omnis, qui fallitur, illud, in quo fallitur, non intelligit, non igitur poteſt quidquam intelligi, niſi vt eſt, ergo cum res ſit vno modo, ab omnibus vno modo intelligetur, & ideo nullam rem alius alio melius intelligit. p.p. 85. a. 7. ar. 8. q. 1. de vera 2. arg. 11.

2 Præterea intellectus intelligendo verus eſt: veritas autem, cum ſit æqualitas quædam intellectus, & rei, non recipit magis, & minus, non enim pro- p.p. arg. 2.

prie dicitur aliquid magis, & minus æquale, ergo neque magis, & minus aliquid intelligi dicitur.

p.p.arg.3. 3 Præterea intellectus eſt id, quod eſt formaliſſimum in homine, ſed differentiam ſpeciei ſi igitur vnus homo magis alio intelligit, videtur quod non ſint vnius ſpeciei.

p.p.arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod per experimentum inueniuntur aliqui aliis profundius intelligentes, ſicut profundius intelligit, qui concluſionem aliquam poteſt reducere in prima principia, & cauſas primas, quam qui poteſt reducere ſolum in cauſas proximas proprias.

g.p.c. Reſpondeo dicendum, quod aliquem intelligere vnam, & eandem rem magis, quam alium, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſic, quod ly, magis, determinet actum intelligendi, ex parte rei intellectæ & ſic non poteſt vnus eandem rem magis intelligere, quam alius. Quia ſi intelligeret eam aliter, quam ſit, vel melius, vel prius, falleretur, & non intelligeret, vt arguit Auguſt. Alio modo poteſt intelligi, vt determinet actum intelligendi, ex parte intelligentis: Et ſic vnus alio poteſt eandem rem melius intelligere, quia eſt melioris virtutis in intelligendo, ſicut melius videt viſione corporali rem aliquam, qui eſt perfectioris virtutis, & in quo virtus viſiua eſt perfectior. Hoc autem circa intellectum contingit dupliciter. Vno quidem modo ex parte intellectus, qui eſt perfectior. Manifeſtum eſt enim, quod quanto corpus eſt melius diſpoſitum, tanto meliorem ſortitur animam, quod manifeſte apparet in his, quæ ſunt ſecundum ſpeciem diuerſa. Cuius ratio eſt, quia actus, & forma recipitur in materia, ſecundum materiæ capacitatem. Vnde, cum etiam in hominibus quidam habeant corpus melius diſpoſitum ſortiuntur animam maioris virtutis in intelligendo. Vnde dicitur in 2. de ani. t. 94. quod molles carne bene aptos mente videmus. Alio modo contingit hoc ex parte inferiorum virtutum, quibus intellectus indiget ad ſui operationem. Illi enim, in quibus virtus imaginatiua, & cogitatiua, & memoratiua eſt melius diſpoſita, ſunt melius diſpoſiti ad intelligendum.

p.p.ad 1. Ad primum ergo, patet ſolutio ex dictis. & ſimiliter ad ſecundum, veritas enim intellectus in hoc conſiſtit, quod intelligatur res eſſe, ſicut eſt.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod differentia formæ, quæ non prouenit niſi ex diuerſa diſpoſitione materiæ, non facit diuerſitatem ſecundum ſpeciem, ſed ſolum ſecundum numerum. Sunt enim diuerſorum indiuiduorum diuerſæ formæ ſecundum materiam diuerſificatæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum intellectus prius intelligat indiuiſibile, quam diuiſibile.

p.7.q.85.a.8 arg.1. Videtur quod intellectus per prius intelligat indiuiſibile, quam diuiſibile. Dicit enim Philoſophus 1. phyſic. t. 1. quod intelligimus, & ſcimus ex principiorum & elementorum cognitione, ſed indiuiſibilia ſunt principia, & elementa diuiſibilium, ergo per prius ſunt nobis nota indiuiſibilia, quam diuiſibilia.

arg.2. 2 Præterea id, quod ponitur in definitione alicuius, per prius cognoſcitur à nobis, quia definitio eſt ex prioribus, & notioribus, vt dicitur in 6. Top. ſed indiuiſibile ponitur in definitione diuiſibilis, ſicut punctum in definitione lineæ: linea enim, vt dicit Euclides, eſt longitudo ſine latitudine, cuius extremitates ſunt duo puncta; & vnitas ponitur in definitione numeri, quia numerus eſt multitudo menſurata per vnum, vt dicitur in 10. metaph. ergo intellectus noſter per prius intelligit indiuiſibile, quam diuiſibile.

3 Præterea ſimile ſimili cognoſcitur; ſed indiuiſibile eſt magis ſimile intellectui, quam diuiſibile, quia intellectus eſt ſimplex, vt dicitur, in 3. de ani. t. 2. ergo intellectus noſter per prius intelligit indiuiſibile. arg.3.

Sed contra eſt, quod dicitur in 3. de ani. t. 25. quod indiuiſibile monſtratur ſicut priuatio. Sed priuatio per poſterius cognoſcitur, ergo & indiuiſibile. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum quod obiectum intellectus noſtri ſecundum præſentem ſtatum eſt quidditas rei materialis quam à phantaſmatibus abſtrahit, vt ex præmiſſis patet. Et quia id, quod eſt primo, & per ſe cognitum à virtute cognoſcitiua, eſt proprium eius obiectum, conſiderari poteſt, quo ordine indiuiſibile intelligatur à nobis, ex eius habitudine ad huiuſmodi quidditatem. Dicitur autẽ indiuiſibile tripliciter, vt dicitur in 3. de ani. t. 23 & t. 25. Vno modo, ſicut continuum eſt indiuiſibile, quia eſt indiuiſum in actu, licet ſit diuiſibile in potentia. Et huiuſmodi indiuiſibile prius eſt intellectum à nobis, quam eius diuiſio, quæ eſt in partes, quia cognitio confuſa eſt prior quam diſtincta, vt dictum eſt. Alio modo dicitur indiuiſibile ſecundum ſpeciem, ſicut ratio hominis eſt quiddam indiuiſibile. & hoc etiam modo indiuiſibile eſt prius intellectum, quam diuiſio eius in partes rationis, vt ſupra dictum eſt. & iterum prius, quam intellectus componat, & diuidat affirmando, vel negando: & huius ratio eſt, quia huiuſmodi duplex indiuiſibile intellectus ſecundum ſe intelligit ſicut proprium obiectum. Tertio modo indiuiſibile dicitur, quod eſt omnino indiuiſibile, vt punctus, & vnitas, quæ nec actu, nec potentia diuiduntur & huiuſmodi indiuiſibile per poſterius cognoſcitur per priuationem diuiſibilis, vnde punctum priuatiue definitur punctum eſt cui pars non eſt. & ſimiliter ratio vnius eſt, quod ſit indiuiſibile, vt dicitur in 10. metaph. & huius ratio eſt, quia tale indiuiſibile habet quandam oppoſitionem ad rem corporalem: cuius quidditatem primo, & per ſe intellectus accipit ſi autem intellectus noſter intelligeret per participationem indiuiſibilium ſeparatorum, vt Platonici poſuerunt, ſequeretur, quod indiuiſibile huiuſmodi eſſet primo intellectum, quia ſecundum Platonicos prius participatur à rebus.

Ad primum ergo dicendum, quod, in accipiendo ſcientiam, non ſemper principia, & elementa ſunt priora; quia quandoque ex effectibus ſenſibilibus deuenimus in cognitionem principiorum, & cauſarum intelligibilium. Sed in complemento ſcientiæ, ſemper ſcientia effectuum dependet ex cognitione principiorum, & elementorum: quia, vt ibidem dicit Philoſophus tunc opinamur nos ſcire, cum in principia poſſumus, & cauſas reſoluere. p.p.ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod punctum non ponitur in definitione lineæ communiter ſumptæ. Manifeſtum enim eſt, quod in linea infinita, & etiam in circulari, non eſt punctum, niſi in potentia ſed Euclides definit lineam finitam rectam, & ideo poſuit punctum in definitione lineæ, ſicut terminum in definitione terminati. Vnitas vero eſt menſura numeri: & ideo ponitur in definitione numeri menſurati, non autem ponitur in definitione diuiſibilis, ſed magis è conuerſo. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod ſimilitudo, per quam intelligimus, eſt ſpecies cogniti in cognoſcente, & ideo non ſecundum ſimilitudinem naturæ ad 3.

ad

ad potentiam cognoſcitiuam eſt aliquid prius cognitum; ſed per conuenientiam ad obiectum, alioqui magis viſus cognoſceret auditum, quam colorem.

QVÆSTIO CI.

Quid intellectus noſter in rebus materialibus cognoſcat.

Deinde conſiderandum eſt, quid intellectus noſter in rebus materialibus cognoſcat.

ET CIRCA HOC QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primum, Vtrum cognoſcat ſingularia.
2 *Vtrum cognoſcat infinita.*
3 *Vtrum cognoſcat contingentia.*
4 *Vtrum cognoſcat futura.*

ARTICVLVS I.

Vtrum intellectus noſter cognoſcat ſingularia.

VIdetur quod intellectus noſter cognoſcat ſingularia. Dicit enim Philoſophus 3. de ani. t. 30. quod oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari. Sed ſpeculari nihil eſt aliud, quam intelligere, ergo intellectus intelligit ſingularia.

2 Præterea intellectus noſter non poteſt intelligere per ſpecies abſtractas à phantaſmatibus niſi conuertendo ſe ad phantaſmata, vt dictum eſt; vnde & Philoſophus 3. de ani. t. 31 dicit, quod phantaſmata ſe habent ad intellectum, ſicut ſenſibilia ad ſenſum. Sed phantaſmata ſunt quædam ſingularia; & conuerſio ad phantaſma nihil eſt aliud, quam eius intellectio, ergo cum phantaſma ſit ſingulare, intellectus noſter cognoſcet ſingulare.

p. p. q. 86. a. p arg p q. 10 de ver. a. 5. arg. 3. q. de ani a 20 arg p. ſed contra. 3 Præterea nullus cognoſcit compoſitionem, niſi cognoſcat compoſitionis extrema; Sed hanc propoſitionem, Socrates eſt homo, format mens; non enim poteſt eam formare aliqua ſenſitiua potentia, quæ hominem in vniuerſali non apprehendit, ergo intellectus noſter cognoſcit ſingularia.

p. p arg. 2. q de ver a. g. 2 4 d. 6 q p 9. 2 arg 4. ſed contra. 4 Præterea nullus recte iudicat, & diſponit de aliquibus, niſi ea cognoſcat. ſed ſapiens per intellectum practicum atque adeo per mentem recte iudicat, & diſponit de ſingularibus, puta de actibus ſuis, qui ſunt circa ſingularia & de ſua familia, rebuſque ſuis, ergo intellectus intelligit ſingularia.

3 de ani. l. 8 5 Præterea eadem potentia cognoſcit comparationem vnius ad alterum, eadem enim potentia ſenſitiua communis cognoſcit differentiam albi & dulcis ſed intellectus cognoſcit comparationem vniuerſalis ad ſingulare, ergo intellectus cognoſcit ſingulare.

q. 10. de ver. a. 5 arg. 4. 6 Præterea nullus poteſt imperare actum aliquem, niſi cognoſcat obiectum illius; ſed mens ſiue ratio imperat actum concupiſcibilis, & iraſcibilis, vt patet p. Eth. c. vlt. ergo cum illorum obiectum ſit ſingulare, illud poterit ab intellectu cognoſci.

p p. arg. 3. 7 Præterea intellectus noſter cognoſcit ſeipſum; Ipſe autem eſt quoddam ſingulare, alioqui non haberet actum aliquem, actus enim ſingularium ſunt, ergo intellectus noſter cognoſcit ſingularia.

p p arg. 4. 8 Præterea quidquid poteſt virtus inferior, poteſt ſuperior. ſed ſenſus cognoſcit ſingulare, ergo multo magis poterit intellectus illud cognoſcere.

9 Præterea per intellectum cognoſcimus ſenſum errare, iudicando de aliquo ſingulari, vt quod ſol ſit pedalis, ergo per intellectum cognoſcimus ſingulare ſenſibile demonſtratum. Capt p d 35 q 2 a. 2 arg. 4 contra. 4.

10 Præterea ſi per intellectum non cognoſceremus ſingularia ſenſibilia demonſtrata, ſequeretur, quod nulla principia ſcientiarum, quæ per experientiam ſingularium ſumuntur, vt dicitur 2. poſt. habere poſſemus, conſequens autem eſt falſum, ergo & antecedens ergo idem quod prius. arg 10

11 Præterea prudentia eſt circa ſingularia 6. Eth. & ex altera præmiſſa vniuerſali, & altera ſingulari concludit concluſionem ſingularem, ſed talis deductio non poteſt fieri per ſenſum, cum non habeat vniuerſalem conceptionem, nec poteſt dici, quod vniuerſalis ſit nota per intellectum, & ſingularis per ſenſum, quia cum concluſio non concludatur ex altera tantum, vt patet p. prior. ſed ex vtraque ſimul, tunc nec per ſenſum, nec per intellectum inferretur concluſio, cum per eandem vim cognoſcitiuam oportet cognoſci concluſionem, & præmiſſas, ergo. ibid. arg. 12

12 Præterea anima ſeparata cognoſcit ſingularia, ergo & coniuncta. nam eadem eſt anima. & eadem potentia intellectiua, ergo intellectus poteſt cognoſcere ſingulare. arg 14

Sed contra eſt quod dicit Philoſophus p. phyſ. t. 49. quod vniuerſale ſecundum rationem eſt notum; ſingulare autem ſecundum ſenſum, & 3. de ani. t. 10. & 11. dicit, quod ſenſus cognoſcit hanc carnem, & eius qualitates, & intellectus cognoſcit eſſe carnis. Sed eius quidditatem directe; indirecte vero, & per reflexionem cognoſcit hanc carnem. p p. arg ſed contra.

Reſpondeo dicendum quod ſingulare in rebus materialibus intellectus noſter directe & primo cognoſcere non poteſt. Cuius ratio eſt, quia principiū ſingularitatis in rebus materialibus eſt materia indiuidualis: intellectus autem noſter, ſicut ſupradictum eſt, intelligit abſtrahendo ſpeciem intelligibilem ab huiuſmodi materia; quod autem a materia indiuiduali abſtrahitur. eſt vniuerſale. Vnde intellectus noſter directe non eſt cognoſcitiuus niſi vniuerſalium: indirecte autem, & quaſi per reflexionem poteſt cognoſcere ſingulare, quia ſicut ſupradictum etiam eſt. poſtquam ſpecies intelligibiles abſtraxit. non poteſt ſecūdum eas actu intelligere, niſi conuertendo ſe ad phātaſmata, in quibus ſpecies intelligibiles intelligit, vt dicitur in 3. de ani. t 33 ſic igitur ipſum vniuerſale per ſpeciē intelligibilem directe intelligit. indirecte autē ſingularia quorum ſunt phantaſmata, & hoc modo format hanc propoſitionem Sortes eſt homo. p p c.

Ad primum ergo dicendum, quod ſpeculatio illa, de qua dicit Ar. quod intelligentem neceſſe eſt phantaſmata ſpeculari, nō eſt actus intellectus, ſed imaginationis, & phantaſiæ; Ad imperium enim intellectus formatur in imaginatione phantaſma conueniēs ſpeciei intelligibili, in quo reſplēdet ſpecies intelligibilis ſicut exemplar in exemplo, & iſta operatio virtutis imaginatiuæ dicitur ſpeculatio phantaſmatis. Vel dic, quod non dicit Philoſophus oportere intelligentem phantaſmata ſpeculari, ſed quod anima nunquam ſine phantaſmate intelligit, quia nimirum homo. qui intelligit, non poteſt intelligere niſi phantaſietur illud, quod vult intelligere, formato enim phātaſmate, virtute intellectus agentis phantaſma mouet intellectum poſſibilem, qui factus in actu per ſpeciē intelligibilem productam a phantaſmate inſtrumentaliter, intelligibilem operationem producit. Et hinc eſt, quod homo præcognoſcit ſingularia per imaginationem, & ſenſum, & ideo poteſt applicare vniuerſalem cognitionem, quæ eſt in intellectu ad particulare; non enim proprie intellectus, aut ſenſus Cap. p d. 35. q. 2. a 3. ad 9 q 4. 2. c. g. c. 73. Capr. l. vi

Q

cognoſcunt: ſed homo per vtrumque vt dicitur p. de ani. t. 64.

q. 2. de ver. a 5. ad 1. Ad ſecundum dicendum, quod intellectum conuerti ad phantaſmata non eſt intellectum intelligere phantaſmata; ſed pati intellectum a phantaſmate, & accipere ab eo ſpeciam intelligibilem. Illa enim receptio eſt quædam continuatio intellectus ad phantaſmata, & quædam conuerſio, ſicut etiam anima ſeparata conuertitur ad ſuperiora recipiendo lumen intelligibile ab eis. phantaſmata enim licet ſe habeãt in hoc ſenſu ad intellectum, ſicut ſenſibilia ad ſenſũ,
q. 2. de ver. a 6. quod ſicut ſpecies, quæ eſt in ſenſu, abſtrahitur à rebus ipſis. & per eam continuatur cognitio ſenſus ad res ipſas ſenſibiles, ita intellectus noſter abſtrahit ſpeciem a phantaſmatibus. & per eam eius cognitio quodammodo ad phantaſmata continuatur, eſt tamen hoc diſcrimen inter phantaſmata, & ſenſibilia reſpectu intellectus, & ſenſus, quod ſimilitudo, quæ eſt in ſenſu, abſtrahitur à re, vt ab obiecto cognoſcibili. & ideo res ipſa per illam ſimilitudinem per ſe directe cognoſcitur; ſimilitudo autem, quæ eſt in intellectu non abſtrahitur à phantaſmate ſicut ab obiecto cognoſcibili. ſed ſicut à medio cognitionis, per modum, quo ſenſus noſter accipit ſimilitudinem rei, quæ eſt in ſpeculo, dum fertur in eam, non vt in rem quandam, ſed vt in ſimilitudinem rei: vnde intellectus noſter non directe ex ſpecie, quam recipit, fertur ad cognoſcendum phantaſmata: ſed tantum per quandam reflexionem redit etiam in cognitionem ipſius phantaſmatis, dum conſiderat naturam ſui actus, & ſpeciei, per quam intuetur, & eius, à quo ſpeciem abſtrahit, ſcilicet phantaſmatis: ſicut per ſimilitudinem, quæ eſt in viſu à ſpeculo acceptam directe fertur viſus in cognitionem rei ſpeculatæ, ſed per quandam reuerſionem fertur per eandem in ſimilitudinem, quæ eſt in ſpeculo. Inquantum ergo intellectus noſter per ſimilitudinem acceptam a phantaſmate reflectitur in ipſum phantaſma, quod eſt ſimilitudo particularis, habet quandam cognitionem de ſingulari, ſecundum continuationem quandam intellectus ad imaginationem. Ad textum vero Philoſophi dicendum quod ſimilitudo phãtaſmatum ad intellectum, & colorum ad viſum non conſiſtit in hoc, quod ſicut colores ſunt obiectum viſus, ita phantaſmata intellectus, ſed in hoc, quod ſicut ſpecies ſenſibilis abſtrahitur à rebus ſenſibilibus, ita & ſpecies intelligibilis à phantaſmatibus, vt dictum eſt; & ſicut ſenſus percipit res ſenſibiles repreſentatas per ſpecies ſenſibiles, ita & intellectus cognoſcit ea, quorum ſunt phantaſmata.

q. 2. de ver. ar 6. c & q. 10 a. 5 c q. 2 de ver. a 6. ad 1. 2. p. & 4. d. 50. q. p a. 3 c p. p. 84 p. Ad tertium dicendum, quod intellectus noſter in ſtatu viæ indirecte & per quandam reflexionem cognoſcit ſingulare, quatenus continuatur viribus ſenſitiuis, quæ circa particularia verſantur, quæ quidem continuatio eſt duplex. Vno modo, inquantum motus ſenſitiuæ partis terminatur ad mentem, ſicut accidit in motu, qui eſt à rebus ad animam. & ſic mens ſingulare cognoſcit per quandam reflexionem, prout ſcilicet mens cognoſcendo obiectum ſuum, quod eſt aliqua natura vniuerſalis, redit in cognitionem ſui actus, & vlterius in ſpeciem, quæ eſt actus ſui principium, & vlterius in phantaſma, à quo eſt ſpecies abſtracta, & ſic aliquam cognitionem de ſingularibus accipit. Alio modo, ſecundum quod motus, qui eſt ab anima ad res incipit in mente, & procedit in partem ſenſitiuam, prout mens regit inferiores vires, & ſic ſingularibus ſe immiſcet, mediante ratione particulari, quæ eſt potentia quædam componens, & diuidens intentiones indiuiduales, quæ alio nomine dicitur Cogitatiua, & habet determinatum organum in capite, ſcilicet mediam cellulam capitis: vniuerſalem vero ſententiam, quam mens habet de operabilibus, non eſt poſſibile applicari ad particularem actum, niſi per aliquam potentiam mediam apprehendentem ſingulare; vt ſic fiat quidem ſyllogiſmus, cuius maior eſt vniuerſalis, ſententia mentis: minor autem ſingularis, quæ eſt apprehenſio particularis rationis; concluſio vero eſt electio ſingularis operis, vt patet per illud, quod habetur 3 de ani. t. 58.

Ad quartum dicendum, quod intellectus practicus ad hoc vt de ſingularibus diſponat, vt dicitur in 3. de ani. t. 58. indiget ratione particulari, qua mediãte opinio, quæ eſt vniuerſalis, quæ eſt in intellectu, ad particulare opus applicatur, vt ſic fiat ſyllogiſmus, cuius maior eſt vniuerſalis, quæ eſt opinio intellectus practici: minor vero ſingularis quæ eſt æſtimatio rationis particularis ſeu cogitatiuæ. Concluſio vero conſiſtit in electione operis, & ideo diſpoſitio ſapientis de ſingularibus non fit per mentem, niſi mediante vi cogitatiua, cuius eſt intentiones ſingulares cognoſcere. 4. d. 50 q. a 3 ad 1 2 p. p p 86. a p. ad 2 q 2 de ver. a 5 a 1 2. q de ani a. 20. ad p. 1 p.

Ad quintum dicendum, quod intellectus intelligit vniuerſale, & ſingulare, ſed alio, & alio modo; cognoſcit enim naturam ſpeciei, ſeu quod quid eſt, directe, ipſum autem ſingulare per quandam reflexionem, vt dictum eſt. 3 de ani. t. 13.

Ad ſextum dicendum, quod intellectus, ſiue ratio cognoſcit in vniuerſali finem, ad quem ordinat actum concupiſcibilis, & iraſcibilis, imperando eos. Hanc autem cognitionem vniuerſalem mediante vi cogitatiua ad ſingularia applicat, vt dictum eſt. q. de ver. a 4.

Ad ſeptimum dicendum, quod ſingulare non repugnat intelligenti, inquantum eſt ſingulare, ſed inquantum eſt materiale materia ſignata quia nihil intelligitur, niſi immaterialiter; & ideo ſi ſit aliquid ſingulare, & immateriale, ſicut eſt intellectus, hoc non repugnat intelligi.

Ad octauum dicendum, quod virtus ſuperior poteſt illud, quod virtus inferior, ſed modo eminentiori, Vnde id, quod cognoſcit ſenſus materialiter & concrete, quod eſt cognoſcere ſingulare directe hoc cognoſcit intellectus immaterialiter, & abſtracte, quod eſt cognoſcere vniuerſale.

Ad nonum dicendum, quod intellectus iudicat ſenſum errare circa hoc indiuiduum ſolis demonſtratum; intellectus enim ex ſui continuatione ad virtutem cogitatiuam, quæ dicitur intellectus paſſiuus, poteſt ſyllogizare ex vna vniuerſali, & altera ſingulari, & concludere ſingularem propoſitionem oppoſitam ei, quã imaginatio formauit: Nec propter hoc oportet, quod apprehenſio indiuidui ſit ſubiectiue in intellectu poſſibili, ſed in intellectu paſſiuo, qui poteſt etiam ſyllogizare, licet non ex vniuerſalibus: Vnde ad habendum tale iudicium ſufficit identitas animæ habentis duas potentias continuatas modo prædicto, per quarum vnam format propoſitionem vniuerſalem, per aliam vero propoſitionem particularem. Imo quandoque per vnam potentiam concipit ſubiectum, & per aliam prædicatum, vt cum dicit, Sortes eſt homo. Cap. 1.

Ad decimum negatur conſequentia, & ad probationem dicendum, vt prius, quod non oportet eandẽ eſſe virtutem, quæ format præmiſſas in ſe ipſa, & illam, quæ infert concluſionem in ſe ſubiectiue, licet poſſit dici, quod vtramque facit intellectus, licet vnũ per ſe, & aliud per virtutem cogitatiuam. Neque hoc ſequitur, quod eodem modo dici poſſet, quod vnus homo formare poſſet præmiſſas, & alius concluſionem, quia virtus cognoſcitiua vnius hominis nullo modo eſt vnum, nec continuatur cum virtute cognoſcitiua alterius, ſicut eſt in propoſito. Cap. ibid.

;10 de ver: a;ad2. ad 4. Ad vndecimum dicendum eſt, quod diſpoſitio prudentis, & ſapientis de ſingularibus non fit per mentem, niſi mediante vi cogitatiua, cuius eſt intentiones ſingulares cognoſcere, vt dictum eſt.

pp.q.2.4.4 ;o q.p.a.3 Ad duodecimum dicendum, quod non eſt eadem ratio animæ coniunctæ, & ſeparatæ, nam ſeparata habet alium modum cognoſcendi, quam coniuncta; cognoſcit enim per ſpecies influxas, quæ ſunt ſimitudines rerum quoad principia ſpecifica, & indiuiduantia, quomodo non cognoſcit coniuncta.

ARTICVLVS. II.

Vtrum intellectus noſter poſsit cognoſcere infinita.

pp.t.6.a.2. arg.p. VIdetur quod intellectus noſter poſſit cognoſcere infinita. Deus enim excedit omnia infinita. Sed intellectus noſter poteſt cognoſcere Deum, ergo multo magis poteſt cognoſcere omnia alia infinita.

arg.2. 2 Præterea intellectus noſter natus eſt cognoſcere genera, & ſpecies, ſed quorundam generum ſunt infinitæ ſpecies, ſicut numeri, proportionis, & figuræ, ergo intellectus noſter poteſt cognoſcere infinita

arg.3. 3 Præterea ſi vnum corpus non impediret aliud ab exiſtendo in vno, & eodem loco, nihil prohiberet infinita corpora in vno loco eſſe Sed vna ſpecies intelligibilis non prohibet aliam ab exiſtendo ſimul in eodem intellecto, contingit enim multa ſcire in habitu, ergo nihil prohibet intellectum noſtrum infinitorum ſcientiam habere in habitu.

arg 4. 4 Præterea intellectus, cum non ſit virtus materiæ corporalis, videtur eſſe potentia infinita. Sed virtus infinita poteſt eſſe ſuper infinita, ergo intellectus noſter poteſt cognoſcere infinita.

Sed contra eſt, quod dicitur in 2. phyſic. t.35. quod infinitum, inquantum infinitum, eſt ignotum.

;arg 2 c. Reſpondeo dicendum, quod cũ potentia proportionetur ſuo obiecto, oportet hoc modo ſe habere intellectum ad infinitum. ſicut ſe habet eius obiectum, quod eſt quidditas rei materialis. in rebus autem materialibus non inuenitur infinitum in actu, ſed ſolum in potentia, ſecundum quod vnum ſuccedit alteri. vt dicitur in 3. phyſic. t 56. & 57. & ideo in intellectu noſtro inuenitur infinitum in potentia, in accipiendo, ſcilicet, vnum poſt aliud, quia nonquã intellectus noſter tot intelligit, quin poſſit plura intelligere. Actu autem, vel habitu non poteſt intellectus noſter cognoſcere infinita Actu quidem non, quia intellectus noſter non poteſt ſimul actu cognoſcere, niſi quod per vnam ſpeciem cognoſcit Infinitũ autem non habet vnam ſpeciem, alioquin haberet totam rationem totius, & perfecti, & ideo non poteſt intelligi, niſi accipiendo partem poſt partem, vt ex eius definitione patet in 3 phyſ eſt enim infinitum, cuius quantitatem accipientibus ſemper eſt aliquid extra accipere, & ſic infinitum nõ poſſet actu cognoſci. niſi omnes eius partes numerarentur, quod eſt impoſſibile. Et eadem ratione non poſſumus intelligere infinita in habitu. In nobis enim habitualis cognitio cauſatur ex actuali conſideratione: intelligendo enim efficimur ſcientes, vt dicitur in 2 eth c. p. Vnde non poſſemus habere habitum infinitorum, ſecundum diſtinctam cognitionem, niſi conſideraueſſemus omnino infinita, numerando ea ſecundum cognitionis ſucceſſionem, quod eſt impoſſibile, & ita nec actu, nec habitu intellectus noſter poteſt cognoſcere infinita ſed in potentia tantum. vt dictum eſt.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, Deus dicitur infinitus, ſicut forma, quæ non eſt terminata per aliquam materiam. In rebus autem materialibus aliquid dicitur infinitum per priuationem formalis terminationis. & quia forma, ſecundum ſe nota eſt materia autem ſine forma ignota, inde eſt quod infinitum materiale eſt ſecundum ſe ignotum. Infinitum autem formale, quod eſt Deus, eſt ſecundũ ſe notum, ignotum autem quoad nos, propter defectum intellectus noſtri, qui ſecundum ſtatum præſentis vitæ habet naturalem aptitudinem ad materialia cognoſcenda, & ideo in præſenti Deum cognoſcere non poſſumus, niſi per materiales effectus. In futuro autem tolletur defectus intellectus noſtri, per gloriam, & tunc ipſum Deum in eſſentia videre poterimus, tamen abſque comprehenſione. 1 a c. p.p. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod intellectus noſter natus eſt cognoſcere ſpecies, per abſtractionem a phantaſmatibus. Et ideo illas ſpecies numerorum, & figurarum, quas quis non eſt imaginatus, non poteſt cognoſcere, nec actu nec habitu, niſi forte in genere, & in principiis vniuerſalibus, quod eſt cognoſcere in potentia & confuſe. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod ſi duo corpora eſſent in vno loco, vel plura, non oportet, quod ſucceſſiue ſubintrarent locum, vt ſic per ipſam ſubintrationis ſucceſſionem numerarentur locata. Sed ſpecies intelligibiles ingrediuntur intellectum noſtrum ſucceſſiue, quia multa ſimul actu non intelliguntur. ad 3

Ad quartum dicendũ, quod ſicut intellectus noſter eſt infinitus virtute, ita infinitum cognoſcit, eſt enim virtus eius infinita, ſecundum quod non determinatur per materiam corporalem, & eſt cognoſcitiuus vniuerſalis, quod eſt abſtractum à materia indiuiduali, & per conſequens non finitur ad aliquod indiuiduum, ſed quantum eſt de ſe, ad infinita indiuidua ſe extendit. ad 4.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus noſter ſit cognoſcitiuus contingentium.

VIdetur quod intellectus noſter non ſit cognoſcitiuus contingentium, quia vt dicitur in 6. Eth. c.p. intellectus, & ſapientia, & ſcientia non ſunt contingentium, ſed neceſſariorum. p.p.86.a.3. arg.p.

2 Præterea ſicut dicitur in 4. phyſ. t. 120. ea, quæ quandoque ſunt, quandoque non ſunt, tempore menſurantur. Intellectus autem à tempore abſtrahit, ſicut & ab aliis conditionibus materiæ. Cum igitur proprium contingentium ſit, quandoque eſſe, & quandoque non eſſe, videtur, quod contingentia non cognoſcantur ab intellectu. arg.2.

Sed contra. Omnis ſcientia eſt in intellectu, ſed quædam ſcientiæ ſunt de contingentibus, ſicut ſcientiæ morales, quæ ſunt de actibus humanis, ſubiectis libero arbitrio, & etiam ſcientiæ naturales, quantum ad partem, quæ tractat de generabilibus, & corruptibilibus, ergo intellectus eſt cognoſcitiuus contingentium. arg. ſed contra,

Reſpondeo dicendum, quod contingentia dupliciter poſſunt conſiderari. Vno modo, ſecundum quod contingentia ſunt. Alio modo, ſecundum quod in eis aliquid neceſſitatis inuenitur. Nihil enim eſt adeo cõtingens, quin in ſe aliquid neceſſariũ habeat: ſicut hoc ipſum, quod eſt, Sortem currere, in ſe quidem contingens eſt, ſed habitudo curſus ad motũ eſt neceſſaria, neceſſariũ. n, eſt Sortẽ moueri, ſi currit, eſt p.p. c.

autem vnumquodque contingens ex parte materiæ, quia contingens eſt, quod poteſt eſſe & non eſſe: potentia autem pertinet ad materiam: neceſſitas autem conſequitur rationem formæ; quia ea, quæ conſequuntur ad formam, ex neceſſitate inſunt. Materia autem eſt indiuiduationis principium. Ratio autem vniuerſalis accipitur ſecundum abſtractionem formæ à materia particulari. Dictum autem eſt ſupra, quod per ſe; & directe intellectus eſt vniuerſalium, ſenſus autem ſingularium, quorum etiam indirecte quodammodo eſt intellectus, ſic igitur contingentia, prout contingentia ſunt, cognoſcuntur, directe quidem ſenſu, indirecte autem ab intellectu: rationes autem vniuerſales, & neceſſariæ contingentium cognoſcuntur per intellectum. Vnde ſi attendantur rationes vniuerſales ſenſibilium, omnes ſcientiæ ſunt de neceſſariis; ſi autem attendantur ipſæ res, ſic quædam ſcientia eſt de neceſſariis, quædam vero de contingentibus, & per hoc patet ſolutio ad obiecta. a p.

ARTICVLVS IV.

Vtrum intellectus noſter cognoſcat futura.

p. p. 86. a. 4. ar. p. VIdetur quod intellectus noſter cognoſcat futura. Intellectus enim noſter cognoſcit ſpecies intelligibiles, quæ abſtrahuntur ab hic, & nunc, & ita ſe habent indifferenter ad omne tempus, ſed poteſt cognoſcere præſentia, ergo poteſt cognoſcere futura.

arg. 2. 2 Præterea homo quando alienatur à ſenſibus, aliqua futura cognoſcere poteſt, vt patet in dormientibus, & phreneticis, ſed quando alienatur à ſenſibus, magis indiget intellectu, ergo intellectus, quantum eſt de ſe, eſt cognoſcitiuus futurorum.

arg. 3. 3 Præterea cognitio intellectiua hominis efficacior eſt, quam cognitio quæcunque brutorum animalium, ſed quædam animalia ſunt, quæ cognoſcunt quædam futura, ſicut corniculæ frequenter crocitantes ſignificant pluuiam mox futuram, ergo multo magis intellectus humanus poteſt futura cognoſcere.

arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod dicitur Eccleſ. 8. multa hominis afflictio, qui ignorat præſentia: & futura nullo poteſt ſcire nuntio.

p. p. Reſpondeo dicendum, quod de cognitione futurorum eodem modo diſtinguendum eſt, ſicut de cognitione contingentium. Nam ipſa futura, vt ſub tempus cadunt, ſunt ſingularia, quæ intellectus humanus non cognoſcit, niſi per reflexionem, vt ſupra dictum eſt: rationes autem futurorum poſſunt eſſe vniuerſales, & intellectu perceptibiles, & de eis etiã poſſunt eſſe ſcientiæ. Vt tamen communiter de cognitione futurorum loquamur, ſciendum eſt, quod futura dupliciter cognoſci poſſunt. Vno modo, in ſeipſis; Alio modo in ſuis cauſis. in ſeipſis quidem futura cognoſci non poſſunt, niſi a Deo, cui etiam ſunt præſentia, dum in curſu rerum ſunt futura, inquantũ eius æternus intuitus ſimul fertur ſupra totum temporis curſum; ſed prout ſunt in ſuis cauſis, cognoſci poſſunt etiam à nobis, & ſi quidem in ſuis cauſis ſint, vt ex quibus ex neceſſitate proueniant, cognoſcuntur per certitudinem ſcientiæ, ſicut aſtrologus præcognoſcit eclipſim futuram, ſi autem ſic ſint in ſuis cauſis, vt ab eis proueniant, vt in pluribus: ſic cognoſci poſſunt per quandam coniecturam vel magis vel minus certam, ſecundum quod cauſæ ſunt vel magis, vel minus inclinatæ ad effectus.

a 1 p. Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de cognitione quæ fit per rationes vniuerſales cauſarum, ex quibus futura cognoſci poſſunt ſecundum modum ordinis effectus ad cauſam.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Aug. dicit in 12. confeſſ. anima habet quandam vim ſortis, vt ex ſui natura poſſit futura cognoſcere, & ideo quando retrahitur à corporeis ſenſibus, & quodammodo reuertitur ad ſeipſam, fit particeps notitiæ futurorum. Et hæc quidem opinio rationabilis eſſet, ſi poneremus, quod anima acciperet cognitionem rerum ſecundum participationem idearum, ſicut Platonici poſuerunt, quia ſic anima ex ſui natura cognoſceret vniuerſales cauſas omnium effectuum, ſed impeditur per corpus. Vnde quãdo à corporeis ſenſibus abſtrahitur, futura cognoſcit, ſed quia iſte modus cognoſcendi non eſt connaturalis intellectui noſtro, ſed magis vt cognitionem à ſenſibus accipiat, non eſt ſecundum naturam animæ, quod futura cognoſcat, cum à ſenſibus alienatur, ſed magis per impreſſionem aliquarum cauſarum ſuperiorum ſpiritualium, & corporalium; ſpiritualium quidem, ſicut cum virtute diuina miniſterio Angelorum intellectus humanus illuminatur, & phantaſmata ordinantur ad futura aliqua cognoſcenda; vel etiam cum per operationem dæmonum fit aliqua commotio in phantaſia, ad præſignandum aliqua futura, quæ dæmones cognoſcunt. Huiuſmodi autem impreſſiones cauſarum ſpiritualium magis nata eſt anima humana ſuſcipere, cum à ſenſibus alienatur, quia per hoc propinquior fit ſubſtantiis ſpiritualibus, & magis libera ab exterioribus inquietudinibus. Contingit autem & hoc per impreſſionem ſuperiorum cauſarum corporalium materialium. Manifeſtum eſt enim, quod corpora ſuperiora imprimunt in corpora inferiora. Vnde cum vires ſenſitiuæ ſint actus corporalium organorum, conſequens eſt, quod ex impreſſione cæleſtium corporum immutetur quodammodo phantaſia. Vnde cũ cæleſtia corpora ſint cauſa multorum futurorum, fiunt in imaginatione aliqua ſigna quorundam futurorum. Hæc autem ſigna magis percipiuntur in nocte, & à dormientibus, quam de die à vigilantibus; quia vt dicitur in lib. de ſom. & vig. quæ deferuntur de die, diſſoluuntur magis. Plus eſt enim ſine turbatione aer noctis, eo quod ſilentiores ſunt noctes, & in corpore faciunt ſenſum propter ſomnum quia parui motus interiores magis ſentiuntur à dormientibus, quam à vigilantibus. Hi vero motus faciunt phantaſmata, ex quibus præuidentur futura. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod animalia bruta non habent aliquid ſupra phantaſiam, quod ordinet phãtaſmata, ſicut habent homines rationem; & ideo phantaſia brutorum animalium totaliter ſequitur impreſſionem cæleſtem, & ideo ex motibus huiuſmodi animalium magis poſſunt cognoſci quædam futura, vt pluuia, & huiuſmodi, quam ex motibus hominum, qui mouentur per conſilium rationis. Vnde Philoſophus dicit in lib. de diuin. per ſom. c. 2. quod quidam imprudentiſſimi ſunt maxime præuidentes. Nam intelligentia horum non eſt curis affecta, ſed tamquam deſerta, & vacua ab omnibus, & mota ſecundum mouens ducitur. ad 3.

QVÆSTIO CII.

Quomodo anima intellectiua ſeipſam, & ea, quæ ſunt in ipſa, cognoſcat.

Deinde conſiderandum eſt, quomodo anima intellectiua cognoſcat ſeipſam, & ea, quæ in ipſa ſunt.

CIRCA HOC QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo, Vtrum cognoſcat ſeipſam per ſuam eſſentiam.
2 *Quomodo cognoſcat habitus in ſe exiſtentes.*
3 *Quomodo intellectus cognoſcat proprium actum.*
4 *Quomodo cognoſcat actum voluntatis.*

ARTICVLVS I.

Vtrum anima intellectiua ſeipſam cognoſcat per ſuam eſſentiam.

q. 10 de ver. art. 8. arg. 1. VIdetur quod anima intellectiua ſeipſam cognoſcat per ſuam eſſentiam. Dicit enim Philoſophus in 3. de anima quod in his, quæ ſunt ſeparata à materia, idem eſt quod intelligit, & quo intelligitur. Sed anima eſt quædam res immaterialis, ergo per eſſentiam ſuam ſe intelligit.

2 Præterea dicit Auguſt. 9. de Trin. c. 3. quod mens ſeipſam per ſeipſam nouit, quoniam eſt incorporea, ergo idem quod prius.

3 Præterea Angelus, & anima conueniunt in genere intellectualis ſubſtantiæ; Sed Angelus intelligit ſeipſum per ſuam eſſentiam, ergo & anima humana.

q. de ver. 4 Præterea omne id, quod eſt præſens intellectui vt intelligibile intelligitur ab intellectu. Sed ipſa eſſentia animæ eſt præſens intellectui, per modum intelligibilis, eſt enim præſens per ſui veritatem; varitas enim eſt ratio intelligendi, ſicut bonitas eſt ratio diligendi, ergo anima per eſſentiam ſuam ſe intelligit.

arg. 5. 5 Præterea ſpecies, per quam intelligitur, eſt ſimplicior eo, quod per eam intelligitur: Sed anima non habet aliquam ſpeciem ſe ſimpliciorem, quæ ab ea abſtrahi poſſit, ergo anima non intelligit ſe per aliquam ſpeciem, ſed per eſſentiam ſuam.

arg. 6 6 Præterea omnis ſcientia eſt per aſſimilationem ſcientis ad ſcitum; ſed nihil eſt aliud animæ ſimilius, quam ſua eſſentia, ergo per nihil aliud ſe intelligit, quam per eſſentiam ſuam.

arg. 9. 7 Præterea omnis ſpecies, per quam anima noſtra intelligit, eſt à ſenſibilibus abſtracta, Sed nullum ſenſibile eſt, a quo anima poteſt ſuam quidditatem, vel ſpeciem abſtrahere, ergo anima non cognoſcit ſeipſam per aliquam ſimilitudinem.

arg. 10 8 Præterea ſicut lux corporalis facit eſſe omnia viſibilia in actu, ita anima per ſuam lucem facit omnia materialia eſſe intelligibilia actu, vt patet in 3. de ani. ſed lux corporalis per ſe ipſam videtur, non per aliquam ſimilitudinem ſui, ergo & anima per ſuam eſſentiam intelligitur, non per aliquam ſimilitudinem.

arg. 11. 9 Præterea ſicut dicit Philoſophus in 3. de ani. intellectus agens non aliquando quidem intelligit, aliquando non, ſed ſemper intelligit. Sed non intelligit ſemper niſi ſeipſum: Nec hoc etiam poſſet, ſi per ſpeciem a ſenſibus abſtractam ſe intelligeret, quia ſic ante abſtractionem non ſe intelligeret, ergo anima noſtra intelligit ſe per ſuam eſſentiam.

pp. arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod dicitur in 3. de ani. t. 15. quod intellectus intelligit ſeipſum, ſicut & alia; ſed alia non intelligit per eſſentiam eorum, ſed per eorum ſimilitudines, ergo neque ſeipſum par ſuam eſſentiam intelligit.

P. 1. c. Reſpondeo dicendum, quod vnumquodque cognoſcibile eſt, ſecundum quod eſt in actu, & non ſecundum quod eſt in potentia, vt dicitur 9. metaph. t. 20. Sic enim aliquid eſt ens, & verum, quod ſub cognitionem cadit, prout actu eſt. & hoc quidem manifeſte apparet in rebus ſenſibilibus. Non enim viſus percipit coloratum in potentia, ſed ſolum coloratum in actu. & ſimiliter intellectus, manifeſtum eſt, quod in quantum eſt cognoſcitiuus rerum materialium, non cognoſcit, niſi quod eſt actu. & inde eſt, quod non cognoſcit materiam primam, niſi ſecundum proportionem ad formam, vt dicitur in p. phyſ. Vnde & in ſubſtantiis immaterialibus, ſecundum quod vnaquæque earum ſe habet ad hoc, quod ſit in actu per eſſentiam ſuam, ita ſe habet ad hoc, quod ſit per eſſentiam ſuam intelligibilis. Eſſentia igitur Dei, quæ eſt actus purus, & perfectus, eſt ſimpliciter, & perfecte ſecundum ſeipſum intelligibilis. Vnde Deus per ſuam eſſentiam non ſolum ſeipſum, ſed etiam omnia intelligit. Angeli autem eſſentia eſt quidem in genere intelligibilium, vt actus, non tamen vt actus purus, neque completus. Vnde eius intelligere non completur per eſſentiam ſuam. & ſi enim per aſſentiam ſuam ſe intelligat Angelus, tamen non omnia poteſt per eſſentiam ſuam cognoſcere, ſed cognoſcit alia à ſe per eorum ſimilitudines. Intellectus autem humanus ſe habet in genere intelligibilium, vt ens in potentia tantum, ſicut & materia prima ſe habet in genere rerum ſenſibilium, vnde poſſibilis nominatur, ſic igitur in ſua eſſentia conſideratus ſe habet vt potentia intelligens. Vnde ex ſe ipſo habet virtutem, vt intelligat, non autem vt intelligatur, niſi ſecundum id, quod fit actu. Sic enim etiam Platonici poſuerunt ordinem entium intelligibilium ſupra ordinem intellectuum, quia intellectus non intelligit, niſi per participans; participans autem eſt infra participatum ſecundum res. Si igitur intellectus humanus fieret actu per participationes formarum intelligibilium ſeparatarum, vt Platonici poſuerunt: per huiuſmodi participationem rerum incorporearum intellectus humanus ſeipſum intelligeret. Sed quia connaturale eſt intellectui noſtro ſecundum ſtatum præſentis vitæ, quod ad materialia, & ſenſibilia reſpiciat, vt ſupra dictum eſt; conſequens eſt, vt ſic ſeipſum intelligat intellectus noſter, ſecundum quod fit actu per ſpecies à ſenſibilibus abſtractas, per lumen intellectus agentis, quod eſt actus ipſorum intelligibilium; & eis mediantibus intelligit intellectus poſſibilis. Non ergo per eſſentiam ſuam, ſed per actum ſuum ſe cognoſcit intellectus noſter, & hoc dupliciter. Vno modo particulariter, ſecundum quod Sortes, vel Plato percipit ſe habere animam intellectiuam ex hoc, quod percipit ſe intelligere. Alio modo in vniuerſali, ſecundum quod naturam humanæ mentis actu intellectus conſideramus. Sed verum eſt, quod iudicium, & efficacia huius cognitionis, per quam naturam animæ cognoſcimus, competit nobis, ſecundum deriuationem luminis intellectus noſtri à veritate diuina, in qua rationes omnium rerum continentur. Vnde Aug. dicit 9. de Trin. c. 6. intuemur inuiolabilē veritatem, ex qua perfecte quantum poſſumus, definimus, non qualis ſit vniuſcuiuſque hominis mens, ſed qualis eſſe ſempiternis rationibus debeat. Eſt autem differentia inter has duas cognitiones; nam ad primam cognitionem de mente habendam ſufficit ipſa mentis præſētia, quæ eſt principium actus, ex quo mens percipit ſeipſam; ideo dicitur ſe cognoſcere per ſuam præſentiam. Sed ad ſecundam cognitionem de mente habendam non ſufficit eius præſentia, ſed requiritur diligens, & ſubtilis inquiſitio. Vnde & multi naturam animæ ignorant, & multi etiam circa naturam animæ errauerunt. Propter quod dicit Auguſt. 10. de Trin. de tali inquiſitione mentis. Non velut abſentem ſe quærat mens cernere, ſed præſentem quærat

diſcernere, id eſt, cognoſcere differentiam ſuam ab aliis rebus, quod eſt cognoſcere quidditatem, & naturam ſuam.

q. de ver. a. 8 ad 5. Ad primum ergo dicendum, quod verbum Philoſophi intelligendũ eſt de intellectu, qui eſt omnino à materia ſeparatus, vt Comment. ibidem exponit, ſicut ſunt intellectus Angelorum, non autem de intellectu humano, aliàs ſequeretur, quod ſcientia ſpeculatiua idem eſſet, quod res ſcita, quod eſt impoſſibile, vt etiam Comment. ibidem dicit.

ad p. Ad ſecundum dicendum, quod verbum Auguſt. eſt intelligendum, quod mens ſeipſam per ſe ipſam cognoſcit, quod ex ipſa mente eſt ei, vnde poſſit in actum prodire, quo ſe actualiter cognoſcat, percipiẽdo ſe eſſe; ſicut & ex ſpecie habitualiter in mente recepta eſt in mente, vt poſſit actualiter rem illam conſiderare; ſed qualis eſt natura ipſius mentis, mens non poteſt percipere, niſi ex conſideratione ſui obiecti.

p. p. ad 2. Ad tertium dicendum, quod eſſentia Angeli eſt ſicut actus in genere intelligibilium: & ideo ſe habet vt intellectus, & vt intellectum. Vnde Angelus ſuam eſſentiam per ſeipſum apprehendit, non autem intellectus humanus, qui vel eſt omnino in potentia reſpectu intelligibilium, ſicut intellectus poſſibilis, vel eſt actus intelligibilium, quæ abſtrahuntur à phantaſmatibus, ſicut intellectus agens.

q. de ver. a. 8. ad 4. a. p. Ad quartum dicendum, quod anima eſt ſibi ipſi præſens, vt intelligibilis, id eſt, vt intelligi poſſit, non autem, vt per ſe ipſam intelligatur, ſed ex obiecto ſuo.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod anima non cognoſcitur per aliam ſpeciem abſtractam à ſe, ſed per ſpeciem ſui obiecti, quæ fit forma eius, ſecundum quod intelligit actu; vnde ratio non ſequitur.

ad 6. Ad ſextum dicendum, quod quamuis anima noſtra ſit ſibi ipſi ſimillima, non tamen poteſt eſſe principium cognoſcendi ſe ipſam, vt ſpecies intelligibilis: ſicut nec materia prima, eo quod hoc modo ſe habet intellectus noſter in ordine intelligibilium, ſicut materia prima in ordine ſenſibilium, vt Comm. dicit in 3. de ani.

ad 9. Ad ſeptimum dicendum, quod anima non cognoſcitur per ſpeciem à ſenſibus abſtractam, quaſi intelligatur ſpecies illa eſſe animæ ſimilitudo, ſed quia naturam ſpeciei conſiderando, quæ à ſenſibilibus abſtrahitur, inuenitur natura animæ, in qua huiuſmodi ſpecies recipitur, ſicut ex forma cognoſcitur materia.

ad 10. Ad octauum dicendum, quod lux corporalis non videtur per eſſentiam, niſi quatenus ſit ratio viſibilitatis viſibilium, & forma quædam dans eſſe eis actu viſibile; ipſa enim lux, quæ eſt in ſole, non videtur à nobis niſi per ſimilitudinem eius in viſu noſtro exiſtentem, ſicut enim ſpecies lapidis non eſt in oculo, ſed ſimilitudo eius: ita non poteſt eſſe, quod forma lucis, quæ eſt in ſole, ſit ipſa eadem in oculo, & ſimiliter lumen intellectus agentis per ſe ipſum à nobis intelligitur, inquantum eſt ratio ſpecierum intelligibilium, faciens eas intelligibiles actu.

ad 11. Ad nonum dicendum, quod verbum illud Philoſophi poteſt dupliciter exponi, ſecundum duas opiniones de intellectu agente. Quidam enim poſuerunt intellectum agentem ſubſtantiam ſeparatam, vnam de aliis intelligentiis, & ſecundum hoc ſemper actu intelligit, ſicut aliæ intelligentiæ. Quidam vero ponunt intellectum agentem eſſe potentiam animæ, & ſecundum hoc dicitur, quod intellectus agens quandoque intelligit, & quandoque non, quia cauſa quãdoque intelligendi, & quandoque non, non eſt ex parte eius, ſed ex parte intellectus poſſibilis. In omni enim actu, quo homo intelligit, concurrit operatio intellectus agentis, & intellectus poſſibilis. Intellectus autem agens non recipit aliquid ab extrinſeco, ſed ſolum intellectus poſſibilis: vnde quantum ad id, quod requiritur ad noſtram cõſiderationem ex parte intellectus agentis, non deeſt, quin ſemper intelligamus; ſed quantum ad id, quod requiritur ex parte intellectus poſſibilis, quod nunquam impletur, niſi per ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus abſtractas.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus noſter cognoſcat habitus animæ per eſſentiam eorum.

Videtur quod intellectus noſter cognoſcat habitus animæ per eſſentiam eorum, & non per aliquas ſimilitudines. Dicit enim Aug. 13. de Trin. non ſic videtur fides in corde, in quo eſt, ſicut anima alterius hominis ex motibus corporis videtur. ſed eam tenet certiſſima ſcientia, clamatque conſcientia, & eadem ratio eſt de aliis habitibus animæ, ergo habitus animæ non cognoſcuntur per actus, ſed per ſeipſos. p. p. ſ. arg. p.

2 Præterea res materiales, quæ ſunt extra animã, cognoſcuntur per hoc, quod ſimilitudines earum ſunt præſentialiter in anima, & ideo dicuntur per ſuas ſimilitudines cognoſci, ſed habitus animæ præſentialiter ſunt per ſuam eſſentiam in anima, ergo per ſuam eſſentiam cognoſcuntur. arg. 2.

3 Præterea propter quod vnumquodque tale, & illud magis, ſed res aliæ cognoſcuntur ab anima propter habitus, & ſpecies intelligibiles, ergo iſta magis per ſeipſa ab anima cognoſcuntur. arg. 3.

4 Præterea omne, quod cognoſcitur à mente per ſui ſimilitudinem prius fuit in ſenſu, quam fuit in mente: Sed habitus mentis nunquam fuit in ſenſu, ergo non cognoſcitur à mente per aliquam ſimilitudinem, ſed per eius eſſentiam. arg. 4. q. 10. de ver. a. 9.

5 Præterea quanto aliquid eſt propinquius menti, tanto à mente magis cognoſcitur: Sed habitus eſt propinquior potentiæ intellectiuæ mentis, quam actus: & actus, quam obiectum, ergo mens magis cognoſcit habitum, quam actum, vel obiectum, vel aliquas ſimilitudines. arg. 5.

6 Præterea intellectus cognoſcit ſpeciem intelligibilem, quæ in ipſo eſt: non autem cognoſcit eam per aliam ſpeciem, ſed per eſſentiam ſuam, quia ſic eſſet abire in infinitum: hoc autem non eſt, niſi quia ſpecies ipſæ intellectum formant. Cum ergo ſimiliter intellectus per habitus formetur, videtur quod eos per eſſentiam mens cognoſcat. arg. 10.

Sed contra. Habitus ſunt principia actuum, ſicut & potentiæ, ſed ſicut dicitur in 2. de ani. t. 27 actus, & operationes ſunt priores potentiis ſecundum rationẽ, ergo eadem ratione ſunt priores habitibus, & ita habitus per actus cognoſcentur, ſicut & potentiæ. p. p. arg. ſed contra.

2 Præterea ad hoc, quod intellectus, qui eſt potentia intelligens, actu intelligat, requiritur, quod per aliquid reducatur in actum, & id eſt, quo intellectus intelligit actu. Sed eſſentia habitus inquantum eſt præſens menti, non reducit intellectum de potentia in actum, quia ſic oporteret, quod quandiu habitus ſunt præſentes in anima, actu intelligerentur, ergo habituum eſſentia non eſt id, quo habitus intelliguntur. q. 2. de ver. a. 9. arg. 8.

Reſpondeo dicendum, quod habitus quodammodo eſt medium inter potentiam puram, & actum purum. Iam autem dictũ eſt, quod nihil cognoſcitur, niſi ſecundũ quod eſt actu. Sic ergo inquantũ habitus deficit ab actu perfecto, deficit ab hoc, vt non ſit per p. p. a. 2. c.

ſeipſum cognoſcibilis; ſed neceſſe eſt, quod per actum ſuum cognoſcatur, ſiue dum aliquis percipit ſe habere habitum, per hoc, quod percipit ſe producere actum proprium habitus, ſiue dum aliquis inquirit naturam, & rationem habitus ex conſideratione actus. & prima quidem cognitio habitus fit per ipſam præſentiam habitus, quia ex hoc ipſo, quod eſt præſens, actum cauſat, in quo ſtatim percipitur. Secunda autem cognitio habitus fit per ſtudioſam inquiſitionem, ſicut ſupra dictum eſt de mente.

p.p.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod etſi fides non cognoſcatur per exteriores corporis motus, percipitur tamen etiam ab eo, in quo eſt per interiorem actum cordis. Nullus enim fidem ſe habere ſcit, niſi per hoc, quod ſe credere percipit.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod habitus ſunt præſentes in intellectu noſtro, non ſicut obiecta intellectus, quia obiectum intellectus noſtri ſecundum ſtatum præſentis vitæ eſt natura rei materialis, vt ſupra dictum eſt; ſed ſunt præſentes in intellectu, vt quibus intellectus intelligit.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod cum dicitur, Propter quod vnũquodque & illud magis; veritatem, habet ſi intelligatur in his, quæ ſunt vnius ordinis, puta in vno genere cauſæ; puta ſi dicatur, quod ſanitas eſt deſiderabilis propter vitam, ſequitur, quod vita ſit magis deſiderabilis, ſi autem accipiuntur ea, quæ ſunt diuerſorum ordinum, non habet veritatem. Vt ſi dicatur, quod ſanitas eſt deſiderabilis propter medicinam, non ideo ſequitur, quod medicina ſit magis deſiderabilis, quia ſanitas eſt in ordine finium, medicina autẽ in ordine cauſarum efficientium. Sic igitur ſi accipiamus duo, quorum vtrumque ſit per ſe in ordine obiectorum cognitionis, illud propter quod aliud cognoſcitur, erit magis notum, ſicut principia concluſionis, ſed habitus non eſt de ordine obiectorum, inquantum eſt habitus; nec propter habitum aliqua cognoſcuntur, ſicut propter obiectum cognitum, ſed ſicut propter diſpoſitionem, vel formam, qua cognoſcens cognoſcit, & ideo ratio non ſequitur.

10 de ver. 9. ad 4. Ad quartum dicendum, quod habitus non cognoſcitur ab anima per aliquam eius ſpeciem à ſenſu abſtractam, ſed per ſpecies eorum, quæ per habitum cognoſcuntur, in hoc ipſo, quod alia cognoſcuntur, & habitus cognoſcitur vt principium cognitionis.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod quamuis habitus ſit propinquior potentiæ, quam actus, tamen actus eſt propinquior obiecto vnde habet rationem cogniti; potentia vero habet rationem principij cognoſcendi, & ideo actus per prius cognoſcitur, quam habitus, ſed habitus eſt magis cognitionis principium.

ad 6. Ad ſextum dicendum, quod intellectus cognoſcit ſpeciem intelligibilem, non per eſſentiam ſuam, neque per aliquam ſpeciem, ſed cognoſcendo obiectum, cuius eſt ſpecies per quandam reflexionem.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus cognoſcat proprium actum.

P p. q. 87. ar. 3. arg. p. VIdetur quod intellectus non cognoſcat proprium actum. Illud enim proprie cognoſcitur, quod eſt obiectum cognoſcitiuæ virtutis, ſed actus differt ab obiecto, ergo intellectus non cognoſcit ſuum obiectum.

arg. 4. 2 Præterea quidquid cognoſcitur, aliquo actu cognoſcitur, ſi igitur intellectus cognoſcit actum ſuum, aliquo actu cognoſcit illum & iterum illum alio actu: erit ergo procedere in infinitum: quod videtur impoſſibile

arg. 3. 3 Præterea ſicut ſe habet ſenſus ad actum ſuum, ita & intellectus, ſed ſenſus proprius non ſentit actum ſuum, ſed hoc pertinet ad ſenſum communem, vt dicitur in lib. de anima, ergo neque intellectus intelligit actum ſuum.

P p. 85. a. 2. c. Sed contra eſt, quod intellectus ſupra ſeipſum reflectitur, vnde Aug. 10. de Trin. dicit, quod intelligo me intelligere, ſed potentia reflexiua cognoſcit ſuos actus ergo & intellectus cognoſcit ſuum actum.

P p. 87. a. 3. c. Reſpondeo dicendum, quod ſicut iam dictum eſt, Vnumquodque cognoſcitur ſecundum quod eſt actu, vltima autem perfectio intellectus eſt eius operatio: non enim eſt ſic actio tendens in alterum, quæ ſit perfectio operati, ſicut ædificatio ædificati, ſed manet in operante, vt perfectio, & actus eius, vt dicitur in 9. metaph. Hoc igitur eſt primum, quod de intellectu intelligitur, ſcilicet ipſum eius intelligere, ſed circa hoc diuerſi intellectus diuerſimode ſe habent, eſt enim aliquis intellectus ſcilicet diuinus, qui eſt ipſum ſuum intelligere. Et ſic in Deo idem eſt, quod intelligat ſe intelligere, & quod intelligat ſuam eſſentiam, quia ſua eſſentia eſt ſuum intelligere, eſt etiam alius intellectus, ſcilicet angelicus, qui non eſt ſuum intelligere, ſed tamen primum obiectum ſui intelligere eſt eius eſſentia. Vnde, etſi aliud ſit in angelo ſecundum rationem, quod intelligat ſe intelligere, & quod intelligat ſuam eſſentiam, tamen ſimul, & vno actu vtrumque intelligit, quia hoc, quod eſt intelligere ſuam eſſentiam, eſt propria perfectio ſuæ eſſentiæ, ſimul autem, & vno actu intelligitur res cum ſua perfectione. Eſt autem alius intellectus, ſcilicet humanus, qui nec eſt ſuum intelligere, nec ſui intelligere obiectum primum eſt ipſa eius eſſentia, ſed aliquid extrinſecum, ſcilicet natura materialis rei, & ideo id, quod primo cognoſcitur ab intellectu humano, eſt huiuſmodi obiectum, & ſecundario cognoſcitur ipſe actus, quo cognoſcitur obiectum, & per actum cognoſcitur ipſe intellectus, cuius perfectio eſt ipſum intelligere, & ideo Philoſophus dicit, quod obiecta præcognoſcuntur actibus, & actus potentijs.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod obiectum intellectus eſt commune quoddam; ſcilicet ens, & verum, ſub quo comprehenditur etiam ipſe actus intelligendi. Vnde intellectus poteſt ſuum actum intelligere, ſed non primo, quia nec primum obiectum intellectus noſtri ſecundum præſentem ſtatum eſt quodlibet ens, & verum, ſed ens, & verum conſideratum in rebus materialibus, vt dictum eſt, ex quibus in cognitionem omnium aliorum deuenit.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod ipſum intelligere humanum non eſt actus, & perfectio naturæ intellectæ, vt ſic poſſit vno actu intelligi natura rei materialis & ipſum intelligere, ſicut vno actu intelligitur res cum ſua perfectione. Vnde alius eſt actus, quo intellectus intelligit lapidem, & alius, quo intelliget ſe intelligere lapidem, & ſic deinde. Nec eſt inconueniens, intellectum eſſe infinitum in potentia, vt ſupra dictum eſt. q. præced. a. 2.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod ſenſus proprius ſentit ſecundum immutationem materialis organi à ſenſibili exteriori. Non eſt autem poſſibile, quod aliquid materiale immutet ſeipſum, ſed vnum immutatur ab alio: & ideo actus ſenſus proprij percipitur per ſenſum communem. Sed intellectus noſter non intelligit per materialem immutationem organi, & ideo non eſt ſimile.

ARTICVLVS IV.

Vtrum intellectus intelligat actum voluntatis.

p.p.87.a.9. arg.p. Videtur quod intellectus non intelligat actum voluntatis. Nihil enim cognoſcitur ab intellectu, niſi ſit aliquo modo præſens in intellectu. Sed actus voluntatis non eſt præſens in intellectu, cum ſint diuerſæ potentiæ, ergo actus voluntatis non cognoſcitur ab intellectu.

arg 2. 2 Præterea actus habet ſpeciem ab obiecto. Sed obiectum voluntatis differt ab obiecto intellectus, ergo & actus voluntatis ſpeciem habet diuerſam ab obiecto intellectus. Non ergo cognoſcitur ab intellectu.

p.p.87.a.3.c. Sed contra eſt, quod obiectum intellectus, vt dictum eſt ſupra, eſt commune quoddam, ſcilicet, ens, & verum; ſed ſub ente, & vero comprehenditur etiam actus voluntatis, ergo intellectus illum intelligit.

ſ p.c. Reſpondeo dicendum, quod actus voluntatis nihil aliud eſt, quam inclinatio quædam conſequens formam intellectam, ſicut appetitus naturalis eſt inclinatio conſequens formam naturalem. Inclinatio autem cuiuſlibet rei eſt in ipſa re, per modum eius. Vnde inclinatio naturalis eſt naturaliter in re naturali: inclinatio autem, quæ eſt appetitus ſenſibilis, eſt ſenſibiliter in ſentiente: & ſimiliter inclinatio intelligibilis, quæ eſt actus voluntatis, eſt intelligibiliter in intelligente, ſicut in principio, & in proprio ſubiecto: Vnde & Philoſophus hoc modo loquendi vtitur in 3. de ani. t. 42. quod voluntas in ratione eſt, quod autem intelligibiliter eſt in aliquo intelligente, conſequens eſt, vt ab eo intelligatur: Vnde actus voluntatis intelligitur ab intellectu, & inquantum aliquis percipit ſe velle, & inquantum aliquis cognoſcit naturam huius actus, & per conſequens naturam eius principij, quod eſt habitus, vel potentia.

ad p. Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procederet, ſi voluntas, & intellectus, ſicut ſunt diuerſæ potentiæ, ita etiam ſubiecto differrent. Sic enim quod eſt in voluntate, eſſet abſens ab intellectu. Nunc autem cum vtrumque radicetur in vna ſubſtantia animæ, & vnum ſit quodammodo principium alterius, conſequens eſt, vt quod eſt in voluntate, ſit etiam quodammodo in intellectu.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod bonum, & verum, quæ ſunt obiecta voluntatis, & intellectus, differunt ratione; veruntamen vnum eorum continetur ſub alio, nam verum eſt quoddam bonum, & bonum eſt quoddam verum. & ideo quæ ſunt voluntatis, cadunt ſub intellectu: & quæ ſunt intellectus, poſſunt cadere ſub voluntate.

QVÆSTIO CIII.

Quomodo anima cognoſcat ea, quæ ſupra illam ſunt.

Deinde conſiderandum eſt, quomodo anima humana cognoſcat ea, quæ ſupra illam ſunt, ſcilicet immateriales ſubſtantias.

ET CIRCA HOC QVÆRVNTVR TRIA.

Primo vtrum anima humana ſecundum ſtatum præſentis vitæ poſſit intelligere ſubſtantias immateriales, quas angelos dicimus, per ſe ipſas.

2 *Vtrum poſſit ad earum notitiam peruenire per cognitionem rerum materialium.*

3 *Vtrum Deus ſit id, quod primo à nobis cognoſcitur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima humana ſecundum ſtatum vitæ præſentis poſſit intelligere ſubſtantias immateriales, per ſe ipſas.

p.p.q.88.a.p. arg.p. Videtur quod anima humana ſecundum ſtatum vitæ præſentis poſſit intelligere ſubſtantias immateriales per ſe ipſas. Dicit enim Aug. 9. de Trin. mens ipſa ſicut corporearum rerum notitias per ſenſus corporis colligit, ſic incorporearum rerum per ſemetipſam. Huiuſmodi autem ſunt ſubſtantiæ immateriales, ergo mens ſubſtantias immateriales intelligit.

arg.2. 2 Præterea ſimile ſimili cognoſcitur. Sed magis aſſimilatur mens humana rebus immaterialibus, quam materialibus, cum noſtra mens ſit immaterialis. Cum ergo noſtra mens intelligat res materiales diſſimiles, magis intelliget immateriales, quæ ſunt ſimiles.

arg.3. 3 Præterea quod ea, quæ ſunt ſecundum ſe maxime ſenſibilia non maxime ſentiantur à nobis, prouenit ex hoc, quod excellentiæ ſenſibilium corrumpunt ſenſum. Sed excellentia intelligibilium non corrumpunt intellectum, vt dicitur in 3. de ani. t. 7. ergo ea, quæ ſunt ſecundum ſe maxime intelligibilia, ſunt etiam maxime intelligibilia nobis. Sed cum res materiales non ſint intelligibiles, niſi quia facimus eas intelligibiles actu, abſtrahendo à materia: manifeſtum eſt, quod magis ſint ſecundum ſe intelligibiles ſubſtantiæ, quæ ſecundum ſuam naturam ſunt immateriales, ergo multo magis intelliguntur à nobis, quam res materiales.

arg.4. 4 Præterea comment. dicit in 2. metaph. quod ſi ſubſtantiæ abſtractæ non poſſent intelligi à nobis, tunc natura otioſe egiſſet, quia fecit illud, quod eſt natura in ſe intellectum, non intellectum ab aliquo. Sed nihil eſt otioſum, ſeu fruſtra in natura, ergo ſubſtantiæ immateriales poſſunt intelligi à nobis.

arg.5. 5 Præterea ſicut ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, ita intellectus ad intelligibilia. Sed viſus noſter poteſt videre omnia corporea, ſiue ſint ſuperiora, & incorruptibilia, ſiue ſint inferiora, & corruptibilia, ergo intellectus noſter poteſt intelligere omnes ſubſtantias intelligibiles, ſuperiores, & immateriales.

q. de ani. arg. 8. a. 18. 6 Præterea anima vnita corpori intelligit ſeipſam, vt dictũ eſt; ſed ipſa eſt de natura ſubſtantiarũ ſeparatarum intellectualium, ergo anima vnita corpori poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas.

arg p. & 2. 7 Præterea nulla forma impeditur à fine ſuo per materiam, cui naturaliter vnitur. Sed finis animæ intellectiuæ eſt intelligere ſubſtantias ſeparatas, quæ ſunt maxime intelligibiles; vniuſcuiuſque enim rei finis eſt vt perueniat ad perfectum in ſua operatione; vltima autem perfectio, & fælicitas hominis conſiſtit in operatione nobiliſſimæ potentiæ, puta intellectus, reſpectu nobiliſſimi obiecti, quod non videtur eſſe niſi ſubſtantia ſeparata, ergo anima corpori vnita poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas.

q. de ani. a. 16 arg. ſed contra. Sed contra. Nihil ſine phantaſmate intelligit anima, vt dicit Philoſophus 3. de ani. t. 30. ſed per phantaſmata non poſſunt intelligi ſubſtantiæ ſeparatæ, ergo anima vnita corpori non poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas.

2 Præterea dicit Philoſophus 2. met. quod difficultas intelligẽdi ſubſtantias ſeparatas accidit ex nobis non ex illis: nam intellectus noſter ſe habet ad manifeſtiſſima rerum, ſicut ſe habet oculus veſpertilionis ad lucem ſolis. Sed oculus veſpertilionis nunquam poteſt videre lucem ſolis, ergo nec intellectus animæ vnitæ corpori poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas.

p.p.c. Reſpondeo dicendum, quod ſecundum opinionem Platonis ſubſtantiæ immateriales non ſolum à nobis intelliguntur, ſed etiam ſunt primo à nobis intellecta. Poſuit enim Plato formas immateriales ſubſiſtentes, quas ideas vocabat, eſſe propria obiecta noſtri intellectus, & ita primo, & per ſe intelliguntur à nobis. Applicatur tamen animæ cognitio rebus materialibus, ſecundum quod intellectui permiſcetur phantaſia, & ſenſus. Vnde quanto magis intellectus fuerit depuratus, tanto magis percipit immaterialium intelligibilem veritatem. Sed ſecundum Ariſt. ſententiam, quam magis experimur, intellectus noſter ſecundum ſtatum præſentis vitæ, naturalem reſpectum habet ad naturas rerum materialium, vnde nihil intelligit, niſi conuertendo ſe ad phantaſmata, vt ex dictis patet, & ſic manifeſtum eſt, quod ſubſtantias immateriales, quæ ſub ſenſum, & imaginationem non cadunt, primo, & per ſe ſecundum modum cognitionis nobis expertum, intelligere non poſſumus, ſed tamen Auer in comm. 3. de ani. t. 36. ponit quod in fine in hac vita homo peruenire poteſt ad hoc, quod intelligat ſubſtantiam ſeparatam per continuationem, vel vnionem cuiuſdam ſubſtantiæ ſeparatæ à nobis, quam vocat intellectum agentem, qui quidem, cum ſit ſubſtantia ſeparata, naturaliter ſubſtantias ſeparatas intelligit. Vnde cum fuerit nobis vnitus, vt ſic per eum intelligere poſſimus, intelligemus & nos ſubſtantias ſeparatas: ſicut nunc per intellectum poſſibilem nobis vnitum intelligimus res materiales: ponit autem intellectum agentem ſic nobis vniri. Cum enim intelligamus per intellectum agentem, & per intelligibilia ſpeculata, vt patet, cum concluſiones intelligimus per principia intellectus, neceſſe eſt, quod intellectus agens comparetur ad intellecta ſpeculata, vel ſicut agens principale ad inſtrumenta, vel ſicut forma ad materiam. His enim duobus modis attribuitur actio aliqua principijs. Principali quidem agenti, & inſtrumento ſicut ſectio artifici, & ſerræ: formæ autem, & ſubiecto, ſicut calefactio calori, & igni, ſed vtroque modo intellectus agens comparabitur ad intelligibilia ſpeculata, ſicut perfectio ad perfectibile & actus ad potentiam, ſimul autem recipitur in aliquo perfectum, & perfectio, ſicut viſibile in actu, & lumen in pupilla. ſimul igitur in intellectu poſſibili recipiuntur intellecta ſpeculata, & intellectus agẽs, & quanto plura intellecta, & ſpeculata recipimus, tãto magis appropinquamus ad hoc, quod intellectus agens perfecte vniatur nobis, ita quod, cum omnia intellecta ſpeculata cognouerimus, intellectus agẽs perfecte vnietur nobis, & poterimus per eum omnia cognoſcere materialia, & immaterialia, & in hoc poſuit vltimam hominis felicitatem. Nec refert, quantum ad propoſitum pertinet, vtrum in illo ſtatu fælicitatis intellectus poſſibilis intelligat ſubſtantias ſeparatas per intellectum agentem, vt ipſe ſentit, vel vt ipſe imponit Alex. intellectus poſſibilis nunquam intelligat ſubſtantias ſeparatas propter hoc, quod ponit intellectum poſſibilem corruptibilem; ſed homo intelligit ſubſtantias ſeparatas per intellectum agentem. Sed prædicta ſtare non poſſunt. Primo quidem, quia ſi intellectus agens eſt ſubſtantia ſeparata, impoſſibile eſt, quod per ipſam formaliter intelligamus, quia id, quo formaliter agens agit, eſt forma, & actus agentis, cum omne agens agat inquantum eſt actu, vt ſupradictum eſt circa intellectum poſſibilem. Secundo quia ſecundum modum prædictum, intellectus agens, ſi eſt ſubſtantia ſeparata, non vnietur nobis ſecundum ſuam ſubſtãtiam: ſed ſolum lumen eius, ſecundum quod participatur in intellectis ſpeculatis, & non quantum ad alias actiones intellectus agentis, vt poſſimus per hoc intelligere ſubſtantias immateriales, ſicut dum videmus colores illuminatos à ſole, nõ vnitur nobis ſubſtantia ſolis, vt poſſimus actiones ſolis agere, ſed ſolum vnitur nobis lumen ſolis ad viſionem colorũ. Tertio quia dato, quod ſecundum modum prædictum vniatur nobis ſubſtantia intellectus agentis, tamen ipſi non ponunt, quod intellectus agens totaliter vniatur nobis ſecundum vnum intelligibile, vel duo, ſed ſecundum omnia intellecta ſpeculata, ſed omnia intellecta ſpeculata deficiunt à virtute intellectus agentis, quia multo plus eſt intelligere ſubſtãtias ſeparatas, quam intelligere omnia materialia. Vnde manifeſtum eſt, quod etiam intellectis omnibus materialibus, non ſic vniretur intellectus agens nobis, vt poſſemus intelligere per eum ſubſtantias ſeparatas, quarto quia intelligere omnia intellecta materialia, vix competit alicui in hoc mundo, & ſic nullus, vel pauci ad felicitatem peruenirent, quod eſt contra Philoſophum p. Eth. c. 9. qui dicit, quod felicitas eſt quoddam bonum commune, quod poteſt conuenire omnibus non orbatis ad virtutem, eſt etiam contra rationem, quod finem alicuius ſpeciei, vt in paucioribus conſequantur ea, quæ continentur ſub ſpecie. Quinto quia Philoſophus dicit expreſſe in p. Eth. cap. 10. quod felicitas eſt operatio ſecundum perfectam virtutem, & enumeratis multis virtutibus in 10. concludit, quod felicitas vltima conſiſtens in cognitione maximorum intelligibilium eſt ſecundum virtutem ſapientiæ, quam poſuerat in 6. Eth. c. 7. eſſe caput ſcientiarum ſpeculatiuarum. Vnde patet, quod Ariſt. poſuit vltimam felicitatem hominis in cognitione ſubſtantiarum ſeparatarum, qualis poteſt haberi per ſcientias, & non per continuationem intellectus agentis à quibuſdam confictam. Sexto quia ſupra oſtenſum eſt, quod intellectus agens non eſt ſubſtantia ſeparata, ſed virtus quædam animæ ad eadem ſe actiue extendens, ad quæ ſe extendit intellectus poſſibilis receptiue: quia vt dicitur in 3. de ani. t. 18. intellectus poſſibilis eſt, quo eſt omnia fieri, intellectus agens, quo eſt omnia facere: vterque ergo intellectus ſe extendit ſecundum ſtatum præſentis vitæ ad materialia ſola, quæ intellectus agens facit intelligibilia actu, & recipiuntur in intellectu poſſibili. Vnde ſecundum ſtatum præſentis vitæ, neque per intellectum poſſibilem, neque per intellectum agentem poſſumus intelligere ſubſtantias ſeparatas immateriales ſecundum ſeipſas.

Ad primum ergo dicendum, quod ex illa auctoritate Aug. haberi poteſt, quod illud, quod mens noſtra de cognitione incorporalium rerũ accipere poteſt, per ſe ipſam cognoſcere poſſit, & hoc adeo verum eſt, vt etiam apud Philoſophum p. de ani. t. 2. dicatur, quod ſcientia de anima eſt principium quoddam ad cognoſcendum ſubſtantias ſeparatas. Per hoc enim, quod anima noſtra cognoſcit ſeipſam: pertingit ad cognitionem aliquam habendam de ſubſtantijs incorporeis, qualem eam contingit habere, non quod ſimpliciter, & perfecte eas cognoſcat, cognoſcendo ſeipſam. p.p.ad p̃

Ad ſecundum dicendum, quod ſimilitudo naturæ non eſt ratio ſufficiens ad cognitionem, alioquin oportet dicere, quod Emped. dixit, quod anima ad 2.

eſſet de natura omnium, ad hoc, quod omnia cognoſceret, ſed requiritur ad cognoſcendū, vt ſit ſimilitudo rei cognitæ in cognoſcente quaſi quædam forma ipſius. Intellectus autem noſter poſſibilis ſecundum ſtatum præſentis vitæ eſt natus informari ſimilitudinibus rerum materialium à phantaſmatibus abſtractis, & ideo cognoſcit magis materialia, quam ſubſtantias immateriales.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod requiritur aliqua proportio obiecti ad potentiam cognoſcitiuam, vt actiui ad paſſiuum, & perfectionis ad perfectibile. Vnde, quod excellētia ſenſibilia non capiantur à ſenſu, non ſola ratio eſt, quia corrumpunt organa ſenſibilia, ſed etiam quia ſunt improportionata potentijs ſenſitiuis, & hoc modo ſubſtantiæ immateriales ſunt improportionatæ intellectui noſtro ſecundum præſentem ſtatum, vt non poſſint ab eo intelligi.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod illa ratio Comm. multipliciter deficit, primo quidem, quia non ſequitur, quod ſi ſubſtantiæ ſeparatæ non intelliguntur à nobis, non intelligantur ab aliquo intellectu: intelliguntur enim à ſeipſis, & à ſe inuicem, ſecundo, quia non eſt finis ſubſtantiarum ſeparatarum, vt intelligantur à nobis illud autem otioſe, & fruſtra dicitur, quod non conſequitur finem, ad quem eſt. & ſic non ſequitur ſubſtantias immateriales eſſe fruſtra, etiam ſi nullo modo intelligerentur a nobis.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod eodem modo ſenſus cognoſcit, & ſuperiora & inferiora corpora, ſcilicet per immutationem organi à ſenſibili, non autem intelliguntur eodem modo à nobis ſubſtantiæ materiales quæ intelliguntur per modum abſtractionis, & ſubſtantiæ, immateriales, quæ non poſſunt ſic a nobis intelligi, quia non ſunt earum aliqua phantaſmata, quod eſt dicere, quod ſpecies quarum viſus eſt receptiuus, poſſunt eſſe ſimilitudines quorumcumque corporum, ſiue corruptibilium, ſiue incorruptibilium, ſed ſpecies à phantaſmatibus abſtractæ, quarum eſt receptiuus intellectus poſſibilis, non ſunt ſimilitudines ſubſtantiarum ſeparatarum, & ideo non eſt ſimile.

ad 8 a c. 6 q de ani. Ad ſextum dicendum, quod intellectus poſſibilis noſter intelligit ſeipſum, non directe, apprehendendo eſſentiam ſuam, ſed per ſpeciem a phantaſmatibus acceptam. Vnde Philoſophus dicit in 3. de ani. quod intellectus poſſibilis eſt intelligibilis, ſicut & alia, & hoc ideo eſt, quia nihil eſt intelligibile, ſecundum quod eſt in potentia, ſed ſecundum quod eſt actu, vt dicitur in 9. met. Vnde cum intellectus poſſibilis ſit in potentia tantum in eſſe intelligibili, non poteſt intelligi niſi per formam ſuam per quam fit actu, quæ eſt ſpecies a phantaſmatibus abſtracta; ſicut & quælibet alia res intelligitur per formam ſuam, & hoc eſt commune in omnibus potentijs animæ quod actus cognoſcuntur per obiecta, & potentiæ per actus, & anima per ſuas potentias. Sic igitur, & anima intellectiua per ſuum intelligere cognoſcitur, ſpecies autem à phantaſmatibus accepta non eſt forma ſubſtantiæ ſeparatæ, vt per eam cognoſci poſſit, ſicut per eam aliqualiter cognoſcitur intellectus poſſibilis.

ibid. d e. & ad p. Ad ſeptimum dicendum, quod finis, ad quem ſe extendit naturalis poſſibilitas animæ humanæ, eſt vt cognoſcat ſubſtantias ſeparatas ſecundum modum illi poſſibilem in hac vita, a quo modo non impeditur per hoc, quod corpori vnitur. Inquantum autem anima, dum eſt vnita corpori, poteſt ad cognitionem ſubſtantiarum ſeparatarum aſcendere, inquantum poteſt per ſpecies a phantaſmatibus acceptas manuduci: hoc autem non eſt, vt intelligatur de eis quid ſint, cum illæ ſubſtantiæ excedant omnem proportionem horum intelligibilium, ſed poſſumus hoc modo de ſubſtantijs ſeparatis aliquo modo cognoſcere quia ſunt, ſicut per effectus deficientes deuenimus in cauſas excellentes, vt cognoſcamus de eis tantum quia ſunt, & dum cognoſcimus quia ſunt cauſæ excellentes, ſcimus de eis, quia non ſunt tales, quales ſunt earum effectus, & hoc eſt ſcire de eis magis quid non ſunt, quam quid ſunt. & ſecundum hoc eſt etiam aliqualiter verum, quod inquantum intelligimus quidditates quas abſtrahimus à rebus materialibus, intellectus noſter conuertendo ſe ad illas quidditates, poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas, vt intelligat eas eſſe immateriales, ſicut ipſæ quidditates ſunt a materia abſtractæ: & ſic per conſiderationem intellectus noſtri deducimur in cognitionem ſubſtantiarum ſeparatarum intelligibilium. Neque vero mirum eſt quod ſubſtantias ſeparatas non poſſumus in hac vita cognoſcere, intelligendo quid ſunt, ſed quid non ſunt, quia etiam quidditatem, & naturam corporum cœleſtium, non aliter cognoſcere poſſumus ſic enim etiam Ariſt. notificat ea in p. cæli oſtendens quod non ſunt grauia, neque leuia, neque generabilia, neque corruptibilia, neque contrarietatem habentia, & ſimiliter in hac cognitione nobis in hac vita poſſibili ſubſtantiæ ſeparatæ vltima eſt felicitas hominis, ad quam per naturalia peruenire poteſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus noſter per congnitionem rerum materialium poſſit peruenire ad intelligendum ſubſtantias immateriales.

VIdetur quod intellectus noſter per cognitionem rerum materialium poſſit peruenire ad intelligendum ſubſtantias immateriales. Dicit enim Dion. c. p. cæl. Hier. quod non eſt poſſibile humanæ menti ad immaterialem illam ſurſum excitari cæleſtium hierarchiarum contemplationem, niſi ſecundum ſe materiali manuductione viatur. Relinquitur ergo quod per materialia manuduci poſſumus ad intelligendum ſubſtantias immateriales. p. p. 88 ar. 2. arg. p.

2 Præterea ſcientia eſt in intellectu. Sed ſcientiæ, & definitiones maxime ſunt de ſubſtantijs immaterialibus, vt ſcientia Metaphyſica, ſeu ſapientia, & prima Philoſophia, ergo ſubſtantiæ immateriales intelligi poſſunt a nobis. arg. 2. p. metaph.

3 Præterea anima humana eſt de genere ſubſtantiarum immaterialium Sed ipſa intelligi poteſt a nobis per actum ſuum, quo intelligit materialia, ergo & aliæ ſubſtantiæ immateriales intelligi poſſunt a nobis per effectus ſuos in rebus materialibus. arg 3.

4 Præterea illa ſola cauſa per ſuos effectus comprehendi non poteſt, quæ in infinitum diſtat à ſuis effectibus: Hoc autem ſolius Dei eſt proprium, ergo aliæ ſubſtantiæ immateriales creatæ intelligi poſſunt à nobis per res materiales. arg. 4.

5 Præterea innatum eſt nobis per effectus cauſas cognoſcere. Sed oportet aliquos effectus ſubſtantiarum ſeparatarum in rebus ſenſibilibus, & materialibus eſſe, cum omnia corporalia a Deo per angelos adminiſtrentur, & mediante motu cæli, qui ab angelis prouenit, vt dictum eſt, ſint cauſa generationis in ſublunaribus, poteſt igitur intellectus noſter per ſenſibilia intelligere ſubſtantias immateriales. q. de anim. a. 16. arg. 7.

6 Præterea intellectus poteſt intelligere res materiales, abſtrahendo quidditatem à ſuppoſito materiali: & ſi illa quidditas eſt iterum ſuppoſitum habens quidditatem, poterit pari ratione ab illo quid- q. 18 de ver. a. 5 arg. 6.

ditatem abſtrahere; & cum non ſit abire in infinitum, deueniet tandem ad hoc, quod intelliget quidditatem aliquam ſimplicem, non habentem aliam quidditatem. Sed huiuſmodi eſt quidditas ſubſtantiæ ſeparatæ, ergo intellectus noſter poteſt ſaltem per quidditates rerum materialium venire in cognitionem ſubſtantiarum immaterialium.

1 c.g.c.41. Sed contra eſt, quod intellectum inquantum huiuſmodi eſt vniuerſale, & ideo oportet, quod quidditas intellectui ſit quidditas alicuius vniuerſalis, ſcilicet generis, vel ſpeciei. Sed quidditas generis, vel ſpeciei horum ſenſibilium, cuius cognitionem intellectiuam per phantaſmata accipimus, comprehendit in ſe materiam, & formam, eſt ergo omnino diſſimilis quidditati ſubſtantiarum ſeparatarum, quæ eſt ſimplex, & immaterialis.

ibid. 4 Præterea non eſt eiuſdem rationis forma, quæ ſecundum ſe ſeparari non poteſt ab aliquo ſubiecto, cum illa, quæ ſeparari poteſt ſecundum eſſe a tali ſubiecto, licet vtraque ſecundum conſiderationem accipiatur abſque ſubiecto. Sed quidditas generis, vel ſpeciei rerum ſenſibilium non poteſt ſeparari ſecundum eſſe ab hac indiuiduali materia, eſt ergo omnino diſſimilis quidditas prædicta a ſubſtantijs ſeparatis, quæ nullo modo ſunt in materia. Non ergo, per hoc, quod hæ quidditates intelliguntur, ſubſtantiæ ſeparatæ poſſunt intelligi.

1.c.g.c.41. 5 Præterea maior eſt diſtantia ſubſtantiæ ſeparatæ à ſenſibilibus, quam vnius ſenſibilis ab alio. Sed intelligere quidditatem vnius ſenſibilis non ſufficit ad intelligendam quidditatem alterius, cæcus enim per hoc quod intelligit quidditatem ſoni non poteſt intelligere quidditatem coloris; multo igitur minus per hoc, quod quis intelligit quidditatem ſenſibilis ſubſtantiæ poterit intelligere quidditatem ſubſtantiæ ſeparatæ.

3.de ani.a.16 c.3 de ani.l 12.q 18 e ver.a.5.ad .P p.q.88, 2.Co. Reſpondeo dicendum, quod Philoſophus 3. de ani.t.36. mouet hanc quæſtionem. Vtrum intellectus noſter poſſit intelligere ea, quæ ſunt omnino ſeparata ſecundum eſſe a magnitudine, puta ſubſtantias ſeparatas, & eam tamquam ad metaphyſicam pertinentem, reliquit inſolutam, quam tamen neque in metaph. ſoluit, vel quia complementum illius ſcientiæ nondum ad nos peruenit, vel quia nondum eſt totus liber tranſlatus, vel quia forte morte præuentus non potuit complere. Vnde ſectatoribus eius occaſionem dedit diuerſimode procedendi ad huiuſmodi ſolutionem. quidam enim dixerunt, quod intellectus noſter non poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas. quidam vero poſuerunt quod ad hoc pertingere poteſt. Horum autem quidam vſi ſunt rationibus inſufficientibus, vt Auempaze qui poſuit, vt notat Auer. in 3. de ani t. cit quod per intellectionem ſubſtantiarum materialium poſſumus venire in cognitionem ſubſtantiarum immaterialium nixus argumēto poſtremo inefficaci. vt patebit ex eius ſolutione. Alij vero vſi ſunt poſitionibus extraneis, & contra fidem vt Alex. & Comm. quibus omiſſis, dicendum eſt impoſſibile eſſe, quod per quidditates rerum materialium deueniamus in cognitionem perfectam ſubſtantiarum immaterialium, cuius ratio eſt, quia in nullo genere potentia paſſiua naturalis ſe extendit vltra id, ad quod ſe extendit potentia actiua eiuſdem generis; ſicut potentia paſſiua in natura non inuenitur niſi reſpectu eorum ad quæ aliqua potentia actiua naturalis ſe poteſt extendere, vt dicit Comm. in 9 metaph. t. 15. in animæ autem humanæ intellectu duplex potentia inuenitur, vna quaſi paſſiua, ſcilicet intellectus poſſibilis, & alia quaſi actiua, ſcilicet intellectus agens. Vnde intellectus poſſibilis naturaliter non eſt in potentia, vt in eo fiant niſi ea, quæ intellectus agens natus eſt facere, quamuis per hoc non excludatur, quin aliqua alia in eo fieri poſſint operatione diuina: ſicut in natura corporali per operationem miraculi; actione autem intellectus agentis non fiunt intelligibilia ea, quæ ſunt de ſe ipſis potentia intelligibilia, qualia ſunt eſſentiæ rerum naturalium, quæ per ſenſum, & imaginationem capiuntur. Vnde in intellectu poſſibili naturaliter non fiunt niſi illæ ſpecies intelligibiles, quæ ſunt à phantaſmatibus abſtractæ: per huiuſmodi autem ſpecies impoſſibile eſt peruenire ad intuendam eſſentiam ſubſtantiæ ſeparatæ, cum ſint improportionabiles, & quaſi alterius generis cum ipſis eſſentijs ſpiritualibus. & ideo naturali cognitione homo non poteſt pertingere, vt cognoſcat angelos perfecte, puta quid ſint: Imperfecte enim poteſt per cognitionem quidditatis rerum materialium, illorum naturam cognoſcere, puta ſecundum rationem communem, remotum qua genus, non autem ſecundum rationem ſpeciei; & præterea poteſt illos cognoſcere quia ſunt, vt dictum eſt.

Ad primum ergo dicendum, quod ex rebus materialibus aſcendere poſſumus in aliqualem cognitionem immaterialium rerum, non tamen in perfectam, quia non eſt ſufficiens comparatio rerum materialium, ad immateriales: ſed ſimilitudines, ſi quæ à materialibus accipiuntur ad immaterialia intelligenda, ſunt multum diſſimiles. ad 7.art. præced. p.7. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod de ſuperioribus rebus in ſcientijs maxime tractatur per viam remotionis. Sic enim corpora cæleſtia notificat Ariſt. per negationem proprietatum inferiorum corporum. Vnde multo magis immateriales ſubſtantiæ à nobis cognoſci non poſſunt, vt earum quidditates apprehendamus. Sed de eis nobis in ſcientijs documenta traduntur per viam remotionis, & alicuius habitudinis ad res materiales. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod anima humana intelligit ſeipſam per ſuum intelligere, quod eſt actus proprius eius, perfecte demonſtrans virtutem eius, & naturam. Sed neque per hoc, neque per alia, quæ in rebus materialibus inueniuntur, perfecte poteſt cognoſci immaterialium ſubſtantiarum virtus, & natura, quia huiuſmodi non adæquant earum virtutes. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod ſubſtantiæ immateriales creatæ in genere quidem naturali non conueniunt cum ſubſtantijs materialibus, quia non eſt in eis eadem ratio potentiæ, & materiæ: conueniunt tamen cum eis in genere logico: quia etiam ſubſtantiæ immateriales ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, cum earum quidditas non ſit earum eſſe: ſed Deus non conuenit cum rebus materialibus, neque ſecundum genus naturale, neque ſecundum genus logicum, quia Deus nullo modo eſt in genere, vt dictum eſt. Vnde per ſimilitudines rerum materialium aliquid affirmatiue poteſt cognoſci de angelis ſecundū rationē cōmunem, licet non ſecundum rationem ſpeciei, de Deo autem nullo modo. ad 4.

Ad quintum dicendum, quod per res materiales, tamquam per effectus ſubſtantiarum ſeparatarum ſiue moueant orbes, ex quorum motibus cauſantur formæ ſenſibilium, ſiue alio modo concurrāt ad mūdi adminiſtrationem, non poſſumus ſufficienter venire in cognitionem quidditatis ſubſtantiarum ſeparatarum, nam per effectus ſcitur cauſa, vel ratione ſimilitudinis, quæ eſt inter effectum, & cauſam, vel inquantum effectus demonſtrat virtutem cauſæ: ratione autem ſimilitudinis ex effectu non poterit ſciri de cauſa, quid eſt, niſi ſit agens vnius ſpeciei: ſiue 3 c g c.41 q de ani.a.16. ad 7.

autem non ſe habent ſubſtantiæ ſeparatæ ad ſenſibilia ratione autem virtutis, hoc etiam eſſe non poteſt, niſi quando effectus adæquat virtutem cauſæ: tunc enim per effectum tota virtus cauſæ cognoſcitur: Virtus autem rei demonſtrat ſubſtantiam ipſius. Hoc autem in propoſito dici non poteſt, nam virtutes ſubſtantiarum ſeparatarum excedunt effectus ſenſibiles omnes quos intellectu comprehendimus, ſicut virtus vniuerſalis effectum particularem. Vnde non eſt poſſibile, quod per ſenſibilium intellectum deuenire poſſimus ad intelligendum perfecte ſubſtantias ſeparatas.

p. p. c & q. 18 de vera. a. 5. ad 6. Ad ſextum dicendum, quod intellectus poteſt abſtrahendo peruenire ad quidditatem rei naturalis non habentem aliam quidditatem: quam quidem intelligere poteſt, quia eam à phantaſmatibus abſtrahit, & eſt facta intelligibilis per lumen intellectus agentis. ex quo habet quod ea poſſit perfici, ſicut propria perfectione; ſed ex hac quidditate non poteſt aſſurgere ad cognoſcendam eſſentiam ſubſtantiæ ſeparatæ, eo quod iſta quidditas eſt omnino deficiens a repræſentatione illius quidditatis, cum non omnino eodem modo inueniatur quidditas in ſubſtantijs ſeparatis, & in rebus materialibus, ſed quaſi æquiuoce, vt dicit Comment. in 3. de ani. Dato etiam, quod per hanc quidditatem poſſet intellectus cognoſcere quidditatem ſubſtantiæ ſeparatæ in quadam communi, non tamen adhuc videret eſſentiam angeli, ita quod ſciret differentiam vniuſcuiuſque eſſentiæ ſeparatæ ab alijs eſſentijs ſeparatis.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus ſit primum, quod à mente humana cognoſcitur.

p. p. 88 a. 3. arg. p. & p. 70. q. p. a. 3. arg. p. Videtur quod Deus ſit primum, quod à mente humana cognoſcitur. Illud enim, in quo omnia alia cognoſcuntur, & per quod de alijs iudicamus, eſt primo cognitum a nobis, ſicut lux prius nota oculo, quam quæ per lucem videntur; & principia intelliguntur prius, quam concluſiones: Sed omnia in prima veritate cognoſcuntur, & per ipſam de omnibus iudicamus, vt Auguſt. dicit in lib. de Trin. & de vera relig. ergo prima veritas eſt primum cognitum à nobis.

p. p. arg. 2. 2 Præterea propter quod vnumquodque, & illud magis. Sed Deus eſt cauſa omnis noſtræ cognitionis, ipſe enim eſt lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, vt dicitur Io. p. ergo Deus eſt id, quod primo, & maxime eſt cognitum nobis.

arg. 3. 3 Præterea id, quod primo cognoſcitur in imagine, eſt exemplar, quo formatur imago. Sed in mente noſtra eſt Dei imago, vt Auguſt. dicit, ergo id, quod primo cognoſcitur in mente noſtra eſt Deus.

op. 70 q. p. a. 3. arg. 2. 4 Præterea quando ſunt plures cauſæ ordinatæ, prima cauſa prius influit in cauſatum, quam cauſa ſecunda, & vltimo dimittit ipſum, vt dicitur in lib. de cauſis: ſed, cum ſcientia humana ſit cauſata a rebus, ſcibile, vel intelligibile eſt menti humanæ cauſa intelligendi, ergo primum intelligibilium, prius influit in ipſam, ſed influxus intelligibilis in intellectum, in quantum huiuſmodi, eſt vt intelligatur, ergo Deus, qui eſt primum intelligibilium, ab intellectu noſtro prius intelligitur.

arg. 5. 5 Præterea in omni cognitione, in qua ea, quæ ſunt priora, & ſimpliciora prius cognoſcuntur, id quod eſt primum, & ſimpliciſſimum, primo cognoſcitur: ſed in cognitione humana ea, quæ prius occurrunt, ſunt priora, & ſimpliciora, vt videtur, quia ens eſt illud, quod primo cadit in conceptione humana, vt Auic. dicit; eſſe autem eſt primum inter creata, ergo & cognitioni humanæ prius occurrit Deus, qui eſt ſimpliciter primum, & ſimpliciſſimum.

6 Præterea finis, qui eſt vltimus in conſecutione, eſt primus in intentione, ſed Deus eſt vltimus finis humanæ voluntatis ad quem omnes alij fines ordinantur. ergo eſt primus in intentione, ſed hoc non poteſt eſſe, niſi ſit cognitus, ergo quod primo occurrit cognoſcendum eſt Deus. arg. 4.

7 Præterea id quod non indiget aliqua præcedente operatione, ad hoc, quod circa ipſum ſit operatio operantis alicuius prius cadit ſub operatione illius operantis, quam hoc, quod indiget aliqua alia operatione: ſicut lignum iam dolatum prius cadit ſub operatione facientis ſcamnum, quam lignum adhuc non dolatum, ſed res ſenſibiles indigent, quod abſtrahantur à materia per intellectum agentem, antequam intelligantur ab intellectu poſſibili: Deus autem per ſe ipſum maxime eſt à materia ſeparatus, ergo ipſe prius intelligitur ab intellectu poſſibili, quam res ſenſibiles. arg. 4

8 Præterea naturaliter cognita, & quæ non poſſunt intelligi non eſſe, ſunt illa, quæ primo noſtræ cognitioni occurrunt, ſed cognitio exiſtendi Deum omnibus eſt naturaliter inſerta, vt Dam. dicit, Nec poteſt Deus cogitari non eſſe, vt Anſelmus dicit, ergo Deus eſt primum, quod à nobis cognoſcitur. arg. 8

Sed contra eſt, quod dicitur Io. p. Deum nemo vidit vnquam. p. p. arg. ſed contra

2 Præterea ſecundum Philoſophum omnis vera cognitio ortum habet a ſenſu, ſed Deus eſt maxime remotus a ſenſu, ergo ipſe non eſt primo cognitus a nobis, ſed vltimo.

3 Præterea ſecundum philoſophum ea, quæ ſunt poſteriora ſecundum naturam, ſunt prius nota quoad nos, & minus nota ſecundum naturam ſunt magis nota quoad nos. ſed creaturæ ſunt poſteriores, & minus notæ ſecundum naturam quam ipſe Deus, ergo ipſe poſterius notus eſt quoad nos. arg. 2. ſed contra

4 Præterea id quod promittitur, vt vltimum præmium, non eſt primum, quod præcedit omnia merita, ſed cognitio Dei promittitur nobis, vt vltimum præmium omnis cognitionis, & actionis, ergo Deus eſt primo a nobis cognitus. arg. ſed contra.

5 Præterea intellectus humanus ſecundum ſtatum præſentis vitæ non poteſt intelligere ſubſtantias immateriales creatas, vt dictum eſt, ergo multo minus poterit intelligere eſſentiam ſubſtantiæ increatæ, & ita non erit Deus primum quod à nobis cognoſcitur. p. p. c

Reſpondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod primum, quod à mente humana cognoſcitur, etiam in hac vita, eſt ipſe Deus, qui eſt veritas prima, & per hunc omnia alia cognoſcuntur. Sed hoc aperte eſt falſum, quia cognoſcere Deum per eſſentiam eſt hominis beatitudo; vnde ſequeretur omnem hominem beatum eſſe. Et præterea Cum in diuina eſſentia omnia, quæ dicuntur de ipſa, ſint vnum, nullus erraret circa ea, quæ de Deo dicuntur: quod experimento patet eſſe falſum Et iterum, ea, quæ ſunt prima in cognitione intellectus, oportet eſſe certiſſima: vnde intellectus certus eſt ſe ea intelligere. quod patet in propoſito non eſſe. Repugnat etiam hæc poſitio auctoritati ſcripturæ. Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet. Vnde alij dicunt, quod diuina eſſentia non eſt primum cognitum a nobis in via, ſed influentia luminis illius: & ſecundum hoc Deus eſt primum quod à nobis cognoſcitur, Sed hoc etiam ſtare non poteſt, quia prima lux influxa, diuinitus in mentem, eſt lux naturalis, per quam conſtituitur vis intelle- op. 70. q. p. 3. c.

Digitized by Google

intellectiua. Hæc autem lux non eſt primum cognita à mente, neque cognitione, qua ſcitur de ea quid eſt, cum multa inquiſitione indigeat ad cognoſcendum quid eſt intellectus, neque cognitione, qua cognoſcitur an eſt, quia intellectum non habere non percipimus, niſi inquantum percipimus non intelligere, vt patet per Philoſophum 9 Eth. Nullus autem intelligit ſe aliquid intelligere, niſi inquantū intelligit aliquod intelligibile. Ex quo patet, quod cognitio alicuius intelligibilis præcedit cognitionem, qua quis cognoſcit ſe intelligere & per conſequens cognitionem, qua quis cognoſcit ſe habere intellectum: & ſic influentia lucis intelligibilis naturalis non poteſt eſſe primum cognitum a nobis, & multo minus quælibet alia influentia lucis, & ideo dicendum, quod primo cognitum homini poteſt accipi dupliciter, aut ſecundum ordinem diuerſarum potentiarum, aut ſecundum ordinem obiectorum in vna potentia. Primo quidem modo, cum cognitio intellectus noſtri tota deriuetur à ſenſu: id, quod cognoſcibile eſt a nobis, a ſenſu eſt primo notum nobis, quam id, quod eſt cognoſcibile ab intellectu, ſcilicet ſingulare, vel ſenſibile, quam intelligibile. Alio modo ſcilicet ſecundum ordinem obiectorum in vna potentia, cuilibet potentiæ eſt cognoſcibile primo ſuum proprium obiectum. Cum autem in intellectu humano ſit potentia actiua, & paſſiua, obiectum potentiæ paſſiuæ, ſcilicet intellectus poſſibilis erit id, quod eſt actu per potentiam actiuam ſcilicet intellectum agentem, quia potentiæ paſſiuæ debet reſpondere ſuum actiuum: Intellectus autem agens non facit intelligibiles formas ſeparatas, quæ ſunt ex ſe ipſis intelligibiles, ſed formas, quas abſtrahit a phantaſmatibus: & ideo huiuſmodi ſunt, quæ prius intellectus noſter intelligit, & inter hæc illa ſunt priora, quæ intellectui abſtrahenti primo occurrant. Hæc autem ſunt, quæ plura comprehendunt, vel per modum totius vniuerſalis vel per modum totius integrantis, & ideo magis vniuerſalia ſunt primo nota intellectui, & compoſita componentibus, vt definitum partibus definitionis, & ſecundum hoc quædam imitatio intellectus in ſenſu eſt, qui etiam quodammodo abſtracta a materia recipit; nam apud ſenſum etiā ſingularia magis communia ſunt nota primo, vt hoc corpus quam hoc animal. Vnde patet, quod Deus, & aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ nullo modo poſſunt eſſe primo intellecta, ſed intelliguntur ex aliis, vt dicitur Rom. 1. Inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, primum autem, quod intelligitur a nobis ſecundum ſtatum præſentis vitæ eſt quidditas rei materialis, quæ eſt noſtri intel-
p. p. c. lectus obiectum, vt ſupra dictum eſt.

p p ad p op. 70 q p. a 3. Ad primum ergo dicendum, quod in luce primæ veritatis omnia intelligimus, & iudicamus, inquantum ipſum lumen intellectus noſtri ſiue naturale, ſiue gratuitum nihil aliud eſt, quam quædam impreſſio veritatis primæ. Vnde cum ipſum lumen intellectus noſtri non ſe habeat ad intellectum noſtrum ſicut quod intelligitur, ſed ſicut quo intelligitur, multo minus Deus eſt id, quod primo à noſtro intellectu intelligitur.

p p. ad 2. 9. præced. a. 2. Ad ſecundum dicendum, quod propter vnumquodque tale, illud magis, intelligendū eſt in his, quæ ſunt vnius ordinis, vt ſupra dictum eſt. Propter Deum autem omnia cognoſcuntur, non ſicut propter primum cognitum, ſed ſicut propter primam cognoſcitiuæ virtutis cauſam.

p p. ad 3. Ad tertium dicendum, quod ſi in anima noſtra eſſet perfecta imago Dei, ſicut filius eſt perfecta imago patris, ſtatim mens noſtra intelligeret Deum, eſt autem imperfecta imago, vnde ratio non ſequitur.

Ad quartum dicendum, quod non omnium cauſarum ordinatarum eſt influentia vnius rationis ad vltimum effectum. Vnde non oportet, quod primum intelligibile hoc modo influat in intellectum noſtrū, quod intelligatur, ſed quod præſtet intelligendi virtutem. Vel dicendum, quod quamuis Deus ſit in ordine intelligibilium primum ſimpliciter, non tamen primum in ordine intelligibilium nobis. op. 70 p. 1. 3. ad 2.

Ad quintum dicendum, quod quamuis illa, quæ ſunt in genere prima eorum, quæ intellectus abſtrahit à phantaſmatibus, ſint prima cognita a nobis, vt ens, & vnum: Non tamen oportet, quod illa, quæ ſunt prima ſimpliciter, quæ non continentur in genere proprij obiecti, ſint primo cognita a nobis. ad 3.

Ad ſextum dicendum, quod quamuis Deus ſit vltimus finis in conſecutione, & primus in intentione appetitus naturalis, non tamen oportet, quod ſit primum in cognitione mentis humanæ, quæ ordinatur in finem: ſed in cognitione ordinantis, ſicut & in aliis, quæ naturali appetitu tendunt in finem ſuum. Cognoſcitur tamen a principio, & intenditur in quadam generalitate, prout mens appetit ſe bene eſſe & bene viuere, quod tunc ſolum eſt ei, cum Deum habet. ad 4

Ad ſeptimum dicendum, quod ſubſtantiæ ſeparatæ, quamuis abſtractione non indigent, ad hoc, quod intelligantur, tamen non ſunt intelligibiles per lumen intellectus agentis. Vnde non primo ab intellectu noſtro intelliguntur. ad 5.

Ad octauum dicendum, quod Deum eſſe, quantum eſt in ſe eſt per ſe notum, quia ſua eſſentia eſt ſuum eſſe, & hoc modo loquitur Anſelmus non autem nobis, qui eius eſſentiam non videmus. Sed tamen eius cognitio nobis innata dicitur eſſe, inquantum per principia nobis innata de facili percipere poſſumus Deum eſſe. ad 6.

QVÆSTIO CIV.

De Potentia voluntatis.

Conſideratis his, quæ pertinent ad potentiam intellectiuam, reſtat conſiderare de his, quæ pertinent ad potentiam voluntatis, cuius conſideratio erit bipartita, nam primo dicendum eſt de potentia voluntatis abſolute; deinde comparatiue ad intellectum, & alias vires.

Circa primum conſiderabimus ſimiliter illa, quæ conſiderauimus in potentia intellectiua, nimirum ipſam potentiam voluntatis, eius actum, terminum intrinſecum actus, terminum extrinſecum, ſeu obiectum, & modum tendendi in obiectum.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR DVO.

Primum, Vtrum voluntas ſit alia potentia præter appetitum ſenſitiuum.

2 Vtrum voluntas diſtinguatur in iraſcibilem, & concupiſcibilem.

ARTICVLVS I.

Vtrum voluntas ſit alia potentia ab appetitu ſenſitiuo.

q. 22. de ver. a. 4. arg. 4.

VIdetur quod voluntas non ſit alia potentia ab appetitu ſenſitiuo. Philoſophus enim in 2. de ani. t. 27. diſtinguit quinque genera potentiarum animæ, & operationum, quorum vnum includit generationem, nutritionem, & augmentum, ſecundum ſenſum, tertium appetitum, quartum motiuum ſecundum locum, quintum intellectum; vbi intellectus à ſenſu diſtinguitur, non autem appetitus intellectiuus à ſenſitiuo. ergo non videtur, quod diſtinguatur potentia appetitiua ſuperior ab inferiori, ſicut potentia apprehenſiua ſuperior ab apprehenſiua inferiori.

arg. p. p. p q. 80. a. 2. arg. p.

2 Præterea accidentalis differentia obiectorum non diuerſificat potentias, ſed obiecta voluntatis, & appetitus ſenſitiui non differunt, niſi per accidentales differentias boni, quod eſt per ſe obiectum appetitus; non enim videntur aliter differre, niſi quod voluntas eſt boni apprehenſi per intellectum, appetitus autem ſenſitiuus eſt boni apprehenſi per ſenſum. quæ accidunt bono inquantum eſt bonum, ergo voluntas non eſt alia potentia ab appetitu ſenſitiuo.

p. p. arg. 2. q. de ver. arg. 2.

3 Præterea cognitio intellectiua eſt vniuerſalium, & ſecundum hoc diſtinguitur à ſenſitiua, quæ eſt ſingularium, ſed iſta diſtinctio non habet locum ex parte appetitiuæ; cum enim appetitus ſit motus ab anima ad res quæ ſunt ſingulares, omnes appetitus videntur eſſe rei ſingularis, non ergo appetitus intellectiuus debet diſtingui à ſenſitiuo.

p. p. arg. 3. q. de ver. arg.

4 Præterea ſicut ſub apprehenſiuo ordinatur appetitiuum, vt inferior potentia, ita & motiuum. ſed non eſt aliud motiuum in homine conſequens intellectum, quam in aliis animalibus conſequens ſenſum, ergo pari ratione neque eſt aliud appetitiuum.

p. p. arg. ſed contra q. de ver. arg. p. & ſed contra.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 3. de ani. t. 14. 35. & ſeq. & 11. met. t. 15 diſtinguit duplicem appetitum, & dicit, quod appetitus ſuperior mouet inferiorem, qui eſt appetitus ſenſitiuus, vt ſphæra ſphæram; quæcunque autem ordinata ſunt ad inuicem, oportet eſſe diſtincta, ergo.

p. p. a. 2. c.

2 Præterea potentia appetitiua eſt potentia paſſiua, quæ nata eſt moueri ab apprehenſo: Vnde appetibile apprehenſum eſt mouens non motum; appetitus autem mouens motum, vt dicitur 3. de ani. t. 54 & 11. met. t. 35. ſed paſſiua, & mobilia diſtinguuntur ſecundum diſtinctionem actiuorum, & motiuorum, quia oportet motiuum eſſe proportionatum mobili, & actiuum paſſiuo: & ipſa potentia paſſiua propriam rationem habet ex ordine ad ſuum actiuum, ergo ſicut alterius generis eſt apprehenſum per intellectum, & per ſenſum, ita appetitus intellectiuus erit alia potentia ab appetitu ſenſitiuo.

q. 22. de ver. a. 2. c.

Reſpondeo dicendum, quod voluntas eſt alia potentia ab appetitu ſenſitiuo. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt quod ſicut appetitus ſenſitiuus diſtinguitur ab appetitu naturali, propter perfectiorem modum appetendi; ita appetitus rationalis ab appetitu ſenſitiuo. Quanto enim aliqua natura eſt Deo propinquior, tanto expreſſior in ea diuinæ dignitatis ſimilitudo inuenitur. Hoc autem ad diuinam dignitatem pertinet vt omnia moueat, & inclinet, & dirigat ipſe à nullo alio motus, vel inclinatus, vel directus. Vnde quãto aliqua natura eſt Deo vicinior, tanto minus ab eo inclinatur, & magis nata eſt ſeipſam inclinare. Natura igitur inſenſibilis, quæ ratione ſuæ materialitatis eſt maximè à Deo remota, inclinatur quidem in aliquem finem, non tamen eſt in ea aliquid inclinans, ſed ſolummodo inclinationis principium. Natura autem ſenſitiua, vt Deo propinquior, in ſe ipſa habet aliquid inclinans, ſcilicet appetibile apprehenſum, ſed tamen inclinatio ipſa nõ eſt in poteſtate ipſius animalis, quod inclinatur, ſed eſt ei aliũde determinata. Animal enim ad aſpectum delectabilis non poteſt non concupiſcere illud, quia illa animalia non habent dominium ſuæ inclinationis, vnde non agunt, ſed magis aguntur ſecundum Damaſc. & hoc ideo, quia vis appetitiua ſenſibilis habet organum corporale, & ideo vicinatur diſpoſitionibus materiæ, & rerum corporalium, vt moueatur magis, quam moueat. Sed natura rationalis, quæ eſt Deo viciniſſima, non ſolum habet inclinationem in aliquid, ſicut habent inanimata, nec ſolum eſt mouens hanc inclinationem, quaſi aliunde ei determinatam, ſicut natura ſenſibilis, ſed vltra hoc, habet in poteſtate ipſam inclinationem, vt non ſit ei neceſſarium inclinari ad appetibile apprehenſum, ſed poſſit inclinari, vel non inclinari, & ſic ipſa inclinatio non determinatur ab alio, ſed à ſe ipſa, & hoc quidem competit ei, inquantum non vtitur organo corporali, & ſic recedens à natura mobilis accedit ad naturam mouentis, & agentis. quod autem aliquid determinet ſibi inclinationem in finem, non poteſt contingere, niſi cognoſcat finem, & habitudinem finis in ea, quæ ſunt ad finem, quod eſt tantum rationis, & ideo talis appetitus non determinatus ex aliquo alio, de neceſſitate ſequitur apprehenſionem rationis. Vnde appetitus rationalis, qui voluntas dicitur, eſt alia potentia ab appetitu ſenſitiuo.

Ad primum ergo dicendum, quod ſenſus, & intellectus differunt per rationes apprehenſibilis, inquantũ eſt apprehenſibile, propter hoc, quod ad diuerſa genera pertinet potentiarum, ſenſus enim tendit apprehendendo particulare, intellectus autẽ apprehendendo vniuerſale. Appetitus vero ſuperior, & inferior non differunt per differentias appetibilis, inquantum eſt appetibile, cum in idem bonum tendat quandoque vterque appetitus, ſed differunt penes diuerſum modum appetendi, vt ex dictis patet, & ideo ſunt quidem diuerſæ potentiæ, ſed non diuerſa potentiarum genera. q. 22. de ver. a. 4. ad 4.

Ad ſecundum dicendum, quod voluntas ab appetitu ſenſibili nõ diſtinguitur directè per hoc, quod eſt ſequi apprehẽſionem hanc vel illam; ſed per hoc, quod eſt ſibi determinare inclinationem, vel illam habere determinatam ab alio, quæ duo exigunt potentiam non vnius modi; ſed talis diuerſitas requirit diuerſitatem apprehenſionum, vt ex prædictis patet. Vnde quaſi ex conſequenti accipitur diſtinctio appetitiuarum virium penes diſtinctionem apprehenſionum, & non principaliter. Vel dicendum, quod appetibili non accidit eſſe apprehenſum per ſenſum, vel intellectum, ſed per ſe ei conuenit. Nam appetibile non mouet appetitum, niſi inquantum eſt apprehenſum. Vnde differentiæ apprehenſi ſunt per ſe differentiæ appetibilis. Vnde potentiæ appetitiuæ diſtinguuntur ſecundum differentiam apprehenſorum, ſicut ſecundum propria obiecta. ad 2. p. p. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod appetitus intellectiuus licet feratur in res, quę ſunt extra animam ſingulares, fertur tamen in ea quandoque, ſecundum aliquam rationem vniuerſalem, ſicut cum appetit aliquid, quia eſt bonum. Vnde Philoſophus dicit in ſua Rhetorica lib. 2. c. 4. quod odium poteſt eſſe de aliquo vniuerſali, puta, cum odio habemus omne latronum genus. Similiter etiam per appetitum intellectiuum appetere poſſumus immaterialia bona, quæ ſenſus non apprehendit, ſicut ſcientiam virtutes, & alia huiuſmodi. p. p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod ſicut dicitur in 2.

Digitized by Google

p p ad 3 q. de anim. t. 17. & 58. opinio vniuerſalis non mouet niſi mediante particulari. & ſimiliter appetitus ſuperior mouet mediante inferiori. Et ideo non eſt alia vis motiua conſequens intellectum, & ſenſum. [margin: de ver 22. art. 4. 3.]

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas diſtinguatur in iraſcibilem, & concupiſcibilem.

[q. 5. de ver. 5. arg. p.] Videtur quod voluntas diſtinguatur in iraſcibilem, & concupiſcibilem. Voluntas enim ad plura ſe extendit, quam appetitus ſenſitiuus, cum ſit & corporalium, & ſpiritualium, ſed appetitus ſenſitiuus diuiditur in iraſcibilem, & concupiſcibilem, ergo & voluntas.

[p p. arg. p.] 2 Præterea vis concupiſcibilis dicitur à concupiſcendo, & iraſcibilis ab iraſcendo; ſed aliqua concupiſcentia eſt, quæ non poteſt pertinere ad appetitum ſenſitiuum ſed ſolum ad intellectum, qui eſt voluntas, ſicut concupiſcentia ſapientiæ, de qua dicitur, Sap. 6. concupiſcentia ſapientiæ perducit ad regnum perfectum, eſt etiam ira quædam, quæ non poteſt pertinere ad appetitum ſenſitiuum, ſed ad intellectiuum tantum, ſicut cum iraſcimur contra vitia, ergo iraſcibilis, & concupiſcibilis diſtingui debent in appetitu intellectiuo, ſicut in ſenſitiuo.

[p p arg 3.] 3 Præterea ſecundum quod communiter dicitur, charitas eſt in concupiſcibili; ſpes autem in iraſcibili; non autem poſſunt eſſe in appetitu ſenſitiuo, quia non ſunt ſenſibilium obiectorum, ſed intelligibilium. ergo concupiſcibilis, & iraſcibilis ſunt ponendæ in parte intellectiua.

[q. 25. de ver. a. 3 arg. 7.] 4 Præterea vires humanæ dicuntur illæ, quas homo ſupra cætera animalia habet, quæ pertinent ad ſuperiorem partem animæ. ſed diſtinguuntur à magiſtris duplex iraſcibilis, humana, & non humana, & ſimiliter concupiſcibilis, ergo prædictæ vires non ſunt tantum in appetitu inferiori, ſed etiam in ſuperiori.

[ibid. arg. 8.] 5 Præterea operationes virium ſenſitiuarum tam apprehenſiuarum, quam appetitiuarum non manent in anima ſeparata, quia per corporis organa exercentur, alias anima ſenſibilis in brutis eſſet incorruptibilis vtpote potens ſuam operationem habere per ſeipſam, ſed in anima ſeparata remanent gaudium, & triſtitia, amor & timor, & alia huiuſmodi, quæ tribuuntur iraſcibili, & concupiſcibili, ergo hæ non tantum ſunt in parte ſenſitiua, ſed etiam in intellectiua.

[p p. arg. ſed contra.] Sed contra eſt, quod Greg. Niſſ. lib. 4 de viribus animæ c. 6. dicit; quod irrationalis pars animæ diuiditur in deſideratiuum, & iraſcitiuum, & idem dicit Dam. lib. 2. Orth. fid. c. 12. & Philoſophus dicit in 3. de ani. quod voluntas in ratione eſt. In irrationali autem parte animæ concupiſcentia, & ira, & vel deſiderium, & animus.

[p p. c.] Reſpondeo dicendum, quod iraſcibilis, & concupiſcibilis non ſunt partes intellectiui appetitus, qui dicitur voluntas; quia, vt ſupradictum eſt, potentia, [q. 93. 4.] quæ ordinatur ad aliquod obiectum ſecundum communem rationem, non diuerſificatur per differentias ſpeciales ſub illa ratione communi contentas, ſicut quia viſus reſpicit viſibile ſecundum rationem colorati, non multiplicantur viſiuæ potentiæ ſecundum diuerſas ſpecies colorum, ſi autem eſſet aliqua potentia, quæ eſſet albi, inquantum eſt album, & non inquantum eſt coloratum, diuerſificaretur à potentia, quæ eſſet nigri, inquantum eſt nigrum. Appetitus autem ſenſitiuus non reſpicit communem rationem boni, quia nec ſenſus apprehendit vniuerſale, & ideo ſecundum diuerſas rationes particularium bonorum diuerſificantur partes appetitus ſenſitiui, nam concupiſcibilis reſpicit propriam rationem ſecundum ſenſum, & conueniens naturæ: iraſcibilis autem reſpicit rationem boni, ſecundum quod eſt repulſiuum, & impugnatiuum eius, quod infert nocumentum. ſed voluntas reſpicit bonum ſub communi ratione boni, & ideo non diuerſificantur in ipſa, quæ eſt appetitus intellectiuus, aliquæ potentiæ appetitiuæ, vt ſit in appetitu intellectiuo alia potentia iraſcibilis, & alia concupiſcibilis, ſicut etiam ex parte intellectus, non multiplicantur vires apprehenſiuæ, licet multiplicentur ex parte ſenſus.

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis appetitus ſuperior in plura ſe extendat, quam inferior, tamen, quia habet vniuerſale bonum pro obiecto, non diuiditur in plures potentias. [q. 25 de ver. a. 3. ad p.]

Ad ſecundum dicendum, quod amor, concupiſcentia, & huiuſmodi dupliciter accipiuntur. Vno [p p. 22. 1 3. ad p.] modo ſecundum quod ſunt paſſiones quædam, cum quadam ſcilicet concitatione animi prouenientes, & ſic communiter accipiuntur; & hoc modo ſunt ſolum in appetitu ſenſitiuo. Alio modo ſignificant ſimplicem affectum abſque paſſione, vel animi concitatione, & ſic ſunt actus voluntatis, & hoc etiam modo attribuuntur Angelis, & Deo; ſed prout ſic accipiuntur, non pertinent ad diuerſas potentias, ſed ad vnam tantum, quæ dicitur voluntas.

Ad tertium dicendum, quod ipſa voluntas poteſt [p. p ad 2.] dici iraſcibilis, prout vult impugnare malum, non ex impetu paſſionis, ſed ex iudicio rationis & eodem modo poteſt dici concupiſcibilis propter deſiderium boni, & ſic in iraſcibili, & concupiſcibili ſunt charitas, & ſpes, id eſt in voluntate, ſecundum quod habet ordinem ad huiuſmodi actus.

Ad quartum dicendum, quod iraſcibilis, & concu- [q. 25. de ver. a. 3. ad 7.] piſcibilis dicuntur humanæ, ſiue rationales, non per eſſentiam, quaſi ad partem ſuperiorem pertineant, ſed per participationem, inquantum obediunt rationi, & participant regimen illius.

Ad quintum dicendum, quod gaudium, & ti- [ibid. ad 8.] mor, quæ ſunt paſſiones, non remanent in anima ſeparata, cum corporali immutatione peragantur, ſed remanent actus voluntatis ſimiles illis paſſionibus.

QVÆSTIO CV.

De actu voluntatis.

Deinde conſiderandum eſt de actu voluntatis.

ET CIRCA HOC QVÆRVNTVR TRIA.

Primum, Vtrum actus voluntatis producatur effectiue à voluntate, & cognitione obiecti tamquam à duobus agentibus partialibus, an vero totaliter producatur à ſola voluntate.

2 *Vtrum per actum voluntatis producatur aliquis terminus intrinſecus.*

3 *Vtrum iſte terminus realiter diſtinguatur ab actu voluntatis.*

ARTICVLVS I.

Vtrum actus voluntatis producatur effectiue à voluntate, & cognitione obiecti tamquam à duobus agentibus partialibus, an vero totaliter producatur à voluntate.

2 phyſ l. 5. 5. met l. 3. p. 2. q 9. a. p. arg 3 p. p 82. a. 4 q 22. de ver. a. 12. VIdetur quod actus voluntatis producatur totaliter effectiue a ſola voluntate. Dicit enim Philoſophus 2. phyſ. t. 30. & 5. met. t. 3. quod duæ cauſæ non poſſunt eſſe ſibi inuicem cauſæ in eodem genere, nam reſpectu eiuſdem non poteſt eſſe mouens & motum. Sed voluntas mouet intellectum per modum cauſæ efficientis, ergo intellectus non poterit in eodem genere mouere voluntatem; & ita voluntatis actus non comproducetur effectiue ab actu intellectus.

p 2 q. 8. a. p. arg. 2. 2 Præterea intellectus ſe habet ad voluntatem vt demonſtrans appetibile, ſicut imaginatio demonſtrat appetibile appetitui ſenſitiuo. Sed imaginatio demonſtrans appetibile non mouet effectiue appetitum ſenſitiuum ad actum ſuum, quia quandoque ita nos habemus ad ea, quæ imaginamur, ſicut ad ea, quæ in pictura nobis oſtenduntur, ex quibus non mouemur, vt dicitur in lib. de ani. ergo actus voluntatis non poteſt effectiue comproduci à cognitione intellectiua.

p p q. 17. a. 4. c. 3 Præterea hoc differt voluntas ab intellectu, quod hic ponitur in acto per hoc, quod res intellecta eſt in intellectu ſecundum ſuam ſimilitudinem; voluntas autem non conſtituitur in actu per aliquid ſibi inhærens. Sed ſufficienter actio procedit ab agente conſtituto in actu. ergo actus voluntatis non producitur partialiter effectiue à cognitione.

p p. q. 105. a. 4. c. q 82. a. 4 q 22. de ver a 8. 4 Præterea voluntas mouetur ab intellectu, quatenus mouetur ab obiecto cognito Sicut enim intellectus mouetur ab obiecto, & ab eo, qui virtutem dedit intelligendi: ita & voluntas debet moueri ab obiecto, quod eſt bonum, & ab eo, qui dedit virtutem volendi Sed obiectum mouet voluntatem ad ſuum actum tamquam finis, qui eſt cauſa valde diuerſa ab efficiente, vt patet, ergo actus voluntatis non comproducitur effectiue à cognitione, ſed tantum ab obiecto per cognitionem repræſentato, finaliter.

4 d. 49. q. p. a 2 quæſt 2. ad 2 22. q. 171. a 2 ad 2 2 d 26 q. p. a 5 ad 4. 5 Præterea in actu voluntatis tantum duo ſunt, ſubſtantia, & modus. ſeu forma, a qua perfectionem habet, ſed ſubſtantia ſufficienter habetur à potentia voluntatis: & modus v. g. dilectionis ſufficienter habetur ab habitu charitatis, ergo actus voluntatis non comproducitur effectiue ab intellectu mediante cognitione.

6 Præterea ſi cognitio eſt cauſa actus voluntatis, v. g. amoris, maior cognitio cauſaret maiorem amorē, & non amare poſſet aliquid plus, quā cognoſceretur, ſed hoc eſt falſum, nam & amamus amore eiuſdem ſpeciei rem incognitam, & eandem cognitam: & in hac vita amamus Deum plus, quam illum cognoſcamus ergo actus voluntatis non comproducitur effectiue ab intellectu.

p. 2 q. 9. a. p. arg ſed cōtra. 3. de ani l. 15 Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in 3. de ani. t. 54. quod appetibile intellectū eſt mouens non motum, atque adeo primū mouens: Voluntas vero eſt mouens motum, & ſecundum mouens. Sed voluntas eſt mouens effectiuum, & non finale, ergo appetibile erit mouens primum effectiuum mediante cognitione.

p 2, q p. a 1. c p p q 14 a 5 ad 3 & q. 77 a 3. 2 Præterea actio ſpeciem ſumit à ſuo principio effectiuo, ſeu ab actu, qui eſt principium agendi, vt dicitur. 3. phyſ. t. 22. definiens actionem, quod ſit actus agentis. Sed ſpecificans actionem voluntatis eſt bonum apprehenſum, ergo bonum apprehenſum effectiue comproducit actum voluntatis.

Reſpondeo dicendum, quod actus voluntatis effectiue producitur a voluntate, & à cognitione obiecti, tamquam à duobus agentibus partialibus, quod multipliciter poteſt eſſe manifeſtum, & primo ex diuerſitate volitionum. Sicut enim viſio albi, & viſio nigri ſunt actiones diuerſæ: ſecundum numerum, & ſecundum modum: ita & dilectio v. g. Dei. & dilectio proximi: diuerſitas autem viſionum prædictarum effectiue procedit ab obiecto, & non à potentia viſiua, ergo ſimiliter diuerſitas volitionum, & dilectionum effectiue debet ab alio, quam ab ipſa voluntate deriuari, quod non poteſt eſſe niſi obiecti cognitio Secundo ex ratione volitionis talis. Non enim minus eget voluntas effectiue moueri ad exercitium actus voluntatis, quam ad determinationem actus. Intantum enim aliquid indiget moueri ab alio, inquantum eſt in potentia ad plura: oportet enim vt id, quod eſt in potentia, reducatur in actum per aliquid, quod eſt actu: & hoc eſt mouere. Dupliciter autem voluntas inuenitur eſſe in potentia ad diuerſa. Vno modo, quantum ad agere & non agere. Alio modo, quantum ad agere hoc, vel illud: ſicut viſus quandoque videt actu, & quandoque non videt, & quandoque videt album, & quandoque nigrum. Cum ergo voluntas egeat mouente effectiuo quantum ad duo, puta quantum exercitium, vel vſum actus, & quantum ad determinationem actus, quorum primum eſt ex parte ſubiecti, quod quandoque inuenitur agens quandoque non agens. Aliud autem ex parte obiecti: ſicut ad primum ipſa voluntas ſe mouet effectiue, per hoc enim, quod vult finē, ſe mouet effectiue ad volendum media: ita ad ſecundum mouebitur effectiue ab obiecto apprehenſo. Cum enim obiectum apprehenſum moueat determinando actum, ad modum principij formalis a quo in rebus naturalibus actio ſpecificatur, vt calefactio à calore: ſicut in naturalibus principium formale ſpecificās actionē eſt principium quaſi effectiuum illius, ſeu ratio agendi effectiua, vt patet in exemplo allato caloris, & docet Philoſophus, vt ſupradictum eſt. ita obiectum apprehenſum, cum ſit formale principium ſpecificans actum voluntatis, erit eiuſdem comprincipium quo effectiuum, & ita ſimul cum voluntate comproducet eius actū. Tertio ex natura diuini amoris, in cuius cognitionem ex amore creato proportionaliter deuenimus. Ideo enim proceſſio Spiritus Sancti eſt realiter diſtincta à proceſſione diuini verbi, quia eſt ab illa: propterea vero eſt ab illa, quia de ratione amoris eſt procedere à cognitione obiecti: proceſſio autem Spiritus ſancti eſt a proceſſione verbi in genere principij actiui: nā diſtinctio inter proceſſiones diuinarum perſonarum non eſt niſi ratione oppoſitionis, omnis autem oppoſitio in diuinis eſt ſecundū originem: ordo autem originis eſt ordo a quo alius & qui ab alio. Dicendum ergo eſt, quod conceptio intellectus eſt cauſa partialis ratione obiecti concepti actus amoris, & cuiuſcunque actus voluntatis.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas mouet cæteras potentias tamquam efficiens quod, eum imperet illis earum actus & intellectus mouet voluntatem, per modum finis, de cuius ratione eſt, quod moueat tamquam ratio agendi, & efficiendi, nam ſpecificat actionem voluntatis, quod eſt proprium principij formalis quo effectiui, vt patet in calore reſpectu calefactionis. Vel dic, quod voluntas mouet intellectum. quoad exercitium actus, ſed rurſum mouetur voluntas ab intellectu, quoad ſpecificationem, & determinationem actus.

Right margin notes: 3. d. 27 q. 2. a 4. quæſt p. ad 3. — P. 2. q. 9. a. p. c. — P 1 q. 5. a 3 & q. 6. a 3 — p p q 27 a 3 : 1 de pot. a 4 c. — p. 2. q. 9. a. p. ad 1.

p.2.q.9.a.p. ad 1. Ad ſecundum dicendum, quod eodem modo obiectum apprehenſum a ſenſu, per modum conuenientis, vel nociui, mouet appetitum ſenſitiuum, ſicut intellectus practicus mouet voluntatem.

p.p.27.a.4.c Ad tertium dicendum, quod quia intellectus fit in actu ſecundo per hoc, quod concipit in ſe ſimilitudinem obiecti: voluntas vero per hoc, quod habet inclinationem in obiectum volitum: ideo antequam intellectus concipiat talem ſimilitudinem, debet conſtitui in actu primo per aliquam aliam ſimilitudinē ab obiecto mediante intellectu agente in eo productam, quæ ſit alterius ſimilitudinis concauſa: p.p.q.78.a.p. ad 3.q.20.a. p.c.61.a.p.c. & ibid. Voluntas vero non eget vlla ſimilitudine, per quam conſtituatur in actu primo, ſed ſolum requirit in intellectu formam, ſeu principium formale; omnis enim appetitus eſt inclinatio conſequens formam: naturalis quidem naturalem, ſenſitiuus apprehenſam a ſenſu; & intellectiuus apprehenſam ab intellectu. Vnde ſicut forma naturalis eſt principium actiuum quo motus naturalis, vt dictum eſt, ita & forma apprehenſa erit principium effectiuum quo actus appetitus.

in c. & ad p. Ad quartum dicendum, quod obiectum mouet voluntatem, tamquam ratio agendi effectiua, & tamquam cauſa finalis, vt dictum eſt.

ad 49 q. p. 1 c.4.d.4. 9.4. p.2.2 quæſtiuncula 2. ad 2. & q.2. 1 p. ad 15. Ad quintum dicendum, quod, ſicut in actu intellectus inſunt, ſubſtantia nimirum actus; determinatio, ſeu ſpecificatio actus; & modus actus, & primum fit ab intellectu Secundum à ſpecie, vt dictum eſt, vel certe à ſupplente vicem ſpeciei vt in viſione diuina à diuina eſſentia, quæ habet rationem ſpeciei intelligibilis, tertium ab habitu ſiue acquiſito ſiue ſupernaturali, vt in viſione beatifica à lumine gloriæ, Ita in actu voluntatis primum fit à voluntate, ſecundum ab obiecto, tertium ab habitu acquiſito, vel ſupernaturali.

p.1.q.27.a.2 ad 2. 22.q.17 a.4 ad p. & q. de char. a. 4. ad 4. Ad ſextum dicendum, quod cognitio eſt quidem cauſa amoris, ſed non ratione ſui, ſed ratione obiecti, & boni, quod per ipſam apprehenditur, & concipitur, & ideo fieri poteſt, vt aliquid plus ametur, quam cognoſcatur, non enim diligitur res, quia cognoſcitur, ſed quia eſt bona, nam voluntas fertur in rem, ſecundum quod in ſe eſt: non poteſt tamen hoc bonum mouere voluntatem per modum formæ ſpecificantis & coefficientis actum voluntatis ſimul cum ipſa voluntate, niſi apprehendatur per intellectum, & ideo dicitur, quod cognitio eſt cauſa amoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum per actum voluntatis producatur aliquis terminus intrinſecus.

q.4. de ver. a. 1 ad 3. p.p.q. 27 a.p.c. VIdetur quod per actum voluntatis non producatur aliquis terminus intrinſecus, ſi enim produceretur aliquid, deberet aliquid eſſe in voluntate, quod poſſet ſignificari, vt res procedens, & non tantum, vt operatio; ſicut quia in intellectu datur aliquid procedens, & per modum operationis, & per modum operati, datur aliquid, quod ſignificatur, vt res procedens, puta verbum: ſed in voluntate nihil datur huiuſmodi, amor enim qui poſſet aſſignari, tantum ſignificatur, vt operatio procedens, ergo per actionem voluntatis nihil producitur.

q. de ver. l. c. & q.10. de ver. a.9. ad 7. 4 Præterea motus, & operatio voluntatis terminatur ad res, in quibus eſt bonum, & malum: ſicut operatio intellectus terminatur in mente, in qua eſt verum, & falſum: & ideo non requiritur in illa ſimilitudo, qua informetur, ſicut requiritur in intellectu. Sed non ob aliam rationem dici poteſt per actum voluntatis produci aliquid per modum termini intrinſeci, quam vt in ipſum tendat, tamquam in obiectum, ſicut patet in intellectu, ergo per actum voluntatis nihil producitur.

Sed contra eſt, quod amatum non ſolum eſt in intellectu, ſed etiam in voluntate. ſed eſt in intellectu mediante verbo, quod eſt terminus intrinſecus intellectionis, & eſt ſimilitudo rei amatæ, ergo & in voluntate erit mediante aliquo termino producto, per quam voluntas inclinatur, & impellitur in amatum; & ita per actum voluntatis producetur aliquid, puta impulſus amantis in amatum. 4. c g. c 19.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, quod non ſolum ab intellectu, ſed etiam à voluntate procedit aliquid per modum operati, & producti. p p q 27. a. p. c. q 37 a. p c. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod, cum omnis proceſſio ſit ſecundum aliquam actionem: ſicut ſecundum actionem, quæ tendit in exteriorem materiam, eſt aliqua proceſſio ad extra; ita ſecundum actionem, quæ manet in ipſo agente, attenditur proceſſio quædam ad intra, & per conſequens aliquid ad intra productum, & operatum. & hoc maxime patet in intellectu, cuius actio, ſcilicet intelligere, manet in intelligente. quicunque enim intelligit, ex hoc ipſo, quod intelligit, procedit aliquid intra ipſum, quod eſt conceptio rei intellectæ, ex vi intellectiua proueniens, & ex eius natura procedens, quam conceptionem, vox ſignificat, & dicitur verbum cordis, ſeu mentis, ſimiliter ergo in voluntate ex hoc, quod aliquis rem aliquam amat, producetur aliquid, & quoniam voluntas natura ſua fertur ad res, vt in ſe ſunt, ſicut intellectus fertur ad res, vt ſunt in ipſo, ab actu voluntatis proueniet aliquid per modum inclinationis, & impreſſionis rei amatæ in effectu amantis, ſecundum quam amatum dicitur eſſe in amante: ſicut & intellectum in intelligente: ita quod, cum aliquis ſeipſum intelligit, & amat eſt in ſe ipſo, non ſolum per identitatem rei, ſed etiam vt intellectum in intelligente, & amatum in amante: niſi quod ex parte intellectus ſunt vocabula inuenta, tum ad ſignificandam operationem ipſam, ſeu reſpectum intelligentis ad rem intellectam, vt patet in hoc, quod dico, intelligere, tum rem ipſam operatam, & terminum productum, ipſumque proceſſum intellectualis conceptionis, ſcilicet ipſum dicere, & verbū: ex parte autem voluntatis præter diligere, & amare, quæ important operationem voluntatis, ſeu habitudinem amantis ad rem amatam, non ſunt aliqua vocabula impoſita, quæ importent habitudinem ipſius impreſſionis, vel affectionis rei amatæ, quæ prouenit in amante ex hoc, quod amat, ad ſuum principium, aut è conuerſo, & ideo propter vocabulorum inopiam huiuſmodi habitudines ſignificamus vocabulis amoris, & dilectionis, ſicut ſi verbum nominaremus intelligentiam conceptam, vel ſapientiam genitam, & ex his patet ad primum obiectum. Tab. intellectus n. 212.

Ad ſecundum dicendum, quod licet voluntas nihil producat, quod ſit ſimilitudo rei amatæ, ſiue intus, ſiue extra, ſicut vtrobique illam producit intellectus, intus quidem, quia verbum eſt ſimilitudo rei intellectæ, & intellectus intelligentis ſeipſū: extra vero, ſicut forma intellecta inducitur in artificiatum: voluntas vero non producit ſuam ſimilitudinem nec intus, nec extra, non intus, quia amor procedens per actum voluntatis non eſt ſimilitudo rei amatæ, neque extra, quia volūtas imprimit in artificiatum formam intellectam prius, quam volitam ſecundum ordinem rationis: procedit tamen per voluntatis actum aliquid ad intra per modum inclinationis, & q.10 de pot. a.2 ad 11 q.4 de ver. a. 1. ad 7. in c.

impreſſionis in rem amatam, per quod amans impellitur in ipſam, vt dictum eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum terminus intrinſecus productus per actum voluntatis ſit realiter ab actu diſtinctus.

1. 1. 27. q. p. a 2. &c. Videtur quod terminus intrinſecus per actum voluntatis productus non ſit realiter ab illo diſtinctus. Terminus enim motus nõ diſtinguitur à motu, vt dicit Philoſophus 3. phyſ. t. 18. & 20. ſed quidquid producitur per actum appetitus eſt terminus motus illius, ergo non diſtinguitur realiter ab illo.

p. p. q. 8. a. p. c. q. 37. a. p. arg. 3. Tab. v. amor n. 199. & 200. 2 Præterea potentia operatiua vnitur mediante operatione cum operato: ſed voluntas eſt potentia operatiua, ergo vnitur cum operato mediante operatione, ſed vnitur maxime per amorem, nam hic eſt vnio amantis ad amatum, ergo amor non diſtinguitur ab operatione, & eadem ratione quidquid producitur per voluntatem non diſtinguetur ab illius operatione.

3. d. 17. q. p. a. 3. 1. 2. q. 2. 1. 2. q. 16. de ver. a. 4. c. Sed contra eſt, quod dicit Philoſophus 10. Eth. c. 3. quod operationes virtutum non ſunt qualitates, ſed terminus productus per actum voluntatis, puta impreſſio, & inclinatio in rem volitam eſt qualitas: eſt enim forma quædam, qua obiectum volitum, vel amatum informat volentem, vel amantem ergo terminus productus per actum voluntatis eſt ab illo realiter diſtinctus.

a præced. p. p. q. 37. a. 9. c. q. 4. de ver. a. 2. d. 7. q. 10. expoſ. 1. a. art. Reſpondeo dicendum, quod ex dictis manifeſte patet, quod actus voluntatis eſt realiter diſtinctus a termino per illum producto. Cum enim dupliciter poſſit ſumi talis terminus, puta amor, vel vt dicit operationem voluntatis, ſeu actum amoris: vel vt dicit quid procedens, & productum per talem actum. ſi priori modo ſumatur, nihil aliud eſt amor, ſeu amare, quam habitudo amantis ad amatum, ſicut ſimiliter intelligere nihil eſt aliud, quam habitudo intelligentis ad intellectum. & ratio huius eſt, quia quotieſcunque actio non eſt coniuncta cum motu phyſico, non eſt actio niſi relatio, vt dictũ eſt, relatio autem realiter diſtinguitur à quocunque alio accidente. & à ſubſtantia, vt etiam dictum eſt, ſi autem ſumatur poſteriori modo, non eſt relatio, ſed aliquid dicens relationem. puta qualitas quædam, quæ tandiu manet, quandiu manet operatio, vt in ſimili dictum eſt de verbo mentis: qualitas autem diſtinguitur realiter a relatione. Vnde manifeſtum eſt, quod terminus intrinſecus productus per actum voluntatis realiter ab illo diſtinguitur.

p. 95. a. 3. q. 13. log. Ad primum ergo dicendum, quod actus voluntatis non eſt motus definitus à Philoſopho, ſicut nec actus intellectus, vt dictum eſt, eadem enim eſt ratio vtriuſque, cum ſit vterque actus immanens: ſecus vero dicendum eſt de actu appetitus ſenſitiui, ſaltem ratione tranſmutationis corporis, & præcipue cordis, quod eſt principium in animali, quæ tranſmutatio ſemper illum concomitatur.

q. 95. a. 3. p. p. q. 14. & 20. a. p. Ad ſecundum dicendum, quod vnio, quæ eſt relatio conſequitur amorem: quæ vero eſt actus quidam, & forma eſſentialiter eſt ipſe amor: Vnde fit, vt tripliciter amans vniatur cum amato. Primo mediante operatione. Secundo mediante termino. Tertio mediante relatione conſequente, vt ex dictis art. præced poteſt eſſe manifeſtum.

p. p. q. 26 a. 2. ad 2. & 28. q. p. ad 2.

QVÆSTIO CVI.

De termino intrinſeco actus voluntatis.

Deinde conſiderandum eſt de termino intrinſeco actus voluntatis.

CIRCA HOC QVÆRITVR.

Vtrum terminus intrinſecus actus voluntatis ſit immediatum obiectum illius.

ARTICVLVS.

Vtrum terminus intrinſecus actus voluntatis ſit immediatum obiectum illius.

Videtur quod terminus intrinſecus actus voluntatis ſit immediatum obiectum voluntatis. Ita enim ſe habet bonum ad affectum, ſicut verum ad intellectũ. Sed verum, quod eſt obiectũ intellectus, eſt in mente, & eſt terminus intrinſecus productus per actum intellectus, ergo & bonum, quod eſt obiectum voluntatis, erit in voluntate, & erit terminus intrinſecus productus per actum voluntatis. q. 10. de ver. a. 9. arg. 7.

2 Præterea ſicut intellectum eſt in intellectu, ita & amatum eſt in amante, vt dictum eſt: ſed intellectum in intellectu eſt terminus intrinſecus per actũ intellectus productus & eſt eius obiectum immediatum, ergo & amatum in amante erit terminus intrinſecus per actum voluntatis productus, & erit eius obiectum immediatum. p. p. 105. a. 1. q. 2. log. a. 1.

3 Præterea terminus productus per actum voluntatis non poteſt habere aliam rationem, quam vel inclinationis in obiectum, vel obiecti: ſed non poteſt habere priorem rationem, quia voluntas ſufficienter inclinatur in obiectum per habitus ſuperadditos: natura autem non facit per duo, quod per vnum facere poteſt, vt dictum eſt, ergo habet poſteriorem rationem, & ita erit immediatum obiectum voluntatis. p. 1. 45. 8. a. ad p. q. p. log. 4. arg. 4.

Sed contra eſt, quod obiectum voluntatis eſt bonum, ſicut verum eſt obiectum intellectus. Sed bonum non eſt in voluntate, ſed in re extra voluntatem è contra verum eſt in mente, vt dicit Philoſophus 6. met. t. 8. ergo obiectum voluntatis non poteſt eſſe in ipſa, & per conſequens terminus intrinſecus per actum voluntatis productus non poteſt eſſe illius obiectum immediatum. 6. met. l. 4.

Reſpondeo dicendum, quod terminus intrinſecus per actum voluntatis productus non eſt immediatum obiectum ipſius cuius ratio manifeſte patet ex natura diuerſa voluntatis, & intellectus. Quia enim hic tendit in obiectum, vt eſt in ipſo: ideo in intellectu eſt ſpecies aliqua, quæ eſt ſimilitudo obiecti, in qua tamquam in imagine obiectum intelligit, vt dictum eſt, eiuſque actus perficitur, ſecundum quod res intelligibiles ſunt in intellectu per modum ipſius intellectus. Vnde etiam eſt, quod ex rebus intelligibilibus non inficitur, ſed magis perficitur. Contra vero appetitus, quia ex natura ſua tendit in obiectum extra, vt in ſe eſt, eiuſque actus nihil aliud eſt quam inclinatio in obiectum, per actum voluntatis non producitur vlla ſimilitudo, ſed tantum quædam inclinatio ad rem ad extra, per quam fertur in rem amatam, ex qua etiam inficitur & quia talis inclinatio non eſt ſimilitudo rei amatæ, ſed vnio, & copula quædam cum amato, non poteſt eſſe obiectum Tab. v. intellectus n. 211.

p.10,a.1. voluntatis, ſed eſt id, per quod voluntas inclinatur, & impellitur in obiectum, vt dictum eſt.

q.1 de ver.a. 3.ad 7.p.p. q.17.a.p.c & l.vi.inſr. aſſequens obiect. Ad primum ergo dicendum, quod, quia motus, vel operatio cognoſcitiuæ partis perficitur in ipſa mente, oportet, quod ad hoc, quod aliquid cognoſcatur, ſit aliqua ſimilitudo in mente. quia vero motus, vel operatio affectiuæ partis incipit ab anima, & terminatur ad res ipſas, ideo non requiritur in illa ſimilitudo rei, qua informetur, ſicut in intellectu. & propterea non eſt mirum, quod per actum intellectus producatur ſimilitudo obiecti, quæ ſe habet vt obiectum immediatum illius: per actum vero voluntatis producatur inclinatio, & impulſus, per quem voluntas immediate fertur in obiectum extra, atque adeo in rem amatam.

p.p.17.&17. 1.p.c.q.10. de ver.a.9. ad 7. Ad ſecundum dicendum, quod intellectum eſt in intellectu, tamquam obiectum cognitum: amatum vero eſt in amante, ratione impulſus in eo exiſtentis, per quem fertur, & inclinatur in ipſum amatum, vt dictum eſt.

p.1.q.50.a.5 ad p. Ad tertium dicendum, quod ad ea, ad quę ſufficienter voluntas inclinatur per naturam ſuam, non indiget aliqua qualitate inclinante, ſed ſufficit terminus productus per actum ipſius. Quia vero neceſſarium eſt ad finem humanæ vitæ, quod vis appetitiua inclinetur ad aliquid determinatum, ad quod non inclinabatur ex natura potentiæ, quæ ſe habet ad multa, & diuerſa; ideo neceſſe eſt, quod in voluntate, & in alijs viribus appetitiuis ſint quædam qualitates ſuperadditæ, quæ habitus dicuntur.

QVÆSTIO CVII.

De obiecto voluntatis.

Deinde conſiderandum eſt de obiecto voluntatis.

Primo vtrum obiectum formale voluntatis ſit tantum bonum, an bonum & malum.

2 Vtrum obiectum materiale voluntatis ſit tantum finis, an etiam ea, quæ ſunt ad finem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum obiectum formale voluntatis ſit tantum bonum: an bonum, & malum.

p.1.q.8.a.p. arg p. Videtur quod obiectum formale voluntatis non ſit tantum bonum. Eadem enim eſt potentia oppoſitorum, ſicut viſus albi, & nigri. Sed bonum, & malum ſunt oppoſita, ergo voluntatis obiectum non eſt tantum bonum, ſed bonum, & malum.

arg.2. 2 Præterea potentiæ rationales ſunt ad oppoſita proſequenda, ſecundum Philoſophum 9. met. t. 3. ſed volūtas eſt potētia rationalis, eſt enim in ratione, vt dicitur in 3. de ani. t. 42. ergo voluntas ſe habet ad oppoſita. Non ergo voluntatis obiectum eſt tantum bonum, ſed etiam malum.

arg.3. 3 Præterea bonum, & ens conuertuntur. ſed voluntas non ſolum eſt entium, ſed etiam non entium, volumus enim quandoque non ambulare, & non loqui, volumus etiam interdum quædam futura, quæ non ſunt entia in actu, ergo voluntatis obiectum adæquatum non eſt bonum.

p.1.q.46 q.p. a.2.arg 4. 4 Præterea quidquid eſt volitum à voluntate, pertinet ad eius obiectum, ſicut quidquid eſt intellectum ab intellectu ſub eius obiecto continetur, ſed aliquando quis vult fieri malum, vt qui operatur malum voluntarie, ergo malum fieri, & ipſum malum pertinet ad obiectum voluntatis.

5 Præterea ſecundum Philoſophum 7. Eth. c. 8. & 9. quidam habentes rationem rectam contra rationem operantur: non autem operarentur, niſi appeterent, vel vellent, ſed quod eſt contra rectam rationem eſt malum, ergo quidam appetunt malum, ergo malum etiam comprehenditur ſub obiecto voluntatis, alioqui non poſſet appeti, cum potentia non poſſit extendi vltra ſuum obiectum. q.22.de ver. 2.p.arg 6.

6 Præterea qui vult dare eleemoſynam propter inanem gloriam, vult id, quod de ſe eſt bonum ſub ratione mali, ſed proprium obiectum potentiæ, vel habitus eſt illud, ſub cuius ratione formali aliquid refertur ad potentiam, vel habitum, ergo voluntatis obiectum non eſt tantum bonum. p.1.q.19.a.7 ad 1 p.p.q.p. a.7.12 q.p. ar.1 c.3.d. a7 q 1 a 4. quæſtiun. a p. & 2.

7 Præterea illum odimus, cui volumus, & operamur malum, ſed voluntas noſtra poteſt odiſſe, & velle alicui malum, ergo obiectum voluntatis non eſt tantum bonum. ibid arg.a.

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. Eth c p. dicit, quod omnis ars omniſque doctrina, & electio bonum appetit, & quod hac de cauſa recte aliqui dixerunt, quod bonum eſt, quod omnia appetunt. At vero ſi poſſet malum appeti, & bonum odio haberi, non omnia appeterent bonum: nec bonum diceretur ab omnibus appeti, ergo dicendum, quod bonum eſt adæquatum obiectum voluntatis. p. Eth. p.

2 Præterea dicit Dion. c. 4. d. n. quod malum eſt præter voluntatem, & quod nemo intendens malum operatur, & quod omnia quæ fiunt, ſunt gratia alicuius boni, quia omnia appetunt bonum ergo. p.1.q. 8.arc. p arg.ſed. contra.

3 Præterea ratio boni eſt ratio appetibilis. ergo malum, quod eſt oppoſitum bono, non poteſt eſſe per ſe appetibile, ſed tantum per accidens quatenus conſequitur ad aliquod bonum magis appetitum, ergo obiectum appetitus, atque adeo voluntatis, quæ eſt appetitus rationalis, eſt tantum bonum. p.1.q.19.a. 9.c.

Reſpondeo dicendum, quod voluntas eſt appetitus quidam rationalis: omnis autem appetitus non eſt niſi boni. Cuius ratio eſt, quia appetitus nihil aliud eſt, quam quædam inclinatio appetentis in aliquid: Nihil autem inclinatur niſi in aliquid ſimile, & conueniens. Cum igitur omnis res, inquantum eſt ens, & ſubſtantia ſit quoddam bonum, neceſſe eſt, vt omnis inclinatio ſit in bonum, & inde eſt, quod Philoſophus dicit in p Eth quod bonum eſt, quod omnia appetunt, ſed conſiderandum eſt, quod, cum omnis inclinatio conſequatur aliquam formam, appetitus naturalis conſequitur formam in natura exiſtentem: appetitus autem ſenſitiuus, vel etiam intellectiuus, ſeu rationalis, qui dicitur voluntas, ſequitur formam apprehenſam: ſicut igitur id, in quod tendit appetitus naturalis eſt bonum exiſtens in re, ita id, in quod tendit appetitus animalis, vel voluntarius, eſt bonum apprehenſum. Ad hoc igitur: quod voluntas in aliquid tendat, non requiritur, quod ſit bonum in rei veritate, ſed quod apprehendatur in ratione boni, & propter hoc dicit Philoſophus in 2. phyſ. t. 31. quod finis eſt bonum, vel apparens bonum. ita enim ſe habet finis, & ea quæ ſunt ad finem ad bonum, ſicut albedo, & nigredo, & quilibet alius color ad colorem reſpectu viſus, ſicut enim obiectum materiale viſus ſunt albedo, & nigredo, cæterique alij colores, color vero eſt ratio formalis obiecti viſus; ita p.1.q.8.a.1 p.c. p.1.q.8.a.1. & 3.c.2.d.14 q p a 3.ad 3.

Digitized by Google

obiectum materiale voluntatis eſt finis, & ea, quæ ſunt ad finem; ſed ratio formalis obiecti voluntatis eſt bonum, ſiue reale, ſiue apparens.

p. 1. q. 8. ar. 2. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod eadem eſt potentia oppoſitorum, ſed non eodem modo ſe habet ad vtrumque voluntas; igitur ſe habet, & ad bonum, & ad malum, ſed ad bonum appetendo, ad malum vero, fugiendo illud. Ipſe ergo actualis appetitus boni vocatur voluntas ſecundum quod nominat actum voluntatis, fuga vero mali magis dicitur voluntas; Vnde ſicut voluntas eſt boni, ita voluntas eſt mali.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod potentia rationalis non ſe habet ad quælibet oppoſita proſequenda, ſed ad ea, quæ ſub ſuo obiecto conuenienti continentur, quia nulla potentia proſequitur niſi ſuum conueniens obiectum, obiectum autem voluntatis eſt bonum. Vnde ad illa oppoſita proſequenda ſe habet voluntas, quæ ſub bono comprehenduntur, ſicut moueri, & quieſcere, loqui & tacere, & alia huiuſmodi, in vtrumque enim horum voluntas fertur ſub ratione boni.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod illud, quod non eſt ens in rerum natura, accipitur vt ens in ratione: Vnde negationes, & priuationes dicuntur entia rationis: per quem etiam modum futura, prout apprehenduntur ſunt entia. Inquantum igitur ſunt huiuſmodi entia, apprehenduntur ſub ratione boni, & ſic voluntas in ea tendit. Vnde Philoſophus dicit in 5 Ethic. c. p. quod carere malo habet rationem boni.

p. d. 46 q. p. a. ad 2. Ad quartum dicendum, quod mala fieri non eſt volitum per ſe, ſed per accidens tantum, inquantum eſt bonum æſtimatum ratione boni alicuius annexi, quia nihil eſt pure malum ſecundum Dion. & ideo omnis malus eſt quodammodo ignorans ſecundum Philoſophum 3. Eth. c. 3. inquantum decipitur in eligendo.

q. 22 de ver. a. p. a. 6. q. 2. q. 13. a. 9. c. Ad quintum dicendum, quod qui operantur contra rationem, appetunt bonum per ſe, vt puta qui fornicantur, attendunt ad id, quod eſt bonum, & delectabile ſecundum ſenſum: ſed quod ſit malum ſecundum rationem, eſt præter intentionem illorum. Vnde bonum eſt deſideratum per ſe, malum vero per accidens.

q. 3. de modo a. 12. c. & ad p. Ad ſextum dicendum, quod voluntas dicitur velle bonum ſub ratione mali, quando vult bonum, vel malum propter aliquem finem malum. verum tunc, quod primo mouet voluntatem ad volendum, non eſt malitia moralis, ſed bonum vtile, vel delectabile, cui annexa eſt talis malitia: quæ propterea dupliciter dicitur volita, vel ſecundario & conſequenter, quatenus quis non refugit incurrere, & pati deformitatem, quam videt coniunctam bono delectabili, quo frui vult, ne bono concupito priuetur, vel per accidens, & non per ſe, quatenus eſt æſtimatum bonum ratione alicuius boni annexi: quomodo ab operante voluntarie malum dicitur eſſe volitum ipſum fieri malum.

p. d. 46 q. vni. a. 2. ad 2. ibid ad 5. Ad ſeptimum dicendum, quod nullus ſibi, vel alii vult vel facit malum, niſi inquantum apprehendit illud ſub ratione boni.

ARTICVLVS II.

Vtrum obiectum materiale voluntatis ſit tantum finis, an etiam ea quæ ſunt ad finem.

p. 1. q. 8. art. 2. arg. 1. VIdetur quod voluntas ſit tantum finis. Dicit enim Philoſoph. 3. Eth. c. 2. quod voluntas eſt finis, electio autem eorum, quæ ſunt ad finem.

2 Præterea ad ea, quæ ſunt diuerſa genere, diuerſæ potentiæ animæ ordinantur, vt dicitur 6 Eth. c. p. ſed finis, & ea, quæ ſunt ad finem, ſunt in diuerſo genere boni, nam finis, qui eſt bonum honeſtum, vel delectabile eſt in genere qualitatis, vel actionis, aut paſſionis: bonum autem, quod dicitur vtile, quod eſt ad finem, eſt in ad aliquid, vt dicitur p. Eth. c. 7 ergo ſi voluntas eſt finis, non erit eorum, quæ ſunt ad finem. arg. 2.

3 Præterea habitus proportionantur potentijs, cum ſint earum perfectiones, ſed in habitibus, qui dicuntur artes operatiuæ, ad aliud pertinet finis, & ad aliud quod eſt ad finem: ſicut ad gubernatorem pertinet vſus nauis; qui eſt finis eius: ad nauifactiuam vero conſtructio nauis, quæ eſt propter finem: ergo cum voluntas ſit finis, non erit eorum, quæ ſunt ad finem. arg. 3.

Sed contra eſt, quia in rebus naturalibus per eandem potentiam aliquid pertranſit media, & pertingit ad terminum, ſed ea, quæ ſunt ad finem, ſunt quædam media, per quæ peruenitur ad finem, ſicut ad terminum, ergo ſi voluntas eſt finis, ipſa etiam eſt eorum, quæ ſunt ad finem. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod voluntas quandoque dicitur ipſa potentia, qua volumus, quandoque ipſe voluntatis actus, ſi ergo loquamur de voluntate, ſecundum quod nominat potentiam, ſic ſe extendit, & ad finem, & ad ea quæ ſunt ad finem. Ad ea enim ſe extendit vnaquæque potentia in quibus inueniri poteſt quocunque modo ratio ſui obiecti, ſicut viſus ſe extendit ad omnia, quæ participant quomodocunque colorem: ratio autem boni, quod eſt obiectum potentiæ voluntatis, inuenitur non ſolum in fine, ſed etiam in his, quæ ſunt ad finem. Si autem loquatur de voluntate, ſecundum quod nominat proprie actum, ſic proprie loquando, eſt finis tantum; omnis enim actus denominatus a potentia nominat ſimplicem actum illius potentiæ, ſicut intelligere nominat ſimplicem actum intellectus: ſimplex autem actus potentiæ eſt in id, quod eſt ſecundum ſe obiectum potentiæ. Id autem, quod eſt propter ſe bonum, & volitum, eſt finis, vnde voluntas proprie eſt ipſius finis. ea vero, quæ ſunt ad finem, non ſunt bona, vel volita propter ſe, ſed ex ordine ad finem; vnde voluntas in ea non fertur, niſi quatenus fertur in finem, vnde hoc ipſum, quod in eis vult, eſt finis: ſicut & intelligere proprie eſt eorum, quæ ſecundum ſe cognoſcuntur, ſcilicet principiorum: eorum autem quæ cognoſcuntur per principia, non dicitur eſſe intelligentia, niſi inquantum in eis ipſa principia conſiderantur: ſic enim ſe habet finis in appetitibus, ſicut ſe habet principium in intelligibilibus, vt dicitur 7. Ethic. in c.

Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus loquitur de voluntate, ſecundum quod proprie nominat ſimplicem actum voluntatis, non autem ſecundum quod nominat potentiam. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod ad ea, quæ ſunt diuerſa genere, ex æquo ſe habentia, ordinantur diuerſæ potentiæ, ſicut ſonus, & color ſunt diuerſa genera ſenſibilium, ad quæ ordinantur auditus, & viſus, ſed vtile, & honeſtum non ex æquo ſe habent, ſed ſicut quod eſt ſecundum ſe, & ſecundum alterum: huiuſmodi autem ſemper referuntur ad eandem potentiam, ſicut per potentiam viſiuam ſentitur, & color, & lux, per quam videtur color. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod non quidquid diuerſificat habitum, diuerſificat potentiam; habitus enim ſunt quædam determinationes potentiarum ad aliquos ſpeciales actus, & tamen quælibet ars ad 3.

operatiua

operatiua conſiderat, & finem, & id, quod eſt ad finem: nam ars gubernatoris conſiderat quidem finem, vt quem operatur, id autem, quod eſt ad finem, vt quod imperat, è contra vero nauifactiua conſiderat id, quod eſt ad finem, vt quod operatur, id vero, quod eſt finis, vt ad quod ordinat id, quod operatur, & iterum in vnaquaque arte operatiua eſt, & aliquis finis proprius, & aliquid, quod eſt ad finem, quod propter ad illam artem pertinet.

QVÆSTIO CVIII.

De modo, quo voluntas tendit in obiectum.

Deinde conſiderandum eſt de modo, quo voluntas tendit in obiectum.

CIRCA HOC QVÆRVNTVR TRIA.

Primum, Vtrum voluntas appetat aliquid ex neceſſitate.

2 *Vtrum voluntas ex neceſſitate velit quæcunque vult.*

3 *Vtrum voluntas eodem actu feratur in finem, & ea, quæ ſunt ad finem.*

ARTICVLVS I.

Vtrum voluntas appetat aliquid ex neceſsitate.

p.q. 23. a. arg p. Videtur quod voluntas nihil ex neceſſitate appetat. Agens enim naturale diuiditur contra voluntarium, vt patet in principio 2. phyſ. vnde & Aug. dicit in 5. de ciu. Dei quod ſi aliquid eſt neceſſarium, non eſt voluntarium, ſed quidquid voluntas appetit, eſt voluntarium, ergo voluntas nihil appetit ex neceſſitate.

p 2. q 2. a. p. q. 2. a. p P. arg 2. 2 Præterea potentiæ rationales ſecundum Philoſophum ſe habent ad oppoſita: natura vero eſt determinata ad vnum, ſed voluntas eſt potentia rationalis. quia vt dicitur in 3. de ani voluntas eſt in ratione, ergo voluntas ſe habet ad oppoſita: ad nihil ergo determinatur ex neceſſitate.

q 22 de ver a 5 arg. 3. P. arg 3. 3 Præterea libertas opponitur neceſſitati, ſed voluntas eſt libera, ſecundum enim voluntatem ſumus Domini noſtrorum actuum. ergo non de neceſſitate aliquid vult, quia eius, quod ex neceſſitate eſt, non ſumus Domini.

p. arg 4. 4 Præterea id, quod eſt naturale, ineſt alicui ſemper, ſicut igni eſſe calidum, ſed nullus motus ineſt voluntati ſemper, ergo nullus motus eſt naturalis voluntati, & per conſequens nihil vult ex neceſſitate.

4 29 q 2 a arg 2. 3. 4. 5 Præterea illud, quod naturale eſt, neque aſſueſcimus, vt dicitur in 2. Eth. c. p. & ſemper eſt in actu ſuo: & ſi deficit, non deficit niſi in minori parte, propter aliquod accidentale impedimentum, & ſecundum naturalia neque meremur neque demeremur. Sed homo per aſſuetudinem efficitur habilior ad volendum bona, & frequenter deficit à volendo bona, & meretur volendo bonum, ſicut demeretur non volendo bonum, ſed volendo malum, ergo voluntas non poteſt ex neceſſitate aliquid velle.

1. q 2 art. arg. ſed contra. Sed contra eſt, quod motus voluntatis ſequitur actū intellectus ſed intellectus aliqua intelligit naturaliter, ergo & voluntas aliqua vult naturaliter,

2 Præterea omne motiuum perfectæ virtutis de neceſſitate mouet ſuum mobile, ſed ſecundum Philoſophum 3. de ani. t. 54. bonum eſt motiuum voluntatis, ſecundum quod apprehenditur, ergo cum aliquid ſit perfectum bonum, ſicut Deus, & beatitudo, vt dicitur in p. Eth. aliquid erit, quod de neceſſitate mouebit voluntatem, & ita voluntas aliquid ex neceſſitate appetet. q 22 de ver. a. 5 arg 2

Reſpondeo dicendū, quod neceſſitas dupliciter dicitur, neceſſe enim eſt. quod non poteſt non eſſe; quod quidem conuenit alicui, vno modo ex principio intrinſeco, ſiue materiali, ſicut cum dicimus, quod omne compoſitum ex contrariis neceſſe eſt corrumpi; ſiue formali, ſicut cum dicimus, quod neceſſe eſt triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, & hæc eſt neceſſitas naturalis, & abſoluta. Alio modo conuenit alicui, quod non poſſit non eſſe ex aliquo extrinſeco, vel fine vel agente, fine quidem, ſicut cum aliquis non poteſt ſine hoc conſequi, aut bene, conſequi finem aliquem, vt cibus dicitur neceſſarius ad vitam, & equus ad iter; & hæc vocatur neceſſitas finis, quæ interdum etiam vtilitas dicitur. Ex agente autem hoc alicui conuenit, ſicut cum aliquis cogitur aliquo agente ita, quod non poſſit contrarium agere, & hæc vocatur neceſſitas coactionis. Hæc igitur neceſſitas coactionis omnino repugnat voluntati, nam hoc dicimus eſſe violentum, quod eſt contra inclinationem rei. Ipſe autem motus voluntatis eſt inclinatio quædam in aliquid. & ideo ſicut dicitur aliquid naturale, quia eſt ſecundum inclinationem naturæ: ita dicitur aliquid voluntarium, quia eſt ſecundum inclinationem voluntatis. ſicut ergo impoſſibile eſt, quod aliquid ſit ſimul violentum, & naturale, ita impoſſibile eſt, quod aliquid ſimpliciter ſit coactum, ſiue violentum, & voluntarium. Neceſſitas autem finis non repugnat voluntati, quando ad finem non poteſt peruenire niſi vno modo: ſicut ex voluntate tranſeundi mare fit neceſſitas in voluntate, vt velit nauem. Similiter etiam nec neceſſitas naturalis repugnat voluntati; quinimo neceſſe eſt, quod ſicut intellectus ex neceſſitate inhæret primis principijs, ita voluntas ex neceſſitate inhæreat vltimo fini, qui eſt beatitudo. Finis enim ſe habet in operatiuis, ſicut principium in ſpeculatiuis, vt dicitur in 2. phyſ t 89. oportet enim, quod illud, quod naturaliter alicui conuenit, & immobiliter, ſit fundamentum, & principium omnium aliorum, quia natura rei eſt primum in vnoquoque, & omnis motus procedit ab aliquo immobili. p. p 82. a p. c

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas diuiditur contra naturam, ſicut vna cauſa contra aliam. quædam enim naturaliter fiunt, & quædam fiunt voluntariè. Eſt autem alius modus cauſandi proprius voluntatis, quæ eſt domina ſui actus, præter modum, qui conuenit naturæ, quæ eſt determinata ad vnum Sed quia voluntas in aliqua natura fundatur, neceſſe eſt, quod modus proprius naturæ quantum ad aliquid participetur a voluntate; ſicut quod eſt prioris cauſæ participatur a poſteriori. Eſt enim prius in vnaquaque re ipſum eſſe, quod eſt per naturam, quam velle, quod eſt per voluntatem; & inde eſt, quod voluntas naturaliter aliquid vult. p 2 ad 2.

Ad ſecundum dicendum, quod voluntas ſecundū quod aliquid vult naturaliter, magis reſpondet intellectui naturalium principiorum, quam rationi, quæ ad oppoſita ſe habet. Vnde ſecundum hoc magis eſt intellectualis, quam rationalis poteſtas. quod eſt dicere, quod voluntas inquantum eſt rationalis ad oppoſita ſe habet; hoc enim eſt conſiderare eam ſecundum hoc, quod eſt ei proprium, ſed prout eſt natura quædam, nihil prohibet eam determinari ad vnum. Vel dic, quod voluntas eſt natura quædam, p. p ad 2. q. 22. de ver a. 5. ad 5.

p.2 ad3. Verum naturæ debet reſpondere vnum proportionatum ipſi naturæ: naturæ enim in genere reſpondet aliquid vnum in genere; & naturæ in ſpecie acceptæ reſpondet aliquid vnum indiuiduale. Cum igitur voluntas ſit quædam vis immaterialis, ſicut & intellectus, reſpondet ipſi naturaliter aliquod vnum commune, ſcilicet bonum, ſicut etiam intellectui aliquod bonum commune ſcilicet verum, vel quidquid eſt huiuſmodi. Sub bono autem communi multa particularia bona continentur, ad quorum nullum voluntas determinatur.

p p.83. ſa. & 49 21. de ver. ad 5. a p. Ad tertium dicendum quod libertas opponitur coactioni, & neceſſitati; & ideo volũtas inquantum rationalis ſe habet ad oppoſita, & non eſt determinata ad vnum: quia tamen voluntas eſt natura quædam, ideo vt ſic eſt determinata ad vnum, vt dictum eſt.

p 1. q 20 a. p a. d 2. Ad quartum dicendum, quod in rebus naturalibus, id, quod eſt naturale quaſi conſequens formam tantum, ſemper actu ineſt, ſicut calidum igni. Quod autem eſt naturale ſicut conſequens materiam, non ſemper actu ineſt, ſed quandoque ſecundum potentiam tantum, nam forma eſt actus, materia vero potentia; motus autem eſt actus exiſtentis in potentia: & ideo illa, quæ pertinent ad motum, vel quæ ſequũtur motum in rebus naturalibus, non ſemper inſunt: ſicut ignis non ſemper mouetur ſurſum, ſed quando eſt extra locum ſuum: & ſimiliter non oportet, quod voluntas, quæ de potentia in actum reducitur, dum aliquid vult ſemper actu velit, ſed ſolum, quando eſt in aliqua diſpoſitione determinata. Voluntas autem Dei, quæ eſt actus purus, ſemper eſt in actu volendi.

2 d. 39. q. 1. a p. ad 2 3 4. Ad quintum dicendum primo quod inclinatio voluntatis ad bonum, quæ eſt in natura humana, non eſt per aſſuetudinem, ſed habitus, quo perficitur iſta habilitas, eſt vel per conſuetudinem, vel per infuſionem. Secundo licet in illis, quæ ſunt determinata ad vnum, ſemper ſequatur actus naturalis, niſi impediatur, & impedimentum contingat in minori parte, quia tamen voluntas non eſt natura quædam determinata ad vnum: & præterea habet impedimentum ſemper ſibi coniunctum, ſcilicet carnem repugnantem, ideo homo à voluntate boni ſimpliciter abducitur in id, quod eſt apparens bonum. Tertio actus naturalis in his, quæ ſunt determinata ad vnum, non poteſt eſſe meritorius, quia tales actus voluntati non ſubiacent, vt patet in actibus nutritiuæ partis, ſed actus illi, qui voluntatis imperio ſubiacent, meritorij ſunt etiam ſi homo naturaliter illos velit.

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas ex neceſſitate velit quæcunque vult.

q. 2 de ver. a. 6. arg 4. Videtur quod voluntas ex neceſſitate velit quæcunque vult. Dicit enim Philoſophus 6. & 7 eth. c. 2. quod ſicut principia ſe habent ad concluſiones in ſcientijs ſpeculatiuis, ita fines ad ea, quæ ſunt ad fines in operabilibus, & appetibilibus. Sed ex principijs, quæ ſunt naturaliter ſcita inducitur intellectus, vt concluſiones cognoſcat de neceſſitate, ergo cum voluntas de neceſſitate velit vltimum finem, cum illum naturaliter appetat, quia ipſum reſpicit, & ad ipſum ordinatur, vt natura: vnde & ſe habet tanquam fundamentum omnium, quæ appetuntur propter finem, à voluntate, vt voluntas eſt, de neceſſitate etiam volet omnia alia, quæ in finem vltimum ordinantur.

2 Præterea omne illud, quod eſt naturaliter determinatum ad aliquid, de neceſſitate conſequitur illud, niſi ſit aliquid impediens. Sed voluntas naturaliter vult bonum: ita enim perficitur voluntas in volitione boni, ſicut intellectus in cognitione veri: cognoſcere autem verum eſt naturaliter deſideratum ab omnibus, quia omnes homines natura ſcire deſiderant, vt dicitur in proemio metaph. ergo voluntas immutabiliter vult bonum, cum non ſit aliquid, quod eam impediri poſſit, eo quod eſt ſub Deo potentiſſima. ibid. a. 5.

3 Præterea obiectum voluntatis comparatur ad ipſam, ſicut mouens ad mobile. Sed motus mobilis neceſſario conſequitur ex mouente, ergo videtur, quod obiectum voluntatis ex neceſſitate mouet ſeipſam. ibid a. 6. arg 5. i. d. q. 1. a p. arg. 2. ſed contra

4 Præterea ſicut apprehenſum ſecundum ſenſum eſt obiectum appetitus ſenſitiui, ita apprehenſum ſecundum intellectum eſt obiectum appetitus intellectiui, ſeu voluntatis. Sed apprehenſum ſecundum ſenſum ex neceſſitate mouet appetitum ſenſitiuum, ſic enim animalia ex neceſſitate mouentur viſis, ergo & apprehenſum intellectum ex neceſſitate mouebit voluntatem. p. 1. q. 82. 2. arg. p p. q. 8 a. 2. arg. 2.

5 Præterea ſicut voluntas eſt vis immaterialis, ita & intellectus: & vtraque potentia ad obiectum vniuerſale ordinatur. Sed intellectus ex neceſſitate mouetur à ſuo obiecto, ergo & voluntas mouebitur ex neceſſitate à ſuo. p. 2 arg.

Sed contra eſt, quod potentiæ rationales ſunt ad oppoſita. Sed voluntas eſt potentia rationalis, eſt enim in ratione, vt dictum eſt ex 3. de ani. ergo voluntas ſe habet ad oppoſita, & ita non vult ex neceſſitate omnia, quæ vult. p 2. arg ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod voluntas mouetur dupliciter, vno modo quantum ad exercitium actus. Alio modo quantum ad ſpecificationem actus, quæ eſt ex obiecto. Primo igitur modo, voluntas à nullo obiecto ex neceſſitate mouetur, neque ex neceſſitate vult quæcunque vult, nam poteſt aliquis de quocunque obiecto cogitare, & per conſequens neque actu velle illud. Sed quantum ad ſecundum motionis modum, voluntas poteſt ex neceſſitate aliquod obiectum velle, & ab illo conſequenter neceſſario mouetur; aliquod vero, & ab aliquo non. in motu enim cuiuſlibet potentiæ à ſuo obiecto conſideranda eſt ratio, per quam obiectum mouet potentiam; viſibile enim mouet viſum ſub ratione coloris actu viſibilis. Vnde ſi color proponatur viſui, ex neceſſitate mouet ipſum: vt ſi aliquis viſum auertat, quod pertinet ad exercitium actus: Si autem proponeretur aliquid viſui, quod non omnibus modis eſſet color in actu, ſed ſecundum aliquid eſſet tale, ſecundum autem aliquid non tale, non ex neceſſitate viſus tale obiectum videret. poſſet enim intendere in ipſum ex ea parte, qua non eſt coloratum in actu, & ſic ipſum non videret: ſicut autem coloratum in actu eſt obiectum viſus: ita bonum eſt obiectum voluntatis: vnde ſi proponatur aliquod obiectum voluntati, quod ſit vniuerſaliter bonum, & ſecundum omnem conſiderationem, ex neceſſitate voluntas in illud tendit, ſi aliquid velit, non enim poterit velle oppoſitum, huiuſmodi autem eſt finis vltimus, quia eſt bonum perfectum: & ſimiliter illa, quæ ordinantur ad hunc finem, ſine quibus haberi non poteſt, ſicut eſſe, viuere, intelligere, & huiuſmodi. Si autem ipſi proponatur aliquod obiectum, quod non ſecundum quamlibet conſiderationem bonum, non ex neceſſitate voluntas feretur in illud; & quia defectus cuiuſcunque boni habet rationem non boni,

ideo illud ſolum bonum, quod eſt perfectum, & cui nihil deficit, eſt tale bonum, quod voluntas non poteſt non velle, quod eſt beatitudo. Alia autem particularia bona, inquantum deficiunt ab aliquo bono, poſſunt accipi vt non bona, & ſecundum hanc conſiderationem poſſunt repudiari, vel approbari à voluntate, quæ poteſt in idem ferri ſecundum diuerſas conſiderationes.

q.22. de ver. a.6. ad 4. Ad primum ergo dicendum, quod in ſcientiis demonſtratiuis concluſiones hoc modo ſe habent ad principia, quod remota concluſione remouetur principium, & ſic propter hanc determinationem concluſionum reſpectu principiorum ex ipſis principijs intellectus cogitur ad conſentiendum concluſionibus: ſed ea, quæ ſunt ad finem, non habent hanc determinationem reſpectu finis, vt remoto aliquo eorum, remoueatur finis, cum per diuerſas vias poſſit perueniri ad finem vltimum, vel ſecundum veritatem, vel ſecundum apparentiam: & ideo ex neceſſitate, quæ ineſt appetitui voluntario reſpectu finis, non inducitur neceſſitas reſpectu eorum, quæ ſunt ad finem.

ibid. ad 5. Ad ſecundum dicendum, quod voluntas vult naturaliter bonum, ſed non determinate hoc bonum, vel illud: ſicut viſus naturaliter videt colorem, ſed non hunc, vel illum determinate, & propter hoc quidquid vult, vult ſub ratione boni: non tamẽ oportet, quod ſemper hoc vel illud bonum velit. Vel dic, quod voluntas naturaliter vult bonum, quatenus à bono mouetur naturaliter, ſecundum ſpecificationem: non autem vult ipſum naturaliter, ſed libere, la e quatenus à nullo bono naturaliter mouetur, quoad exercitium actus, vt dictum eſt.

p.2. q.10. a.2. ad p. p. p. 82. a.2. ad 2. Ad tertium dicendũ, quod ſufficiens motiuum alicuius potentiæ non eſt niſi obiectum, quod totaliter habet rationem motiui: ſi autem in aliquo deficiat, non ex neceſſitate mouebit, vt dictum eſt.

p.p. ad 3. Ad quartum dicendum, quod vis ſenſitiua non eſt collatiua diuerſorum, ſicut ratio, ſed ſimpliciter aliquid vnum apprehendit, & ideo ſecundum illud vnum determinate mouet appetitum ſenſitiuum, ſed ratio eſt collatiua plurium: & ideo ex pluribus moueri poteſt appetitus intellectiuus, ſcilicet voluntas, & non ex vno ex neceſſitate.

p.2. ad 2. Ad quintum dicendum, quod intellectus ex neceſſitate mouetur a tali obiecto, quod eſt ſemper, ia e. & ex neceſſitate verum; non autem ab eo, quod poteſt eſſe verum, & falſum, ſcilicet à contingenti, ſicut & de bono dictum eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum voluntas eodem actu feratur in finem, & in ea, quæ ſunt ad finem.

p.1. q.8. a.3. arg. p. VIdetur quod voluntas eodem actu feratur in finem, & in ea, quæ ſunt ad finem. quia ſecundum Philoſophum 3. top. c.2. vbi eſt vnum propter alterum, ibi eſt vnum tantum. Sed voluntas non vult id, quod eſt ad finem, niſi propter finem, ergo eodem actu mouetur in vtrumque.

arg. 2. 2 Præterea finis eſt ratio volendi ea, quæ ſunt ad finem, ſicut lumen eſt ratio viſionis colorum. Sed eodem actu videtur color, & lumen, ergo idem eſt motus voluntatis, quo vult finem, & ea, quæ ſunt ad finem.

arg 3. 3 Præterea idem numero motus naturalis eſt, qui per media tendit ad vltimum, ſeu ad terminum. Sed ea, quæ ſunt ad finem, comparantur ad finem, ſicut medium ad terminum, ergo idem motus voluntatis eſt in finem, & in ea, quæ ſunt ad finem.

4 Præterea duo actus non poſſunt eſſe ſimul vnius potentiæ. Sed voluntas, dum vult id, quod eſt ad finem, ſimul intendit ad finem, ergo intentio finis, & voluntas eius, quod eſt ad finem, non ſunt diuerſi actus. q.22. de ver. a.14. arg. ſed. contra.

q.22. de ver. a.14. arg. 4. p. 2. a.1. arg. ſed contra q.12. a.4. arg. 2. 2. d.38. q.p. a.4. arg. 2. Sed contra. Actus diuerſificantur ſecundum obiecta, ſed diuerſæ ſpecies boni ſunt finis, & id, quod eſt ad finem, quod dicitur vtile, ergo non eodem actu voluntas fertur in vtrumque.

2 Præterea non eſt idem ſpecie motus, qui eſt ad vltimum terminum, & qui eſt ad medium, vt dicitur 10. eth. c. 7. ſicut qui eſt ad nigredinem, & qui eſt ad pallorem ab albedine. Sed illud, quod eſt ad finem eſt ſicut medium, per quod itur in finem, quaſi in vltimum terminum, ergo non eſt idem motus voluntatis in finem, & in id, quod eſt ad finem.

3 Præterea actus voluntatis ſequitur actum intellectus. Sed non eſt eadem cogitatio de fine, & de eo, quod eſt ad finem, ergo nec idem voluntatis motus. arg 3.

4 Præterea contraria non poſſunt eidem ſimul ineſſe, ſed in eo, qui vult dare eleemoſynam propter vanam gloriam, voluntas, quæ eſt finis, eſt bona, ergo non eſt idem actus voluntatis vtrobique. arg. 4.

5 Præterea voluntas finis dicitur intentio, voluntas vero eius, quod eſt ad finem, dicitur electio, ſed non eſt idem actus voluntatis intentio, & electio, ergo idem quod prius. p.1. q.12. a.4. arg 5.

6 Præterea ſecundum Philoſophum 7. Eth. finis in practicis ſunt ſicut principia in demonſtratiuis ſcientijs, ſed non eſt idem actus intellectus ſpeculatiui, quo intelliguntur principia, & quæ conſiderantur concluſiones, quod patet ex hoc, quod diuerſis habitibus eliciuntur: eſt enim intellectus habitus principiorum, ſcientia vero concluſionum, ergo in operatiuis non eſt idem actus voluntatis, quo intendit finem, & quo eligit, & vult ea, quæ ſunt ad finem. q.22. de ver. a.14. arg 5.

Reſpondeo dicendum, quod cum finis ſit ſecundum ſe volitus, id autem, quod eſt ad finem, inquantum huiuſmodi, non ſit volitum niſi propter finem; manifeſtum eſt, quod voluntas poteſt ferri in finem, inquantum huiuſmodi, ſine hoc, quod feratur in ea, quæ ſunt ad finem: ſed in ea, quæ ſunt ad finem, inquantum huiuſmodi, non poteſt ferri, niſi feratur in ipſum finem, ſic ergo voluntas in ipſum finem dupliciter poteſt ferri. Vno modo, abſolute, & ſecundum ſe, & ſic ſimpliciter ſunt duo motus voluntatis, in finem, & id, quod eſt ad finem: & prior actus in finem abſolute quandoque præcedit tẽpore: ſicut cum aliquis primo vult ſanitatẽ, & poſtea deliberans quomodo poſſit ſanari, vult conducere medicum, vt ſanetur: Alio modo, vt ratio volendi ea, quæ ſunt ad finem, & hoc modo vnus, & idem motus eſt voluntatis, quo fertur in finem, & in id, quod eſt ad finem: ſicut cum dico volo medicinam propter ſanitatem, non deſignatur niſi vnus motus voluntatis, cuius ratio eſt, quia in hoc ſecundo caſu finis volitus eſt vt ratio volendi ea, quæ ſunt ad finem: idem autem actus cadit ſuper obiectum, & ſuper rationem obiecti, ſicut eadem viſio eſt coloris, & luminis, vt ſupradictum eſt, & eſt ſimile de intellectu, nam primo aliquis abſolute, & ſecundũm ſe conſiderat ipſa principia, tum concluſiones: & tunc ſunt duo actus, poſtmodum autem intelligit principia in concluſionibus, ſecundum quod aſſentitur concluſionibus propter principia & tunc eſt vnus actus intellectus tantum. p.2. 8. 3. c. & 12. 2. c. q. 22. de ver. art. 14 ad. 5.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit, ſecundum quod voluntas fertur in finem, p.1. a.8. ad p.

vt eſt ratio volendi ea, quæ ſunt ad finem.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod quandocunque videtur color, eodem actu videtur lumen. Poteſt tamen videri lumen, ſine hoc, quod videatur color, & ſimiliter quandocunque quis vult ea, quæ ſunt ad finem, vult eodem actu finem, non è conuerſo.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod in executione operis ea, quæ ſunt ad finem habent ſe, vt media, & finis vt terminus. Vnde, ſicut motus naturalis interdum ſiſtit in medio, & non pertingit ad terminum, ita quandoque operatur aliquis id, quod eſt ad finem, & tamen non conſequitur finem: ſed in volendo eſt è conuerſo, nam voluntas per finem deuenit ad volendum ea, quæ ſunt ad finem: ſicut & intellectus deuenit in conclusiones per principia, quæ media dicuntur. Vnde ſicut intellectus aliquando intelligit medium, & ex eo non procedit ad concluſionem, ita ſimiliter voluntas aliquando vult finem, & tamen non procedit ad volendum id, quod eſt ad finem.

in c. Ad quartum dicendum, quod aliquando ſunt duo actus, quibus voluntas vult finem: & id, quod eſt ad finem, quãdo ſcilicet voluntas vult finem abſolute, & ſecundum ſe, & tunc voluntas finis tempore quandoque præcedit voluntatem mediorum: aliquando vero ſunt vnus actus, quãdo nimirum voluntas vult finem, vt rationem volendi, vt dictum eſt.

p 2 q 8. art. 3. ad 3. in fi. e. Ad primum vero, quod obijcitur in contrarium, dicendum, quod vtile, & honeſtum non ſunt ſpecies boni ex æquo diuiſæ, ſed ſe habent ſicut propter ſe, & ſecundum ſe, & propter alterum, vel ſecundum alterum. Vnde actus voluntatis in vnum poteſt ferri, ſine hoc, quod feratur in alterum, ſed non è contra.

p 2 q. 12. a. 4. ad 2. p d 35 q. p. a. 4. ad p Vel dic, quod finis, inquantum eſt res quædam, eſt aliud voluntatis obiectum, quam id, quod eſt ad finem, ſed inquantum eſt ratio volendi id, quod eſt ad finem, eſt vnum, & idem obiectum ſicut lumen, & color ſunt etiam vnum obiectum, & ratio huius eſt, quia finis ſumptus vt ratio volendi eſt ſicut formale, id vero, quod eſt ad finem eſt ſicut materiale, ex formali vero, & materiali fit quid vnum.

p. d. 38. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod quando voluntas fertur in id, quod eſt ad finem, prout eſt ad finem non eſt terminus eius, & ideo non oportet, quod ibi ſint duo motus: ſicut eſt etiam vnus motus continuus, qui de extremo in extremum per media tranſit, niſi medio vt termino, in medio quieſcendo, vtatur.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod etiam cogitatio de eo, quod eſt ad finem, prout conſideratur in ordine ad finem, eſt eadem cum cogitatione finis: non autem cogitatio de eo, quod eſt ad finem, vt eſt res quædam, & ſimiliter nec voluntas.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod cum aliquis vult dare eleemoſynam propter inanem gloriam, hic eſt vnus actus voluntatis, & hic actus totus malus eſt, licet nunquam ad omne id, quod in eo eſt malitiam habeat. Vnus enim particularis defectus ſufficit ad hoc, quod aliquid ſimpliciter malum dicatur verum eſt tamẽ, quod ſi vellet hoc, quod eſt dare eleemoſynam, vt rem quandam non in ordine ad talem finem, actus ille voluntatis eſſet bonus, & eſſet alius actus voluntatis ab eo quo vult inanem gloriam.

p 2 q 12. a. 4. ad 5 Ad quintum dicendum, quod motus, qui eſt vnus ſubiecto, poteſt ratione differre ſecundum principium, & finem, vt aſcenſio, & deſcenſio, ſicut dicitur in 3. phyſ. t. 21. ſic igitur inquantum motus voluntatis fertur in id, quod eſt ad finem, prout ordinatur ad finem, eſt electio: motus autem voluntatis, qui fertur in finem, ſecundum quod acquiritur per ea, quæ ſunt ad finem, vocatur intentio, cuius ſignum eſt, quod intentio finis eſſe poteſt, etiam nondum determinatis his, quæ ſunt ad finem, quorum eſt electio.

Ad ſextum patet ex dictis. in c.

QVÆSTIO CIX.

De voluntate per ordinem ad intellectum, & cæteras vires.

Deinde conſiderandum eſt de voluntate per ordinem ad intellectum, & cæteras vires.

CIRCA HOC QVÆRVNTVR DVO.

Primo, Vtrum voluntas ſit nobilior intellectu.

2 Vtrum voluntas moueat intellectum, & cæteras vires.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum voluntas ſit nobilior intellectu.

Videtur quod voluntas ſit nobilior potentia, quam intellectus. Bonum enim, & finis eſt obiectum voluntatis: ſed finis eſt prima, & altiſſima cauſarum, & eſt potiſſimum vnaquaque re, ergo & voluntas eſt prima, & altiſſima potentiarum, nam potentia ſumit ſuam nobilitatem ex obiecto. p p 82. 3. arg p. d. 19 q p. a. 4 arg 4 ſed contra.

2 Præterea res naturales inueniuntur procedere de imperfectis ad perfecta, & hoc etiam in potentijs animæ apparet: proceditur enim de ſenſu ad intellectum, qui eſt nobilior, ſed naturalis proceſſus eſt de actu intellectus in actum voluntatis, ergo voluntas eſt perfectior, & nobilior intellectu. p. p. arg 11

3 Præterea habitus ſunt proportionati potentijs, ſicut perfectiones perfectibilibus, ſed habitus, quo perficitur voluntas, ſcilicet charitas, eſt nobilior habitibus, quibus perficitur intellectus, dicitur enim p. cor. 13. ſi nouerim myſteria omnia, charitatem autem non habuero, nihil ſum. & ibidem dicitur, nunc manent fides, ſpes, charitas, maior autem horum eſt charitas, ergo voluntas eſt nobilior potentia. arg 1. 1 q 22 de ver 2. 11. arg p. ſed contra.

4 Præterea ſecundum Dion c. 5. d. n quanto aliqua diuinarum participationum eſt communior, tanto eſt nobilior, ſed voluntas eſt intellectu communior, quia quædam participant voluntatem, & amorem qui ad voluntatem ſpectat, quæ non participant intellectum, & eius operationem, puta cognitionem, ergo voluntas eſt intellectu nobilior. q. de verit. arg. 4 ſed contra ſed cit ar. 4 ſed contra.

5 Præterea illud, quod eſt liberum ſui, eſt nobilius eo, quod non eſt liberum, ſed intellectus non eſt liber, cum poſſit cogi, voluntas autem eſt libera cum non poſſit cogi, ergo idem quod prius. q. de ver arg 2. ſed contra.

6 Præterea quanto aliquid eſt Deo propinquius, tanto eſt nobilius, ſed voluntas magis appropinquat Deo, quam intellectus, quia ſicut dicit Hugo de S. Vict ſuper cap. 7. cæl. hierarchiæ, ibi dilectio intrat, vbi cognitio finis eſt: plus enim Deum diligimus, quam ipſum poſſumus cognoſcere, ergo voluntas eſt nobilior intellectu. ibid arg. 3. ſed contra. ſ. d cit arg. 3 ſed contra.

Sed contra eſt, quod Philoſophus x. Eth. c. 7. ponit altiſſimam potentiam animæ intellectum. p. p 82. ar 3. arg. ſed contra.

p p 3. c. Reſpondeo dicendum, quod eminentia alicuius ad alterum poteſt attendi dupliciter. Vno modo ſimpliciter. Alio modo ſecundum quid. Conſideratur autem aliquid tale ſimpliciter, prout eſt ſecūdum ſeipſum tale, ſecundum quid autem, prout dicitur tale ſecundum reſpectum ad alterum, ſi ergo intellectus, & voluntas conſiderentur ſecundum ſe, ſic intellectus eminentior inuenitur, & hoc apparet ex comparatione obiectorum ad inuicem; obiectum enim intellectus eſt ſimplicius, & magis abſolutum, qoam obiectum voluntatis; nā obiectum intellectus eſt ipſa ratio boni appetibilis, bonum autem appetibile, cuius ratio eſt in intellectu eſt obiectum voluntatis. Quanto autem aliquid eſt ſimplicius, & abſtractiús, tanto ſecundum ſe eſt nobilius & altius, & ideo obiectum intellectus eſt altius, quam obiectum voluntatis. Cum ergo propria ratio potentiæ ſit ſecundum ordinem ad obiectum, ſequitur quod ſecundū ſe, & ſimpliciter intellectus ſit altior & nobilior voluntate: ſecundum quid autem, & per comparationem ad alterum, voluntas inuenitur interdum altior intellectu, ex eo ſcilicet, quod obiectum voluntatis in altiore re inuenitur, quam obiectum intellectus, ſicut, ſi dicerem auditum eſſe ſecundum quid nobiliorem viſu, inquantum res aliqua, cuius eſt ſonus, nobilior eſt aliqua re, cuius eſt color, quamuis color ſit nobilior & ſimplicior ſono. Actio.n. intellectus conſiſtit in hoc, quod ratio rei intellectæ eſt in intelligente: actus vero voluntatis perficitur ex eo, quod volūtas inclinatur ad ipſam rem, prout in ſe eſt, & ideo Philoſophus dicit in 6. met. c. 8. quod bonum, & malum, quæ ſunt obiecta voluntatis ſunt in rebus: verū autem, & falſum, quæ ſunt obiecta intellectus, ſunt in mente. Quando igitur res, in qua eſt bonum, eſt nobilior ipſa anima, in qua eſt ratio intellecta, per comparationem ad talem rem, voluntas eſt altior intellectu; quando vero res, in qua eſt bonum, eſt inferior anima, tunc etiam in comparatione ad talem rem, intellectus eſt altior voluntate. Vnde melior eſt amor Dei, quam cognitio Dei, è contra vero melior eſt cognito rerum corporalium, quam amor: ſimpliciter tamen intellectus eſt nobilior, quam voluntas.

p ad p. 3 d ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod ratio cauſæ accipitur ſecondom comparationem vnius ad alterium; & in tali comparatione ratio boni principalior inuenitur: Sed verum dicitur magis abſoluta, & ipſius boni rationem ſignificat: vnde & bonum quoddam verum eſt. Sed rurſus & ipſum verum eſt quoddam bonum, ſecundum quod intellectus res quædam eſt, & verum finis ipſius: & inter alios fines iſte finis eſt excellentior, ſicut intellectus inter alias potentias.

p ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod illud, quod eſt prius generatione, & tempore eſt imperfectius, quia in vno, eodemque potentia tempore præcedit actū, & imperfectio perfectionem. Sed illud, quod eſt prius ſimpliciter, & ſecondum naturæ ordinem, eſt perfectius. Sic enim actus eſt prior potentia, & hoc modo intellectus eſt prior voluntate, ſicut motiuum mobili, & actiuum paſſiuo, bonum enim intellectum mouet voluntatem.

ad 1. q 22 ver. a. 11. p a. p. Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de volontare ſecundum comparationem ad id, quod ſupra animam eſt. Virtus enim charitatis eſt; qua deum amamus.

de ver. ad a. p. Ad quartum dicendum, quod velle non inuenitur in pluribus, quam intelligere, quamuis appetere in pluribus inueniatur. Sciendum tamen eſt, quod in hac ratione non inducitur autoritas Dionyſii ſecundum eius intentionem, propter duo. Primo, quia Dion. loquitur quando vnum includitur in ratione alterius, ſicut eſſe, & viuere, & intelligere, cum dicit vnum eſſe ſimplicius altero. Secundo, quia quamois participatio, quæ eſt ſimplicior ſit nobilior, tamen ſi accipiatur cum illo modo, quo inuenitur in rebus carentibus ſuperadditis participationibus erit ignobilior: ſicut eſſe, quod eſt nobilius, quam viuere, ſi accipiatur cum illo modo, quo inanimata ſunt, ille modus eſſendi erit ignobilior, quam eſſe viuentium, quod eſt viuere. & ſic non oportet, quod ſemper id, quod eſt pluribus ſit nobilius; alias oporteret dicere ſenſum eſſe nobiliorem intellectu, & nutritiuam potentiam, quam ſenſitiuam.

Ad quintum dicendum, quod libertas voluntatis non oſtendit eam eſſe nobiliorem ſimpliciter, ſed nobiliorem in mouendo. q. de ver. ad a. p.

Ad ſextum dicendum, quod ratio illa procedit de voluntate ſecundum comparationem ad id, quod eſt ſupra animam, puta ad Deum, & ſic conceditur eſſe nobilior. ibid. ad 5. 2. p

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas moueat intellectum, & cæteras vires.

Videtur quod voluntas non moueat intellectum, & cæteras animæ vires. Mouens enim eſt nobilius, & prius moto, quia mouens eſt agens, agens autem eſt prius, & nobilius patiente, vt dicit Philoſophus 3. de ani. t. 19. ſed intellectus eſt prior, & nobilior voluntate, vt dictum eſt; ergo voluntas non mouet intellectum. p p q. 82. a. 4. arg. p.

2 Præterea mouens non mouetur à moto, niſi forte per accidens. Sed intellectus mouet voluntatem, quia appetibile apprehenſum per intellectum eſt mouens non motum: appetitus autem eſt mouens motum, vt dicitur in 3. de ani. t. 49. ergo intellectus non mouetor à voluntate. p p. arg 2.

3 Præterea nihil velle poſſumus niſi intellectum, ſi igitur ad intelligendum mouet voluntas, volendo intelligere, oportebit quod etiam illud velle præcedat aliud intelligere: & illud intelligere aliud velle, & ſic in infinitum, quod eſt impoſſibile. Non ergo voluntas mouet intellectum. p p arg 3. q. 22. de ver. a. 12. arg. 2.

4 Præterea quod vna potentia dicatur aliam mouere, hoc non eſt niſi propter imperium, quod vna ſupra aliam habet, ſed imperare eſt rationis, vt dicitur in p Eth c. vlt. ergo eius eſt mouere alias potentias, & non voluntatis. q de ver. arg. 2.

Sed contra eſt, quod ſecundum Philoſophum in 2. meteor. omnis motus eſt propter finem. Sed bonum, & finis eſt obiectum voluntatis, ergo voluntas mouet alias animæ vires. q. de ver. arg 3. ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod aliquid dicitur mouere dupliciter. Vno modo, per modum finis: ſicut dicitur, quod finis mouet efficientem: & hoc modo intellectus mouet voluntatem, quia bonum intellectum eſt obiectum voluntatis, & mouet ipſam vt finis. Alio modo dicitur aliquid mouere per modum agentis, ſicut alterans mouet alteratū, & impellens mouet impulſum: & hoc modo volūtas mouet intellectū, & omnes animę vires. Cuius ratio eſt, quia in omnibos potentiis actiuis ordinatis illa potentia, quę reſpicit finem vniuerſalem, mouet potentias, quæ reſpiciunt fines particulares, & hoc apparet tam in naturalibus, quā in politicis. Cælum enim, quod agit ad vniuerſalem conſeruationem generalium, & corruptibilium, mouet omnia inferiora corpora, quorum vnumquodq; agit ad conſeruationem propriæ ſpeciei, vel etiam indiuidui. Rex etiam, quia intendit p. 7. c.

bonum commune totius regni, mouet per ſuum imperium ſingulos præpoſitos ciuitatum, qui ſingulis ciuitatibus curam regiminis impendunt, obiectum autem voluntatis eſt bonum, & finis in communi. Quælibet autem potentia comparatur ad aliquod bonum proprium ſibi conueniens. ſicut viſus ad perceptionem coloris intellectus ad cognitionem veri. Et ideo voluntas per modum agentis mouet omnes animæ potentias ad ſuos actus præter vires naturales vegetatiuæ partis, quæ noſtro arbitrio non ſubduntur.

p.p.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod intellectus dupliciter conſiderari poteſt. Vno modo, ſecundum quod intellectus eſt apprehenſiuus entis, & veri vniuerſalis. Alio modo, ſecundum quod eſt quædam res, & particularis potentia, habens determinatum actum. & ſimiliter voluntas dupliciter conſiderari poteſt. Vno modo, ſecundum communitatem ſui obiecti, prout ſcilicet eſt apprehenſiua boni communis. Alio modo, ſecundum quod eſt quædam determinata animæ potentia, habens determinatum actum. Si ergo comparentur intellectus, & voluntas ſecundum rationem communitatis obiectorum vtriuſque, ſic dictum eſt ſupra, quod intellectus eſt ſimpliciter altior, & nobilior voluntate; ſi autem conſideretur intellectus ſecundum communitatem ſui obiecti, & voluntas, ſecundum quod eſt quædam determinata potentia; ſic iterum intellectus eſt altior, & prior voluntate; quia ſub ratione entis, & veri, quam apprehendit intellectus, continetur voluntas ipſa, & actus eius, & ipſius obiectum. Vnde intellectus intelligit voluntatem, & actum eius, & ipſius obiectum, ſicut & alia ſpecialia intellecta, vt lapidem aut lignum, quæ continentur ſub communi ratione entis, & veri. Si vero conſideretur voluntas ſecundum communem rationem ſui obiecti, quod eſt bonum, intellectus autem ſecundum quod eſt quædam res, & potentia ſpecialis, ſic ſub communi ratione boni continetur, veluti quoddam ſpeciale, & intellectus ipſe & ipſum intelligere, & obiectum eius, quod eſt verum, quorum quodlibet eſt quoddam ſpeciale bonum. & ſecundum hoc voluntas eſt altior intellectu, & poteſt ipſum mouere. Ex his ergo apparet ratio, quare hæ potentiæ ſuis actibus inuicem ſe includunt, quia intellectus intelligit voluntatem velle, & voluntas vult intellectum intelligere, & ſimili ratione bonum continetur ſub vero, inquantum eſt quoddam verum intellectum; & verum continetur ſub bono, inquantum eſt, quoddam bonum deſideratum.

art. præced: (margin, beside "minata animæ potentia")

Ad ſecundum dicendum, quod intellectus alio modo mouet voluntatem, quam voluntas intellectum, vt iam dictum eſt. p.p.ad 2.

Ad tertium dicendum, quod non oportet procedere in infinitum, ſed ſtatur in intellectu, ſicut in primo. Omnem enim voluntatis motum neceſſe eſt, quod præcedat apprehenſio; ſed non omnem apprehenſionem præcedit motus voluntatis: ſed principiũ conſiliandi & intelligendi eſt aliquod intellectiuum principium altius intellecto noſtro, quod eſt Deus, vt etiam Ariſtoteles dicit in 8. Eth. vbi per hunc modum oſtendit, quod non eſt procedere in infinitum. p.p.ad 3.

Vel dic, quod non eſt procedere in infinitum, quia ſtatur in appetitu naturali, quo inclinatur intellectus in ſuum actum.

Ad quartum dicendũ, quod imperium eſt, & volũtatis, & rationis, quantum ad diuerſa; volũtatis quidẽ, ſecundum quod imperium inclinationem quandam importat: rationis vero, ſecundum quod hæc inclinatio diſtribuitur, & ordinatur exequenda per hunc, vel illum. Vel dic, quod imperare non eſt mouere quocunque modo, ſed cum quadam intimatione denuntiatiua ad alterum, quod eſt rationis, & hæc dicta ſint in lib. de anima. q. 22 de ver. a 12. ad 2

FINIS.